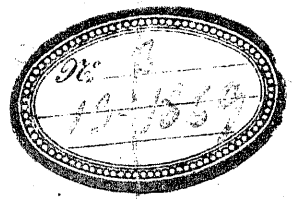
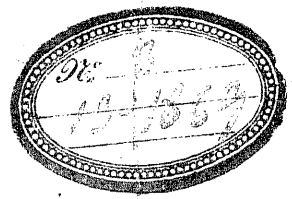

~~12.a.2~~

~~21~~

24

~~12.a.2~~

~~2~~

3

13-3-21

R. 3038
DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

BRa.

PRO
TRIPLICI HOMINVM STATV

INCIPIENTIVM, PROFICIENTIVM,

& Perfectorum, ex sanctis Scripturis, *Composito ab R. Pedro de Montenegro.*
& Patribus

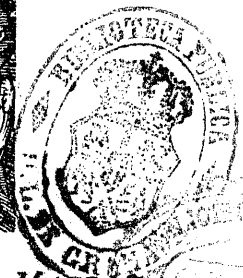
Libri Quinque.

BERNARDINO ROSIGNOLIO
VLMETANO, EX SOCIETATE IESV.

Del M. de la

AUCTORE.

Comp. & Imp. de Granada.

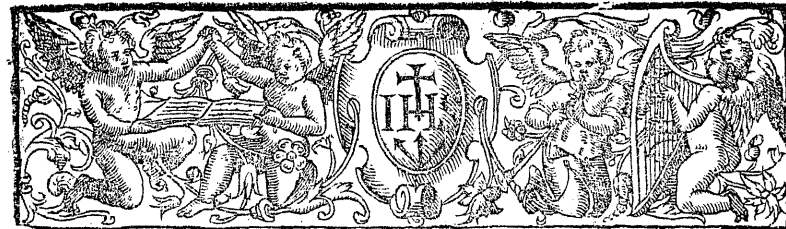

Cum gratia & privilegio CAESAR. MAJEST.

INGOLSTADII,

Ex Typographia ADAMI SARTORII.

ANNO M. DCIII

CLAUDIO AQUAVIVÆ
P R A E P O S I T O
G E N E R A L I S O C I E -
T A T I S I E S V .

BERNARDINVS ROSIGNOLIVS S.

Librum de disciplina Christianæ
perfectionis à me conscriptum,
ne sine ea quam è tuis manibus
accipiet luce, in lucem prodeat,
vt authoritate tua, ita & nomine illustratū
emitto. vt cui initium & quasi cōceptio de-
bita est, dicetur partus, & qui parens confi-
lij fuisti, primus fructum laboris percipias.
Et licet indignū videri possit, iis adnume-
rari me, qui te per librum ad eunt, tu tamen
nō es, Pater optime, tuis humanissimis mo-
ribus indignus. Et liber qui in manus tuas
venit, non tam meus est, quàm eorum, quo-
rum

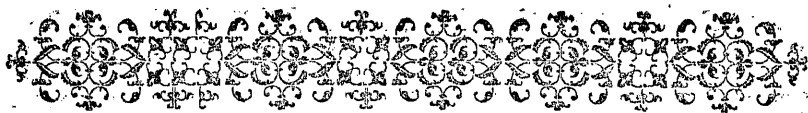
EPISTOLA

rum sacra monumenta, quantum tute tibi ab assiduis occupationibus eripere potes, diligentissimè voluntas, & verò etiam augustè veneraris. Si quidem secūdum Scripturas sacras ex sanctorū potissimùm Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus: vt qui nobis duces sunt Catholicorū dogmatum aduersus hæreticos, quod latè ostendunt alij lucubrationibus suis, iidem Evangelicæ perfectionis simul magistri esse ex hisce nostris intelligerentur. Quæ autem nullis authoribus differuntur, quod interdum fieri necesse est; neq; illa vsq; adeò mea sunt, quin vel sapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epistolarū, Tractatum, Adhortationum, ac priuatarum congregationum fontibus hausta sint. Vt nulla commendatione scriptoris sui apud te egere possit his tibi nominibus commendatus liber. Nisi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua sint. Sed in communi aliorum

DEDICATORIA.

rum consensu ignoscet nimirum tibi modestia tua. Ego certè plurimum referre ad susceptum opus existimaui, si intelligerent omnes me sub tuæ vmbra sapientiæ, quæ quanta sit, nouit Societas Iesu vniuersa, quasi sub mystica platano collegisse, si non vberiore aquam tuam, saltem guttas, quas potui, quasque hisce scriptis ea identidem lustrans aspersi. Vt quando his refectionis aquis educatus sum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Dei que gloriam propagandam; patiendum tibi sit, nomen capitis in scriptum legi. Vale.

ADMONITIO AD LECTOREM.

In sacris Scripturis, sanctorūq; Patrum libris habere nos omnia, quæ hominem ab ipsis incunabulis Christianæ vitæ per reliquas omnes eius ætates perducere possunt ad perfectionis summum, confessares est & manifesta. Si quidē omnis Scriptura, ut ait Apostolus, diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendū, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instructus. Sanctorum etiā Patrum scripta de vniuersæ Theologicæ scholæ sententia quædam reconditæ venæ sunt, ex quibus quasi pretiosissimū aurum ex copiosissimis fodinis arcana perfectionis cruuntur. Certè S. Greg. Nazianzenus scribit, se in enarrationibus S. Basilij non superficiem tantum verborum spectare, sed ex gurgite ad gurgitē adhuc pergen- do, abyssō abyssum accersendo, lumine lumen inueniendo; quiescere nunquam, donec ad summum verticem perueniat. Quod si de quibuscunq; Sanctorum monumētis hoc ipsum

1. Timoth. 3.

Oratione in-
audem. Bas-
ilij.

dicā.

dici potest, quid existimandum de iis, quæ in moribus ac perfectione explicanda propriè versantur? Mihi quidem de omnibus sanctorum Cypriani, Athanasij, Gregorij Papæ, Chrysostomi, Bernardi, & Cassiani, plerisque etiam S. Augustini & aliorum scriptis affirmandum videtur, quod idem S. Nazianzenus scripsit de Asceticis S. Basilij. Cū orationes, inquit, eas, quæ de moribus, ac bene viuendi ratione scripsit, in manus accipio; animo & corpore purgor, templūque Dei capax efficio, atque instrumentum musicum à spiritu pulsatū, diuinamque gloriā, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & componor, atque in alium virum migro, diuinitusque immutor. Et quod Seuerus asserit de S. Augustini opusculis, fauos esse nectaris plenos, delicias animæ, ex quibus ea, quic-

Epist. 37. inter
epist. S. Augu-
stini.

Optassem propterea, ut quod ego sum conatus efficere, fecisset aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multoq; magis spiritali experiētia ac sa-

crā

era lectione præstaret: hoc est, è sacrarū Scripturarum & Patrum fontibus doctrinam perfectionis hausisset, in nosq̄ deriuasset: sed quoniam qui id adhuc molitus sit, scio neminem, & res est meo iudicio utilissima, ne dicam necessaria iis, qui perfectionis viam semel ingressi, tutò ac fructuosè in ea peragere student; non existimaui vitio dandum esse, si quod duce caruerim, ipse vno diuino nixus auxilio, mihi viam aperuerim, scrutandoq̄ Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his ea, quæ sacrosancti scriptores de vniuersa perfectionis ratione ac forma prodiderunt, eruere inchoauerim. Absoluent fortassè alij, quibus otium, industria, vires ingenij & spiritus maiores suppetent; pingentq̄ suis coloribus perfectionem. Mihi satis est qualemcunq̄ viam ad eam demonstrasse, & prima tantæ imaginis lineamenta duxisse. Vt hanc etiã ob causam speranda venia sit, si multa sint omissa, quæ præter ea quæ allata sunt ex Patribus, adhuc adferri potuisse videbantur: si aliqua non, uti oportebat, expensa: aliqua non optimo loco collocata; aliquorum sententiam minus affecutus sum, aut ne fortassè affecutus. Siquidem tentavi solùm, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere possem ad meam aliorumq̄ utilitatem.

Illud

Illud monitum lectorem volo, nihil scribere me, quod Scripturæ & Patrum verbis approbatum, & communitum non sit, omisis sæpenumerò, ad molestiam euitandam (inquit) & (Hæc ille:) Et quanquam res easdem, quas hi quinq̄ libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hic tamen non scholasticè sed simpliciter, & ad usum tantùm accommodatè explicari: Usum enim res de qua agitur spectat: quare & ad usum fuit dirigenda tractatio. Ob quem etiã disserui de quibusdam, ut minus ad institutum nostrum necessariis, breuiter, qualis est in primo libro peccatoris cõuersio, & iustificatio, & in quinto nonnulla ad perfectionis proprietates pertinentia. De aliis fusius dicere oportuit, ut potè, nostris, De vincendis nimirum tentationibus, de abnegatione, de spirituum discretionem, oratione, & virtutibus, quæ secundo, tertio, & quarto libro continentur. Ita tamen utrumque præstitum est, ni fallor, ut nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio fastidium adferat.

Quod si aliquando recetiores scriptores producti sunt, id factum est in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copiosè sunt prosecuti: eoq̄ delectu, ut non nisi paucos, graues, doctos, pios

B viros

viros de iis ipsis scribentes adduxerimus, quod cum de scrupulis, discretione spirituum, & preparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæ pretium fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atque sententias, non minus frequenter, quam libenter usurpamus, tum propter intelligentiam, sapientiam & auctoritatem tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos sanctorum Patrum sensus, quos ille pro re nata feliciter assequitur, ut ex tractatione de abnegatione malorum habituum, aliisque ex locis perspicuum est.

Postremò, in quo summum est momentum, ut ad eundem usum ad quem instituitur tota tractatio, referatur, ad utilitatem eorum, qui in rebus spiritualibus exercentur, & ad magistrorum, qui in his versantur industriam quoquo modo subleuandam; adieci ad calcem fere cuiusque libri, qua ratione, rerum, quæ eo explicantur, usus subeundus, & in consuetudinem deducendus sit, præpositis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quam legendo, imbui, formarique hominem spiritualem oportet: tum designandi locos exanimandæ conscientiæ ad cuiusque generis hominum proprium, & præsentem statum accommodatos.

DE DI-

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR
EA, QUÆ SPECTANT AD STATVM
INCIPIENTIVM.

E 2

INDEX

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

In quo explicantur ea, quæ spectant ad
statum Incipientium.

*Proæmium, quo explicatur scopus & partitio totius Operis
de Disciplina Christiana perfectionis.*

- CAP. I.** Ad perfectionis doctrinam percipiendam necessaria est idonei magistri opera.
- II.** Quis sit idoneus magister doctrinæ perfectionis Christianæ.
- III.** Status peccatoris ante conuersionem à peccato.
- IV.** Conuersionis principium & auctor Deus est.
- V.** Quomodo Deus excitet peccatores ad conuersionem à peccatis.
- VI.** Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.
- VII.** Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.
- VIII.** De compunctionis dolore, amore item & spe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.
- IX.** De proposito emendationis, confessionis Sacramento, & ad Christum Saluatorem conuersione in eundem finem necessaria.
- X.** De satisfactione ac poenitentia operum vsu.
- XI.** De coniecturis perfectæ conuersionis & poenitentia.

INDEX LIBRORVM

- XII. Quis fuerit status pœnitentium in veteri Ecclesia & deinceps.
- XIII. De pœnitentia quæ post reconciliationem cû Deo & satisfactionem Sacramentalem persoluenda est à pœnitente reliquo vitæ tempore.
- XIV. An pœnitens post conuersionem conseruare debeat memoriam peccatorum.
- XV. Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.
- XVI. De perseuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.
- XVII. De tentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio seruore temperando.
- XVIII. De secunda tentatione quam Incipienti adferunt scrupuli.
- XIX. Enitendum pœnitenti, ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.
- XX. Ex ardua & difficili vita spirituali tētatio quarta & quinta.
- XXI. Vniuersales causæ & remedia tētationum Incipientium.
- XXII. Vtus exempla.

LIBER SECVNDVS.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, quæ prima pars est status Proficientium.

- CAP. I. Progressus spiritualis, donum Dei est: hominis tamen studium, industriamque requirit.
- II. Proficientis animum profectus & perfectionis spiritualis maximè sitientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

III. Pro-

ET CAPITVM.

- III. Proficiens intentionem in Deum & eius gloriam in primis dirigit, eamque ab omni alterius proposito admittione liberam seruat.
- IV. Proficiens intentionem etiam ad Christum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.
- V. Quis sit scopus proficientis & perfecti, & quæ summa perfectionis Christianæ.
- VI. De prima cura proficientis in abnegatione aduersus peccata venialia.
- VII. Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduersus eadem peccata venialia, & quomodo in eis se gerat.
- VIII. Quæ peccata venialia magis retardēt progressum proficientis.
- IX. De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuisio, deinceps pertractanda.
- X. De gulæ abnegatione, & victoria.
- XI. Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.
- XII. Quænam regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.
- XIII. De abnegatione exercēda aduersus linguæ incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.
- XIV. De abnegatione luxuriæ.
- XV. De remediis contra prædictum vitium, & indicia victoriæ de eodem, simulque de sensuum abnegatione.
- XVI. De Auaritiæ abnegatione.
- XVII. De Iræ abnegatione.
- XVIII. De Acediæ abnegatione.
- XIX. De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.
- XX. De secunda specie tepiditatis spiritus.

XXI. De

- XXI. De pusillanimitatis abnegatione, ex eaque enascentibus scrupulis.
- XXII. De inuidiæ abnegatione.
- XXIII. De abnegatione superbiæ.
- XXIV. De inanis gloriæ abnegatione.
- XXV. De abnegandis passionibus animi.
- XXVI. De concupiscentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.
- XXVII. De vitando errore *àradicia*, siue impassibilitatis, & de concupiscentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.
- XXVIII. De abnegatione intellectus & memoriæ.
- XXIX. De abnegatione propriæ voluntatis.
- XXX. De abnegatione amoris proprii.
- XXXI. De diaboli superbiâ, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vititur.
- XXXII. De diaboli artibus, & modis quibus tentando vititur, præsertim contra tyrones.
- XXXIII. De eiusdem diaboli astutis tētationibus, præsertim aduersus proficientes prouectos.
- XXXIV. De decem diaboli cogitationibus, & astutiis quibus ad decipiendum vititur, cum tentat.
- XXXV. Quæ demùm calliditate se Diabolus in intimum proficientis animum insinuare conetur.
- XXXVI. Quomodo gerere se debeat proficiens in diaboli tētationibus.
- XXXVII. Deum in tētationibus adesse dimicantibus, & multis magnisque præsiidiis, ac præsertim diuinis cōsolationibus illis suppetias ferre.
- XXXVIII. Quot sint genera diuinæ cōsolationis, qui eius effectus & causæ.
- XXXIX. De causis desolationis.
- XL. Vfus exempla.

LIBER TERTIVS.

Quo explicantur virtutes Theologica, & prudentia, maximè verò ea, quæ pertinent ad discretionem spirituum.

- CAP. I. De Virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.
- II. Quibus gradibus constet progressus in virtutibus.
- III. De gradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalibus virtutis proprietatibus.
- IV. De Fide.
- V. De Spe.
- VI. De Charitate erga Deum.
- VII. De Charitate erga Proximum.
- VIII. De Zelo animarum.
- IX. De Prudentia.
- X. De Electione.
- XI. De quibusdam electionis prioris exemplis.
- XII. Exempla posterioris rectè eligendi rationis.
- XIII. De Discretionem spirituum.
- XIV. De spiritu Diuino & Angelico.
- XV. De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.
- XVI. De spiritu humano siue naturali.
- XVII. De eorundem spirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris scriptoris, & sanctorum Patrum.
- XVIII. De comparatione eorundem spirituum cum instinctu naturali secundum doctrinam eiusdem Recentioris.
- XIX. De iisdem spiritibus discernendis, quænam Italicè scripserit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.
- XX. De ratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis, ex doctrina sanctorum Patrum & recentiorum.

- XXI. De spiritali secessu proficienti ad certū tempus aliquando necessario.
- XXII. Quomodo consilium capiendum sit ab Evangelico p̄sede, & qui in consiliū adhibendi.
- XXIII. Qua iudicij prudentia p̄ditum esse oporteat Evangelicum P̄sidem.
- XXIV. De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus vti debet, dum p̄cipit Evangelicus P̄ses.

LIBER QVARTVS.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum est.

- CAP. I. De p̄paratione ad orationem.
- II. De Modo, quo initio orationis, qui orat, se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.
- III. De peculiari quadam ratione p̄sentia Dei orationis tempore, ex sancti Augustini sententia.
- IV. De ordine in meditatione seruando.
- V. De Intellectus exercitatione orationis tempore, p̄sertim circa diuinās personas.
- VI. De reliquis Evangelicis personis.
- VII. De eadē intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.
- VIII. Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt inter meditandum in actionibus primi generis, siue virtuosus Iesu Christi Domini.
- IX. Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempla virtutum Christi D. N.
- X. Exempla item virtutum, & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D. N. actionibus colligendi.
- XI. Actionum internarum Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

XII. Ge-

- XII. Generalia quædam p̄cepta ad eadem virtutū exēpla exactiōib⁹ Domini facilius eruenda.
- XIII. Eiusdem generis exempla virtutum ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Evangelicarum erga Christum Dominum.
- XIV. De reliquis actionibus diuersarum personarū, quæ in Euangelio continentur.
- XV. De actionibus Dei externis, quæ in Euangelis continentur.
- XVI. De reliquis actionibus, quæ similiter in Euangelio describuntur.
- XVII. De laboriosis actionibus aut passionibus Christi Domini.
- XVIII. De reliquis Christi actionib⁹ laboriosis, iis p̄sertim, in quib⁹ Passiōis tēpore versatus est.
- XIX. De Intellectus exercitatione circa Scripturæ sacrae verba, quæ meditationi subiiciuntur.
- XX. Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo sensū morali cum historico.
- XXI. De exercitatione voluntatis & affectus orationis tempore.
- XXII. De impedimentis Contemplationis.
- XXIII. De pietate & obseruantia.
- XXIV. De Obedientia.
- XXV. De Gratitude.
- XXVI. De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.
- XXVII. De Amicitia & affabilitate siue comitate.
- XXVIII. De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.
- XXIX. De Fortitudine.
- XXX. De Magnanimitate Christiana.
- XXXI. De Patientia.
- XXXII. De Perseuerantia.
- XXXIII. De Temperantia.

C 2

XXXVI. De

- XXXIV. De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
 XXXV. De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.
 XXXVI. De Manſuetudine.
 XXXVII. De Modeſtia.
 XXXVIII. De Humilitate.
 XXXIX. Vſus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

LIBER QUINTVS.

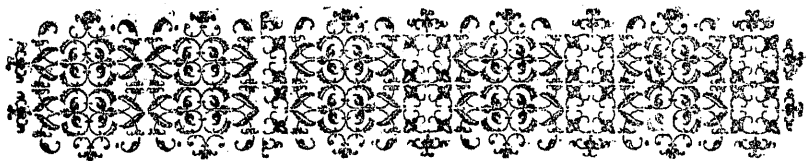
Quo ea traduntur, qua ſtatui Perfeſtorum conueniunt.

- CAP. I. Quis ſit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.
 II. Quibus rationibus & virtutibus ex Domini & Euangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.
 III. Honor quid impediementi adferat Perfectioni.
 IV. Quæ externæ virtutum actiones conducant ad Perfectionem acquirendam, & quomodo.
 V. Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.
 VI. Vberior quædã & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.
 VII. De duobus proximis & maximis adminiculis perfectionis. Oratione & Contemplatione.
 VIII. Qua via Diuinus amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.
 IX. Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.
 X. Aperitur primus Amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.
 XI. Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

XII. Ter-

- XII. Tertius Amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus, qui in quinto, ſexto & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.
 XIII. Quarti amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.
 XIV. Comparatio Actionis & Contemplationis.
 XV. De duplici genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conſtat.
 XVI. De Contemplatione.
 XVII. De primo genere Contemplationis, quæ verſatur circa Dei Maieſtatem.
 XVIII. De ſecundo & tertio genere Contemplationis celeſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, Mundi & Hominis.
 XIX. De iis quæ cum Contemplatione coniuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.
 XX. De natura diuini Amoris, & partibus.
 XXI. De proprietatibus diuini amoris.
 XXII. De gradibus ad diuinum Amorem per diuina Beneficia.
 XXIII. De gradibus amoris Dei erga homines, cuiusque mirabilibus effectibus.
 XXIV. De Conformitate noſtræ voluntatis cum Diuina, de que proxima ad eam præparatione.
 XXV. Exempla quædã ex ſanctis Patribus, ad uſum Contemplationis & Amoris Dei.
 XXVI. Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſſimi Amoris exemplar.
 XXVII. De Tentationibus Perfeſtorum.

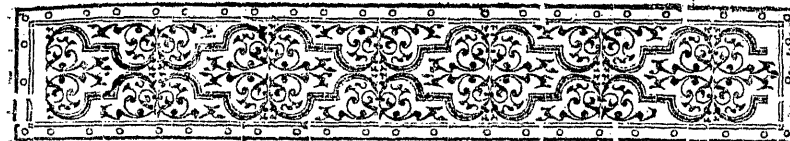
Ego CLAUDIUS AQUAVIVA, Societatis IESU Præpositus Generalis, facultatem concedo, ut opus hoc de Disciplina Christianæ Perfectionis, in quinque libros distributum, à P. BERNARDINO ROSEGNOLIO, nostræ Societatis Theologo compositum, eiusdemque Societatis quatuor doctissimorum virorum iudicio recognitum, approbatumque, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis M. DC.

CLAUDIUS.

Hos quinque libros R. P. BERNARDINI ROSEGNOLII, Societatis IESU, de Christianæ disciplinæ perfectione, dignissimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni sunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè instituendam adiumentum adferent.

PETRVS STEVARTIVS Leodius,
SS. Theologiæ Doctor, Professor, Pa-
rochus Mauricianus, & Academia
Ingolstadtensis pro tempore
RECTOR.

PRO-

PRO O E M I V M,
Q V O E X P L I C A T V R
S C O P V S, E T P A R T I T I O T O T I V S
O P E R I S D E D I S C I P L I N A C H R I S T I A -
N A E P E R F E C T I O N I S.

STATVM Perfectionis esse in Ecclesia militante, perspicuum est, & affirmant vno consensu antiqui Patres, & Theologi recentiores: huncq; institutum, & in altissimo dignitatis gradu in ea collocatum à Christo Domino, cuius illa vox est; Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est. Et illa: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me. Matth. 5. Matth. 19.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Ea enim est natura voluntatis humana, ut eius conatus & motus, quo, & ad alia omnia, & ad perfectionem etiam contendit, non repente sit summus; sed certis progressionibus, & incrementis feratur ad summum. Primo igitur debilis est, & quasi infans in Incipientibus: Deinde confirmatur & adolescit in Proficientibus: Postremo, virile robur & maturitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Apostolus vinculum perfectionis, cum nata fuerit, ut S. Augustinus scripsit, nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. Et quanquam idem S. Augustinus libro de vero Religione ad similitudinem exterioris hominis, per sex hominis interioris aetates, spirituales perfectionem metiendam putat; a libi tamen huic tripartita divisioni non obscure fauet. Et ante ipsum S. Hieronymus, & postea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atque hæc illa eadem est partitio, qua rem hanc S. Dionysius Arcopagita per Angelorum munera diuidit ex traditione Apostolica, purgandi, inquam, quod est prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ pertinent ad posteriores duos. Immo sanctus Gregorius in ipsis gradibus tribus, accommodat ea, quæ Dominus parabolicè dixit apud sanctum Marcum: Terra primùm fructificat herbam, deinde spicam, Gloss. 3. In cap. 1. Ioan. tract. 5. Lib. de Vera Relig. cap. 26. In Psal. 130 ser. 16 & 17. de verbis Apostoli. Hieron. in Isa. cap. 61. S. Greg. lib. 24. mor. ca. 7. Et in Ezech. hom. 15. Bern. ser. de li. 4. ser. 4. ad fratres. ser. de cant. Ezechie. S. Dion. de cœlesti. hier. ca. 3. S. Greg. lib. 22. mor. cap. 20.

S. Hieron. epi-
stola 139.

deinde plenum frumentum. Et sanctus Hieronymus: Ioannes Aposto-
lus, inquit, secundum merita filiorum suorum, profectusque ope-
rum singulorum, scribit ad paruulos, scribit ad iuuenes, scribit ad
patres, ut hinc etiam intelligamus, non solum quam elegantibus, aptisq; trans-
lationibus eosdem illustrarit S. Euangelista; sed quam grauius de iis nos existi-
mare voluerit.

Gradus porro hi non ita distinguuntur, ut inter se nullo modo miscantur.
nam lumen diuinae gratiae, quo peccatorum in Incipientibus caligo discutitur,
& cuius splendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illustratur at-
que perficitur; à primo & ultimo gradu non abest. Et quoad uiuitur in erga-
stulo corporis, ut in primis duobus propria insunt principia perfectionis; sic in per-
fectis etiam uiris semper est aliquid quod expietur, ut sapienter à S. Bernardo scri-
ptum sit: Sic nimirum, conseruandae humilitatis gratia, Diuina solet
pietas ordinare, ut quãtò quis plus proficit; eò minus se reputet pro-
fecisse. Nam & usque ad supremum spiritualis exercitij gradum, si
quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione
relinquitur, ut uix sibi primum uideatur adeptus. Quare distinguuntur
hi gradus ex eo, quod in unoquoque proprium, & potius est, quod Incipientibus est
purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.

Serm. de qua-
tuor modis o-
randi.

Ordinem hunc sequar ego, Deo fauente, accommodatum ni fallor, ad doctri-
nam de Christiana Perfectione, quam tractandam suscipio. ut primo loco de Inci-
ipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, &
efficiis, idq; ex sacris Scripturis: potissimum uero de sententia sanctorum Ecclesiae
Catholicae Patrum, & Theologorum; maxime eorum, qui in hoc scriptiois ge-
nere inter alios excelluere. Quales sunt S. Basilius Episcopus, S. Gregorius
Papa, S. Bernardus Abbas, & Cassianus Monachus. ab aliis simul pe-
tendo, quae ad eandem hanc ipsam rem pertinere uidebun-
tur: praesertim à sancto Augustino, & san-
cto Chrysostomo, &c.

Ad

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neces-
saria est idonei magistri opera.

C A P V T I.

ERTVM est illud quod à S. Gregorio Papa scribitur, Le-
ge non constringi Spiritus sancti donum; & reperiri ali-
quando nonnullos, qui ita per magisterium spiritus in-
trinsecus docentur, ut si eis exterius humani magisterij
disciplina desit, magistri intimi censura non desit. Cuius tanta gratia (ut
idem ait) propria signa sunt virtutes, & humilitas, quae si utraque perfecte in
vna mente conueniunt, liquet quod de praesentia spiritus testimonium ferat. Sic
Ioannes Baptista magistrum habuisse non legitur. & Moyses in eremo edoctus man-
datum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit. Hæc sanctus Ponti-
fex. In hunc numerum referre possumus plerosq; sanctissimos viros,
quos elegit Deus, ut multorum filiorum in Christo patres, & institu-
tores essent. nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuisse discipu-
los. & quidem de S. Antonio narrat S. Athanasius, eum à Deo solitum
fuisse edoceri. quod idem multarum religionum fundatoribus Dei
dono accidisse, mihi probabilissimum est. immò & aliis præter eos
non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis spiri-
talem scientiam nonnunquam mirabiliter uiguisse, Cassianus testa-
tus est. & S. Augustinus cælum, inquit, cæli Domino, qui erexit, & sublima-
uit quorundam Sanctorum mentes in tantum, ut nulli hominum, sed ipsi Deo suo
dociles fierent.

Lib. 1. dialog.
cap. 1.

In Vita S. An-
tonij.

Coll. 14. cap. 16.
In Psal. 113.

Cæterum hæc, præcipit S. Gregorius, ut ueneremur, nec nobis pu-
temus esse proposita ad imitandum: Vfus enim, inquit, recta conuersionis
est, ut præesse, non audeat, qui subesse, non didicerit, nec obedientiam subiectis impe-
ret, quam Prælati non nouit exhibere. alioquin fiet, ut dum se quisque sancto Spi-
ritu impletum præsumit, discipulus hominis esse reuatur, & magister erroris fiat.
Ad quam præsumptionem euitandam Deus ipse, qui Apostolum
Paulum uocauerat, ut obseruauit Cassianus, non eum docet perfe-
ctionis uiam statim, quod facile poterat, sed mittit ad Ananiam, ut ab
eo illam cognoscat: Eum, inquit, illius prius doctrina quam sua institui
uolens, ne scilicet, quod recte gestum fuisset in Paulo, posteris malum præsumptionis
præberet exemplum. Ob quam etiam causam affirmat idem, Apostolum
postea longo interuallo ad conferendum Euangelium, quod prædi-
cabat, quodque non ab homine didicerat, sed à Deo ipso, eiusdem
Dei iussu (hoc enim significat secundum reuelationem) ascendisse

Ibidem.

Coll. 21. cap. 29

Actor 9.

Galat. 2.

D

Hieroso-

Ibidem.

Hierosolymam ad suos antecessores, & coapostolos. Vnde vt rectè concludit Cassianus, manifestissimè comprobatur, nulli à Domino viam perfectionis ostèdi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam seniorum, vel instituta contempserit. parvipendens illud, *interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, seniores tuos, & dicent tibi.*

Prima ratio.

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauissimæ conficiuntur. Prima sit hæc posterior, nempe diuina voluntas, nobis satis explorata, & manifesta in Scripturis sacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc possent, nisi prædicta sufficerent.

Secunda ratio.

Secunda est, quam S. Gregorius exaggerat, consuetudo, & praxis in Ecclesia recepta, vt nemo viam perfectionis ingrediatur, aut pergat, sine duce itineris, ac magistro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia ratio.

Basil. serm. de instit. monast. Hieron. epistol. ad Rusticum. Basil. Reg. fus. disp. cap. 16.

Tertia sit constans sanctorum Patrum de hac re consensus, nam præter iam dictos idem docuerunt S. Basilus in regulis, S. Hieronymus, & idem S. Basilus cum laudant vitam cœnobicam, atq; S. Hieronymi hæc sunt verba: *Mibi quidem placet, vt habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es. statimq; in partem alteram tibi declinandum sit, & errori pateas; plusq; aut minus ambules, quàm necesse est: ne aut currens lafferis, aut moram faciens obdormias.* Præclara etiam est illa S. Bernardi ad idem pertinens vox; *Qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.* Posterioribus temporibus cum Patribus quoque senserunt quicumq; de spiritali via tradiderunt præcepta, è quibus ne longum faciam, producam vnum S. Vincentium: *Plus, inquit, dico, Christus, sine quo nihil possumus, nunquam suam gratiam ministrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductum eius. Obedientia via est via regia, qua homines inoffenso pede ducit ad summum scale, in qua Dominus apparet innixus.*

Epist. 87.

Tract. de Vita spiritali.

Quarta ratio.

Coll. 2. cap. 11.

Quarto loco occurrit ipsamet necessitatis ratio. Etenim (vt ait Cassianus) *cum omnes artes, ac disciplina humano ingenio reperta, qua & nihil amplius quàm vitæ huius commodis profunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam sine instituentis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptum est credere, hanc solam non egere doctore, qua & inuisibilis, & occulta est, & qua non nisi corde purissimo peruidetur. cuius error non temporale damnum, nec quod facillè reparatur, sed animæ perditionem parit mortemq; perpetuam.* Hæc ille. Cuius ratiocinatio vrget sine dubio, efficitque, vt qui de re tanti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione dissentire queant. Quamuis enim, vt ait S. Basilus, duotore sancto & bono spiritu indiget homo, vt dirigatur in viam veritatis, & affirmat Aposto-

Reg. breu. q. 1. 2. Cor. 30.

lus, non esse nos sufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; vtitur tamen, vt plurimum Deus hominis opera ad auxilium animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, qua ipsius donum est, ex auditu prædicationis percipiatur; sic sapienter etiam decernit, vt doctrina Christiana perfectionis, quæ fide tanquam fundamento nititur, munere quidem suo, sed non nisi magistri voce in animis hominum inferatur.

Postremò persuadent idem præstantes & vberes fructus, qui ex hac ipsa institutione, de qua agimus, percipiuntur. Nam cum hæc disciplina id postulet, vt non solum instituentem audiamus, sed illi etiam aperiamus omnia, quæ intus in nobis sunt; magna certè utilitas est frænum, quod ex hoc ipso nobis iniicitur, vehementerque retrahit à peccatis. & stimulus qui admouetur ad serio, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam sententiam S. Athanasius de B. Antonio sic scribit: *Dicebat, inquit, magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel obseruarent quid gererent, vel vniuersas mentium cogitationes fratribus referrent. non enim posse aliquem peccare, cum relaturus esset ad alium, quacunque peccasset, & subire pudorem, in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem coram alio audere peccare, & si peccet, tamen testem vitare peccati. Igitur quasi sub oculis aiebat nostris, & cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus, multò autem magis, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinem, hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.*

Altera utilitas (& hanc etiam prædicant omnes, qui de hac re scripserunt) est, instituentis curam esse necessariam, ad præcauendas, & eludendas Satanæ insidias. in quas se coniciunt ad manifestissimam perniciem, quicumque in via perfectionis aliorum consiliis repudiat, ad sua se consilia, quasi ad normam dirigunt. Nullo namque alio vitio, ait Cassianus, *tam precipitem diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum neglectis consiliis seniorum suo iudicio persuaserit, definitio- nique confidere.* Nec aliam causam habent antiquorum & recentiorum lapsus grauissimi, ac vtinam non æquè frequentes, quàm mentis in propria opinione obstinationem. Hac enim aduersario aperitur via in animam ingrediendi, eamque ad suam ipsius voluntatem iam illaqueatam ad interitum deducendi. præsertim deficiente feruore illo spiritus, qui primam ad Dominum conuersionem tanquam nutritius comitatur & fouet. Si enim tunc deficiat institutor, nec sit qui hominem deseruescentem excitet, atque corroboret, quid mirum sit, si redeat ad ingenium natura, eamque languentem verset ad arbitrium suum Satanæ? Contra verò, si debilitatum fractumque spiritum, statim doctus magister, ac pius pater excipiat, consilio, & opera

Quinta ratio. Prima utilitas.

In Vita Antonio.

Secunda utilitas.

Coll. 2. cap. 11.

iuet aduersus præsentem teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iam periculi laqueis suffocabatur, animum erigit, & respirat; ei que in manibus est de aduersario victoria. Maximè certè offensus est diabolus huiusmodi pædagogis, & curatoribus: Odit, dicebat Salomon, *tutela, & cautionis nomen malignus*, quippe qui perspicuè cernit, de suis manibus nõ aliter prædam hanc eripi, quàm cum adolescens, & ut ita dicam, adhuc pupillus spiritus sub plena tutoris sui custodia, & potestate perseuerat. in qua potestate tunc sanè totus est, cum illi se totum aperit, regendum que committit.

B. P. Ignatius, Societatis nostræ parens, ad hoc idem propositum ita scribit: *Inimicus noster morem insequitur nequissimi cuiuspiam amatoris, qui puellam honestorum parentum filiam, vel vxorem viri alicuius probi volens seducere, summoperè procurat, vt verba & consilia sua occulta sint. nihilq; reformidat magis, ac agrefert, quàm si puella patri suo, vel vxor marito ea patefaciat: cum sciat hoc pacto de votis & conatibus suis actum esse. Ad eundem modum obnixè satragit diabolus, vt anima, quam circumuenire cupit, ac perdere, fraudulenter suas suggestiones teneat secretas. Indignatur verò maximè, & grauissimè cruciatur, si cui vel confessionem audienti, vel spirituali homini molimina sua detegantur. à quibus ita excidere se funditus intelligit.* Hæc B. Pater. Qui plura desiderat, legat sermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodum piè hoc argumentum tractat.

Tertia Scilicet. Accedit & illud, virtutem in medio positam refugere extrema. at quàm difficile est, non dicam intelligere, sed re ipsa attingere hoc virtutis medium, ac bonum? igitur necessaria nobis est magistri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipsum medium in actionibus nostris digito demonstratum, tuto nos amplecti faciat, in eo que conuiescere. ne quod timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm necesse est: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus.

Epist. ad Rufinum. Postremò, quanti meriti apud Deum est hæc ipsa submissio, qua se homo homini propter Dei amorè subiicit? quam putamus, complaceat sibi Deus, qui alta à longè cognoscit, humilia autem per benignè respicit, in hac hominum liberorum sub sibi pares homines subiectione? præsertim, si aut ex instituti regula, aut præscripto maiorum id faciunt? vt propterea dubitandum non sit, quin eorum cogitationibus Deus adsit, ea consilia suggerens, que necessaria & vtilia esse intelligit iis, quos erudiunt ad perfectionis Euangelicæ instituta. Dixit enim; *Qui vos audit me audit.* Positum igitur sit, necessariam esse magistri idonei operam ad viam perfectionis ingrediendam, & prosequendam.

Conse-

Consequens illud etiam est, & ex antedictis conficitur, maximi momenti esse ad spiritus profectum, arcana cordis, & totum interioris hominis statum spirituali Rectori animorum penitus aperire: esse que in omnibus religionis institutis sapientissimè, aut vsu continuo introductum, aut etiam lege sancitum, vt cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eum finem explicentur spiritus magistro. Obseruari denique potest apud plerosque historicos, & chronographos familiarum religiosarum, in eis tamdiu primi spiritus feruorem cursum suum feliciter tenuisse, quamdiu tam salutaris consuetudo nihil spirituales Patres omninò celandi, eis que in omnibus sese committendi retenta, corroborata, ac propagata fuit. cum primum verò intermitteri negligentia cœpit, exteriori forsitan obseruantia aliquid datum esse, ad proximorum ædificationem; solidam tamen sanctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè concidisse. Ideoque ad eam restituendam in statum pristinum, non alia iudicio bonorum omnium spes est, quàm si interna hæc adeoque necessaria disciplina ad antiquam praxim, splendorem que restauretur. sicque in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

Quis sit idoneus magister doctrinae perfectionis Christianæ.

CAPVT II.

GREGIVS perfectionis doctor S. Basilius, eiusque perfectissimum exemplar, suis coloribus magistrum Christianæ perfectionis ita depinxit, vt an se ipsum potius quàm illū, licet minus cogitans, describeret, non facile iudicari possit. Eius hic adscribo verba ex aurea illa oratione de renunciatione, & abdicatione deprompta: *Simul ac, inquit, in primo congressu aduersarium superaueris, summa vigilantia accerrimèq; in omnes partes circumspectione operam dato. vt aliquem tibi virum inuenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studiis certissimum ducem sequaris. eiusmodiq; qui relictum iter ad Deum volentibus pergere sciat commonstrare: qui ornatus virtutibus sit, cuius vniuersæ totius ipsius vitæ actiones testimonio sint, charitatem in eo erga Deum inesse, qui diuinarum literarum scientiam habeat, virum integrum, nec ulli distractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter gerentis se negotiis admiscentem, quietum, amantem Deum, egentium studiosum, mi-*

nimè iracundum, iniuriarum immemorem, natura propensum ad eos docendos, qui ad ipsum accedant, quem gloria inanis non inflat, superbia non extollat, adulatione non frangat, seuerum atq; constantem, cui deniq; nihil sit præstantius honore Dei. Et post pauca subdit: Si te viro credideris virrutibus multis instructo, si ne dubio omnium, quæ in ipso bona fuerint, heres remanebis, equè & apud Deum, & apud homines beatissimus iudicaberis. Si verd, quod cum corpore tuo agere mirius volueris, magistrum aliquem quaeseris, tecum se ad tua vitia dimittentem, vel vt verius dicam, tecum vna in eandem perniciem corruentem, frustra mundanis rebus nuntium remittendi laborem suscepisti; & cecum tibi ducem asciuisisti, cuius ductum secuto in foueam tibi sit procidendum. Hæc S. Basilius.

Quæ omnia, quanquam sufficiunt ad eum, quem quærimus perfectionis magistrum indagandum, videtur tamen operæpretium, quædam adhuc eius officia, quæ ad vsum plurimum iuuare possunt, in medium adducere, & breuiter explicare.

I. Officium.

Primum officium est agnoscere vultum internum, atque adeo totum statum animæ, quam regendam suscipit, vt enim medicus nisi ægrotantis corporis constitutionem, morbumq; ipsum quantumlibet latentè acutissimè inuestiget, frustra in ægro curando operam ponit; sic spiritualis magister, nisi discipuli propensiones & mores intelligat, & ad ipsa etiam cordis secreta, quantum fieri potest, animiq; ægritudines perueniat, nunquam vel sanabit infirmum, vel valentem confirmabit.

Hanc cognitionem duplici via maximè assequetur. Altera, si dono discretionis spirituum opportunè vtatur ad explorandas necessitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim præuam sit cor hominis, & inscrutabile, & solus Deus scrutetur renes & corda, solent tamen spirituales viri diuino hoc lumine illustrati, quæ in animis hominum sunt diiudicare. quippe quibus in primis præceptum sit à Domino per S. Ioannem, vt non velint omni spiritui credere, sed probent spiritus, si ex Deo sint. & de illorū numero sint, de quibus scribit Sapiens; *Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.* Neque in alium finem diuinitus hoc munere donentur, quàm, vt quando vicarij Dei sunt in cura & auxilio animarum, eiusdem etiam quasi vicem suppleant, in perscrutandis animæ recessibus, & in lucem erudendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, nisi in viris valde sanctis reperitur. cuiusmodi erat, qui dicebat: *Consilium meum iustificationes tuæ.* Ac si diceret, ex iuste & sanctè acta vita intelligo, quid mihi consilij in actionibus tam meis, quàm aliorum capiendum sit, & qua via insistentium,

Ierem 17.

I. Ioan. 4.

Eccles 37.

Psal. 118.

dum, ne ipse errem, neq; aliis sim erroris auctor. ob id etiam se intellexisse dicit, à mandatis Dei.

Ibidem.

Quare vbi magister cum Salomone petierit à Domino cor docile, vt iudicare possit populum suum, & discernere inter bonum & malum, magna in spe sit, ab eo sibi subministrandas vires ad exercendum hoc ministerium, seseque accingat ad opus Dei, sanctorum Patrum, qui hac de re scripserunt inhærens vestigijs. Illudque ante omnia velit, in spiritali hac & grauissima functione imitari Deum, cuius adiutor est, immunem se ab omni affectione vitiosa præstando: *Gestabit* (inquit S. Gregorius de Scripturis sacris loquens) *sacerdos iudicium filiorum Israël in conspectu Domini in pectore suo, hoc inquam, est subditorum causas pro sola interni iudicij intentione discutere, vt nil se in eo humanitatis admisceat, quod diuina vice dispensat* (quo verbo amor omnis humanus affectusque excluditur) *ne correptionis studia priuatus dolor exasperet, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet.*

3. Reg. 3.

I.

2. Par. pastor. cap. 11.

Deinde, quandoquidem discretionis donum abstrusas animi latebras non reteggit, sed iuuat solum doctoris ingenium, vt eas discutiat, ipse sua industria, & externorum signorum ductu aditum sibi aperiat ad ea, quæ occulta sunt, quoad poterit, cognoscenda. Nonnulla (inquit idem S. Gregorius) *subriliter & occultè sunt perscrutanda, vt quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente quid clausum lateat, inueniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoscat.* Vnde rectè ad Ezechielem dicitur, *fodi tibi parietem, & quid est fodere parietem, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire?*

II.

2. Par. pastor. cap. 10.

Ezech. 8.

Post eam oportet eundem versatum esse maximè in dignoscendis initijs, & quasi seminibus primis humanarum cogitationum, de quibus inter alios legendus est S. Basilius in constitutionibus, & Casianus in Collatione Abbatis Mosis, & sanctus Bernardus pluribus locis. Scireque intertentationes carnis, mundi, & Satanae, inter virtutes item & vitia certum discrimen ponere. nam, vt idem S. Pontifex confirmat, *plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur.* Et alibi: *Portat sacerdos rationale iudicij, quia debet rector semper subtili examine bona malaq; discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiosè cogitare.*

III.

Basil. constit. monast. c. 18.

Bernard. serm. de 3. cogitationum gen.

Coll. prima, cap. 19. Sc.

2. par. pastor. cap. 9.

2. par. cap. 2.

Sed huius doni maximè necessarius est vsus in excogitandis, & adhibendis remedijs accommodatis ad cuiusque naturam, & ægritudines. nam neque ille laudandus est qui ad omnes morbos animi depellendos, eodem semper vtitur medicamento, & ita varia sunt hominum ingenia, & propensiones, vt certissimum sit, quod idem S. Gre-

IV.

S. Gre-

3. par. pastor.
in prologo.

S. Gregorius asserit, testimonio etiam S. Nazanzeni, sæpè aliis officere, quæ aliis profunt. Plerumq; , inquit, *herba quæ animalia nutriunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, canes instigat, & medicamentum quod hunc morbum immunit, alteri vires iungit. deniq; panis vitam fortium roborat, paruulorum necat.*

v.

2. par. pastor.
cap. 9.

Sed non minor cura ponenda est in præstolanda curationis oportunitate. nam, vt idem ait, *Secta immaturè vulnera deterius inferunt, & nisi cum tempore medicamenta conueniant, constat proculdubio quod medendi officium amittant.*

Secundum of-
ficium.

Altera via, quam sequi debet spiritualis magister, vt perspectam planè habeat sui alumni animam, est, (& hoc est alterum eius officium) summa ope niti bonarum virtutum exemplo, præsertim verò charitatis, patientiæ, mansuetudinis, hominem allicere, itaq; sibi conciliare ac deuincire, vt ille libenti & alacri voluntate seipsum aperire magistro, desideret. *Tales sese,* inquit S. Papa, *qui præsent exhibeant, quibus subiecti occulta quoq; sua pandere, non erubescant, vt cum tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem, quasi ad sinum matris recurrant. & hoc quod se inquinari pulsantis culpa sordibus præuidet, exhortationis eius solatio, & lachrymis orationis lauent.*

2. par. pastor.
cap. 2.

Magistro spirituali, si is viscera matris semel induat, mirum est quàm multa statim suppetent adiumenta pietatis exercendæ. Aliquando enim patientia, & lenitate ita recreabit hominem timidum, & verecundum, minusq; audentem, quid in animo lateat explicare, vt quasi obstetricante manu eius (vt ille dicit) educatur coluber tortuosus. quod fecisse S. Macarium erga vnum illum monachum, qui solus diaboli poculum degustarat, egregiè narrat S. Dorotheus.

Job 26.

Serm. 5.

2.

Aliquando quæ ille reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam sermonis inopia, ita ipse suggeret, vel Spiritu sancto adiuuante, diuinans assequetur, vt magistrum discipulus animo suo præsentem, ac quidquid in eo occultum est, veluti intuentem suspiciat. quæ res magnum animum adfert discipulo, & via certissima est ad spiritus sanitatem. Quod si idem pater audita alterius tentatione, aut eam coniectura assecutus, possit affirmare se tentatione eadem aliquando, &

Cassianus coll.
2. cap. 13.

grauiter esse pulsatum, qua communicatione Abbas Apollo vsus dicitur, cum adolecente monacho, quem senex alius rigidè acceptum in desperationem adduxerat, quam lucem veritatis, quod charitatis solatium in afflicti hominis animo exoriri repenti debere, putamus? Apostolus certè hunc ipsum lenitatis spiritum, præsertim dum cum iis agitur, qui fragilitate peccarunt, apprimè commendat, cum ait: *Eratres si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales*

estis

estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tentaris. quo loco S. Augustinus; *Nihil, inquit, sic probat spirituales virum, quam peccati alieni tractatio, cum liberationem eius, potius quam insultationem, potiusq; auxilia, quam conuictiam meditatur, & quantum facultas tribuitur, suscipit.* pax igitur & dilectio, & communis periculi cogitatio in corde referuetur. modus autem sermonis siue acrius, siue blandius profertur, sicut salus eius, quem corrigis, videtur pestularè, moderandus est. Quod si grauiora etiam remedia ob morbi sæuitiam, vulnerisq; atrocitatem necessaria fuerint, dubitandum non est, quin à Deo abundè suppeditanda sint homini, quem vicarium suum huic muneri destinauit. præsertim, si vir sit, vt dicebamus, sanctæ charitatis zelo & spirituali prudentia præditus.

Galat. 6.

Illud verò summoperè magistro necessarium est (& hoc sit tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus viuat, & quandoquidè habet in manibus Dei opus, oratione, piis desideriis, ac gemitibus ad eum crebrò, & ardentè emisis committat Deo animam, quam regit. siquidem à Deo proficisci debet quidquid in discipuli gratiam in re hac molitur magister. Et Dei est dare linguam eruditam, & verba ignita magistro, discipuli autem aperire aures ad ea percipienda, quæ proponuntur, viresq; addere ad eadem fortiter, & alacriter exequenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui se in tam sancti muneris exercent labore: Dei nimirum manum præsentem esse, eumq; verba eorum factaque ita moderari, vt sæpe iis minimè cogitantibus, & fortè etiam quidlibet aliud volentibus, in expectatus fructus repenti existat, orta que noua luce in audientis animo, ea vis illi diuinitus afferatur, vt velit, nolit, vulnus peccatoris, quod antè cælauerat, cogatur aperire. quod accidit Abbati Theonæ, cum aliis quibusdam monachis, præsentè discipulo Serapione adhuc adolecente de gastrimargiæ vitio, & occultarum cogitationum tyrannide differenti, & earum naturam, & atrocissimam vim, quam habent, dum cælantur, exponenti. compunctus enim Serapion, cuius causa tamen ea tunc nõ habebatur oratio, & conscientia perterritus, prostratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatum, quod diu tacuerat, patefecit, excusitq; à se dæmonem, qui ad illud vsq; tempus os eius perniciose verecundia concluderat. *In cuius signum,* inquit Cassianus, *qui hæc scripsit, lampas accensa de sinu eius procedens ita cellam repleuit odore sulphureo, vt vehementia fortior ipsius vires homines in ea residere permitteret.*

Tertium offi-
cium.

1.

Call. 2. cap. 11.

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitiis, quasi febribus tentatur ægrotus, & vnus earum, aut etiam plurimum

2.

E cura

cura negligenda est, ne vna, quæ cæteris est grauior interitum adferat, si non statim aduersus illam pugnetur. certum est enim de inani gloria minus laborandū esse, si oriatur ex abstinentia ieiunantis, interim dum intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. *Quæ enim pestis,* inquit S. Gregorius, *ardentius insequenda est, nisi quæ periculosus premis?*

Par. 4. pastor. cap. 4.

3.

Multò adhuc maior patientia, feruentiorque oratio adfiscenda est, quando cum illis res est, qui non solum non fatentur commissa delicta, sed certis indiciis deprehensi ea etiam excusant, negāt, quidlibet aliud, quàm spem vllam veræ emendationis pollicentur. tunc autem, inquit S. Chrysostomus, *imitandi sunt parentes, qui filiis suis graui- ter egrotantibus, licet desperatis assident lacrymantes, lamentantes, exosculan- tes, omnia quæ possunt admonentes ad supremum vsque habitum. Hoc tu,* inquit, *quoque facito pro fratribus. & tamen illi non possunt lacrymis, & lamentis, ne- que morbum depellere, neque mortem imminuentem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam assiduitate, instantiaque per lamenta reuocare, ac sus- citare. Dediti consilium, nec persuasisti, illachryma, punge frequenter, ac suspira paululum, vt tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, itaque se conuertat ad salu- tem.* Pergit præclare in eandem sententiam plura scribere S. Chryso- stomus, quæ breuitatis causa hîc prætermittuntur. Addit S. Bona- uentura, dissimulet in hoc casu Rector, & patientiam suam exerceat, & quod arguendo non valet, orando conetur obtinere, vt aut Deus citius eum corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. Sic Iudam Christus tolerauit (quam rem fusè S. Chrysostomus) dum eius iniquitas patenter erupit, quamdiu enim latuit, nulli nocuit. *Huc,* inquit, *pertinet, quod dicitur de zizania, & triti- co, finite vtraque crescere, & in Apocalypsi; qui sordidus est sordescat adhuc. Quan- quam enim qui huiusmodi sunt, monendi generatim sunt, vt respi- scant, sicut monuit Iudam Dominus, cum dixit, va homini illi; omni- que peccandi occasio sit præcidenda; opportunius tamen tanto ma- lo remedium adhiberi non potest, quam si cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur. Nec plura in præsentia de spiritualis patris muneribus.*

Concione 1. de Lazaro.

De sex aliis Se- raphim. cap. 7.

Matth. 13. Apocal. 14.

Matth. 26.

De renunciat. & abdicat.

Si igitur, addit S. Basilius, Dei munere talem quempiam virum inueneris (prorsus autem si peruestigare volueris, inuenies,) magi- strum bonorum operum, hoc apud te constanter teneto, vt nihil om- ninò quidquam, præter illius sententiam, facias. quidquid enim eo insciente facis, id furtū, ac sacrilegium est, tibiq; exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. *Caue,* inquit, *ne excantationes eorū, qui demorfi sunt à serpente veli ingitari, cum ipse excantandi artem non teneas, ne si ad teso- res serpentes attraxeris, illiq; se tibi circumpluerint, tuq; te ab ipsis explicare non possis.*

possis, immaniter ab illis absumere. Sed instituti ratio postulat, vt initia, & quasi incunabula perfectionis inspiciamus. in primis autem conuer- sionem hominis ad Deum.

Status peccatoris ante conuersionem à peccato.

CAPVT III.

ONVERSIONIS spiritualis non vna est ratio, nam alij conuertuntur à peccato ad gratiam Dei: alij à vita com- muni rectè viuentium Christianorum ad perfectionem Apostolicamq; viuendi normam. Et quāquam aliquan- do summo diuinæ misericordiæ beneficio, vtraq; simul contingit a- licui, vt Apostolo Paulo, & S. Augustino accidisse certum est, & vt ego opinor, etiam plerisq; illis antiquæ Ecclesiæ vtriusq; sexus martyri- bus; prior tamen à posteriori longè distat, eamq; semper natura sal- tem anteaertit. quare de vtraque separatim à nobis agendum est. sed prius quis ante conuersionem à peccato sit peccatoris status, confi- deremus. Est enim hæc meditatio nondum conuersis, & conuersis i- psis maximè salutaris, & necessaria.

Qua de re præclare S. Bernardus: *Videntur mihi,* inquit, *quatuor in- terdum conuersionem nostram præcedere status: vnus sub nobis ipsis, tres sub prin- cipe mundi huius. Est enim anima sub seipsa cum propriam sequitur voluntatem, libertate perniciose gaudens. hic est filius ille prodigus, qui portionem paternæ sub- stantia, quæ se contingebat, accepit, ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, ceteraq; similia bona natura, quibus non ad diuinam, sed ad suam vtretur volun- tatem, essetq; tanquam sine Deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cum propria satisfaciens voluntati, nec dum tamen possidetur à vitis, & peccatis. nec iam proficiscitur in regionem longinquam, separatus quidem, sed nec dum elon- gatus à patre. hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, sed non expedita pro sua sequitur voluntate.*

Ser. de diuersis affectionibus anima. Primus status peccatoris. Luc. 15.

Verumtamen tripliciter, inquit, mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes, nec nolentes, quod conuenit his, qui nec dum voluntatis usum: sunt tamen vasa iræ propter originale pecca- tum: donec alligato forti vasa eius diripiat fortior per Sacramentum (Baptismi) adueniens. verus viq; Moyses qui in aqua venit, nec in aqua solū, sed in aqua, & sanguine.

Secundus sta- tus.

Secundo modo volentes, cum iam voluntariè peccant. hic filius prodigus iam proficiscitur in regionem verè longinquam, quia ab eo qui summè, & singulariter

Tertius status

est, nihil longius eo, quod nullo modo est: nihilq; remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quam peccatum, quod nihil est inter omnia. Porro iustum diuina ultionis iudicium est, vt fugitiuum patris filium alter sibi vsurpet in seruum. vnde vni cizium legitur adhaesisse. quem ego non alium, quam vnum ex malignis spiritibus intelligendum puto. qui pro eo quod obstinatione irreparabili peccant, & transerunt in affectum malicia, & nequitia, iam non sunt hospites & aduenae, sed quasi cives, & inhabitatores peccati. quid est autem quod ciui dicitur adhaesisse pauper adolescens & peregrinus, nisi quod factus est subditus illi? & sequentia manifestant. misit, inquit, in villam suã pascere porcos. Et nota quod famis necessitate ciui maligno dicitur adhaesisse, sicut Israël tempore famis dicitur descendisse in Ægyptum. periculosa planè & perniciofa esuries, qua liberos addicat misera seruituti, subiiciat operibus luti, & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. vnde autem egestas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, qua de paterna substantia in suam acceperat portionem? ex eo sine dubio, quod praemissum est, dissipasse bona sua, viuendo luxuriose cum meretricibus. propterea, inquit, cepit egere. porro meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriose viuendo dissipat bona natura, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc egestas succedit perniciofa (teste Scriptura) quod non satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volunt abro luti, & spurcitiis oblectantur.

Genes. 24.

Ecclesi.

Quartus statim.

Tertio quoq; modo nolentes sunt sub principe tenebrarum homines, cum iam respicere volentes, nisi quod peccati consuetudine miserabiliter obligati, iusto Dei iudicio, qui in sordibus sunt, sordescunt adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, & verè prodigus nimis, qui non modò dissiparat sua, sed semetipsum subiecerat misera seruituti, infelix, venundatus sub peccato, cum ad se reuersus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor, id est, insatiabilibus crucior peccatorum desiderii, & affectibus vitiorum? Hæc sanctus doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem nostram facere duos posteriores peccatoris status. nam de primo qui videtur à S. Bernardo fingi, quasi status vel naturæ per se ipsam considerata, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit sine scelere, sed non sine periculo sceleris; de secundo item qui pertinet ad solum originale peccatum, nihil est, quod laboremus in præsentia, vt de duobus aliis, qui vt plurimum peccatoris ad Deum regressum antecedunt. In his autem perpendenda maximè sunt hæc.

I.

Lib. 3. de prouidentia.
Homil. 4. in 2.
ad Cor.

Primum est, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac procul facere. quod est (vt S. Chrysostomus scribit) separare Deum ab homine, & constituere illi inimicum. & hoc ideo, (vt idem ait) quia peccator peccans offendit Deum; est enim peccatum iniuria diuinæ boni-

bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille transgreditur, eius sanctissimam voluntatem parui pendens. quod si peccator id minimè cogitat, cum peccat, re tamen ipsa præstat, cum ab eius lege discedit, vt alter prodigus filius à paterna obedientia. quapropter à S. Ambrosio peccatum dicitur *prauaricatio legis diuinae, & cælestium inobedientia præceptorum.*

Lib. de paradiso.

Secundum est, hinc habere peccatum, vt sit nihil, quia constituit hominem sine Deo, quod est ipsum ens, & bonum, infinita ac incomprehensa perfectio, & bonum omnis boni. vt propterea à S. Chrysostomo sapienter scriptum sit, *nihil est peccante pauperius, & sanè si Dei gratia, quam amicis largitur Deus, maius bonum est, quam bonum naturæ totius vniuersitatis creatæ, vt docet S. Thomas, in qua egestate positum dicemus peccatorem, qui statim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?*

II.

Hom. 5. de prouidentia.

I. 2. q. 113. art. 9. ad 2.

Tertium est, peccatorem Dei patris amantissimo patrocínio destitutum adhærere diabolo, eiusq; mancipium fieri. quod etiam præter S. Bernardum asseritur à B. Augustino; *Vnusquisque, inquit, peccando animam suam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis. ex quo consequens illud est, quod S. Basilius sæpe docet, peccatum, angelum vitæ nostræ custodè, quantum in ipso est à nobis cum peccatores perseueramus, abigere.*

III.

Exposit. propositionum epist. Rom.

Homil. in Psal. 33. & oratione de peccato.

Quartum est peccati foeditatem, & graueolentiam esse maximam. quanta autem sit, non poterat fortassè clarius explicari, quam descriptione prodigi adolescentis luxuriæ in cæno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quasi sepulti. & re vera Deo non minus, immò multò magis odiosus est peccator, quam homini intolerandus grauisissimus cloacarum foetor. vt propterea, vt videtur sancto Chrysostomo, dixerit Dauid: *Putruerunt, & corrupta sunt cicatrices meae. nihil enim, inquit, peccato sordidius, nihil immundius.* Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia sunt.

IV.

Hom. in Ioannem 52.
Psal. 37.

Quintum illud sit, quod proprium est postremi, ac pessimi status; quo, in peccato perseuerat, & quasi consenescit peccator. namq; verbis exprimi vix potest, quam diram tyrannidem in huiusmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon, idque ne respiscat, etiam, si diuina adiutus gratia id aliquando desideret. *Barbarum est enim peccatum, inquit S. Chrysostomus, & tyrannidem exercens in animam semel captam, sed in perniciem eorum, qui ipsum suscipiunt.* Nihil est enim æquè inconsideratum, atque peccatum, nihil adeò amens, stultum, ac violentum. omnia euertit, & confundit, & perdit, quocumque insilierit, est visu deformis, importunum, molestum, & graue. & si quis

V.

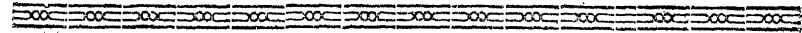
Hom. 9. in 2. Cor.

picior ipsum depingeret, non mihi videretur aberrare ipsum sic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem spirantem, iniucundam, nigram, quales externi poetæ depingunt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationem sibi quærunt primum, post etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore additi prauæ huius consuetudinis pondere premuntur. & mira sunt, quæ in se ipso expertum se scribit S. Augustinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorum iuuentutis suæ, à quibus quod tamen optabat, expedire se nulla ratione poterat. Sic enim ait: *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate, velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Et postea: *Nec plenè volebam, nec plenè nolebam, ideo mecum contendebam, & dissipabar à me ipso.*

Lib. 8. confes.
cap. 5. & 10.

VI.

Postremus sit reatus, quem appellant Theologi æterni supplicij, quod duas habet partes, diuinæ visionis priuationem perpetuam, & ignis ardentissimi cruciatum sempiternum. atque hic est status hominis antequam ad Dominum conuertatur. in quo peccator constitutus est Dei hostis, Dei gratia spoliatus, egentissimus, inquinatissimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diaboli que oppressus, & hæres inferni. qua de re adhuc plura cap. 6. & 15. sequenti. nunc ad conuersionem ipsam inuestigandam accedamus.

Conuersionis principium & auctor Deus est.

C A P V T I V.

ONVERSIONEM quamcunque ad Deum, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente, & iuuante proficisci, nemo dubitare debet. *Ei, inquit S. Bernardus, adscribenda cuiusque conuersio est, cui dicere necesse habent vniuersi illud de Psalmo. Conuerte nos Deus salutaris noster.* quod ante S. Bernardum S. Augustinus in dictum Prophetæ; *Conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. auersi, inquit, sumus à te, & nisi tu conuerteris, non conuertemur.* nam vt alibi scriptum est apud eundem: *Hæc est humana voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior sit, ad bonum verò eius prior sit voluntas creatoris eius, siue vt eam faceret, quæ nulla erat, siue vt reficiat, quæ lapsa perierat.* & alibi, amentiam vocat existimare in donis Dei nos priores esse, quoniam misericordia eius præueniet me, & ipse est, cui fideliter veraciterque, cantatur, quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis.

Serm. 78 in
Cant.
Psal. 84.

Psal. 79.

13 de ciuit. Dei
cap. 6.

Lib. 2. contra 2.
ep. Pelag. ca. 9.
Psal. 58.
Psal. 20.

Cæterum

Cæterum B. Bernardus hoc beneficium diuinum paulò altius repetit, & quia eius contemplatio magnum potest in nobis diuinum amorem excitare, hæc mihi videtur inferenda, non omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò scribit in illa sponsa in Canticis: *Inuenerunt me vigiles. Inuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quadam, quæ sibi vendicat auctor Deus, præuenitque in illis omnes auxiliares & cooperatores suos, prædestinationem, creationem, inspirationem. quarum prædestinatio ante tempora est. creatio cum tempore. inspiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult Deus. secundum prædestinationem nunquam Ecclesia electorum hæc est sponsa penes Deum non fuit. Elegit nos (inquit Apostolus) ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. in illo tam profundo æternitatis sinu, antequam in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum spirituum inuenire aliquo modo valuerit, nisi cum ipsa æternitas, Deus voluit reuelare? sed cum iam ad nutum creatis visa est emerisse in formas factitias, atque visibiles, non continuò tamen inuenta est à quoque hominum, vel angelorum, eo quod non agnosceretur imagine terrestri homini adumbrata, & operata mortis caligine (hoc est peccato originali) omnes enim peccauerunt, & omnes capitiuum suæ verecundia portant. itaque inueniri, & agnosci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædestinationis, & intra massam misere damnationis. Cæterum quam celauerat prædestinans sapientia, & creans potentia minimè prodiderat, visitans gratia suo in tempore reuelauit, secundum operationem inspirationis, qua de sponsi spiritu infusum quippiam humanis spiritibus fuit, in præparationem Euangelij pacis. frustra vigiles laborassent in predicando, si hæc gratia non præcessisset. nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti, cognouerunt de diuitiis gratiæ, qua à seculo tenebantur abdito prædestinationis æternæ. ex quo clarum fit, non otiosum esse, quod se inuentam ab his sponsa testata est. inuenta, inquam, ab his, à Domino autè collecta, & conuersa. non enim est inuenire Domino, sed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus, qui sunt eius. Bene proinde se inuentam perhibuit sponsa ab his, qui custodiunt ciuitatem, qua à Domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti sunt, nam ambo præuenti erant à Domino, & preparati. quid Paulo paratius, qui supplici iam & mente, & voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui elemosynis & orationibus suis, Domino quidem eas sibi inspirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanælem, sed prius illum Dominus, cum esset sub ficu, iam viderat. & Andreas Simonem fratrem inuenisse refertur, sed præuisum à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in pterito habens de Spiritu sancto. Hæc ex Bernardo.*

Cant. 3.
Serm. 78 in
Cant.

Ephes.

Rom. 8.

2. Tim. 2.

Act. 9.
Act. 20.

Quæ

Item 31.

Quæ omnia in eos etiam conueniunt, qui post acceptam veritatis notitiam, lapsi in peccatum, ex eo per salutarem pœnitentiam emergunt. nam horum nomine dixit Ieremias: *Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Quo loco S. Hieronymus: Ergo id ipsum, inquit, quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio, implere non possumus. confusus sum (inquit) & erubui, quod enim tempus non est confusionis nostræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ male egimus, capiamus memoriam?*

Lib 2 contra 2.
ap. Pelag. cap. 2.
Psal. 38.
Psal. 22.
1. 2. quaest. 109.
art. 7.

Ex quibus satis intelligitur Deum suo favore, & auxilio non solum præuenire peccatorem, antequam surgat à peccato, sed gratia etiam sua omnino illum subleuare, & quasi portare, dum surgit. quæ gratia iuuans, & subsequens appellatur, quia, vt incipiamus, inquit sanctus Augustinus, dictum est, misericordiam eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum est, misericordia eius subsequetur me. Hoc S. Thomas apertè demonstrat. homo enim peccato suo mortali triplex incurrit detrimentum. maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur eum recuperare non potest sine diuini luminis illustratione. bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obscuratur mens, & vulneratur voluntas. at quis medicus alius tanto malo mederi possit præter Deum, qui animam suam gratia erigit, illuminat, & subicit sibi? denique reatum pœnæ remittit ille, qui offensus est peccati iniuria. Hic autem Deus est.

Prima vtilitas:
Lc. 83. 99. 9. 76.

Innumeræ sunt & magnæ utilitates, quæ ex huiusmodi cogitationibus capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. ex his aliquas hinc breuiter attingemus. Prima sit ex verbis S. Augustini, sensus, inquam, timoris, & maximæ subiectionis sub Deum prædestinantem, & liberantem à peccato. *Sentiat, inquit, anima, seipsam non sibi sufficere ad extrahendum se de seruitute peccati, atque hoc modo derumescente, & extincta omni superbia subdatur liberatori suo, sinceriterq; homo dicat, Adhæsit anima mea post te.*

Psal. 62.

Secunda vtilitas:
220.
In Psal. 147.

Secunda vtilitas ex eodem S. Augustino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prædestinationem nostram, sed vt obediamus diuinæ vocationi. *Quos enim, inquit, prædestinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædestinauit, illos & vocauit: pœniteat te peccatorum, contumacem te fuisse aduersus Deum, secutum te fuisse vias tuas malas. Signum igitur prædestinationis nostræ est pœnitentia, & dolor de peccatis nostris.*

Tertia vtilitas:

Tertia vtilitas est feruor orationis ad Dominum, sine quo nihil nec perficere, nec inchoare possumus, quæ in re suadenda multus est:

idem

idem S. Augustinus, vtiturque ac monet nos etiam, vt vtamur in oratione nostra ad Deum assidue verbis illis: *Domine, da quod iubes, & iube quod vis.*

Lib. 2. de peccat. mer. & remis. cap. 5.
Quarta vtilitas:
144.

Quarta vtilitas est firmitas quædam in Spiritu sancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantissimæ præventionis huius. hanc gustabat Dauid, cum cecinit; *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* sed aduertamus ea, quæ in eadem Dauidis verba scripsit S. Bernardus: *Triplex nobis, inquit, necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans. prima misericordia, secunda gratia, tertia gloria. præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia conuersationem, perficit gloria consummationem. Verum in his tribus non immeritò dulcius sapit ea, quæ non modò immeritos, sed & malemeritos præuenit, vt dum adhuc sumus filij ire, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immò & impetentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus, non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ consummat plenitudinis est. Legantur etiam quæ adfert S. Augustinus, explicans illud Prophetæ: *Memoriam abundantie suauitatis tuæ eructabunt. quid est hoc? inquit, quia nostri oblitus non es, cum nos oblitus fueramus. hæc enim memoria super nos prædicanda est, enarranda est, & quia valde dulcis est, manducanda, & eructanda est.**

Psal. 20.
Serm. par. 39.

In Psal. 144.

Ad extremum hinc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiam, & adiuuantem efficere nihilominus conuersionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem. propter eandem omnino rationem. Sic enim S. Bernardus intelligit verbum Domini: *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te, & addit, tuo placito sunt, quod sunt, non suo merito. nec enim inuenis merita, sed præuenis. omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnosce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil sum, sed ab illo qui me, vt de tua te salute monerem, aspirando præuenit. nam vt multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum, absque illo tamen qui incrementum dat, quid sum? ipsi te in omni humilitate subiicias, ipsi tota deuotione inhereas. me verò vt te eius seruo, conseruo tuo, comite in via, & coherede futuro in patria, quæ potestrema verba sancti Patris libenter adscribo, vt intelligamus etiam, quo loco apud nos esse debeant, qui nos instituunt, & deducunt in viam spiritus.*

Matth. 11.
Epi. 146.

F

Quo

Quomodo Deus excitet peccatores ad conversionem à peccatis.

CAPVT V.

VAE reparationem lapsi, & iustificationem eius à peccato antecedunt, multa sunt; omnia tamen diuinæ gratiæ sunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in se ipsum redeat, & creatori suo se omnino restituat. Et quanquam ex Scripturis & Patribus ea possunt adferri, alienum tamen est ab instituta breuitate, singula recensere, præsertim cum à sancto Prospero ferè numerentur, cum scribit in hunc modum: *Gratiæ Dei, inquit, omnibus iustificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

Solet Deus diuinis beneficiis hominem plerumque mulcere, vt respiscat. *Vna ex diuinis præuentionibus, inquit S. Gregorius, sunt diuina beneficia, vocat nos Deus cum muneribus præuenit, respondemus nos uocationi eius, cum dignè iuxta percepta munera, deseruimus.* Adhibet interdum etiam flagella, vt S. Hieronymus & alij multi sæpe testantur, vt quos non emendauerunt beneficia, calamitates corrigant: estq; diuinæ ultionis formidandū indicium, quod impij peccare sinantur impunè. Sed hæc & alia multa his similia externa sunt, & remotiora. Admirabilia sunt, nec explicari facillè possunt illa, quæ peragit Dominus in animis peccatorum, vt ad se redeant, & ingentis miraculi loco est intelligere, quomodo excutiantur & cõcutiantur à Domino conscientia peccatorū, vt tandem agnoscant, & exuant immanem illam peccati seruitutem, seque libenter dedant clementissimo patri reuocanti. *Agit, inquit S. Prosper, hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimouit terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis, torrens obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflammat. non vt inuitum hominem subigat, sed vt subiectionis cupidum faciat: nec vt ignorantem trahat, sed vt intelligentem, sequentemq; præcedat.* idcirco S. Augustinus affirmat, maius opus diuinæ potestatis extitisse, ex impio pium facere, quam mundum vniuersum condidisse.

Est igitur secretum hoc soli Deo planè cognitum, solius enim Dei donum, & partus est. possumus tamen ex his, quæ Scriptura diuina testatur, & à sanctis Patribus, ac experientia ipsa didicimus, quas nam affectiones in peccatoris quam conuersurus est, animam, Deus immit-

mittat, aliqua coniectura consequi, & ad ordinem certum reducere, simul cum iis quibus pœnitentia completur vniuersa.

Primo igitur loco statuitur commissæ culpæ cognitio.

Secundo, timor supplicij peccato debiti.

Tertio, dolor de offensione & iniuria Deo per peccatum illata.

Quarto, spes veniæ impetrandæ à diuina misericordia.

Quinto, amor erga Deum tam liberaliter condonantē iniuriam.

Sexto, propositum, firmaque voluntas secuturæ emendationis.

Septimo, confessio peccatorum.

Octauo, satisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quasi historiam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrunt, describit S. Bernardus, aut quisquis est auctor, & quasi in tabella depingit in sermone quem inscripsit: Parbola de filio Regis. nobis nunc agendum est de prædictis singulis capitibus breuiter. Si tamen prius mouerimus, & peccatores, & eos qui ad eorum conuersionem incumbunt, duo inter alia omnia posse plurimum ad reuocandos homines ad bonam vitam. Primum quidem est oratio Sanctorum assidua, qualis erat, quam pro charissimis filiis assidue Deo offerebant Apostoli adhuc viuentes, sed non hæc solum, sed etiam peccatoris ipsius, si constans sit, & deuota. sic enim scribit S. Augustinus: *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Magna gratia commendatio. nemo venit nisi tractus. quem trahat, quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. semel accipe, & intellige. non traheris, ora vt traharis.* Secundum verò est, audire verbum Dei, vel saltem legere attentè & piè. siquidem dicit Dominus de eo: *Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petram?*

Primum.

In Ioan. tract. 26.

Ioan. 6.

Secundum. Ierem. 29.

Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.

CAPVT VI.

INTER alia quæ Dauid post lapsum in grauissima illa duo flagitia Domino proponit, ad commouendam pietatem, & commiserationem eius, primum locum obtinet illud: *Quoniam, inquit, iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* quo loco scribit S. Augustinus: *Ideo peto vt ignoscas, quia ego cognosco.* Et alibi: *Quo pacto, queso, Deus dignatur ignoscere, quod in*

Psal. 50.

Hom. 50. lib. 50. bom. se ipse homo dedignatur agnoscere? Et S. Hieronymus: Si ponis, ait, peccatum tuum ante te, Deus non ponit ante se.

In Psal. 50.

Duplex autem de peccato haberi potest consideratio. vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoscendum refertur: altera, quæ simul spectat eius detestationem. de priore, non est, quod multum quærat peccator, nec de ea à nobis sermo instituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos. posterior nostra est, & hanc debet in primis comparare, qui seriò conuerti ad Dominum, fatagit.

I.

Lib. 4. moral. cap. 25.

Cognoscat igitur primùm peccator, quomodo concipiatur, & formetur in anima peccatum, quo modo idem foras prodeat in opus, & in exemplum. qua de re S. Gregorius: *Quatuor modis, inquit, peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestionem, delectationem, consensum, & defensionis audacia perpetratur. fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deiciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis hinc quatuor ictibus fregit. nam serpens suafit, Eua delectata est, Adam consensus. qui etiam requisitus confiteri culpam, per audaciam noluit. hoc verò in humano genere quotidie agitur. serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eua delectatur, quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi subternit, consensum verò Adam mulieri prepositus prebuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur: & requisitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet spiritus, quo peccando à veritate disungitur, eo in ruina suæ audacia nequius obdurasur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. prius namque latens culpa agitur, postmodum verò etiam ante oculos hominum sine confusionem reatus aperitur, dehinc, & in consuetudinem ducitur. ad extremum verò, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione misere desperationis enutritur.*

2.

Lib. 12. Regi- stri cap. 11.

Secundo loco oportet, intelligat idem, quando nam peccatum fit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipso idem B. Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum ita docet: *Necessaria est, inquit, magna discretio, vt inter suggestionem, delectationem atque consensum iudex sui animus presideat. Cum enim malignus spiritus peccatū suggerit in mente, si nulla delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est. cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci. si autem etiam ad defensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. in suggestionem igitur peccati semen est. in delectationem fit nutrimentum. in consensu perfectio. Et saepe contingit, vt hoc quod spiritus malignus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. & cum caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delecta-*

delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se esse vehementer ingemiscat. Eandem rem adhuc planius explicat S. Bernardus. & quia res est magni momenti, ad ipsius etiam verba attendisse oportet. In nobis, inquit, est, si vinci nolumus. & nemo nostrum in hoc certamine deiicitur inuitus. sub te est, o homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est, si volueris, dare, seu negare consensum. in tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis, aut impatientia, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, solummodo ne consenseris, & quoties resisteris, toties coronaberis.

Ser. 5. in quadagesima. Genes. 4.

Tertio cognoscat peccator peccati dicam ne vim, & naturam, an immanissimam atrocitatem. Primùm enim iniuria est, vt attigimus capitè tertio, quam Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias sempiternas. derelinquit enim (vt Scriptura loquitur) Deum suum, contemnit, spernit. à Deo recedit cor eius, aduersus Deum rebellis est homo, recalcitrat, apostatat, repugnat, & quasi bellum gerit. & re ipsa ita insolensit superbia atque barbarie, vt Deum odio prosequatur. imò apud Apostolum peccatores, accusantur, tanquam Deum factio negantes. quo loco sanctus Hieronymus: *Quotiescunque, inquit, vincimur viris, atque peccatis, toties Deum negamus.* quam immanitatem meritò consequitur odium Dei ipsius aduersus peccatorem (odio enim est Deo impius, & impietas, ait Salomon) & maxima abalienatio voluntatis eius ab homine, tanquam ab hoste nominis, & gloriæ suæ.

3.
I.
Ierem. 20. 1. Reg. 2. Ierem. 33. Ierem. 17. Num. 15. Ez. ecb. 2. Isa. 45. Ephes. 1.

Deinde, pondus grauiissimum est peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum non sinit dignas se, hoc est, cœlestes cogitationes suscipere. ob quam causam iniquitas apud Zachariam describitur, sedens in talentum plumbi: *Omne enim peccatum, inquit S. Gregorius, graue est, nec permittit animam ad sublimia eleuari.* neque enim desertor Dei est peccator, nisi quia animo rebus creatis, iisq; infra se positis, adhærescit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilem, quod saepe & fusè docet S. Augustinus, contemnit summum illud incommutabile, ac diuinum bonum.

II.
Zachar. 5. Homil. 2. in Ez. ecb.

Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quasi esca captum, non solum prosternere sese, & abiicere ad ea, quibus præesse iure debet, & dominari; sed eodem ipso peccati impetu in alia, eaque plerumque grauiora scelera præcipitare; abiecta que recta ratione viuere potius pecudum ritu, quam hominum. quem propterea monstro similem ex homine belluaque conflato scripsit S. Gregorius: *Quod si*

III.
Lib. 7. moral. quando, cap. 13.

quando, inquit, quasi ab obtentu rationis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit. & quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans vsq; ad irrationabilem effectum trahit. Ex quo existit abominanda illa peccati foeditas, qua homo scelestus, & peccati lue inquinatus inuisus redditur Deo, & Angelis eius. quamuis vt scribit sanctus Augustinus: Illi peccata non putant, qui non habet olfactum animo sanum.

In Psal. 37.

IV. Homil. 9. in 1. Corinth.

In 1. Ioan. 1. 4. Homil. 2. de Lazaro.

Ioan. 8.

Sequitur ad praedicta atrox peccati tyrannis, qua sibi peccatorem omnino subiicit, eiusque animam, vt ait S. Chrysostomus dire vexat, lacerat, fecat. neque haec solum, sed simul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, vt ex Scripturis rite colligit S. Augustinus. & iam capit. tertio à nobis est explicatum. addit denique S. Chrysostomus, peccatorem non substantia quidem, voluntate tamen conuerti in daemone. voluntatum nimirum indiuidua conglutinatione, vt propterea à Domino dictum sit: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quod igitur supplicium tanto sceleri statui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quam rebelles hosce, ac desertores aeterno caeli exilio damnare, & sempiternis apud inferos flammaram incendiis adiudicare?

V.

Haec omnia ad peccati grauitatem intelligendam satis sunt quidem, praesertim iuncta iis quae dicta sunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. sed restat adhuc quiddam, quod, ni fallor, praedicta omnia ad fidem huic rei faciendam longè superat. idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: Ludebam ego fors in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. audiuit hoc vnigenitus eius, exiit posito diademate sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, fletus, & eiulans quod morte damnatus esset seruulus eius. Intueor illum subito procedentem, stupeo nouitatem, causam percunctor, & audio. quid facturum sum? adhuc ne ludam? & deludam lacrymas eius? plane si insanus sum, & mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugebo. Ecce vnde pudor, dolor & timor vnde? vtiq; quia ex consideratione remedij, periculi mei aestimo quantitatem. nesciebam, sanus mihi videbar. & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altissimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso illius sanguinis balsamo medeatur. Agnosce, o homo, quam graua sunt vulnera, pro quibus necesse est, Dominum Christum vulnerari. si non essent haec ad mortem, & mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.

Serm. 3. in natali Domini.

Ad comparandam tam necessariam, & salutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iustificationem necessarius, faciunt in primis meditationes de peccatis, quae à B. P. Ignatio

tio initio primae hebdomadae Exercitiorum in hunc finem positae sunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.

CAPVT VII.

AEc ipsa consideratio mortis Christi obitae pro peccatorum nostrorum expiatione reducit nobis in mentem diuinam iustitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini. nam vt dixit ipsemet Christus in mediis suae passionis tormentis constitutus, si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? si enim proprio filio, & tali filio Deus non pepercit, sed in eo, in quo omnis sanctitatis flos, & quasi viriditas efflorescebat, posuit iniquitates nostras, voluitque vt per ignem tantorum tormentorum tantum germen nostri causa transfret, quid faciet nobis, nobis, inquam, arboribus per peccata penitus arefactis, rore diuinae gratiae destitutis, si nos ipsos non incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusque à nobis peccatorum ossera? Quo loco illud in primis intelligendum est, necessariam esse nobis cognitionem & fidem diuinæ iustitiae, ac diuinorum iudiciorum momenta, quae ex Scripturis habemus, diligentissimè examinanda. nam (vt sentit S. Basilius) ex fide hac existit timor salutaris, & ad peccatorum execrationem necessarius. explicat autem rem hanc alibi, ponitque quasi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: Si quando te senseris ad vnum aliquod ceteri, & proflire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem praesidet iudex in alto & sublimi throno, ashabit porro creatura omnis pratrepids, & contremiscens ad illius gloriosum, & illustrem aduentum. & singuli quicq; sistentur, de his examinandi, quae quisque gessit in viuis. Deinde eos, qui multa peperam in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstant Angeli, ignem paratum contuentes, ignem expirantes, propter propositi amarulentiam, vultum praeserentes nocti similem, pro merore atque hominum odio. Subinde conspicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurum, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenosum, ac carniuorum esitans semper, nec tamen se exsatiens, intolerabiles dolores moribus instigans. Postremò omnium durissimam poenam, probrum illud, & veresudiam sempiternam. Haec tu time, & huiusmodi timore eruditus quasi freno quo-

Luc. 23.

Roman. 8.

Reg. brom. In 1. 209.

In Psal. 33.

piam

Psal. 35.

piam arce animam, & inhi-
be, cum propendet ad concupiscentiam vitiosam. Hic
ille timor est, quem docet per fidem Deus. Venite, inquit, filij, audite.
me, timorem Domini docebo vos. vox, inquit S. Basilius, est hæc magistri suos
intimo complectentis affectu, & ad condiscendam disciplinam paterna commiseratione eos inuitantis.

Coll. II. cap. 6.
§ 13.
Ser. 2. Domin.
6. post octauã
Epiph.

Cæterum timor hic à Patribus, præsertim verò à Cassiano, & S.
Bernardo, triplex esse dicitur. Primus timor est (inquit S. Bernar-
dus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne exclusi à visione Dei
priuemur tam inæstimabili gloria. Tertius replet animam omni so-
licitudine timidam, ne fortè deseratur à gratia. prior ille metus bo-
nus est, & salutaris, sed similis illi timori, quo anguntur famuli ad-
uersus heros, qui eos imperio coërcent, & continent in officio adhi-
bita sæuitia. & sanè hinc inchoandum esse in exordio conuersionis
tradunt omnes, illi præsertim, qui diu peccatorum laqueis irretitus,
longa consuetudine deprauatæ vitæ thesaurizauit sibi iram, Domi-
numq; contra se ad vindictam concitauit & armavit. Excitatur au-
tem hic seruilis timor meditatione mortis, inferni, atq; vltimi iudi-
cij. Sed non in eo sistendum est, sed potius ex hoc timore faciendus
gradus est ad superiores alios, maximè verò ad tertium, qui longè
sublimior ac perfectior reliquis est. nam (vt ait Cassianus) primi duo
proprij sunt hominum eorū, qui ad profectum tendentes, nondum
affectum concepere virtutum. Tertius specialiter Dei est, & eorum,
qui in sese imaginem Dei, ac similitudinem receperunt. ille namq;
solus ea quæ bona sunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia pro-
uocante, sed solo bonitatis operatur affectu. quæ doctrina aliorum
etiam Patrum est, maximè S. Augustini.

Ser. 18. de Ger-
bis apost. in
Psal. 118. conc.
16. § in Psal-
mum 127.

Serm. 16. in
Cant.

Quia tamen prior ille seruilis timor maximè locum habet in
prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris conuersione, li-
bet hinc adiicere praxim S. Bernardi, quæ ad prædictum timorem, a-
liosq; fuscitandos in corde, ni fallor, valebit plurimum. Sic verò
scribit: *Pensa cuius sit formidinis, & horroris tuum atque omnium contemp-
sisse factorem, offendisse Dominum Maiestatis. Maiestatis est timeri, Domini est
timeri. & maximè huius Maiestatis, huiusq; Domini. Ille ille timendus est, qui
postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. paueo gehennam, pa-
ueo iudicis vultum, ipsis quoq; tremendum angelicis potestatibus. Contremisco ab
ira potentis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elemen-
torum, à tempestate valida, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à
dentibus bestie infernalis, à ventre inferni, à rugientibus preparatis ad escam. hor-
reo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur,
& spiritum procellarum. horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo
aquam.*

quam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt præueniam fletibus fletum, & stri-
dorem dentium, & manuum pedumq; dura vincula, & pondus catenarum pro-
mentium, stringentium, vrentium, nec consumentium. Heu me, mater mea, vt
quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis & plorationis
æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combustionem & ci-
bum ignis? S. Augustinus breuius, & ad rem: *Ascendat, inquit, homo ad-
uersum se tribunal mentis suæ, & constituto in corde iudicio adsit accusatrix cogi-
tatio, testis conscientia, carnifex timor.*

Lib. 50. homil.
homil. 50.

*De compunctionis dolore, amore item & spe, qua
concipi debent à peccatore, vt rite
conuertatur.*

CAPUT VIII.

COMPUNCTIONI gratia, inquit sanctus Gregorius, *men-
ti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstratur.* *igitur vbi per cognitionem peccati diuinitus illustrata
mens peccatoris est, sperandum est, faciliè subsecuturum
donum compunctionis. cognoscitur verò donum hoc præfens esse,
quando in peccatorum recordatione mens & conscientia conturba-
ta in lachrymas saltem cordis erumpit. Sic Sanctus idem in verba il-
la Iob: *Occupet eum caligo, inuoluatur amaritudine, quia, inquit, caligine ocu-
lus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio caligo nominatur.* *cum enim ad mentem malè gesta pœnitēdo reducimus, graui mox mœrore confun-
dimur. perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deua-
stat, in ærumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur.
quem enim fructum, ait Apostolus, habuistis tunc in illi, in quibus nunc erubesci-
tis? diem verò amaritudine inuoluimus, cum praua delectationis gaudium, que
supplicia sequatur aspicimus, & asperis hoc fletibus circundamus. sed si ita est,
quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox feriēda est, videlicet ipse con-
sensus ad culpam? vnde & aptè subiungitur, noctem illam tenebrosus turbo possi-
deat. quasi enim quidam turbo tempestat is est concitatus spiritus mœroris.**

Lib. 5 in 1. Reg.
cap. 11.

Lib. 4. moral.
cap. 17.

Iob 3.

Rom. 6.

Porrò compunctionis apud S. Gregorium duo sunt genera, vt sæ-
pe ille docet, cui addi debet tertium ex aliis auctoribus, & præsertim
S. Bernardo. De primis duobus ita scribit sanctus Pontifex: *Duo com-
punctionis genera sunt, quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post
amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recordatur,*

Lib. 3. dialog.
cap. 34. lib. 2.

super Ezech.
homil. 22. §

lib. 5. in 1. Reg.
cap. 14.

pro his perpeti eterna supplicia pertimescit. at verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quadam iam de presumptione venia securitas nascitur. & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. & qui prius flebat, nē duceretur ad supplicium, postmodum amarissime flere incipit, quia differtur à regno. Hæc S. Gregorius.

Primum compunctionis genus illud est quod à Theologis appellatur attritio, nec alio nomine dignum est, eo quod adhuc longè distat ab altissimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum sit, est nihilominus & ipsum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiscitur, non autem adhuc cōtritio, quia nititur non amorī Dei perfectō, qualem exigit contritio, sed amorī cœlestium gaudiorum, qui non ineptè appellatus est amor concupiscentiæ.

Necesse igitur est, vt altiozem gradum de peccatis commissis dolore teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo sui peccata sua defleat, sed præcipuè ipso amore solius Dei, in quem solum grauissimè iniuriōsus fuit, sanctissimam eius legem violādo, eiusque voluntatis placita temerè rescindendo. hanc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quam nomine pudoris. & hic est tertius compunctionis altissimusque gradus. sic verò scribit: *Cogitantem quod Patrem offenderim, est certè quod pudeat, & si non quod terrear. voluntariè genuit me verbo veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis mee. Deinde etiam non pepercit vnigenito pro sic genito: ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? pudet indigna gessi se genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei: operiat confusio faciem meam, vultum meum pudor suffundat, occupetque caligo. deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. pro pudor, quem fructum habui, in quibus nunc erubescō? si in carne seminavi, de carne non metam nisi corruptionem, si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia eius. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors est, infelix & insanus præferre non erubui eterni Patris amorī, & honorī, confundor, confundor audire: si ego Pater, vbi est honor meus? sed & si pater nō esset: obrueret me beneficiū. Instaurat aduersum me testes, (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & huius temporis vsū, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantem de terra. pudet ingratitude, quanquam ad confusionis cumulum arguat etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minime quidem mihi à benefactore, sicut à patre timendum, verus quippe beneficus est, dans affluentem, & non improperans. Non improperat dona, quia dona sunt:*

na sunt: & beneficia sua mihi dedit, non vendidit, denique sine penitentia sunt dona eius. at quanto de illo benignius, tanto de me indignius sentire cogor. Erubescē nihilominus, & dole anima mea, quoniam etsi illū non repetere, & non improperare decet: nos tamen nonnind dedecet ingratos, immemoresque extitisse. *Hæc quid vel nunc tandem retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Hæc ille. Ex quibus etiam colligi possunt ea quæ in nobis amorem hunc pudoremque facilè excitant.*

Amorem spes comitatur, vel etiam anteit, vt causa & fons amoris. illa, inquam, spes, quæ tremefactam voluntatem & mentem peccatoris, confusionisque tenebris obrutam erigit ad diuinæ, & summæ misericordiæ viscera contemplanda, liberans à periculo pessimæ desperationis, in quam sanè præceps rueret, si timore faucia timori habenas remitteret: eamque in singulari supernæ gratiæ consolatione constituens. Sed libet de re hac audire sanctum Bernardum: *In pace in idipsum, inquit ex Psalmo, dormiam, & requiescam. quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. quod equidem tale est. Donec quis premitur à spiritu seruitutis, parumque habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax, neque requies, fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorē. maximeque quod supercedente timore abundantius cruciatur. nam timor pœnam habet, & ideo non est illi dicere, In pace in idipsum dormiam, & requiescam. quando nec dum se singulariter in spe constitutum dicere potest. Caterum, si paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere spes, cum demum ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in aduentum spei foras mittat timorem, non eiusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde in pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dormiatis inter medios clericos pennæ columba deargentata, quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatem tanquam inter leuam, & dexteram media videlicet spes, in qua mens & conscientia molli nimirum supposito charitatis stratu suavissimè requiescit. & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate constravit propter filias Hierusalem. nam qui se singulariter in spe constitutum sentit, non iam in timore seruit, sed in charitate requiescit.*

Serm. 16. in
Cantic.
Jacob. 1.

Psal. 118.
Psal. 68.
Psal. 30.

Galat. 6.
1. Ioan. 2.

Malach. 1.

Psal. 117.

Serm. 52. in
Cantica.
Psal. 4.

Psal. 67.

Cantic. 3.

*De proposito emendationis, confessionis Sacramen-
to, & ad Christum Salvatorem conversione
in eundem finem necessaria.*

CAPVT IX.

PERFECTE conuertitur, scribit sanctus Gregorius, qui cum semel quod prauè egerat, plangit, quod rursus plangat, ultra non repetit. id quod ab aliis Patribus constanti consensu prædicatur. In lege positum est, inquit S. Hieronymus, in vibice & cicatrice combustura lepram solere generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere sceditatem. hoc propterea ne quis securus de pœnitentia peccet, & cauterio indigeat, & sanatus vulneretur. & sanè vera contritio, intimusque de peccatis commissis dolor hoc firmum propositum voluntatis, non eadem iterum, nec alia denuò scelera patrandi, gignat, oportet. alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio simulata. talis fuit tristitia Corinthiorum ab Apostolo commendata, tanquam parens perfectæ pœnitentiæ, ex qua sequitur hæc constans deliberatio in eadem non recidendi in posterum. *Idipsum quod contristati estis ad pœnitentiam, quantam, inquit, in vobis operatur sollicitudinem?* hoc est, ad vitanda mala, & faciènda bona, vt exponit S. Thomas, & ante illum significauit S. Basilus. in quam rem post peccatum aded incubuit verus pœnitens Dauid, vt non solum statuerit, & iurarit custodire iudicia iustitiæ Dei, sed ausus sit sibi in hac re Deum, (cui soli nota erat mens eius, atque conscientia) quasi sponsorem, & fideiussorem deposcere. sic Aquila & Theodotio, à quibus non dissentit sanctus Chrysostomus legunt illud: *Suscipe seruum tuum in bonum, hoc est, inquit, ipse sponsorem te prabe promissi mei, quod scilicet leges tuas exequi studebo.*

Ad imbuendum animum hominis vitæ prioris pertèssi, aded sanctis & necessariis affectionibus, quales illè sunt omnes, quas proximè recensuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clausula post maturam conscientia propriæ discussionem, est sacramentalis confessio, altera tabula post naufragium à Christo Domino & Salvatore nostro instituta; cum dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt,* de qua mihi hoc loco agendum non est vberius,

vberius, quod ab aliis præclare præstitum est hoc officium, neque ad propositum nostrum pertinet. Duo tamen breuiter attingenda sunt. Primum est, quod à sancto Bernardo fusè explicatur. Confessionem vt rectè fiat, quædam omninò requirere. *Omne, inquit, quod remordet conscientiam consistere humiliter, purè, fideliter sunt qui gloriantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus pœsimis. hos tanquam seculares ab hac disputatione amoueo. quanquam de his qui religiose vestiti sunt, nonnunquam audimus aliquos reminisci, & impudentissimè iactare mala præterita. Secularis adhuc animi indicium est hoc. nonnulli talia quasi dolendo, & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes. hi commissæ non diluunt, sed seipso illudunt. oportet confessionem esse simplicem. non intentionem (fortè quia latet homines) excusare delectet, si sit rea, nec leuigare culpam, quæ grauis est, nec alieno adumbrare suaso, cum inuitum nemo coegerit. Primum illud non confessio est, sed defensio, nec placat, sed prouocat. sequens monstrat ingratitudinem. & quo minor reputatur culpa, eo minuitur, & gloria indulgentiarum. iam à postremo primi hominis deboretur exemplum, nec culpam siquidem dissentis, nec tamen consequentis veniam. non dubium quin ob reatus mulieris admixtionem genus excusationis est, cum argueris tu, alium incusare. sit autem & fidelis confessio, vt confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore, non tam iustifices, quam condemnes. Iam verò sic compunctus, & certus de vita, certus quoque, nihilominus es, vacuo nequaquam nomine appellari Iesum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.*

Atque hoc ipsum alterum illud est, quod à me hoc loco afferendum est. Christum Iesum Dominum, & Salvatorem nostrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficii vendicare sibi gloriam vniuersam, & hisce misericordia tantæ visceribus hominum corda ad sui amorem mirabiliter excitare: *Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus* (scribit sanctus Leo Papa) *hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & consentibus pœnitentiæ satisfactionem daret, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Cui vtiq; operi incessabiliter ipse Saluator interuenit, nec vnquam ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit, dicens; Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: vt si quid per seruitutem nostram bono ordine, & grato impletur affectu, nò ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Christus igitur Redemptor noster, ipse est, qui diuinam gratiam omnem, & eam præsertim, quæ facit ad peccatorum condonationem, per passionem, & mortem suam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. ipse est, qui Sacramentum reconciliationis instituit, ipse, qui præuenit gratia suæ splendore, difficitque tenebras conscientia; ipse qui cor hominis excitat, commouet, & agit, ipse qui infigit timorem, suscitatur spem, ciet lachrymas*

Etib. 3 in 1 Reg. cap. 7.

Leuit. 13. In Michaaam cap. 7.

2. Corinth. 3.

Ibid. lect. 3. Moral. reg. 1. cap. 3.

Psal. 118. Ibidem.

Isa. 20.

Serm 16. in Cant.

Proverb. 2.

Epist. 91. ad Theodorum.

Matth. 28.

Apocalyp. 1.

compunctionis, ignem amoris incendit, ipse qui Sacramentalem virtutem gratiæ iustificantis productricem informat, & animat, qui in nouam creaturam hominem transfert deposito veteri homine, qui nos in amicitiam recipit, qui patri suo reconciliat. vt planè non vacuo nomine (vt ait sanctus Bernardus) Iesus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari. & alibi idem sic: *Peccatum quod mors anime est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & e-ram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumque restituit, & dicit anime mea, salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors, vbi vita descendit? Iam corde creditur ad iustitiam, & ore confessio fit ad salutem. iam oscit at puer, & oscit at septies, & dicit, septies in die laudem dixi tibi Domine.*

Igitur ad eandem conuersionem peccatoris concurrat necessè est, fides in Christum Dominum, & timor venturi iudicis, & spes in sanguine ipsius, & dolor quod in nobismet ipsis crucifiximus Filium Dei, & ostentui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque studium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius vestigia imitandi, reiecta denique mundi carnisque cura, Christo per eius Sacramenta inhærendi, Christum eiusque crucem amplectendi, Christum in omnibus, quoad fieri poterit, induendi.

De satisfactione ac pœnitentiæ operum vsu.

C A P V T X.

IGNVM vera confessionis, inquit sanctus Gregorius, non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentiæ. tunc namque bene conuersum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Vnde Ioannes Baptista male sonuerfos Iudæos ad se confluentes increpans ait, Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. in fructu ergo non in foliis, aut ramis pœnitentiæ cognoscenda est: quasi arbor. quippe bona voluntas est. confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? non ergo folia propter se ipsa, sed propter fructum nobis expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ subsequatur. Vnde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Hæc sanctus Gregorius.

At hic fortasè quæret quispiam, cur recipienti Sacramentum confessionis necessaria sit satisfactio, non item illi qui Sacramento Baptismi.

ptissimi initiatus est. Respondeo: Quia pœna comitatur culpam, & quanquam culpa remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, sed potius cum æterna esse deberet in temporaneam commutatur. iusto sanè Dei iudicio, vt qui aduersus tam insignem Dei liberalitatem pœnam omnem omninò condonatis in Baptismo, nouis sceleribus postea patris ingratus fuit, indignus etiam sit, cui eadem in confessione penitus remittatur. quare oportet verè pœnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iustitiæ satisfactum facile putet. ob quam causam à sancto Ambrosio fortè scriptum illud est: *Si peccator futuras pœnas gehenna in hoc paruo vita spatio compensauerit, se ipsum ab aeterno iudicio liberat.*

Quod si adhuc quæras, vnde vim habeat nostra satisfactio. Vnde, inquam, & nostra confessio. nempe ex preciosissimo sanguine Christi. Sanctus Bernardus cum attulisset ex Apostolo, non relinqui nunc nobis alium Baptismum siue hostiam pro peccato, vnamque nunc exigi lachrymarum propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hostiam immolandam; addit, *sola nimirum secundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris.* non quod propria sufficere possit cuique satisfactio. quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quod si non compatimur, omninò non possumus conregnare? quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud, quodcunque nostrum est, non patitur referuari. Quod si omnis pœnitentiæ hoc proprium est, multo magis illius, quam pœnitenti peccatori in confessione Sacerdos imponit. hæc enim ex iisdem Christi meritis, & sanguine adhuc vires maiores obtinet, quam alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio.

Tertiò etiam quæri potest, quomodo ritè fiat satisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confessione accepta pœnitentiæ; Duobus modis apud sanctos Patres scriptum est satisfactio- nis opera exerceri. Primùm, cum contraria opponimus medicamenta peccatis. (vt loquitur sanctus Gregorius.) ac propterea lubricis imponimus continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis humilitatem. quo profus modo sanctus Ambrosius instituit virginem lapsam ad pœnitentiam. *Mens, inquit, ac membra singula digna castigatione punienda. amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ prestiterunt. desluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. pallefcant facies, quæ quondam viriuit impudicè. deniq, totum corpus incuria maceretur cinere aspersum, & opertum cilicio perborrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit, cor verò sit liquefcens sicut cera, ieiuniis inquietans seipsum.*

Ibidem.
Serm. 15. in
Cantic.

Psal. 34.
Rom. 10.
4. Reg. 4.
Psal. 118.

Lib. ad Virgi-
nem lapsam.
cap. 8.

Serm. de tribu-
lular.

Lib. 6. in 1. Reg.
cap. 15.

Matth. 3.

Homil. 22. in
Euangel.

Cap. 8.

seipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum, sensus etiam crucietur, quia in membra corporis cum haberet dominationem malo cecit imperio. Hæc sanctus Ambrosius.

Modus alter est, cum indistinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cum carnis castigatione coniuncta sunt, seridè opera datur. tribus illis præfertim, orationi, ieiunio, & elemosynæ, à sancto Angelo Raphaële Tobie commendatis. in quibus sanctus Augustinus scribit, positam esse in hac vita hominis iustitiam. & alij plerique sancti Patres auctores sunt, iis ipsis stare fidem, constare deuotionem, manere virtutem. quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus. nec in re tam certa confirmanda est diutius immorandum. legantur alij qui ex instituto in hoc argumento explicando bene se gerunt.

Nos quarto loco quæramus, an huiusmodi pœnitentiæ opera, sint ab omnibus eodem prorsus modo subeunda. Et huic quæstioni hæc est responsio. Vbi quisque Ecclesiæ, aut Sacerdotis confessarij, aut instituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in iis sanctorum operum actionibus exercendis, si quid amplius possit vel debeat addere, vel quasi supererogare, agat cum viris prudētibus, & spiritu Dei præditis. quos omninò in consilium adhibendos initio docuimus. alioquin viæ difficillimæ ducibus spretis, aut de recto itinere discedet, aut declinabit saltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac sustineri possit, consideratis primùm iis omnibus, quorum ratio in graui deliberatione habenda est. Casianus certè non solum cogitationes internas seniorum examini referuari iubet, sed vniuersa etiam, quæ agenda sunt. Et quidem, quod attinet ad ieiunia aliasque similes corporis afflictiones, cum non omnibus possit eadem forma præscribi, idem fieri oportere demonstrat exemplo Benjamin cuiusdam monachi, qui quod obstinatione, & peruicacia mentis suæ in abstinentiæ ratione seruanda definitionibus potius propriis, quam traditionibus seniorum acquirerit, relicta eremo rursus ad vanitatem seculi sit deuolutus, ruina, inquit, sua cunctos docens, neminem suis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando posse conscendere. Qua de re sæpe sanctus Basilius, sed præfertim in regulis breuioribus, in quarum vna tanquam fulmen iacit aduersus huiusmodi homines dictum illud Apostoli, *Facientes voluntates carnis, & cogitationum, & eramus natura filij iræ.* & postea adhuc copiosius plura adiungit, quæ quisque apud illum legere faciliè poterit: demumq; concludit; *Si sit qui necessario acriore vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse arbitretur, rationē is, quare id sic existimet, is aperito, quibus credit a est communia*

Tob. 12.

Lib. de perfect. iust. cap. 8.

ad 17. Petrus Chrysost. serm. 43.

Coll. 2. cap. 10.

Cap. 24.

Inter. 128.

Ephes. 2.

Inter. 138.

manu disciplina procuratio. & quod illi statuerint, id obseruato. siquidem fieri poterit, vt necessitati illius alia ratione melius consulatur. Et sanctus Bernardus cum laudat vt virum sanctissimum Humbertum monachum, vita sanctum, minus tamen laudandum ex eo putat, quod præter voluntatem eius; nimiam aliquando se statutus est abstinentiam. Credo, inquit, quia si quid triste sensit, propter hoc sensit; quod minus nobis consensit de necessitate corporis sui: quanquam hac etiam de re sequenti libro dicturi sumus plura: hæc sufficiant pœnitenti.

Serm. de obitu Humberti.

Capite duodecimo.

De coniecturis perfectæ conuersionis & pœnitentiæ.

C A P U T X I.

VI statum conuersionis, quam hactenus descripsimus, attigerit, se Deo amicum & charum esse faciliè sibi persuadere potest, non tamen certus omninò esse, se cum Deo in gratiam redisse. hoc enim à Deo statutum est, vt ignoretur, ad homines etiam probos in sanctæ vigilantia, & humilitatis officiis occupandos assiduè, firmiterque continendos: quare culpa non vacat, id curiosius quàm par est inuestigare: quemadmodum olim responsum fuit à sancto Gregorio nobili scemina ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæsierat. *Rem, inquit, inutilem postulasti, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in vltimo vita tua die plangere eadem peccata minime valebis. quæ dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis flentibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam ad tertium cælum ascenderat, in paradysum quoque ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ homini loqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio, ne forte alius prædicans ipse reprobus efficiar. adhuc timeret, qui iam ad cælum ducitur, & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuersatur? perpende filia, quia mater negligentia solet esse securitatis. habere ergo in hac vita non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum est enim; beatus vir, qui semper est pavidus. & seruite Domino in timere, & exultate ei cum tremore.* Hæc Sanctus. Quod quanquam ita est, solent tamen Patres ad solatium pœnitentium, veræ conuersionis, & remissionis peccatorum signa quædam indicare, vt ex iis quisque coniciat, in quo statu sit, quasi que se, vt potest, deprehendat. que emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pœnitentis incendant, ad id optandum, & consequendum, quod fortassè nondum

Epist. 186.

2. Corin. 12.

1. Corin. 9.

Proverb. 28.

Psalm. 2.

adeptus est in hac cum Deo reconciliatione. hæc ex iis ipsis hic adscribimus, sancto Basilio, inquam, & sancto Bernardo.

S. Basilius sic habet: Hac ratione persuaderi potest animæ cuiuspiam, quod à peccatis libera sit, & expurgata: Si quis in se ipso affectionem illam, similem David, inesse animaduertit, apud quem est, iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Secundo, aut affectum se præceptum illud Apostoli, qui dixit; Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, ut verè dicere illud possit, nõ adhesit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Tertiò, porro intelligit aliquis, se in huiusmodi affectione positum, si etiam aduersus peccatores admirabilem & horrore plenam sanctorum virorũ misericordiam illam imitatus sit, velut Dauid, apud quem est; Vidi prauaricantes, & tabescebam. Apostoli verò, qui ait, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? Etenim si (vt veritas credere suadet) animus nobilior est corpore, in corpore autem videmus consueuisse nos, sceditatem omnem odisse, respicere quæ: animum item nostrum aspectu cuiusvis immanis carnificinæ, & insidiarum quarumuis, naturaliter vehementer solere commoueri, tristari quæ, quomodo non tandem credibilis sit, ea quæ antè diximus, aduersus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Christiana, fraternaq; charitas vigeat, quotiescunq; animum eorum, qui peccant, veluti à feris bestiis fauciar, absumiq; animaduertent, ac veluti cruore vndique actabo oppleri? cùm scriptum sit apud Dauid, iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me, putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ, & apud Apostolum, stimulus mortis peccatum est. Quando- cunque igitur quis, vel in suis, vel in alienis peccatis eo modo quem admodum supra in initio diximus, animo affectum se animaduertit, tum credat se liberum esse à peccato.

S. Bernardus sic: At fortasse quæras, vnde aut quomodo nosse poteris, vtrum hanc consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conseruanda humilitatis gratia diuina solet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Et post pauca: Tunc ait Dominus paralytico, surge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam surgis desiderio supernorum. II. Si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentiis eius, sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quo non vult. III. Si demùm ambulas, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad ea quæ antè sunt extendens desiderio, & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites, neq; enim surgere poteris, si non aliquatenus onus esset alleuiatum, & nec grabatum tollere, nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in seruire conuersationis cum peccatorum graui mole possibile est.

Sed libet rem totam concludere sancti Augustini præclaro sensu: Fac incertum esse, vtrum ignoscat Deus, quid perdit cum supplicat Deo, qui salu-

Reg. breu. in-
ter. 296.
Primum signum.
Psalm. 118.
Secundum signum.
Coloss. 3.
Psalm. 110.
Tertium signum.

Psalm. 118.
I. Corin. b. 11.

Psalm. 37.

I. Corin. b. 15.

Serm. de qua-
tuor orandi
modis.

Matth. 9.
Primum signum.
Secundum signum.
Tertium signum.
Philip. 3.

In fine lib. 50.
homil.

tem perdere non dubitauit, cum offenderet Deum? quis enim certus est, quod etiam Imperator ignoscat? & tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè vt mors evitetur mors ipsa suscipitur, supplicatur deinde per homines homini, sine dubitatione fruunt ista, cum sit dubium quo sine proueniant, & tamen certiores sunt clauis Ecclesie, quàm corda Regum, quibus clauibus quodcumque in terra soluitur, etiam in caelo solutum promittitur, & multò est honestior humilitas, quæ se quisq; humiliat Ecclesie Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors aeterna vitatur.

Qui fuerit status penitentium in veteri Ecclesia & deinceps.

CAPUT XII.

VANTI olim fecerit Ecclesia Christiana statum penitentium, quamque floruerit eadem sanctissimæ penitentia arctioris disciplina, fusè multi disputant. Quantum verò nunc distemus à felicissimis temporibus, & vtinam non etiam ab iis donis, quibus cumulat Deus verè penitentes; vident boni omnes, & ingemiscunt. cur enim cùm sint eadem sceleræ, & fortasse etiam grauiora, non sit eadem animaduersionis feruorem illum antiquiorum penitentium in penis pro flagitiis patris subeundis, & simul etiam obligationem penitentia, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè conuertantur. Horum primum explicant luculenter scriptores Ecclesiastici duo, quorum vnus est Tertullianus, qui sic scribit.

Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologesis est, quæ delictum Domino nostro confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione penitentia nascitur, penitentia Deus mitigatur. Itaq; exhomologesis prosternendi, & humiliandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordie illicem. De ipso quoq; habitu, atq; vitæ mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum meroribus deicere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. Caterùm pastum, & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa, plerumque verè ieiunium preces-

Lib. de penitentiis.

alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum. Presbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suae iniungere. Hæc omnia exhomologestis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictatione aeterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm squalidum facit, magis mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm condemnat, absoluit. In quantum non pepercit tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcat. plerosq; tamen hoc opus, vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudori magis memores quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua pereunt. Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc sententiam tractantur. in quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum, quem postea alij adhuc copiosius explicarunt. illos nimirum iuberi solitos, indui veste pulla extra Ecclesiam, & pœnitentibus designatum locum, qui intra Ecclesiam vltimus erat, & plerisque etiam extra Ecclesiam in ipsis foribus. quo loco vestitus faccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aspersus. cuius disciplinæ, quia initium, & restauratio fiebat in capite quadragesimæ, quotannis, adhuc retinemus vestigium in sacrorum cinerum asperzione. primo ipso die ieiuniorum, caput viris detondebatur. arcebantur à conuiujs, à balneis, à nuptiis, à theatris & spectaculis, ab equitando in urbibus, ab omni genere honestæ voluptatis, & recreationis non necessariæ. non patebat illis aditus in clerum, immò nec ad militiam. & quod caput est, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiēbant, nisi in paschate, & in mortis articulo. in quo etiam sacro infirmorum oleo priuabantur. huncque viuendi modum, & ipso aspectu tam miserabilem ritum sequebantur pro magnitudine, & multitudine scelerum multos annos. immò vnus solius peccati mortalis statuta pœna erat trimum, quinque, septem, & adhuc plurium annorum. in quibus Sancti illi pœnitentes carnem cilicijs, ieiunijs, & orationibus mirifice affligebant, & toti Ecclesiæ tremendū exhibebant spectaculum mortificationis, qua homines absterrerentur à peccando, & Christianæ disciplinæ rigor quotidie magis effloresceret.

Scriptor alter, qui est huius scriptionis princeps, est Ioannes Climacus. qui pœnitentium quendam carcerem refertissimum monachis, in hoc vitæ genere se exercētibus, ita describit, vt nec audiri, nec legi possit sine horrore, & lachrymis: attingo pauca. nam nimis longum facerem, si omnia: Cùm peruenissem, inquit, ad pœnitentium monasterium,

rium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre possent, habitus & studia quæ ipsius clementiam celerrimè flecterent. quosdam ex reis illis vidi noctibus totis vsque sub diuo stare peruigiles, pedesq; immobiles tenere, contra somnum vim natura inferre; nullam sibi ipsis requiem indulgere, sed seipfos increpare. alios in oratione in reorum morem: vinctis post terga manibus humi luridas facies suas inclinantes, indignos se, qui cœlum aspicerent, vociferantes, nihil petentes, sed tacitam mutamq; mentem Deo offerentes confusione plenam. nonnullos in pavemento strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes. alios pectora iugiter tundentes, animamq; suam ac vitam suspirio ingenti reuocantes. alios lachrymantes, alios quod id non possent lamentantes. vidi nonnullos veluti aeneos ex mœrore effectos, & insensibiles ad omnia. alios fixis obtutibus in terram caput assidue mouere, & leonum rugitum edere. Et paulò post cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retulisset, subiungit, vidisse in illis estuantes linguas instar canum ex ore procedentes. ex his alij sub ardentissimo solis estu seipfos cruciabant. alij acerrimo frigore se affligebant. quidam modicum aquæ gustantes, ne omnino siti arescerent, ita quiescebant. alij cùm panis exiguum, quid accepissent, reliquum tanquam illo indigni proiciebant. quem locum apud illos risus habuit? quem sermo otiosus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum degustatio? Iugiter ad Dominum clamabant, solaq; orationis vox audiebatur. qui plura desiderat, apud eundem leget, & quidem ad stuporem vsque. concludit ibidem: Vidi, & feliciores existimaui, qui post lapsum ita ludent, quam qui nunquam lapsi sunt, & seipfos nō sic desunt. Sic Climacus.

Verum secularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri deserunt. sicut & illæ quæ sollempnes appellabantur. cuius rei duas causas reperio. Prior est, quia charitas & virtutum Christianarum exercitatio in Christiano populo maximè deferbuerat. ob quæ causam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vsus vix vllus est in Ecclesia. Posterior causa est, quod cùm sacerdotum esset, vt ait Origines, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda essent, aut quæ animaduersione publica digna; alij per imprudentiam scelera, quæ tacita tenere, & secum ipsi habere debebant, manifestæ pœnæ impositione diuulgabant. cum multorum grauissima offensione. non enim publicari oportebat, nisi quæ Ecclesiam offendissent vniuersam. qua de re S. Leo Papa acriter reprehendit Episcopos Campaniæ, iussitque ne id amplius à quoquam committeretur. & huc spectat etiam Nestarij factum in Ecclesia Constantinopolitana, de quo scriptores Ecclesiastici multa scribunt, & illud pariter quod aduersus abusum hunc aliquando dixit sanctus Chrysostomus.

In Ecclesiæ igitur foro multum remissum est de publicæ pœnitentiæ seueritate, at non idcirco remissa culpa condonat Deus supplicia ab ipso peccatis hominum iustissimè constituta, sed ea omninò, aut hic, aut in purgatorio persoluenda sunt. quod ex his quæ nunc tractanda sunt, magis intelligetur. dicendum enim superest, num pœnitentia sua diuturnitate cum vita pœnitētis equari debeat. quod alterum caput ex antè propositis duobus.

De pœnitentia quæ post reconciliationem cum Deo,
& satisfactionem Sacramentalem, persoluenda
est à pœnitente reliquo vita tempore.

CAPVT XIII.

VLTADEBERI pœnam, vt diximus, ei que proportionè respondere certius est, quàm vt à nobis multis verbis explicari debeat. idq; non solum humanis legibus, sed diuinis etiam. exploratissimum vt supra tetigimus, simul est illud, & in Ecclesia definitum, remissa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non semper, sed rarò admodum tota expiatur, exolui omninò debere, eamque iuste à Deo repeti. notum enim est illud S. Gregorij: *Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum sine vltione non deserit, aut enim ipse homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere. sed perdifficilis explicatu est modus, quem sequi debet in ea peragenda; tant in illis pœnis, quas sacerdos minister tanti muneris, pro arbitrato suo, ex legibus tamen, imponit, quam in illis quas homo sua sponte suscipit. neque enim minus verum, quàm celebre existimandum est dictum illud S. Ambrosij: *Facilius inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè pœnitentiam egerint.* Et quidem si dum hic viuimus, diuinæ iustitiæ non satisfacimus, daturus nos in Purgatorio pœnas nostris flagitiis debitas, nemo Catholicus dubitat; nec instituti nostri est, id hoc loco copiosius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tēpore qui peccauimus, pergere debeamus in exercitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in persoluenda peccatis nostris diuinitus constituta pœna gerere nos debeamus; idque ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus.

Proba-

Probamus igitur primo loco, quod docent sancti Patres iisdem finibus pœnitentiam, quibus vitam terminari. *Altera pœnitentia est,* inquit S. Augustinus, *cuius actio per totam istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est, primò, quia vitam æternam incorruptibilem immortalemq; nullus desiderat, nisi eum vita huius temporalis, corruptibilis, mortalisq; pœniteat.* Deinde *quamuis quisq; se gloriatur sic habere corpus edomitum, vt mundo crucifixus ab omni opere malo in seruitutem redacta membra castiget. intelligat sibi omnia hæc præstita esse, non à se existere. non solum ergo propter ipsam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter dei malitiam; sed etiam propter ipsum puluerem mundi huius, quotidianam debemus agere pœnitentiam.* Vbi S. Augustinus necessariam esse quotidianam, & perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, necessitatem.

Sed maiorem rationem adfert ipse alibi, & alij multi, ex ipsis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentia est maioris momenti, quàm ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiatur primùm S. Bernardus: *Exigunt à me, scribit, præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non est numerus. quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? quomodo satisfaciam cum cogar reddere debitum, vsq; ad vltimum quadrantem?* Et S. Augustinus: *Si Apostolus, inquit, etiam peccata per Baptismum dimissa continèe plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positum, quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vita? vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tamdiu gaudeat, & speret de venia, quamdiu sustentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus: (Vade & amplius noli peccare.) non dixit, ne pecces, sed nec voluntas peccandi in te oriatur. quod quomodo serua-bitur, nisi dolor continuus in pœnitentia custodiat? hinc semper doleat, & de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, si contigerit, semper doleat: & non satis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.* Eandem doloris huius perpetui causam, & quasi necessitatem adfert S. Chrysostomus: *Consuetudine, inquit, contemnendi dum de præteritis nullus dolor est, facilius superuenientibus malis locum damus. quod si omnis ex anima stimulus auferatur, & cuncta ei securitatis sicca laxentur, quis eam post hæc tenebit, aut quis eam de præcipitiis reuocabit?* Et S. Gregorius condemnans quosdam, qui tres annos agenda pœnitentiæ constituebant, ait: *Magna est contra peccatum virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perseveret.*

Nec desunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmant. *Peccatum meum, inquit, contra me est semper.* Apostoli Pauli, qui oblata occasione in medium adducendi peccata vitæ anterioris,

id li-

Lib. 9. moral.
cap. 17.

Lib. de vniuersa
pœnit. cap. 10.

Lib. 50. homil.
homil. 51. cap.

Lib. 50. homil.
homil. 50. cap.

Serm. de quad.
debito.

Lib. de vera &
falsa pœnitent.
cap. 13.

Ioan. 8.

Lib. 2. de com-
punctione cor-
dis circa sineu-

Lib. 9. Registr.
epist. 39.

Psal. 10.
Niceph. lib. 2.
cap. 37.

Baron. anno
Christi 69.

id libenter facit, tam ut culpam suam, quam ut misericordiam exaggeret Redemptoris. Deinde Apostoli Petri oculi iam senescētis nonne sanguine resperfi visebantur, quod assidue plorasse dicatur? Sanctus Augustinus libris Confessionū suarum peccata vitæ ante Baptismum transactæ narrans, & confitens Domino: *Amore, inquit, amoris tui facio istud; recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis meæ, ut dulcescat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix; & securæ, & colligens me à dispersione, in qua frustatim discissus dum ab vno te auersus in multa euanui.* quæ refert Possidius, dicere solitum, inter familiaria colloquia, post perceptum Baptismum etiā laudatos Christianos & sacerdotes absque digna & competenti pœnitentiā exire de corpore non debere. quod ipse fecit vltima, qua defunctus est ægritudine. Carcer pœnitentium Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletissimus testis est perpetuæ huius valdeque seriæ pœnitentiæ. immò monasteria omnia tam virorum, quam mulierum, si propriè loqui volumus, & institutionis eorum repetamus memoriam, domicilia sunt pœnitentium, ut propterea sacri Canones plerisque sceleratos homines tam clericos quam laicos ad agendam pœnitentiā in monasteria coniciant, tanquam in opportunissima peccata sua lugentium diuerforia.

Secundo loco, ut certum nihilominus ponendum est, modum agendæ pœnitentiæ, quanquam non vnus est, nec vnicuique idem accommodatus, eum tamen potissimum esse, quem diximus cap. 10. requiri ad pœnitentiā tempore conuersionis, & sancti Patres explicant, in ea S. Ioan. verba; *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Sic enim scribit S. Hieronymus: *Qui peccator est; & quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in sacco, ut præteritis delictis, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.* Idem ipse S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: *Quanto tempore seruiuerunt Baalim, tanto tempore seruiant Chusarsaton,* monet vnumquemque tantundem temporis pœnitentiæ vnicuique peccato expiando saltem dicere debere, quanto in eo perseverauit. ut temporis spatium etiam par culpæ sit pœna. Addit S. Gregorius idque frequenter; *Cogitandum, inquit, summopere est, ut qui se illicita meminit commississe, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibi metipsi absindere debeat etiam concessa, & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse.* S. Basilius: *Vt Zachæus, inquit, commissæ peccata contrariis rectè factis multis compensent.* Denique res hæc apud scriptores sacros atque Theologos ad eodē certa est, ut superuacaneū sit, eam pluribus argumentis aut testimoniis confirmare.

Quæ:

Quæ cum ita sint, consequens est omnino, peccatori, etiam conuerso eam esse ineundam vitæ rationem eamque vitam profecundam, quæ maximè sit coniuncta cum sensuum, carnisque mortificatione.

Videtur etiam antedictis consentaneum peccatorum præteritorum à pœnitente recentem memoriam aut retinendam aut renouandam. quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

*An pœnitens post conuersionem conseruare
debeat memoriam peccatorum.*

CAPVT XIV.

ANCTVS Chrysostomus: *Tantum boni, inquit, confert meminisse frequentius hominem peccati sui, ut etiam Paulum Apostolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cum culpam de presentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumque sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia Baptismi & Confessio fidei aboleuerat. oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniam consecuti sumus, ut intuentes quod ingentem modum debiti nobis remisit Deus, & amplius eum diligere possimus, & verecundiam pudoremque concipere; atque ex his corde compungi. considerantes quod nisi miseratio illius nobis subuenisset, tantum illud peccatorum pondus sine dubio in imis nos inferni pœnis supplicij pressisset.* Hæc ille, quæ, ut antè dixi, ex initiis illis, quæ tanquā fundamenta in superiori capite ponebamus, apertè consequuntur: qui enim possumus renouare dolorem de peccatis, nisi renouemus peccatorum memoriam? & hac de re idem sentiunt S. Augustinus & S. Bernardus, quos superiori capite produximus.

Cassianus autem auctor grauis discrepare videtur ab hac sententiā. quamquam enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentiā, peccatorum recordationem vtilem esse, & necessariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur: *Iniquitatem meam ego cognosco, & cogitabo pro peccato meo;* tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, conscientia spina de medullis animæ gratia Dei miserantis euellit, & peccatorum recordatio consopitur. quo in statu perniciofa est memoria peccatorum, & eius loco procuranda omnino est eorundem obliuio. Hæc est Cassiani opinio.

I

Ad

Lib. 2. Confess.
cap. 2.

In Vita Augu.
sini, cap. 31.

Luce 38.
Ioël. 1.

Orig. homil. 3.
in 3. cap. Indu-
cium.

Homil. 34. in
Euang.

Reg. Henr. In-
ter. 54.

Lib. 2. de com-
punctione cor-
dis circa mem-

Coll. 20. cap. 7
& 9.

Psal. 10.
Psal. 37.

Ad hanc quæstionem, vt facilius respondeamus, ponendæ prius sunt distinctiones nonnullæ, quæ aditum aperiant ad cōtrouersiam dirimendam.

Prima distinc-
tio.

Prima distinctio est, memoria peccatorum potest esse cum vtilitate coniuncta, potest item cum damno. quare vtilitas & damnum duo indices sunt viæ huius. vtilitas quidem asciscendæ memoriæ peccatorum, damnum verò reiiciendæ.

Secunda di-
stinctio.

Secunda distinctio, peccatum dupliciter commemorari potest ab homine. vno modo vt peccatum est, hoc est, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni supplicij. altero modo, vt coniunctum cum sibi subiecta materia, qualis est obscœna, aut alia quæpiam, quæ sit seminatium, verbi gratia, vindictæ alicuius, aut odij.

Tertio distinc-
tio.

Tertio distinctio, peccatum aut spontè sese ingerit, & intrudit, aut quasi absens aduocatur.

Quarta distinc-
tio.

Quarta distinctio, incipientes in via Domini quales sunt pœnitentes, & multi etiam quos sacra Scriptura tepidos nominat, non sunt planè liberè ab importuna peccati, vt est in certa aliqua materia, occurrat, & blanditiâ. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipsi, ad cum virtutis gradum perueniunt, vt subitus se habeant appetitus suos, & perfectè dominantur illis absque culpa. pro aliquo saltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præsentia gratiæ diuinæ id in ipsis misericorditer operantis.

His ita constitutis, explico controuersiam per sequentes regulas.

Prima regula.

Prima regula. pœnitenti vtilis est recordatio peccati, vt peccatum est. immò, si spontè non occurrit, id adducendum est in memoriam de industria, quæ doctrina est sanctorum Patrum, præsertim Augustini & Chrysostomi. hæc siquidem ante mentis oculos ponit vim & pondus peccati; iniuriæ, inquam, qua Deum peccator offendit, & lacescit. ex quo existit saluberrimus timor, & dolor. hæc pudorem ruboremque parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentem optimum. hæc excitat & fouet incendium amoris in eundem Creatorem & Dominum benignissimum, & in condonandis criminibus clementissimū. Id verò vtile est homini non solum proximè post conuersionem, sed deinceps etiã longo interuallo.

Secunda regu-
la.

Secunda regula. peccata adstricta materiæ præsertim turpi, aut æqualis periculi, non sunt post conuersionem in memoriam reuocanda. nisi fortè confessions causa. qui enim id facit, representat animo eas imagines, & historias, quarum sine periculo delectationis

prauæ

prauæ meminisse minimè solemus. Non sit, inquit S. Augustinus, ante oculos tuos delectatio præteriti peccati, sed sit ante oculos tuos damnatio peccati. Et alibi: Præterita nos non delectent. quod adhuc periculosius est, quâdo spectra ipsa turpia non accersita recurrunt, & se ingerunt importunè. indicant enim in voluntate hominis adhuc residere reliquias vulneris, illi dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur inflicti, propensionemque animi ad inueteratam in malo consuetudinem tacitè suspirantis. atque hæc est sententia non solum Casiani, sed etiam S. Bernardi, qui sic scribit: *Ceterum iam & voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, vel siccato aliquatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauissimum restat de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? membrana vilis & tenuis atramentum forte prorsus ebibit, qua deinceps arte delebitur? solus itaque sermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio. accipitur. dimittuntur tibi peccata tua. mihi qui id loquitur Deus est. huius indulgentia delet peccatum, non quidem vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inspicere consueuisset, sic de cetero insit memoria, vt eam nullatenus decoloret.* Et paulò post monet, si velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione exaudire, lauandum lectum per singulas noctes, & lachrymis rigandum stratum in dolore & gemitu cordis. contritè perseuerando. cor enim sic ad Deum verè cōuersum non poterit à peccato eiusq; fœcibus non omninò auerti. atq; hæc duæ regulæ in imperfectis locū habent.

Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi verissimillimum est, vtilem illis esse præteritorum peccatorum memoriam etiam ad mortem vsque. tum quia Apostoli Pauli, & aliorum hominum perfectorum habemus exemplum, & testimonium. tum quia hæc est sanctorum Patrum cōmuniō sententia. Denique, quia res hæc vtilitatem habet non paruam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: sanctus Bernardus certè sic loquitur. *Cum enim attulisset illud Apostoli: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Dominus IESVS venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Hac ergo, ait, apud beatum Paulum fiducia, & consolationis accipite fratres, vt ad Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum, sed tantum humiliet vos, sicut & ipsum. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei, ita & nos humilietur sub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos misericordiam consecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. & hoc quidem omnibus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei.* Et S. Augustinus alias vtilitates huius commemorationis adfert. vultque esse cogitationem quæ Domino diem festum agat, vt scribitur in Psalmo.

I 2

Quarta

Quarta regula
la.

Quarta regula. dictum Cassiani, ni fallor, contrarium non est antedictis regulis, sed verum est in eo tempore, in quo mens hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illique coniungitur, ut pro piaculo sit, amoris ardorem recordatione peccati tunc refrigerari; & (ut ait Sapiens) muscis morientibus perdere unguenti suauitatem. quod aperte ostenditur ex ipsius Cassiani verbis. Sic enim habet: *Dum enim recolis ea, quae secundum Principem huius saeculi per ignorantiam, siue lasciuiam commisisisti, ut concedam tibi, quod in hac cogitatione posito cogitatio nulla subrepat, certe antiquae putredinis vel sola contagio, necesse est, ut tetro mentem fetore corrumpat, & spirituales virtutum fragrantiam, id est, suauitatem boni odoris excludat. Cum ergo praeceptorum memoria vitiorum pulsauerit sensum, ita ab ea resiliendum est, sicut refugit vir honestus, & grauis, si impudica ac procacia femina in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appeteretur.* Plura ibidem. & nos de perfectorum statu postea.

Ecclesiast. 10.
Cap. 9.

Qualis debeat esse oratio verè poenitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

DE poenitentiae operum necessitate non est quod plura dicam, nec vniuersè, nec sigillatim. satis enim intelligimus ea, & quidem omnia sigillatim ad perfectam conuersionem requiri. idque quamdiu viuimus quoad eius fieri possit. nisi forte charitatis feruor ea praeueniens, omnem poenam peccatis debitam absorberit, & quasi excoxerit. quod Dei singulari beneficentia, accidit latroni in cruce, & peccatrici Euangelice, de qua dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* ac nisi quoque peccator conuersus, & ad maiora vocatus sese Deo ac religiosa disciplina in monasterio perpetuò consecravit. siquidè ut docent Sancti, ingressus in religionem, tanquam alter Baptismus poenas etiam temporaneas omnino relaxat. & ipsamet religiosa disciplina quasi quoddam martyrij genus est, & schola poenitentiae, qua similiter debitorum huiusmodi solutio continetur. quod egregiè, ut reliqua tractat & probat P. Hieronymus Platius in suo opere de bono status religiosi.

Luca 23.
Luca 7.

Lib. I. cap. 14.

Quamquam in utroque occurrit quiddam consideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua poenitentia plurimum facit. siquidem Magdalena, quae charitatis ardore exolue-

exoluerat omnem poenam peccatis propriis à Deo constitutam, triginta annorum vitam, qua postea vixit, mira seuerissimae poenitentiae exercitatione transegit. & plerique homines qui Sancti in Religionibus diem vltimum obierunt, ob vitae prioris crimina vsque ad mortem ieiuniis, orationibus, & omni mortificationum genere sese acriter confecerunt. haec est igitur via trita Sanctorum, tam eorum qui in saeculo, quam qui in religione vixerunt. qua in re quia non idem est omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorum virtus, & vnique à Domino datur gratia ad mensuram; standum est instituti legibus, quibus tenemur, siue in monasterio, siue in saeculo: & in primis audiendus spiritualis magister, quem in rebus hisce in consilium adhibere, ut iam diximus, oportet. Verum ut nihil de aliis operibus sit amplius hoc loco dicendum, de oratione certè cuius tanta vis & utilitas est in vita spirituali vniuersa, aliquid hic attingendum est, quo saltem poenitens intelligat, qualem instituere eam debeat in flatu poenitentiae, & quibus affectibus animi communire.

Sanctus Ambrosius ad virginem lapsam, sanctus Chrysostomus de compunctione cordis, & ad Theodorum lapsam, sanctus Basilius ad Monachum itidem lapsam, sanctus Anselmus in libro de plorationis Virginitatis, & sanctus Augustinus in libris confessionum materiam & segetem vberem suppeditant poenitenti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facile poterit. Ego in hac re proponam poenitenti illum vnum hominem, quem merito poenitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam, septem poenitentiae Psalmis, quasi lugubri cantu animae suae interitum apud Deum deplorantis, quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem suam poenitens. ij autem totidem illi sunt, quos sigillatim paulò antè videbamus ad conuersionem peccatoris concurrere. neque enim oratio poenitentis vestiri debet aliis affectibus quam iis, quibus constat conuersio. siue illa adhibeatur ad iuuandam nascentem conuersionem, siue etiam ad eandem iam habitu ipso firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum est à diuinæ misericordiae imploratione, dicendumque cum Dauide: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Sanctus Gregorius, de cuius expositione Psalmorum poenitentiae quod sit affectibus plena, facilis & ad manum, accipiuntur orationis poenitentis exempla omnia: *Desperarem de vulnere, si non presumerem de omnipotente. quarant paruum misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam granditer peccaui. sed*

Psalm. 50.
In Psal. poenit.

Luc. 10.

tu omnipotens medice & contemptores corrige, & nescientes instruis, & confren-
 ribus ignoscis. Utinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui
 descendens ab Hierusalem in Hiericho, proruens de summis ad infima, de vitilibus
 ad infirma, in Angelis tenebrarum incidi, qui non solum gratie spiritalis mihi ve-
 stimentum abstulerunt, sed etiam plagis impositis seminiuum reliquerunt. Utinam
 peccatorum meorum vulnera data mihi recuperanda salutis fiducia alliges, ne de-
 terius sciant, si sanari desperent. Utinam oleum mihi remissionis adhibeas, & vi-
 num compunctionis infundas. quod si in iumentum tuum me imposueris, de terra
 inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti,
 qui pro nobis quae non rapueras, exoluisti. Si in stabulum me Ecclesiae tuae duxeris,
 corporis & sanguinis tui me refectioe cibabis. si curam mei egeris, nec precepta tua
 pratereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Audi ergo me Samaritana
 spoliatum & vulneratum, stentem & gementem, inuocantem, & cum David cla-
 mantem: Misere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secun-
 dum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea
 magna sunt, & multa, & ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed et-
 iam multitudinem miserationum tuarum requiro. hinc ad affectus ipsos pro-
 grediendum est.

Cognitio pec-
cati.I.
In 1. Psalm.
penitent.II.
In 2. Psalm.
penitent.III.
In Psalm. 7.
penitent.

IV.

Cognitioni peccati debetur primus locus: Quoniam, inquam, ini-
 quitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Adest mi-
 ser, ait S. Gregorius, adest & misericordia. miseriam meam ego cognosco, vulnus
 non dissimulo, peccatum non celo. nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo
 non laborarem.

Secundò cognosco, me mea spontè, & pessima voluntate peccas-
 se. ideo iniustitiam meam non abscondo (S. Gregorius) mihi quia de-
 liqui imputo, me solum in operum meorum prauitate, culpabilem clamo, nec su-
 perficite tenus peccatum meum annuncio, sed & quando, & vbi, &
 quomodo, & si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerim, mani-
 festo.

Tertiò cognosco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. Haec mors
 peccati, ait idem, est quae animam meam à Deo separauit, sensuum interiorum
 interclusit officia, diuinam deturpauit imaginem, lucis ademit claritatem. Deni-
 que sic Christo mortuus in sepulchro conscientiae tumulatus sum, li-
 gatus concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proiectus, duritiae
 opertus, lapide iniquitatis intus clausus. vt prodierit quasi ex adipe
 iniquitas mea. vt iam nil reliquum sit, nisi vt resusciter à clamore tuo
 ô bone. Iesu.

Quartò cognosco, cui me mancipauit peccando, nempe diabolo
 omnis boni inimico. Simili factus sum pellicano solitudinis. Auis enim haec,
 ait

ai. sanctus Gregorius, amans solitudinem in ea venenatis animalibus vesti-
 tur. qualis ego infelix peccator, qui in deserto mundi corde habitans
 & affectu, ærummosis illius vitæ captus illecebris, deletatus sum ve-
 neno diabolicæ persuasionis. & quia timore tuo posthabito, qui Do-
 minus omnium es, diabolicæ me potestati subieci, & animam quæ
 fedes sapientiae esse debuerat, fallacis Domini ditioni mancipauit, si-
 ne intellectu proculdubio (quod pessimum est) extirpavit sicut equus, &
 sicut mulus.

Quintò cognosco maculam, quam contraxi peccando, & sordes,
 quibus me horrendè fœdauit, & idcirco dele, quæso, iniquitatem, &
 amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.
 computruerunt enim iumentum in stercore meo. sus lotus in volutabro
 meo. quia putruerunt & corruptæ sunt iniquitates meæ. ita vt oculi
 tui à me omninò auerfi sint, & facies tua me vt ingentem putredinis
 cloacam prorsus abominetur.

Sed illud in primis ante mentis oculos obuersatur, quod te Crea-
 torem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, &
 solum bonum animæ meæ tam sæpe, tam multum, & tam grauitè
 offenderim. Tibi enim soli peccaui, & malum coram te feci. tibi Crea-
 tori. cui ego infelix creatura non seruiui, sed creaturæ potius, quàm
 Creatori miserabiliter adhæsi. Tibi Domino. à quo perditissimus ser-
 uus rebellauit, vt obsequer inimicis tuis. Tibi Legislatori, cuius vo-
 luntatem quam sequi debebam, vt viuendi normam, turpiter spreui,
 vt irem post meas concupiscentias. cuius leges sanctissimas infinitas,
 & grauissimè sum transgressus. Tibi Parenti optimo, cuius beneficiis
 innumerabilibus, & immortalibus ingratisissimus tam diu extiti. im-
 mò illis in crassatus & impinguatus aduersum Patrem recalcitraui in
 grauissimis peccatis perseuerans. cuius amoris oblitus creaturarum
 & mei ipsius turpissimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo
 meo optimo, potentissimo, iustissimo, à quo, quātus sum, totus sum,
 & totus pendeo, & in quo tanquam in fine creasti me, vt tandem con-
 quiescerem. quia peruersissimo ordine à te discedens per fornicatio-
 nes animæ in me ipso tanquam sine conqueui, cuius Babylonicæ ci-
 uitatis, & spontaneus exul cœlestis Hierusalem, quando per amorem
 mei ascendit ad contemptum tui. quæ summa est à me tibi, & honori
 tuo illata iniuria. Quod si hoc in Deum meum quid in Redempto-
 rem meum? quid in Iesum meum, qui me sanguine suo pretiosissimo
 suum fecerat, eruens de seruitute antiqua & noua? cuius ego vitam,
 immò & mortem, immò & sanguinem nihili duxi, immò & concul-
 caui, & iterum eundem in memetipso pessima vita mea crucifixi, &
 ostentui

In Psalm. 4.
penitent.In Psalm. 2.
penitent.

V.

VI.

I.

2.

3.

4.

5.

S. August. 14.
de ciuit. c. 28.

6.

ostentui habui? quo nomine satis digno appellabitur tam infamis, & nefaria contumelia? Ecce Domine, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. & tibi soli peccavi.

Nec solum cognosco nunc tantam iniquitatem meam, sed peccatum meum contra me est semper, vt semper hæreat in memoria, nec vnquam obliuiscar illius. siquidem audio te in Propheta loquentem: *Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, & addis, reduc me in memoriam, & iudicemur simul. quasi velis, ait S. Gregorius, non recordari iniquitatum mearum, si ego earum memor fuero. cauebo ergo ne vnquam quod deliquerim à memoria mihi excidat; aut aliqua obliuione peccata mea oblitterem.*

Sequitur timor Domini, qui Dauidem stimulabat acriter, ac pungebat, cum dixit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.* S. Gregorius, *ac si aperte dicat, hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indefinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobus ferias (hoc est enim in furore) vel cum purgandis in purgatorio igne, flammis vlticibus affligas, & hoc est in ira. Tota die namq; contristatus ingrediebar, quia cum sollicito se timore mea mens circumspicit (sic idem Sanctus) modo que egit mala enumerat: modo que agere neglexit ad memoriam reuocat: modo reprehensibilia esse, in quibus versatur conspicit: modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitia intolerabilis pondere pregrauata tabescit, & tanto se durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius esse quod imminet iudicium pensat.*

Sit tertius, dolor: propter quem Dauid; *afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei, vt intelligas, inquit S. Gregorius, Dauid pœnitentem in anima grauissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseris & passionibus afflictum, rugitus autem gemitus est cordis cum dolore magno, quia quanto vehementius pœnitentis animum concutit; tanto velocius ad aures diuinae misericordiae conscendit, dolorem carnis gignit amissio pecunie & pignorum, cordis dolorem confert exterminatio virtutum. Audiatur igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum, moueant illum lachrymæ tuæ, & quadam illum importunitate querendi semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito, perueniat ad eum dolor tuus, vt dicatur etiam tibi: *Transulit Dominus peccatum tuum. Ob id sacrificium, inquit, offero tibi spiritum contribulatum, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.**

Accedit spes quarto loco. *conuertere Domine, & eripe animam meam. Saluum me fac propter misericordiam tuam, quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis cõsuetur tibi? dico, inquit sanctus Gregorius, si non eripueris me, ait ad te, anima mea in morte me futuram. & non solum in morte:*

Isai. 43.

In Psalm. 4. pœnit.

Timor Domini. Psalm. 6. In Psalm. 10. pœnitent.

In Psalm. 3. pœnitent.

Dolor.

In Psalm. 30. pœnitent.

In Psalm. 4. pœnit. Gregorius.

2. Reg. 12.

Spes.

In Psalm. 10. pœnitent.

morte futuram me praeuideo, sed etiam in inferno desperationis me sepeliendam cognosco, accedo autem ad thronum gratiae misericordiae tuae, nõ in alio fiduciam habens, quam in illa: praesertim autem in infinita illa misericordia misericordiarum, qua ad me liberandum de caelis ad terram descendisti, vt me à terra ad caelum subleuares.

Ex his quinto existit amor in Deum liberatorem & parentem meum. *Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Sicut anima mea, inquit S. Gregorius, conuersa est ad te per turbationem pœnitentis, ita tu conuertere ad eam per serenitatem miserationis, & conuersus eripe animam meam. Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam secularium illecebrae cupiditatum, sed tu qui potens es omnia facere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trabe. vt tibi perfecte adhaeream bono meo, tibiq; seruiens laudem inter homines. siquidem Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.*

Succedit emédationis propositum sexto loco. *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. Quæ societas, explicat S. Gregorius, luci ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Beelial? aut quæ pars fideli cum infideli? sicut enim qui diabolum sequitur, Sanctoꝝ collegium affectu, & opere aspernatur; ita qui Deo perfecte adhaerit, impiorum consortium nequaquam admittit. discedite, inquam, vt amplius non communicem operibus vestris. Quoniam ego in flagella paratus sum; & dolor meus in conspectu meo semper. malo, inquam, occidi quam vinci. flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco.*

Deinde ad confitenda peccata septimo quasi gradu peruenitur. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: si quis, inquit S. Gregorius, peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. praecoccupemus igitur faciem iudicis in confessione, vt qui tentationi parentes manum effugere non possumus iudicis, per confessionem mundati clementiam experiamur misericordis.*

Postremum fit ardens satisfaciendi voluntas. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Qui peccatum suum confitendo annuntiat, inquit S. Gregorius, & pro eiusdem peccati satisfactione cogitare non cessat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conspectu suo habet dolorem. Hac enim sunt vera humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemq; agnoscere, & cognitam voce confessionis enunciare, & enunciatam pœnitentiae satisfactione delere. & ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. ob id offero tibi Deus in sacrificium cor contritum, & spiritum contribulatum, sed etiam per pœnitentiae perseverantiam, & satisfactionis opera humiliatum;*

Amor Dei.

In Psalm. 1. pœnitent.

Ephes. 3.

Propositum emendationis.

In Psalm. 1. pœnitent.

2. Cor. 6.

Confessio 1.

In Psalm. 2. pœnitent.

Satisfactio D.

In Psalm. 3. pœnitent.

In Psalm. 4. pœnitent.

De perseverantia pœnitentis in oratione, & quis
ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON sufficit pœnitenti, Deo gemitum cōtriti cordis non abscondisse, & apud illum institisse ardentibus precibus ad peccatorum suorum veniam impetrandam. oportet adhuc, vt perseveret orās, petens, pulsans, lachrymans, clamans, imiteturq; in hac sancta importunitate, sicut in cæteris omnibus, Davidis perseverantiam. De profundis, inquit, clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam; in quo notandum, ait S. Gregorius, quia non ait clamo, sed clamaui. Dans in hoc perseverantie documentum, vt si primò non exaudirū, ab oratione non desicias, immò precibus & clamore insistas. vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. idè tibi dicitur, regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. esto ergo sedulus in orationibus, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione desicias. si dissimulat audire, esto raptor, esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cœli.

Adhibeat etiam hîc pœnitēs deprecatores, qui sibi veniam à Deo deposcant. In primis autem beatissimam Dei matrem, quam idcirco Ecclesia, & sancti Patres appellant aduocatam peccatorum. Tu es, inquit ad illam S. Augustinus, spes vnica peccatorum. per te speramus veniam delictorum. Et S. Bernardus: Si criminum immanitate turbatus, conscientie scelerate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitia, desperationis abyssu, cogita Mariam, Mariam inuoca.

Deinde Angelos, & beatas Sanctorū animas, quæ in cœlesti Hierusalem ad diuinæ gratiæ thronum assunt. Obscrandi, inquit S. Ambrosius, sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad presidium dati sunt. Martyres obscrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, lauerunt.

Immò de numero viuorum illi homines adiutores nobis asciscantur in re tanti momenti, quos non dubitamus apud Deum, & probatæ vitæ meritis, & sanctis orationibus plurimū posse. S. Monica S. Augustini bis mater dicitur, quod eum primò peperit mundo, deinde Deo, idque vi ingentium lachrymarum, quas pro illo ante Dominum quotidie profundeabat. vt propterea dictū illi aliquando fuerit à quodam sancto Episcopo: Vade, neq; enim fieri potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.

Sacrifi-

Sacrificium etiam Missæ, quod ad pœnitentiæ donum à Deo impetrandum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandum est, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientiam ac pœnitentium ratione scribit S. Bernardus in hæc verba: Sunt, inquit, quos adhuc peccati conscientia terret, & cruciat, nondum accepta resistendi virtute, tunc seilicet, cum primum ipsos in peccatorum cœno iacentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt, vnde tegantur. quia ergo timent, & merito timent per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare. tale est illud orationis genus, quo solemus vti dicentes. Sancte Petre, ora pro nobis, & similia. maxime verò illud obsecratio est manifesta; per passionem tuam libera nos Domine. hoc est genus obsecrationis. At verò iam continendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscius fuerit, pro delictis præteritis veniam querens, & oratione vtens, quæ oris nostri est ratio, quando iam ore suo loquitur cum Deo suo. Hinc illud est, quod Maria Magdalena quanquam non minus humilis Hemorroissa illa, non sic tamen veretur accedere, sed rigat lachrymâ pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore deuoto. vnde satis liquet, quod iam proposuerat in corde suo, à peccato deinceps abstinere, & quasi profluuium stabat. quod si iam consecutus es & tu, primum est, vt ipsi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine anime tue. Deinde postquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad postulaciones, vt securus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conseruis tuis audeas petere, quod oportet. Hæc Sanctus.

Perseuerandum autem est pœnitenti, vt in pœnitentiæ operibus, sic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda simul & conscientie tranquillitas. qua probabili firmaque coniectura assequatur se à Domino in gratiam esse receptum. hac enim perseverantia dubitandum nō est, quin à Deo obtineatur quod petitur. quod aliquando quibusdam in hoc statu positus diuinitus demonstratum est, dimissa scilicet illis esse peccata, vt quando id non aperte explicatur, quod idè fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & speremus idem à benignissimo Domino nobis reuera concedi. libet autem ad spem corroborandam diuinæ huius benignitatis, exemplum ex sancto Gregorio adferre, qui ita scribit: Nostris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Emilianus appellatus est, non inops substantiæ iuxta mediocritatem vitæ, sed quia plerumque regnat in rerū opulentia carnis culpa, in quodam facinare lapsus est, quod debuisset valde pertimescere, ac de sua mortis immanitate cogi-

Serm. de quatuor modis orandi, &c.

Luc. 7.
Luc. 8.

In Psal. 6. pœnitent.

Matth. 11.

Serm. 18. de Sanctis.
Homil. 2. super missam est.

Libro de Virginitate.

Lib. 3. confess.
S. August. ca. 21. 22.

Homil. 34. in Euang.

tare. reatus ergo sui consideratione erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, monasterium petiit. In quo monasterio tanta humilitatis, tantæq; sibi distributionis extitit, ut cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suam cogere vitam despiciere, dum illius pœnitentiam viderent. studuit namq; toto mentis annisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, surriuas orationes querere, quotidianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. hinc itaque nocturnas fratrum vigiliis præuenire consueuerat, sub montem ex vno latere secretiori monasterij. Quadam nocte Abbas monasterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede secutus est. quem cum in secreto montis latere cerneret in oratione prostratum, expectare voluit, quando surgeret. cum subito lux cœlitus emissâ super eum fusa est, qui in oratione prostratus iacebat, tanta claritate, ut tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret. quam Abbas, ut vidit, intremuit, & fugit. Cumq; post longum hora spatium idem frater ad monasterium rediisset, Abbas requirere studuit, ubi fuisset, & compulit eum dicere quid vidisset. At ille compulsus dixit, quando super me vidisti lucem de cœlo descendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, sed loquendo per vocem, radiando per lumen exemplo suæ misericordiæ nostrâ ad pœnitentiam voluit corda conuertere.

Ad hunc statum pœnitentiæ pertinent tres modi orandi B. P. N. Ignatij, præsertim primus. & simul, ut antè dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

CAPVT XVII.

ACTENVS de conuersione peccatoris ad pœnitentiam, nunc agendum nobis est de statu, in quo illico post pœnitentiam collocatur homo. qui non est peccatoris status, sed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: ut illi inferuire incipiat in sanctitate & iustitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum est: *Fili accedens ad seruitutem Dei sta in timore, & prepara animam tuam ad tentationem.*

Porrò tentatio ad quam se præparare debet, qui noue huius militiæ

tiæ tyrocinium ingreditur, varia est, & multiplex. nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, sed hunc vna, illum alia, ex occulta dispositione & consilio Dei, qui ut non permittit nos tentari supra id, quod possumus; sic quo ordine exercendi sumus, sapientissimè, & amantissimè permittendo saltem prouidet. aliqui enim seipsum durè puniendi nimio quodam ardore flagrantes terminos moderatæ pœnitentiæ plerumque transfiliunt. alij conscientie scrupulis mirificè anguntur, alios ad priores voluptates reuocat memoria antea vitæ. alios denique maximè perturbat, & quasi deicit de perseverandi spe virium corporis imbecillitas, & vitæ ac disciplinæ Christianæ labor & difficultas, atque adeò ipsa nouitas tentationum. Et ut de singulis hisce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotens pœnitentiæ feruor. siquidem pœnitentiæ spiritus vehemens est. quippe qui ille sit, de quo mysticè scribitur in Psalmo: *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis, inquit S. Gregorius, exploratio gaudij dicitur. cum enim vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea reprehensibilis gaudij explorationem perturbat, ut nihil ei iam nisi flere libeat. spiritus ergo vehemens Tharsis naues conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubri terrore confundit. dicit ergo Iob noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, perpetrationem culpæ non blandimenta secura quietis foueant, sed piè seuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat.* his confectus curis animus, & carnem castigationibus macerat, & seipsam contra eam, (ut docet S. Bernardus) huiuscemodi incitationibus inflammat. quid adhuc murmurat caro misera, quid adhuc recalcitras? & aduersum spiritum concupiscis? si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua interest, quàm ipsius. ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerariis pœnitentibus. ut scilicet timore periculi imminētis perculsi, & in spem veniæ erecti insideant iam veluti equo sancti desiderij, feranturque magno impetu in pœnitentiæ opera, sed sine sano prudentiæ. & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: *Qui festinus est pedibus, offendit.*

Et quidem aliquid sine dubio concedi debet pio feruori huius spiritus vehementioris. propterea enim peccatrix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis accessit, rigans eos lachrymis, capillis tergens, unguento liniens & osculans, à sanctis Patribus ut piè impudens, & importuna, & frontosior ad salutem, quàm fuerat ad peccatum, commendatur. & Saulus à Domino percussus, & conuersus diuino sanè instinctu tres integros dies sine cibo potuque vigilat

2. Cor. 10.

Psal. 47.

Lib. 4. moral. cap. 17.

Serm. 2. super Gds. Dominum.

Prouerb. 19.

Luc. 7.

S. August. lib. 50. homil. hom. 23. & in Psal. 140.

Actor. 9.

in oratione: & multi alij initia suæ conuersionis admirabili in seipfos feueritate laudabiliter consecrarunt. sed tamen pœnitentiæ modus etiam initio est adhibendus. quanquam enim præcipiunt diuinæ literæ, vt otium vitemus, & corpus in feruitutem animæ redigamus; nullo tamen modo (ait S. Basilius) id volunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum reddamus, ac dissolutum. Idcirco diaboli tentatio est magna seipsum cum sui pernicie excruciare: *Quoties, inquit S. Bernardus, suggestit Satanas anticipare vigilias, quod ad solennia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obsequiis eoinutilem reddidit, quod imbecillum? Quoties ad opus manuum plusquam opus fuerat, incitauit, & fractum viribus ceteris regularibus exercitiis inualidum reddidit?*

Quo loco facile intelligit, Incipientibus quam non solum vtilis, sed necessaria sit sub prudenti magistro assidua disciplina, qua instituantur tempestiue ad dignoscendas Satanæ fraudes easque repellendas. hoc enim spectat in hac re aduersarius astutissimus, vt dum pœnitentiæ opera plusquam par est, & supra vires exercemus, pœnitentia ipsa satietatem, & stomachum faciat, ab eaque paulatim eodem magis abalienemur, quod maiore eam studio prius secuti sumus: & si non id, illud certè assequatur, vt sub onere illo grauissimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non desit, deficiat tamen ipsa valetudo corporis, in qua recuperanda dum ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. *Expertus, inquit S. Bernardus, estis, quomodo quidam qui antea inhiberi non poterant, (ita in spiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum spiritu coeperint nunc carne consumuntur: quam turpe nunc iniere fœdus cum suis corporibus, quibus crudele antea indixerant bellum?* His in primis necessarium est magistri præceptum, cui omninò pareant, eiusque iudicio stent in corporum suorum castigatione, ac omnibus aliis pœnitentiæ exercitationibus. subdit enim idem: *Scriptum est, melior est obedientia quam victima, & auscultare magis, quam offerre adipem arietum, id est, abstinentiam contumacium. vnde Dominus per Prophetam: Nunquid manducabo, ait, carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? significans minime sibi accepta fore ieiunia superbiorum, & immundorum.*

Illam igitur Satanæ astutiam bene nota, & hic exitus hominum imprudenter se gerentium initio conuersionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa feueritate. sed non est tamen adhuc eius curatio perfecta, aut animi eius sanitas in tutò posita, nisi præterea explorentur accuratè à magistro illi affectus, quibus ad eam stimulabatur pœnitens, & in fraudem deducebatur.

Hi autem potissimum sunt timor, desiderium, spes; timor quidem supplicij, desiderium veniæ, & spes eiusdem obtinendæ; magis tamen timor ne desit tempus ad opportunam satisfactionem necessarium, desiderium perfectè satisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta sint, & spes magna, posse se voti huiusce sui compotem fieri, si se inconsultis etiam & repugnantibus viris prudentibus voluntariis suppliciis egregiè confecerit. exemplo multorum, quos tunc pœnitens falso opinatur, in eodem stadio, eodem modo esse versatos. Quare primùm deducendus est de falsa illa opinione, docendusque neminem omninò sine aliorum consilio, aut prudentia singulari diuinitus immissa, hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, esse ingressum. Deinde euellenda ex animo eius est vana illa, & temeraria fiducia, qua sibi & suis viribus nimium confidit. siquidem pœnitentia & satisfactio Dei dona sunt, & si quid in iis ipsis de nostro est, sine Deo non est, sine quo facere possumus nihil. postea iuuandus est ad timorem, & desiderium illud moderandum: persuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, nisi quod dare possumus, saluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum nostrorum dictis obsequamur, nosque in exercenda pœnitentia moderatè prudenterque geramus. denique virtutem sine prudentiæ norma aut nullam esse, aut vitium potius, quam virtutem. & quia amor proprius horum affectuum dux est & parens, aduersus illum armatum esse pœnitentem maximè oportebit, sed de hoc postea.

Ioan. 15.

De secunda tentatione quam Incipienti adferunt scrupuli.

CAPVT XVIII.

LIa permolesta tentatio accidit plerumque tyronibus vitæ spiritualis, dum confessuri sunt Sacerdoti præterita vitæ peccata, & multò etiam magis postquam confessi sunt, eaque scrupulis, qui in eorum mentibus oriri solent, ex accuratissima illa diligentia, quam in cunctis iisque tam multis, magnisque criminibus, cordis etiam intimis subtilibusque cogitationibus, & motionibus aperiendis, adhiberi, necesse est. cruciari enim solet pœnitentis animus formidine quadam, & suspitione, sit ne actio, aut cogitatio, aut affectio illa peccatum an non: dixeritne omnia,

omnia, an aliquid omiserit, quod confessarium latere non oportuit explicaritne bene, quid, quo animo, quo loco, quicum, quo tempore, quamdiu, cæteraque omnia, quæ actionem ipsam circumstant. Satanas enim qui ut animorum tyrannus timorem omnem excutit à peccatorum animis, dum peccant, ut in quælibet scelera liberè se dent præcipites, cum eos è cæno illo emerfisse iam videt, mirum est, quantoperè laboret, ne diu de usurpata possessione deturbetur. atq; ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculosa recordatione, & spinosa quadam meditatione quasi obsidione quadam obruit. timore inprimis administro & impulsore, ut finem nunquam faciant eadem iterum, & sæpius peccata confitendi, viuantque vitam acerbam, & hisce angoribus plenam.

Huius tentationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres. Ideo fortassis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat, quam post confessionem ritè peractam, operibus pœnitentiæ feuerioris, sibi Deum propitium reddere. posterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ studium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduersus confessionem ipsam, ut aut tantum bonum, quantum est hoc Sacramentum nobis eripiat, aut confessionem odiosam, & molestam efficiat, utpotè scrupulorum spinis refertam. antiquos tamen Christianos hac tentatione etiam pulsatos aliquando fuisse, ex nobis ipsis discimus, & rationi, ac naturæ confessionis ipsius consentaneum est. certè præceptum Cæsariani huc pertinere videtur, cum ait: *Cæterum quod dixisti, te etiam de industria præteritorum peccatorum memoriam retractare, hoc fieri penitus non oportet: quinimmodò etiam si violenter irrepserit, protinus extrudatur.* S. Bernardus etiam: *Ad Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum.*

Et verum est, scrupulos illos, qui nobis gignuntur ex ignorantia tam cordis humani aut nostri, aut alterius, quam peccati ipsius, qui non pauci sunt, nec exigui, antiquorum etiam conscientias pupugisse. quod facile intelliget, qui leget librum decimum confessionum S. Augustini, cuius sunt illæ voces: *Contendunt merores mei mali cum gaudiis bonis, & ex qua parte stet victoria, nescio. heu mihi Domine, miserere mei. ecce vulnera mea non abscondo. Medicus es, aeger sum. Et illæ: Eripe me ab omni tentatione. non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.* Item illæ: *Multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. In his omnibus periculis & laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis subinde à te sanari, quam mihi non infligi, sentio.* quiddam his simile habet idem in epist. 66. de qua re in sequenti libro. Hoc ipsum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: *Bonarum mentium est etiam ibi aliquo*

modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est. qui etiam tentationem scrupulorum in moralibus indicat, ut exponemus cap. 21. lib. 2.

Postiores igitur Theologi hac de re scribunt plura. in primis Cancellarius Gerson, S. Antoninus, & B. Laurentius Iustinianus. afferuntque hanc esse diaboli tentationem, vtilem quidem Incipienti in ipso conuersionis principio, & propterea à Deo permitti, eo quòd obtusam alioquin hominis mentem acuat ad intelligendas res spirituales, & stimulis quasi quibusdam excitet voluntatem in exercitiam adhuc, ad certamina contra peccati, & carnis insidias, purget denique animam tenebricosis libidinibus ante refertam, & in nouum hoc lumen euocet spiritualiter iudicandi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumspeditione viuendi. Cæterum procedente tempore tentatio hæc perniciosissima est, & nisi illi opportunè occursum sit, periculum homini creat & ruinam. quare quærenda, & adhibenda sunt remedia, quibus à periculis præsentibus & imminetibus, qui hoc morbo laborat, facile liberetur. Adferuntur autem à prædictis scriptoribus, & aliis, hæc quæ sequuntur, ad radices scrupulorum euellendas instituta.

Primum remedium aduersus scrupulos est recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaque spes de eius immensa bonitate, & clementia. siquidem causa scrupulorum magna est diuini examinis ac iudicij metus. apprehendit enim, qui scrupulis angitur, Deum ut feuerissimum vindicem scelerum, & cui difficillimum sit, planè satisfacere. immò intuetur illum tanquam quæsitorem feuerum & acerbum, omnia ad viuum refecantem. ex quo fit, ut nunquam ad eum accedat nisi inani hac timiditate, & quasi desperatione oppressus. & sanè huc spectant, ut dicebamus, Satanæ consilia, ut quem scrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, ut pertæsus spinosi huius & laboriosi vitæ generis, spem omnem abiiciat diutius perseuerandi, conuertatque animum ad pristinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationem. Igitur aduersus hosce Satanæ conatus instituat magister spiritualis Incipientem, efficiatque primùm, ut is quidem Deum tanquam iustum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduersarium, sibi proponat, misericordem tamen & benignum, & cui proprium magis est misereri semper, & parcere, quam pœnas de hominibus sumere: *Sentite de Domino*, inquit Salomon, *in bonitate.* Et David: *Quam bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde?* Et Ieremias: *Bonus est Dominus sperantibus in se, anima quærenti eum.*

Præterea Dominus tantæ benignitatis est, ut si nos pœniteat peccatorum, ipse eorum velit obliuisci. sic enim ait apud Prophetam: *Si*

L impius

Gerson tract. de præpar. ad missam, & de remediis & passilaminu. & de diuersis tentationibus. S. Anton. 1. par. tit. 3. cap. 10. B. Laurent. lib. de disciplina monast. cap. 13. & 16.

Primum remedium.

I.

Sap. 1. Psal. 72. Thren. 3.

2.

Ezech. 18.

Coll. 20. cap. 9.

Ser. 3. de SS. Pet. & Paulo.

Cap. 28.

Cap. 37.

Cap. 28.

Epist. 12. Registr. respons. 10. ad August.

impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Iniuriam ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuisci vult, superstitiosè recolendo, ei quasi recognoscenda proponit. quod facit, qui scrupulis premitur. & cum (vt ait Apostolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipse quod iam possidet, à Deo repetere non cessat, ac si adhuc nihil obtinisset.

Rom. II.

3.
Iob 15.Lib. 12 moral.
cap. 12.

1. Cor. II.

Psal. 119.

Luc. 15.

Secundum re-
medium.

Prouerb. 3.

Accedit ad solatium pœnitentis, quod scripsit Iob, cum Deo loquens: *Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut gressus dinumerare, non est ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac si ea veluti in charta describeret, ne excidant, sed illud potius ea nobis recensenda proponere, ac de singulis dolorem, quem debemus, concipiamus. *Culpas ergo dinumerat,* inquit S. Gregorius, *cum nos ipsos ad singula, quæ fecimus, deslenda conuertit: quas misericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo attestante, qui ait, si nosmetipsos iudicaremus, non utique iudicaremur.* Et in hanc sententiam sine dubio scribitur à Dauide, dum cum Deo in oratione agit: *Si iniquitates obseraueris Domine, Domine quis sustinebit?* vt igitur eximamus hunc scrupulum pœnitenti, eximendus est ex eius animo superuacaneus timor de nimia Dei seueritate, vt iste euellatur, inferenda est recta opinio de paterno in nos Dei amore, & infinita eiusdem misericordia. ad quod maxime inuabit explicatio parabole filij prodigi tam amanter à Patre in gratiam recepti, postquam dissiparat substantiam in flagitiis.

At dicit pœnitens, id quidem rectè, si per me præstitum Deo iam esset id, quod ille à me iure suo exigit. at quis me certiolem faciet, me verè pœnituisse, peccata omnia ex diuino præscripto ritè esse confessum, nihilq; prætermisisse eorum, quæ mihi Deo in retanti momenti exoluenda fuerant?

Sit igitur secundum remedium, à magistro spirituali petendum esse consilium, quod vbi ille dederit, in eo omninò quiescendum esse. sic docent prædicti Doctores, & quicumque hac de re scribunt. scrupulus enim mentem atq; conscientiam ita perplexam reddit, vt non nisi perplexè, qui eo laborat, iudicare possit, ideoque non rectè, aut saltem non tutò. quare docti & prudentis Patris iudicio standum est. *Ne innitaris prudentiæ tuæ,* ait Salomon, significans minimè tutum esse sequi propria consilia in rebus propriis, nisi primùm probentur aliis; quod accidit, cum nobis non defunt recta consilia. at qui scrupulorum molestiis implicati sunt, non modò non habent recta consilia, sed ne consilia quidem. quid enim consilij in tantis tenebris

bris & cogitationum continuo tumultu esse potest? quare audienti alij sunt. quam ad rem diuinitus concurrat Deus, & mirabiliter scrupulorum angustias tollit, statim ac magistri dicto audientes sumus.

Narrat Climacus monachum cum ad viginti annos carnem suam ieiuniis & vigiliis assidue discruciaffet, vt nescio quam blasphemæ tentationem abigeret. nihil tamen obtinuisse donec scripto confessus molestiam, quam sustinebat, grauisimo cuidam feni, ab eo benignissimè habitus est, iussusq; vt manum collo suo imponeret. quod cum fecisset, dixit illi Pater: *Super collum meum sit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud floccipende, nihil quæ formida.* quo responso ita corroboratus est monachus, vt antè quam inde discederet, morbus ille prorsus euanesceret. referunt alij S. Bernardum idem fecisse cum discipulo, quem à sacrosancti sacrificij Missæ celebratione retardabant scrupuli: *Vade, dixit, fili, & in fide mea celebres.* quod ille præstitit, & conscientiæ tranquillitatem statim adeptus est.

At, inquis, da mihi alterum Bernardum, & ego eius sententiam libentissimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc sit tertium remedium) non alterum Bernardum, sed eundem fideiufforem, qui in Bernardo securum discipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiusmodi dubitationes tollendas loquitur, & consilium præbet nobis in Patribus spiritualibus, quos curæ conscientiæ nostræ præficit. quibus idem iubet, vt ex animo, & in omnibus pareamus, illisque nos ipsos penitus submittamus. quod in primis necessarium est ad vincendam, prosternendamque mentis humanæ superbiam, quæ altera radix, & mater est harum conscientiæ molestiarum. siquidem scrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quasi coniugatum, fouentur, & crescunt in animo à proprio hominis sensu, atque sententia, quæ huiusmodi hominibus ita chara est, vt ab ea difficilè admodum aliorum suasionibus deducantur. malunt enim sibi, quàm aliis omnibus credere. hæc superbia grauius peccatum plerumque esse potest, quàm culpæ omnes, quas refricat scrupulus, indigetque remedio magis, quàm ipsi scrupuli. Quare nulla vnquam medicina scrupulis reperietur, nisi curetur prius hæc arrogantia, & proprii iudicij amor nimius. curatur autem submissione animi, & humilitate, qua homo seipsum spirituali magistro in rebus omnibus subiicit, sententiam propriam, seipsum fortiter abnegando, prorsus abiiciens. quod adhuc magis faciendum est ab illis, quorum deprauata corporis, capitiſue consti-

Grada 13.

Geison de præ-
par. missæ.Tertium reme-
dium.

tutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria sanitate abducit.

1. Curet igitur magister primum, vt huiusmodi homines illi se totos tradant, committantque in rebus omnibus suam ipsorum conscientiam. Deinde præscribat examinandæ conscientiæ, & confessionis instituendæ leges, à quibus nihil omninò discedant.
2. Tertiò, postquam vnã aut alteram generalem totius vitæ criminum confessionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehementer interdicit. confessiones enim huiusmodi, quæ necessariæ iam non sunt, seges sunt & materia scrupulorum.
3. Quartò tradat orandi modos accommodatos ægritudini, qua laborant, & præsertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè sperandum de diuina benignitate. oportet autem huiusmodi homines orationi, esse deditos, ita tamen vt non inde scrupuli nutriantur.
4. Quintò caueat ne vel in libros, vel in homines incidant, qui lectione, & consuetudine sua huiusmodi hominibus novos scrupulos iniiciant, vel impedimento sint, quo minus veteres deponat, quales sunt libri, quibus casus conscientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiores sunt, & minus prudentes, vel cum ipsi austero more viuunt, omnibus hominibus idem vitæ genus suadendum, existimant.
5. Sextò, cum obsit hominibus, qui scrupulorum angoribus implicantur, otium, & vita laboris aut occupationis expers; magister omnem adhibeat operam, vt honestis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis assiduè distineantur. neque enim desuescit vnquam animus à cogitationibus scrupulorum, nisi consuetudine assidua aliarum rerum, quæ aptæ natura sua sint, animum ab illis abstrahere.

Quartum remedium.

Superfunt adhuc causæ duæ scrupulorum, aduersus quas totidem remedia proponimus. prior est ignorantia, posterior pusillanimitas. ignorat enim Incipiens multa, ac propterea si non habet, qui eum doceat, seipsum decipit in multis. vnde originem habet conscientia, quam appellant erroneam, de qua nobis agendum non est, quia scrupulus non est, & eius facilis est curatio, si deponatur soium, quod omninò est necessarium. sed hæc alij. Alia est ignoratio, ex qua existit interdum scrupulus admodum molestus. adsit nec ne vera & necessaria detestatio peccati, siue contritio. aliqui enim eò quod vel lachrymarum vim non profundunt, vel sensum doloris, quem requiri ad contritionem putant in se ipsis non animaduertunt, mirificè anguntur animo, existimantque se adhuc in Dei gratiam non rediisse. His vtilissima est Gersonis admonitio: *Existimant, inquit, aliqui Doctores, (quibus ille assentitur,) aliquando non tam meritorium esse credere, sicut velle credere,*

nec

nec velle dolere sensualiter de peccatis, sicut velle dolere, & non posse. & hoc probatur ex Psalmo: *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, preparatio-* Psalm. 10.
nem cordis eorum audiuit auris tua. & ita iudicat nos Deus secundum rationis superioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non secundum ea, ad quæ nobis inuitis portio sensualitatis inferior adhæsit, & perducit, qualia sunt volubilitates imaginationum, & Phantasiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturæ 3.
contritionis, quæ, vt omnes Theologi scribunt, tantarum virium aliquando est, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, vt non solum aboleat omnem culpæ maculam, sed excoquat etiam omnem illam temporaneam pœnã, quæ reliqua est ad remissionem culpæ. *Quod sanè Magdalenæ datum est à Domino,* Luc. 7.
cum audiuit, remittuntur tibi peccata tua. & dari adhuc potest nobis, si per nos non stet, quia manus Domini abbreviata non est. Laborat 4.
denique Incipiens ignoratione multarum aliarum rerum, quibus statuendis Epiikia necessaria est. Epiikia, inquam, non Incipientis, cuius conscientiæ & mentis angustia eam adhuc non capiunt, sed spiritualis magistri. qua de re S. Antoninus, qui tradit septem veluti regulas Epiikie huius, in gratiam pœnitentis, quas sibi familiares faciat spiritualis magister. eæ legantur apud ipsum. nos breuitati studemus.

Aduersus pusillanimitatem ea faciunt omnia, quæ ad propulsandam timiditatem valent. Sunt enim hæc duæ affectiones, quasi vna animi affectio in plures distincta gradus. pusillanimitas enim timor est animum mœrore deiiciens. hac qui laborat, scrupulis maxime obnoxius est, & magis adhuc, quàm is qui solo timore pungitur. quare pusillanimis curatio longè est difficilior, nec nisi magno labore, charitate, & patientia medici spiritualis efficitur. Intelligat igitur primum Incipiens, quid sit apud sacras literas hæc affectio, & quo 1.
nomine, & loco censeatur. *Longanimitati,* inquit sanctus Hieronymus, *contraria est pusillanimitas, de qua scribitur. pusillanimis vehementer insipiens, qui verò patiens est, & vniuersa sustentat, vir sapiens, & cum* In epist. ad Gal. lat. cap. 5.
estasi multum sapiens appellatur, vt in prouerbis quoque scriptum est; longanimus, vir multum in prudentia. res hæc non per hyperbolem dicta accipienda est, sed verè & propriè. faciet autem maximè, si à pusillanimi vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ eius principium. quis enim se stultum intelligens, non se alij, qui sapiens sit, regendum libenter tradat? certè mens pusillanimis hoc veluti lumine illustrata errore opinionis falsæ quam de se ille habuerat, purgabitur.

Prouer. 14. secundum 70.

2. Deinde, manus admouenda est ad prostratam voluntatem eius subleuandam, iisdem nimirum auxiliis, quibus erigitur ad spem. qua de re supra dictum est. proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis fouea, si incutiatur timor certę desperationis, nisi se exfuscitet, & ex extremo periculo extrahat. hic siquidem finis est pusillanimitatis, & scopus diaboli ad eam occultę trahentis, quod S. Bernardus: *Non immeritò, inquit, his, quos in anxietate positos videmus, amici nostris compatimur, quibus utique dum exitium ignoramus, defectum metuimus. quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confunditur. sic damnandis & reprobis tribulatio parit e contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatione desperationem, & illa interimit. Quare elaboret strenuè Incipiens, ut scrupulos cum sese ingerunt, magno animo statim tanquam pestem abigat à se, sciatque se rem non minus gratam Deo facere, si eorum importunitati initio fortiter resistat; quàm cum viriliter dimicat aduersus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes. à quibus ita abhorreat ipse, sicut omnes veri pietatis cultores, qui antè eas extingui curant, quàm exoriantur.*

Epist 32.

Iacob 1 &
Rom. 5.

3. Denique pusillanimitas causa est & effectus scrupulorum: nescio deterior ne parens, an filia. facilius certè expugnatur antequam producat scrupulos, quàm postquam ex scrupulis orta in habitum naturamque conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet pœnitens eum in scrupulis immittendis abuti cõtra nos pœnitentia nostra nec (ut ait S. Chrysostomus) sufficere illi inducere nos ad apertum peccatum, nisi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex pœnitentia contracto. *Perquam autem ridiculum, inquit, est, & pudendum, ut per medicamenta nostra ipse vulnera efficiat. ob id.*

Homil. 4. in ep.
2. ad Corinth.

2. Cor. 2.

Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipsius. De scrupulis & pusillanimitate adhuc plura secundo libro.

99) : (90

Enitendum pœnitenti ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.

CAPVT XIX.

ENTATIO tertio loco explicanda est, quæ pœnitenti maximè infesta est, & periculosa. Concitatur autem à memoria vitæ præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam statim sequitur grauis mœritia in voluntate, quod ab ea suauitate vitæ per pœnitentiam se perpetuò exclusum intelligat. *Occurrit, inquit S. Gregorius, illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quanto eum diutius tenuit, tanto arctius adstringit, atque à se tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersionis inuitat, hinc usus vetustæ peruersitatis impugnat: hinc desiderio ad celsam patriam flagrat: & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat?* propositum est autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc mœrore, quasi funibus duobus, Incipiètem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere. qui recidiuus casus in morbum spiritualement animæ est grauisissimus. cui propterea salutaria remedia quaerenda sunt.

Lib. 24. moral.
cap. 7.

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ inest huic rei. quid enim indignius excogitari potest, quàm paulò antè ingemuisse, fleuisse, Dei misericordiam infinitam, Sanctos omnes implorasse, obtestatum esse, omnia denique miscuisse, ut peccatorum venia impetraretur: & repente mutato consilio sui obliuisci, Dei gratiam pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & esse, atque fueras, & velle semper esse volueras? ô præclaram hominum erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quam si tibi res esset cum vilissimo quolibet homuncione. Cum legimus, aut audimus Iudeos obuia processisse Christo Hierosolymam ingredi, & honorificentissimè eum appellasse filium Dauidis, Regem Israël, benedictum qui veniret in nomine Domini, postea verò breui interuallo nullam prorsus ob nouam causam in contrariam partem versos, impetu quasi facto in prætorem exclamasse, *crucifige eum*, miramur meritò, & exardescimus aduersus incõstantiam gentis, inauditamque barbariè. quid ergo faciendū nobis est, cum intelligimus ita ut res est, eundem

Primum re-
medium.

Ioan. 12.

eundem poenitentem ad Christi pedes abiectum in confessione misericordiam postulare, quod peccarit, qui mox in eadem grauioraque peccata relapsus, omnis immemor beneficii, bellum Christo indicit, iterumque eum in semetipso crucifigit? reos prodicionis detestantur homines, & communis lucis vsura priuant; quo supplicio ac morte dignum existimabimus eum, qui non solum salutem propriam, sed etiam Christum ipsum cui nomen in baptismo dederat, & in confessione reddiderat, nefarie prodit diabolo? & quem conscientiam expiando, hospitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando turpiter eiicit? *An* (vt ait S. Chrysostomus) *non sunt hæc magni odij, & contemptus manifesta signa?*

Homil. 2. in e-
pist. ad Eph. c. 1.

Secundum re-
medium.

Secundum remedium est timor: siquidem cum primum peccamus, facilius nobis ignoscitur. cum ad eadem sæpius peccata redimus, difficilius sine dubio est reditus in Dei gratiam: tum quia grauior est iniuria, iustiorque Dei à nobis auersio, tum quia nos ipsi in scelere callum obducimus. denique quia crescit satanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicent patres respiciantiam: ab tam graui lapsu, nec ferè possibilem. in quam sententiam scribit Apostolus: *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribili autem quadam expectatio iudicij, & ignis emulatio, quæ consumptura est aduersarios.* Quod etiam ex multorum euentu discimus: *Eorum, inquit S. Bernardus, qui peccant antequam Deum nouerint, antequam miserationes eius experti sint, antequam portauerint iugum suauis, & onus leue, priusquam deuotionis gratiam, & consolationes acceperint Spiritus sancti, eorum inquam copiosa redemptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conuersionem suam peccatis & vitiis occupantur, ingrati acceptæ gratiæ, & post missam manum ad aratrum retrò respiciunt, tepidi & carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retrò eunt, eorum vtiq; per paucos inuenias; qui post hæc redeant in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc, nec tamen si quis eiusmodi est desperamus de eo, tantum vt surgere velit cito: quanto enim diutius permanebit, tanto euadet difficilius.* Et hæc sit prima causa difficultatis huius.

Hebr. 10.

Ser. 3. SS Petri
& Pauli.

Luc. 14.

1.

2.

Altera causa est quia nos ipsi nobiscum portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana; vel potius quo veluti altero quodam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia. hæc autem caro est, & concupiscentiæ fomes nobis innatus. quam rationem exaggerat grauisimè idem S. Bernardus: *Quid ultra pauendum est? vnum vtiq; idq; grauisimum peccatum Iudæ, peccatum apostasie. Legimus de filiis Israël, quia corde redierunt in Ægyptum. nam corpore reuerti clausum post eorum talos mare rubrum prohibebat, hoc est quod singulis quibusq;*

Ser. 3. super
Qui habitat.

2. Pet. 2.

busq; vehementer timendum, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifestè abiciantur, & euomantur ab eo. neque enim sumus Apostolo sanctiores, qui 1. Cor. 9. tamen verebatur ne fortè cum aliis predicasset, ipse reprobus efficeretur. sed id tamen timendum est, donec laqueus contritus est, donec corpus istud animam deposuerit. nam & ipsum corpus laqueus quidam est, vnde & oculus legitur animam de Thren. 3. prædari. minimè ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum.

Tertia ratio timoris est ipsa vis & natura peccati repetiti. quod sine dubio est longè deterius, maiusq; damnum affert animo, quam febris recidiua corpori. paria sunt, quia qui in eandem febrem sæpius recidit, experitur eam grauiorem semper, magisq; frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferuescentem in dies magis vim æstus illius interni, qui causa febris est. quare sic febricitans vt plurimum desperatur à medicis. quod idem planè accidit animæ, cum ab æstu concupiscentiæ ad pristina peccata frequenter reuocatur. at hic præterea aliquid grauius. nam nec febris, nec pestis vlla est quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo resuscitandum non sit ante extremum & generale iudicium. at peccata recidiua eam tyrānidem in animam exercent, vt eam plerumq; penitus perdant, ac tunc extra spem ponant salutis æternæ vllò amplius tempore recuperandæ. siquidem dicitur, super quatuor non conuertam.

Amos 1.

Tertium remedium est horror ab huiusmodi peccatis. qui haud scio an possit in homine excitari maior, quam quem commouent sacræ litteræ, cum hac de re loquuntur: *Si enim, inquit S. Petrus, refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi huiusmodi implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illi traditum est sancto mandato. contingit enim illud veri prouerbij, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volut abro luti. si canis, inquit S. Augustinus, hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei? Et alibi eadem scriptura: *Qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercorea.* Et, *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Et, *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Sed legatur casus huius deploratio apud S. Bernardum: *Turpis mutatio studiorum; vt cui ante fuerat studij peregrinantem, & exulem animam suam sacris meditationibus, tanquam celestibus pascere bonis, Dei beneplacitum, & mysteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione celos, & mente supernas circuire mansiones, salutare patres, atq; Apostolos, & choros Prophetarum, Martyrumq; admirari triumphos, ac stupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omisissis turpi se mancipet corporis seruituti, ad obediendum carni, ad satifaciendum ventri, & gula, ad mendicandum in**

Tertium re-
medium.

2. Pet. 2.

In Psalm. 83.

Thren. 4.

Joëlis 1.

Psalm. 37.

Ser. 35 in caus.

1. Cor. 7.

vniversa terra, vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. exitus aquarum deducant oculi mei, super huiusmodi animam, quæ cum nutriveretur in croceis, demùm amplexatur stercora. Et paulò post: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentu insipientibus, & similis factus est illis. puto dicerent iumenta, si loqui fas esset: Ecce Adam factus est sicut vnus ex nobis. Quomodo autem coram Deo stare debeat diabolus aduersus huiusmodi recedentes in iudicij die explicat S. Augustinus concione ad Catechumenos.

Psal. 48.

Genes. 3.

Tom. 6.

I.

Sed vt hæc remedia vtilitatem afferant Incipienti, isque iuuetur ne denuò prolatur in familiaria peccata; instituendus est, primùm ne negligens sit in cura cogitationum, quæ stimulant ad veterem vitam replicandam. immò quo illæ magis se inculcant menti, eo celerius & fortius reiiciantur. quod præceptum omnium antiquorum patrum est, sed præsertim S. Cypriani: Diaboli, inquit, titillationibus obuiandum est, nec coluber foueri debet, donec in serpentem formetur. S. Hieronymi quoque & aliorum: Nolo (inquit S. Hieronymus) finis cogitationem crescere, nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. dum paruus est hostis interfice, & nequitia elidatur in semine. Qua de re etiam alibi nobis agendum erit. Deinde aperienda est spiritali magistro mentis turbatio cum primùm excitatur. quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & constans est sanctorum Patrum voluntas. Frequentanda etiam sunt Sacramenta Confessionis & Eucharistiæ, vt ex vtroque tanquam ex pretiosissimo vase hauriantur medicamenta animæ necessitati accommodata, præsertim verò robur ad resistendum diabolo, & conatibus eius. Siquidem cœlestis panis confirmat cor hominis, & vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Postremò insistendum orationi est, & crebrò illa vsurpanda, quæ S.

Ser. de ieiunio.
Epist. ad Eustach.

2.

Augustino familiaris est, Da quod iubes, & iube quod vis. continentiam iubes, perseverantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Docet autem idem S. Augustinus aduersus recidivum peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud illum scripta sunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima. ad eandem rem pertinent alia quædam quæ postea & in hoc, & in sequenti libro tractanda sunt.

Psal. 103.

4.

Zachar. 9.

Lib. 10. confess.
cap. 29. 31. & c.

Postremò insistendum orationi est, & crebrò illa vsurpanda, quæ S. Augustino familiaris est, Da quod iubes, & iube quod vis. continentiam iubes, perseverantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Docet autem idem S. Augustinus aduersus recidivum peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud illum scripta sunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima. ad eandem rem pertinent alia quædam quæ postea & in hoc, & in sequenti libro tractanda sunt.

* *

Ex

Ex ardua & difficili vita spiritali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

ANCTVS Bernardus hanc tentationem primam dicit esse post conversionem. intelligamus nos primam, & præcipuam. est enim ex se grauissima, & sanè parum refert immorari in definiendo, quo ordine hæc tentationes insurgunt, cum S. Augustinus hanc ipsam dicat, esse secundam. Sic autem scribit S. Bernardus: Scimus quia aduersus eos qui conuertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consuevit, caro enim hæcenus indomita castigari, & in seruitutem redigi, nequaquam equanimiter patitur, sed adhuc memor recens perdita libertatis acris concupiscit aduersus spiritum, maximeq; in his penis, in quibus estis vos quotidie morientes: immò verò morte affecti tota die, quæ & supra vires sunt, & ultra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? turbant ista maxime eos, qui necdum consueuerunt, nec dum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus. Hanc tentationem ait, nominari in Psalmo timorem nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quæ nocte significatur, quam timor afflictionis tentatio est. Nam & omnes laboramus, inquit, cum tamen non omnes inde tentemur, & qui tentantur multò magis timore futurae pœnæ, quam presentis dolore leduntur. Idem S. Bernardus in progressu eiusdem sermonis adfert adiumenta ad hunc timorem excutiendum.

Ser. 6. in Psal.
Qui habitat.

In Psal. 106.

Primum adiumentum continetur illis verbis: Caminus, inquit, est timor iste: sed vt examinet, non exurat, veritas facit. Et ideo in Psalmo: Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. Legimus in Iob: territi purgabuntur. quia terror tentationis huius animum purgat, subitque locum pœnæ peccatis debita, ex quo fit, vt pœnitenti timor, & turbatio huiusmodi salutaris pœnitentia sit, ideoq; à Deo pœnitenti iniici permittitur, vt eo tanquam auri sanies igne, planè exuratur peccatorum reliquæ, quæ tam multæ post culpæ remissionem in pœnitentis animo corporeq; supersunt, vt hinc etiam intelligamus, quam verum sit quod ait Apostolus: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. quando etiam ex his tentationis spinis vna, & ex his tribulis ficus debita satisfactionis existit.

I.

Iob 41.

Rom. 8.

Secundum adiumentum est consentaneum primo. petitur autem ex consideratione peccatorum, quæ commisimus: propter quæ æ-

2.

M 2. ternis.

ternis etiam pœnis addicti eramus. ex illis igitur tanto Dei beneficio ereptos, quid erit in hac vita tam molestum, & difficile quod à rectè viuendo, & à pœnitentiæ operibus deterreat? *Nocturnus* (inquit S. Bernardus) *est tenebrosus timor, sed facile hunc radius veritatis exuperat. ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de se Propheta ait, & nos in flagella parati sumus annunciantes iniquitatem nostram, & cogitantes pro peccato nostro; nunc verò æterna supplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euasimus, vniuersa, quæ patimur, delicias reputemus.*

Psalm. 37.

3. Tertium adiumentum est ex contemplatione cœlestis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus; & perseverantibus tanquam corona certaminis à Deo donabitur. *Nunc, inquit, quæque ingerit cœlestia præmia, ad quæ tendimus: crebrò videlicet memorantes, quoniam non sunt condignæ pœnitiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Rom. 8.

4. Sed ex meditatione pœnitionis & mortis Domini nostri Iesu Christi existit quartum, & quidem magnum adiumentum ad timorem hunc omninò abiiciendum. *Nunc etiam, inquit, ea quæ pro nobis pertulit Christus, vt crebrò considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere, vel parua pro nobis.*

Alia etiam multa auxilia suppetunt ad expugnandum prædictum timorem. cum nimirum consideramus, necesse esse, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re ardua; versari: virtutes innumeras, ac singulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aspera, dolorem etiam, & infamiam, si opus sit: decipi falsæ opinionis errore, qui existimant, vitam sanctè traductam plenam esse angustis, laboribus, tormentis, ita, vt omninò expers sit suauitatis & voluptatis, cum virtus non sit sine voluptate, & iugum Christi suaue sit, onusque leue: non posse sufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigiliis; deniq; non perseveraturum vsque in finem hominem hisce castris, aut armis minimè assuefactum; cum nihil sit difficile volenti, & ipsi cum volumus, rebus alioquin molestis, & alienis, patientia & consuetudine assuescamus, idq; vt appetitus nostros expleamus: sed rem hanc copiosè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti subueniendum est exercitiis spiritualibus de gloria cœlesti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Matth. 11.

Platini lib. 3. cap. 16.

Ego hinc adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc stadium iam inuecto occurrere præterea solet, non sine magni damni periculo, si non reiiciatur viriliter. ea autem est cogitatio illa, se suo cum adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna relaxaret, nun-

nun-

nunquam tot, & tam multas, sed ne vnâ quidem exiguam ex his curis, & molestiis expertum esse, quibus in hoc statu, hoc est in ipso virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè concutitur. Cui responderi potest, maximum esse tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere. nam qui non est tentatus, quid scit? inquit Sapiens: hanc viam tenuisse sanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Christum ipsum Dei filium dilectissimum huius militiæ ducem esse & antesignanum: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiusque sequenda vestigia. denique (inquit Apostolus) *eum tentatum fuisse per omnia.* rem hanc vtriusque testamenti libris signatam, expressam, testatamque esse. vt conqueri possit nullus, se, cum vocatus est ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatum, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immo etiam ad mortem pro Christo subeundam, si opus fuerit. iure & candidè igitur secum agi, si quod prius denunciatum est euenire, & quod prædictum est fore, iam fieri cernit, & sentit.

Ecclesi. 34.

Matth. 16.

Hebr. 4.

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiare causa. quarum prima est. tentatio exploratio quædam est, qua inuestigat Satanas, quo modo pœnitens se habeat in amicitia, quam tum primum cum Deo iniuit. stabili ne illa sit, an vacillet. at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus esse cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixisse, & ad suum ipsius arbitrium viuere?

Prima causa.

Altera causa est; inuadit Satanas in hominè, quem tentat, & summa vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. *Peccatorem, vt ait S. Augustinus, non est quod hanc ob causam adoriatur. nam possidet, viiturque eo, vt libet.* attentat tunc potius hominem Deus, stimulatque conscientiam peccatoris, vt sese colligat, & respiciat. quem si audit, illustrat continuò gratiæ suæ splendore, conuertit & reuocat ad virtutem, & sic attentatum non deserit, nisi prius ipse deseratur. quod postremum vt fiat, ad extremam hominis perniciem summa vi eodem tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conscientiæ stimulos obtundens, eamque animo tranquillitatem adferens, qua voluptariæ vitæ dediti existimant, maiorem esse nullam. quare diabolus tentationes arcet, non admouet, cum peccas. contra verò si vitam sanctam instituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. *Primordia semper boni pulsant, inquit S. Chrysologus, tentat rudimenta virtutum: sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens quod ea subuertere fundamenta non possit.*

Secunda causa.

Serm. de remuneratione.

Pore. 85. & 93.

Serm. 111.

Tertia causa est illa, quam adfert S. Gregorius, eamque copiosè prosequitur in Moralibus. summa est. semina tentationis in nobis

Tertia causa.

Lib. 24. moral.

M 3

sunt, cap. 7.

funt, sed occulta quamdiu viuimus, aut vitiiis dediti, aut negotiorum secularium cura distracti, ea caput exerunt, ac se produnt, cum primam secundum Deum viuere incipimus. sed præstat ad illa, quæ scribit, attendere. Plerumque conuersus quisque, inquit, talibus tentationum stimulis agitur, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse, reminiscitur. non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus sæpe sibi metipsum aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat, nesciat, quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione remoquetur. si autem Deo vacare appetat, & ramos multimoda cogitationis abscindat, tunc liberè conspicit, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atque ipso usu transeuntium eius superficies, ne appareat, constringitur. sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareant, subtus tamen radix occulta perdurat. si autem cum transeuntium pedes terere, & calcare cessauerint, mox in superficiem surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicum, quidquid in radice vinebat occultum. Ita & in corde secularium sæpe occulta quedam tentationum radix non facile apparet exurgere, quia veluti in via actionum sita transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remoueat, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè spina tentationum. Hæc S. Gregorius. Certum igitur est, in nobis esse mali nostri principium, & domi nostræ scaterere fontes tentationum, & periculorum nobis imminentium. Contra nos ipsos igitur arma sumenda sunt, & graue bellum gerendum semper quidem, sed principio magis, cum feruescit magis concupiscentia nostra, & furit audacia Satanas.

Universales cause, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum, & reliquarum omnium quatuor sunt velut capita, & causæ, quas hinc vberius explicare necesse est, ut facilius, iis inspectis, quæ sint ad singulas conuellendas, & propulsandas, apta remedia, intelligamus.

Prima causa.
2. Reg. 18.

Prima causa permittens tentationem Deus est. S. Gregorius in illa verba: Spiritus Domini malus irruerat in Saul; ait, diabolus dici spiritum Domini propter potestatem à Deo permittente acceptam, malum autem.

autem ex nocendi voluntate. tentatione autem nunquam Deus permittit, nisi ad maiorem sui gloriam, & nostram, qui tentamur, utilitatem. interdum quidem, ut tentationibus quasi quibusdam stimulis excitemur ad appetendam quietem cœlestis patriæ, & ab amore præsentis vitæ distrahamur. tractat id S. Gregorius: Plerumque, inquit, in eo, quod ad requiem construitur, maior dolor tentationis inuenitur. vnde rectè per Prophetam dicitur, vniuersum fratrum eius versasti in infirmitate eius. omne quod tibi sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. quod pio quidem Dei consilio agitur, ut huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. via quippe est vita præsens qua ad paradysum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Nonnunquam verò, ut vnde vires nobis ad pugnandum subministrantur, intelligamus, à Deo scilicet, & non à nobis. Tentatus, inquit idem S. Gregorius, non solum viros, à quo suscipiat, discit, sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit. sæpe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas frauit. nam dum lapsus quisque, se in otio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit. at si eum ex dispensatione supernæ pietatis tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens pulset; nimirum ad insidias prouidendas euigilat, ut contra hostem se in certamine cautiùs accingat. Aliquando verò tentatione nos affligi permittit Deus in vindictam pristinae conuersationis. Quem enim diligit Deus, castigat, corripit autem omnem filium, quem recipit. documento autem nobis est hac in re Dauid, qui à Deo percuti maluit, quam ab hominibus. melius inquiens esse, incidere in manus Dei, quam in manus hominum. hæc porrò tentatio ad probandum est, non ad seducendum, ut auctor est S. Augustinus.

In promptu autem sunt præsidia aduersus tentationes huiusmodi. Primum autem est oratio ad Deum, quo supplices cum Dauid dicamus: Cesset iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.

Secundum spes de diuina misericordia. siquidem qui nos punit pater est, qui nunc se pro patre, ne postea pro iudice seuerissimo gerat. porrò quantam spem facit nobis dictum illud Apostoli: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere.

Tertium est alacriter de manu Domini pœnitentiam, quam imponit, suscipere, siquidem pro commissis sceleribus luenda pœna est & quidem æterna; ni respiscamus. quæ igitur suauior pœna nobis vnquam accidet, quam ea quam Deus de nobis per semetipsum sumit dum viuimus? Durus est hic sermo, inquit S. Bernardus, ergo ne durum est momentaneum hoc, & leue tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis? durum est breuissimo ac leuissimo labore

1.
Lib. 23. moral.
cap. 15.

Psal. 46.

2.
2. mor. cap. 26.

3.
Hebr. 12.
1. Paral. 21.
Lib. 2. de consensu
Euangel. in
cap. 30.

1.
1. Paral. 21.
Psal. 6.

2.
1. Cor. 10.

3.
Serm. 3. in Psal.
Qui habitas.

2. Cor. 4.

labore

labore cruciatus illos, & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?

4.

Serm. 7. in Psal.
Quæ habitat.

Psal. 72.

Quartum est inuicta patientia in huiusmodi tentationibus tolerandis, quæ de re idem: *Glorificate dilectissimi, & portate Christum in corpore vestro. onus delectabile, suauè pondus, sarcinam salutarem, etiam si premere aliquando videtur, etiam si interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam si quando in chamo & freno maxillas constringit, & coërcet omnino salciter; esto vt iumentam. vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. scio aliquam similitudinem iumentorum homini commendari, non eam, quæ non intelligendo, & insipientie, sed patientie imitatione consistit.*

Secunda causa.

Matth. 4.

Secunda tentationum causa diabolus est, qui propterea aduersarius, & tentator antonomastice nominatur. cuius propositum pessimum est. neque enim spectat aliud, quàm ruinam, & interitum hominis, animæ præsertim, cuius salute restaurari ruinas, quas ille edidit in cælis, iniquissimè fert. quidlibet propterea molitur, & agit, vt salutis hominum aduersetur, & eam quibuscunque potest viribus & artibus impediatur. qui quanquam (vt Scriptura loquitur) cum viginti millibus venit ad nos, hoc est infinitis machinis, & magno robore, possumus nos tamen cum decem millibus, hoc est multo minore virtutum numero, immo cum vna Dei gratia occurrere illi, certamque nobis victoriàm polliceri. At quibus id armis consequi debeamus, discamus ex his quæ propria Dæmonis sunt, quibus ipse quasi præsiidiis nititur ad tentandum.

I.

Serm. 3. in Psal.
Quæ habitat.

1. Cor. 2.

Primum quidem astutissimus est Dæmon. *Sed quid sunt*, inquit sanctus Bernardus, *venatores. isti? venatores vtique pessimi, & nequissimi, calidissimi, & crudelissimi. venatores qui cornu non sonant, vt audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. ipsi rectores sunt tenebrarum, astutissimi versutia, & malitia diabolice fraudis. ita vt sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum. præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum.*

Primum sequi
maiorum con-
silia.

Aduersus huiusmodi dolos Dæmonis, qui sunt planè innumeris, vnico telò nos armat idem Sanctus, cum ait, loquens cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. *Obsecro vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos, habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes ad huc versutus ille venator decipiat. obsecro vos humiliamini sub potenti manu Dei pastoris vestri, & acquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias.* De his fraudibus suo loco dicemus, nunc instituimus Incipientem, qui tutus ab insidiis diaboli erit, si steterit consilio.

Deinde

Deinde est diabolus valde robustus, ac potens viribus: *Non est, inquit Iob, potestas super terram, quæ comparetur ei, & quantum in ipso est, vires suas exerit omnes, vt propterea à sancto Petro describatur, tanquam leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret.* Præsertim verò aduersus eos, quos sibi eripi, & in Dei gratiam, & clientelam traduci videt. Verùm postquam Christi morte & sanguine victus prostratusque est, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo est, tanquam cum valentiore, sed quem ligauerit Christus, ita vt iam non vincat nisi volentes. quod tractat S. Augustinus: *Ante aduentum Christi, inquit, solutus erat diabolus. venit Christus, & alligauit diabolum. sed dicit aliquis. quare adhuc tantum præualet? Verum est fratres. quia multum præualet sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur. alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. quam stultus est, quem canis in catena positus mordet. tu te illi per voluntates & cupiditates noli coniungere, & ille ad te non præsumit accedere. latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem. non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.* Ergo optimum remedium aduersus hanc tentationem est bona vita cum vigilantia coniuncta.

Secundum, bona vita cum vigilantia.
Iob 41.
1. Pet. 5.

Serm. 197. de tempore.

Sed præstantissimum etiam remedium contra diaboli quamcunque potestatem est vera fides in Christum: *In omnibus*, inquit Apostolus, *sumentes scutum fidei, in quo positæ omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Et S. Petrus, *cui resistite fortes in fide, scilicet in Christum.* mirum enim est quàm facile diaboli vis concidat, ad eius fidei commemorationem, quæ tyrannidem suam extinctam reminiscitur.

Tertium remedium fiducia in Christum.
Ephes. 6.
1. Pet. 5.

Est denique diabolus vt immanissimus ex vna parte, sic ex altera parte timidissimus, maximè post triumphum, quem de eo tulit Christus Iesus crucifixus. vt igitur si auditur, cum tentat, assentientem in animam sæuissimus irrupit, eamque miserè labefactat, & exterminat; sic si fortiter repellitur, nihil est eo vilius, nihil fractius. quare in acie aduersus diabolum magno & alacri animo standum est: *Resistite*, inquit S. Iacobus, *diabolo, & fugiet à vobis.* Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: *Secundum septuaginta Myrmiceon dicitur, leo & formica formicæ enim leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaquam potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. aliis ergo leo est, aliis formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.*

Quartum remedium magnitudo animi.

Iacob. 4.
Lib. 5. mor.
cap. 17.

Tertia tentationum causa nos ipsi sumus. in primis concupiscentia: *Vnusquisque enim tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.* Aduersus hunc

Tertia causa.
Iacob. 1.

N

sus hunc

Primum remedium abnegatio, mortificatio.
Lib. 5. cap. 21.

fus hunc domesticum hostem suscipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuam abnegationem passionum nostrarum, omniumque prauarum propensionum, quæ in nobis sunt. Cassianus: Non enim est nobis aduersarius extrinsecus formidandus, in nobismetipsis hostis inclusus est, intestinum nobis quotidie geritur bellum: deuictis eo, omnia quæ forinsecus sunt reddentur infirma, ac militi Christi vniuersa pacata erunt, & subdita non habebimus aduersarium nobis extrinsecus metuendum, si ea quæ intra nos sunt, spiritui deuicta reddantur. Ad hoc autem est necessarium constans propositum otii quæ detestatio, & fuga. siquidem, vt ait S. Chrysostomus, non lapsus & ruina causa tentatio est, sed instabilitas animi & ignauia, quæ plerumque sine tentatione homo sponte deiicitur. Instituentus est autem Incipiens quo modo primis noxiarum cogitationum, & delectationum stimulis statim ac excitantur, magno studio repugnandum sit. Siquidem ex huius rei ignorantia, & neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vitæ spiritualis progressus. & quia alibi hac de re differendum est, id in presentia indicasse sufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimum etiam valet ad fugandum aduersarium. S. Bernardus: Credo etiam, inquit, si cogitationes istas, quam cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.

Quarta causa.

Quarta causa tentationum est, quicquid extra nos est, quod in seipso quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitum flectere, allicere, & à recta ratione possit abducere. quæ tentationis causa latissimè patet, & nulla creatura ferè est, de qua dici non possit illud, quod à Salomone dicitur de iis, ex quibus conflagantur idola: *Creaturae Dei in odium factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientium.* Quod alij legunt: *Et in tentationem animabus.* Hoc modo Euam tentauit pomum illud pulchrum visu, Ioseph hera, Bersabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat, non quod creaturæ Dei bonæ non sint, quando ex illis iidem viri sancti occasiones capiunt diuinæ laudis, sed quod hominis natura deprauata ex iis velut aranea ex floribus succum trahit, quem in venenum vertat. & ne longum faciam, ad hoc genus tentationum reducuntur occasiones omnes labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, homines præsertim, de quibus non sine causa Dominus: *Cauete, ait, ab hominibus.* Et re vera pœnitenti hæc maxima causa est nõ perferendi aliquando in proposito, & operibus pœnitentiæ, quod nimirum ad pristinas occasiones oculos animumque conuertat.

Sap. 14.

Genes. 3.

Insa. 39.

2. Reg. 11.

1. Cor. 13.

Matth. 10.

Const. monast. cap. 4.

Remedium fuga occasione.

Est igitur huius tentationis victoria posita in occasionebus peccati omnino tollendis, quod susè persequitur S. Basilius his verbis:

Non

Non elaborandum, inquit, in moderandis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, sed quoad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissime fugiendum est cum primis, quæcumque in conspectum nobis adductæ, refricat a libidinis memoria consilium rationis, vim nobis perturbant, atque confundunt, bellaque & sollicitos in animo angores cient. etenim bellam, quod præter voluntatem incidat nobis excipere, fortasse necessarium sit: ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summa stultitiæ est. Siquidem ignoscit ei forsitan possit, qui in priore illo victus sit, (nolim autem hoc omnino Christi athletis euenire) at qui in posteriore hoc superatus discedat, is præterquam quod rem admodum ridiculam facit, non meretur etiam, cur sibi ignoscatur. quocirca fugienda in primis cum mulieribus congressiones sunt, colloctionesque, neque ad eas vnquam accedendum. Et cætera quæ ille in hanc sententiam copiosè differit. S. Bernardus etiam: Sit, inquit, vere compunctionis indicium opportunitatis fuga, subtractio occasionis.

De reser. Domini, Serm. 1.

Ad extremum afferendum est remedium omnium, ni fallor, maximè necessarium & vtile, patientissima inquam tentationis tolerantia, quando adest, & contra eam pugnae perseverantia: Hoc enim, inquit S. Bernardus, præmonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram securus expectet. quæ in re consideranda est nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis dispensatio, vt quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne fortè periculosiores occurrant: ab aliquibus verò citius liberet, vt possimus in aliis, quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri. De tentationibus proficientium agendum est sequenti libro.

Plurimum remedium est perseverantia in pugnando. Serm. ix. Psal. Qui habitat. 5.

Usus Exempla.

CAPVT XXII.

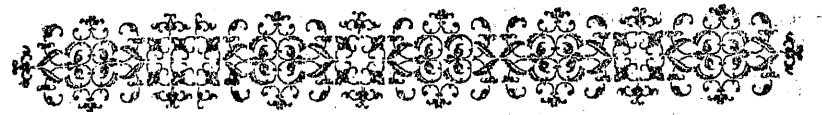
QVONIAM verò vsus optimus est magister, vsus autem rei qua de agimus, consistit partim in meditatione rerum hætenus explicatarum, & in sui ipsius diligenti discussione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hinc est à nobis dicendum, sic videntur meditationis & examinis exempla aliqua subicienda, tam hinc, quam in vnoquoque extremo libro sequenti: Quorum similitudinem sequi possit spiritualis magister, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum est in spiritu educator.

Exemplum igitur sit Meditatio de Peccato, ex antecedenti capite sexto, in hæc puncta distributa.

Primum Punctum. Peccatum à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauissimè infensum, & eidem hominè summè inimicū constituens.

1.

N 2 Secun-

*Progressus spiritualis donum Dei est: hominis ta-
men studium, industriamq; requirit.*

C A P V T I.

IXIMVS initio primi libri hominum proficien-
tium gradum in spiritali viuendi ratione adole-
scentiæ, aut ætati mediæ comparari. Nunc ad hu-
ius ætatis explicationem aggredimur. adfit qui in-
crementum dat Deus. siquidem Deus gratia sua
hominem vt creaturâ nouam generat ad vniuer-
sam spiritaliam vitam; sic animatum iam, ac formatum deinceps a-
lit, promouet, perficit, vt non sit volentis, neque currentis, sed mise-
rentis Dei, vt ait Apostolus. qui ob eandem quoque causam spiri-
tualem progressum augmentum Dei appellat.

Intelligendum igitur in primis est, progressum spiritaliam non
minus, quàm conuersionem à peccato donum Dei esse: in qua mul-
tus est Dauid, & Apostolus. Sanctus etiam Augustinus in concioni-
bus super Psalmos. Ex quibus adfero duo. Primum est in ea verba:
*Legem pone mihi Domine viam mandatorum tuorum: ad hoc, inquit, poscit sibi
legem poni, quæ utiq; si non ei posita fuisset, non in via mandatorum Dei (vt antè
dicit) in cordis latitudine cucurrisset, sed quia proficiens loquitur, & Dei donum
nouit esse quod proficit; quid aliud petit, cum sibi legem poni petit, nisi vt in ea ma-
gis, magisq; proficiat? quemadmodum si poculum plenum teneas, & sitienti dare
incipias, & haurit bibendo, & poscit desiderando.* Secundum S. Augustini
dictum est in alia Psalmi verba: *Adolescentior sum ego, & contemptus. Se-
nior, inquit, agnoscatur vetus homo, & nouus iunior. senior, qui portat imagi-
nem terreni hominis, iunior qui cœlestis, quia nõ prius quod spiritaliale est, sed quod
animale, postea spiritaliale. sit ergo licet quilibet, quantum ad ætatem pertinet cor-
poris, annosa vetustate decrepatus, iunior erit apud Deum percepta gratia nouitate
conuersus. & in hoc corrigit viam suam, in custodiendo verba eius, hoc est ver-
bum fidei, quod predicamus, & ipsa est fides, quæ per dilectionem operatur, sed iste
iunior populus gratia filius, homo nouus, cantator noui cantici, heres testamenti
noui, iste iunior non Cain, sed Abel, non Ismael, sed Isaac, non Esau, sed Israël, non
Manasses, sed Ephraim, non Heli, sed Samuel, non Saul, sed Dauid, quid adiungat
attendite. In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid est
enim à Deo repelli, nisi non adiuuari? mandatis quippe eius rectis, & arduis hu-
manis*

mana non contemperatur infirmitas, nisi praeueniens eius adiuuet charitas. indedita Dei misericordia sanatur debita miseria nostra. Inde est, quod & corrigit viam suam in custodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neque enim per se ipse posset, cum Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non est hominis via eius, neque viri, ut corrigit viam suam. Et iste superius optauit, ut inam dirigerentur viae meae, & hic, In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi: continuo diuinum quaesuit auxilium, ne in corde eius Dei eloquia sine fructu absconderentur, nisi opera iustitiae sequerentur.

Ex his illud perspicuum est, orationem ad profectum spiritus à Deo impetrandum necessariam esse. si enim donum Dei est, certe ab eo, in cuius est manu, flagitandum est, simul petendum, ut tam difficilis itineris, quod eius instinctu ingredimur, sit ipse, si fas est dicere, comes, & dux, quod, ut explicat S. Augustinus, fecit: Dauid, cum dixit: *Deduc me, Domine, in tua iustitia propter inimicos meos.* & alibi saepe. Apostolus etiam frequens est in huiusmodi ad DEVM precibus, praesertim in gratiam filiorum, quos CHRISTO per Euangelium genuerat. Et hoc oro, inquit, ut charitas vestra magis, ac magis abundet: precipue verò cum scribit Ephesiis: *Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri IESU Christi, ex quo omnis paternitas in caelis, & in terra nominatur, ut det vobis secundum diuitias gloriae suae virtutem, corroborari per spiritum eius in interiori homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati.* Nec desunt, qui quod Saluator docuit nos dicere inter orandum, *Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra,* intelligi velint de optantibus perfectionem, quales sunt viri spirituales ibi caeli nomine indicati, ut terra imperfecti.

Et quia orationis non postrema pars est gratiarum actio, eam familiarem proficienti esse debere innuunt sacrae litterae, & Patres docent. Ob id enim Apostolus ibidem addit: *Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo IESU, in omnes generationes seculi seculorum, Amen.* Et S. Augustinus: *Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, ut vocet: confitearis, magnificetur, ut ignoscat: iam iuste viuus: magnificetur, ut regat: perseveras vsq; in finem, magnificetur, ut glorificet.*

Gratiarum actioni proficientis coniuncta maxima humilitas esse debet, ad declinandum superbiae periculum, quae etiam recte factis insidias struit. *Quis sapiens, & custodit haec?* inquit Dauid. *Non superbus, non inflatus,* ait S. Augustinus: *Quare? quia intelligit miserationes Domini, & non merita sua, non vires, non potentiam, sed miserationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantem aduersus difficultatem peccatorum, & colligatum, vinculis consuetudinis soluit, & liberauit: qui fastidientem verbum Dei, & tadio quodam penè morientem, missa medicina verbi sui,*

*visui, recreauit: qui periclitantem inter naufraga, & procellosa maris huius discrimina, mari placato ad portum perduxit: qui eum denique constituit in eo populo, vbi humilibus dat gratiam, non in illo, vbi superbi resistit. Quis sapiens, & custodiet haec? Vnde custodiet? per humilitatem intelligendo miserationes Domini, quia vtiq; dictum est: *Confiteantur Domino miserationes eius, & mirabilia eius: Psalm. 108.**

Sed Dei munus esse profectum spiritus, & quidem praestantissimum, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res est cum perseverantia in recta viuendi ratione, vel eius est assiduus comes. Perseuerantia autem donum Dei est, quod nullis hominis meritis, sed sola, summaque Dei benignitate possidetur. *Elegi enim vos,* inquit Dominus, *ut eam, & fructum adferatis, & fructus vester maneat.*

Vt verò hoc verissimum sit, postulat tamen hic progressus ingens hominis studium, & industriam: de qua re Apostolus cum Timotheum instituit, sic scribit: *Exerce autem te ipsum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia.* Et in hac antiquorum patrum, & monachorum optimus quisque totum animu, omnemque curam posuit. Quam ob causam monachi Ascetae à Graecis dicti sunt: & eorum professionem, quam Latini mitiore vocabulo conuersationem, & disciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rem sine dubio propius attingentes. S. Basilius quoque quae in hanc sententiam praclare scripta reliquit, propter eandem rationem Ascetica, siue exercitamenta nuncupauit.

Partes huius exercitationis (est autem haec altera conuersio ad Deum, sub initium primi libri commemorata) diuina Scriptura refert. In primis verò principes Apostolorum in epistolis, quas nos toto hoc libro explicaturi sumus. Nunc tractationi huic satis erit locus S. Petri, quo Christianos recenti adhuc conuersione feruentes magis inflammat ad viam spiritus prosequendam, cum scribit: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.* Vbi quamquam Apostolus exercitationis huius pleraque omnia capita recenset, vrget tamen in primis studium, & cupiditatem progressionis spiritualis. *Concupiscite,* inquit, *ut crescatis, si tamen gustastis:* quod sanè ad vniuersum spiritus incrementum, maximo adiumento esse, nemo non videt. Cum igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, ut hactenus ipsum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius est principium, primum constituimus, sic nunc alterum explicemus, quod quidè ab hominis studio, non nisi tamen, Deo iuante, nascitur.

Proficientis animum profectus, & perfectionis spiritalis maximè sitientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

CAPVT II.

CONSTANTISSIMA sententia Patrum, & Theologorum est, proficienti necessarium esse vehementem voluntatem progrediendi in spiritu perfectionis, cui respondeat par conatus, viriumque animi, & corporis exercitatio: in hocque maximum esse momentum ad omnem virtutem. Igitur huius rei causæ nunc explicandæ sunt.

Harum prima est diuina voluntas, quæ vult omnes perfectos: *Effote*, inquit Dominus, *perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Et S. Iacobus: *Vt sitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* Et S. Petrus: *Vt in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* ad sanctitatis autem diuinæ imitationem, altissimamque perfectionem minimè peruenitur, nisi magna animi, corporisque contentione, & labore. ideo idem Dominus hortatur, *Contendite intrare per angustam portam.* Et: *Tollite iugum meum super vos. Quin accendit animos ad vim cælis ipsis adferendam: Adiebus*, inquit, *Ioannis Baptiste regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et S. Basiliius in Ethicis ostendit, Christum Dominum in suis actionibus exemplo nobis vt esset etiam in hac re, nulla persuasione, aut euentu à suscepto laborum, patientiæque proposito dimoueri voluisse vnquã, adeo vt Petrum eum auocantem à cogitatione mortis pro nobis obeundæ, pessimè acceperit, dixeritque illi: *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* & alibi idem S. Basiliius ad Apostoli Pauli simile studium amplectendum Chilonem commouet. *Huc te*, inquit, *suo exemplo inuitat Paulus inter luctu spiritualis athletas Agonistas longe eximius: qui cum acquiescere nollet, tot alioqui officii vitæ retroactæ, sed vltiore, & quotidiana virtutum accessione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorum, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum prosequor, ad brauium supernæ vocationis.*

Secunda causa est gratiæ diuinæ natura: est enim gratia talis animis hominum, qualis orbi terrarum solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorem, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & sterilitate vitæ superioris, in nouæ vitæ, & bono-

bonorum operum vbertatem conuersa. Hæc igitur diuina lux suas progressiones facit, vt semel exorta est in animis hominum, & vt alter sol, quasi quodam ascensu, ad spirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux est diluculo pœnitentiæ in Incipientibus: eiusdem augmento in proficientibus illustratur animus maiore lumine, & virtutum semina mirabiliter augetur. Demum complebantur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes, quod ipsum à Salomone significatum est, cum ait: *Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* & quia in Ecclesia nunquã defunt, qui se ipsos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: *Quæ est illa, quæ progreditur quasi aurora consurgens,* in incipientibus, *pulchra vt luna,* in proficientibus, *electa vt sol,* in perfectis. Ad gratiam accedit natura: quæ quãquam à gratia longè, multumque superatur, vt quæ ordine inferior, & humilior est, eam tamen à communi vtriusque parente, & effectore Deo capacitatem accipit, ad virtutem, pietatem, & religionem, vt gratia Dei perfusa auidissimè in res supernaturales feratur, sequaturque motionem, & ductum gratiæ in desiderio boni in dies maioris, vsque ad immensum, & infinitum bonum supernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis esse dicitur. Et verè à S. Basilio scriptum est: *Is genius est, ea humane vitæ conditio, nunquam contenta acceptis, spe alitur continenti, & securæ præteritorum inhiat futuris.*

Sed vt ad rem propius accedamus, tertia ratio, cur semper in desiderio proficiendi debeat esse proficiens, est ipsamet natura profectus, & desiderij. Siquidem vt ad sit apta natura, & gratia Dei non parua, si velit homo languere, licet illi per naturam præsertim deprauatam, & à gratia quantumlibet stimuletur ad res arduas, nunquam tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apostolus monet, *ne desimus gratiæ Dei;* & patrum in hoc desudat industria, vt intelligat proficiens, sibi summa voluntate, & studio in spiritus profectum incumbendum esse, & tam ardenti desiderio progrediendi incensum esse oportere, vt nõ solum de eo nihil remittat, sed nunquam se adeo profecisse, quin sibi adhuc magis proficiendum, pater. Siquidem progressus spiritus, cursus quidam est, de quo David: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Initium viæ huius est vitæ noua in Christo, & desiderium vsque in finem perseuerandi. Terminus, perfectio, & tandem beatitudo cælestis, progressiones, & quasi passus quidam spirituales, inflammata desideria, studiaque virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis assidua. Qui hoc curriculum ingressus, hæret in primo gradu benè instituti vitæ, si eo contentus nil ultra requirit, otiosus est, si

Prima causa.
Matth. 5.
Iacob 1.
1 Pet. 1.
Leuit. 19.

Luca 13.
Matth. 11.
Ibidem.

Regula 19.

Matth. 18.

Epistola ad
Chilonem.

Philipp. 3.

Secunda causa.

Prouerb. 4.

Cantic. 6.

S. Thom. 1. 2.

q. 12. art. 1.
Epistola ad
Chilonem.

Tertia causa.

Hebr. 12.

Psal. 118.

existimat virtutis perfectionem se esse adeptū, superbus. quare non proficit hic, sed deficit. Itaque patres hunc falsæ opinionis errorem conuellunt, dum aiunt, hæc esse pugnantia, currere, & resistere in via, & fieri non posse, vt progrediatur qui se peruenisse iam putat, aut cōtrā, perueniat aliquando, cui vltra progrediendi nulla cura est. Sic S. Bernardus: *Non vis, inquit, proficere? vbi ergo deficere, non, inquit, sed sic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Et paulò pōst: Si proficere currere est, ibi proficere, vbi & currere desinis, vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala Angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc statu mortali vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continere aut crescere constat, aut decrescere; sic necesse sit spiritum aut proficere semper, aut deficere. Sanctus etiam Augustinus: Quantumcumq; hic vixerimus, inquit, quantumcumq; hic profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi, iustus sum: qui dixerit, remansit in via, non nouit peruenire. Vbi dixerit, sufficit, ibi hæsit. Attende Apostolum, cui non sufficit, Fratres, inquit, ego me non arbitror apprehendisse. Et rursum dicit: Qui se putat aliquid scire, nondum scit, quemadmodum oporteat eum scire. Vnum autem, quæ reerò sunt oblitus, in ea, quæ antè sunt extensus, secundum intentionem sequor ad palmam superna vocationis. Ille ergo currit, tu hæstisti? ille dicit nondum se perfectum, & tu iam de perfectione gloriari? Confundantur qui dicunt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicunt tibi, euge, euge. Et alibi huiusmodi hominem aperte superbum appellat; & addit, Melior est peccator humilis, quam iustus superbus.*

Desiderij verò humani, si desiderium est, ea est natura, vt ardens, & actuosum sit, nec antè quiescat cupiditas, quam obtineatur quod cupitur. Quare si perfectionem incipiens desiderat, vt desiderare debet, quietamente non erit, nisi cum ea fruatur in æterna fœlicitate. Interim igitur ferueat desiderium, vsusque virtutis, & quo in ipso cursu, & contentione procedendi accedit propius, sentitque magis spiritus suauitatem, eo etiam magis diuini amoris facibus inflammatur. Ob hanc enim causam ait S. Augustinus, sanctorum hominum desideria tam sancta differri. *Desiderium, inquit, eorum differtur, vt crescat, crescit, vt capiat, non enim parum aliquid daturus est Deus desideranti, aut parum exercendus est ad capacitatem tanti boni, non aliquid Deus, quod fecit, daturus est, sed se ipsum, qui fecit omnia, ad capiendum Deum exercere, quod semper habiturus es, diu desidera.*

I. Porro ad semper, dum viuatur in hoc sæculo, proficiendum, præter tres

tres explicatas causas, multa sunt, quæ hominem excitant. Primum est sanctorum animarum, & Angelorum gaudium. *O si cognosceremus, ait S. Bernardus, & nos quomodo expectant, & quantum desiderant aduentum nostrum, quam sollicitè quærunt, quam libenter audiunt bona de nobis? quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ passi sunt, compassionem, quando & ipsi Angeli sancti nos desiderant? nonne de vermiculis istis, & de puluere isto restaurandi sunt muri cœlestis Hierusalem? exultare Angelos fecimus, quando conuersi sumus ad pœnitentiam; proficiamus, & festinemus de nobis eorum implere lætitiã.*

Sed vrget nos magis ad progrediendum illud alterum, quod addit idem pater: *Currite, inquit, fratres, currite, non soli Angeli, sed ipse Angelorum vos Creator expectat. nuptiæ paratæ sunt, sed nondum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur. Idem auctor est alibi, Deum parentem optimum filiorum suorum profectibus pasci: Bonus, inquit, pater familias, qui suorum domesticorum curam gerit; maxime in diebus malis, vt alat eos in fame, cibis illos pane vitæ, & intellectus, & sic nutriens ad vitam æternam, at pascens nihilominus pascitur ipse, & quidem esis, quibus libenter vescitur; profectibus nostris. Etenim gaudium Domini fortitudo nostra. Ita ergo & dum pascitur, pascitur, & pascitur cum pascit, simul nos gaudio suo spiritali resciciens, & de nostro æque spiritali progressu gaudens: cibus eius pœnitentia mea, cibus salus mea, cibus eius ego ipse.*

Exemplum autem Christi Domini quos stimulos ad currendam viam spiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? Ipse, scribit S. Bernardus alio loco, *hominis, seculiq; auctor, quamdiu cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? & quidem: teste scriptura, pertransiit benefaciendo, & sanando omnes. pertransiit ergo sicut non instructuose, ita non remisit, non pigre, non lento gradu, sed quemadmodum de eo scriptum est, Exultauit vt gigas ad currendam viam. porro currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit, & quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehendatis. Ibi, Christiane, fige tui cursus, profectuq; metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsq; ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si vsq; ad mortem non peruenieris, brauium non apprehendes. Brauium Christus est.*

Huc pertinent exempla etiam sanctorum hominum, & quidem omnium, omnes enim inflammatis studiis rapuit charitas ad Christi imitationem, & suum profectum. nec enim aliter fieri quodammodo potest: nam, vt ait Apostolus, *charitas vrget, & status proficientium libertas est quidem à peccato, sed seruitus iustitiæ, vt docet S. Thomas, hoc est ex iustitiæ habitu inclinans ad bonum maius, quod multò adhuc magis verum est in religiosiis hominibus, qui se perpetuis votis ad perfectionis studium obligarunt. Ob id iis præsertim præcipiebat*

Epistola 254.

Genes. 28.

In Psalm. 69.

Philipp. 3.

1. Corin. 8.

Serm. 50. de tempore.

In Psalm. 83.

S. Bernard. Serm. 2. in Sigilla Natalis Domini.

2.

Ibidem.

In Cantica Serm. 6x.

3.

Epist. 254.

Astor. 10.

Psalm. 18.

1. Corin. 9.

Philipp. 2.

4.

1. Corin. 9.

2. 2. quæst. 182.

art. 4.

S. Athanasius in Vita S. Antonij.

S. Antonius: Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti proposito vigore lassescere. Et moriens hoc idem quasi testamento legauit: Hodie, inquit, vos religiosum studium arripuisse arbitramini, & cepta voluntatis fortitudo succrescat.

Primum Consilium. Lib. 22. mor. cap. 20.

Sed ad hoc studium semper proficiendi plurimum iuuabunt hæc duo sanctorum Patrum consilia. Vnum est, si proficiens sibi certò persuadeat se quotidie incipere. Sic S. Gregorius: Humana mens, inquit, dum igne amoris excoquitur, semper in se seruat claritatem pulchritudinis, quotidiana inuolutione seruoris. nescit enim mens per torporem veterascere, qua studet per desiderium semper inchoare. hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini spiritu mentis vestrae. Hinc psalmista, qui ad perfectionis culmine iam peruenerat, quasi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cepti: quia uidelicet si lassescere ab inchoatis bonis volumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie, credamus.

Alterum Consilium. Serm. 50. de tempore. Epist. 254. Lib. 2. de consideratione. Philip. 3. I. Corinth. 8. Serm. 50. de Verbis Apostoli.

Alterum consilium facit, ne proficiens animo cadat, si se quantum optat, nondum profecisse cognoscit: nam scribit S. Augustinus: Ipsa est perfectio hominis, inuenisse se non esse perfectum. Et S. Bernardus: Indefessum, inquit, proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur: & studere perfectioni, est esse perfectum. atque hæc, vt ait alibi, est scientia Sanctorum, scilicet cum Apostolo sentire: Ego me non arbitror apprehendisse. Et quanquam hæc scientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen est, quam illa, quæ inflat: Ergo proficite, inquit S. Augustinus, fratres, disceat vos semper sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id, quod non es: nam ubi tibi placuisti, ibi remanisti. Et hæc tenus explicata sint duo prima principia status proficientium.

Proficiens intentionem in Deum, & eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propositi admistione liberam seruat.

CAPVT III.

Utrum tertium fundamentum ponamus. Tertium, in qua, explicationis ordine, primum tamen natura, & vsu; & hoc est Intentio; quæ mentis oculus à Christo Domino dicitur. Quaritur ergo, quid in hac exercitatione propositum esse debeat proficienti, & quo omnes cogitationes, affectiones, &

Matth. 6.

nes, & actiones, tanquam ad cynosuram dirigere debeat, & breuiter respondendum est. Deus, & ad Deum. Est enim profectus, vt antè attingimus, & vberius postea prosequemur, ædificij spiritualis incrementum, cursus item, & ascensio quædam. Deus autem finis ædificij huius est, & curriculi terminus. Siquidem, vt ait Apostolus, Omnis edificatio in Christo constructa crescit in templum sanctum, hoc est, in templum Deo habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans: Accedite, inquit, ad Deum. Et certè in summo fastigio scalarum, quibus cælum versus conscendentes Angelos vidit Iacob, qui apparuit, Deus est. Vt intelligat proficiens, se per omnes profectus sui gradus ascendere ad Deum solum, ac non nisi Deum in omni vita spectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ sequuntur consideranda sunt.

Primum hoc sit. Deus est finis hominis, non solum quia est finis omnium earum rerum, quæ ab ipso conditæ sunt, neque enim Deo quidquam melius est, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo dicitur à Salomone: Omnia propter semetipsum operatus est Dominus; Sed etiam quia creauit hominem, vnum, qui ex omnibus animatibus Dei capax esset, vtpote qui ad imaginem ipsius formatus est, & ad ipsius gratiam, & gloriam capeffendam factus. Ideo S. Augustinus. Fecisti nos, Domine, ad te. Quod S. Eucherius copiosè declarans, Primum, inquit, instituti, atque editi in lucem hominis officium est, proprium cognoscere auctorem, cognitumque suscipere; vitamque, id est, diuinum donum, in diuinum officium, cultumque, conserre: vt quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione consumeretur: atque id, quod ab eodem indignus cepit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinio agimur, vt euctos nos sicut ab ipso, ita ipsi arbitremur. vnde ille plane, magnificeque perspicit creatoris nostri in effingendo homine sententiam, quisquis ita intelligit, quod nos & ipse, & sibi fecit.

Deinde intelligendum etiam est illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem consequendum homini inferuire debere. Ideo enim inquit Dauid: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et Apostolus: Omnia vestra sunt. Et Salomon: Fidelis viri totus mundus diuitiarum est.

Ex his duobus conficitur tertium, Deum finem esse actionum humanarum. Si enim Deus hominis per se finis est, hoc est, hominis, quia homo est, actionum humanarum necesse est etiam finem esse, vt hinc sapientissimè ab Apostolo dictum sit Areopagitis, Homines à Deo in mundo hoc positos, vt querant Deum, si forte attrectent eum, quia non longè est ab vnoquoque nostram. Res autem creatas non finem hominis vllò modo esse, sed adminicula solum, ad quæ adnitamur, vt summum bonum, & finem nostrum adipiscamur. Quare perpetuè docet S. Augustinus Deo solo, quia finis est, frui nos, ceteris rebus vti. Ideo peruersè, & præpo-

Primum.

Prouerb. 16.

Lib. 1. confess.

tionum, cap. 10.

Epistola ad Valerianum.

Secundum.

Psal. 8.

I. Corinth. 3.

Prouerb. 17.

Tertium.

Ahor. 17.

Lib. 1. de do-

ctrina chri-

stiana, cap. 35.

Et 10. de Tri-
nit. cap. 10.

10. de Trinita.
cap. 10.

Homil. 1. in
Cant. tomo 8.
S. Hieronymi.

Eccles. 17.

Deut. 26.

Matth. 6.
1. Corinth. 10.
Sermone de
obedientia, &
patientia.

Inter. 5.

Primò.

1a. Psalm. 127.

Hom. 38. lib. 50.
homiliarum.
Job.

præposterè agit peccator cum peccat, fritur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquam in ultimo fine conquiescit, reiecto interim Deo incommutabili, & summo bono, in quo solo conditus est, ut conquiescat. *Nec est*, inquit S. Augustinus, *alia vita hominum vitiosa, atq; culpabilis, quam malè vtens, & malè fruens.* Et ante illum Origenes, *Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult. Deus, non enim Deus dilectionem horum, sed. vsum hominibus dedit.*

Porrò Deus finis hominis, & actionum eius intelligitur dupliciter. Primum quidem ad vtilitatem, deinde ad honorem, & gloriam ipsius Dei. Vtilitas ab homine nulla potest Deo afferri, sed gloria solum. Finis ergo est Deus hominis ea significatione, ut homo in rebus omnibus Dei gloriam quærat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudem. Quod à Salomone luculenter explicatur in Ecclesiastico; in quo cum differuisset de hominis creatione, dignitate, ornamentisque cæteris tum naturæ, tum gratiæ, ad ostendendum in quem finem ea in vtrumq; nostri generis parentem collata essent diuinitus beneficia, addit, *Vt nomen sanctificationis collaudent, & gloriam in mirabilibus illius, vt. magnalia enarrent operum eius.* Et Moyses: *Faciet te excelsoiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam.* Quod in oratione dominica precari nos docuit Christus, cum dicimus, *Sanctificetur nomen tuum.* Et apertè Apostolus, *Omnia, inquit, in gloriam Dei facite.* Et S. Bernardus, *Deo quodammodo insulsa nostra obedientia, seu patientia est, nisi omnium, quæ agimus, vel patimur ipse sit causa.* Huc dirigere, & quasi collineare propositi sui intentionem omnem in rebus omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepit, quod oculi huius spiritualis animæ lumen obscurare aliquo modo possit. Legatur S. Basilius in regulis fufius disputatis.

Maculant autem splendorem intètionis humanæ multa. Primum si ad quidlibet agendum moueatur homo, ne incurrat damna tam vitæ huius, quales sunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates, quam alterius, vt æterni supplicij apud inferos, aut etiam purgatorij ignis. Qui hanc ob causam bene viuît, timore feruili ducitur, vt latè docet sanctus Augustinus: quod & aliènum est à proficientis statu, & actionem aliòquin illustrem sua nobilitate spoliât, vilemque reddit, & vulgarem. Simili modo se habent, qui ad hæc terrena; & caduca bona, tanquam ad mercedem suorum rectè factorum, aliquid rectè facièdo intuentur. Legantur quæ scribit sanctus Augustinus in illa verba, *Nunquid Job gratis colit Deum? adhuc ad hoc, inquit, prouocamur ab aduersario, vt grati Deum colamus, quando ille quærens quod ob-*

iciat.

iciat, pro magno se putauit inuenisse, quia dixit, *Nunquid gratis colit? colit non gratis, vt aliquid ab ipso accipias.*

Secundò, pestis intentionis est inanis gloria, quam tantoperè de-
testatur Dominus in Euangelio: *Attendite, inquit, ne iustitiam vestram* Secundò.
faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis Matth. 6.
apud Patrem vestrum, qui in caelis est. Et alibi sæpe, præsertim cum præcipit de eleemosynis, de orationibus, de ieiuniis. Hæc autem bonis actionibus hominis facillè, & ferè semper insidiatur innumeris prope-
rationibus, quas S. Gregorius ad tria capita reuocat: *Bona, inquit, no-* Lib. 1. moralium, cap. 20.
stra tribus modis antiquus hostis insequitur, vt videlicet hoc, quod rectum coram
hominibus agitur in interni iudicij conspectu vitietur, aliquando namq; in bono o-
pere intentionem polluit, vt omnè quod in actione sequitur, ed purum, mundumq;
non exeat, quod hoc ab origine perturbat. cum enim facilia ad decipiendum corda
hominum conspiciat, eorum desideriis auram transitorij fauoris opponit, vt in his,
quæ recta faciunt ad appetenda in a tortitudine intentionis inclinentur. Vnde re-
ctè sub Iudææ specie de vna quaq; anima misera intentionis laqueo capta, per Pro-
phetam dicitur, Facti sunt hostes eius in capite. Cum verò hi hostes intentionem vi- Thron. 2.
tiare non prævalent, in via positos laqueos tegunt, vt in eo, quod bene agitur, cor-
exaltans se ex latere ad vitium deriuetur. Sæpe enim bono operi, dum laus humana
obuiat, mentem operantis immulat. Vnde Psalmista, In via hac, qua ambulabam Psalm. 141.
abscorderunt superbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibusdam, cum venissent, Hierem. 48.
inquit, ad medium ciuitatis, interfecit eos. Cum verò antiquus hostis nec in exordio
intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit,
quos Propheta conspexerat, cum dixit, Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Totæ er- Psalm. 55.
go virtute perspicendus fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni-
cura seruandus est à malitia puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectum
hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium prauæ intentionis intorqueat.
Curandum itaq; est, ne bona nostra pauca sint, ne inueniamur steriles, ne indiscus- Cap. 21.
sa, ne inueniamur vecordes. Vide etiam D. Bernardum in tractatu de pas-
sione Domini.

S. Augustinus hoc idem argumentum tractans, dicit, Dauid contra inane gloriam orando pugnare; cum ait: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Non quia, inquit, ipsa laus humana culpanda sit (nam quid tam optandum est hominibus, quam vt eis placeant, quæ debent imitari?) sed propter ipsam laudem bene operari, est vanitatem in suis operibus intueri: quandoquidem & ipsa ab hominibus laus homini iusto quantumque prouenerit, non ibi esse debet eius finis boni, sed etiam ipsa referenda est ad laudem Dei, propter quam bona faciunt verè boni. Deniq; in eodem sermone Dominus dixerat, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificet Patrem vestrum, qui in caelis est. Vbi finem posuit in gloria Dei. Non ergo, sit finis boni nostri operis in-*

Matth. 5.

P

laudi-

laudibus hominum, sed ipsas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis sine laudantis errore laudatur. Addit idem pater alibi: *Hoc si queris, ut glorificetur Deus, noli timere, ne videaris ab hominibus. Etiam sic intus est elemosyna tua in abscondito, ubi solus ille est, cuius tu gloriam queris, te videt hoc querere.*

1. Duo igitur nobis præstanda sunt, ut intentionem puram, integramque seruemus. Vnum est discutere diligenter nos ipsos initio actionis, & postea circumspicere in progressu, & termino eiusdem. Et est S. Gregorij monitum. Alterum est S. Augustini, subternere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis possit accedere.

2. Restat vltimum maximi momenti, in quo summa intentionis rectæ perfectio posita est, & quod eam non solum macula, sed omni maculæ suspitione liberat. Ita nimirum in omni vitæ instituto, & actione ferri intentione in Deum, ut nihil omnino nec ipsa cœlestis beatitudo, aut quidpiam queratur aliud, quàm Deus ipse, eiusque diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Augustinus sic habet: *Cauere debemus, ne ad præmium diligamus Deum. Quidquid tibi aliud dederit, minus est, quàm ipse, colis non grati, ut aliquid ab eo accipias, grati cole, & ipsum accipies.* Et alibi: *Nec illud, quod tibi pro magno præstat Deus, præponas illi, qui præstitit: quod enim dul-*

cius à Deo præmium, quàm ipse Deus? S. etiam Chrysostomus rem hanc grauius, & frequenter prædicat: *Hoc, inquit, parum quod agere videmur, nec ita honestè, & emendatè gerimus, ut decet liberos, sed prius requirimus, si mercedem habeamus, an non. Inuerecunda satis, & non tam libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, o homo? quid ineptus? ad hoc creatus es, ut conditori tuo placeas, ut Domino tuo seruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipsum, quod placere meruisti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonum sit placere Deo. Si enim scires, nunquam aliud aliquid extrinsecus mercedis, aut muneris expeteres. Nescis quia maior augetur tibi merces, quando non spe mercedis operaris, sed studio placendi? Et alibi: *Maiores tibi merces, si modò citra mercedis spem feceris. Ob hoc Deus & gehennam comminatus est, & cœlorum regnum promissit, ut à nobis ametur. Amemus igitur illum, ut amare quidem par est; hoc enim magna certè merces est, hoc cœlorum regnum, & voluptas, & delicia, & gloria, & honor hoc lumen, hoc beatitudo infinita.**

Sed ad extremum huius dogmatis ad eò præclari ratio explicanda est ad hunc modum. Vniuersum malum, malique periculum, quod intentioni humanæ in vsu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore sui, qui quasi lucifer alter seipsum Deo in mente hominis opponit, exigitque (id quod soli Deo debetur) actionum eius omnium

omnium finis esse, & haberi, & quod est maximo animorum sensu deplorandum, re ipsa id à peccatoribus obtinet. quod à S. Gregorio subtiliter scribitur in hæc verba: *Nonnunquam amor suus se menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine iustitiæ diuertit. Et quo se totam auctori reddere negligit, eo in se iustitiæ viri contra dicit.* Et à S. Augustino breuius, sed expressius, cum amorem hunc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitque, ut se desinat homo ad se ipsum, comodumque suum in rebus omnibus consectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduersus Deum, cui, ut antè diximus, ob hanc causam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorij, & S. Augustini, sed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chrysostomo. nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quàm si nulla propriæ utilitatis ratione habita in suscepto proposito constanter perseueret, frequentique conatu, & exercitatione animum assuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abstrahant ab omni re, quæ Deus non est. Aduersus amorem hunc nobis est magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxiliis fieri debeat, post dicemus.

Proficiens intentionem etiam ad Christum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

C A P U T I V.

Nihil repugnat Deum finem esse hominis, & actionum eius, & eiusdem etiam finem constitutum esse Christum Saluatorem, & Dominum nostrum à Patre. Siquidem omnia dedit ei Pater in manus, & eum constituit hæredem vniuersorum. Quare omnia per ipsum, & propter ipsum facta, sacræ literæ tradunt, & ipse se appellat A, & Ω, principium, & finem. Est autem finis hominis Christus, quoniam caput est Ecclesiæ, quæ sub eius signis militat in terris, & in qua ipse de inimicis triumphans, regnum sibi sempiternum statuit, quod tamen, ut ait Apostolus, tradet tandem Deo, & Patri, tanquam fini omnium vltimo, & maximo dominatori. Finis igitur est sub fine, finis tamen.

Serm. 27. de diuersis.

Serm. 38. lib. 50. homil.

Serm. 32. de tempore, cap. 4.

Lib. 2. de commendatione.

Homil. 5. in cap. 2. Rom. Et homil. 42. 1. Corintheb. 6.

Lib. 2. mor. cap. 27.

Lib. 11. de Gen. ad literam, cap. 15.

Ioan. 13.

Hebr. 1.

Hebr. 2.

Apoc. 22.

1. Corintheb. 15.

Sed ob aliam etiam causam finis est Christus, quia nimirum exemplar est virtutum omnium, & idea perfectionis, ad quam solum, vel maximè intueri debet quicumque virtutis, & perfectionis studiosus est, ut eius in se ipso imaginè exprimat. *Donc occurramus omnes*, inquit S. Paulus, *in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*. Et ut intelligamus, id in primis Apostolū dictum velle proficientibus, addit: *Veritatem facientes crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam administrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusq; membri augmentum corpori facit in adificationem sui in charitate*. Et ibidem, hoc ipsum dicit esse, Christum didicisse, & in eo edoctum esse. Hanc finis in Christo rationem affert S. Gregorius, cum exponit titulum Psalmi sexti, in finem. *Id est, in Christum, qui est initium, & finis. Christus finis dicitur vel quia est consummatio Legi, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonū perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos querere, nisi studeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior queritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus omnia à Patre sunt subiecta, inferior inuenitur.*

Sed Christum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum esse, præterquā quòd ex sacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S. Augustino præsertim, & S. Basilio, & ita fieri, planè necesse erat. nam quanquam non deerant, qui de virtutibus differerent, & benè, beateq; viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm non de omnibus disputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera castitate, cuius expertes fuerant etiam Philosophi. *Quare saluator*, inquit S. Augustinus, *docuit primus humilitatem, docuit primus castitatem*. Deinde quæ docuerūt, qua errorum labe sunt aspersa? legantur politica ipsorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaq; præclara de virtutum actionibus, & vsu per ignorantiam prætermiserūt? ac, ut dicam breuiter, perfectionis rationē, & vim ne somniarunt quidem. Deniq; quantamcunque sanctitatem simularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta sunt animorum penetralia, minus sanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quādo etiam sanctissimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Christum coluerunt, grauissimos fuisse lapsus, non ignoramus: & nullus ad eò insigni virtute claruerit, qui absq; mendacio diceret: *Mundus sum à peccato*. solus igitur Christus liber à culpa is fuit, à quo exemplum virtutis omnis petendum esset. solus ipse perfectionis auctor, & magister. *Omnis virtus nostra*, ait S. Bernardus, *tam longè est à vera virtute, quàm longè est ab ea forma, quam verbo, & exemplo commendauit Christus præsens in carne.*

Sed

Sed quàm multa antè incognita docuerit Christus de virtute, de moribus, testes sint Euangelistæ, qui eius conciones accuratè describunt de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, eleemosyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, spe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferentes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcunque desiderio, amore æternæ vitæ, obedientia, castimonia, virginitate, paupertate, affectionum prauarum mortificatione, abnegatione sui, octo denique illis actionibus à communi hominum sensu remotissimis, in quibus vitæ præsentis beatitudinem collocauit. testes sint Christi discipuli in scriptis suis de eadè Christi disciplina subtilissimè supra humanam intelligentiam disputantes. Testes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, qui non in doctrina solum, sed etiam in vita Saluatoris & moribus inaudita, & admiranda virtutis exempla passim obseruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei specimen aliquod, affero ex vno S. Augustino locum: *Satellites*, inquit, *voluptatum diuitiarum perniciosè populi appetebant: pauper esse voluit. honoribus, & imperiis inhiabant: Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugium, prolemq; contempsit. contumelias superbissimè horrebant: omne genus contumeliarum sustinuit: iniurias intolerabiles esse, arbitrabantur: quæ maior iniuria, quàm iustū, innocetèq; damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atq; cruciatus est. mori metuebant: morte multatus est. ignominiosissimum mortis genus crucem putabant: crucifixus est. omnia, quæ habere cupientes non rectè vivebamus, carendo vilia fecit. omnia, quæ vitare cupientes à studio deuicimus vitatis, perpetiundo deiecit. Non enim vllum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur ea, quæ ille contempsit: aut fugiuntur ea, quæ ille sustinuit. Totā itaq; vita eius in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morū fuit. Hæc ille.*

Atque hæc causa est, cur Christus sol iustitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis sacris. Ipse est enim luminare illud magnum, ut S. Chrysostomus exponit, de quo apud Prophetam scriptum est: *Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam*. Ipse, qui positus est in signum, sicut Moyses serpens, sanans omnem infirmum, & omnia ad se trahens. Proficientes autem in primis Apostolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cum scribit: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen respicientes in auctorem fidei, & consummatorem IESVM*. Quo loco illud ex S. Gregorio commemorandum est. cum enim dixisset, veteris Testamenti Patres contemplatione mysteriorum redemptionis exultasse, addit; *Pensemus itaque*

P 3 si men-

Ephes. 4.

In prologo septem Psalmorum penitentialium.

Eib. de fide, & symbolo, cap. 4. lib. 83. Quæstionum quæst. 25. & quæst. 42. Const. monast. cap. 2. Homil. 33. 50. humilium.

Proverb. 20.

Scrm. 4. de salutem.

Matth. 5.

Libro de Vera religione, cap. 16.

Homil. 5. in Matth. Isaiæ 9. Matth. 45. Ioan. 3. Infr. 12. Hebr. 12.

Homil. 12. in Ezechielem.

fructus spiritualium patrum in illo delectati sunt, qui nec dum venerat, sed praeuidebatur, cuius reatus sit eius vias, eius exempla, eius monita, postquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?

Sed hic non est praetermittendum id, quod ex S. Bernardi sermone quodam accepimus. Intentio motio voluntatis est, non mouetur autem voluntas nisi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Christum inesse potest, & vtriusque explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor est incipientium: secundus est proficientium. Quare quamuis initio liceat homini priore amore in Christum ferri, deinceps tamen perfectionis aetate procedente, posteriorem sequi necesse est. Sic autem scribit S. Bernardus: Nota, inquit, amorem cordis quodammodo esse carnalem, quod magis erga carnem Christi, & quae in carne Christus gessit, vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem debuiusmodi amore sermonem compungitur, nihil audit libentius, nihil legit studiosius, nihil frequenter recollit, nihil suauius meditari. Inde holocausta orationum tanquam ex adipi vituli saginati impinguat, adstat oranti hominis Dei sacra imago aut nascentis, aut lactentis, aut docentis, aut morientis, aut resurgentis, aut ascendentis, & quidquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, desideria sedet. Ego hanc arbitror, inuisibili Deo fuisse causam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuersari, vt carnalium, videlicet qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad suae carnis salutarem amorem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret spirituales, non ne in hoc gradu adhuc stabant qui dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? solo profectò corporalis praesentiae amore reliquerant omnia, aded vt salutaris futurae passionis, & mortis ne audire quidem verbum, aequanimiter sustinerent, sed nec gloriam ascendentis postmodum nisi cum graui merore suspicere. Itaque in sola interim gratia praesentis suae carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Monstrabat autem eis postea altiore amoris gradum, cum diceret; spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam. Puto hunc ascenderat iam, qui dicebat, Et si cognouimus Christum secundam carnem, sed nunc iam non nouimus, nam alias quidem nequaquam sine spiritu sancto vel in carne diligitur Christus, et si non in illa plenitudine: cuius tamen mensura deuotionis haec est, vt totum cor illa suauitas occupet, totum sibi ab amore vniuersae carnis, ac carnalis illecebrae vendicet, hoc quippe toto corde diligere est. Alioquin si carnis meae quamlibet consanguinitatem, vel voluptatem forte praefero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quae in carne manens verbo, & exemplo me docuit, non ne liquidò constat, quod toto nequaquam diligo corde, cum id diuissim habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Denique qui amat

patrem,

patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, & qui amat filium, aut filiam plusquam me, non est me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere est omne, quod blauditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctae eius carnis amori postponere, in quo aequè mundi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis est, & qui in ea delectantur, carnales esse non dubiū est. Licet verò donū, & magnum donum spiritus sit istiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amorem, illius vtiue amoris respectu, quo non tam verbum caritatis sapit, quam verbum sapientiae, verbum iustitiae, verbum veritatis, verbum sanctitatis, pietatis, virtutis, & si quid aliud, quod sit huiusmodi, dici potest. Et haec nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. An tibi aequè & vno modo affecti videntur? is quidem, qui Christo passio pie compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriam horum, quae pertulit, atque istius deuotionis suauitate pascitur, & confortatur ad quaeque salubria, honesta, & pia: item ille, qui iustitiae zelo semper est accensus, qui veritatem vbiq; zelat, qui sapientiae seruet studiosus, cui amicae sanctitatis vitae, & morum disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam nesciunt, superbiam detestantur, omnem humanam gloriam non solum fugiunt, sed & fastidiunt, & contemunt, omnem in se carnis, & cordis impuritatem vehementissimè abominantur, & persequuntur, omne deniq; tanquam naturaliter, & malum respuunt, & quod bonum est amplectuntur? nonne, si compares vtriusque affectiones, constat quodammodo illum superiorem respectu quidem huius amare quasi carnaliter? bonus tamen iste est amor carnalis, per quem vita carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proficitur autem in eo, cum sit rationalis, perficitur cum efficitur etiam spiritualis. Haec S. Bernardus. Qui rationalem appellat posteriorem amorem, cum in omnibus fidei articulis ad Christum pertinentibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in vsu virtutum vlla superstitione aut leuitate, aut spiritus quasi feruentioris vehemètia à discretionis norma minimè discedimus. Spirituales autem nominat eundem, cum tantus est in homine spiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu inilitia deseratur.

Posterior item amor ille est, quo qui incensus est, non tam Christi corpus, corporisue actiones, aut passionem amat, quam per eas spirituales virtutes eius, & dona, hoc est, ipsa virtutis omnis bonique exemplaria, ex prioreque illo sibi gradum facit ad hunc posteriorem, ad eum modum, quo S. Augustinus docet nos amare spiritum, & virtutes in iis hominibus, qui corpore alioquin deformes, & fortassis

Homil. 38. 50.
homil.

monstruosi, propter illas tamen nobis charissimi, & amicissimi sunt. Exempla amoris carnalis erga Christum Dominum, quem sanctus Bernardus laudat, multa sunt apud posteriores, plerumque auctores

contem-

Serm. 20. in
Canticis.

Matth. 19.

Luca. 18.

Joan. 6.

1. Corinth. 5.

Dudonicus
Granatensis
lib. 3. Symb.
cap. 21.

2. Corinth. 5.

Philipp. 2.
Hebr. 12.

contemplationū de vita, & passione Christi: inter quos libros principem locum aliqui assignant illi, quem S. Bonaventura inscripsit Stimulum diuini amoris. Cæterum proficiens ne primo amori insistat, sed eo quasi fundamento iacto, aditum sibi faciat ad secundum, dicatque cum Apostolo: *Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunciam non nouimus.* Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apostolum in epistola ad Philippenfes, cum ait: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo* IES V: Et ad Hebræos cum scribit: *Respicientes in auctorem fidei, & recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus contradictionem.* Et alibi passim.

Quis sit scopus proficientis, & perfecti, & quæ summa perfectionis Christiana.

CAPVT V.

IN superioribus capitibus quatuor, spiritualis profectus, perfectionis que fundamenta sunt posita: nunc totius ædificij forma ante oculos statuenda est; vt partes deinde singulas facilius explicemus, id autem fiet, si vniuersa ædificationis huius (sic enim appellatur etiam profectus ab Apostolo) scopus, qui idem est cum proximè proposito sine proficientis, declaratur: Scopus enim non idem est, ac finis: qui enim sagittam arcu iacit in signum, finem habet propositum laudem, aut cuiusque modi præmium: scopum verò signum ipsum iaculo ferire. sic finis proficientis in virtutibus Deus est, & eius gloria, quod docuimus cap. 3. scopus autem nunc inquirendus est, & quidem Christi Domini imitationem scopum proficienti præfigere maximè consentaneū est, quando ad hanc ab eo omnia referenda sunt, vt capite quarto ostensum est. Explicandum tamè adhuc est, quid nam sit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Christum Dominum perfectè imitetur: hic enim propriè scopus erit proficienti propositus.

Ephes. 2.

Regula fustius
Resp. 5. & ser-
mone de insti-
tutione mona-
chorum.
Collatione pri-
ma.
Cap. 44.

Rem hanc tractant Patres, præsertim S. Basilius, & Casianus: aliqua etiam huc spectantia tradunt alij; sed in hac re maximè versatur Casianus, qui post multa sic habet. *Finis, inquit, regnum Dei, seu celorum regnū est. destinatio verò, id est, scopus puritas cordis, sine qua ad illum finem impossibile est, quempiam peruenire. In hac igitur destinatione desigentes nostre intentionis obtutus, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigemus, ac si paululum ab hac cogitatio nostra deflexerit, ad contemplationem eius illico recur-*

rentes

rentes: rursus ea velut quadam norma rectissima corrigemus. Et paulò post: Habentes quidem (ait Apostolus) fructum vestrum, in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò est puritas cordis, quam sanctificationem non immeritò nuncupauit, sine qua predictus finis non poterit apprehendi; ac si aliis verbis dixisset: Habentes quidem scopum vestrum in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua destinatione alibi docens nos idem B. Apostolus, ipsum nomen, id est, scopum significanter exprimens, ita intulit: Quæ posteriora sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ antè sunt extendens me, ad destinatum persequor brauium supernæ vocationis Domini. tanquam si dixisset, hac destinatione, qua illa, quæ posteriora sunt obliuione transmittit, id est, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cælesti peruenire contendo.

Cap. 5.
Rom. 6.

Philip. 3.

Collat. 1. cap. 7.

Quamquam verò Casianus puritatem nonnunquam à charitate non separat, quia simul insunt animo; opinatur tamen, eas inter se discrepare: quod non obscure significat cum profectus, atq; ad eò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim scribit: *Principium nostræ salutis, sapientiæque secundum scripturas, timor Domini est: de timore Domini nascitur compunctio salutaris: de compunctione cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa: ex pulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis Apostolica charitas perfectio possidetur.*

Hæc Casiani sententia vera est, & ideo probanda: certum namq; est perfectionem esse charitatem, charitas autem scopus quidem vltimus est proficientis, sed non proximus. anteuerit enim charitatem cum infunditur à Deo, animæ præparatio. præparatur anima depulsione vitiorum, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur. hæc igitur scopus est proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc est, extractione vitiorum, & institutione virtutum, constare progressum proficientis, & perfectionem acquiri certissimum est. namque idem Casianus alio loco perfectionis cognitionem explicans: *Actualis perfectio, inquit, duplici ratione subsistit: nam primus eius est modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoscatur. Secundus vt ita discernatur ordo virtutum, earumque perfectione mens nostra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quasi violento imperio subdita famuletur, sed tanquam naturali bono delectetur, atque pascatur. Sed præter Casianum, idem etiam affirmant alij Patres. S. Basilius scribit in hac re caput esse illud, vt Christianus, qui ingreditur genus vitæ, quod est secundum philosophiam, id est, secundum virtutis perfectionem, vitiosas animi affectiones diuersas, ac varias, quibus illius anima insici solet, ab se segreget. S. Augustinus:*

Collat. 14. cap. 3.

De institutione monachorum.

Q

Crescat.

Sermone 16. de Crescat, inquit, quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim ba-
scribis Apost. ptizati sunt homines, omnia illis peccata dimissa sunt, iustificati sunt à peccatis,
 negare non possumus. Restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum diabolo, re-
 stat lucta cum mundo. Quo loco addit etiam alteram partem profectus
Serm. 17. spiritualis positam esse in amore iustitiæ, hoc est, omnium virtutum,
 quod idem sermone sequenti copiosius: *Amanda,* inquit, *iustitia est, &*
Matth. 16. *in ista iustitia amanda gradus sunt proficientium:* quos gradus ubi persecu-
 tus est, subiungit: *O amare, & ire, & sibi perire, & ad Deum peruenire. Qui animam*
Epist. 25°. *suam amat, perdet illam, & qui perdidit animam suam propter me, inueniet il-*
lam. sic armandus est amator inuisibilis pulchritudinis. Idè ad Paulinum scri-
 bens, & prescius agens, sic ait: *De agenda ista temporalis vita eo modo, per quò*
veniendū est ad eternā, noui concupiscentias carnales esse frandas, tantumq; re-
mittendum in delectationes sensuum corporalium, quantum sustentada huiusmo-
di, agendaq; vite satis est, omnesq; molestias corporales pro veritate Dei, & salute
aterna nostra, & proximi patienter, fortiterq; tolerandas. noui etiam proximo ad
hoc consulendum omni studio charitatis, vt istam vitam rectè gerat propter eternā,
præponenda etiam nobis spiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, &
hac omnia tanto magis, minúsue posse hominem, quanto magis, minúsue adiuua-
tur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. cur autem ille sic, ille au-
tem sic adiuuetur, vel non adiuuetur, nescio: id tamen dominum summa, sibi quo
Lib. 12. moral. *nota equitate facere scio. [Et S. Gregorius: Exercitatus sum, & defecit, inquit,*
cap. 14. *paulisper spiritus meus. Quid est, quod ait spiritus meus, nisi spiritus hominis, vido-*
licet spiritus electionis? & quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata
desuper mensura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit,
tanto noster spiritus deficit, qui spiritus erroris, quia non à nobis subito penitus am-
putatur, bono paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cum
à nobis ipsis funditus defecerimus.

Cass. collat. 14.
cap. 3.
Hierem. 1.

Rom. 6. 8. 12.

1. Cor. 5.

2. Cor. 7.

Galat. 5.
Ephes. 4.
Coloss. 3.

Hoc idem ex sacris literis antè etiam habebamus. Quidam huc
 referunt verba Domini Hieremiæ facta: *Ecce constitui te hodie super gen-*
tes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & edifices, &
plantes; euelluntur enim vitia, & plantantur virtutes. Apostolus quo-
 que rem hanc sæpissimè repetit. Romanos ideo monet: *Vetus homo no-*
ster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, hoc est, vitia, vt vltra non
seruiamus peccato. Et: *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis. Nolite con-*
formari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri. Corinthios etiam
 sic alloquitur: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis a-*
zymi. Et: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes*
sanctificationem in timore Dei. In eandem sententiam multa sunt ab eo
 scripta in epistolis ad Galatas, ad Ephesios, & Colossenses. Duo illa
 illustriora sunt. Primum: *Deponite vos secundum pristinam conuersationem*
veterem

veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini au-
tem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum crea-
tus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Secundum: *Expoliantes vos veterem*
hominem cum actibus suis, & induentes nouum, cum, qui renouatur in agnitio-
nem secundum imaginem eius, qui creauit illum. Quid plura? Christus Do-
 minus ipse hoc sanxit, & promulgauit, cum dixit: *Qui vult venire post*
me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam (quotidie additur apud S. Lu-
cam) & sequatur me.

Est igitur puritas cordis scopus proficientis, prout ea ex his dua-
 bus partibus existit, veteris hominis depositione, & spiritus renoua-
 tione; siue abnegatione sui, crucisque complexu, & Christi Domini
 in virtutum vsu, imitatione. Ob quam causam vniuersæ etiam huius
 tractationis de proficientibus scopus erit.

Antequam autem aggrediar ad primam ex his duabus partibus *Primum.*
 explicandam, operæpretium existimo præmonere duo. Vnum est, &
 ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiam si religiosæ
 vitæ votis non teneatur, intercludi aditum, si velit vitam veterem ab-
 icere, & complecti nouam. Immo auctor est Cassianus, secularibus *Cass. collat. 4.*
 hominibus id aliquando concedi, quod religiosis tepidis eorum cul- *cap. 19.*
 pa negatur: *Facilius, inquit, ad salutarem conuersationem, ac perfectionis fasti-*
gium carnalis quis, id est, secularis, vel gentilis accedit, quam is, qui professus mona-
chum, nec tamen viam perfectionis arripens secundum regulam disciplina, ab illo
semel spiritualis feruoris igne discescit. Ille namque corporalibus saltem vitiis hu-
miliatus, atque immundum se sentiens contagione carnali, ad fontem veræ purifi-
cationis ac perfectionis culmen quandoque compunctus accurrit, & horrescens il-
lum, in quo est, gelidissimum statum, spiritus ardore succensus, ad perfectionem fa-
cilius conuolabit.

Alterum est, multò magis homini defudandum in fugandis *Secundum.*
 vitiis, & se ipsum perfectè domando, quàm in confectionis virtutibus.
 Ob quam causam scribit Cassianus à Domino dictum fuisse Hiere-
 miæ de vitiis euellendis, destruendis, disperdendis, dissipandis, de
 virtutibus autem solùm plantandis, & edificandis, quia longè, inquit,
difficilius est euelli, ac destrui corporis, animæq; passionis, quam spirituales extrui,
plantarique virtutes. ideo fortasse quia vitia plura sunt, quàm virtutes, & nature
corruptæ quasi cognata, virtutes autem extraneæ: aut etiam quia idem labor, &
industria, que in vitiis conuellendū ponitur, virtutibus inferendū inseruit. Sed ad
 priorem partem accedamus, in qua peculiaris scopus proficientis est
 sui ipsius abnegatio, aut si malimus ita loqui, mortificatio, vel suimet
 perfecta victoria.

De prima cura proficientis in abnegatione
aduersus peccata venialia.

C A P U T V I.

N hac parte profectus, quam abnegationem cum Euangelio nominamus, post primum illud, & maximū, quod est peccatis mortiferis bellum perpetuum indixisse, prima cura proficientis versetur in peccatis venialibus precauendis, ne committantur, & postea etiam declinandis. In sunt enim homini iustificato etiam peccata venialia absque iustitiæ detrimento; quia si dixerimus, inquit S. Ioannes, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et ita insunt, ut quæ magna est infelicitas humani generis, & originalis peccati pœna, non possint, quamdiu hic viuimus, ex aliqua parte non inesse. Quare enitendum est, ut hæc ipsa admodum pauca sint, & ad perexiguū tempus, ac etiam non vltra punctum temporis durent.

Quamuis enim impium sit, & à Catholica fide alienum, impecantiā asserere, quod (ut auctor est S. Hieronymus) fecerunt post Originem Euagrius, Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipse hæresiarcha Pelagius; est nihilominus animæ saluberrimum, & proficienti necessarium, quantum fieri potest, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuissimis culpis vacuum se, integrumq; seruare: Ob hanc causam, inquit S. Augustinus, multa peccata venialia occulta esse Deus voluit, & ita occulta, ut periculosissimum sit de iis desinere, & sort assis, ait, propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigrescat: quoniam si scirentur quæ, vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vitæ melioris absumptis intercessio sit inquirenda, & speranda iustorum, eis secura se obuolueret humana segnitias, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret. Et S. Bernardus blasphemiam in Spiritum sanctum ait esse, si dicas: Non est magnum, si in hiis maneam venialibus, minimisq; peccatis. Hæc est, inquit, dilectissimi, impœnitentia, hæc blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis, nimirum propterea quod ad illius grauissimæ blasphemie similitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo persistendi propositum non mutatur. Deniq; S. Chrysostomus ob eandem causam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quam magna: Magna enim, ait, ut auersemur, ipsa peccati natura efficit; parua autem hæc ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt. & dum contemnuntur, non potest ad eorum expulsionem animus generose insurgere.

Sed

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non est, id persuadere, asserere tamen rationes quibus adducti leuia peccata, quantum possumus, euitemus, perutile est.

Prima igitur ratio sit, peccatum etiam veniale esse contra Dei mandatum, ut his verbis explicat S. Bernardus: Omne peccatum contra Dei mandatum presumitur. Et paulò post: Struiloquium, seu vaniloquia, & quæq; otiose dicta, vel facta, vel cogitata huiusmodi nunquam nisi contra mandatum, & Dei mandatum vsurpantur: peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur. quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cum aiunt, peccatum veniale esse non tam contra, quam præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, ut loquitur S. Paulus: Contristat Spiritum sanctum. Et quia, ut significat idem Apostolus: Non sunt facienda mala, ut veniant bona, idcirco nullum peccatum veniale committi fas est, propter quodcunque, etiam excellentissimum bonum nanciscendum, aut quodcunque aliud, vel maximum malum depellendum.

Secunda ratio, animam viri iusti peccata venialia sua turpitudine fœdant. ideo, inquit Apostolus, Christum Ecclesiam purgasse ita, ut maculam non haberet, neq; rugam, careret, inquam, vtriusq; peccati macula. Et S. Augustinus clarissimè ait: Nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent. Et ibidem affirmat, quamuis animam lethali vulnere non afficiant, efficere tamen maculosam, ac velut scabie infectam. Et apertè cõparantur in Euangelio, & in Canticis sordibus pedum, quas nemo nescit, quã putidæ, & molestæ sint. Qui lotus est, inquit Dominus, non indiget nisi ut pedes lauet. Et Sapiens. Laui pedes meos, quomodo iterum coinquinabo illos?

Tertia ratio. Et si exigua, ac leuia peccata hæc sint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita: Peccata enim, inquit S. Prosper, siue S. Augustinus, siue parua, siue magna, impunita esse non possunt, quia aut homine penitente, aut Deo indicante plectuntur. Et alio in loco elegantissimè explicat S. Augustinus quomodo purgatorij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hic debite pœnæ exolutæ non fuerint: Per fluuium igneum, scribit, & vada feruentibus globis horrenda transibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora: quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quædam flamma rationabilis disciplina, & quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens pœna deseruet.

Quarta ratio. Venialia peccata quamuis à salute minimè disungant, deteriora tamen sunt, quam fortasse putant, qui in ea nullo negotio, vel etiã data opera prolabantur. aiunt enim patres ea tandem,

Q3

si mul-

1. Ioan. 1.

Proem. 4. commentarij in Hieroniam, & in epist. ad Ctesiphontem.

Lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 27.

Serm. 1. in conuersione sancti Pauli.

Homil. 87. in Matth.

Prima ratio. Libro de precepto, & dispensat.

Ephes. 4. Rom. 3.

Secunda ratio. Ephes. 5.

Lib. 50. homil. homil. 50. ca. 3.

Ioan. 13.

Cantic. 5.

Tertia ratio.

In sententijs cap. 210.

Lib. 50. homil. homil. 16.

Quarta ratio.

In Psalm. 108.

Tract. 12. in
Ioannem.Lib. 2. de sermone
bono, ca. 18.
De decē chor-
dis, cap. 11.Homil. 8. in
Matth.

Quint.

1. Cor. 3.
Oratio 8.

Sext.

si multa sint, interitum adferre: *Quid enim, inquit S. Augustinus, inter-
est ad naufragium, utrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an pau-
latim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta, atq; contempta
impleat nauem, atq; submergat?* Et alibi: *Minuta sunt gutta, quæ flumina im-
plent, minuta sunt grana arenae, sed si multa arena imponatur, premit, atq; oppri-
mit.* Idem asserit S. Isidorus, & alij, si quidem, ut addit S. Augustinus: *In
quotidianis peccatis timenda est ruina multitudinis, & si non magnitudinis, quo-
niam non leuia sunt, quia plura.* Quod intelligi dicunt Theologi ea ratio-
ne, quia hæc etiam simul iuncta, etsi nunquam vni peccato mortali
exæquentur, sternunt tamen viam ad illud, & prognostica sunt, eum,
qui huiusmodi peccatis pascitur, nō longē abesse à grauiore casu, &
mortis æternæ periculo: præsertim quia peccata aliqua, etsi venialia,
eius sunt naturæ. *Vt ex paruis, ut inquit S. Chrysostomus, maxima fiat ne-
gligētia nostra: nemo enim, ait, repente ad extremā improbitatem insiliit.* Habet
insitum quendam animæ pudorem, atq; innatum, quem subito cal-
care, atq; proicere non potest, sed sensim, atq; paulatim ex negligē-
tia perit. Quid enim est risus? orta tamen ex immoderato risu pauli-
sper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio
turpis profecta est.

Sed aliud, & magnum sanè damnum adferunt animæ peccata ve-
nialia, obscurant conscientie lumen, minuuntq; charitatis ardorem.
quod quàm graue malum sit, intelligunt illi præsertim, qui ex animo
amant Dominum Iesum Christum. è quorum numero S. Chrysosto-
mus sic scripsit: *Non solum Christo adhareamus, sed etiam Christo agglutine-
mur per facta, & opera.* Nam qui seruat, inquit, *mandata mea, ipse in me manet.*
etenim per multa exempla nos vnit. Considera autem. Ipse est caput, nos autem
corpus, inter caput, & corpus non potest esse vllum interstitium; ipse fundamentū,
nos ædificium. Ipse est vitis, nos palmites. Ipse est sponsus, nos sponsa. Ipse est pastor,
nos oves. Ille est via, nos qui ingredimur. Nos rursus templum sumus, ipse qui in-
habit at. Ipse est primogenitus, nos fratres. Ipse est hæres, nos cohæredes. Ipse est vi-
ta, nos viuentes. Ipse est resurrectio, nos resurgentes. Ipse est lux, nos qui illumina-
mur. Hec omnia indicant vnitatem, nec sinunt aliquid vacuum esse intermediū,
ne minimum quidem: nam qui parum abscefferit, multum etiam procedens absce-
det: corpus enim si ab ense accipit disunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum
non est parum, sed est ferè totum.

Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus existit, explica-
tionem venio. Hoc autem est mora, & tarditas, quam adferunt profi-
cienti, ne pergat, ut incoeperat, & ut par est, in virtutū curriculo, quod
est ingressus. sunt enim peccata venialia veluti compedes quidam
inducti in pedes proficientium, ut vel in via resistant, vel certè ingre-
diantur

diantur tardissimè. sunt vincula, quibus constringuntur, ne ruere
possint in amplexum Christi. sunt deniq; veluti amari quidam succi,
quibus aspergit satanas cibos mensæ Christi, ut ne gustent proficien-
tes, quàm suavis est Dominus, & inde in salutem crescant. Quod ex
his, quæ nunc subiiciuntur, erit etiam magis perspicuum.

*Quibus auxiliis inuetur proficiens aduersus eadem
peccata venialia, & quomodo in eis se gerat.*

CAPVT VII.

VI A quotidiana sunt peccata venialia, exciduntq; pro-
ficientibus etiam non cogitantibus, & quasi inuitis, po-
stulant remedium facile, & quod semper habeatur in
promptu. Idcirco clementissimus Deus ea multis, variif-
que rationibus expiari sapientissimè prouidit: remittuntur enim
perceptione sacramentorū, & sacramentalium, quæ vocant, Episcopi
benedictione, asperione aquæ sacre, oratione dominica, pœnitentia,
pia pectoris percussione, eleemosyna, & charitatis amore feruenti.

Verum ut hæc ad leuium peccatorum veniam satis sint, non suffi-
cit tamen proficienti, peccatis, quæ commissa sunt, profligandis tan-
tū incumbere, sed multo magis antè laborandum est, ne ea com-
mittat. Hoc ut assequatur, simulq; antedicta pericula subterfugiat, ad
hæc, quæ sequuntur, multum studij adhibeat, necesse est.

Primum sit, accuratè quotidie conscientie suæ latebras discutere, *Primum.*
& assiduè aduersus peccata, quantūlibet minima, seuera pœnitentia,
nouaq; animi deliberatione pugnare. Est hoc ad omnia vitia conuel-
lenda singulare remedium: nec recens inuentum, sed præceptum an-
tiquissimorum Patrum S. Chrysostomi, & S. Basilij: quorū ille sic scri-
bit: *Habeto codicem conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Antequam* *Homil. 2 in*
veniat somnus, reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitati- *Psalm. 50.*
one peccasti. Hoc enim dicit Prophetæ: Quæ dicitū in cordibus vestris, & in cubili- *Psalm. 4.*
bis vestris compungimini. Et post pauca: *Dicito in corde tuo, & in anima tua,*
Expendimus diem, & anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? &
si quid boni fecisti, gratias age; si quid mali, de cetero nefacias. Iudicium facito
tibimet ipsi terribile; leuiorem prepara confessionem cogitatum tuorum. Hic
verò, nempe S. Basilij, numerat etiam aliqua huiusmodi pecca-
torum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, men-
tis inter orandum euagationem, tœdium psallendi, desiderium

Serm. de Instit.
monachorum.

vitæ

vita liberioris, & communis; denique addit delictum, quod deprehensum fuerit nullo modo occultandum esse, sed confessione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ scribit S. Bernardus. Quod si molestum est id quotidie agere, non ideo tamen est minus necessarium, quotidie enim peccamus, siquidem *septies in die cadit iustus*. Quotidie igitur mederi malis nostris debemus. Optandum sanè fuerat, vitam per se miseram sine peccatis traducere, sed quando nostro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti sumus, ut sine peccato non simus, necessitati feruendum est. Et quoniam, ut ait S. Augustinus, *insudat aqua per angustas rimulas nauicula nostra, ne impleatur sentina. & cymba mergatur, non cessetur à nautis, ambulent manus. & quotidie, quod nautæ faciunt, exhauriantur sentine*. Vti autem hinc necesse est S. Chrysostomi præcepto, quo ait: *Suspendito cogitationes tuas in equuleo*. hoc est, non solum peccata tua recognoscas, sed etiam eorum radices inquiras, ex quo scilicet habitu, passione, propensione, occasione uenè incurras in ea peccata, ut tandem securis ad radicem poni possit, & ea præcisâ quod ex ea oritur peccatum aliquando exarefcât.

Secundum.

Secundum est illud, subinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato, quales sunt proficientes, & religiosam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora censerî, & esse: quò enim illustrior est qui peccat, eò magis extat labes, qua aspergitur, & maculatur peccando. S. Isidorus sic habet: *Peccata, quæ incipientibus leuia sunt, perfectis viris grauiora reputantur: tanto enim maius cognoscitur esse peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus, iuxta ordinem meritorum, & saepe quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur*. S. Bernardus Eugenio Summo Pontifici, quid sentiat hac de re, explicat illo dicto iam satis celebri. *Inter seculares nuge, nuge sunt: in ore sacerdotis blasphemia*. Et addit: *Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, assuescere, sacrilegum est*.

Lib. 21 de summo bono, ca. 18.

In fine lib. 2. de Consideratione.

Ibidem. 3.

Tertium est, ob hanc causam viri sanctitatis studiosi grauisimè vindicant in se ipsis peccata, etiam venialia. *Quid peccatores*, inquit S. Isidorus, *de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quasi grauisima lugent?* Exempla multa sanctorum hominum adferri possent, sed legantur eorum historiæ: admiranda enim sunt, quæ hac in re ab iis præclare quidem ad documentum, in se ipsos tamen iniuriosè facta narrantur. Non præteribo silentio quod de Eusebio monacho refert Theodoretus: *Is, ait, dum alter quidem legeret Euangeliorum historiam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in subiecto campo terram coleret, tractus est: qui propterea suis deinceps oculis legem tulit, ut neq.*

Historia Sanctorum, sect. 4.

campum

campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœlesti pulchritudine, & chori astrorum aspectu fruerentur. Sed angustissima vtens semita, id est, vnus palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non est passus. Vt autem ad id eum quoque traheret aliqua necessitas, cum lumbos zona ferre a alligasset, & grauisimum collare collo imposuisset, alio ferro coniunxit zonam collari, ut hoc modo inclinatus cogeretur assidue in terram despicere: *Has ipse de se exegit pœnas, quod illos esset contemplatus agricolas, continuauitq; totos quadraginta annos, quibus postea vixit*.

Quartum addo, magnum nimirum virtutum vsum, & exercitationem orationis præsertim, humilitatis, desiderij æternæ vitæ, amoris deniq; in Deum, & Christum Dominum, eò in dies ardentioris, quò huiusmodi necessitati, & culpæ iidem se diutius obnoxios esse cognoscunt: *Quoniam*, inquit S. Augustinus, *tentatio est vita hominis super terram, etiam si à criminibus longè simus, nò tamen deest vbi desiderij peccati, vel facti, vel dicti, vel cogitatu obediamus; quando aduersus maiora vigilantibus quædam incautis minuta subrepunt. Et propter hoc qui ambulat in viis Domini dicunt: Dimitte nobis debita nostra*. Et S. Gregorius in illa verba: *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus; Quanto*, inquit, *electus quisq; maiori sanctitate præeminer, tanto magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis sanctior Paulo, qui de se diffidens de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quasdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur, quatenus vnde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitiæ virtute roboretur: & eò se in virtutis culmine erectum minime sentiat, quò suis viribus etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis Sanctus, quia sine peccati macula solus inuenitur homo IESVS CHRISTVS. Verum ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione Sanctorum, adiungitur, *Ad te, electi enim Dei orantes, ut ad Deum perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorat, quia & inde refectiois intimè dulcedinem sentiunt, vnde vim suauissimi amoris per lachrymas emittunt*.*

4.

In Psalmis 118. concione 3.

In 2. Psalmum penitentiali.

Rom. 7.

Vt autem sciamus quàm leuia sint peccata sanctorum hominum, de quibus prædicti patres verba fecerunt, libet ea ex Casiano, qui idem sentit, & scribit, memorare. *Aliud est admittere peccatum mortale, & aliud est cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantia, aut obliuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæsitare, aut subtili quadam cenodoxiæ titillatione pulsari, aut necessitate nature aliquanti per à summa perfectione recedere; hæc enim sunt septem*

R. lapsuum

lapsuum genera, in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit. Ecce qualia sint ex Cassiani sententia peccata venialia perfectorum: hoc est, quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla. vt nos tandem nostrimet pudeat, qui religiosi sumus, & perfectionis studiosi, & tamen multa, tam magna, & tam sæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tam vberè materia, quarum sancti viri in tam sterili segete leuissimorum peccatorum fructus vberimos assidue capiunt.

*Quæ peccata venialia magis retardent
progressum proficientis.*

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo sancti viri ex spinis peccatorum suorum, videlicet minimorum florem, fructumque virtutis accipiant. nunc agendum est de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, sed quæ si non refecentur, suffocant tandem sementem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non sunt subreptitia illa, quæ nobis etiã insciis, & quodammodo nolentibus insurgunt; sed aliã quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine spontè committuntur. Ex his quædam hîc exempli causâ ponemus, vt de similibus aliis generis eiusdem idem iudicium fiat.

- I. Primum omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt post conuersionem nostram, quasi diuinorum beneficiorum immemores, non solùm animo, verbisque Deo gratias non habeamus, sed, quæ maxima est ingratitude, ne rectè quidem factis, vt par esset, diuino beneficio respondeamus, sed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oscitanter viuimus, tanquam de salute securi. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: *Non sine causa, cum sint eadem nobis cum patribus initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur: adeo vt, cum eos profecisse de die in diem, & cursum consummasse legamus, apud nos magnus estimaretur, si quis vel ipsa conuersionis suæ primordia conseruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus sollicitus, & circumspèctus, non minus seruens spiritu, non minus patiens, ac mansuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quasi oblitos sui, & peccatorum suorum, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, sic non redimere, sed admittere tempus, vt de moribus, & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat?* Et post pauca, *Istos quid aliud*

*Sermone contra
ingratiudine.*

aliud agere dixerim, quàm securos iam de gratia Domini sui, si lucialiter de ea, quàm longo tempore promeruerunt, familiaritate presumere? hoc nempe est, quod vulgari prouerbio dicitur, *Familiaris Dominus fatuum nutrit seruum.* Sed vbi est, dilectissimi, quod toties canitur, *Quoniam ego aduena sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei? heu heu non inuenitur qui redeat, & agat gratias Deo, nisi hic alienigena: nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? meministi verba Saluatoris hæc esse, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: IESU FILI DAUID, miserere mei. Sed desuit eis quarta, quam adiecit Apostolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo. Et hoc est peccatum tepidorum, de quo etiam postea.*

*Psalm. 38.
Luc. 17.*

Secundum peccatum est eorum, qui propera festinatione ducti, cum vix digni sint minimis gratiæ Dei donis, aspirant ad maxima, & cum detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumque virtutum actionibus, ardentè appetunt deuotionis, & amoris Dei summum. Hi etiam audiât S. Bernardum, qui sic eos alloquitur: *Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentiæ verecundia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quesieris. Longus saltus, & arduus est de pede ad os. Sed nec accessus conueniens. Quid enim? recenti adhac conspersus puluere, ora sacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ presentaris? per manum tibi transitus sit. Illa prius te tergat, illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde presumas. Quid istud? decor continentia, & digni pœnitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore erigent in spem audendi potiora.* His addendum, eos, qui huiusmodi sunt, vt in proprio abundant sensu, sunt tamen consilij sanioris inopes, ideoque illis in primis necessaria est magistri spiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus sermone septuagesimo septimo super Cantica.

*Serm. 4 in
Cantic.*

Tertium peccatum est mendacium, etiam officij, aut ioci causâ prolatum, si quidem lege diuina prohibetur omne mendacium. *Ose enim quod mentitur, occidit animam.* Et in Psalmis laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua.* Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicam antiquiores Iudæi, sed aliqui etiam Christiani & antiqui Scriptores, qui existimarunt, prudentem virum posse aliquando officioso mendacio vti, non secus atque medicamento: quia res hæc ab Ecclesia temporibus illis nõ ita perspicuè definita erat, vt nostra hac tempestate, in qua sacris canonibus interdicitur quodcumque mendacium, vitæ etiam seruandæ causâ pronunciatum. Inter illos scriptores numeratur Cassianus pluribus locis sententiam pro mendacio ferens, secutus sanè antiquiores alios, qui

3.

*Proverb. 17.
Psalm. 14.*

*Cap. super eod.
de seruis, & 22.
quæst. 3.
Lib. 5. cap. 37.
& 39 & collat.
17. cap. 15. &*

Tom. 4.
Lib. contra
mendacium,
cap. 7.

In Psalmum 4.

Proverb. 26.
Homilia 14. in
cap. 24. Leuit.

Iacobi 3.

Cicero Philip-
pica 5.

Lib. 3. Confes-
sionum, cap. 9.

bus idem dogma placuerat. Contra quos tamen scribit doctissimè suo more S. Augustinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inscriptis: cuius sunt illa verba: *Aut ergo cauenda mendaciarè agendo, aut consistenda sunt pœnitendo: non autem cum abundant infeliciter viuendo, augenda sunt, & docendo.* Et alibi ait, omne mendacium à viris spiritualibus omninò alienum esse. Quod utinam proficientibus nostri temporis diuinitus concedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores sunt, expertes quoq; sint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in spiritu maxime opus habent.

Mendacio affinis est maledictio, & contumelia, quæ sunt etiam plerisq; familiarissimæ, & tamen scribit Salomon, *eas in proferentem superuenire.* Et Origenes auctor est, rem esse fœdâ, & oris inquinati, consuetudinem maledicendi, etiam si voto, & animo maledico maledicta non proferantur. Quid dicam de detractationibus, & murmurationibus, quâdo à verbis etiam otiosis vt abstineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem assequamur, necesse sit maximam custodiâ ori adhibere, quod aded difficile, laboriosum, & diuturni temporis est, vt dicat S. Iacobus: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Longissimè igitur abest à perfectione Christiana, non solum qui verbo offendit, sed multò maxime qui maledicendi, & obrectandi licentiam sibi permissam putat, quod ipse iis vitiis careat, quæ in aliis perstringit, & si salutis aliorum causa id se facere arbitretur.

Et vt breuiter dicamus, quodlibet peccatum veniale, quantumlibet leue, moram infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præsertim verò si iam in habitum euaserit. Si enim semel, atq; iterum commissum retardat, quid facturum putamus cum est diuturna consuetudine firmatum? *Omne malum nascens, inquit ille, facile opprimitur, non item cum inueteratum est.* Quare principiis obstandum: quanquã enim peccata hæc spinæ sint, quæ leuiter feriunt, cum parua sunt, cum tamen vsu robustiora fiunt, infixæ magis animo, interiorem hominem, si non prosternunt, concidunt tamen, & quasi delumbant, redduntq; deformiter in via spiritus claudicantem. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & si veniale, non condonari à Deo nisi eius peccatorem pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorum, quæ diuturnitate callum obdixerunt, & ad quæ vsu continuò repetita, voluntas quodammodo obdurefcit.

Concludam tractationem hanc de peccatis, si prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri à S. Augustino, cum scribit in hunc modum: *Inter flagitia, & facinora, & tam multas*

multas iniquitates sunt peccata proficientium, quæ à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur spe frugis, sicut herba segetis. Hæc autem non sunt ea, de quibus hæctenus locuti sumus, quæ nemo non videt, quàm nullius spei sint: sed illa potius, de quibus Cassianus ait: *Incipientem aliquando inanis gloriæ cogitationibus sustentari, ne in grauiora peccata labatur:* vel illa de quibus idem S. Augustinus alibi sic: *Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt sepe vitia, quibus hoc ipsum indicent, cui virtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excoltæ.* Confirmat id exemplis Moyse, Petri, & Sauli: & concludit, refecandum hoc vitium, vel eradicandum, sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum. Huius generis sunt zelus salutis animarum feruidus & intemperatus, correctionis fraternæ vsus intemptiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex præteritorum peccatorum memoria, sollicitudo ex cogitatuincola, motu animi repentino, verbo, silentio & similibus ad superstitionem vsque, denique ardentiora, quàm par est, pœnitentiæ studia, quibus nonnunquam sese dant incipientes, aut etiam proficientium aliqui, quæ laudanda sunt ad eum modum, quo orationis luxuries quædam in nouis oratoribus commendatur. Sed sicut hæc stylo postea depascenda est, sic illa magistri spiritus alis prudentia moderanda.

Colla. 5. cap. 12.
Lib. 22. contra
Faustum, c. 70.

De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuisio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

ECUNDA cura proficientis in abnegatione, post illam nimirum, quam in peccatis profligandis, ponit, versari debet in reuellendis, abiiciendisque illis prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Augustinus, *cum aliquibus cupiditatibus nati sumus, aliquas consuetudine fecimus: nam propter illas, cum quibus nati sumus, baptizantur infantes, vt soluantur à reatu propaginis male, quam habuerunt. Consuetudini semper repugnandum est.* Exemplum adfert ebriosis ante baptismum: *Qui, inquit, baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est. Restat aduersaria consuetudo.* Et concludit: *Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitiis intelligas.* Ex quibus illud (quod etiam experientia magistra discimus) compertum est, Vitia, quæ ante remissionem peccatorum, siue ea per

Sermone 45. de
tempore.
Vide etiam S.
Gregor. lib. 4.
mor. 1. cap. 31.

baptismum, siue per pœnitentiam obtineatur, à peccatore contracta sunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri, non autem quod spectat ad affectionem, siue habitum naturæ, si ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos consuetudinis habitus, tanquam peccati soboles, & hominis hostes, contra quos continenter à proficiente pugnandum est, donec eorum vis vniuersa peruertatur. Atque hoc est, quod hoc loco tractandum suscipimus. Et quamuis non omnia vitia omnibus etiam peccatoribus communia sint, sed vt varia sunt hominum studia, variæ item peccandi consuetudines, & causæ, alia aliis vitia insunt, & singulis propria; nobis tamen, qui disciplinam vniuersam explicamus, conuenit agere de vniuersis. Et tamen nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes sunt; iis nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum est, cognoscere quæ cuiusque vis, & natura sit, & quibus rationibus expugnetur.

Nulla porrò partitio prauorum habituum proposito nostro magis conuenit, quam illa, quæ est apud Cassianum. Cum enim docuisset animæ vitia similiter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem esse partes animæ rationalem, irascibilem, concupiscibilem, conuenienter huic diuisioni vitia vniuersa in tres partes distribuit, his verbis: *Si rationabilem animæ partem vitiorum pestis infecerit, cenodoxia, elationis, inuidia, superbia, præsumptionis, hereseos vitia procreabit. Si irascibilem vulnerauerit sensum, furorem, impatientiam, tristitiam, acediam, pusillanimitatem, crudelitatemque parturiet. Si concupiscibilem corruperit portionem, gastrimargiam, fornicationem, philargyriam, & desideria noxia, terrenaque germinabit.* Alibi autem idem Cassianus suprascripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connectione, & curatione ita scribit. *Sex priora, gastrimargia, fornicatio, philargyria, ira, tristitia, acedia, quadam inter se cognatione, & vt ita dixerim, concatenatione connexa sunt, ita vt prioris exuperantia sequentis efficiatur exordium: nam de abundantia gastrimargiæ fornicationem, de fornicatione philargyriam, de philargyria iram, de ira tristitiam, de tristitia acediam necesse est pululare. Ideoque simili contra hec modo, atque eadem ratione pugnandum est, & à præcedentibus semper aduersus sequentia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exarescit, si antea radices eius, quibus innititur vel nudata fuerint, vel succise. Quamobrem vt acedia vincatur, antè tristitia superanda est, vt tristitia propellatur, ira prius extrudenda est, vt extingatur ira, philargyria calcanda est, vt euellatur philargyria, fornicatio compescenda est, vt fornicatio subruatur, gastrimargiæ vitium est castigandum. Residua verò duo, id est, cenodoxia, & superbia, similiter illa, qua de superioribus vitiis diximus, ratione*

vincuntur-

vincuntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxia enim exuperantia superbiæ fomitem parit. Sed ab illis prioribus vitiis penitus disident, nec simili cum eis societate federantur. Et contrario modo, & ordine suscitantur: nam illis euulsis, hæc vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atque succrescunt. Et paulò post. *Vt superbia possit excludi, cenodoxia est præfocanda. Licet autem octo vitia sibi inuicem connexa sint, specialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gastrimargiæ namque fornicatio peculiari consortio federatur, philargyriæ ira, tristitiæ acedia, cenodoxia superbiæ familiariter coniugatur. Nobis igitur à gastrimargiæ vitio incipiendum est.*

De gula abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

SSE nobis primum certamen contra gulæ vitium (quod alij nominant gastrimargiam) incundū, docent Patres, in primis autem Cassianus: cuius rei hæc rationes sunt. *Prima: Impossibile est, inquit, saturum ventrem pugnare interioris hominis experiri: qui enim gula superfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo estus carnalis concupiscentiæ valebit extinguere? & qui non quiuit passionem in propatulo sitas, paruamque compescere, quem admodum occultas, nulloque hominum teste prurientes moderatrice discretione poterit debellare? Et S. Gregorius: Neque ad conflictum spiritualis agonis assurgitur si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gula videlicet appetitus, edometur.* Hæc autem ratio inde vim habet, quod militia est vita hominis, nobis que contra spiritus hostes innumeros, semper in acie versandum est: *Non enim coronabitur, ait Apostolus, nisi qui legitime certauerit.*

Lib. 4. cap. 3. 11.

16. 20. &c.

Primaratio.

Cap. 13.

Cap. 20.

Lib. 30. moral.

cap. 13.

2. Tim. 2.

Ex quo etiam pendet altera eorundem scriptorum ratio: *Nunquam, inquit Cassianus, robustioribus amuls colluctari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab infirmioribus, paruamque superari, spirituales enim nequitia non nisi victoribus huius vitij, & his, qui merentur in spirituali agone contendere, concertare dignantur. Insultant victis potius tanquam peccati seruus. Immo per Apostolum ironia vtentem non optantis, sed exprobrantis affectu, in idem obiicitur: Tentatio vos non apprehendit, nisi humana. Ac si diceret, non mereri mentis robore conquisto grauiores pugnas nequitiarum caelestium experiri, qui carnem fragilem resistentem spiritui subiugare nequauerunt. Quamobrem cum asserat esse colluctandum aduersus principes, & potestates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam esse significat, asserens antè sibi non esse colluctationem cum carne, & sanguine.*

Secunda ratio.

Cap. 10.

Cap. 16.

1. Cor. 10.

Ephes. 6.

Tertia

Tertia ratio.
Lib. 5 in 1. Reg.
cap. 11.

Tertia ratio est S. Gregorij, qui ita scribit: Ex vno gula vitio innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur, & cum idem gula vitium reciditur, alia multa nobis vitia subiugamus.

Quarta ratio.
Constitut. mo-
nast. cap. 5.

Quarta ratio est S. Basilij ex utilitate petita sicut superior: Ventrū, inquit, moderatio animi perturbationum compressio est, perturbationum autem compressio, animi pax est, atq; tranquillitas; animi verò tranquillitas nihil aliud, quàm virtutum secundissimus fons.

Hic autem erit de vitiis tractationis ordo, vt primò naturam cuiusque vitij inuestigemus, deinde effectus, tertio remedia, postremò indicia victoriæ de eodem vitio partæ, siue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationibus, quibus hominē aggreditur facillè cognoscitur. Hæ autem à S. Gregorio referuntur: *Quinque nos, inquit, modis gula vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores querit: aliquando quælibet sumenda sint, præparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruis, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderata refectiois excedit: nonnunquam verò & abiectius est quod desiderat: & tamen ipso aestu immensi desiderij deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit, quia despecto manna, cibos carniū petiit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellent de sacrificio carnes accipere, sed trudas quereret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicitur, hac fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, aperte ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, cum superbiæ vitio mensuram moderata refectiois excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magna aestu desiderij vilem cibum, scilicet lenticulam concupiuit: quam dum vendendū etiam primogenitis pretulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibum, sed appetitum in vitio est: Vnde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu conscientie degustamus. Hic quippe, quem diximus Esau, primatum per lenticulam perdidit: & Helias in Eremo per virtutem spiritus carnes edendo seruauit: Vnde antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit, & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentauit. Huc pertinet quod idem S. Gregorius alio loco, & Cassianus in institutionibus tradunt de tribus gulæ speciebus.*

Effectus autem gulæ ex his, quæ capitibus dicebamus, ex parte manifesti sunt, & aperte recensentur ab eodem S. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: *De ventris ingluuie, inepta letitia, scurrilitas,*

1. Reg. 14.

Num. 11.

1. Reg. 2.

Ezech. 16.

Genes. 25.

Genes. 3.

Matth. 4.

Lib. 21 in 1. Regum, cap. 3.
Cap. 23.

Lib. 31 moral.
cap. 17.

immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. Has autem sic intelligi debere auctor est S. Thomas: Gula, inquit, proprie consistit circa immoderatam delectationem, quæ est in cibis, & potibus, & ideo illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus consequuntur. Quantum ad rationem, cum animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus, & hinc est hebetudo sensus circa intelligentiam, propter fumositates perturbantes caput. Ob id Salomon, cogitavi abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam. Quantum ad appetitum verò, qui quasi sopito gubernaculo rationis deordinatur plurimum, ponitur inepta letitia, inordinatum verbum, hoc est, multiloquium, inordinatus actus, id est, scurrilitas, quæ risum mouet aliis: denique ex parte corporis ponitur immunditia, id est, incontinentia omnis ad libidinem pertinens. Au autem gulæ intemperantia ad Ecclesiasticos, & religiosos viros vsque pertineat, intelliget, qui leget extremam Apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

Primum remedium est abstinentia, & ieiunium, quo quisque facillè intelligit, curari gulæ vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chrysostomus scribit non solum ipsam delectationem, quæ gulæ vitij maxima pars est, abstinentia frangi, sed auferri etiam reliquam eius sobolem, quam ex S. Gregorio recensuimus. sic enim habet: *Angelorum nempe ieiunium imitatio est, contemptus presentium, scholæ præcum, alimonia animæ, frenum oris, mitigat concupiscentias: sciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compefcit iram, sedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas. Bene compositi sunt ieiunij gestus, facilis lingua, abest ritus ebriorum, recta est cogitatio, non enim effunduntur concupiscentiæ, bilis est continentia, serenitas inualefcit. Hoc autem remedium non tam de ieiunio, quàm de temperantia accipi debet: quæ sine dubio idem non est, ac ieiunium, vt etiam docet S. Augustinus. si quidem ieiuniorum, quæ Ecclesiæ lege iubetur, sunt statuta tempora, sunt proprii ritus, quos etiam seruamus, cum ieiunia spontè suscipimus: temperantia non est temporis legibus astricta: vsus eius quotiescunque volumus, habemus: habere autem debemus ad singulas horas, & momenta, vt hac assiduitate abstinentiæ, non solum os, sed cupiditatem multò magis cohibeamus; rationique, ac Deo obedientem reddamus.*

Secundum remedium affertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus aliis vitiis omnibus, quàm nocentibus cibis abstineat ille, qui gulæ cupiditatem coercere desiderat. Cuius rei hæc ratio est, quia sicut immoderata ciborum cupiditas, & vsus fons est aliorum vitiorum; sic vicissim alia vitia mutuam illi gratiam,

2. 2. gna. 147.
art. 6.

Eccles. 2.

Primum remedium.

Serm. 1. de ieiunio.

Epist. 86.

Secundum remedium.

Philip. 3.

tiam, gulam fouendo, referunt. Neque enim sine causa ij, quorum Deus venter est, dicuntur ab Apostolo terrena sapere: hoc est, terrestribus, & vitiosis cogitationibus delectari.

Tertium remedium.
Lib. 5 in 1. Reg.
cap. 11.

Tertium remedium est S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras, & diaboli infidias eludendas agendum esse, contra quam faciunt qui gulæ tentationi succumbunt: *Hi enim, inquit, sepe ieiunare disponunt, sed cum consueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At sancti viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in presenti habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nam sepe ingentia sunt quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non presumunt. Tanto quidem facilius eadem dura sustinent, quanto eorum onera sibi inesse in perpetua promissione nõ vident. Sed dum optime viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura estimatione promittunt: Sed ei cepta afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Quod monitum sancti Patris eò spectat, vt dum corpus castigamus, auertamus nos ipsos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non suffecturas corporis vires ad tolerandam inedia longi temporis: agamusq; quod agimus, vt est in proverbio: Sufficit enim dici malitia sua, & crastinus dies sollicitus erit sibi. Et: Maior est Deus corde nostro.*

Matth. 6.
1. Ioan. 5.

Quartum remedium.

Quartum remedium est seridò operam dare rebus spiritualibus: huiusmodi enim cogitationes, & studia quam maximè animum abstrahunt à corporis cura. Ex quo sequitur corporis imbecillitas, & macies: Gulam, ait S. Gregorius, per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore celestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit.

Lib. 5 in 1. Reg.
cap. 15.

Quintum remedium.
Marci 11.
Matth. 23.
Ioan. 4.

Quintum remedium est respicere ad exemplar Christi Domini, quem scimus esuriisse sepe, & sitiisse: siquidem de eo legimus: Cum exiret à Bethania esuriit. Et: Mane reuertens in ciuitatem esuriit. Et: Mulier, inquit, da mihi bibere. Et post ieiunium item esuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panem. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibus depellit, si eum vrget animarum salus. Vt cum ad conuertendam Samaritanam intentus, cibum se alium habere ad manducandum, discipulis hortantibus, vt comedat, esuriens licet, respondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Christo Domino in medio suorum tantorum tormetorum posito accidit. Scribunt enim Euangelistæ: Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et: Dabant ei myrrhatum vinum. Denique cum moribundus modestissimè suam sitim insinuat

Matth. 22.
Marci 15.

Ioan. 19.

insinuat Christus illa voce: Sitio, testatur S. Ioannes, satellites spongiam aceto plenam hyssopo circumponentes, obtulisse ori eius. Et cum accepisset Iesus acetum dixit: Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum.

Deniq; huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de temperando victu libri suorum Exercitiorum, & illud in primis, vt proficiens se quotidie diligenter examinet, inquiratque, quomodo se in hoc primo cum vitiositate confictu, gerat. Quod itè fit, si proficiens prius intelligat, qua tentatione ex supradictis pulsetur: quodue ex allatis remediis sibi, & suo morbo salutare magis fore putet, eoq; vtatur assidue.

Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

LAMOREM exactoris non audis. Ita legimus scriptum apud Iob. Quo loco S. Gregorius sic habet: Nonnulli per exactorem intelligi ventrem volunt: ipse namq; à nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendit etiam per naturam querit. Inest enim edendi, & bibendi natura necessitas, fame, sitiq; quasi quibusdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liberi nunquam sumus, quamdiu in mortali corpore viuimus. Quare gulæ vitium ab aliis hoc discrepat, quod naturæ necessitatem potest semper prætexere, cum inuadit hominem, quod non possunt alia: & propterea sic necesse est, ait idem, vt artem quisq; continentie teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis interna hunc hominem, quem exterius gestamus, & ipsi insunt motus lasciuia, & ipsi effectus suppetunt operationi bonæ. Sæpe verò dum in illo hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & sæpe dum quasi conciuui parcimus, ad prælium hostem nutrimus.

Cap. 39.
Lib. 30. moral.
cap. 13.

Cap. 14. lib. moralium 30.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus proficientis in ea, sit timor, ne rapiatur homo aliquando occasione necessitatis extra metas necessitatis. Qua de re S. Augustinus: Non ego, inquit, immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noè omnium carnis genus quod cibo esset vsui, manducare permissum, Eliam cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus non fuisse pollutum. Et scio Esau lenticulæ concupiscentia decapitum, & David propter aquæ desiderium à se ipso reprehensum, & Regem nostrum

Primum indicium.
Lib. 10. confess.
cap. 31.
Genes. 9.
3. Reg. 17.
Matth. 3.
Genes. 25.
2. Reg. 23.
Mat. 4. Numer. 11.

non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populum in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia esca desiderio aduersus Dominum mormurauit, improbari. In his ergo tentationibus positus certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi, & bibendi: non enim est, quod semel precidere, & ulterius non attingere decernam; sicut de concubitu potui. Itaque freni gutturis temperata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantum extra metas necessitatis? quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum.

Secundum indicium.

Secundum indicium est pugna, quam suscipit proficiens aduersus ipsammet gulæ delectationem, quam percipit eiusdem necessitatis occasione. Hæc autem duplex est ex sententia eiusdem S. Augustini. Prior est, si antequam cibum capias, ita te compares, ac si medicamentum sumere deberes. De qua re sic idem: Nunc autem suavis est mihi necessitas, & aduersus istam necessitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis sepius in seruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & sitis quidam dolores sunt. Vrrunt, & sicut febris, necant, nisi alimenterum medicina succurrat: quæ quoniam præstata est ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostræ infirmitati terra, & aqua, & cælum seruiunt, calamitates deliciae vocantur. Hoc me docuisti, ut quem admodum medicamentum a sumpturus accedam.

I.
Ibidem.
Ibidem.

2.

Posterior est cum edacitate compressa, abnegationis prædictæ virtute, insurgit inter edendum noua voluptas, in qua iudicanda acutiores nos esse oportet, quod quid in ea vitiosum sit, occultius est. Nam, ut ait S. Gregorius: Facile est deprehendere cum voluptas eius necessitatem præuenit: Sed valde est difficile discernere cum in ipso esu necessario se occulta subiungit: nam quia præuenit naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum soluitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est voluptas suppetat, ignoratur. Sed redeamus ad S. Augustinum, qui suo nos exemplo instituit, quomodo pugna hæc nobis ineunda sit: Sed dum ad quietem satietatis, inquit, ex indigenti molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ: ipse enim transitus voluptas est, & non est alius, qui transeat, quam quod transire cogit necessitas. Et, cum salus sit causa edendi, & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, ut eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriusque est. Nam quod salutis satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertum fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum bilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis, ut obtentu salutis obumbret negotium voluptatis.

Lib. 30. moral.
cap. 4.

Aduer-

Aduersus hanc voluptatem ad eam occultam, & implicatam necessitati nostræ, non aliter agendum videtur S. Augustino, quam quod in huiusmodi rebus faciendum esse scriptura nos docet: Cum ignoremus, quid agere debeamus, ad te sunt oculi nostri ne pereamus. His, inquit S. Augustinus, tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat. Multa nobis orantibus tribuisti, & quidquid boni, antequam oramus, accipimus, à te accipimus, & ut hoc postea cognosceremus, à te accipimus. Audiui vocem tuam: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia possum, inquit Apostolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, ut omnia possim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iste se accepisse confitetur. Audiui alium rogantem ut accipiat. Aufer à me, inquit, concupiscentias ventris. Vnde apparet, sancte Deus meus, te dare cum fit, quod imperas fieri.

2. Paral. 29.

Ecclesiast. 18.

Philip. 4.

Ecclesiast. 23.

Tertium indicium.

Tertium indicium est virtus, præsertim verò castitas, tum animi, tum corporis. ut enim ex intemperantia gulæ vitia, sic consequens est, ut ex abnegatione gulæ, abstinentiaque virtutes existant. Illæ, inquam, virtutes, quæ intemperantis vitiis sunt contrariæ. S. Gregorius in illa scripturæ verba: Reliqui verò dispersi sunt, ita ut nec relinquere tur duo pariter, sic scribit, probatio vera abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis: nam bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuat. Bene ergo alij in fugam versi perhibentur, quia cum abstinentes quosque diuina gratia perfecte remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscenitatum aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci nunquam possint: dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat, quod deserit, ut prauales victoribus non permittat. Ibidem plura S. Pater, sed ea pertinent ad alium locum, à nobis postea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt, ut duo pariter ex eis non sint relictæ: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non sinitur.

Lib. 5. in primis
Regum, cap. 11.

Quartum indicium ex Cassiano habetur. Est autem cum non solum non voluptati, sed etiam magnæ molestiæ est proficienti ad reficiendas corporis vires, & valetudinem sustentandam, necessitas cuiuslibet moderationis adhibendæ cibi, potionisque. Ob quod, ait, ciborum non solum superfluous appetitus virtutum contemplatione calcandus est, sed etiam ipsi natura necessarius, tanquam castitati contrarius, non sine cordis anxietate sumendus est. Et ita demum vitæ nostræ institutus est cursus, ut nullum magis sit tempus, quo sentimus nos à spiritualibus studiis reuocari, quam quo descendere ad necessariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumque ad hanc

Quartum indicium.

Lib. 5. cap. 14.

necessitate submittimur, vsui potius vitæ, quàm mentis desiderio famulantes quanto citius ab ea, velut à salutari bus nos studium retrahentes, subtrahi festinemus: nequaquam enim poterimus escarum presentium spernere voluptates, nisi mens contemplationi diuina defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum celestium delectetur. Summam totius perfectionis huius attingit Dominus illis verbis: *Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Et illis: *Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me.*

Matth. 4.
Ioh. 4.

Quanam regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.

CAPVT XII.

ED monet hic locus, vt differamus de grauissima illa cogitatione, quæ aliquando angit multos proficientes, vt getq; vt pergant sequi vsq; ad vitæ finem, non solum magnam frugalitatem victus, sed etiam summam abstinentiam, ieiunia, vigilias, aliasq; afflictiones quasq; ferre potest corpus. quod hæc fuerit sanctorum hominum vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hic agitur de pœnitentibus, aut de iis, quibus ad declinanda peccati pericula huiusmodi vitæ institutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctum sit, necessarium est (de his enim, quæ sententia patrum sit, primo libro explicauimus) nec in controuersiam vocatur, sanctum ne sit ieiunium, salutare vigilias, vtilis, & necessaria castigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnes. Sed illud est, quod quæritur, an quantacumq; corporis vexatio sustineri possit à nobis, ea semper amplectenda sit, & tenenda mordicus; etiam si alia charitatis opera Deo gratissima ab illa nos aliquando auocent. & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis instituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipsa perfectionis vis, atque natura. De qua tota re mihi videtur responderi posse per capita, quæ sequuntur.

Primum caput.

Primum caput est. leges, quæ quibusdam religiosis familiis de vitæ genere austero ex earum instituto à Patribus datæ sunt, obseruanda sunt diligenter ab iis, qui in eas adscripti sunt: non sunt tamen producenda, tanquam norma viuendi omnibus perfectionis Evangelicæ sectatoribus retinenda, neque enim id fieri potest. Et ne discedamus à religiosorum hominum exemplis, Cassianus sic scribit: *Apud*

Lib. cap. 11.

Egypti

Egypti monachos summa reputantur delicia, si herba sale condita, quam lapsanum vocant, aqua diluta, ad refectiorem fratribus apponatur. Et addit: Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aerum temperies, nec qualitas nostræ fragilitatis admittit.

S. Bernardus Cisterciensium familiæ maximus amplificator sic sancit de monachis ægrotis illius ordinis. *Minimè competit religioni vestra medicinas quærere corporales, sed nec expedit saluti: nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid sumere tolerabile est, & hoc aliquando fieri solet: at verò species emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens est, & contrarium puritati: maximeq; ordinis nostri nec honestati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum in toto corde, Sana animam meam Domine, quia peccaui tibi.*

Epistola 32.

Psalm. 40.

Et nihilominus S. Basilius monachis sui temporis leges sanctissimas præscribens, quibusdam nõ tam artis, quàm hominum vitiis indicatis, medicinæ scientiam valde commendat: appellatque munus diuinitus hominibus datum: *Neq; enim, inquit, fortuito orta de terra herbae sunt ad singula morborum genera accommodata; sed nimirum hæc supremi Opificis voluntate edita sunt, eo consilio, vt iis nos ad vtilitatem nostram vt possimus. Quo circa ea quidem, quæ in radicibus, floribus, aut foliis, aut fructibus, aut succis naturaliter inest, aut quodcumq; etiam ex metallis, minere aliquid ad corporis nostri usum appositum habere inuentum sit, ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent, quibus in cibo, potioneq; vt consueuimus. Idq; postquam sacrarum literarum testimoniis, & exemplis confirmasset, concludit: *Mihi ad colendam continentiam hæc ars haud mediocri momentum videtur adferre. Siquidem animaduerto ab ea delicias amputari, & crapulam damnari, epularum præterea varietatem; & exquisitam nimis condimentorum præuè excogitatam solertiam, tanquam inutilem improbari. In summa deniq; indigentiam ab ea sanitatis matrem appellari.**

Reg. fusum di-
stribuat, cap. 55.

S. Augustinus etiam medicos consulēdos religiosus, cum infirma sunt valetudine, apertè scribit in regula Monachorū. Deinde aliquæ religiones sanctissimè interdunt vsu carniū suis alumnis. Aliæ etiam lactis, casei, ouorum. Aliquæ plures ieiuniorum quadragesimas celebrant singulis annis, aliæ pauciores. Religiosi multi interulas cilicinas induunt, laneas alij, lineas etiam nonnulli. Cædunt se multi verberibus crebrò, alij rarius, idq; ex regulæ præscripto. Non possunt sanè proficientes instituta hæc omnia simul cõplecti. Sed nec vocantur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non sunt hæc omnibus, aut certè non omnibus singula iter ad perfectionem necessa-

Epistola 109.

cessarium: Sed iis, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Lib. 4. cap. 5.

Deniq; Cassianus de ieiuniis (quæ eadem est ratio de cæteris quoque corporis afflictationibus) sic habet: Super ieiuniorum modo haud potest facile vniformis regula custodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus inest, nec sicut cætera virtutes animi solius rigore parantur: & idcirco quia non in sola fortitudine mentis, animaq; consistunt, cum corporis enim possibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuersum quidem esse refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari scilicet corporum statu, vel ætate, vel sexu, vnã tamen esse omnibus pro mentis continentia, atq; animi virtute, castigationis regulam.

Secundum caput.

Secundum caput. Ita religiosus quisq; secundum suæ religionis huiusmodi instituta viuere debet, vt ne latum quidem vnguem discedat ab eis. Hoc pertinet ad singularitatis vitium euitandum: quod in religioso quoq; conuentu solet existimari grauissimum. Quicquid enim, ait Cassianus, extra consuetudinem præsumitur, vsusq; communem, vt vanæ gloriæ, atq; ostentationis morbo pollutum antiquissima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito scientiæ, & discretiõis enituisse peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Christi, velut splendidissima luminaria, omnibus prælocauit, esu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facili, abstinuisse cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermissis panis vsu, leguminum, vel olerum, seu pomorum refectionem sectati sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus, sed ne discretiõis quidem, aut scientiæ gratiam consecutum. Eandem sententiam ante Cassianum habuerat S.

Reg. breu. cap. 128.

Basilii: sicut enim respondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt plusquam cæteri ieiunet, vigilætue ex proprio ipsius voluntatis arbitrio: Cùm Dominus, inquit, dixerit, Descendi de celo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patri: quidquid quisque ex propria voluntatis arbitrio facit, id cùm facienti proprium sit, alienum est à cultu pietatis: metuendumq; est, ne de eo, quod videtur facere,

Ioan. 6.

ipsi dicatur à Domino: Ad te conuerso eius, & tu dominaberis illius: in collatione enim cum cæteris, hoc quod quis in rebus etiam bonis velit excellere, contentiõis vitium est, quod ex appetitione nascitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum esse, Apostolus docens, ait: Non enim audemus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant. Quocirca omiõis propriis voluntatibus, eoque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quam cæteri, parere debemus. Apostolo admonenti, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: Sibi enim placere, & inani gloria, & contentiõis studio delectari, res sunt prorsus alienæ ab iis, qui bonum certamen legitime certant. Ad extremum S. Basilius ita concludit, quod etiam incipientibus conuenire,

Genes. 4.

2. Corinth. 10.

2. Corinth. 10.

primo

primo libro diximus: Si verò sit, qui necessario acriore sibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse, arbitretur, rationem is quare id sic existimet, iis aperito, quibus credita est communis disciplina procuratio, & quod illi statuerint, id obseruato. Si quidem fieri potest plerumq; vt necessitati ipsius alia ratione melius consulatur.

Tertium caput. Nec castigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda est ab eo instinctu etiam diuino, quo moti secuti eam sunt aliqui sancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim instinctus varius est, & multiplex: Siquidem diuisiones gratiarum sunt: & vnusquisq; proprium donum habet ex Deo. Alioquin protrahatur ieiunium sine vilo cibo, potuue vsq; ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moysis primùm, deinde Eliæ, postremò Christi Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianum, quia id S. Paulo heremitarum parenti diuinitus concessum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti simus solo sanctissimæ Eucharistiæ pabulo, nec aliud præterea quicquam ad victum adhibeamus, quia hoc etiam aliquibus à Deo datum est. Toto vitæ tempore, quod reliquum est, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum sequenda vestigia in carceres, in sepulchra, in obscurissima, & angustissima ergastula: quæ sanè facta quanquam dubitandum non est, à sanctis illis hominibus ex auctoritate diuina gesta esse, nullus est, qui non videat, ea admiranda quidem esse, non esse tamen scripta, vt imitationi exponeretur; sed vt in iis etiam prædicemus infinitam Dei potestatem, & sapientiã, qui mirabilis est in Sanctis suis: & quædam aliquando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, sed quo consilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in sanctuarium eius, & intelligamus in nouissimis illius. Quæ igitur, inquit, seruanda norma est, ad quam in hoc vitæ genere seueriore nos ipsos dirigamus?

Tertium caput.

1. Corinth. 12.

In Vita Pauli.

Psalm. 67.

Psalm. 72.

Quartum caput. Debet proficiens animo maximè affectus esse erga genus vitæ seuerioris, suoque corpori, ac sensui, hoc est, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem possit efficere. Id verò necessarium est, tum vt assequatur proficiens abstinentiam, sobrietatem, & alias huius generis virtutes; sunt enim hæc propriæ virtutes animi, & quæ ne ad effectum perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus sit ad quasunque res aduersas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta sunt, fortiter ferenda, quâdocunque sese occasio obtulerit. Id enim propriū est hominis Christi,

Quartum caput.

T

stiani,

stiani, ne dum religiosi: & officium planè Apostolicum, cuius præclarissimum exemplum nobis est vel vnus Apostoli Pauli vita. Ego, inquit, didici, in quibus sum sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare (vbique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat. Et alibi: In labore, & arumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate. Has autem perpersiones, & calamitates sibi cum aliis Apostolus communes esse testatur, cum ait: *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & in omnibus tribulationem patimur; sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed non delinquimus, deicimur, sed non perimus, semper mortificationem IESV in corpore nostro circumferentes, vt & vita IESV manifestetur in corporibus nostris.* Et sanè hanc eandem fuisse vitam, hoc est, viuendi rationem IESV intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famem, & sitim, quam in ediam Dominus tolerarit, quas vigilias susceperit, quanto, vt ita dicam, odio, carnem suam innocentissimam, sanctissimam habuerit propter salutem, & institutionem nostram, quam semper animo paratissimus fuerit ad grauissima quæque mala nostri causa expectanda, & sustinenda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur sit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam si desint huiusmodi mala, quæ ferat, non desit tamen firma deliberatio tenendi occasionem quamcunque, cum dabitur, eadem omnia subeundi.

Quintum caput. Positis supradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior regula afflictationis corporis suscipiendæ, vel reiiciendæ, quàm illa, quam adfert ad hoc idem statuendum, sapientissimus vir Basilus his verbis: *Ita amplectenda à nobis continentia est, vt eam cum viribus corporis commetiamur.* Per continentiam autem intelligit omnè corporis, & animæ mortificationem, sed corporis præsertim. Sic autem sequitur: *Qua solo animo cernuntur virtutes, eæ omnes omnibus promiscuè æqualiter seruanda proponuntur: veluti mansuetudo, morum facilitas, summissio animi, bonitas, amor in fratres, innocentia, studium veritatis, misericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiare animi esse virtutes, dicimus: quando ad eas parandas, colendasque animo, corpus nihil plus adfert, quàm quod ipsi quedam veluti curia est, in qua huiusmodi res deliberantur. Porro modum vires corporis finient, si neque leuiore quàm labores suscipiet, quàm quantis ferendis esse par possit: neque, si ea item persequi voluerit, quæ sustinere se non posse, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror, ne propterea quod in continentia cultu seruatus modus non sit, corpus eneruauerimus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles existamus; neque enim eo consilio Dominus hominem finxit, vt segnis, ac languens desideret, sed contra potius, vt esset, qui se in laboribus honestè exerceret.*

Hanc

Hanc sententiã Basilio dignam confirmat præcepto, quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & multò magis post lapsum, cum dixit: *In sudore vultus tui vesteris pane tuo;* Deinde quia reliqua diuina oracula, præsertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actiuosum, motionique expositum habeamus. Et Deus non condidit nos, vt dissoluto corpore, quasi spirantes mortui iaceremus. Conseruandum igitur illud est, quod Deus optimam rationem secutus fecit, cum nos condidit: alioquin similes erimus oleibus, quæ solis ardore languescunt, & quasi beta semielixa, vt est apud Prophetam: cum tamè fecundas arbores imitari potius debeamus, quæ & ipsæ copiosè sunt, & alios fructuum, quos habent, vbertate delectant. Nec Deo seruiemus, nisi ex dimidia tantum parte, solo videlicet animo, non autem corpore, & tamen constamus duplici hac natura, vt duplici etiam virtute tum animi, tum corporis exerceamur.

Adfert deinceps Christi Saluatoris exemplum, quod omnibus ipsemet ad imitandum proponit, cum ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Ac primùm quidem docet, quænam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudentiæ, & reliquarum omnium; deinde subiungit: *Corporis verò cuiusmodi, & quanta? prima sua ætate parentum imperio subiectus, omnes labores corporis cum ipsis tolerauit: usque victum quesuit. Ætate iam progressus non in angulo abiectus, & corpore viribus destituito, indiguit aliorum ministerio, sed itineribus, & quidem pedibus continenter conficiendis, discipulis ministrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & longioribus sermonibus instruendo, ex locis aliis in alia se transferendo, saluti nostre consulere non intermisit.* Postea etiam recenset, quæ de se ipso narrat S. Paulus: & proponit omnium Apostolorum viuendi rationem minimè otiosam, sed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorum Patrum veteris Testamenti. tandemque concludit: *Perस्पicuum igitur est ex legibus nature, doctrina diuinarum litterarum, sanctorum omnium virorum exemplis, Saluatoris ipsius vitæ instituto, & illa perfecta viuendi norma, & honestius, & vtilius esse, confirmando corpori suggerere, quàm adimere vires: idque strenuum reddere obeunda bonæ actioni, quàm vtrouea quapiam maceratione exoletum.* Ex quibus perspiciuum in primis est, S. Basilium loqui non solum, vt quibusdam visum est, de conseruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, sed etiam, & multò magis ad labores illos grauiore subeundos, quos Apostolica vita, & Saluatoris nostri exemplum ab Euangelij ministris, & vineæ Domini cultoribus suscipi oportere demonstrant.

Est igitur sententia sancti Patris hæc: sustentandum esse corpus,

T 2

vt pat

Philipp. 4.

2. Corinth. II.

1. Corinth. 4.

2. Corinth. 4.

Quintum caput.

Constitut. monast. cap. 5.

Genes. 2. Infr. 3.

2. Thessal. 3. & 4.

Isaia 51. secun- rum 70. qui & bi vulgaris editio habet quasi Oryx illaqueatus, legunt, quasi beta semicotta.

Ionn. 12.

vt par sit oneribus Christianæ vocationis, quæcunque ea sit, ferendis: eaque in voluntariis ieiuniis, vigiliis, & aliis corporis vexationibus regula seruanda, quæ nihil impediat munera rectæ, & ex Deo instituta cuiusque vitæ. Ad quod vt magna prudētia opus est, ne per caussam, vt inquit ille, *necessitas corporis, eo impingamus, vt voluptatibus seruiamus*; sic qui prudentia vsus, & ad prædictum finem suæ vocationis consequendum, corpori necessarium cibi subsidium tribuit, *nihil est*, ait sanctus Pater, *quam obrem eo inferior habendus sit, qui ab eo se temperavit*. Quod adeo certum, verumq; est, vt sectatoribus etiam solitudinis, vt finem suum consequantur, hoc idem faciendum esse, Cæsianus his verbis admonet: *Omni cautione, atq; solertia iugis circumspēcti cordis seruetur intentio, ne quo modo iudicio nostræ discretionis errante, aut inconsideratæ continentia cupiditate succens, aut desiderio nimia remissionis illecti substantiam virium nostrarum iniqua trutinæ examinatione libremus: Sed in altera quidem lance anime puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conscientia iudicio vtraque pendamus, vt in neutram partem vnus rei affectu præponderante, peruersi, vel ad immodicam distractionem, vel ad nimiam remissionem, æqualitatis libræ propensius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti?*

Collatione 21.
cap. 22.

Genes. 4.

Sextum caput.

Collatione 21.
cap. 15.
2. 2. 9. 188. artic.
7.

Reg. 125.

Postremum illud est, doctrinæ huius, quam ex S. Basilio attulimus ratio præcipua hæc est: ieiunia, vigilia, & alia huiusmodi corporis afflictiones non tam perfectio sunt, quam instrumenta perfectionis, vt docet Cæsianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, sed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem consequendam confert. Qui modus non vnus est, sed varius, vt variæ sunt corporum humanorum constitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio est ad bonum aptior; non eadem etiam omnibus ad virtutes occasiones, & incitamenta: plura opposita aliquibus impedimenta, pauciora aliis, vt omninò necesse sit, etiam in corporum penis magnas existere varietates: cuius tamen mensura euidentis est corporis robor, & valetudo relata ad progressum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiusque vocationis instituto. Legantur etiam quæ hac de re idem S. Basilius scribit in regulis breuioribus.

De abnegatione exercenda aduersus lingua incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.

CAPUT XIII.

INGVÆ vitia gulæ soboles esse, S. Gregorius affirmat; & sunt sine dubio cognata. palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hic de lingua, vt vniuersitas iniquitatis est, & nominatur à S. Iacobo, nequaquam agendum est: *Iacob. 3.* Siquidem proficiens, si proficiens est, abstinere à grauibus illis, mortiferisque peccatis, quæ blasphemis, detractionibus, huiuscemodique aliis linguæ officiis committuntur. Quoniam tamen in hæc ipsa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens potest, instituenus est, qua ratione securim ad radicem mittere, ipsumque omnium linguæ malorum fontem siccare possit. Hoc enim ad perfectionis studiosum maximè pertinet. Est autem id, vt à verbis etiam otiosis, quantum potest, caueat. Verbum enim otiosum, vt eius rationem, & vim explicemus, peccatum est: *Dico autem vobis*, inquit Dominus, *quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis*. Sic verò describitur à S. Gregorio: *Otiosum verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione pia utilitatis caret*. Et S. Hieronymus sic scribit in Matthæum: *Otiosum verbum est quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis. Si omnis seruis de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Caterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus*. *Natura Verbi otiosi. Matth. 12. Lib. 7. moralium, cap. 17. Lib. 2. cap. 12.*

Quo loco illud reticendum nõ est, vt otiosa verba ex ore dicentis prodeunt, sic prodire etiam potest & oratio otiosa. Hæc autem ea est, cum quis dicendi genere inutili, & inani, aut etiam offensionis aliquid habente, vtitur ad populum, & pro concione. In qua sententia est S. Augustinus, qui cum produxisset illud Davidis dictum: *In populo graui laudabo te*, ait, *nec illa suauietas delectabilis est, qua non quidem iniqua diliguntur, sed exigua, & fragilia bona spumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, atq; stabilia decenter, & grauius ornarentur. Est tale aliquid in epistola beati Cypriani, quod ideo puto vel accidisse, vel consultò factum esse, vt sciretur à posteris, quam linguam doctrinæ christianæ sanitas, ab ista redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modestioremq; restrinxerit: qualis in eius consequentibus litteris securè amatur, religiose appetitur, sed difficillimè impletur. Ait ergo quodam loco, Petamus hanc sedem: dant secessum vicina secreta: vbi dum*

Lib. 4. de doctrina christiana, cap. 34.
Psalm. 34.

erratici palmitum lapsus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, vitæam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur ista nisi mirabiliter affluentiissima fecunditate, sed profusione nimia gravitati displicent. Quapropter vir sanctus & posse se, ostendit, sic dicere, quoniam dixit alicubi, & nolle, quia postmodum nufquam. Effectus verbi otiosi vno verbo à Salomone indicantur cum ait: *In multiloquio non deerit peccatum.*

Duplex autem hoc peccatum est, vnum lenius, & est culpa ipsa venialis, quæ ex verbo otiosè prolato contrahitur: alterum est periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam sæpenumerò incurritur. quæ sunt omnia linguæ flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: *Quis numeret, quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes? quam multiplex in labiis incircumcisis immunditia coaguletur? quam sit grauis perniciosa oris incircumscripti? Est lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciuia, sequens arrogantie famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam, & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. quam vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum? Quorum malorum ex otioso verbo deriuationem declarat S. Gregorius: Dum enim, ait, ab otiosis verbis nequaquam lingua compefcitur, ad temeritatem quoque, stulticæ increpationis effrenatur. Quibusdam enim suæ ruinæ gradibus desidiosa mens in foueæ lapsus impellitur; nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus. Quæ ille ibidem copiosè perfequitur. Ad vniuersitatem igitur iniquitatis, quam in lingua sedem collocasse S. Apostolus dicit, adiutum primum patefaciunt hominibus otiosa verba.*

Sed grauisimum illud damnum censeretur debet, quod adferunt proficienti verba otiosa, præsertim cum multa sunt: nempe mentis euagationem, & quasi peregrinationem longius à cogitationibus utilioribus, vix vt ad se redire deinde queat. *Humana mens, ait S. Gregorius, aquæ more, & circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, vnde descendit, & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit: quot enim superuacuis verbis à silentij sui censura dissipatur, quasi tot riuus extra se ducitur: vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intimæ considerationis amittit.*

Primum remedium est ex S. Basilio: *Aded magnum, inquit, est otiosus verbi periculum, vt licet genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur, tamen nisi ad edificationem fidei dirigatur, nequaquam liber est à periculo, qui illud loquitur. quippe qui eo quod ad edificationem illud non accommodauit, contristatus noscitur Spiritum sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus, cum ait, Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad edificationem fidei, vt*

det gratiam audientibus. Et subiicit illud: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Quam verò pernicioosa res sit contristare Spiritum sanctum, quid opus est, vt dicatur?

Secundum remedium est discere vtiliter loqui, & huic rei assuescere. Id autem fiet, si quæ in loquendo considerare debeat, Doctor Euangelicus S. Gregorius docet, ea quasi locutionis suæ leges sibi seruandas, quisque existimet. Sunt autem hæc: *Pensare doctor debet, inquit, quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta Pauli vocem sermo noster semper in gratia sit saltem conditus. Cui, quia sæpe verbum, quod hæc admittit persona, altera non admittit, sæpe eadem persona secundum factum sit altera. Quando, quia sæpe etiam differtur verbum, postmodum benignè recipitur, & nonnunquam languescit; si hoc, quod ante proferri debuit, tempus amiserit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Paulus Titum monet, argue cum omni imperio. Timotheum verò, argue, obsecra, increpa cum omni patientia. Quid est quod vni imperium, alteri patientiam precipit, nisi quod vnum lenioris, alterum feruentioris spiritus esse conspexit? Quantum, ne si eum, quod multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus. Vnde predicator egregius, Obsecro vos, fratres, vt sufferatis verbum solati, etenim perpauca scripsi vobis. Hoc infirmis præcipuè congruit.*

Tertium remedium, considerare tempus illud, quod frustra teritur inutiliter loquendo, pretiosum tempus esse, diuinitus nobis concessum, vteo vtamur ad salutem sempiternam procurandam: *Nemo, inquit S. Bernardus, parui estimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit insipiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulget. Donec transeat, inquit, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem.*

Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex superiori loco cum verba faciunt, vt dicebamus, otiosè multa dicunt. Et vt nihil dicamus de iniuria, quam faciunt Dei verbo, quod tanti ponderis est, inani illud sermone eleuando, audiant saltem eiusdem diuini verbi præclarissimum, & perfectissimum oratorem Augustinum: is enim hoc dat consilium aduersus futilem illum orandi modum: *Agar, inquit, noster eloquens vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiat, & hæc se posse pietate magis orationum, quam oratorum facultate non dubitet, vt orando pro se, & pro illis, quos est allocuturus sit orator, antequam dicat. Ipsa hora iam vt dicat, accedens,*

Effectus Verbi otiosi.
Proverb. 10.

Sermone de triplici cordia.

Lib. 7. moralium, cap. 17.

Ibidem.

Remedia contra Verba otiosa.
Primum remedium.
Reg. breu. c. 24.
Ephes. 4.

Secundum remedium.
Homil. II. in Ez. eobielem.

Colos. 3.

Tit. 2.
2. Timoth. 4.

Hebr. 4.

Tertium remedium.

Ibidem.

Quartum remedium.

Lib. 4. de doctrin. christ. cap. 14. & 15.

dens, priusquam exeret proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, ut eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Et post aliqua: Si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non & in eis, qui tradunt discipulis Christum? Et in eodem extremo libro: In ipso sermone malit rebus placere, quam verbis, nec existimet dici melius, nisi quod dicitur verius: nec doctor verbis seruiat, sed verba doctori. Hoc est quod Apostolus ait, Non in sapientia verbi, ut non euacuetur crux Christi. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non quod aduersariis oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam scribit, ut potens sit in doctrina sana, & contradicentes possit redarguere: Sed verbis contendere est, non curare, quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni preferatur alterius.

Cap. 28.
1. Corinth. 1.
2. Timoth. 2.
Tit. 1.
Primum indicium vtilitatis locutionis. Constit. monastic cap. 12.
Iacob. 3.
Secundum indicium.
Matth. 23.
Ioan. 8.
Luc. 2.
Matth. 27.
Luc. 4.
Ioan. 7. & 12.
Matth. 23. & 12.
Luc. 4.
Ioan. 4.

Indicium autem sermonis vtilis, & alieni ab otiositate verborum, est, cum proficiens ita se comparat ad loquendum, ut vtilitatem semper spectet, cum loquitur: Verborum autem vtilitas, inquit S. Basilius, ea opinor fuerit, si aut de virtute in loco differatur, aut si ad rei alicuius, quae facienda est, inestet, vrgeatque vsus, sermo accommodetur, aut etiam denique ad audientium edificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere sermones versentur, ij reuici tanquam supernacanei, & inutiles debent. Certè non est hæc aduersus inutilem locutionem abnegationis ratio in postremis habenda à proficiente: quia si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.

Alterum indicium est imitatio modi loquendi, & tacendi, quo vsus est Dominus noster IESVS CHRIVS, dum inter homines versaretur, qui licet non caruerit figuris vsitatoribus ad hyperbolem vsque, ut est illa: Excolantes culicem, Camelum autem glutientes; fuit nihilominus simplicissimus, & institutus solum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus semper Dominus, & veritatis amantissimus. Si veritatem dico, ait: prudentissimus in dicendo: Et stupebant super prudentia, & responsis eius. Silentij in tempore cultor eximius, præsertim in propria causa: Et non respondit ei ad vllum verbum, ita ut mirarentur præses vehementer: potens verbo maximè inter concionandum. Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius: vehemens item, & feruens spiritu: quare crebrò etiam vocem tollebat, clamans: in reprehensionibus peccatorum acer: Serpentes: Genimina viperarum. Generatio mala, & adultera, inquit: suavis nihilominus, & graciosus. Et mirabantur, ait S. Lucas, in verbis gratia, quae procedebant de ore eius: Semper intentus ad animarum conuersionem, & salutem: quare etiam dum nõ concionaretur, omnem occasionem capiebat de rebus spiritualibus agendi ex quacunque præsentia materia: ut cum agit de aqua cum Samaritana muliere: Et dedisset tibi, inquit, aquam viuam. Et cum diceretur illi:

illi: Domine semper da nobis panem hunc, ait: Ego sum panis vitæ; qui venit ad me non esuriat.

De abnegatione luxuria.

CAPVT XIV.

ANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum: Recensui quacunque fecit Amalech Israël, quomodo resistit ei in via, cum ascenderet de Aegypto: per Amalech vitium luxuriæ, siue fornicationis intelligit; per ascendentes de Aegypto nouiter, ut ille ait, conuersos ad Dominum, qui peccatorum tenebras, & ima deferunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montem boni operis ascendunt. In via autem, inquit, Amalech Israël resistit, quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis obicit, & corda, quæ potest, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta est pugna fornicationis, resistisse perhibetur, non quomodolibet obuiasse: resistere quidem forti expugnationi instare est. Israël de Aegypto ascendit, quia electi omnes dum sanctè viuendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi utique per validos modos Amalech resistentem vident. Quid est autem, quod contra alios solus armis pugnat Moyse, contra Amalech autem non solis armis, sed etiam virtute orationis? sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Casianus etiam affirmat aduersus spiritum fornicationis certamen esse longum præ cæteris, ac diuturnum, & perpauca ad purum denicium. Immane bellum, & quod cum à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non nisi prius cætera vitia superentur, extinguitur.

Porro naturam vitij huius pulchrè describit idem S. Gregorius explicans illud: Non parcas ei, & non concupiscas illius aliquid, sed intersce à viro vsque ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & asinum, & ouem, & camelum. Quis est autem, inquit, qui parcat Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciuia aliquid retinet? nam plerique turpitudinis opera nõ exercent, sed linguam à turpi locutione non cohibent: plerique, per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, sed quod actu resugunt, corde concupiscunt. Parcat itaque Amalech qui blandimenta lasciuie, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non concupiscas ipsius aliquid, ut penitus eradiceretur à cogitatione. Qui sunt viri

viri interficiendi, nisi suadentes motus turpitudinis? viri et enim sunt, quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus semina prauitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentia, quae praedictis motibus ad foetus impios substernuntur. Paruuli, & lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum virorum, & mulierum commissione generantur? nam si motus male suggestionis quasi adulteri mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impregnatur: quae si effundere partum finitur, libidinum motus non solum in mente, sed etiam in carne generantur: qui dum nascuntur, paruuli sunt, quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactentes sunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum est cogitatio immunditiae, quia si motus turpis per cogitationem non pacitur, quasi negato sibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiscentiae mentem praeuenit, quasi ex pessima cordis vbertate agitur, ut peiores motuum soboles, in carne nutriantur. Quid verò in boue nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuerit? ouis autem nomine innocentum vita signatur: hoc est simulatio innocentiae: quidam enim dum formam humani corporis proprietates veriusque sexus, & insitam libidinem membrum considerant, quasi naturali bono se hoc posse vti licenter putant. Quasi ergo ouis est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod verè bonum non esse liquidò comprobatur. Camelus ruminat, sed non findit vngulam, & est quaedam cogitatio luxuriae, quae quasi à ratione incipit, sed per discretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in coniugali vita saluari posse confidunt. Quid a sinu nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibusdam per fraudes illud dir. Asinus etiam aliena onera portare consuevit: quo robur coniugalis copulae designatur: quia electi coniuges onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remissius corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed à malechita, quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui caste viuere proponunt, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. Et alibi: Beatus, inquit, Iob crimen luxuriae definiens, ait, Ignis est vsque ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non solum vsque ad inquinamentum maculat, sed vsque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuria scelus non obruitur, immensitate huius criminis obruuntur, secutus adiunxit, & omnia eradicans genimina.

Effectus luxuriae commemorat breuiter S. Pontifex alio loco hisce verbis: De luxuria, cecitas mentis, inconsideratio, inconstantia, precipitatio, amor sui, odium Dei, affectus presentis saeculi, horror autem, vel desperatio futuri generantur. Quos sic explicat S. Thomas: Per vitium luxuria maxime appetit

Lib. 21. moralium, cap. 9.

Effectus luxuriae.
Lib. 31. moral. cap. 17.
22. quae. 153.
art. 5.

ritus concupisibilis vehementer intendit suo obiecto delectabili, propter vehementiam passionis, & delectationis, & ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinentur, scilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò simplex intelligentia, quae apprehendit aliquem finem, ut bonum, & quantum ad hoc ponitur cecitas mentis. Secundus actus est consilium de his, quae sunt agenda propter finem: & quantum ad hoc ponitur precipitatio, quae importat subtractionem consilij. Tertius actus est iudicium de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est preceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc ponitur inconstantia. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus est appetitus finis: & quantum ad hoc ponitur amor sui, quantum ad delectationem, quam inordinate appetit, & per oppositum odium Dei: aliud autem est eorum, quae sunt ad finem; & quantum ad hoc ponitur affectus presentis saeculi, in quo vult frui voluptate, & per oppositum desperatio futuri, quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad spirituales, sed fastidit.

De remediis contra praedictum vitium, & indicia victoria de eodem, simulque de sensuum abnegatione.

CAPUT XV.

PRIMUM remedium, quod ab omnibus in primis commendatur, est humilitas, & oratio. Ante omnia, inquit Cassianus, humilitas vera, sine qua nullus penitus vitij poterit triumphus acquiri. Et S. Gregorius: Nam si mens Deo subdi humiliter despiciat, carnis sua desideria dominando, ac praeminendo non premit. Hac humilitatis virtute paratur cognitio in primis salutaris, qua intelligit homo inimicitias, quas in carne sua circumfert, hostium aduersantium robur, audaciam, infidias, periculum denique aeterni supplicij, quod imminet, nisi viriliter, perpetuoque contra se ipsum decertet, carnem domando, libidinemque coercendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui solus in tanto discrimine opem ferre potest, & vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & fortitudinem postulans. Et sciui, inquit, quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus

Primum remedium.
Lib. 6. cap. 7.

Lib. 5. in primis Regum, cap. 14.

Sap. 3.

V 2 sum

Lib 10. Confes- sum illum. Per continentiam quippe, ait S. Augustinus, colligimur, & redigi-
sonum, cap. 29. mur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat (Deum allo-
quitur) qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper
ardet, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iu-
bes, & quod iubet, & iube quod vis.

Secundum re-
medium.

Lib. 5. in primis
Regum, cap. 14.
Ad Esau, ubi
de custodia
virginitatis.

Tertium re-
medium.

Lib. 6. cap. 2.
Matth. 15.

Proverb. 4.

Ibidem.

Consil. mo-
nast. cap. 5.

In Psalms. 143.

Secundum remedium est abstinencia, & carnis afflictio. Abstinencia
ciborum, ait S. Gregorius, contra hoc vitium fortissima est. Si enim ignis libido
est, subtrahis igni materiam, cum cibos subtrahis, & vinum praesertim, in quo, ut
est apud Apostolum, luxuria est. Qua de re S. Hieronymus. Hoc obtestor, in-
quit, sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hac aduersus adolescentiam prima
arma sunt demonum. Vinum, & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid
oleum flammam adiuicimus? quid ardenti corpuscule fomenta ignium ministramus?

Tertium remedium est interioris hominis custodia, & cura: Prin-
cipaliter, ait Cassianus, vitij huius correctio de cordis perfectione descendit. Ex
quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire signatur. De corde, inquit, exci-
tationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia. Il-
lud ergo est primitus expiandum, unde fons vitae, & mortis manare cognoscitur:
dicente Salomone: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.

Porro expiationis cordis duplex est ratio. Vna est abiectio, & ex-
pulsio prauarum cogitationum statim ac in animo excitantur, quod
praescribitur ab omnibus Patribus. Altera est, ut loco vitiosarum, ca-
stra, honesta uero cogitationes mentem occupent. Vitare, inquit S. Gre-
gorius, turpes cogitationes non proualeat, qui honestas in se non habet: quia enim
semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Et S. Basilius:
Illud diligenter pietatis cultor obseruato, num qua ex incuria in ipsius animo do-
micilium adificarit praua affectio, & delituerit: nunc ubi peruigil illa, ac vehe-
mens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne forte spiritus sanctificatio, & que
inde in animum promanat illuminatio, obscurata sit: vigentibus enim his, quae di-
ximus, bonis, nullam prorsus rebellionis occasionem nansciscuntur haec corporis affe-
ctiones: quippe cum animus in rerum altiorum cura sit occupatus, neque corpori us-
quam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitantibus nobis sapenumero
aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque
oculi neque aures muneribus funguntur suis, animusque relictus sensibus in ea com-
mentatione totus inhaeret, multo profecto facilius si in animis nostris diuinus a-
mor vigerit, omnis prorsus vel leuissima à nobis de libidinibus aberit cogitatio.
Quod si sese haec interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillime in
ordinem rediget magnanimis prudentia. Huc pertinent ea quae de obser-
uatione diuinæ legis ad carnem animæ subiiciendam, praedicant Pa-
tres: maximè verò sanctus Augustinus: Expedi, inquit, inferius subiici
superiori, ut & ille, qui sibi subiici vult, quod est inferius, se subiiciat superiori suo.

Agnosce

Agnosce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustius? quid pulchrius?
Tu maiori, minor tibi, serui tu ei, qui fecit te, ut tibi seruiat quod factum est propter
te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: sed tu Deo, & tibi caro. Si
autem contemnis tu Deo, nunquam subiicietur tibi caro.

Quartum remedium est custodia sensuum. Ut enim, inquit Cassia-
nus, certa aegritudine laborantibus vtile est, ut cibi noxij ne oculorum quidem
obutibus offerantur, ne quod aspectus occasione desiderium eis lethale gignatur;
ita plurimum confert ad depellendum hunc specialiter morbum quies, & solitudo.

Quod de omnibus quinque sensibus intelligi, asserit S. Augustinus
his verbis: Si virginitatem animæ integram seruare desideras, quantum potes,
obserua blandimenta draconis; ne forte si incautus fueris, quinq; sensus, qui in te
sunt, quasi quinq; virgines, permittas à serpente corrumpi. Quicquid enim pulchre-
scit visu, quicquid dulcescit gustu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocina-
tur odoratu, quicquid mollescit tactu, in his omnibus si incauti fuerimus, surre-
pentibus concupiscentiis malis, animæ virginitatem corrumpi permittimus. & im-
pletur illud, quod per Prophetam dictum est: Intrauit mors per fenestras vestras.

Eandem rem tractat S. Basilius cum scribit de virginitate: iubetque
ita nos moderari progressum sensuum ad exteriora, ne si ad quæ ve-
lint, effundantur, supernatantem sibi interdum animam fluctibus a-
gigent, & ad sua vitia pertrahant. Ea item quæ ab exterioribus in a-
nimam inuehuntur per sensus, angustiis aditibus ita colare, ut sordi-
dum nihil in eam penetret: idque in primis agendum censet erga ta-
ctum, gustum & visum. Porro tota hæc cura in abnegatione sensuum
posita est, quæ tantæ efficacitatis esse debet, ut Dominus de ea loquens
dixerit semel, iterumque: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, &
proiice abste; expedit enim tibi, ut pereat vnum membrorum tuorum, quam to-
tum corpus tuum mittatur in gehennam. Idem addit de manu dextera. Il-
lo sensum oculorum, hoc tactum significans: loquebatur autem Do-
minus tunc de non videntia muliere ad concupiscendum eam.

Quintum remedium est consideratio odij infiniti, quod in situ
Christo Domino fuit in luxuriæ vitium, quo iustissimè incitatus quid-
libet, ut illud exterminaret, effecit. nam non solum leges antiquas,
quibus prohibetur, renouauit; sed eas accuratè singulari opera, ser-
moneque declarauit; illis grauissimas pœnas apposuit: remedia ad
huiuscemodi peccata euitanda, & salutaria dedit, & mirifica; ipso e-
tiam loquendi modo quatum ab eis abhorreret significans: ut cum
ait: Erue oculum, abscinde manum, proiice. Suasit deinde virginitatem, ce-
libatum, quæ Christianæ perfectionis magnam partem esse voluit,
auxit vtriusque laudem perpetuitatis vtriusque commendatione,
cuius ipse primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, sed

Quartum re-
medium.

Lib. 6. cap. 3.

Lib. 50. homil.
homil. 35.

Hierem. 9.
Lib. 4. de Sera-
virginitate.

Matth. 5. &
18.

Quintum re-
medium.

novum, & singulare exemplum. Quippe qui à virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate servata, virgo ita vixit toto vitæ suæ tempore, ut nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in aliis absque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduersarij Iudæi, qui, ut canes venatici peruestigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curiosissimè inquirentes, ne tenuissimæ quidem suspicionis maculæ huius odorem affecuti vnquam sunt, quo eum huius culpæ reum facere, se posse crediderint.

Primum indicium.
In I. Reg. lib. 5.
cap. 11.
Ejib. 6. moral.
Cap. 17.

Primum indicium necessarium perfectæ continentiæ, & castitatis est; cum homo Dei gratia, & abnegationis virtute eò peruenit, ut si experitur carnis stimulos, eos sine sua culpa patiat. S. Gregorius hanc appellat perfectionem castitatis, & addit: *Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moueat, sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscenitas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo aliqua libidinis turpitudine non sit. Et postea, cum abstinentes quosq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscenitatum aculeos tollit; sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci nunquam possint, dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat, quod deserit, ut prauales victoribus, non permittat.* Confirmat denique id Apostoli verbis: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee. Quia debilitatos viderat, qui remanserant (motus) dicit, nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. Quid est ergo quod deplorat, legem inesse membris legi mentis repugnantem? nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent. Vellent quippe sic manere in carne, ut contra voluntatem de carne nulla sustinerent: quod quidem quia impossibile est, promissit dicens; Velle adiacet mihi, posse autem non inuenio: non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio: quasi dicat, vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est; sed sicut Angeli Dei in celo. Sed hoc posse non inuenio, quia quamdiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me.* Sanctus Augustinus idem sentit, aitque, *concupiscentiam quæ ambulat, posse minui, non posse consumi?*

Libro contra Iulianum, cap. 5. & 8. lib. 2. circa finem.

Secundum indicium.
Ibidem.

Secundum indicium est præuentio prauæ cogitationis, aut subita & facilis victoria eiusdem, cum se ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: *Ad Sanctorum, inquit, confictum aliquando immunda cogitatio præuenit: aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis: sed quia victores iam sunt; hostes in fugam versos non timent, si ad pugnam redeunt, quia cum eis pariter pugnare non possunt; nam cum praua cogitatio ob-*

uiat,

uiat, prius eam abiciunt, quam de eius suggestione caro moueatur. Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt alij, & duo pariter ex eis non sunt relictæ; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt in culmen perfectionis, ut ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non sinitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus sensibus corporis electi percipiunt.

Tertium indicium est diminutio concupiscentiæ, quamuis enim hæc non omnino tollitur, virtute tamen, & frequenti abnegationis vsu frangitur: *Desideria carnis, inquit S. Augustinus, sunt in aliis maiora, in aliis minora, prout quisq; in hominis interioris nouitate profecerit.* Ex qua S. Augustini doctrina, accedente simul aliqua experientia, cum studio perfectionis coniuncta, existunt aliqua alia indicia, quæ dat Cassianus, quæ nos etiam hic ponemus ad proficientem excitandum ad amorem castitatis, & laborem abnegationis.

Tertium indicium.
Lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 27.

Quartum indicium, ad hunc amorem accendunt maximè hominis animum gradus castitatis, quos recenset idem Auctor his verbis: *Primus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne femineo, vel tenuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cum memoriam generationis humane, vel tractatus ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimum mentem voluptariæ actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex, ac ministerium humano generi necessario contributum tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione cœcipiat, quam si operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus feminarum, vel dormiens illudatur.*

Quartum indicium.
Collatione 12. cap. 7.

Hæc Cassiani doctrina similis est illi, quam tradidit in sexto institutionum libro: videturque contraria sententiis sanctorum Patrum, Augustini præsertim, & Gregorij, qui asserunt motus carnis tolli non posse, & concupiscentiam non posse consumi: fauere etiam illis, qui cum Stoicis apathiam laudant, & ut finem proficientibus propositum volunt. Quare piè exponendus est Cassianus: primum quidem, ut id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum castitatis gradum posse conscendere, in quo constitutus concupiscentiæ stimulos vix, ac ne vix quidem sentiat. perinde ac si eius incitamenta omnino iam essent extincta; quod ille significat, cum ita scribit: *Magna, ac mirifica sunt, nec vlli hominum, nisi his tantum, qui experti sunt nota, qua Dominus fidelibus suis, adhuc in isto corruptionis vasculo constitutus ineffabili liberalitate largitur. De quibus Propheta, Mira opera tua. Et paulò post: Quis enim non obstupescat opera Dei, cum illum ignem libidinis, quem*

Cap. 10. 10. 12. & 22.

Collatione 12. cap. 12. Psalm. 138.

NATURA-

naturalem antea, & velut inextinguibilem esse, credebat, ita refugisse pensavit, ut ne simplici quidem corporis motu se sentiat incitari? Et quidem aliquibus donum hoc diuinitus fuisse concessum dubitat nemo, qui vel leuiter sanctorum virorum res gestas attigerit.

Deinde quanquam Cassianus videtur velle abrogare omnem motionem carnis etiam in dormientibus, nihilominus ipsemet alicubi significat, in perfectis etiam viris remanere sensum aliquem huiusmodi motionum, quem non putat de castitatis perfectione quicquam detrudere: sic enim ait in ipsamet eadem collatione, in qua adeo seuerus est aduersus carnis stimulos: *Quod autem per hoc inuitabilem commotionem carnis asseritis, quod vrina cum vesicam iugi stillatione repleuerit, quietasuscitet membra, licet veris sectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil preiudicet ista commotio, quam hac solet interdum etiam per soporem necessitas excitare: sciendum tamen est, quod ita si commota fuerint membra ad quietem propria reducantur castitatis imperio, ut non modo cum nullo pruritu, sed ne cum minima quidem libidinis recordatione sedentur.* Addit ita temperate aquam bibendam, ut illum inuitabilem corporis motum non solum rarissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, ut ita dicam, ignem, & absque vilius adustionis ardore rorantem suscitet flammam, instar Mosaicæ visionis rubi ardentis, & non combusti: fornacis etiam Chaldaicæ: denique ut incipiamus in corpore possidere: *Cum ambulaueris per ignem non combureris, flamma non ardebit in te.* Quod etiam in fine collationis expressit, cum sic scripsit: *Hæc est consummatio castitatis, ut vigilantem-monachum oblectatio libidinis nulla perstringat, & quiescentem somniorum non fallat illusio: sed cum dormienti tantum per sopite mentis incuriam commotio carnis obrepserit, quemadmodum sine vlla titillationis voluptatis excitata est, ita etiam sine vilo pruritu corporis conquiescat.* Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormientibus, sed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu.

Quintum indicium est feruens castitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc est, de stimulis illis etiam naturalibus carnis, & de somniorum quoque ludibriis, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis conceditur. Quæ fuerunt S. Augustini & aliorum vota, & preces: *Numquid, ait, non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes languores anime mee, atque abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei corporis extinguere? Angebis, Domine, magis magisque munera tua in me, ut anima mea sequatur me ad te concupiscentia vitio expedita, ut non sit rebellis sibi.* Legantur quæ scribit etiam super Genesim.

Sextum indicium est diligentissima sensuum custodia: qua de re multa Patres: sed admirandum est, ut ingenij, sic spiritus acumen in S.

in S. Augustino, quo culpas etiam leuissimas in vfu oculorum, & aurium cernit: de iisque à Domino veniam precatur. Loquens enim de sacro psalmorum cantu, sic ait: *Cum mihi accidit, ut me amplius cantus, quam res, que canitur, moueat, penaliter me peccare confiteor: & tunc mallem non audire cantantem.* Commemorans item non mulierum, aut adolescentulorum pulchritudinem, & aspectum, sed colorum, & aliarum rerum creaturarum formas: *Resisto, inquit, seductionibus oculorum, ne implicantur pedes mei, quibus ingredior viam tuam: & erigo ad te inuisibiles oculos, ut tu euellas de laqueo pedes meos. Tu subinde euellis eos, nam illaqueantur. Tu non cessas euellere, ego autem crebro hæreo, vbiq; sparsis insidiis, quoniam non dormies, neque dormitabis, qui custodis Israël.*

Lib. 10. Confess. cap. 23. Cap. 24.

Psalm. 126.

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

NON poterat Apostolus auaritiã detestabiliorem reddere, quam nominando idolorum seruitutem, & hoc interdum, quia, ut ait S. Augustinus: *Peruersi, & auari frui volunt nummo, uti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendant, sed Deum propter nummum colunt: quia nimirum, licet Deum agnoscant, & reuerentur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in sordibus pecunie inhaerent, eum vltimum sui finem, & summum bonum esse re, & factio negare videntur. Itaque in pecunia conquiescunt: ac si nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent vnquam.* Quod sanè immane scelus est, & ab eodem patre alibi cum hereseos crimine comparatum. Proprietas autem auaritiæ præcipua est auiditas inexhausta plura semper possidendi, quæ nulla copia, diuitiis nullis satiari possit: quam sequitur etiam crudelitas infatiabilis, quam auari in alios homines adhibent, ut eorum bonis suas libidines expleant: ut eos propterea peiores vrsis, & lupis, & Dæmonibus ipsis simillimos vocet S. Chrysostomus: apud quem pestis huius detestationem quisque facile legere poterit in eius libris, præsertim in Epistolam ad Corinthios.

Duobus autem modis auaritiæ tentationibus homines pulsantur: vno videlicet illi, qui in mundo sunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propositã habent. Priores enim tanquam deuictos, inquit S. Gregorius, quasi ex ratione solet exhortari cum dicit, *Valde sine culpa est, quod quedam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis, & quod male alius retinet, ipse melius expendis.* Et alibi: *Sæpe etiam quod auaritia*

Natura auaritiæ.

Collat. 3. Lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 25.

Lib. 4. de Baptismo 9. Donat. cap. 4. & 5.

Homil. 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. hom. 23. 2. Cor. 11. homil. 15. cap. 5. & 23. cap. 10. & 19. 2. Corinth. 9.

Prior modus. Lib. 31. moral. cap. 17.

Lib. 2. super ex appe-

Cap. 11.

Exodi 3. Daniel. 3. Isaiæ 43.

Cap. 16.

Quintum indicium.

Lib. 10. Confess. cap. 30.

Lib. 12. cap. 15. Sextum indicium.

Ex echiel. ho-
mel. 20.

ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cum minora sufficiant, docet maiora deesse, atq; incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit, & cum minima sunt, quæ desiderat, suam sibi auaritiam aliquo modo excusat. In hoc numero ponendi sunt homines illi Ecclesiastici, quos occupat auaritia: quos deplorat idem summus Pontifex: Tenet enim, inquit, captiuum cor sua cupiditas, & licitum suadet esse malum, quod imperat. Quis igitur post hoc locus contra auaritiam tutus esse proualeat, si Dei illi à prauis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? quando ouium septa inuiolata custodiet, qui intrare lupum inuitat?

Alter modus.
Serm. 4. de ad-
uentu.

Posteriores verò nempe perfectionis studiosos homines aliter ag-
greditur: vel ad modum, quem scribit S. Bernardus: Videmus, inquit, pauperes aliquot, qui si veram haberent paupertatem, non aded pusillanimes inuenirentur, & tristes, prope reges, & reges cæli. Sed hi sunt, qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, ut nihil eis desit, & sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur: vel certè ad eum modum, quem particulatim tentationes huius generis explicans Cassianus ponit in hæc verba: Hæc mistos quosdã, & rationabiles colores, ob quos referuare sibi aliquid pecuniæ monachus debeat, vel parare, describit: nam & ea, quæ præbentur in monasterio queritur nõ esse sufficientia, & sano, robustoq; corpore vix posse tolerari: quid faciendum sit, si valetudo mala carnis emerferit, monasterij præstationem esse perennem, & negligentiam erga egrotantes maximam: ipsum etiam vestimentum non sufficere, quod præbeatur: & nisi parauerit sibi viatici sumptus, & euectionis transmarina mercedem, non posse cum voluerit transmigrare. Itaq; cum huiusmodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum saltem denarium acquirere possit, excogitat. Tum deinde diuturna vita promittitur, senectus incurua, infirmitates diuersæ, & prolixæ, quæ nisi maior summa in iuuentute fuerit præparata, tolerari in senectâ non possunt. Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines nostri temporis religiosos, & paupertatem solemni voti religione professos dici possint.

Effectus auaritia.
Lib. I. moral.
cap. 31. 2. 2. 9.
118. artic. 8.

Effectus auaritiæ recensentur à S. Gregorio hoc modo: De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiã obdurationes cordis oriuntur. S. Thomas: Quia, inquit, auaritia est superfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim superabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra misericordiam, quia scilicet cor auari non emollitur, ut de diuitiis suis subueniat miseris. Secundò ad auaritiã pertinet superabundare, in accipiendo: & secundùm hoc auaritia potest considerari dupliciter: vno modo secundùm quod in affectu, & sic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini sollicitudinem, & curas superfluas: alio modo potest considerari in effectu, & sic acquirendo aliena vitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentiam, quandoq; autem dolo, quod si fiat verbo; fallacia erit quantum ad simplex

simplex verbum; periurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autè dolus in opere committitur, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum.

Primum remedium est grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim si perpendatur, facile auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præsertim quia scelus hoc non solum per se immane est, sed est etiam principium, & causa aliorum peccatorum: Qui festinat ditari, inquit Sapiens, non erit innocens. Professus enim, ait sanctus Gregorius, qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more auium captus, cum escam terrenarum rerum auide conspicit, quo stranguletur, peccati laqueo non agnoscit. Quam etiam ob rem scribit Apostolus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum. Quare diuitiæ laquei sunt, & tentationes: immò radix omnium malorum, vt idem ait, cupiditas est. Igitur potest etiam causa esse impenitentia: ac tunc, quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

Secundum remedium contentum esse paucis, vt est natura, sic que magnis molestiis liberari. S. Gregorius in illa Iob verba: Cum satiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet super eum, ait, omnis dolor super eum irruit, quem & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum verò cura euoludic, & illic quandoq; pœna vltionis cremat. Mira autem est securitas cordis aliena non querere, sed vniuscuiusq; diei victu contentum manere. Et huc pertinent quæ idem in pastorali scribit: Quæ est illa pietas cum sufficientia, ab Apostolo laudata, & prius à Salomone expetita. Ad quam complectendam facillè adducitur homo, si, vt idem Sanctus docet, verbis admonentis, quàm fugitiua sit vita monstratur, si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequiverunt: quibus festina mors repente, & simul abstulit, quicquid eorum nequiverunt: qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium causas rapina detulerunt.

Tertium remedium est, si abundant diuitiæ, liberalitas: officiis enim virtutis vitium contrarium paulatim couellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de eleemosynis in Scripturis, & apud sanctos Patres scripta reperiuntur. Et hæc remedia sufficiant mundanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quæ religiosos homines inuent ad hanc pestem fugiendam.

Quartum remedium. Tam sanctus Gregorius, quàm Cassianus referunt causam auaritiæ religiosorum hominum in perniciosissimã tepiditatem: Auaritia, inquit sanctus Gregorius, non solet euenire illis,

Primum reme-
dium.

Prouerb. 28.
Lib. pastorali.
part. 3. cap. 25.
I. Timoth. 6.

Ibidem.

Matth. 16.

Secundum re-
medium.
Lib. 15. moral.
cap. 13.

P. 3. cap. 4.

Tertium reme-
dium.

Quartum re-
medium.
Lib. 30. moral.
cap. 16.

Psalm. 30.

qui viriliter currunt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, sed his maxime, qui effœminato gressu gradientes per blandimenta seculi resoluuntur. Et Cassianus ait, nasci hoc vitium ex torpidæ mentis ignauia: quare fugandus est tepor cordis, & sanandus languor animi, vt pellatur auaritia. De tepore autem postea agendum nobis est vniuersè: nunc teporem, qui auaritiam generat, persequimur.

Lib. 7. cap. 1.

Quintum remedium.

Lib. 7. cap. 14.
4. Reg. 5.

Acor. 9.

Sextum remedium.

Hebr. 13.
Deut. 31.
Luca 12.Lib. Infirmi.
cap. 21.

Quintum remedium est cogitatio vtilissima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in sacris literis, & pœnarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eorum: de quibus sic Cassianus: *Giezi, inquit, ea, quæ ante quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem vel hereditariam à suo habuit magistro suscipere; verùm etiam è contrario aterna lœpra S. Elisæi maledictione perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas antea Christum secutus abiecerat, non solùm ad proditorem Domini lapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam finire non meruit communi exitu, eamq; violenta morte conclusit. Ananias verò, & Saphira reseruantes partem quandam ex his, quæ possederant, apostolico ore morte multantur.*

Sextum remedium est amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur spe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit: *Non te deseram, neque derelinquam*: & de qua Dominus, cum auarum descripsisset, concludens: *Sic est qui thesaurizat, & non est in Deum diues*. Addit: *Nolite solliciti esse anima vestra quid manducetis, & corpori, quid induamini, Pater vester scit, quoniam his indigetis*. Et post multa amantissimè dicta: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit PATRI vestro, dare vobis regnum*.

Oportet autem, vt amor paupertatis comes sit obedientia religiosi legibus, quæ de paupertate constitutæ sunt, propriæ in vno quoque religioforum ordine. Si enim ab eis vel tantillum discedatur, maximam necesse est aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius disciplinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quæque paupertati non congruentia abiicienda sunt, & detestanda, tanquam perfectioni inimicissima. *De auaritia, inquit Cassianus, erit summa victoria, si nec minuto quidem nummo conscientia monachi polluat: impossibile namq; est, eum, qui victus exigua stipe concupiscentia semel in corde suo radicem susceperit, non maioris desiderij protinus incendio conflagrari. Ideoque non solum pecuniarum est cauenda possessio, verùm etiam voluntas ipsa ab animo penitus extrudenda: non enim tam effectus philargyriæ vitandus est, quàm affectus ipsius radicatus amputandus*. Et sanè mōstro similis est religiosus ille, hoc est, cōflatus ex homine mūdano, & religioso, qui quæ reliquisse profiteatur, cum Deo se consecrat, re ipsa possidet Deo iam consecratus.

Et

Et eò deformius monstrum est, quò fortassis quis neglecto ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quasi araneorum telis musca, irretitus tenetur. Scitum est certè dictum illud S. Basilij aduersus Senatore[m] quendam, quem dicit Cassianus, mundo spreto, quædam sibi de suis facultatibus reseruasse, & *Senatorem, inquit, perdidisti, & monarchum non fecisti*.

Lib. 7. cap. 19.

Septimum remedium est exemplum Christi Domini, qui auaritiæ inimicissimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimam vitam prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in stabulo natus; in domo in sinu parentum pauperum educatus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus sustentatus, & longè pauperior, atque adeò nudus in cruce mortuus est, in alienum sepulchrum inferendus. Vt meritò dixerit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus; Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum*.

Septimum remedium.

Luc. 9.

Primum indicium, quo cognoscitur curationi vicinus auarus; nō tam in ipso auaro est, quàm extra: aut si in ipso est, ab iis, quæ extra sunt, emanat. Est enim auaritia vitium, quod, vt ait Cassianus: *Sine vlla precedente naturali occasione concreuit, sed solius corruptæ, ac male voluntatis arbitrio, & cum nulla habeat in nobis de naturali instinctu principia, extrinsecus contrahitur*. Hoc est, nō habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine progignendum habent rerum externarū species: vt propterea auaritia appelletur à S. Ioanne *concupiscentia oculorum*. Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum est: vt videlicet auarus calamitatibus concutiat, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. *Clamauerunt enim ad Dominum cum tribularentur*. Et: *Vexatio dat intellectum*. Tunc enim auari si id non alia ratione obtineri potest ab huiusmodi hominibus, vel inuiti fatentur, spinas esse diuitias, & necesse esse facere sibi amicos de mamona iniquitatis, vt cum deficient, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominum sunt, si adhuc non didicerunt bene, desinunt certè malefacere, abstinentque à pauperum hominum vexationibus, & sensus ipse, metusque malorum illis salutis initium aliquod est.

Primum indicium.

Lib. 7. cap. 5.

I. Ioan. 2.

Psalm. 106.

Isaia 26.

Secundum indicium recuperandæ valetudinis, & auaritiæ depellendi in homine religioso non occurrit maius, quàm si magno animo obtemperet legibus sui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accepit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione. & quæ sint veræ diuitiæ religiosi cognoscat ex his, quæ scribit S. Augustinus de ciuitate Dei.

Secundum indicium.

Lib. 1. cap. 10.

De Ira abnegatione.

CAPVT XVII.

ANCTVS Bafilivs: Indignatio, inquit, & ira plurimum inimicem differunt: est enim indignatio stimulus quidam brevis, & subitvs, acutusq; passionis vapor: ira verò permanens, ac diuturna tristitia, aptaq; sese otiosè vlcisci, veluti libido quadam se vindicandi. Animaduertere verò opus est, quod vtroq; modo, & affectu homines delinquant, vel furore subito contra irritantes commoti, vel per dolos, & infidias eos, à quibus patiuntur iniuriam circumuenientes, qua ambe nobis omnino cauenda.

Natura ira.
Homil. de ira.

Ibidem.

Lib. 5. moralium, cap. 31.

Proverb. 22.

Ecclesiast. 7.

Iacob. 1.

Proverb. 22.

Proverb. 16.

Ephes. 4.

Isaia 66.

Ira proprietates explicat S. Bafilivs, & S. Augustinus, & alij, sed S. Gregorius commemorat, vt solet, accuratissimè: Exiit hominem similitudine Dei, qui cum tranquillitate iudicat, dilaniat enim mentem, vt nec sibi meriti congruat. Per iram, inquit, sapientia perditur, vt quid, quòuè ordine agendum sit, omnino nesciatur. Ira, ait Salomon, in sinu stulti requiescit. Per iram vita amittitur; etiam si sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes. Per iram iustitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ socialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, esse asiduos cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cū homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, vt bestialiter solus viuat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus suscitatur vixas. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excutitur: quo contra scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum? Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit: cuius recessione animus vacuus ad apertam mox insaniam ducitur: nam ira suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremat, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensu quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste abreptitiuè longe est, qui actionis suæ conscius non est? vnde sit plerumque, vt vsque ad manus ira profiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Eratrus namq; interitum precibus exposcit: fitq; vt voce, & voto homicidium peragat. Et paulò post diuersa iræ genera numerans ait: Sciendum est quod nonnullos ira citius accedit, facilius deserit, nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet: alij namq; accensis clamoribus dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt.

dunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescent: alij autem lignis grauioribus, durioribusq; non dispares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur: alij autem, quod est nequius, & citius iracundia flammam accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoscimus, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Tentatio autem iræ est ea ipsa causa, quam iratus se iustam putat habere suæ iracundiæ, cum irascitur: nemo enim sine causa irascitur, vt propterea ira semper sit cum imagine saltem rationis coniuncta; quamuis eadem initium insaniam nominetur, quia errore suæ opinionis fallitur, qui vitiosè exandescit. Ira, inquit idem S. Gregorius alibi, deuictum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicit: Quæ erga te aguntur, equanimiter ferri non possunt: immo hæc patienter tolerare peccatum est, quia est non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur.

Effectus iræ sunt hi, auctore eodem S. Pontifice: Rixæ, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemie. S. Thomas sic explicat: Ira potest tripliciter considerari: vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis irascitur, quem reputat indignum, vt sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio; aliud autem vitium est ex parte ipsius, in quantum scilicet excogitat diuersas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum suum replet, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira, secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit, vna quidem, secundum hoc, quod homo in modo loquendi iram suam demonstrat, & sic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confusa locutio, vt racha: alia etiam est inordinatio, secundum quod aliquis prorumpit in verba iniuriosa, quæ quidem si sint contra Deum, erit blasphemia; si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira, secundum quod procedit vsq; ad factum, & sic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximi inferuntur ex ira. Lege etiam quæ Cassianus habet initio octauæ libri.

Lib. 31. mor. ral. cap. 17.

Effectus ira.

Ibidem.

22. quest. 158.

art. 7.

Primo.

Secundo.

Tertio.

Cap. 1.

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: Mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati potest sibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris sui probra cogitans ad aduersa se præparet: quæ nimirum venientia tantò fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armavit: qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat: nam qui mala imminetia per sollicitudinem prænotat, hostiles incurfus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde nesciens deprehendit.

Primum remedium.

hendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suae primordia cuncta debet aduersa meditari; vt semper hac cogitans, semper contra hac thorace patientiae munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid accesserit, lucrum putet. Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris nostri probra interim cogitentur; affero alterum remedium ex sancto Basilio. Sice- nim habet:

Homil. de ira.

Secundum re-
medium.
Ioan. 8.

Si stultus, & indoctus appellaberis, reminiscere coru, quae à Iudaeis iactata sunt in veram sapientiam: Samaritanus es, & Demonium habes. Alapa, seu pugillo casus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus est passus: nec enim ab expuentibus, aut cadentibus faciem auertit. Calumniam pateris? & Dominus. Tua lace- ratur vestis. & à Domino quoque vestis per vim extracta, & super eam misse sortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius im- aginationem peruenias. Talia, & horum similia tibi succurrant; mentisque tuae impetum, ac iram compefcant. Similes namque praeparationes, & animi dispositio- nes morsus cordis, & impulsus facile delebunt, & animi cogitationes in tranquil- lum statum deducunt.

Tertium re-
medium.

Tertium remedium ex eodem sancto Gregorio petatur: *Modus*, inquit, seruanda mansuetudinis est; vt cum alienos excessus inspicimus, nostra quibus in aliis excessimus delicta cogitamus. Considerata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena: patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui pie me- minit; quod fortasse adhuc habeat; in quo debeat ipse tolerari; & quasi aqua igni extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo saepe se recolat par- cenda peccasse.

Primum in-
dicium.

Ibidem.

Psalm. 142.

Psalm. 76.

Primum indicium victoriae alicuius irae est, cohibere saltem ex- ternos motus, si internos non ita facile, aut citò possumus. Si aliquid animo pateris, ait sanctus Basilius, saltem in te conde tristitiam: In me turba- tum est cor meum, inquit Prophetæ: hoc est, non extra turbationem animi ostendi, sed veluti quandam intra litrus abruptam vnam retinui. Turbatus sum, & non sum locutus, ait idem.

Secundum
indicium.

Secundum indicium est cum foedum nobis videtur ira commo- ueri, erubescimusque, si deprehendimur irati à viris prudentibus. hic enim gradus est ad abnegandos, & extinguendos irarum internos ardores; cum videlicet, iam incipimus nos ipsos erubescere, etiam si animo solùm, non extra, iracundia concitatur. Sedabis, inquit sanctus Basilius, mentem latrantem, & exacerbantem; si tecum in tui cordis recessu ratio- nis tribunal verebere: quem admodum pueri immodestum aliquid agentes viri ve- nerabilis praesentiam vereri solent: Itaque animus ipse sibi speculum erit, in quo quam turpis sit irascens, intus videtur se ipsumque, auersabitur, & corriget.

Tertium

Tertium indicium est, cum rectè factis, & dictis, malè dicta, facta-
Tertium indi-
cium.
tè alterius in nos compensamus: id enim maximo argumento est iracundiae iam restinctae. Et quia iracundia leuis esse animi, atque in- firmi videtur, contra, hoc officium magnam animi constantiam, for- titudinemque declarat. Ille maledixit, ait S. Basilius, tu benedicas. Verbera- uit, tu patere. Expuit, nihilque te existimauit, tu cogita quem admodum es terra, & in terram reuertaris: his namque modis, atque rationibus te confirmans, longè leui- ora quam reuera sint inuenies tibi aduersarij facta, iurgiasque, sic etiam rationem illi reddes, ostendensque, quam sis contumeliosi inuulnerabilis, ac praclarum tibi patien- tiae coronam comparabis, dum alterius insaniam, occasionem philosophiae, ac tuo- rum feceris meritum. Hæc porro omnia, & quicquid in hanc senten- tiam dicitur, requirunt in proficiente magnam animi submissionem, & voluntatis propriae abnegationem, quando quidem omnis nostra iracundia ex eo ortum habet, quod alij nos contemnunt, aut certè nos ab aliis contemni existimamus. Et si horum neutrum est, dolemus, & grauius ferimus, impediri voluntatem nostram, aut id fieri, quod non fieri vilo modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare superbiae, & voluntatis propriae abnegatio iræ victoria est, eoque gloriosior, quo illa vehementior, & fortior.

Quartum indicium est, vt cum exurgit iracundia aliqua, non e-
Quartum indi-
cium.
nim omnis iracundia semper est repudianda, non praueinat ratio- nem, sed sequatur: sitque non dux, sed ministra consilij, officijque. Ita, ait S. Basilius, iram retineamus vt equum iugalem nobis ratione ac freno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredien- tem, qua mentis recto consilio dirigitur. Addit autem idem; vt miles duci, sic iracundia rationi adiutrix est contra peccatum. Quo ex dicto fortassis Cas- sianus accepit, quod scribit saepe, iræ ministerium ad hoc nobis so- lum esse insertum, vt lasciuientibus motibus, ac vitiiis animae nostrae irascamur. Qua tamen in re sequenda nobis est reliquorum patrum omnium communis sententia, quæ sic à S. Gregorio explicatur. Sci- endum est, inquit, quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iustitiae format. Illa ex vitio, hac ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex vir- tute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabilis supernæ vltionis excitauit: nam quod contra subditorum vitia tepuit, eò contra illum districtio æ- terni Receptoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: Irascimini, & nolite pec- care. Quod nimirum non rectè intelligunt (hoc videtur scriptum aduersus Cassianum) qui irasci nos nobis tantummodò, non etiam proximis delinquen- tibus volunt. Si enim sic proximis, vt nos amare precipimur, restat, vt sic eorum oratibus, sicut nostris vitiiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Me-

Lib. 8. cap. 6.
7. & 8.Lib. 5. moral.
cap. 31.

Num. 25.

Psalm. 4.

Ecclesiast. 7.

I
lior

Psalms. 6.

lior est irarisi, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Psalmista ait: Turbatus est pro ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excacat; ira autem per zelum turbat: quia cum saltem zeli emulatione concutitur, ea, quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Sed eadem æmulatio post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, ut ad videndum verius clarescat. Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij solis nube obducti, & addit id, in quo summa est huius indicij; Sed cum per zelum animus mouetur, curandum summopere est, ut nec hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur: nec quasi Domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationi tergo nunquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur: nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire contemnit, & tanto se impudentius dilatat, quanto impatientia vitium virtutem putat. Concludit modum, tempusque in ultione peccati considerandum, retractando restringendam animi perturbationem, animositatem reprimendam, motus feruidos sub æquitate disponendos, ut fiat iustior ultor alienus, quò prius extitit victor suus. Lege etiam S. Chrysostomum in extrema homilia sexta de laudibus S. Pauli.

De Acedia abnegatione.

CAPVT XVIII.

Natura acedia.

Lib. 2. cap. 14.
2. 2. q. 35. art. 1.

Clitons in
Damascenum.

Lib. 9. c. 10.
Lib. 1. in primum Regum,
cap. 14.
Ibidem art. 4.
ad 3.

ACEDIA à S. Damasceno dicitur tristitia aggravans, & ita hominem deprimens, ut ait S. Thomas, ut nihil ei agere libeat. Ideò habet annexum, & inseparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi delicientem totum hominem languore pigro, & inducentem mentis continuam amaritudinem. Hinc ait Doctor quidam, nascitur ex vehementiore tristitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò absorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, ut in vocem depromendam non exeat, sed sui ipsius confusione, & obnubilatione impediatur, detineaturque constricta, ne sermonem efformet. Cassianus distinguit acediam à tristitia; sed S. Gregorius melius coniungit, ut ait S. Thomas, quia tristitia, inquit, non est vitium distinctum ab aliis. Omne etenim vitium refugit bonum virtutis opposita: & tristitia, quæ est de priuatione quietis in corpore contra id quod laboriosum est, secundum

dum quod aliqui eam distinguunt ab acedia, est propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis tristitia, quam ea, quæ est de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia est: quæ idcirco est vitium capitale.

Sanctus Augustinus de tentationibus loquens, asserit primum tentari hominem conuersum ad Deum tentatione famis cognoscendæ veritatis, quam antè ignorauit: quam cognitionem ubi Dei dono adeptus est, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri se dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus scripsimus aliqua in primo libro: postremò tentatione tædij, his verbis scribens: Quisquis talis est, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuersatur inter homines sine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiusdam, in mora huius vitæ, ita ut aliquando cum nec legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, postea fastidio. vnde & hoc nisi de quodam languore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam post periculum imperitiæ, & concupiscentiæ, de quibus duobus te euasisse letaris, vide ne tædium, fastidiumque te necet. Non est & ista leuis tentatio.

S. Bernardus in eandem sententiam scribens, addit quædam ad naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: Sunt, inquit, nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agenda nulla alacritate mouentur. Quod vitium proprie acedia dicitur. & hoc quidem vitio religiosi homines maxime affliguntur: nam seculares admodum pauci, & si hoc sit vitium, non animaduertunt: mundo enim alligati spiritualis vitij vix possunt apprehendere nomen, cum tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Est autem vitium acediæ quod quendam torporem inculcit animæ, ut ipsi omnia exercitia spiritualia quasi insipida videantur, & in graue tædium conuertantur. De quo tædio dicit Psalmus: Dormitauit anima mea pro tædio. Et alibi: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Tanto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, ut omnem escam, id est, omne spirituale exercitiū abominetur, ut nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vsque ad portas mortis, id est, ut etiam ipsius vitæ fastidium habentes, morte finire desiderent, cum S. Iob dicentes: Tædet animam meam vitæ meæ.

Effectus acediæ sic à S. Gregorio describuntur: De tristitia, Effectus acediæ (quam ut supra diximus, eandem censet esse cum acedia) malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. S. Thomas sic exponit: Quia, inquit, nullus diu potest manere
I 2
absque
ad 2.

absq; delectatione cum tristitia, necesse est, vt ex tristitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contristantibus; alio modo vt ad alia transeat, in quibus delectatur: vt qui non possunt gaudere in spiritualibus delectationibus, transferunt se ad corporales. In fuga autem tristitia talis processus attenditur, quia primò homo fugit contristantia, secundò etiam impugnat ea, quæ tristitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus tristatur acedia, sunt & finis, & ea, quæ sunt ad finem. Fuga autem finis fit per desperationem; Fuga autem bonorum, quæ sunt ad finem, quantum ad ardua, quæ subsunt consiliis, fit per pusillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iustitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contristantium bonorum spiritualium, quandoq; quidem est circa homines, qui ad bona spiritualia reducuntur, & hic est rancor: quandoq; autem se extendit ad ipsa spiritualia bona, in quorum detestatione aliquis adducitur, & hoc proprie est malitia: in quantum autem propter tristitiam à spiritualibus aliquis transfert se ad delectabilia exteriora, ponitur filia acedia vagatio circa illicita.

Primum remedium.

In Psalm. 106.

Primum remedium est oratio ad Dominum. Ita docet S. Augustinus: Agnosce te in illa scilicet tentatione tædij, cum adesset, & exclama ad Dominum, vt de necessitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cum fueris, confiteantur illi miserationes eius. Et paulò post idem repetit: Quædam, inquit, corruptela mentis est fastidire, quod dulce est, ergo & de hoc beneficio, sicut & de cæteris superioribus, confiteantur Domino miserationes eius. Formam orationis huius proponit S. Bernardus: Trahe, inquit, me post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius curre modo, sicut heri, & nudum tertius. Curremus autem postea, cum reddideris latitiã salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ, cum sol iustitiæ iterum incaluerit, & pertransierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atq; ad leuem statum auræ blandioris solito cæperint vnguenta liquefcere, & aromata fluere, & dare odorem suum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abscedet torpor, qui nunc est, & reuertetur deuotio, & iam non erit opus nobis, vt trahamur, quippe odore excitati, vt sponte curramus.

Secundum remedium.

Lib. 10. cap. 25. Ibidem.

Secundum remedium est. Experimento, inquit Cassianus, probatum est acedia impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam. In quam sententiam S. Bernardus: Ergo cum te, ait, torpore, acedia, vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, aut desistere à studio spirituali. Ratio huius est, quia plerunq; origo languoris huius, ac tædij est negligẽtia in intermitten- dis officiis virtutum, iisq; exercitationibus, quibus nititur noster spiritualis progressus, & Dei cultus. æquum enim est, vt qui Deum per otium, aut desidiam deserit, à diuinis ipse solatiis deseratur. Atq; hic est languor acedia. Repetantur igitur eadem spiritualia munera,

munera, & augeantur potius, si fieri potest, vt hac ratione extincto acedia languore, prioris spiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium. Non est acedia peccatum contemnendum: *Tertium remedium.* est enim in sacris literis *maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et quam acedia negligentia proprie non est, quia tristitia est, & dolor, animique remissio; hoc ipsum tamen sine culpa negligentia plerumque non est, præsertim si non præcauetur cum potest, & statim accoritur, non fugatur: estque negligentia, otiique parens, ac multorum grauissimorum criminum origo. De quibus in sequentibus capitibus agendum est. Quare, quia culpa est, detestanda est: quia verò coniuncta est semper cum grauioris culpæ periculo, nisi celeriter conuellatur, extimescenda. Otium igitur omnino vitandum, ne incidamus in acediam.

Quartum remedium est Christi Domini exemplum, qui tædio *Quartum remedium.* vsque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit. vt hinc quoque intelligamus, posse hominem cum Dei gratia tedium etiam grauissimum tolerare sine culpa: nec cadamus animo, si aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam causam habeant à nobis, intelligimus. Quod etiam indicium alicuius progressionis in hac abnegatione acediae meritò potest esse. Sed hæc omnia cognoscentur magis ex his, quæ adhuc dicturi sumus.

Indicium progressionis.

De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.

CAPUT XIX.

EPIDITAS vel est effectus acediae, torpor nominatus à S. Gregorio, vel est acedia ipsa progrediens, & ad habitum iam perducta. Quam ob causam hoc loco tractanda est. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hostem habet proficiens, est etiam à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna est affectio quædam hominis sine mortali peccato quidem, sed iam defatigati, fatietate rerum spiritualium, ita ac si nunquam eas degustasset: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quasi de via languens resistit, nil ultra progrediens: hæc in Scripturis sacris comparatur somno; *Dormitauit anima mea præ tædio;* *psal. 128.*

tadio; Et apud Salomonem, & Apostolum non semel eodem nomine cenfetur. Eadem, penuria quædam spiritus est, contraria abundantia, de qua Dauid: *Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.* Macies item, & sterilitas animæ, quas deprecatur idem, cum dicit: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Denique (unde etiam nomen accepit) S. Ioannes in Apocalypsi de ea scribit celebratam sententiam: *Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.*

Serm. 6. de Ascensione.

Huius quæ sint proprietates, ut ex iis se quisque exploret, & cognoscat, explicandum est ex Patrum obseruationibus. S. Bernardus igitur hominem spiritu feruentem sic describit primum: *Aduertere potes in omnibus ferè religiosis congregationibus, viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucundos semper, & hilares, feruentes spiritu, nocte, & die meditantés in lege Domini, crebro suspicientes in cælum, & puras manus in oratione leuantes, sollicitos obseruatores conscientia, & deuotos sectatores bonorum operum: quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium, vigilia breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigerium videatur.* Deinde ut ex hoc quasi simulachro feruentis hominis cognoscatur tepidus, descriptionem tepidi subiicit in hunc modum: *Contra sanè, inquit, inuenire est homines:*

- I. *Primò pusillanimes, & remissos.*
- II. *Deficientes sub onere.*
- III. *Virga, & calcaribus indigentes.*
- IV. *Quorum remissa letitia, pusillanimitas tristitia est.*
- V. *Quorum breuis, & rara compunctio.*
- VI. *Animalis cogitatio.*
- VII. *Tepida conuersatio.*
- VIII. *Obedientia sine deuotione.*
- IX. *Sermo sine circumspectione.*
- X. *Quorum oratio sine cordis intentione.*
- XI. *Lectio sine (sui nempe) edificatione.*
- XII. *Quos vix gehenna metus inbibet.*
- XIII. *Vix pudor cohibet.*
- XIV. *Vix frenat ratio.*
- XV. *Vix disciplina coërcet.*

Lib. 10. cap. 23. & 4.

Cassianus autem acediae spiritu occupatum hominem dicit obnoxium esse innumeris malis, in eoq; acediam generare hæc, quæ sequuntur omnia.

- I. *Horrorem loci, in quo habitat.*
- II. *Fastidium cellæ.*

Fratrum conuiuentium aspernationem, & contemptum.	III.
Inertiam ad operandum.	IV.
Vagationem extra cellam.	V.
Negligentiam sacrae lectionis.	VI.
Suspiria, gemitusque, quod ibi nihil proficiat.	VII.
Opinionem quod alibi sibi, aliisque magis prodesset.	VIII.
Desiderium in vinea Domini laborandi ad aliorum etiam utilitatem, & animarum lucrum.	IX.
Amorem monasteriorum longè positorum.	X.
Odiu disciplinæ, cui est addictus.	XI.
Impatientiam inedia, solitudinis, orationis, & cuiuslibet alterius mortificationis.	XII.
Somnum corporis diuturnum.	XIII.
Visitaciones, & colloctiones superuacaneas.	XIV.
Peregrinationes longinquas, & inutiles.	XV.
Familiaritates periculosas.	XVI.
Desiderium consanguineorum. Atque ut horum malorum omnium causas intelligamus.	XVII.
Generat idem spiritus in corde perturbationem magnam.	XVIII.
In mente confusionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tantam ex fontibus superiores omnes tam animi, quam corporis ægrotudines emanant.	XIX.

Verum hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiore adhuc radicem habet, quæ Cassianum non latuit. Hæc autem est occulta quædam superbia, quæ in hominis animum latenter irrepit, eumq; vbi occupauerit, deiicit, cuius ille signa ut internoscatur, enumerat his verbis: *Cum gloriatur de nobilitate natalium, aut alia seculi dignitate, aut pecunia, cum iugum monasterij non sustinet, cum senioris vllius disciplinam non admittit, nullam denique obedientiam, aut subiectionem: cum crescit in corde eius fastidium spiritualis verbi, quod cognoscitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obrutus vno loco stare nescit, sed stupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro suspiriis salutaribus sputa de sicco gutture corradantur, excreationes etiam sine vlla interpellatione phlegmatu prouocantur, digiti ludunt, & in modum quiddam scribentis volunt, atque depingunt: ita torus commouetur, ac si acutis sudibus insideret: verbum auditum, & simpliciter ad edificationem prolatum æstimat dictum ad suam sugillationem: suis suspitionibus occupatur, causas cur quidque dicatur inquirat, & quid possit ei obicere, tacita volutatione coniectat. unde ex spiritali collatione non iuuatur, sed vehementiore cordis obstinatione duratur, ire stimulis acrius incitatur. Post hæc, excelsa vox, sermo rigidus, amara, & turbulenta responsio, incessus erectus, ac mobilis, lingua facilis, prociua loquela, nec ynquam*

Vide librum 12. ca. 25. 26. & 27.

Cap. 27.

vnquam taciturnitatis amica, nisi cum contra fratrem rancorem quendam in suo corde conceperit, sitq; silentium eius non compunctionis, & humilitatis, sed superbia, & indignationis indicium. Et ad satisfactionem laesi fratris semetipsum submittere dedignatur, & ab illo sibi met oblatam despicit, atque contemnit. Concludit Cassianus tandem huiusmodi hominem cum nihil ipse didicerit, magistrum etiam aliorum fieri, & cum huiuscemodi elatione cordis in perniciosissimum teporem, noxiumque corruerit, & nec verus monachus, nec saecularis effectus sit, etiam perfectionem sibi ex hoc ipso miserabili statu, & conuersatione promittere.

Quod si adhuc inuestigemus, quae nam sit superbiae huius origo; idem Cassianus quodam loco ait, esse tepidum, & male arreptum renunciationis principium, quod hominem de pristino, ac saeculari tumore ad Christi humilitatem descendere non permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepes factos, quia de perfectae renunciationis gradu, quem tenuerat initio conuersionis, & deinceps aliquo temporis spatio, ad vituperabilem finem reciderunt: quia nimirum ad saeculi mores, superbiamque sunt reuerfi.

Quanquam verò nostrorum temporum consuetudini pleraque ex dictis supra non planè conueniunt; tamen difficile non est ad nos ea transferre: superbia enim eadem est etiam apud nos, quare eiusdem erit eadem vis, & proprietas, effectus iidem. Initium etiam nos facimus à mundi contemptu, & renunciatione rerum saecularium. Hæc si tepida sit, & imperfecta, ut vtinam non esset in multis, quid mirum si tepida sequatur, aut nulla virtutum exercitatio? qualia enim initia posita sunt, talia cætera omnia sequi necesse est.

Quoniam tamen tractatio hæc vtilissima est, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, nostrisque temporibus accommodatam. Indicia igitur hominis tepidi ut plurimum hæc esse censentur:

- I. Orare sine attentione, & feruore spiritus.
- II. Meditari res diuinas sine animi sensu, affectu, fructu.
- III. Difficiliter se expedire ab hominum frequenti, nec vtili congregatione, & colloquio.
- IV. Aegrè redire ad se ipsum, & nunquam, aut rarè admodum in cor suum dissipatum animum cogere.
- V. Examinare conscientiam, & se ipsum inspicere quasi per transfennam, & strictim absque compunctione, proposito, & emendatione.
- VI. Latè, libenterq; sese diffundere in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed tædij sui mitigandi causa.

Consolari

Consolari se quæsitis solatiis, ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanimibus. VII.

Libère de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta dictaue obseruare, & reprehendere. VIII.

Grauitè ferre disciplinam religiosam, si religiosus sis, & omnem admonitionem, aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, intempestiuam, intolerabilem existimare. IX.

Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad animarum auxilium fructuosos, & necessarios, permittereque, ut earundem zelus omnino languescat; quæ grauis est culpa iis, quibus animarum cura aliqua commissa est.

Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, sine vlla animi contentione, immò cum fastidio, lentè, frigide, inuitè. XI.

Optare sibi ab hominibus honorem haberi, & ab illis se multum amari, hominum blanditiis, & fortè etiam assentationibus delectari. XII.

Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, & immunitatem, qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè alicui minima videantur, illa sine dubio maiora sunt, videlicet. XIII.

Frigere iam Sacramentorum usum, nec ea amplius frequentare, ut inceperas. XIV.

Sacras conciones non audire, spirituales, & vtilis libros non euoluere, vel certè rarè, & fastidiosius. XV.

Occasiones peccatorum minimè vitare, ut antea, idcirco, quia tibi multum, tuisque viribus fides: quæ temeritas est maxima, atq; occultior superbia, ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, sitque quo minus secum reputat, eò magis periculo propior. XVI.

Indulgere tibi, tuoque corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari poenitentia astrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione. XVII.

Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoq; mentis cæcitate induci, ut mundi voluptates, & delicia, quæ prius somnia, ludibriaque, uti sunt, videbantur, non displiceant, ut antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur.

Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ, & Christianam disciplinam subinde excitaris, & impelleris, vel non aduertere, vel dissimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum est tepiditatis genus, etiam negligere. XIX.

Z

Spiri-

XX. Spiritualibus patribus non auscultare, vti consueueras, & quam eorum consilia præfens probas, absentem facto ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, curaque refugere.

XXI. Denique hac tepiditate tenentur hi, qui cum perfectioni ex instituti, & professionis obligatione operam dare debeant, in hoc studio negligentissimè se gesserunt, occupati nimirum vel literarum, etiam sacrarum studiis, vel aliis Ecclesiasticis, & religiosis muneribus obeundis, quæ speciosa sunt, & gloriolæ seges. Hi quanquam aduertunt, se ad summum perfectionis gradum iam peruenisse oportere, aut ab eo certè non longè distare, & in primo gradu adhuc hære, hoc est, non vrgeri se mortiferi peccati conscientia, optant quidem se ipsos corrigere, & excitare è somno desidii ad laborè abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procrastinant, nec adhibent quæ necessaria sunt, ad tam præclarum finem consequendum: immo, quæ malitiosa tepiditas est, cum se ipsos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius non exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati subiacere omnino deberent, toti sunt in conquirendis rationibus, quibus diuinam voluntatem ad sua studia reuocare possint: & ij esse sine conscientie scrupulo, qui esse nequeunt sine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna,

Primum sit diligens consideratio periculi, in quo positus est nesciens homo tepidus: quod non vnum est, nec parui momenti, sed multiplex, atque grauissimum.

Primum est periculū recidendi in peccata, quibus olim ante conuersionem detinebatur. nam si prauus habitus, qui post cōuersionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, inter mortua vitia refundunt, & hominem in actiones, quæ ex iis oriuntur, inducunt.

Secundum est periculum, si non redeundi ad pristina flagitia, periculi. Tercia partis Pastor cap 35.

Secundum est periculum, si non redeundi ad pristina flagitia, periculi certè omnem fructum vitæ benè institutæ. Si enim, inquit S. Gregorius, quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat benè gestum, decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis est contra ictum fluminis condescendentis, vno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabatur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis, & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipanti: quia videlicet qui bona cæpta districte non exequitur, dissolutione negligentie manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesie ab Angelo dicitur: Esto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant, non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena co-

Primum remedium.

Primum periculum.

Secundum periculum.
Tercia partis
Pastor cap 35.

Proverb. 18.
Apocal. 2.

eam Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam nõ accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc viuum tenetur.

Tertium est periculum maioris alicuius ruinae, quæ quanquã non impendere fortè videtur, est tamen certa, ni tepor iste excutiat ex animo. Lapsus, inquit Cassianus, quissiam nequaquam subita ruina corruisse credendus est, sed aut prauæ institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam palatim virtute animi decidente, & per hoc sensim vitiis increbrescentibus, casu miserabili concidisse. Ante contritionem enim præcedit incuria, & ante ruinam mala cogitatio: quem admodum domus nunquã ad ruinam subitaneo procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti aut longa inhabitantiũ desidia stillicidiis primùm paucissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta rectorũ, quibus per vetustã negligentiam in maiore modum patefactis, atq; collapsis riuatim posthæc influit pluuia arũ, imbriumq; tempestas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & in segnitie manuum stillabit domus. Et Salomon aliis verbis: Stillicidia eiiciunt hominẽ in die hiemali de domo sua. Quo loco Cassianus pergens ibidẽ pluribus verbis, ait stillicidia esse minuta passionũ irritamenta, quæ initio neglecta, & non mortificata corrumpunt paulatim tigna virtutum, & introducunt imbres vitiorum, vt tempore hiemis, hoc est, tentationis diabolicæ mens de sua possessione deturbetur.

Quartum est periculum maximum omnium, nunquã emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis est, & impotentia, vt quem semel absorbit, retineat semper. Sicut ante teporem, ait S. Gregorius, frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione: qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amisit: qui verò post conuersionem tepuit, & spem, quæ esse potuit, de peccatore, subtraxit. Quod dictum nemo non videt, quàm sit planè formidandum. Hoc idem Cassianus ita exaggerat: Rectissime pronuntiatur esse deterior (qui tepidus est) quia facilius ad salutarem conuersionem, ac perfectionis fastigium carnalis quis accedit, quàm is, qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripens secundum regulam discipline, ab illo semel spiritalis ignis feruore discessit. Ille namq; corporalibus saltem vitiis humiliatus, atq; immundum se sentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit. Nam qui semel tepido exorsus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius professionis arripuit, infectus semel hac miserabili læe, & in ea quodammodo resolutus, nec ex sese ulterius perfectus sapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues sum, & nescit, quia miser est, & miserabilis. In eo factus seculari deterior, quod nec miserum se, nec cacum, nec monitis indigere cognoscit.

Secundum remedium est: quamuis non subessent tepori supra-scripta pericula, status ipse hominis tepidi infelicissimus est, in quo

Tertium periculum.

Coll. 6. cap. 17.

Proverb. 16.
Sec. 70.

Eccles. 10.
Proverb. 7.
Sec. 70.

Quartum periculum.

Tercia partis
Pastor. cap. 35.

Coll. 4. cap. 19.

Apocal. 3.

Secundum remedium.

tepidus quietus esse non potest longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & scrupulis, & tedium ipsum, quo tenetur, etiam si desint alia, non potest non eum angere, atque conficere. Quæ singularis est Dei providentia, ut se cognoscat infelix, & proprio coactus malo morbo suo remedium quærat. S. Bernardus sic depingit huiusmodi animæ quasi sectionem, & in contrarias partes distractionem. *Vt inam hæc, inquit, ut intellectum admonent, moueant & affectum, ne sit intus amarissima contradictio, & diuisio molestissima, dum hinc quidem sursum trahimur, scilicet intellectu, & cognitione; sed retrahimur inde deorsum, scilicet affectu, & tepiditate.* Subiicit deinde descriptiones feruentis, & tepidi initio capitis positas, & addit: *Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè sustentantur, sicut planè tribulationis, sed non consolationis. Exurgamus, obsecro, quicumque huiusmodi sumus, resarciamus animam spiritum recolligamus, abiicientes perniciosam tepiditatem, et si non quia periculosa est, & Deo solet etiam vomitum prouocare, certe quia molestissima, plena miseriæ, & doloris, & inferno planè proxima, umbra mortis iure cæsetur. Et si querimus, quæ sursum sunt, etiam sapere, & prælibare interim studeamus. Quod si fastidij huius sensus non percipitur à tepido, hoc signum est, eum planè somnulosum esse, & in eas tenebras iam corruisse, quæ veterno propiores sunt, iamq; carere stimulo ad eum excutiendum, quod solum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, ut illi durum esset contra stimulum calcitrare, haberetque vel inuitus, quo se ipsum excitaret.*

Tertium remedium.

Tertium remedium est, ut qui se eò præcipitem actum intelligit, si tamen intelligit, intelligat etiam Dei sibi iram imminere; ac proinde præoccupet faciem eius in confessione. Adeat spiritualem medicum, & magistrum, eique se totum recognoscendum, & regendum tradat: reputetque secum non aliam ad se ipsum recuperandum, superesse rationem, quam si cum maxima humilitate, & simplicitate patri, & magistro sui spiritus se tanquam puerum erudiendum, & gubernandum in omnibus præbeat. nam feruorem spiritus, quem languentem, & sopitum reddidit tepiditas, & superbia, non exuscitabit, aut restituet, nisi sui ipsius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De

De secunda specie tepiditatis spiritus.

CAPVT XX.

LTERA tepiditas spiritus, superiore hæcenus explicata multò tetrior, & detestabilior est, quippe quæ cum peccato mortifero ut plurimum coniuncta sit: quamobrem frigus potius, quam tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia est effectus superioris, vel quia illam refert, ut imago quædam ipsius. Neque enim qui hac ratione tepidus est, ita perfrictæ frontis est, ut sanctimoniam alicuius speciem non præ se ferat: sed decipitur potius errore opinionis suæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Duo igitur sunt genera tepidorum hominum, hac videlicet posteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim sunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationem, non se tamen expediunt ab iis negotiis, & occasionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis studio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: *Considerate semitas Theman, itinera Saba; Theman ait, auster, Saba rete interpretatur. Quid hic per austrum, qui afflata teporibus membra dissoluit, nisi fluxa viuendi remissio: quid per rete nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissoluta mente ea, quæ terrena sunt, appetunt, nec gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatibus ligent, cumq; se fluxis conuersationis suæ actibus implicent, quasi remanuros in retis vinculis pedes ponunt.* Ut enim paulò superius quosdam ad deuitas iam culpas retrahi per aperta quædam, & non deuita vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt per quædam, quæ vel honestatis nomine, vel laudis honore palliantur.

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionem, animo respondent, non facto: cum non relinquunt bona temporalia, quorum peruerso desiderio tenentur. *Dissolutis itaq; inquit, gressibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deserunt, semetipsos gradiendo obligant, ne gradiantur.* Item illos, qui abnegato amore bonorum terrenorum, cum plusquam necesse est, carnis propinquos diligant, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. *Quò itaq; ait, isti nisi in rete ambulant, quos à presenti seculo inchoata iam vita perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrene cognationis ligat?* S. Bernardus etiam de hoc eodem tepore scribens sic ait: *Tepescimus processu temporis à feruore conuersationis nostræ: paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, ut consu-*

Primum genus horum tepidorum.

Lib. 7 moral. cap. 14.

Serm 3 de Annuntiatione.

memur carne, qui spiritu caperamus: inde enim est, ut minus ea sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, in deuoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquitur, religiosam omittimus solitudinem: uerboſi, curioſi, faceti etiam detractores, & murmuratores, uacantes nugis, fugitantes labores disciplinae, quoties sine nota id licet, quasi uerò confestim sit etiam sine noxa. De iisdem alibi dicit, eos esse, qui scurrilitates, detractiones, iactantia, & impatientia uerba non reputant: facile contristant proximos, pusillorum scandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut dormitant, aut irascuntur, psallunt cum aliis, sed ineptias meditando, & ne ipſo quidem tremendo Angelis participare uerentur Dominici corporis Sacramento.

Sermone cōtra
ingratiitudinē.

Secundum ge-
nus tepidorum.

Primum pec-
catum.
Lib. 5. moral.
cap. 22.

Thren. 2.

Secundum pec-
catum.
Lib. 10. cap. 3.

2. Tim. 2.

Tertium pec-
catum.
In Psalm. 106.

Lib. 9. cap. 9.

Alij uerò homines tepidi reperiuntur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione possint excusare. Hæc autem multa sunt, & magna.

Primum est cogitatio, & oblectatio libidinosa, & turpis, quam in hominem otiosum nullo negotio immittit diabolus. Sunt nonnulli, inquit S. Gregorius, qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis uirtutibus exercentur, hi nimirum torpore, non studio dormiunt: quibus plerumq; contingit, ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immunda in se cogitationis strepitum per otium congerant. Vnde sub Iudææ specie per Prophetam torpens otio anima defletur, cum dicitur: Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbata eius. Hostes enim Sabbata uidentes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: ut uinaqueq; reproba anima quo remotæ ab externis actionibus seruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.

Secundum peccatum post illa, quæ antè retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirum, murmurationes, disciplinae fugam, & scandala, est apostasia à religione. Scribit enim Cassianus huiusmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediae spiritu fatigari, ita ut postquam non repugnando, sed fugiendo, & varia solatia, quibus distrahatur querendo, locum dederit tentationi, tandem eò hominem impellat, ut militiae suæ fugitiuus, ac defertor CHRISTI miles effectus, implicet se negotiis secularibus, ei, cui se probauit, minimè placiturus. quam rem, turpissimum saltum appellat S. Bernardus: cuius locum postea proferemus in tractatione de tentationibus.

Tertium est peccatum desperationis: de quo S. Augustinus: iam fastidium patiuntur, fastidio languent, fastidio periclitantur: nisi forte putas, occidi eos fame potuisse, & non posse fastidio. Vide quid sequatur, cum dixisset: Omnem escam abominata est anima eorum, ne quasi eos putares de satietate securos, non magis uideres de fastidio morituros, & appropinquauerunt, inquit, usq; ad portas mortis. Quod exprimit adhuc apertius Cassianus allatis exem-
plis

plis Cain, & Iudæ. Quanquam uerò priores tepidi, non ita malè uidentur habere sicut posteriores, omnes tamè remediis indigent non vulgaribus.

Primum remedium est, propositum, & deliberatio similis illi, in qua Dauid erat, cum dixit: Ego dixi, nunc capi. Qui enim hoc tepore languet, gratia Dei destitutus est, hoc est, peccator est, Dei defertor, & inimicus, non minus Dei auxilio supernaturali, & multo indigēs, quàm quilibet alius peccator, qui diuinæ gratiæ particeps nō sit: immò fortasse magis. grauior enim casus huius est, quo ex altiore sanctitatis gradu delapsus est. Quare intelligat, sibi planè deliberandum esse, de nouo uitæ genere instituendo, & inchoandum ab antea uitæ pœnitentia non aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cum ad Dominum conuertuntur. Ideò iisdem prorsus rationibus iuuari uelit, quibus predicti peccatores utuntur, cum emergunt ex peccatorum cœno: iis nimirum, quæ generent, nutriantq; spiritum ueræ contritionis: deinde hominem rapiant ad integrè, & ex animo confitenda, & per pœnitentiæ Sacramento superioris uitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere deniq; exerceri se strenuè in corporis, & animæ mortificatione, & orationibus ad Deum, superosq; omnes, & omni cautione prouidendum, ut sese abstrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occasionibus, & incitamentis, deditq; se ex animo uirtutum studiis, & spiritualibus exercitationibus sub prudentis, & pij magistri seuera disciplina. ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cum institueremus Incipientem, primo libro diximus, necessaria est aliqua saltem ad tempus secessio in locum aliquem secretiorem, & à seculi strepitu remotiorem, in quo se mens planè colligat, & ad uitam deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt sancti uiri, ut se conseruent, ut latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cum respiscunt, ut se recuperent, & ad pristinum statum reducant? ad hoc autem sequentia monita non parum iuuare posse uidentur.

Primum re-
medium.
Psalm. 76.

Lib. 5. moral.
cap. 22.

Secundum remedium est mortis, & aliorum nouissimorum meditatio: Monet horror in exitu, inquit S. Bernardus, dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis ista dissimulatio est fratres mei? Vnde tam pernicioſa tepiditas? Vnde hæc securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipsos? Forſitan iam diuites facti sumus, forſitan iam regnamus? nonne ostium domus nostræ horribiles illi spiritus obsident? nonne exitus nostros laruales illæ facies prestolantur? quis ille pauor erit, o anima mea, cum dimissis omnibus, quorum tibi est tam iucunda presentia, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris, sola ingrediens incognitam penitus regionem, occur-
santia

Secundum re-
medium.
Sermone de sex
tribulationibus.

santia tibi cateruatim ruere teterrima illa monstra videbis? quid tibi in dietante necessitatis occurret? quis tuebitur a rugientibus preparatis ad escam? quis consolabitur? quis deducet? Reuocanda etiam in memoriam sunt exempla diuinæ animaduersionis in huiusmodi homines, qui vel tepidè vixerunt, vel tepiditate acti sunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recensuimus: sunt enim multa, manifesta, & planè horribilia, principem locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, sed plenæ sunt historiæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium est, considerare Deo maximè odiosam esse hypocrisin, & duplicitatem. Euangelia abundant concionibus, & minis Domini nostri IESU CHRISTI aduersus hypocritas. Et S. Bernardus sic scribit: *Simplex natura simplicitatem cordis exquirat. Denique, Et cum simplicibus sermocinatio eius: vir duplex animo inconstans est. Non potest quem queritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas est, quæ nisi perseveranter quesita non inuenitur. Væ peccatori terram ingredienti duabus viis: nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hanc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum est enim ei, vt inueniendam se prebeat, nisi perfectio eam quesieris corde. Ceterum, si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque, quem inuenerit tepidum, ex ore suo euomere incipit Deus, stimulator, & proditor ubi parebunt? si maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem, carissimi, & a fermento Pharisæorum omnimodis caueamus. Si nolimus frustra quaerere Dominum, queramus veraciter, queramus frequenter, queramus perseveranter: vt nec pro illo queramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.*

Quartum remedium est intueri vitam tepidorum: fieri enim non potest, vt ea cognita, nobis non maximè displiceat. Quod ergo displicet nobis in aliis, emendemus in nobis. Idcirco inquit S. Gregorius: *Scribitur in Iob, Considerate semitas Theman, austri inquam, siue teporis: quia quæ, inquit, in nobis minus diiudicanda credimus, quàm sint turpia in aliorum actibus cognoscimus. Sicque fit vt ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubescat: quasi enim a speculo scæda facies displicet, cum mens a vita simili, in se ipsa quod auersetur, videt.*

De

Tertium remedium.

Sermone 2. de altitudine cordis.

Prot. 3. Iacob. 1. Luc. 8.

Matth. 6.

Prouerb. 26. 2. Pet. 2.

Hierem. 17. Matth. 16.

Quartum remedium.

Ibidem.

De pusillanimitatis abnegatione, ex eaque enascentibus scrupulis.

CAPVT XXI

DE pusillanimitate hîc agimus, quia à S. Gregorio tribuitur acedia, tanquam eius partus. Et in Euangelio feruus, qui Domini feueritatem reformidâs fatetur se pecuniam eius abscondisse, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et est utilis proficienti hæc tractatio, quia pusillanimitate nõ rarò impeditur multorum spiritus progressus: nam multi, vt idem S. Gregorius explicat, in miseris per pusillanimitatem non subsistunt: animo enim cadunt tentationis tempore, minusque se posse putant, quàm reuera cum Dei gratia possunt. quæ pusillanimitas est, planè contraria animi magnitudini, qua nixi cum Apostolo dicere audemus: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Quæ de re sæpe scribit idem S. Pater in moralibus, quodam loco sic: *Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum nostrorum gaudium vertitur in pauorem poenarum. Tunc iniquos nos esse deprehedimus, qui sanctos paulò antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi, omne, quod prius prosperum arridebat, euanescit, lux ipsa fastidio est: solæ se in animo tenebræ mæroris effundunt, nihil, quod delectet, aspicitur, triste est quidquid occurrit.* Et alio loco: *Dum se, inquit, homo in perturbatione conspicit, penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros, tumultusque coaceruat, modò tranquillitatem suam, quia perdidit, dolet, modò ne vsque ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad resumendas vires se reparat; modò se eas posse resumere, quasi victus iam, fractusque desperat.*

Præter prædictas tenebras mentis, & animi perturbationes ex pusillanimitate, existit mæror quidam euentuum futurorum minimè necessarius, & valde noxius. De quo S. Chrysostomus: *Pusillanimitatis, inquit, maxima est, eorum gratia, quæ nec dum contigerunt, incertumque est, an euentura sint, mærore iam nos, ac dolore conficere.*

Sed ex pusillanimitate maximè oriuntur in proficientibus angustia conscientia, quibus in via spiritali nonnunquam, Deo permitte, probatur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla scribit: *Conuersi animum, inquit, ita spina tentationis conturbat, vt sæpe percussione subita penè superari se sentiat, eiusque vulnus medullitus insiditum exitaliter pertimescat. Plerumque, verò ipsi tentationum stimuli dum in usum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existunt: minus dolent, sed magis insidunt, quia dum*

Marth. 23.

In primum eorum Iob. cap. 12.

Phil. 4.

Lib. 23. moralium, cap. 17.

Lib. 27. moralium, cap. 28.

De Dei promissionibus, lib. 2.

Lib. 24. moralium, cap. 7.

dum

dum menti diutius adherent, tanto sunt minus pauendi, quanto magis affueti. Inter ergo hæc, depressa mens huc, illucq; distenditur, & multiplicibus tentationum aestibus dissipatur, & sæpe hinc inde dissipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerunq; euenit, vt dum nimis insurgentia viria cruciant, dum repugnantis animum iam iamq; in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisq; hanc ipsam sublimitatis viam, quam sibi ad remedium elegit, expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imò solidius stabat. Vnde abominabilis ei fit in vita sua panis. In illa autem verba Iob: Nervi testiculorum eius perplexi sunt. Hoc idem, inquit, quia suggestionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt plerofq; ita peccare faciant, quatenus si forte peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna soluere valeant, nisi in alia consentiant ligari. Profert sanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando astrictus secretò habiturum se dicta, factaue amici, resciscens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, nescit quid agat. Secundum hominis religiosi, qui cum obtemperare spirituali magistro studio perfectionis statuerit, perplexus est, cū videt; eum aliquid contra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Ecclesiastici, qui persoluto pretio sacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum, cuius culpæ cum postea pœnitet, veretur ne grauius peccet, si se abdicet eo munere cum animarum sibi commissarum detrimento.

Ad idem quoque propositum habet quædam S. Augustinus in epistola ad sanctum Paulinum sic scribens: *Omni questio, quæ agentes, querentesq; conturbat homines, qualis ego sum, illa est, quonam modo viuendum sit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt.* Plerunq; enim videtur nobis, quod nisi eū aliquantulum congruamus ad ea ipsa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cum eū salubriter agere poterimus: quod tam facimus, et alium delectatio subrepat & nobis, vt sæpe etiam loqui vana delectet, auremq; præbere loquentibus, nec arridere tantum, sed etiam risu vinci, ac solui: ita pulueris quibusdam, vel etiam luteis affectibus nostras animas aggrauantibus, laboriosius, & pigrius leuamus ad Deum, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod si aliquando successerit, statim subiicietur euge euge non ab hominibus, sed in quodam intus silentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cum sæpe accidat, vt si in quempiam vindicaueris, ipse pereat, si inultum reliqueris, alter pereat? Et post multa: Qui, inquit, in his omnibus timor, mi Pauline sancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebræ? nonne putamus de his esse dictum, Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Ecce elongaui fugiens, & mansi in deserto. Veruntamen in deserto ipso fortassis expertus est, quod adiungit, Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate, &

Lib. 32. moralium, cap. 17.
Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

Epistola 250.

Psalm. 54.

tempestate. Quid? ipsa diuina eloquia nonne palpantur potius, quam tractantur à nobis? nonne in multis si non secundum carnem homo sapiat, quam mortem dicit esse Apostolus, magno scandalo erit ei, qui adhuc secundum carnem sapit? vbi & dicere quid sentias, periculosissimum, & non dicere, laboriosissimum, & aliud quam sentis dicere, perniciosissimum est. Et post alia concludit: *Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? siue quia pericula, in quibus quisq; versatur, grauiora sunt, quam inexperta, siue quia reuera ita est, qualibet pusillanimitas, tempestasq; deserti mihi videtur minus esse molesta, quam ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.*

Alij etiam sunt superioribus similes affectionis huius effectus: & præsertim varia scrupulorum genera, quæ sanè longum esset numerare, nec necesse est. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando molestissimæ sunt: curiositates, & dubitationes de prædestinatione propria, de diuina præscientia, diffidentia, & metus salutis consequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obstructa cernitur via: impotentia passionum animi, & carnis, ob quas etiam Apostolus infelicem se nominat: turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionum animi, affectionumque, quibus sæpenumero an voluntate consentiamus, grauius ambigimus: vanæ gloriæ stimuli, suspiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati scâdali, aut verbo, aut facto, famæ ablata, & aliorum similibus. Spiritus deniq; blasphemæ, quo aliquando, Deo permittente, pulsantur etiam viri valde pij, ac religiosi.

Primum remedium est spes de diuina prouidentia, ad quam tempore, quo configimus cum pusillanimitatis angoribus, magnopere nos erigere debemus: *Quos populos cogitationum*, ait S. Gregorius, *non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumperat, cum dicebat, Protector meus, & in ipso sperabo, qui subiicit populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districta seueritatis presentiam, cogitationes stulta dissiliunt, vt non per abrupta phantasmatum rapiant.* Atque hoc est

Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & sese obicere turbæ illi phantasmatum, diuino auxilio confidendo: *In tentatione*, inquit idem S. Gregorius, *deprehensus tenebras mæroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.* Id autem maiori à nobis animi contentione præstandum est, quo hæc perturbatio mæroris, pluribus nos incommodis afficit, quam aliæ, vt monuit S. Chrysostomus.

Tertium remedium, non paruo solatio est pusillanimitatis humilitatis

Rom. 8.

Rom. 7.

Primum remedium.

Lib. 27. moralium, cap. 28.
Psalm. 17.

Secundum remedium.

Ibidem

Lib. 2. de prouidentia Dei.

Tertium remedium.

tis studium, & consideratio utilitatis, quæ percipi potest ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex est: prior est humilitas, qua prosternitur occultior quædam superbia, quæ sanctis viris, & bonis actionibus insidiatur: qua de re postea: posterior est animæ purgatio quædam, qua absumitur amoris proprii affectio illa, qua sibi nonnunquam placent plusquam par est, boni viri, seq; seipsis, suisq; moribus oblectant: quod non abest etiam à superbia: *Et quia sepe anima, inquit S. Gregorius, alicuius boni sibi conscia, cum virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impingatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa, quia dum propria infirmitas tentione interrogante cognoscitur, omni illa nostrarum virium, velut pinguis, viridisq; gratulatio, subito anxietatis mærore, siccat: & qui nos alicuius esse momenti, bona nostra pensando, credidimus, pulsati paulò amplius, perituros nos iam iamq; formidamus.* Humilitati igitur operam det qui vexatur à scrupulis, & hi euanescent sensim.

Lib. 23. moralium, cap. 16.

Quartum remedium.
Lib. 2. de providentia.

Quartum remedium est S. Chrysostomi: *Certum est, inquit, Christianum, si quando tristatur, duas tantum habere mæroris causas, vel cum ipse, vel cum proximus offendit Deum.* Dices, hoc ipsum est quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cum id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ sunt aliquæ veluti regulæ, ad quas se ipsum dirigat, qui spinosis hisce cogitationibus pungitur.

Prima regula.
Lib. de veritate, cap. 14. § 1.
Retract. c. 13.

Prima regula est omnium sanctorum Patrum, sed S. Augustini maximè: *Peccatum si voluntarium non est, peccatum non est.* Quodcumque igitur certum nobis est, voluntate peccato non consensisse nos, certum etiam est, peccatum à nobis commissum non esse. Quæ regula præsentaneum remedium est aduersus scrupulos, qui insurgunt in animo, de culpa mortifera: neque enim mens de sua salute sollicita facile huiusmodi peccatum admittit: quippe cui planè deliberatum est quidlibet, mortem etiam ipsam potius subire, quàm Deum grauius offendere.

Secunda regula.
Lib. 32. moralium, cap. 17.

Secunda regula est S. Gregorij, & eo pertinet, vt quando scrupuli plerunque videntur potius, quàm sint peccata, præponamus minora maioribus repudiatis: *Dum mens, inquit, inter minora, & maxima peccata constringitur, si omninò nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia qui murorum vndiq; aditu ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam precipitat, vbi breuior murus inuenitur.* Afferit autem exemplum Apostoli, qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur sanctum Gregorium loqui

1. Cor. 7.

loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, si non aliter possumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cum addit: *Cum in dubiis constringimur, vt iliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus,* quæ omnia sic accipienda sunt, vt primò intelligas, Deum permitturum nunquam, vt ita perplexus sis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi sit incurrendum omnino: hoc enim alienum est ab infinita bonitate Dei. Mors subeunda est, si ita necesse est, ne vel minimum mortale peccatum committatur. atque hæc est voluntas Dei in sacris literis quàm maximè clara, atque testata. Permittit igitur S. Gregorius, vt ad declinandum mortale, si aliter nulla ratione fieri potest, eligatur veniale.

Atque addendum est ad hanc regulam, sperandum esse de diuina prouidentia, affuturum semper Deum viris bonis, & singulari ope illis in huiusmodi discrimine subuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur. nam vt te perplexum esse non permittit Deus in mortalibus peccatis, sic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus est, quando homo se spontè coniecit in angustias peccandi, si tamen de veris peccatis loquitur. Cæterum tunc etiam non desunt effugia, quale illud est, aliquid tacere quod ad rem facit, sed non ad causam: vt cum S. Paulus se de resurrectione mortuorum iudicari, verè dixit, & sapienter interim tacuit, quod vrgebant aduersarij, se de Christo loqui, & Resurrectionis eius assertorem esse. Et cum ne corrumperet pecunia iudicem, qui id expectabat, vt eum dimitteret, & fortè licuisset Apostolo in causa tam iusta, Cæsarem potius appellauit. Sed hæc perfectorum sunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil suppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel sua culpa, vel ob mentis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectam. & regula adhibenda est in illis scrupulis, qui licet videantur, non sunt tamen peccata.

1. Cor. 23.

Infra.

Tertia regula est consulere sapientes, & sanctos viros, quod exemplo suo in primis docet S. Augustinus, scribit enim S. Paulino in hunc modum: *Sin & te ita, vt me mouent ista, confer ea cum aliquo mansueti cordis medico, siue illic inueneris, vbi degitis, siue cum Romam toto anniuersario pergitis, & quod per illum tibi loquentem, seu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, scribe mihi.* Oportet autem scrupulis anxium hominem stare huius spiritalis medici consilio. Et quando, vt diximus primo libro, scrupuli aliquando originem ex ea superbia ducunt, qua sibi quis nimium credit, aliorum iudiciis repudiatis; necessaria est magna submissio animi, qua illi se subiiciat, non minus tractabilem, quàm puerum magistro, eiusque arbitrium sequatur in omnibus.

Tertia regula.

Epi. 230.

Quarta regula.

Serm. de septē
misericord.

Ludovicus
Blosius.

Isaia 55.
Hierem. 29.

Isaia 58.
Isaia 46.
Hierem. 30.
Isaia 54.
Marth. 18.
In Psal. 85.

Quinta regula.
In Psal. 138.

Capite 18 lib. 1.
Didac^o Perez.

Quarta regula est S. Bernardi, & ad sanandum mœrore, & pusillanimitate animum, quæ radix altera est scrupulorum, plurimum potest. Omnino, inquit, quantum in se est, parum honorat eum, a quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia, & rancore. Hoc autem facit qui omnem industriam suam, operamque non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo delecto viuit, assidue se ipsum pascens scrupulorum agitationibus amarissimis. Ad quam rem proderit legisse quæ scribunt quidam de consolatione pusillanimum, & habere ad manum paraclesim diuinam ex sacris Scripturis depromptam, eiusque dicta ruminacione frequenti sic repetere, ac recondere, vt illis animus recreetur à mœrore. Vt exempli causa: *Consolamini, consolamini popule meus, confortamini pusillanimes, quia ego Deus vester. Ego scio cogitationes, quas ego cogito super vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem, & patientiam. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos. Ego, ego ipse consolabor vos. Ego feram, ego portabo, & saluabo, quoniam ego sum Deus. Obducam cicatricem tibi, & à vuleribus tuis sanabo te. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Quid timidi estis modice fidei? non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* Hoc affectu inflammatus S. Augustinus sic scripsit contra vanas cogitationes, quæ oranti subrepunt. *Nobis, inquit, magna spes in misericordia Dei, & ideo dicamus ei, iucunda animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuauit. Et quomodo leuauit? quomodo potuit, & quomodo tu vires dedisti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex aegritudine diffuo, cura, & stabo, confirmatus, & firmus ero. Donec autem facies, toleras me, quia tu suauis es, & mitis, & multum misericors.*

Quinta regula est eiusdem S. Augustini. *In libro tuo omnes scribentur, inquit, non solum perfecti, sed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantum proficiant.* Hæc regula eò spectat, vt cum insurgit scrupulosa formido, statim fortiter repellatur, appliceturque animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via spiritus: pessimum enim est formidolosis illis scrupulorum suspitionibus immorari, vt paulò antè dictum est. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Et recentioribus præter eos, quos attulimus, vnus Didacus Perez in quarte parte suarum obseruationum spiritualium Hispanicè scriptarum excelsit. Hic primùm distinguit inter dubitationem, & scrupulum. Dubitamus num Deo grata sit actio, & hæc dubitatio tollitur, consulto viro docto: & huiusmodi sunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Augustinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua scribit, vt diximus paulò antè. Scrupulus autem est timor ille, qui dubitationi adiungitur, num videlicet peccatum committatur, aut commissum sit, idque

NON

non graui aliqua ratione, sed inani coniectura. Finis, propter quem Deus permittit huiusmodi scrupulos viris spiritualibus, vt plurimùm, inquit, est vt se demittant, aut vt peccata diligenter vitent, aut deniq; se ipsos verè cognoscant. Et idè indicium sunt futuræ salutis, dummodo qui eis angitur, dirigi se sinat à spirituali patre: nam quos diligit Dominus castigat: & nemo serio timet offendere Deum, nisi amet Deum. Quare qui negligunt seruire Deo, non affliguntur scrupulis, sicut illi, qui se Deo ex animo deuouent.

Causæ efficientes scrupulorum sunt variæ. prima est dubitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remedium omnium præstantissimum est spiritualis patris consilium, cui omninò standum, quod est etiam maximè generale aduersus omnes alios scrupulos. Secunda causa est atra bilis, quæ si est grauis non aliter curatur, quàm amentia; si non adèd vehemens, eius medicina est supradictū consilium, & discussio, qua inuestiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmenta sunt, & somnia, homine prorsus indigna. Tertia causa est superbia, qua nimium nobis, nostroque iudicio tribuimus. Ob quam causam permittit Deus, vt in cogitationes plerumq; pueriles, & ridiculas delabamur. Curatio est insignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam tunc, cum nullam rationem reddit sui consilij. Quarta causa est, vt occupemur in exercitatione virtutum humilitatis, patientiæ, mansuetudinis, amoris. Quinta causa est pœna peccatorū, quæ alioquin committimus, præsertim in obseruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus scrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata quæ curiositate impediti præterieramus. Sexta causa est exigua, aut nulla mortificatio passionum. Hæc enim cum sepe insurgant, affligunt animum, etiam si ipsi minus cogitemus: quæ scrupulorū ratio vtilissima est: nec eos nobis eximi optare debemus, nisi eam mortificationem consecuti simus, ob quam diuino beneficio à Deo immittuntur: quandoquidem huiusmodi scrupuli acerrimi stimuli sint, quibus excitamur ad strenuè excolendam animæ vineam, eamq; à vitiosis omnibus, morbofisq; affectibus purgandam. Est contra quasi quoddam Dei flagellum, & vindicta non parua, viuere cum magna tranquillitate conscientiæ, in tanta incuria coercendi nostras affectiones, & nos ipsos serio abnegādi. Quare si scrupulis cruciamur, vt expurgamur, & nos ipsos incitemus ad virtutū vsum, Dei beneficium est singulare. Abnegatio igitur querenda est, in eamque summo studio incumbendum: sicque sensim dilabentur per sese animorum angores, quibus nos subiicit Deus tanquam homines ignauos, & qui ad perfectionis exercitationē huiusmodi stimulis concitandi simus.

Indicia,

Indicia

Indicia, quibus cognoscamus ex qua nam prædictarum causa-
rum scrupuli orientur in nobis, facilia sunt, & peruia, si scrupulorum
caussa sit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam causam ex aliis po-
sterioribus habeant nostri scrupuli, difficillimum est intelligere, vtra
fit ex illis, an superbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos
Deus, estq; ad id inuestigandum necessaria exquisita diligentia, vixq;
ea sufficit. Quare nitendum maximè est, non tam vt scrupulos abiga-
mus, quam vt in mortificatione, & studio virtutum egregiè quotidie
magis proficiamus, submissequè nos geramus sub spiritualis magi-
stri disciplina tanquam modò geniti infantes: resistètes interim scru-
pulorum suggestionibus cum præsentibus adfunt, tanquam tentatio-
nibus valde periculosis. Hæc auctor ille.

De Inuidia abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura, & in
invidia.
Homil. de inui-
dia.

INVIDIA, inquit S. Basilius, est dolor de proximi prosperitate,
& rerum successu conceptus: quapropter animo inuido nunquam
tristitia, nunquam mæstitia deest. Huius vitij hæ sunt proprietates.
Inuidum feriunt omnia proximi sui bona, tam terrena, quam
corporis, & animi, spiritualia quoque & supernaturalia: immò bonum successum
eorum suam calamitatem ducit. Inuidia tam fœdum malum est, vt inuidus ipse se
prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè secum rumpitur. Ob-
quam causam nec medium, nec medicinam sui mali facile inuenit. Hæc S. Basilius.

Lib. 5. moral. c. 32.

Est verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quan-
tum potest, dissimulet, non possit tamen omnino se occultare: Nam
cum denictum eor, ait S. Gregorius, liuoris putredo corruperit, ipsa quoque ex-
teriora indicant, quam grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore
afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescent: fit in cogita-
tione rabies, & in dentibus stridor, cumque in latebris cordis crescens absconditur
odium, dolore cordis terebrat conscientiam vulnus inclusum.

Coll. 8. cap. 15.

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic, Exem-
plum est apud Cassianum inuidi cuiusdam monachi, qui Paphnutij
adolescentis sanctitatem non ferens, inuidiæ stimulis actus furti no-
tam illi inurere cogitauit: & codicem propterea quendam in eius ple-
ctas, quas de palmarum foliis solebat intexere, latenter abscondit,
eumq; sceleris accusauit: quod cum Paphnutius pro sua excellèti hu-
militate, & patientia, quamuis non confiteretur, non negaret tamen,
pœnas impositas magna cum submissione subiuit, donec à Dæmone
arreptus

arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confessus
est. Quod si non ausint tantum nefas hi, qui habentur potius, quam
sint spirituales viri; illud certè faciunt. Sicut vultures, inquit S. Basilius, *Ibidem.*
per multa quidem prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad
tabida, & fœculenta loca feruntur: musca quoq; salubre si quod offendunt, prætere-
unt, ad vlcera verò properant: sic hi vita splendorem, ac rerum benè gestarum ma-
gnitudinem non respiciunt, inania verò, & fragilia, & si quid erratum, vt quan-
doq; in rebus accidit humanis, tantum obseruant, hæc huiusmodi diuulgant, & per
hæc tantum homines cognosci volunt. Est & alia horum hominum proprie-
tas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem
Pater: Fortitudinem audaciam potius appellant: modestum sine sensu hominem:
iustum, immitem, & nimium seuerum: prudentem, astutam: magnificum, vastum:
liberalem vt prodigum taxant, domesticè frugalem auarum dicunt. Deniq; omnia
virtutis species in vicina vitiorum nomina conuertunt, nusquam calumniæ rebus
laudatis deficiente. S. Chrysostomus ait, hoc vitium non inesse Dæmoni *Homil. 31.*
in Dæmonem, vt est in homine aduersus alium hominem. *1. Corinth. 12.*

Effectus inuidiæ à S. Gregorio numerati sunt: Odium, susurratio, de-
tractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis. S. Thomas ita
ait: Numerus siliarum inuidiæ sic potest sumi: quia in conatu inuidia est aliquid
tanquam principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem est, vt
aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & sic est susurratio, vel manife-
stè, & sic est detractio: medium autem est, quia aliquis intendens minuere gloriam
alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio
in prosperis. Terminus autem est in ipso odio, quia sicut bonum delectat, & causat
amorem, ita tristitia causat odium. *Effectus in-
uidiæ.
Lib. 31. moral.
cap. 17.
22. quest. 36.
art. 4. ad 3.*

Primum remedium ex S. Basilio est, si nihil rerum humanarum *Primum re-
medium.*
magnum, aut supra naturam existimemus: non potentiam, non glo-
riam, non opes, non corporis habitudinem prosperam: non enim in
rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum, ac verorū
bonorum participationem vocati sumus. Qui ita fuerit animatus, vt
nihil vquam humanum admiretur, huic proculdubio dominari in-
uidiæ nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne desiderium, hono-
remque tuum in actione, quæ ex virtute est, constitue.

Secundum remedium superius consequitur proximè: affertur *Secundum
remedium.*
autem à S. Gregorio: Qui liuoris, inquit, peste carere desiderat, illam heredi-
tatem diligit, quam coheredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est,
& singulis tota, quæ tantò largior esse ostenditur, quantò ab hac percipientium
multitudo dilatatur. *Lib. 5. moral.
cap. 32.*

Tertium remedium est consideratio malorum, quæ ex inuidiæ *Tertium re-
medium.*
tanquam ex fonte, emanarunt. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem ter-
restrem. *Sup.*

Genes. 4.
1. Ioan. 3.
Genes. 37.
1. Reg. 38 & c.
Matth. 27.

rarum. Inuidia Cain primum in mûdo homicidium perpetratum est. Inuidia inflamauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miseram seruitutem, & Saulem ad persequendum Dauidem. *Sed ad magnam illam inuidiam, inquit S. Basilius, transeamus, quam Iudei per insaniam aduersus SALVATOREM nostrum ostenderunt. Quamobrem tantis est petitus insidii? ob magna eius prodigia. Quanam hæc erant? salus supplicum, ac miserorum: pascebantur esurientes, & qui pascebat, oppugnabatur. Reuiuiscabant mortui, & auctor vitæ inuidiam sustinebat. Demones fugabantur, & qui eis imperabat, insidiis petebatur. Leprosi curabantur, claudi ambulabant, surdi audiebant, cæci videbāt, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demum vitæ munus tribuentem, supplicio affecerunt, liberatorem Dominum flagellis ceciderunt, mundi Iudicem condemnauerunt.*

Quartum remedium.
Collat. 18.
cap. 17.

Isaia 14.

Quartum remedium est granitas peccati inuidiæ, quæ ex anteditis cernitur: & præterea difficilis curationis eius consideratio: nam Casianus affirmat difficilior ad medelam, quam cætera vitia perducit: *Nam eum, inquit, quem semel veneni sui peste corruerit, penè dixerim carere remedio, ipsa namq; est lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Ratio verò cur id proprium sit vitij huius, eadem est cum illa, quam S. Basilius significat: *Inuidi enim, inquit, erubescunt ipsam prodere veritatem, extrinsecus quasdam superfluas, & ineptas causas offensionis inquirunt: quarum quia falsæ sunt, vana est curatio, cum mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrarij curantur, at inuidia crescit virtutibus aliorum.* Videantur reliqua apud eundem.

Indicium.
Ibidem.

Serm. 24. in
Cantic.

Indicium curationis inuidiæ est quod à S. Gregorio ponitur his verbis: *Imminutio liuoris est affectus surgens internæ dulcedinis, & plena mors eius est perfectus amor eternitatis.* Detractiones autem, quæ soboles est inuidiæ, vt adhuc maiore odio prosequatur proficiens, legat S. Bernardum.

De abnegatione superbiæ.

CAPVT XXIII.

Lib. 12. cap. 1.
Naturæ, & vis
superbiæ.
Lib. 11. de Gen.
ad literam.
cap. 14.

MORBVS superbiæ, inquit Casianus, licet vltimus sit in conflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus est. *Sauissima, & superioribus cunctis immanior bestia, perfectos maxime tentans.* A sancto Augustino definitur superbiæ, amor propriæ excellentiæ, sicut

sicut inuidia odium felicitatis alienæ. Hæc à Salomone dicitur *inimicum omni peccati.* A sancto Gregorio appellatur *Regina vitiorum.* *Horribilia planè sunt, quæ de superbia à Patribus, & Scripturis dicuntur.* Nos, prætermisiss multis, institutum ordinem sequemur.

Superbiæ igitur omnibus virtutibus contraria est; *Quia cum radix sit omnium vitiorum, inquit sanctus Gregorius, vnius virtutis extinctione non est contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis, ac pestifer morbus corpus omne corrumpit. Quasi tyrannus obsessam ciuitatem intercipit. Quisquis verò eius in se tyrannidem captiua mēte suscepit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cuncta, quæ ab alijs bene geruntur, displicent, & sola ei, quæ ipse vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera despiciunt, semper miratur, quæ ipse facit, quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atq; in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimet ipsi fauet per cogitationem, & cum se in cunctis transcendere ceteros estimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacite clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur, vt in eo, quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrænatur. Hæc aliter prepositos tentat, aliter subditos. Prælato suggerit quia vitæ merito super ceteros excreuit: viles, qui subiecti sunt, ostendit, ita vt nullum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subiectorum cor superbiæ instigat, vt sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus sui rectoris iudices fiant: & dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usq; insaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non estimant, quia ei, qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt; & dum pastoris sui vitam diiudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe etiam rectoris sui dictis proteruè obuiant, & eandem vocis superbiæ libertatem vocant: sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se estimant ex humilitate. Et paulò post: Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus, cunctis namque superbiæ apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceffendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autem, quæ facere non debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod spontè non appetit, nulla exhortatione flexitur, ad hoc autem, quod latenter desiderat, querit, vt cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare.*

Lib. 25. moralium, cap. 4.

Alio loco quatuor species superbiæ statuit: cum arrogantes bonum, aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se accepisse meritis putant: aut certè cum iactant se habere quod non habent, aut, despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere, quod non habent. Sed hæ species sunt superbiæ cordis, præter quas tres alias adfert S. Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus.

Effectus superbiæ.
Lib. 31. moralium, cap. 17.

De superbiæ effectibus vniuersè scribens S. Gregorius sic ait: *Vitiorum regina superbiæ, cum denictum plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus deustandum tradit: quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eò proculdubio importuna vitiorum multitudines oriuntur.* Deinde sigillatim addit: *Prima superbiæ soboles sunt septem principalia vitia, quæ de hac virulentæ radice proferuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria.* S. Thomas sic habet: *Superbia dupliciter considerari potest: vno modo vt est speciale peccatum: alio modo vt habet quandam influentiam in omnia peccata. Quidam considerantes superbiæ, vt est speciale peccatum, connumerauerunt eam cum vitiis capitalibus, hæc enim sunt specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur.* S. Gregorius verò considerans vniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, non connumerauit eam cum aliis vitiis, sed posuit eam reginam omnium vitiorum, & matrem. S. Augustinus idem sentire videtur, & addit ex superbia nasci hæreses.

De Gen. ad litteram, lib. 11. cap. 14.

Primum remedium.

Genes. 11. Num. 16. Daniel. 4.

2. Machab. 9.

Acter. 12.

Secundum remedium.

Lib. 12. cap. 7.

Jacob. 4.

Primum remedium est consideratio peccati Luciferi, quæ superbia fuit, & pœnæ, quam Deus de tanto peccatore sumpsit. deinde perpendendi superbiorum casus varij in scripturis sacris commemorati: vt extruentium turrim Babel, vt Core, Dathan, & Abiron, vt Nabucodonosoris, Antiochi, Herodis.

Secundum remedium: *Tantum malum est superbia, ait Cassianus, vt ipsum Deum aduersarium habere mereatur: nam Deus superbis resistit, non ait fornicariis, iracundiis: illa namque vitia vel in vnum quemq; delinquentium tantummodo retorquentur, vel in suos particeps, id est, in alios homines videntur admitti.* Hæc verò propriè pertingit ad Deum, & idcirco eum specialiter digna est habere contrarium.

Tertium remedium.

Lib. 34. moralium, cap. 18.

Tertium remedium est vitæ, & mortis Christi meditatio: *Ad hoc, inquit S. Gregorius, vnigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisorum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, vt superbium non esse hominem doceret humilis Deus.* Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam, is, qui sine æstimatione magnus est, vsq; ad pass-

ad passionem factus est paruum? Sanctus Basilius: *Vniuersam, inquit, Domini dispensationem ad humilitatem nos instruere deprehendimus. Cum infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matris pauperculæ enutritur subditus Matri, & illius sponso. Docetur audiens quorum non egebat, subditur Ioanni Baptista, Baptismum suscipit Dominus à seruo. Nemini aduersariorum resistit, nec inenarrabilem suam potestatem in quæquam vibrat, sed quasi potentioribus cedit. Principibus sacerdotum in forma rei sistitur, ad præsidem ducitur, iudicium illius sustinet: & cum posset calumniatores arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Conspuitur à seruis, ac vilissimis famulis, morti traditur, eiq; hominum iudicio turpissima.*

Homil. de humilitate.

Quartum remedium. Superbia signum est reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. Sanctus Gregorius postquam pulcherrima, & longa contrapositione ostendisset ex sacris litteris infinitos quasi gradus superbiæ Luciferi, & totidem humilitatis Christi Domini, concludit: *Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & Leuiathan iste Rex dicitur superbiorum, apertè cognoscimus, quod euidentissimum reprobiorum signum superbia est, & contra humilitas electorum.* Cum ergo quam quisque habeat, cognoscitur, sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris.

Quartum remedium. Ibidem.

Quintum remedium est abnegatio amoris proprii, præsertim illius, qui vel parens est superbiæ, ob quam etiam causam superbi in sacris litteris sibi placentes appellantur, vel certè qui est ipsamet superbia, quæ sine dubio amor est naturæ deprauatæ valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione postea dicendum est.

Quintum remedium.

Indicium alicuius curationis vitij huius est timor Domini sanctus, & cautio diligens, qua se ipsum proficiens in rebus omnibus prudenter circumspicit: *Qui sub rege humilitatis militant, ait sanctus Gregorius, semper prouidi, atque ex omni latere circumspecti aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur.*

Indicium primum.

Ibidem.

Alterum Indicium est sui contemptus. si quidem amor sui vsque ad Dei contemptum progrediens, parens est superbiæ: contemptus igitur & abnegatio sui superbiæ interitum vt adfert, sic nunciat. præsertim si de nobis ipsis rebusque nostris humiliter sentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur in infirmitatibus, & cum Apostolis gaudeamus, si quando magno Dei munere digni simus pro nomine IESU contumeliam pati.

Indicium secundum.

De inanis gloria abnegatione.

CAPVT XXIV.

*Natura, & via
inanis gloria.
Lib. 2. de Gen.
contra Mani-
chæum, cap. 5.
Lib. II. cap. 1. 2.
3. 4. &c.*

INANIS gloria est illa superbia, de qua scribit S. Augustinus: *Superbia non est aliud nisi deserto secreto conscientie, foris videri velle, quod non est.* Proprietates huius vitij copiosè describuntur apud Casianum.

Est hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in incessu, in voce, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in scientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in longanimitate militem Christi vulnerare conatur. Aliquando, cui sub specie nitidæ vestis diabolus cenodoxiam, id est, inanem gloriam non potuit generare, pro squalida conatur inferere. Quem non potuit per honorem deicere; humilitate supplantat. Si ieiunet palam, vanitatis gloria pulsatur; si illud contemnendæ gloriæ causa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde merito cepæ, & bulbis comparatur à senioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rursus inueniuntur induta. Cætera vitia superata marcescunt, hoc verò deiectum acrius resurgit ad luctam; & cum putatur extinctum, sua morte viuacius conualefcit. Cætera impugnant eos, quos superarint; hoc suos victores acrius insectatur. Alia vitia vel locorum, vel temporis beneficio deferuescunt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutum eius, quem impetit, successibus animatur. Denique reliqua vitia palam aggrediuntur hominem, hoc verò quasi nocte dimicat, non solum in parte carnali, sed etiam in spiritali, struens insidias: immo virtutibus ipsis insertum, & quasi aciei permixtum clanculum quidem, sed idè atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod est etiam detestabilius, in externis actionibus virtutes ipsas imitatur, & refert: *Ponite, inquit S. Augustinus, in corde, facit similia, & quasi paria charitati: pascit esurientem charitas, pascit & superbia: charitas vt Deus laudetur, superbia vt ipsa laudetur: vestit nudum charitas, vestit & superbia; ieiunat charitas, ieiunat & superbia: sepelit mortuos charitas, sepelit & superbia. omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & superbia.*

*Tractat. 8. in
primam episto-
lam Ioan.*

*Lib. 22. moral.
cap. 5.*

Lib. 9. cap. 13.

*Effectus inanis
gloria.*

Sanctus Gregorius sæpe diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ serie: siquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progressu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro cap. 3.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: *De inani gloria, inobediencia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordia, & noui-*

& nouitatum presumptiones oriuntur. S. Thomas sic explicat: Finis inanis gloriæ est manifestatio propriæ excellentiæ: ad quod homo potest tendere dupliciter: vno modo directè, siue per verba, & sic est iactantia: siue per facta, & sic, si sint verba habentia aliquam admirationem, est presumptio nouitatum, quas homines solent magis admirari: si autem per facta fit, sic est hypocrisis: alio autem modo nititur aliquis manifestare suam excellentiam indirectè, ostendendo se non esse alio minorem: & hoc quadrupliciter: primo quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, per quam homo nimis innititur sua sententia, nolens credere sententiæ meliori: secundo, quantum ad voluntatem, & sic est discordia, dum non vult à propria voluntate discedere, vt aliis concordet: tertio quantum ad locutionem, & sic est contentio, cum aliquis verbis clamose contra alium litigat: quarto quantum ad factum, & sic est inobediencia, dum scilicet aliquis non vult exequi superioris præceptum.

Sanctus Basilius dicit inanem gloriam esse dulcem spiritaliū operum expoliatricem, iucundum animarum nostrarum hostem, blandissimam bonorum nostrorum depradatricem, eandemq; mellis illitu, fraudis suæ coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de causa facit, vt vitio se illi audius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur satietate: dulce enim quid est imperitiū humana gloria.

Primum remedium, ex prædictis satis intelliguntur inanis gloriæ damna: priuat enim hominē fructu suorum laborum, & Deum sua laude. Facit hominem reum eius sceleris, vt qui huiusmodi sunt, teste S. Basilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: *Qui enim, inquit, non rite appellentur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam suarum voluptatum abutuntur?* Sed quod maximè à viris spiritalibus est ponderandum, inanis gloria est impedimentum magnū, ne Deus influat in animam, eamque suis supernaturalibus donis cumulet: *Quomodo, ait Dominus, potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non queritis?* Igitur sicut tunc ne Deus fidem infunderet Pharisæis, inanis gloria obsistebat; sic eadem nunc etiam ne Deus gratiæ suæ munera nobis instillet, efficit.

Secundum remedium. Vna ex præcipuis, propriisq; causis tepiditatis est inanis gloria, adeo vt dicat S. Gregorius: *Quosdam vsq; ad summam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem miserando casu redeunt, quia sibi ab inanis gloriæ blandimentis cauere, aut nesciunt, aut negligunt.* Idem antè dixerat S. Chrysostomus.

Tertium remedium est. Opera nostra, siue etiam dicta, & cogitata non talia sunt plerumque in oculis Dei, qualia videntur hominibus: *sæpe enim, inquit S. Gregorius, ipsa iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta iniustitia est, & sordet in districtione iudicis, quæ in estimatione fulget operantis.*

Quartum

*Constitut. mo-
nast. cap. 10.*

*Primum reme-
dium.*

*Reg. breu. cap.
282.*

Ioan. 5.

*Secundum re-
medium.*

*Lib. 29. moral.
cap. 15.*

*Lib. 5. de Sa-
cerdotio.*

*Tertium reme-
dium.*

*Lib. 5. moral.
cap. 8.*

Quartum re-
medium.

1. Corinth. 14.

Homil. 35.

1. Corinth. 14.

Quintum re-
medium.

Ioan. 8.

Luca 10.

Matth 20.

Primum indi-
cium.

Lib. 26. moral.
cap. 23.

Lib. 10. Con-
fess. cap. 37.

Secundum in-
dicium.

Quartum remedium est occasionis declinatio. Quare & exercenda sunt ex animo officia humilitatis, si sunt ad manum, & verò etiam accersenda cum absunt. In primis autem debet abstinere proficiens à speciosis muneribus, & consecrari vtilia, exemplo Apostoli, qui cum possideret donum linguarum, eo tamen non vsus est. Cur? inquit sanctus Chrysostomus, non quod non haberet, sed quod quereret quæ sunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum spectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipsum poterat videre: nam qui in seruitutem inanis gloriae redactus est, non poterit videre non solum quod aliis, sed etiam quod sibi vtile est.

Quintum remedium est exemplum Christi, qui professus est totæ vitæ genere id, quod etiam dixit: Ego non quero gloriam meam. Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominiosissimum mortis genus elegit ipse gloriæ splendor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cum ad eum reuersi Discipuli cum gaudio renunciarent, Domine etiam Dæmonia subiiciuntur nobis, eorum alacritatem compescuit horribili dicto, & exemplo simul: Videbam, ait, Satanam sicut fulgur de caelo cadentem. Et indignabundis propter spiritum ambitionis: Qui, inquit, voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.

Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanæ gloriæ est animi dolor animo conceptus à proficiente, cum laudatur: Laus sua, inquit S. Gregorius, iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos cum cruciat, purgat, iniquos dum letificat, reprobos monstrat: isti enim sua laude pascuntur, quia auctoris sui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam querunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus, quod foris dicitur, ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamque in sui delectatione prosterneat, & qua adiumentum esse debet augendi operis, iam retributio sit laboris. Cum verò sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Exemplum clarissimum se nobis exhibet in hac re S. Augustinus, qui de se ipso scripta reliquit ad hoc propositum verba hæc: Quotidiana fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: nec enim facile colligo, quam sim ab ista peste mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Est enim qualiscumque, in aliis generibus tentationum mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla est.

Secundum indicium est quod addit idem S. Augustinus: delectari quidem laudibus (quando bene viuere necesse est, & bonam vitam laus comitatur) sed amplius ipsa veritate, quam laudibus: Contristor, inquit, aliquando laudibus meis, cum vel ea laudantur in me, in quibus ipse mihi displiceo, vel etiã bona minora, & leuia plura æstimantur, quam æstimanda sunt.

Indicium

Indicium tertium sit, gaudere, aut certè optare gaudere cum Apostolis in contumeliis, in iniuriis pro Christo: quod altissimum est genus imitandi Domini nostri, qui propterea opprobriis saturatus dicitur, vt non puderet, aut tæderet nos, ignominiam aliquam pro eius amore subire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait sanctus Chrysostomus, & quidem sapienter: Fieri non potest, vt qui virtutibus delectati sunt, ab omnibus bene audiant semper: & illud præterea, ne virtutis curam agentibus viris multi vbiq; detractores insurgant: bona enim apud omnes fama, signum certè vel maximum est, haud multam sanè virtutis haberi rationem. Vt igitur amatur sine peccato gloria, quæ rectè facta comitatur, sic feratur aquo animo, & ametur etiam ignominia, quæ eandem hominum culpa, vitioque aliquando consequitur.

Tertium indi-
cium.

Homil. 23. in
Genesim.

De abnegandis passionibus animi.

CAPVT XXV.

ACTENVS docuimus habitus prauos abnegandos esse: hi tamen non planè tolluntur, nisi radices eorum euellantur. Hæ sunt perturbationes, & afflictiones animi, diuersæ passiones, quia cum excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam sensus corporis. Ex his existunt boni, & mali habitus, virtutes, & vitia: si enim ratione moueantur, virtutes generant; vitia, si præter, vel contra rationem. Quare hæ non natura sua, sed hominum vsu recto, prauonè laudabiles sunt, aut vituperatione dignæ. Numerantur autem à Philosophis vndecim, amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, tristitia, quæ sunt in appetitu concupiscibili. In irascibili verò spes, desperatio, timor, audacia, & ira: quarum omnium fontes, & principes sunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, tristitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata sint, facillè ostenditur. ipsa enim vitia vix quidquam aliud sunt, quam passiones immoderatae, & corroboratae, eò grauiora, quo vsu, & consuetudine magis diuturna sunt. Quid enim est superbia, nisi immoderatus amor sui? quid inanis gloria, nisi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò tristitia est de bonis proximi vehemèter aucta. Acedia tristitia item nimia animum deiiciens. Ira desiderium impotens obtinèdi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinosus. Amor argenti philargyria, & esculentorum, poculentorumque gula. Vt igitur mali habitus radicitus conuellantur; securis abnegationis ad passiones immodicas, quæ eorum radices sunt, admo-

uenda

Lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 8. & lib. 22. cap. 22. uenda est. Legatur sanctus Augustinus, qui pluribus locis id aperte testatur.

Lib. 14. de Trinitate, cap. 16.

Non fit autem id, nisi longi temporis labore, & Dei misericordia in primis adiuuante, vt saepe docet idem S. Augustinus, praesertim vero cum agit de renouatione hominis interioris, de qua sic scribit: *Renouatio ista non momento vno fit ipsius conuersionis, sicut momento vno fit illa in Baptismo renouatio remissione omnium peccatorum; neque enim vel vnum quātulumcumque remanet, quod non remittatur, sed quemadmodum aliud est carere febris, aliud ab infirmitate reualescere; ita prima curatio est causam remore languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: secunda ipsum sanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis.* Et paulo post: *Qui de die in diem proficiendo, renouatur, transfert amorem à temporalibus ad aeterna, à visibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad spiritualia, atque ab istius cupiditatem frenare, atque minuere, illiusque se charitate alligare, vehementer insistit: tantum autem facit, quantum diuinitus adiuuatur. Dei sententia est: Sine me nihil potestis facere.*

Cap. 17.

Ioan. 15.

Primò.

Psalms. 136.

Sermone 11.

Est nihilominus maximum studium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt passionibus coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniant. *Beatus enim, ait Dauid, qui tenuerit, & alliserit paruulos ad petram.* Narrat S. Dorotheus, Senem quendam monachorum patrem, cum in cupressorū sylua cum discipulis consideret, imperauisse vni ex illis, vt paruulam cupressum euelleret, quae statim vna admota manu euulsa est. Maiusculam deinde ostendit, quam duabus manibus ille apprehensam euulsi. Tertio adhuc maiorem iussit educi, quae non nisi maiore labore conuulsa est. Ita deinceps quarta. Cum ad quintam aliarum maximam ventum esset, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hunc modum dixit tunc senex, sunt passionibus, & affectus nostri. Dum paruuli sunt, & recentibus, summa facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimus: si verò eos vt paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdurescent, conualescentque, & quò magis conuauerint, & obdurerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod si vires suas acquirere, & eas contra nos exercere fuerimus, actum est de nobis: neque enim eas amplius vel summo studio à nobis expellere poterimus, nisi virum aliquem sanctum, & minimè ignaum habuerimus, qui post Dei adiutorium, consiliis, monitis, & orationibus suis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Dorotheus. Legatur etiam sanctus Chrysostomus in epistolam primam ad Corinthios.

Homil. 11. I. Corinth. 4.

Et sanè permirum est, quantas vires habeat ad præpediendā vitia efficax abnegatio passionis cuiuscunque in ipso primo eius exortu, siue

siue amor sit Dei vel hominis alicuius, siue lætitia, cupiditas, spes, dolor, & mœror, siue alia quæcunque animi passionum.

Sed nec cum initio huic abnegationi institerimus, deinde otio languendum est, sed assidue amputandi rami cupiditatum malarum in animo vitio hæreditario, vt post videbimus, succrescentes. Nam, vt scribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: *Tempus putationis aduenit, Credite mihi, inquit, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reacceduntur extincta, & sopita denud excitantur. Parum est ergo semel putasse, sepe putandum est, immo si fieri possit, semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebuseus, subiugari potest, sed non exterminari. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox, vt renascentium capita apparebunt, prompta seueritate succidere. Non potest virtus cum vitiis pariter crescere. Ergo vt illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: vt utilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur. Concludit tandem S. Doctor; *Scrutemur, iuxta Prophetam vias nostras, & studia nostra. Et in eo se quisque indicet profecisse, non cum inuenerit, quod reprehendat, sed cum quod inuenerit, reprehendet: tunc enim te non frustra scrutatus es, si rursum opus esse scrutinio aduertisti. Et toties non te sefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris.**

Secundò.

Serm. 58 in Cantic.

Tertiò.

Tertio loco intelligat proficiens, non solum sibi dandam diligentissimè operam in amputandis malarum passionum ramulis, sed contra etiã in inferendis bonarum affectionum furculis, illorumque in locum subrogandis: vacat enim nunquam animus motibus, aut turbidis, & malis, aut ferenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò vt purgetur malis, bonis compleatur. *Non possunt, inquit Cassianus, desideria presentium rerum reprimi, vel auelli, nisi pro istis affectibus noxiis, quos cupimus amputari, alij salubres fuerint intronati.* *Collatione 12. cap. 5.* *nullatenus enim valet viuacitas mentis, absque alicuius desiderij, vel timoris; gaudij, vel mœroris affectione subsistere, nisi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcirco si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spirituales earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noster animus semper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras presentium, ac temporalium respuat gaudiorum.*

S. Bernardus in eandem sententiam ita scribit: *Totum cor in quatuor affectionibus est: & de his accipiendū puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certe propter ipsum. Conuertatur etiam ad ipsum timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum: sic &*

Serm. 2. in caps. Ieiunij.

gaudium tuum, & tristitia aequè conuertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eas doleas, & lateris. Et alia, quæ ibidem sequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandæ primùm, deinde ordinandæ sint. Purgantur autem, inquit, sic: si amantur, quæ amanda sunt, si magis amantur, quæ magis amanda sunt, amor purgatus erit. Et sic de cæteris. Ordinantur autem sic: in initio timor, deinde lætitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio harum talis est. De timore, & lætitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia, & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, lætitia fructus. De tristitia, & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiæ, amor fructus. Considera ergo, quomodo istæ affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatæ perturbationes. Si timor sequatur tristitia, desperationem generat, si amorem lætitia dissolutionem. Sequatur ergo timor lætitia, quæ timor futura cauet, lætitia de presenti gaudet, prudentis cautela finem lætitia possidet. Probet ergo lætitia timor: probatus timor nihil aliud, quàm prudentia est. Comitetur lætitiæ tristitia, quia moderatè læta amplectitur, qui tristitia reminiscitur. Temperet ergo lætitiæ tristitia; temperata lætitia nihil aliud quàm temperantia est. Iungatur amor tristitia, quia fortiter sustinet tristitia, qui per amorem, quæ sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiæ. Confortata verò tristitia nihil aliud, quàm fortitudo est. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhaeret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem, ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est. Hæc omittenda non erant, quia tanti Patris meditationes sunt: non idè tamen quia obscuriora sunt hæc posteriora, priora paruipendenda sunt, & minus diligenter in usum reuocanda.

Sed audiamus S. Augustinū, qui nō minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum passionum, easq; bonas efficiendi tradit his verbis: Apud nos, inquit, iuxta Scripturas sanctas, sanamq; doctrinā, ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Quod hic dicit de amore, antè dixerat de voluntate. Et alio loco docet de Scripturæ sententia, Deo mentē hominis subiciendam, & iuuandam, menti verò passiones ita moderandas, atque frænandas, vt in usum iustitiæ conuertantur.

Quartò. Facit maximè ad moderandas passiones occupatio mētis in rebus spiritualibus, diuini sive: tunc enim hominis interioris labor, otium est hominis exterioris, & spiritus feruor algor est carnis, & sensus. Vera perturbatio, atq; confusio, inquit S. Chrysostomus, non in

rerum est motu, sed in animo ita affecto, qui quamuis caterarum rerum aptam descriptionem habet, vsq; dum confusionem, ac perturbationem in se ipso coercuerit, nullum illi ex aliarum rerū apta descriptione praesidium erit; sed quemadmodum oculus egrotus etiam clarissimo meridie tenebras obtuetur, atq; alia pro aliis, nullumq; radiorum solis fructum habet: sanus verò, & firmus etiam vesperè poterit corpus quasi manu ducere sine vlla offensione: sic & mentis nostræ oculus quandiu firmus est, multa quamuis confusa, clarè tamen videbit, deprauatus autem quamuis in ipsum cælum attollas, multam ibi esse perturbationem, & confusionem rerum iudicabit. Itaque si menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confusio, nulla molestia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulentius sursum, & deorsum vi-ta nostra iactaretur.

Rem hanc copiosè tractat S. Basilius: scribit autem inter cætera & hæc: Animus, qui mentem suam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuè occupatam detinuerit, & in his, quas dixi, contemplationibus versabitur, & eiusmodi exercitatione, consuetudineq; mores suos ad equitatem, ad iustitiam, modestiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare desiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplè velut importuni, & proterui canes, absente moderatore, ex diuersis partibus libidines corporis foras se dāt, & vehementer in ipsum oblatrant, & variis modis dilacerare conantur: quippe cum earum singulæ vitalem ad se vim quæq; rapiant. Siquidem duplex est animi vis, quarum altera corpus attingit, vitæ scilicet, altera, quæ tota in perspicienda veritate versatur, quam rationalem appellamus. Vitæ in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem insituerit, vt perpetuè peruigil sit, dupliciter vitiosos corporis motus consopit, atque tranquillat: siquidem & se in rebus peioribus, sibiq; affinis occupat, & motus corporis sui confusaneos obseruatos cohibet, atq; compefcit. Si verò ignauia deditus otiosam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nocte libidines corporis, partit. q; nullo moderante, prohibente uè, animum ad suum appetitum, & functiones pertrahunt. Hæc S. Basilius, & alia, quæ hic scribere, minimè necessarium est.

Quintò, post mentis occupationem prædictam, est adhuc in curandis passionibus vltior gradus: cum videlicet animus ipse, & volūtas hominis planè auertitur ab amore rerum omnium creaturarum, nec ab amore solū, sed ab omni etiam honesta voluptate, quæ ex eis percipi potest, & tota soli Deo applicata, coniungitur, & quasi conglutinatur. Hæc res à S. Gregorio sic describitur: Nonnulli iustorum ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interior appetunt, exterius cuncta derelinquunt: qui rebus se habitis nudat: gloria honoris expoliant: qui interiorum desiderio per assiduitatem se amici mæroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropriant, vitam in se funditus corporea delectationis necant. De his Paulus: Mortui enim estis, & vita

Serm. parui,
Serm. 6.

Lib. 14 de ciuitate Dei, cap. 9.

Cap. 8. eiusdem libri.

Lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 1.

Quartò.

Oratione de prudentia Dei.

Oratione de prudentia Dei.

Constr. moral. cap. 3.

Quintò.

Lib. 8. moral. cap. 15.

Coloss. 3.

Psal. 38.
Psal. 118.
Matth. 16.
Luc. 14.

& vita vestra abscondita est cum CHRISTO in Deo. Et Psalmista: Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in saluari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi qui renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum numero sanctus vir diuisa à terrenis desideriis mente se inserit, qui ait: Desperavi, nequaquam ultra iam viuam. Iusti quippe desperare, est presentis vitæ bona aternitatis electione deserere, mansura querere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquam ultra se viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vitæ passionis occidit. Sed hæc ex sequentibus capitibus planius intelligentur.

Et quidem de plerisque singulis passionibus separatim agere, esset operæpretium, sunt enim in multis actionibus & fortasse in omnibus, animi administræ; sed quæ dicta sigillatim sunt aduersos prauos habitus, ea passionibus simul iugulant, si rectè & ad hæcenus descriptæ Abnegationis normam in vsum à proficiente deducantur, & fortassis alio tempore de his differemus etiam particulatim.

De concupiscentia fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

ICET prauos habitus vitiosæ passionis, sic vitiosas passionibus generat concupiscentiæ fomes; qui etiam post baptismum in regeneratis manet, sine culpa quidem, quando hæc sacramento deletur, culpæ tamen pœna hereditaria ex primorum parentum peccato. Est autem fomes, appetitus, qui natura sua, dicam ne, an vitio, inclinatur ad peccatum: in quod etiam nullo negotio deuoluitur si Dei gratia, & hominis industria, Dei item gratia adiuta non impeditur. Atque hæc est prima eius motio à sancto Iacobo nominata tentatio, cum ait: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua. Quæ etiam est causa vt peccatum dicatur ab Apostolo, & à quibusdam Patribus: quamuis reuera peccatum non sit amplius, sed solum peccati effectus, pœna item, & fons.*

Porrò concupiscentia hæc non est eadem cum passione illa, quæ desiderium dicitur: sed est generalior quidam appetitus conspersus, & innatus carni, vt ait S. Augustinus, hoc est toti homini, qui in scripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare nõ solum hic appetitus est in facultate animæ sentiente, & in corporis mem-

Iacob. 1.
Rom. 7.

Lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 23.

membris, quibus illa vitur, sed redundat etiam in appetitum rationis, nam, vt idem S. Augustinus est auctor: *Anima peccatrix fecit corruptibilem carnem* (corruptione scilicet peccati, & fomitis) *ex qua corruptione carnis licet existant quedam incitamenta vitiorum, & ipsa desideria vitiosa; non tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda sunt carni.* Et alibi ait: *Mala voluntas præcessit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum.* Quare inest etiam animæ rationali sua concupiscentia, & quasi fomes: quod S. Paulus non obscure significat cum fomitem vniuersè acceptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non solum quæ carnis opera sunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria; sed etiam quæ rationis sunt, vt auaritia, veneficia, inimicitia, contentiones, & quæ sequuntur alia, quæ communia sunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem; sic ex peruersa hac appetitus generali propensione deriuantur omnes aliæ peruersæ hominis inclinationes, & propterea sicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes passionibus; sic eisdem antecunt illæ inclinationes. Hæc igitur cognoscende sunt à proficiente, & summa diligentia curandæ.

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad malum, quam experti fatemur omnes, accusando nosmetipsos ad malum quàm ad bonum propensiores, tam ratione animæ, quàm ratione corporis ex Adam progeniti. De hoc sermo est, cum asseritur in Genesi non solum *sensus hominis*, sed etiam *cogitatio cordis humani ab adolescentia ad malum prona.* Et cum antè etiam scribitur: *Videns autem Deus, quod multa malitia hominis esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intent a esset ad malum omni tempore.* Et apud Hieremiam: *Prauum est cor omnium.* Hæc autem inclinatio sicut oritur, sic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labe infecto: nam scriptum est: *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.* Et sanctus Paulus asserit legem membrorum captiuare se, hoc est, suo pondere deprimere ad legem peccati.

Inclinationis huius sunt incitamenta omnia, quæ insurgunt in homine ad vitia, quæ Cassianus, & alij vitia spiritualia nominant: ad superbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem feruendi iustis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, religiosæ disciplinæ, & Ecclesiasticæ, ad inanem gloriam, ad detestationem iniuriarum omnium etiam pro CHRISTI nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad suspiciones, iudicia temeraria, odia, auersiones animorum, inuidiam: ad acediam mentis, cordis languorem, profusam lætitiã, audaciam, obstinationem, desperationem,

Libro eodem, cap. 3.
Libro eodem, cap. 11.
Galat. 5.

Prima inclinatio ad malum.
Genes. 7.
Genes. 6.
Hierem. 17.
Sap. 9.
Rom. 7.

nem, & alia his similia complura: quales sunt tentationes interiores contra Fidem, spiritus blasphemiarum, immensa humanæ mentis curiositas, cordis humani obscuritas, astutia, fallacia, & malitia. Denique inconstantia, mutabilitas mentis, & vicissitudo tam multarum cogitationum, quæ animum hominis continenter, & importunè subeunt, huius inclinationis effectus est, & non exigua pœna peccati. de qua sic habet S. Gregorius: *Humana anima semel aternitatis statum deserens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet, volens appetiit, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita est, vnde deletata. Quod de prædictis aliis pœnis similiter dici ob eandem rationem, non est difficile intelligere.*

Secundò ponenda est in homine inclinatio ad malum propria sentientis appetitus, quæ propriè concupiscentia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apostolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in iis intelligendis non nihil immorari. Primò sedem habet in carne: ideo ait: *Non est in carne mea bonum*: accipitur autem carnis nomine corpus subiectum viribus animæ sentientis; & addit esse in membris, & appellans eum peccati nomine ob causam iam explicatam, simulque significans fomitis labe totum hominem affici, ait: *Quod habitat in me peccatum*. Secundò, fomes præuenit aliquando subitaneo suo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt passionem, & ideo Apostolus: *Quod enim*, ait, *operor, non intelligo*. Tertio fomes facit, vt non comprimat aliquando motus compressione dignus; ideo Apostolus: *Non enim*, inquit, *quod volo bonum, hoc ago*. Et alibi: *Vt non quecumque vultis, illa faciatis*. Quarto efficit, vt insurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: *Sed*, ait, *quod odi malum, illud facio*. Quintò lex est membrorum, sensusque, quia sine rationis, & gratiæ Dei fræno si sint hæc, nõ ad aliam normam dirigunt se se, quàm ad fomitis propensionem, quæ inclinatio est ad omne malum. Sextò opponit se rationi: *Repugnantem*, ait, *legi mentis meæ*. Septimò, propterea subiicit hominem seruituti: *Et captiuantem me*, inquit, *in legem peccati*. Octauò, ex quibus consequitur infelicitas non parua: *Infelix*, ait, *ego homo*: immò corruptela quædam carnis, & sensus, quam mortis nomine ibidem nominat Apostolus. Hæc porrò omnia vera sunt, & à Patribus dum explicant Apostolum allata.

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apostolus meminit, legatur S. Thomas, qui sic scribit: *Corruptio sensualitatis intelligenda est quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, transit enim peccatum originale reatu, sed manet actu, id est effectu. Sed talis corruptio fomitis non tollit, quin homo rationabili voluntate possit reprimere singulos mo-*

motus inordinatos sensualitatis, si presentiar, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, potest etiam circa illud inordinatus motus exurgere; sicut cum aliquis transfert cogitationem suam à delectationibus carnis, volens concupiscentiæ motus vitare, ad speculationem scientiæ, insurgit quandoque, aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideo non potest homo vitare omnes huiusmodi motus propter corruptionem prædictam: sed hoc sufficit ad rationem peccati voluntarij, quod potest vitare singulos. Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primum est, fomitem nõquam tolli in hac vita. Secundum est, singulos motus sensualitatis posse nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium est, idcirco motus sensualitatis imputari ad peccatum. Quartum est, omnes motus eiusdem sensualitatis simul non posse nos coërcere. Et hic est ille infelicitatis humanæ cumulus, quem deplorat Apostolus, quandoquidem fomes iustos etiam viros, hisce quasi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, est necessitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, inesse nobis ex fomitis corruptela: nam etsi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas est ea induci nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Augustinus ait: *Fides clamat, de necessitatibus meis educ me. Quia verò peccavi, voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi fessione in-dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat bene viuendi voluntas, ita vt sit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque necessitas.*

Tertio præter prædictas inclinationes, sunt in homine aliæ multæ; quæ sequuntur naturam indiuidui humani, & corporis constitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & variâ est, multas quoque, easque discrepantes inter se inclinationes hominum singulorum esse, necesse est. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum singulorum sequuntur: vt exempli causa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & seigniores, sed pertinaces, animum non in multa distrahentes, sed coarctantes ad vnâ, aut alteram rem, in qua totus sit. Ob eandem causam aliæ placent adolescentibus, viris aliæ, senibus saltem displicent, quæ alij probant: Aegro corpore cum sumus, expetimus aliqua, quæ sani repudiâmus, & contrâ.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam possunt esse, ad supradicta addendum est, præter eas in vnoquoque esse inclinationes ad peccatum proprias, & singulares, quas propterea S. Thomas asserit sequi naturæ corruptionem, & præterea duplicem habere originem: nam

d. profi-

Lib. 24. moral. cap. 7.

Secunda inclinatio.

Rom. 7.

1.

2.

3.

Galat. 5.

4.

5.

6.

7.

8.

12. quæst. 74. art. 3. ad 2.

Libro de per-mem. educ me. Quia verò peccavi, voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi fessione in-dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat bene viuendi voluntas, ita vt sit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque necessitas.

Tertia inclinatio.

12. quæst. 78. art. 3.

proficiscuntur vel ex habitu aliquo acquisito consuetudine, qui in naturam sit quodammodo conuersus: vel ex deprauata corporis affectione, siue ægritudine. Prioris generis exempla sunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quasi seminantur, & deinceps consuetudine adolefcunt & corroborantur, qualia sunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibusdam barbaris comestiones humanæ carnis, quæ scelera quanquam sunt omnino naturæ contraria; vsu tamen familiaria fiunt. Posterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus sapor dulcis sentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinem esitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipsæ auderent attingere.

3. parte Pastoral. cap. 4. & Lib. 29. moral. cap. 12.

2. Corinth. 5.

S. Gregorius huiusmodi corporum constitutionem inclinantem ad familiaria, & singularia vitia vocat consperfectionem: secutus fortassis S. Augustinum, qui, vt supra retulimus, concupiscentiam conspersam carni affirmat, ex Apostoli loquēdi forma, qua vsus est, cum præcipit Corinthiis, vt abiiciant vetus fermentum, hoc est, veterem consperfectionem, vt essent noua consperio: Nonnulli, inquit S. Gregorius, *lati, vel tristes non rebus sunt, sed quibusdam consperfectionibus existunt*: & hanc consperfectionem obseruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis post etiam afferendum est. Sed res postulat, vt aduersus turbam tantarum cupiditatum proficentem armemus, vt possumus.

*De vitando errore ἀπαθείας, siue impassibilitatis,
& de concupiscentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.*

CAPVT XXVII.

ANTIQUIORES quidam Ecclesiastici scriptores inani perfectionis studio in eum errorem lapsi sunt, vt dicerent, proficentem in victoria sui, suarumque passionum, eoque progredi posse, & debere, donec ad statum quandam perueniret, in quo ἀπαθείς, siue impassibilis esset. In quo videlicet constitutus, vitiis omnibus superatis, expers omnino humanæ cuiuscunq; perturbationis, & affectionis vitam deinceps in solo virtutum vsu, fructuue iucundissimam viueret. Hunc errorem tribuit Origeni S. Hieronymus illis verbis: *Doctrina, inquit, tua Origenis ramusculus*

sculus est. In eo enim Psalmo vbi scriptum est (vt de cæteris accam) *in super & vsq; ad noctem erudierunt merentes mei, asserit virum sanctum, cum ad virtutum venisset summitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorum aliqua titillari*. Sed erroris propagator insignis fuit Euagrius Ponticus, & post eum discipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem asserit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius ætatis, Ammonium videlicet, Eusebium, Euthymium, Or quoque, & Isidorum, quos omnes vt Origenistas ab Episcopis esse damnatos, confirmat. Detestabiliores adhuc reddiderunt hanc impassibilitatem, qui eam non multò post complexi sunt hæresiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priscillianus.

Disputant contra hunc errorem S. Hieronymus, & S. Augustinus: & hic quidem adfert exemplum SALVATORIS nostri. Scribit autem sic: *Cum rectam rationem sequuntur istæ affectiones, quando, vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, seu vitiosas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus in forma serui agere vitam dignatus humanam, sed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Cum ergo eius in Euangelio ista referuntur, quod super duritia cordis Iudeorum cum ira contristatus sit: quod dixerit, Gaudeo propter vos, vt credatis: quod Lazarum suscitaturus, etiam lacrymas fuderit: quod concupierit cum discipulis suis manducare pascha: quod propinquante passione tristis fuerit anima eius vsque ad mortem, non falsò vtique referuntur: verum ille hos motus certæ dispensationis gratia ita cum voluit, suscepit animo humano, vt cum voluit factus est homo. Commemorat etiam easdè affectiones in Apostolo Paulo: cum enim eum laudasset infinitis nominibus, & præsertim vt à CHRISTO edoctum, producit illum gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupientem dissolui, & esse cum CHRISTO, desiderantem videre Romanos, Corinthios emulantem, magnam tristitiam, & continuum dolorem cordis de Israëlitis habentem, luctum suum denunciantem de quibusdam peccatoribus. Et concludit: Hi motus, hi affectus de amore boni, & de sancta charitate venientes, si vitia vocanda sunt, sinamus, vt ea, quæ vera vitia sunt, virtutes vocentur. Idem copiosè docet, quomodo iidem affectus in viris sanctis sint, dum metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, & alia, quæ longum esset hic adscribere, & apud ipsum legi possunt: Ita autem fieri necesse est, inquit S. Doctor, ex humana conditionis infirmitate: immò dum viuimus, ex vita huius infirmitate, nō rectè viuimus, si eas nullo modo habeamus. Itaq; aliquando quamuis nō culpabili cupiditate, sed laudabili charitate moueamur, etiam dum nolumus, flemus. Viruperabat etiam Apostolus quosdam, quos dixit esse sine affectione, Et sacer psalmus, Sustinui qui simul contristaretur, & non*

Epistola ad Cresiphontem aduersus Pelagianos. Psalm 15. Ibidem.

Lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 9.

Marc. 3. Ioan. 11.

Luc. 21.

Matth. 26.

Rom. 12.

2. Corinth. 7.

Philipp. 1.

Rom. 1.

2. Corinth. 11.

Rom. 9.

Rom. 10.

2. Corinth. 15.

Rom. 13.

Psalm. 68.

Crantor ex
Cicerone lib. 3.
Tusculan. qua-
stionum.

fuit. Nam omnino non dolere dum sumus in hoc loco miseriae, sicut quidam etiam apud seculi huius litteratos sensit, & dixit, non sine magna mercede contingit immunitatis in animo, stuporis in corpore.

Rom 7.

Idem confirmat S. Hieronymus neruis suis, ut solet, sapientiaque praeclare: Hoc est, inquit, hominem ex homine tollere, & in corpore constitutum esse sine corpore, dicente Apostolo, Miser ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius? Vnde illud Virgilianum;

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque:

Et grauisimus poetae Flaccus:

Nam vitis nemo sine nascitur. Optimus ille est,

Qui minimis vrgetur.

Tertull. lib.
Advers. Her-
mogenem.

Et quia haec de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, pulchre quidam nostroru, ait, philosophi patriarcha haereticorum Ecclesiae puritatem peruersa maculauerunt doctrina.

Dionysius Car-
thusianus.

Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine etiam reprehendit: notans eius ἀπάθεια nomine alacritatis sensus: quia fortassis hoc eam ipse nomine appellabat, ut facilius simplicibus illuderet; vnde effectum quoque est, ut quidam sanctus vir, qui notationes in Climacum edidit, sententiam eius minimè affecutus praeferat sensum Euagrii dicto Climaci: non ita doctissimus atque illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius, is enim historiam ἀπάθεια narrans planè sensum Climaci affecutus eum commendat, & Euagrium, ut dignus est, damnat. Apud ipsum qui velit, plura de re hac legere poterit.

Tomo quarto
Annalium,
anno Christi
388.

Ex hoc catholico dogmate, quo ἀπάθεια in hac vita asseritur impossibilis, sequitur dogma aliud non minus verum, dum hic viuimus, non vinci passiones vitiosas, inclinationes prauas, & ipsam fomitis concupiscentiam, quia abnegationis vi planè extinguantur: id enim hic à nobis obtinere non possumus, nisi velimus recidere in errorem ἀπάθεια, nec vnquam in homine puro factum est, nisi extraordinario miraculo in sanctissima Dei MATRE, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copiosissima sopitus est, ac si nullus esset. Afferendæ igitur sunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quantum fieri potest, expugnentur, aut certe retundantur à nobis, ut nec noceant, & si fieri possit, etiam profint: quandoquidem, ut ait Apostolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sunt autem hæc, quæ sequuntur.

Rom. 8.

Prima ratio.

Initio libri se-
cundi contra
Iulianum.

Prima ratio est perseverantia, siue progressus in virtutum usu, & exercitatione: qua de re sic S. Augustinus: Non enim, inquit, talia sunt vitia, quæ iam peccata dicenda sint: nec tamè extra nos sunt, quibus vincendis cum in hoc certamine proficenter laboramus, instandum est: nostra sunt, passiones sunt, vitia sunt, frenanda, cohibenda, sananda sunt, sed dum curantur, infesta sunt. et si nobis

nobis ad meliora proficientibus magis, magisq; minuuntur, tamen dum hic viuunt, esse non desinunt, discedente hac anima pia peribunt, insurgente corpore non redibunt. Igitur profectu in virtutibus continuo, continuè etiam minuentur. cuius rei hæc est ratio, quia habitus virtutis quasi clauus fortissimus trudit habitum concupiscentiæ; aliarumque vitiosarum affectionum, armatque, ac corroboret facultates animæ, quibus insunt morbosæ affectiones aduersus ipsasmet affectiones, illisque impedimento est, ne insurgant, sed nec insurgere nisi furtim possint, dum assiduo virtutum usu in virtutum actionibus vires animæ occupantur.

Quod si queratur, quibus potissimum virtutibus frangatur prædictæ cupiditates, idem S. Augustinus significat id fieri virtutibus, quæ vitiis illis directò se se opponunt: Concupiscentia, inquit, quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Vt igitur cohibeas inclinationes prauas, siue communes, siue proprias, in te virtutibus exerceas, quæ illis maxime contrariæ sunt, ut autem compefcas concupiscentiam, contine. Continentiæ porro nomine intelligit S. Augustinus generalè abnegationis vim, qua omnibus vitiis, quæ à concupiscentia excitantur, fortiter resistatur. Alicubi tamen docet idem Sanctus, amorem Dei gratuitum, cum flammam dignissimam, & amplissimam fecerit, consumere cupiditates.

Lib. I. de nuppi-
is & concupis-
cap. 25.

Homil. de Ser-
bis Apostoli.

Secunda ratio posita est in ipsa contentione resistendi concupiscentiæ, & motionibus eius: nam ut tradunt Patres, concupiscentia relicta est ad certamen, certandum est igitur: Pugna, inquit S. Augustinus, resiste, noli consentire, & impletur hic, post concupiscentias tuas non eas, quia etsi quando surrepunt, & vsurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec sic desperemus de salute nostra: ideo quotidie dicimus: Dimitte nobis debita nostra.

Secunda ratio.

De Verbis A-
post. Serm. 6.

Ecclesiast. 18,
Matth. 6.

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei gratia confirmata: Plus, inquit S. Augustinus, habet virium mens ad tenenda membra carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quam ipsa concupiscentia carnis ad mouenda membra carnis, si tamen Dei gratia adiuuetur. Ob id scriptum est, Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apostolus hortatur, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis eius.

Ibidem.

Genes. 4.
Rom. 6.

Deinde ad idem certamen fortiter sustinendum incitant Christi sanguinis merita, eius præsens auxilium, & apud PATREM assidua deprecatio: Nulla enim condemnatio, ait Apostolus, in Christo IESU, cuius merito culpa relaxata est, & additæ vires ad inimicam car-

Rom. 8.
Rom. 7.

nem cohibendam. Ob id idem liberationem suam, atque victoriam gratiæ Dei tribuit per IESUM Christum.

3. Tertium incitamentum, & solatium certaminis, est spes in Deum, de quo scribit David: *Scapulis suis obumbrabit tibi*: in Spiritum sanctum præfertim, cuius est hæc obûbratio, & refrigeratio, est enim, vt canit Ecclesia, *in astu temperies*, & à Domino eius charismata fluminibus aqua viua comparata sunt.

4. Quartum solatium est, sacramentorum frequens vsus, maximè verò Eucharistiæ: nam, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: *Sedat cum in nobis maneat Christus, sciuentem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.*

5. Quintum adiuuentum certaminis huius est humilis, & feruens oratio ad Deum: *Datus est mihi*, inquit Apostolus, *stimulus carnis mee, angelus satanæ, qui me colaphizat: propter quod ter Dominum rogavi vt discederet à me.* Et S. Augustinus ad idem propositum: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Et cum ait David: *Adhæsit pavimento anima mea, viuifica me*, dicit idem, petere eum, vt *concupiscentia carnis magis, magisq; minuatur*; nam quântum quisque proficiat, habet mortalis carnis affectum: circa terrena, pavimento corporis animam aggrauante. Quod si dicas, huiusmodi preces non exaudiri, quandoquidem non extinguitur fomes, nisi morte, & Apostolus ipse responsum accipit à Domino, *sufficere illi gratiam*: hæc quidem ita se habent, si quidem radices concupiscentiæ non conuelluntur omnino, dum viuimus, nec datur *ad addeat*: sedantur tamen suprapositis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimum; & quæ remanent eius reliquiæ, non ad perniciem relinquuntur, sed ad meritum hominis, atque coronam, si se, vt debet, in hoc consilio gesserit. Et nonnunquam accidit, vt auctores sunt viri graues, & huius disciplinæ, quam tractamus, peritissimi, magis aliquando proficere quempiam continuæ pugnæ laborem sustinendo, quàm si, certaminis omnis occasione sublata, rebellionem carnis experiretur nullam. Hoc est enim: *Sufficit tibi gratia mea.* Et: *Virtus in infirmitate perficitur.*

Tertia ratio dominandi appetitui concupiscentiæ, est, dum homini insurgunt motus eius, nihil animo moueri, sed ita immobilem perseuerare in suscepta deliberatione. Deo placendi, ac si extra ipsum perturbationes existerent, nec ipse ageret in ea re quicquam, sed pateretur potius. *Ceterum*, inquit S. Augustinus, *qui tanguntur huiusmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate consistunt, non solum non eis exhibentes membra corporis ad malè operandum, sed neq; nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non hac agunt, & ideo regnum Dei possidebunt.* Et sanctus

Æus Bernardus: *An forte, inquit, iam non ago illa, sed patior? aguntur quidem in me, sed à me non aguntur, si non consentio: mea dixerim, non quia facio, sed quia sustineo.*

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura deprauata proficiscentes obseruantur: quidam primò primi, quidam verò non primò primi, sed primi solùm. Priores illi sunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipsi à ratione non possint, & hi sunt qui sustententur potius à viris iustis, quàm excitentur, nec in eis culpa vlla est. Posteriores illi sunt, qui à ratione præueniri poterunt, sed negligentia factum est, vt illis in tempore occursum non sit, ac proinde cum excitantur, culpa nõ vacant, & multò magis si iam non primi, sed secundi, & tertij sint, quâquam nobis adhuc primi esse videantur. Quamobrem, quod sæpe dicendum est, primis resistendum est summa diligentia, & propterea vigilantissimè obseruandum est, si sint primi secundi: primo verò primi patienter ferendi sunt, curandumque summoperè, ne qui primi sunt, & culpa carent, perseuerantia, & negligentia secundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hîc dicitur de motibus concupiscentiæ, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propensionum, de quibus verba fecimus capite superiori: contra quas nihilominus sunt etiam propria certamina, de quibus nunc est agendum paucis.

Quarta ratio prauas inclinationes coërcendi est earum exploratio, & deprehensio: neque enim si hostem non videmus, expugnemus. inuestigantur autem his indiciis. primum est corporis constitutio, cuius variam qualitatem, vt diximus, variæ sequuntur inclinationes.

Secundum frequens, & non accersita cogitatio de re quapiam fingnum est propensionis animi ad eam. *Vs nosse quid ames?* inquit sanctus Fulgentius, *attende quid cogites*: necesse enim est, familiaria, & domesticca esse, quæ vtrò, ac sæpe nullo nostro studio, mentem, ac memoriam subeunt.

Tertium est replicare pueritiæ, & adolescentiæ studia: *Ex studiis enim suis intelligitur puer.* Ergo ex iisdem vir.

Quartum indicium est facile, nulloque negotio commoueri animo ac sensu, ad aspectum, vocem, aut famam rei alicuius etiam exiguæ, nam vt docet sanctus Thomas: *Multum passibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.*

Quintum indicium est experientia propria eorum, quæ hætenus vel ad virtutem nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit

Motus primo primi.

Motus primo cautum.

Quarta ratio.

1.

2.

Homil. 5. de Confessione.

3.

Proverb. 20.

4.

1. 2. q. 22. ars. 3. ad 2.

5.

Psal. 90.

Ioan. 7.

Lib. 4. in Ioan. cap. 17.

2. Corin. 12.

In Psal. 118.

2. Corin. 12. Tertia ratio.

Epist. ad Galat. cap. 5.

1. 2. q. 22. ars. 3. ad 2.

cidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac statum: iis enim, quibus læsi sumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in posterum, nisi ea diligentius præcauerimus? & cur iisdem rebus, quibus hæcenus feliciter vsi sumus ad animi sanitatem, acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubium sit, quæ iuuerunt antè, non debere etiam posthac prodesse, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, sicut quæ hæcenus nocuerunt, adhuc esse nocitura, nisi repudientur.

6.

Accedat vltimo loco non tam indicium, quàm auxiliū ad nos ipsos cognoscendos, nostrasque inclinationes corrigendas, amici alicuius, viri præsertim spiritualis, & prudentis iudicium, qui quid ipse sentiat de nobis, quidque opinetur alij, liberè, & sine fallacia pronunciet: difficillimum est enim, nos ipsos nosse, difficillimum, inquam, nobis, non item aliis. amor namque prudens etiam quantum caliginis nobis offundit, ne nos ipsos intueamur, tantū lucis affert aliis, vt ipsi nos penitus introspiciant. *Quomodo*, inquit Salomon, *in aquis splendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Et: Pauper prudens scrutatur diuitem, qui sibi videtur sapiens.*

Proverb. 27.

Proverb. 28.

Quinta ratio.

Quinta ratio qua vti debemus aduersus prauas inclinationes, est ipsum abnegationis studium, earum præsertim, quæ propriæ sunt, & singulares: si quidem ex nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequentiores lapsus impellunt, & iis vt administris vtitur diabolus ad nos perdendos. Prius, inquit S. Gregorius, *conspersionem vniuscuiusque antiquus aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque letus, alius tristis, alius timidus, alius elatus moribus, existit. Quo ergo occultus aduersarius facile capiat, vicinas conspersionibus deceptiones parat: quia etenim letitie voluptas iuxta est, letis moribus luxuriam proponit: & quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extollit laudibus, conspiciat, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus insidiatur: neque enim facile captiuaret, si aut luxuriosis premia, aut auaris scorta proponeret. Et alibi: Vnde, inquit, necesse est, vt non solum quisque consideret, quod ex conspersione sustinet, sed etiam*

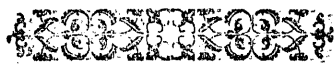
Lib. 29 moral.
cap. 12.Tertia pars.
Bassford. 4.

quod ex vicino deterius est, purget: ne dum nequa-

quam pugnat contra id quod tolerat, ei a quo

se liberum existimat, vitio succumbat.

cumbat.

De abnegatione intellectus, & memoria.

CAPVT XXVIII.

NIMARationalis reliqua est, quæ abnegationis armis aduersus vitia instituat: vt enim hæc facultates alias omnes regit, sic eius abnegatio fundamentum, & robur est aliarum abnegationum omnium. Eius sunt tres illæ præstantissimæ virtutes, memoria, intellectus, voluntas. Intellectus fons est perpetuus infinitarum cogitationum, quas omnes quasi apud se depositas memoria suscipit, atque conseruat. Hæc videntur ad quatuor capita reuocari posse. Tria colligit S. Bernardus: *Sunt*, inquit, *nonnullæ cogitationes penitus otiosæ, & ad rem non pertinentes: quas tam facile abiicere, quàm recipere possit anima, dummodo sit secum habitans in corde suo.* De his dicendum idem quod de otiosis verbis antè a nobis dictum est: si enim peccatum est otiosum verbum, cur non & otiosa cogitatio?

Serm. de triplici genere cogitationum. Primum genus.

Ratio abnegationis harum est, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere assistere nos semper dominatori vniuersæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cum enim recitasset ex Psalmo: *Memor fui Dei & delectatus sum*, ait, *ne à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propriæ professionis, & cùm sese illis cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? cultor iustitiæ debet ne quicquam in se iniquum admittere?*

Serm. de triplici et deducto. Psal. 37.

Sunt & aliæ, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhaerentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent: & quasi ex eodem assumptæ limo, de quo nos facti sumus, si paululum infederint, auelli nequeunt sine læsione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de vestimento.

Secundum genus.

Modus abnegationis harum cogitationum est admouere securim ad radicem delectationis, quæ ex huiusmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob: *Ruben primogenitus meus non crescas. Hic est appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis*, ait Sanctus, *oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum, & quàm citò cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur.*

Genes. 49.

Tertiò loco sunt aliæ cogitationes, quas malignus hostis offerre, vel afferre præsumit. Dico autem, inquit, *cogitationes illas immundas penitus,*

Tertium genus.

ac sordidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinet, cetera ad vitia detestanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodẽ in hæc verba: Oportet, si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuscemodi multa cum indignatione occurrere, & exuflare à nobis, vt nullus eis detur accessus. Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiusmodi cupiditatibus facillè titillatur, idem doctor alibi: Ad portam, inquit, voluntatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur ostiarius, qui vocatur recordatio cælestis patrie. Hic enim potest prauum desiderium quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum, qui ait: Ego sto ad ostium, & pulso, sine cunctatione recipere. Denique ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat, sed quicumque hostis siue clam, siue palam ingredi præsumperit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennæ. Hæc ex S. Bernardo.

Serm. de triplici iudicio.

Apocal. 3.

Quartum genus.

Hom. 19.

Ephes. cap. 5.

Lib. 10. Confess.

cap. 35

Tract. de gradibus humilitatis.

Restat quartum cogitationum genus, quas curiosas nominare possumus. Has mirificè insectantur S. Chryostomus, S. Augustinus, & idem S. Bernardus. Et quidem S. Augustinus ait: Hanc esse tentationis formam multiplicius periculosam: & est, ait, cupiditas non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem, hoc est, per sensus corporis vana, & curiosa nomine cognitionis, & scientiæ palliata. Hæc quàm sit detestanda, ostendit idem his rationibus: Nam non solum instigat curiositas ad cognoscenda sua uia, pulchra, & similia, sed hi etiam contraria, non ad subeundam molestiam, sed ad experiendi, noscendiq; libidinem: quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorrescat, & tamen scubi iaceat, concurrunt, vt contriscentur, & palleant. Ex quo morbo in spectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perscrutanda natura secreta, quæ præter nos est operata, perducitur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm scire homines cupiunt. Hinc etiam, si quid eodem peruersæ scientiæ sine per artes magicas queritur. Hinc in ipsa religione Deus tentatur, cum signa, & miracula flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Et paulò post: Verum tamen in quam multis minutissimis, & contemptibilibus rebus curiositas nostra quotidie tentatur, & quam saepe labamur, quis enumeret? & tandem cum in huiusmodi rebus conceptaculum fit cor nostrum, & portat copiose vanitatis cateruas, hinc & orationes nostræ saepe interrumpuntur, atque turbantur.

Ad hoc caput reducuntur curiosæ rerum absconditarum, tam Dei, quàm hominum inquisitiones: arcanorum percontationes, occultorum, & latentium scelerum inuestigationes, aliæque permulta: quæ omnia aliorum multorum criminum sunt seminaria. Vt id solum sufficiat ad persuadendum hominibus, vt curiositatem omnem coercerent, & refecerent.

Rationes tamen aliquas proprias abnegationis, & curationis morbi huius

huius proponit S. Bernardus. Prima est, si vitetur incuria se ipsum indagandi: Anima enim, ait, dum à sui circumspeditione torpescit incuria sui, curiositas fit in alios, quia enim seipsam ignorat, foras mittitur, vt pascat hædos: id est, oculos, & aures. Quo loco multa de oculorum custodia, vt custodiatur cor, quæ altera est abnegationis curiositatis ratio. Duabus, inquit, causis inculpabiliter oculos leuas, vel vt petas auxilium, vel impendas: alioquin non Propheta, non Domini, sed Dina, & Eua, & ipsius Satanae imitatore te dixerim. Quæ omnia ibidem latè prosequitur. Huc pertinet abnegatio non solum sensuum omnium externorum, sed etiam internorum, phantasiæ præsertim, quæ tantam imaginum turbam menti offert, atq; adeo tam multa monstra, vt si non compescatur, & purgetur forti abnegatione, animum vniuersum sola per se obrutura videatur.

Sed castigat egregiè S. Chryostomus curiositatem, cum enim ostendisset multa in rerum natura à Deo facta, quorû ratio ab homine nulla reddi potest, addit, multò minus debere hominem curiosum esse de rebus humanis. Quoniam, inquit, homo est his omnibus præstantior, & honorabilior, & hæc propter illa facta sunt, non ille propter hæc. Indicat etiam voluntatem Dei esse, vt intellectum hac in parte abnegemus, quando ipse Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quæ videntur naturam eorû superare, operari voluit, quæ tamen ab homine intelligi noluit, vt vel sic disceret, non esse curiosus. Deniq; non semper sapientiæ ascribi scientiæ professionem, sed aliquando potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit se scire, quantum distet cælum à terra, quotque aquæ ciathos mare contineat, quàm qui horum, similibumq; rerum scientiam iactitet. Denique ad retundendam curiositatis libidinem plurimum valet meminisse responsionum, quas Christus Dominus aliquando dedit Apostolis hoc vitio laborantibus: Quid ad te? tu me sequere. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ PATER posuit in sua potestate.

Hic autem queri potest ad quam regulam cogitationes nostræ dirigendæ sint, vt sint laudabiles: & S. Basilii his verbis responderet: Si quis formidauerit iudicium Domini dicentis, Vae qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes; & illum fuerit imitatus, qui dixit: Vt iumentum factus sum apud te: atq; abiecta (ecce abnegationem) omni casta opinione prudentiæ suæ, de iis, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit, immò ne initio quidem prorsus quicquam cogitauerit, priusquam ab ipso Domini mandato scire didicerit, quid placeat Deo, siue in opere, siue in verbo, siue in cogitatione. Legatur etiam collectio Cassiani prima.

1. Cant. 1.

2.

3.

1.

2.

3.

4.

Ioan. 21. Act. 1.

Reg. breu. 274. Isaia cap. 5.

Psal. 72.

Cap. 18.

De abnegatione propriae voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLUNTAS est animæ facultas, quæ in alias omnes suo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, utlibet. Quare à voluntate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum existit. Ut igitur boni eius principium est, sese Deo subiicere, ac committere regendam; sic eius perniciæ originem habet ex eo, quod suo illa se nutu, atq; cõsilio dirigat. Et quia tunc voluntas seipsam quærit, se ipsa delectatur, & neglectis aliis omnibus amore sui quasi capta tota est intenta in proprium commodum, nomine iam trito voluntas propria appellata est: cui morbo nullum remedium opportunius diuinitus paratum est, quàm abnegatio. Describitur sic voluntas hæc à S. Bernardo: *Voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum Deo, & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum.* Eandem detestans S. Basilius affirmat: *Vt propria voluntate, arbitrioue non solum esse alienum à recta ratione, sed esse etiam contumaciæ, ac peruicaciæ periculum.*

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio est voluntatis, qua contra se ipsam insurgit, & quasi capit arma. quis enim abneget voluntatem malum amplectentem iam, aut ad illud accedentem propius, nisi voluntas reiiciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra seipsam conuertitur, cum se ipsam abnegat. quod quidem opus est diuinæ gratiæ maximum, cum abnegatio propter virtutis bonum, Deumque exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonæ fortiter, conuertens cor à voluptatibus propriis ad virtutis seueram soliditatem: non quidem cogens, sed alliciens voluntatem, omniaque disponens suauiter. Maxima autem suauitatis eius pars posita est in intellectus illustratione: is enim certior factus de perniciæ propriæ voluntatis, eam excitat, efficitque ut quàm primum pestem illam à se radicitus excutiat, viriliterque se se abneget. Nobis igitur ad iuandam abnegationem hanc eadem via insistendum est: ut videlicet proponamus intellectui statum propriæ voluntatis, & quæ ex ea proficiuntur mala, ut hac cognitione instructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad se ipsam abnegandam.

Statum

Statum hunc nullus est qui describat, & quasi ponat ob oculos melius quàm S. Bernardus: *Primò, ait, propriam voluntatem Dominum maiestatis proprio furore impugnare, nam seipsam primò subtrahit, & subducit eius dominatus, cui tanquam auctori seruire debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei sunt, quod in se est, tollit, & dissipit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuersus propriae voluntati non sufficit. Sed vrinam (horribile dictum) ne in ipsum descenderet auctorem: nunc autem (quantum in ipsa est) Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire: vult enim eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse. propter hanc causam directò contraria est Deo propria voluntas. Ut idcirco eam Deus acriter persequatur: Quid enim, inquit, odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? cesset propria voluntas, & infernus non erit. In quæ enim ignis ille descendet nisi in propriam voluntatem?*

Secundò dicit alio loco, Nos qui peccatores nascimur peccato aliena voluntate, id est, Adami contracto, eo expiari per baptismum, & liberari ea ratione à seruitute diaboli, in quam post baptismum iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, qua peccatum actuale complectimur: idque quàm multis accidat, nemo est qui nesciat: & (quod peius est) redit ad nos diabolus, duce peccato, non solus, sed cum aliis septem spiritibus illo nequioribus: *at qui, inquit S. Bernardus, illum admittit, nisi propria voluntas? ipsa est, quæ in potestatem tenebrarum denuò rediit, quæ nos iterum subdidit mortis imperio. Quod si prioris sceleris dira cupiditas paucorum est, certè multorum, & penè omnium est posteriori ratione diaboli mancipium aliquando propria voluntate fieri.*

Tertiò est etiam voluntatis propriæ illud, ut non se subiiciat diuinæ voluntati, Sed diuinam voluntatem flectere potius, & suæ coniungere maximè conetur. S. Augustinus scribit, hanc voluntatem esse illud cor prauum, de quo Dauid: *Non adhaesit mihi cor prauum.* Et alio loco: *Qui sunt, inquit, recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curuare conantur.* Legantur quæ habet B. Pater Ignatius de tribus hominum classibus, in libro suorum exercitiorum.

Quartò S. Basilius, ut supra retuli, *peruicaciæ, & contumaciæ propriae voluntatis sobolem esse,* ait. Hoc autem quantum malum sit, docet S. Gregorius quodam loco sic scribens de Israëlitis, qui ius regis audierunt, & id propter quod exponebatur, detestabantur: *Vt, inquit, reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas voluntatis.*

c 3

Hoc

Serm. 3 de resur.

Reg. breu. c. 123.

Ser. 3. de resur.

Primò.

Secundò.

Ser. de duplici baptismo & relinquenda propria voluntate.

Tertiò.

In Psalm. 100.

Psalm. 100.

In Psalm. 123.

Quartò.

Lib. 4 in primò Regum, cap. 2.

Initio lib. 1. de
considerat.

Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum est, vt ad spirituales viros nunquam pertineat: nam S. Bernardus docet Eugenium Papam, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cum videlicet vir religiosus, & alioquin proficiens occasione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita se se in occupationes externas immergit, vt vix & rarò ad se ipsum colligendum redeat: quod initio quidem inuitus, & gemens sustinet, consuetudine tamen paulatim ita obdurefcit, vt priora planè oblitus huic posteriori vitæ generi sit totus addictus: Vereor inquam, ait S. Pater, ne in medijs occupationibus, quoniam multe sunt, dum diffidit finem, frontem dures, & ita sensim te ipsum quodammodo sensu priues iusti, vt illicq; doloris, multò prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quàm patiari trahi ab ipsis, & duci certè paulatim, quo tu non vis. Queris quo? ad cor durum? ne pergas querere quid illud sit, si non expauiisti, tuum hoc est. Quid ergo cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia seuum, inuerecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, presentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est, cui præteritorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit, presentium nihil perit, futurorum nulla nisi fortè ad viciscendum prospectio, seu preparatio est. Et vt in breui cuncta horribili mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæc occupationes maledicta, si tamen pergis, vt cepisti, ita te dare totum illis, nil tui tibi relinquens. Postremò qui plura de hac scèdissima propriæ voluntatis imagine cognoscere desiderat, euoluat librum eiusdem Patris de conuersione ad clericos.

Cap. 7 & 8.

Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maximè abnegatione indigere, quippe quæ non solum antedictorum, sed etiam aliorum omnium peccatorum, & scelerum mater est, & sentina. Huic accepta referenda sunt omnia, quæ à mundanis hominibus crimina committuntur: huius partus sunt omnia proficientium delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam, interitum parat animæ sempiternum.

Est & aliud incitamentum abnegandæ propriæ voluntatis, nempe submissio, & humilitas: si quidem eius obstinatio ex superbia proficiscitur. Abnegatio etiam intellectus viam sternit abnegationi voluntatis: quando quidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propositum. Ergo vt se voluntas abneget, intellectum impellat ipsa ad se ipsum abnegandum. Intellectus

intellectus enim abnegatus vicissim voluntatis abnegationi subsidio est.

Sed quantum momenti positum sit oportet in Christi Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius nostras voluntates abnegemus. voluntates, inquam, non solum malas, sed bonas etiam: neque enim in Christo fuerunt nisi bonæ, & nihilominus eum illas abnegasse legimus: Quia non quero, inquit, voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Et cum, positus genibus orabat dicens: PATER, si vis transfer calicem istum à me; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Immo & intellectum abnegauit, vt se matri Iosephque subiiceret. si credimus S. Bernardo. Quæ omnia obseruat sanctus Basilius in moralibus.

Ad extremum alibi explicans idem, quid sibi velit Apostolus, cum nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis esse carnis opera, quæ numerat in epistola ad Galatas: Voluntates autem cogitationum, inquit, opinor, ea consilia appellari quæ scripturæ testimonium non habent. veluti sunt illa, de quibus dictum est, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollemes se aduersus scientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obsequium CHRISTI. Præscribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum nostrarum: qua simul intelligimus illas omnes abnegandas esse, de quibus dici non possit illud: Consilium meum iustificationes tuæ.

Reg. breu.
Cap. 269.
Ephes. 2.
Galat. 5.

2. Cor. 10.

Psalms. 118.

De abnegatione amoris proprii.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS summa, & fastigium est amoris proprii abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes sunt, nisi amoris proprii abnegatione compleantur. Hæc per omnes alias permeans illis quasi spiritum, vitamque largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetque inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, singula vitia insequatur: sicut qui amorè proprium, singula simul vitia infringit. Multum autem interest ad amorem hunc profligandum, vtrum contra singulas cupiditates sigillatim repugnes, vtrum ipsum per se amorem proprium adoriare. nam priore conflictu quasi membratim conciditur, posteriore vnuerfus extinguitur. Atque hoc est quod nobis faciendum restat, vt videlicet post-

postquam contra partes vitij defudatum est, aut certè eodem ipso tempore, amorem proprium per se quantum nobis diuinitus datur, iugulemus. Quod tractandum superest extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex est amor sui: naturalis vnus, alter non naturalis, nisi fortè naturæ corruptæ. Prior vitiosus non est, & est regula amoris proximi: nam iubemur sicut nos ipsos proximos diligere. & de hoc amore in præsentia agendum nobis non est, nisi ea ratione, qua, vt post dicemus, sit illi necessaria ad perfectionem aliqua abnegatio. posterior autem describitur à S. Basilio in homine sui ipsius amante: *Amans, inquit, sui ipsius est, qui se ipsum amat priuato, & immodico amore, cuius amoris signum subiungit: Talem se esse quis cognoscit, si quæ facit, ea commodi sui causa facit, licet quod fiat ex mandato sit. nam illud, quietis sue causa aliquid omittit eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, siue animi illa quies sit, siue corporis, iam hoc quibusvis etiam aliis perspicuum est, vitium esse amoris sui ipsius, cuius finis perditio. Et alibi: Nam sui ipsius causa sollicitum esse, hoc crimen est hominis se ipsum amanti: contraq; propter mandatum sollicitudinem suscipere, ac laborem, hæc laus est hominis CHRISTVM amanti, & affectionis animi, fraternam charitatem diligentis. his similia habet S. Gregorius Papa. De vtroque amore sanctus Bernardus sic: Est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. nondum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est, prius quod animale, deinde quod spirituale. Nec præcepto indicitur, sed naturæ inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At verò si cæperit amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue profusior, & necessitatis alueo minime contentus campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mandato cohibetur, cum dicitur, diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Potissima, & pessima amoris huius vitiosi proprietates est esse contrarium charitati: qua de re S. Augustinus, qui eius reliquas proprietates ex illa, tanquam ex fonte manantes, elegantissimè commemorat, sic autem habet: *Meritò initium omni peccati superbiam scriptura definiuit dicens, Initium omni peccati superbia: cui testimonio non inconuenienter aptatur etiam illud, quod Apostolus ait, Radix omnium malorum est auaritia: si auaritiam generalem intelligamus, qua quisque appetit aliquid amplius, quam oportet, propter excellentiam suam, & quendam propria rei amorem: cui sapienter nomen latina lingua indidit, cum appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quam ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere superbia, inde inter angustias, egestatemq; concluditur, cum ex communi ad propriam damno suo amore redigitur. Specialis autem auaritia est, quæ vstiatius appellatur amor pecuniæ: cuius nomine Apostolus per speciem*

speciem genus significans vniuersalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum est auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtq; non amauit pecuniam, sed propriam potestatem. Proinde peruersus sui amor priuat sancta societate turgidum spiritum, eumq; coarctat miseria iam per iniquitatem satiari cupientem: hinc alio loco cum dixisset, Erunt enim homines seipfos amantes: con- 2. Tim. 3.
tinuo subiecit amatores pecuniæ, ab illa generali auaritia, cuius superbia caput est, ad hanc specialem descendens quæ propria hominum est. nec enim essent homines amatores pecuniæ, nisi eo se putarent excellentiores, quod ditiores. Cui morbo con- 1. Cor. 13.
traria charitas non querit, quæ sua sunt, id est, non priuata excellentia letatur: merito ergo & non inflatur. Hi duo amores, quorum alter sanctus est, nempe charitas, alter immundus (nempe amor sui) alter socialis, alter priuatus: alter communi vtilitati consulens propter supernam societatem, alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens propter arrogantiè dominationem: alter subditus, alter amulus Deo: alter tranquillus, alter turbulentus: alter pacificus, alter seditiosus: alter veritatem laudibus errantium preferens, alter quoquomodo laudis audius, alter amicus, alter inuidus: alter hoc volens proximo quod sibi, alter subicere proximum sibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum, alter propter suam, præcesserunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis, & distinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, sub admirabili, & ineffabili providentia Dei cuncta, quæ creata sunt, administrantis, & ordinantis, alteram iustorum, alteram iniquorum, quarum etiam quoddam temporali commistione peragitur seculum, donec vltimo iudicio separentur: & altera coniuncta bonis Angelis in rege suo vitam consequatur æternam, altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege suo mittatur æternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortè alio loco, si Dominus voluerit, disseremus. Hæc S. Augustinus. Porro duas ciuitates quas pollicetur hic, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idè propositum scribit egregium illud dictum: Fecerunt ciuitates duas amo- Lib. 14. de ciuitat. Dei, ca. 28.
res duo: terrenam scilicet amor sui vsq; ad contemptum Dei: cælestem verò amor
Dei vsq; ad contemptum sui. Et alia, quæ ibidem adiungit superioribus similia. Quo loco indicat sapientissimus Pater amore proprio pestem nullam detestabiliorem esse, quandoquidem hominem pertrahit vsque ad contemptum Dei: quod in luciferi casu perspicuum est, & in plerisque sui perditè amantissimis hominibus, quos scriptura diuina in eandem voraginem per superbiam præcipitasse commemorat.

Hic est ille amor, qui, vt diximus, in extremo capite tertio huius libri, inquinat intentione proficientis, nec solum inquinat, sed, quantum est in se omnino peruertit, & deflectit ad se ipsum: efficitq; nonnunquam, vt quanquam nobis quod facimus, propter Deum facere videmur, re tamen ipsa non ad Deum, sed ad nos ipsos intueamur, nihil aliud in eo proposito, actioneue quærentes, quam nos ipsos so-

lum. etsi quidem etiam Deum ut finem, eiusque gloriam propositam habeamus, non tam eius honoris, quam vel utilitatis, vel gloriae nostrae causa id fiat à nobis. quare amor proprius de honore summo, & ut ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit. etsi non assequitur, ut intentionis, & actionum hominis finis sit; eas certè ut potest, quod plerunq; viris etià spiritualibus accidit, subtilissima sui contagione contaminat.

Est etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit similiter execrandum. Si enim semel obtinet ab homine vel apertè, vel quasi ex insidiis, ut finis sit studiorum, & actionum eius, infinitus est, immensus, insatiabilis (legatur S. Thomas cum loquitur de concupiscentia) sicut enim si quis valetudinem corporis ut finem expeteret, quantamcunque posset maximam expeteret, fin autem ut ea ad Deo seruiendum vteretur, finem faceret expetendi, & ea contentus esset, quæ proposito fini esset accommodata; sic qui nihil aliud, quam se ipsum, hoc est, commodum, & gloriam suam per amorem proprium quærit, eius semper est appetentior, illiusq; cupiditati inexplebili nihil sufficit. ut tunc nominari possit homo planè par igni, & inferno, de quo scriptum est, *nunquam dicit, sufficit.*

Quamvis autem, quæ ex vitioso amore sunt, tanquàm ex primo fonte mala deriuantur, ex iam dictis intelligamus; operæ pretium tamen est, ea ut recensentur à S. Augustino animaduertere: *Quid amor ipse, inquit, tot rerum vanarum, atq; noxiarum? & ex hoc mordaces cura, perturbatio, merores, formidines, insana gaudia, discordia, lites, bella, insidia, iracundia, inimicitia, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, seuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, incesta, & contra naturam vtriusq; sexus tot supra, atq; immunditia, quas turpe est etiam dicere, sacrilegia, hereses, blasphemia, periuria, oppressiones, innocentium calumnia, circumventiones, prauaricationes, falsa testimonia, iniqua iudicia, violentia, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita ista hominum non recedit? verum hæc hominum sunt malorum, ab illa tamen erroris, & peruersi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam nascitur.*

Antidotus contra venenum amoris proprii ardens abnegatio est. Fonti enim illi omnium malorum exsiccando, minor æstus par non est. hanc igitur sapiētissimè parauit nobis Christus Dominus, ut scelerum omnium capiti, virtutum omnium matrem opponeremus. & qui perieramus amando nos, reuiuisceremus abnegando nos: *Si enim, inquit sanctus Augustinus, perit homo amando se, profecto inuenitur negando se.* Et addit id explicans copiosius: *Prima homini perditio*

ditio fuit amor sui. Si enim se non amaret, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus veller: non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. præpone huic voluntatem Dei, discere amare te, non amando te. ostendit deinde, quomodo amore sui deducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipsum sunt: & similiter filio prodigo, egressus è paterna domo; substantiam quæ illi integrè apud patrem seruabatur, habere voluerit in arbitrio suo, effuderitq; eam, & inops factus sit. *Quid, ait, de illo dicitur? & reuersus est ad seipsum. si ergo reuersus est ad se, exierat à se, quia ceciderat à se, & exierat ad se, redit prius ad se, ut redeat in illo, vnde ceciderat à se. sicut enim cadendo à se remansit in se, sic redeundo ad se, non debet remanere in se, ne iterum exeat à se. surgam, & ibo ad patrem meum, ecce vnde ceciderat à se, ceciderat à patre suo. redit ad se, & pergit ad patrem, vbi tutissimè seruet se. si ergo exierat à se, redeundo ad se, ut eat ad patrem, neget se. subducatur se sibi, ut hæreat Deo. Deus quod in illo malum est, non fecit, perdat quod fecit, qui inde defecit, abneget inquit se, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Sed vim abnegationis vniuersæ, eius inquam quæ radicitus conuellit amorem proprium, S. Basilii explicatè tradens, omnia, quæ ad eam pertinent, ad capita quinq; reuocat, & abnegationis, & renunciationis nomine, ut est in Euangelio, appellantur. Primum nuncium remittere facultatibus, possessionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, consanguineis, omnibusq; secularibus amicis. Tertio affectionibus omnibus erga prædicta, & quibuscunq; aliis affectionibus, quæ humanæ sint, & terrenæ. Quarto honori, & gloriae propriæ. Quintò amori etiam vitæ. *Perfecta igitur renunciatio, inquit, in eo consistit, si quis id affectus fuerit, ut ne de vita quidem sua quicquam affectus sit omnino, esto habeat mortis responsum.* his quinq; gradibus cælum versus paratur ascensus proficienti, quasi per alteram scalam Iacob: ut appositè explicat eruditissimus Magister meus Benedictus Pererius in mystica sua eiusdem scalæ expositione. Plura de his renunciationibus dicenda etiam sunt à nobis libro quinto.

Indicia porò abnegationis amoris proprii sunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prædictas renunciationes, eò abest longius ab amore sui. Secundum: Abnegatio vitiorum & sensuum omnium, præfertim verò gastrimargiæ, philargyriæ, acedia, & maxime omnium inanis gloriae, satis magno argumèto est, de amore proprio non exiguam victoriam partam esse. Vide S. Augustinum 10. lib. Confessionum. Tertium est, peccata propria grauissimè ferre & accusare, aliorum autem leuissimè agnoscere, vel etiam excusare. Siquidem ut scribit S. Gregorius: *Valde claudit oculum cordis amor priuatus.*

1. 2. q. 30. art. 4.

Proverbi 30.

Lib. 22. de ciuitate Dei, ca. 22.

Serm. 47. de diuersis in cap. 17. Matth.

Luc. 15.

Matth. 26.

Reg. fustice di-
spnt. cap. 8.Primum indi-
cium.

2.

Cap. 39.

3.

Homil. 4. in
Ezech.

Ex quo fit, vt hoc quod nos agimus, & graue non esse existimamus, plerunq; agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse videatur.

4. *Quarrum est odium & contemptus sui. Siquidem Dominus: Qui non*
Luc. 14. odit animam suam, non potest meus esse discipulus. & sui amantes dicuntur in
Scripturis sibi placentes. sibi igitur ipsi displicere, seipsum demittere, in
occultare, contemnere, minorem se existimare cunctis Dei misera-
tionibus, & feruum omninò inutilem, potiora deferre aliis, sibi vnam
confusionem faciei referuare, indicant, quasi vultus, animum amore
sui penitus exutum, aut proximè exuendum. sed legatur indicium
 5. *omnium maximum lib. 5. cap. 6.*

De Diaboli superbia, & duabus generalibus ten-
tandi rationibus, quibus ille utitur.

CAPVT XXXI.

N spirituali militia, qua cōtra vitia decertamus, soli non sumus, nam cōdere cum carne, & mundo primū inito, contra nos acerrimè dimicat diabolus. nec parcat proficientibus. immò vt exponit S. Hieronymus, *Esca eius electa*: & quod omnes Patres affirmant, contra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardescit, quos in primis consiliis suis aduersari intelligit, vitæ probitate, & Euangelicæ perfectionis studio. Oppugnatores nostri igitur sunt noster homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores sunt Deus optimus maximus, qui nos in acie constitutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes nostras studiosissimè tuentur, & iuuant.

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primū sunt, deinde nonnulla etiam de Dei præsentis ope, & misericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites suos Dominus aduersus tam immanes, & callidos hostes communit, & roborat, vt enim Deus melius iudicauit (teste Augustino) de malis bona facere, quàm nulla mala permittere, sic vtilius nobis fore putauit, si tentationes nobis afferri permetteret ab aduersariis, quam si nos ab illis omninò immunes seruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: *Vita nostra*
in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per
tentationem nostram fit, nec sibi quisq; innotescit nisi tentatus, nec potest coronari
nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum,

& tentationes habuerit. quam ob causam addit idem, fuisse tanti æstimatam à Christo, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipsum, vt nos ad eas superandas instrueret. Poterat, inquit, à se diabolus prohibere: sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non praberet.

De Diabolo autem possent huc multa adferri, sed ea magna ex parte aliena sunt ab instituto, & satis nota sunt: mentis tamen eius, Luciferi præsertim, & aliorum illi similibus superbiam, & arrogantiam cognouisse operæpretium est, quam scitè depingit S. Gregorius in moralibus: *Qui factus est, inquit Scriptura, vt nullum timeret. Factus est,*
ait S. Pater, per naturam, vt conditorem suum castè timere debuisset. sed sua per-
uersitate factus est, vt nullum timeret. ei quippe à quo conditus est, subesse despexit.
ita enim Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit. Leuiat han verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetiit, vt & præesset ceteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. cuius eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbe similis in celsitudine concupiuit. Et paulò pòst: Factus est, vt nullum timeret, quia nec Deum. Sed neque hoc
*quod passurus est, metuit. cui multò felicius fuerat, timendo vitare supplicia, quàm non timendo tolerare. appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam se malè egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat. nam quia ius quesitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbie suæ remedium insaniam insensibilitatis inuenit, & quia prouectu transgredi cuncta non potuit, despectu se contra cuncta præparauit, cuius ad hoc superbia studiosè describitur, cum protinus subinfertur, omne sublime videt. id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit: qui dum per intentionem contra auctorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. A mente adeò auersa à vero, à voluntate tanta superbia capta quid mali timendum non sit, si accedat par potestas? Diaboli autem potestas magna certè est, quia scriptum est: *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei. est tamen voluntate eius peruersa longè inferior, & hæc ipsa Christi Domini sanguine diminuta, & vincita.**

Ex illa adeò magna, & intoleranda superbia, ac malitia voluntatis obstinatæ existit in diabolo odium par superbiæ aduersus Deum, & homines, & studium adimendi Deo gloriam, & hominibus salutem. vnde officium tentatoris sibi fumens: *Pro magno habet, ait S. Gregorius, quod sub iure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet. In primis tamen ardet cupiditate possidendi viros bonos, Prophetæ, inquit idem, attestante qui ait, esca eius electa. neque enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans siccatur, absorbebit ergo stuuium, & non mirabitur, quia non pro magno æstimat, cum eos deuorat, qui per ipsa suæ vitæ studia*

Luc. 14.

In 19. Ezecch.
Abacuc 1.In Enchirid.
cap. 17.

In Psalm. 60.

Lib. 34. cap. 7.

Tob 41.

Isaia 14.

Tob 41.

Lib. 3. mor. c. 6.

Habacuc 1.

Vulgata, cibum
eius electus.

deorsum currunt: sed eos magnoperè curat, quos despectu terreni curis iungi iam celestibus contemplatur.

Modus porrò quo insurgit Diabolus aduersus bonos duplex est, vnus manifestus, alter occultus. manifestum sequitur cum palàm sauit per apertas persecutiones, quibus exerit vniuersas suas, suorumque vires, vt bonos, vel fidei confessione, vel vita priuet. quod præstitit hæcenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichristo. Occultum verò modum aggrediendi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo scripserit S. Cyprianus: *In pace subdolos, in persecutione violentus.*

De apertis persecutionibus Satanae & ministrorum eius nihil est quod agamus in præsentia. monendus solùm proficiens est, vt intelligat, persecutionis tempore non solùm vocari se à Domino ad profectendam Fidem, cum ait: *Qui confitebitur mihi coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*, sed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem deniq; ipsam ex Dei amore, & ad Christi Domini imitationem. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis.* quod sanè egregiè præstiterunt ferè in oculis nostris martyres huius sæculi apud Hæreticos in diuersis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indiis, Brasilia, & Nouo orbe quâ plurimi. De altero igitur modo qui astutiis nititur, plura dicamus. hunc enim ferè tenet diabolus aduersus proficientes.

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando utitur, præsertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

C O P V S Diabolo propositus in tentandis proficientibus est, eos de suo ipsorum statu deturbare, ac omnino peruertere. Et ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israël. quo loco S. Gregorius: *Cum, inquit, altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper benè agentibus inuident, nobis infestiores sunt. & quia de innocentis vitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. ascendere quippe maligni spiritibus, est se ad expugnanda alia per cæleste desiderium corda subleuare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum Daemonum prælia excitantur, non Philistin contra Israël ascendere, sed Philistinorum satrapæ perhibentur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur:*

vt de consecuta eorum victoria tantò sit copiosior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælii grauiora. Quo loco illud obiter obseruandum, sanctum Gregorium aduersus Casianum & alios qui putant, Angelum vnium malum vnique hominum datum ad pugnam, sicut datur vnus bonus ad custodiam, asserere falsum esse, electis singulis esse deputatum Angelum malum. Et quanquam diabolus perturbatè omnia facit, & sine ordine, in perniciem tamen nostram quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam se accommodat, ad quæ minus propensus est. ideoque ordinatè agit nonnunquam, si ea nos ratione facilius decipere se posse, arbitratur.

S. Cyprianus comparat diabolum hosti, qui vt ciuitatè expugnet, Iustrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat tormenta bellica, vel cuniculos instruat. Et sanè S. Petrus ait: *Diabolum tanquam rugientem leonem circuire querendo, quem deuoret.* Et apud Iob describitur tanquam *qui terram circumueat.* Est igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Explorat igitur primò diabolus statum hominis internum vniuersum. neque enim scrutatur corda, aut videt quæ intus in homine sunt, cum sit id Dei munus proprium. Sed ex externis indiciis obseruando colligit id, quod naturaliter nõ potest per se cognoscere. Quæ de re Casianus multa, de quibus adfero pauca. quid igitur intus lateat malignos spiritus assequi dicit, ex nostris dispositionibus, aut verbis, aut studiis. quod etiam viri prudentes faciunt. ipsas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum susceptæ, vel quemadmodum susceptæ sint, ex motibus atque indiciis exterioris hominis deprehendunt. vt gastrimargiam, cum viderint monachum ad fenestram oculos, aut ad solem curiosius erexisse, vel de hora sollicitius inquisiuisse, cognoscunt, desiderium gulæ fuisse susceptum. si fornicationem ingerentes senserint, eum patienter telum libidinis suscepisse, seu viderint carne commotum, aut certè non vt oportuit, aduersus suggestionis immundæ suspirasse lasciuiam; si incitamenta tristitiæ, si iræ, si furoris admouerint, vtrum cordi infederint, gestu corporis, & sensibili commotione dignoscunt, scilicet cum vel infremuisse tacitum, vel cum aliqua indignatione suspirasse, vel vultum considerauerint quodam pallore, aut rubore mutasse.

Deinde vt S. Cyprianus affirmat: *Similiter hosti muros vrbi cuiuspiam obsidentis explorat Diabolus, & tentat, an sit pars aliqua murorum minus stabile, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiore conspicit fraudulentus, magis quam generosus inimicus aggreditur.* huiusmodi solent esse prauis habitus, & consuetudines

longi

longi temporis vsu confirmatæ: passiones item animi vehementes, cupiditates & desideria inflammata rerum terrenarum, opiniones denique aliquæ propriæ, & inueteratæ.

Tertiò.
Lib. 14. moral.
cap. 7.

Tertiò explorat Diabolus proprias cuiusque, & singulares propensiones. *Existunt etiam, inquit S. Gregorius, qualitates morum, quæ certis vitiis sunt vicinæ, ut mores asperi crudelitati, & superbiæ, blandi, & plusquam decet latiores, luxuriæ, & dissolutioni sunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vnus cuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem, ut blandis, ac latis moribus sape luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis verò mentibus iram, superbiæ, vel crudelitatem proponat.* Vide etiam quæ suprâ posita sunt extremo capite 27.

Quartò.

Nec omittit in hac inquisitione Diabolus occasiones externas, quas se ad id quod spectat, iuuare posse, putet. si quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios innumeros per domesticos, & amicos, ut propterea etiam à Domino inimici hominû dicti sint domestici eius. obseruat igitur qui illi sunt, qui sibi contra nos adiutores esse possint.

Matth. 10.

Quintò.

Postremò confiderat diabolus, quis nam ille sit, quem vult tentare, sit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remisit. sit ne proficiens in primo adhuc profectus limine constitutus, an qui longo iam vsu, & exercitatione virtutum in iis magnos progressus habeat. *Eos enim, ait S. Gregorius, pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. contra nos verò eò vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propria habitationis expellitur.*

Lib. 33. moral.
cap. 7.

Vbi prædicta omnia diabolo perspecta, & explorata sunt, venit quasi ad arma, ad clandestina consilia: illisque hominem aggreditur eo demum ordine, quem suo proposito magis accommodatum intelligit. hic autem ille est, qui ad quemque illaqueandum est opportunior, prout ex moribus, & propensionibus vnus cuiusque deprehensum est à diabolo. qui ideo incomprehensibilis est, quia multiplices, immò infiniti sunt animorum humanorum motus, quos ille obseruat, & similiter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos. connumeranda nihilominus hinc sunt, quæ à Patribus de diaboli versutiis obseruata sunt, & continentur his capitibus.

Primum caput.

Primum caput est. proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil excefferunt, non pulsant acriter diabolus, Deo ita volente: *Non enim, ut ait Apostolus, permittit nos tentari suprâ id quod possumus, ut possimus sustinere. nullo enim modo, ait Calsianus, quilibet Sanctorum sufficeret talium, tantorumque hostium sufferre nequitiam, vel insidiis eorum posse*

1. Cor. 10.
Col. 7. cap. 20.

occurrere, sed nec crudelitatem quidem, ac seuitiam sustinere, si non certamini nostro clementissimus arbiter, atque agonotheta præsidens Christus, & exaquaret colluctantiam vires, & immoderatos eorum refranaret incursum.

In hunc numerum sine dubio referendi sunt illi, qui multis iam annis viam spiritus ingressi eam quidem sequuntur, sed cum exiguo, aut nullo fructu. *Sunt enim nonnulli, inquit Calsianus, quorum etiam quod est lugubrius, maior est multitudo, qui in tepore suo quem ab adolescentia conceperunt, atque ignauia senescentes, auctoritatem sibi non maturitate morum, sed annorum numerositate conquirunt. de quibus exprobratio illa Domini proprie satis dicitur per Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Sed & cæni effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. ex horum grege ille erat, qui quod ipse nunquam in se ipso graues carnis tentationes animaduertat, eum qui eas patiebatur, non solum humaniter consolatus non est, sed etiam seueritate sua à se abegit, ut ad seculum ille potius redire deliberaret, quam in proposito monachi perseverare. quod vbi rescituit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, ut is ad tempus experiretur tentatoris iacula, qua alteri exprobrarat. quod cum euenisset, & ille accepto vulnere tentationis, huc illucque discurreret, nec quo se verteret, inueniret, dixit illi S. Abbas, reuertere ad cellam, tandemque te intellige vel ignoratum hactenus à diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari, profectibus eorum, ac studiis instigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die post tantam annorum numerositatem sufferre quiniisti. quo te idcirco Dominus passus est sauciari, ut saltem in senecta disceres compati infirmitatibus alienis. qui huiusmodi sunt, non est quod inani gloria inflentur, quia fortasse non tentantur. nam hoc non est virtutis indicium semper, sed plerumque teporis, & ignauia.*

Coll. 2. cap. 13.

Osee cap. 7.

Secundum caput est. Tyrones militiae proficientium multis modis diabolus aggreditur, ut tentet. Primus modus est, ipso deliberationis tempore, quo tyro statuit non solum vitam sine peccato traducere, quod iam inchoauit, sed sese strenuè in virtutibus exercere: tunc enim contendit omnes ingenij sui neruos diabolus, ut quando non potest hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat saltem, ut in instituenda vita à peccati occasionibus nõ longè recedat. quam rem fusè tractat S. Gregorius. ego contraham in pauca: *Ecce, inquit, quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suæ commoda perdere, & valde despiciens cum peccatis lucra cumulare. hunc callidus hostis aggreditur, subministrans vtile consilium, his inquit deficientibus quid acturus es? paranda sunt, quæ seruentur filiis. an non potest actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens insinuat, & iam seorsum in negotio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renunciare, ut Christum sequatur expeditior. Hunc aggreditur*

Secundum caput.

Primus modus.

Lib. 32. moral.
cap. 17.

Adam primùm, deinde in multis aliis vtriusque testamenti sanctissimis hominibus Abraham, Iacob, Ioseph, Daud, Tobia, Apostolis, primis illi Eremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macariis, & aliis innumeris, quos totis collectis viribus suis lucifer dux cum vniuerso exercitu immundorum spirituum tam sæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, & si Deo ita permittente acerbissimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter sanctos illos viros, & dæmones ipsos, vt eò gloriosior esset Sanctorum victoria, maiusq; meritum, quò virtute, & oratione tam multi, tam immanes, terribilesq; spiritus fugabantur, & sternebantur ab homuncionibus inermibus, & debilissimis.

Cæterùm pauci nunc sunt, qui grauissimis hisce tentationibus vigeantur. cuius rei duæ possunt esse causæ, quas in simili proposito adfert Casianus: *Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deserta penetrante, & vbi que eius gratia coruscante retusa est nequitia demonum, aut negligentia nostra illos ab impugnatione pristina reddidit lentiores, dum dedignantur aduersum nos illa intentione conflagrare, qua tunc contra illos probatissimos Christi milites sauebant, hac scilicet fraudulentia visibilium tentationum cessatione diuini elidentes. In tantum enim teporè videmus corruisse nonnullos, vt necesse sit, eos etiam remissioribus monitis appalpari.* Et alia que ibidem addit vitii nostrorum temporum fatis accommodata. In quibus sine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deiicit in crimina maiore detestatione, & horrore digna, quàm sit quilibet vel tetterimus dæmonum aspectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipsis allatus.

Producamus igitur alias fraudulentæ hostis insidias, & tentationes, quibus eos, qui voluntate saltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. Quosdam ita addicit externæ disciplinæ orandi, psallendi, aliosq; ceremoniarum ritus accuratè seruandi, siue eas ipsi sibi imposuerint, siue ea ex illis sint, quæ aut Ecclesiæ vsu, aut religiosi alicuius instituti regula, approbantur: *Vt quidam, inquit S. Bonauentura, pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendatur, quàm pro longa detractioe de alio religioso excitata; grauius indignentur pro versiculo, & rubrica neglecta, quàm pro magna perturbatione cum scandalo procurata.* Ex his aliqui sunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimento, vt nihil interim cogitent de animi interiore cultu, de que pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus ad omnia vtilem adfirmat, cum corporalis ad modicum, vt idem ait, vtilis sit.

His coniungendi sunt alij, quos sæpe reprehendit S. Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex sapientia tamen huius seculi adhuc

huc tenentur sollicitudine maiore temporalium rerum, quàm vel oportet, vel decet: *Videas eos, inquit, tam auide lucra captare presentia, tam seculariter transitorij vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima tam pusillanimitè turbari, tam carnaliter super his decernere, discurrere tam impudenter, tam irreligiosè secularibus se implicare negotijs, ac si hoc esset tota eorum portio, hæc vniuersa substantia.*

Prioribus dicit S. Bonauentura: *Intelligent se dolere debere principaliter de transgressione diuinorum mandatorum, deinde Ecclesiæ preceptorum, postea illorum, quæ sub voto voluntario sibi met quisq; fecit necessaria, vt sunt regulares obseruantia, maxime quæ sub precepto sunt statuta. debere simul dare operam, ne scandalum vllum detur proximis, in his quæ possunt habere speciem auaritiæ, superbiæ, inuidiæ & aliorum vitiorum.* Deinde, ait, *cauenda est perturbatio studij deuotionis, ex qua sulcitur omnis vera religio. postremò, cauenda est negligentia exterioris discipline.* Hæc ille.

Vtriusq; autem prioribus inquam illis, & posterioribus hisce dicit S. Bernardus, vt intelligent primam sibi curam animi, eiusque cultus habendam esse: *Tu, inquit, quid ita extrema huic paupertati, & quidem propriè male prodigus laboris, incumbis? est & alia tibi possessio, & si fortè remota, erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos est. ibi quàm maxime quæ seminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parcè seminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus seminauerit, de benedictionibus & metet, habes thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes, puto enim iam amisisti, puto sublatus est, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignorasti, nec potes thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. alioquin queso te, si tam sollicitus es, si nec minima spernis, si tam prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare memento. immò verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia, quàm numero. cadent à lateretuo mille, & decem millia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei, fortè enim iam irruerunt aditus, fortè iam liberè diripiunt omnia, fortè iam spolia ipsa distribuunt.*

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curent, vel etiam negligent exteriorem disciplinam: diligentiam adhibendam in excolenda vinea animæ: quæ extra nos sunt, aut fiunt, facilia esse, nec magni momenti: quædam etiam fortè à religioso viro aliena esse debere, vt sunt filij cultus, modestia exquisita, & aliquæ sui demissiones, quædam indigna, vt sunt, culinæ ministeria. His respondet S. Basilius: *Epist. ad Cænonicam.* *Vita, inquit, genus deligere Euangelio conueniens, hoc quidem cuius facile est, quod autè quis vel minutissima queq;, quæ in eo descripta sunt, consilia conseruet, neque eorum quiduis neglectim transmittat, hoc verò rari quos quidem ego nouerim,*

Coel. 7. cap. 23.

Primi.

Lib. de 6. aliis
Scr. 7. in Psal.
Qui habitant.

I. Tim. 4.

Secundi.
Ser. 7. in Psal.
Qui habitant.Et homil. 4. super
per missus est.

Galat. 6.

Tertij.

Epist. ad Cænonicam.

rim, opere ipso præstiterunt. ut videlicet lingua vsi continenti silentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus insuper indicerent intentum laborem ex suscepto ineunda Dei gratiæ consilio, motum itidem præscriberent pedibus, denique & reliquis totius corporis membris eo modo vterentur, quem & eorum susceptæ vitæ propositum, & ipsa in initio opificii nostri fabrica ratio requireret, qui in vestitu pro decoro modestiam, in congressione cum ceteris circumspeditionem, in cibis illud modo quod natura desideraret, teneret, in rebus ad vitæ usum parandis vni tantum necessitati consulere. hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius penè difficultatis, eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna opus esse contentione, ipse nos vsus docuerit. Idem non solum omnia humilitatis signa in tempore exhiberi vult à proficiente, sed præcipit etiam, ut viliora munera magno cum studio, & alacritate suscipiat, etiam si farcinaria iumenta mulionum more sequi oporteat: Hoc fecerunt, inquit, Apostoli, qui iussu à domino pullum ad se alacriter adduxerunt. demumque concludit; si de muneribus iis, quæ abiectiora sunt, aliquid exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoque ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere non recusasse: magnumque homini esse, si Dei imitator existat, cum per hæc quæ humilia sunt, ad altitudinem illam, quod illum est imitatus, ascendat. quanquam quis iam humile ausit quippiam appellare, quod Deus ipse attingere non recusauit?

Et quidem quod attinet ad ipsa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religiosorum morem fuisse ea diligenter obire, non dubitat, qui legit veterum heremitarum instituta, sed & occidentis monasteriorum hæc fuit consuetudo. ad quod confirmandum sufficit, quod scribit S. Bernardus de S. Malachia Episcopo Hiberniæ. quem collocatum iam in Episcopalis dignitatis gradu, ait aliquando consueuisse ad tempus secedere ad cœnobium monachorum, sese colligendi gratia: Vbi, inquit, velut de nouo inchoans legem, & disciplinam quam alii imponebat, magis ipse portabat Episcopus, & magister. ipse in ordine vicis suæ coquinæ ministerio inferuebat, ipse fratribus cum recumberent, ministrabat.

Denique præter morem iam receptum in omnibus religiosis institutis, in quibus disciplinæ studia florent, demissionis sui exercitationes externæ in oculis etiam sæcularium si ita videatur maioribus, tanti æstimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Christi, quod Moyse ipse, ut ait Apostolus: Prætulit Ægyptiorum Thesaurum. Qua etiam de re multa S. Bernardus in epistola ad Ogerium Canonicum regularem. cuius tandem ea clausula est: Ludam & vilior suam, ut dixit Dauid, Ludam, scilicet, ut illudat. bonus ludus, quo Michol irascitur;

& Deus delectatur. bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet. bonus, inquam, ludus, quo efficitur opprobrium abundantibus, & despectio superbis. nam reuera quid aliud sæcularibus quam ludere videmur, cum quod ipsi appetunt in hoc seculo nos per contrarium fugimus, & quod ipsi fugiunt, nos appetimus? more scilicet ioculatorum, & saltatorum, qui capite misso deorsum, pedibusque sursum erectis, præter humanum usum stant manibus, vel incedunt, & sic in se omnium oculos desigunt. non est hic ludus puerilis: non est de theatro, qui femineis, sædèque anfractibus pronocet libidinem, actus sordidos representet: Sed est ludus, iucundus, honestus, grauius, spectabilis: qui cœlestium spectatorum delectare possit aspectus. hoc casto, & religioso ludo ludebat, qui dicebat, spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus. hoc ludo & nos interim ludamus, ut illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos latificet, glorificet, in æternum exaltet.

Regulas autem religiosæ disciplinæ diligenter seruandas esse, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui sententia Epist. 321 demonstrat, cum ait quibusdam: Solliciti circa custodiam ordinis, ut ordo ipse custodiat vos.

Alios præterea Diabolus instigat, ut in cultu vtriusque disciplinæ interioris nimirum, & exterioris mediocritate contenti non sint, sed feruore spiritus rapi se sinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant. hi similes sunt quibusdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & castigandi sunt scripturæ sacræ verbis. sic enim legitur: Quia plus fecit, quam potuit, idcirco perierunt. Et: Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. legantur quæ scribit S. Gregorius contra præcipites.

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: Quid illud, inquit, quod nos quoque toties in domo ista tam grauius inquietat, notabile loquor quorundam, qui inter nos sunt, superstitiosamque abstinentiam, ex qua se omnibus, sibi que omnes molestos reddunt? quomodo non & ipsa discordia tam generalis, & suæ illis conscientie dissipatio est, & quantum in ipsis est, grandis vinea huius, quam plantauit dextera Domini, vestra scilicet omnium vnanimi atque demolitio.

Capit. monast.
cap. 24.

Cap. 6. Vita
S. Malachia.

Hebr. II.
Epist. 87.

2. Reg. 6.

1. Cor. 4.

Hierem. 48.

Hierem. 6.

Tertia parte

Pastoral. ca. 13.

Sermone 64.

in Cantic.

*De decem Diaboli cogitationibus, & astutiis
quibus ad decipiendum utitur,
cum tentat.*

CAPVT XXXIV.

ED iam res postulat, vt ipsas diaboli versutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, propius inuestigemus. Sit igitur quartum caput. Diabolum decem iis, maximè astutiis nixum proficiètes adoriri, vt capiat, si potest, si non potest, vexet saltem, & perturbet.

QUARTUM CA-
PUT.

Prima.

Prima est, diabolum à tentandis hominibus etiam piis de industria aliquando desistere: existimans hac se ratione maius lucrum facere, quàm si eos tentationibus excitet à tepore, quo tenentur. Quod saepe docet. Cassianus, in primis autem cum narrat (id quod nos iam antè retulimus, sed nunc etiam prætermitti non potest sine culpa) imprudens. scilicet factum senis illius, qui durus extiterat, & asper aduersus adolescentem monachum grauitè carnis tentatione vexatū.

Collat. 2. cap. 13.

Collat. 7. ca. 23.

& vt dicebamus capite superiore, cum de potestate dæmonum imminuta differit, eius diminutionis duas causas adfert, quarum hæc vna est, vt non tentando diuini elidat.

2. Secunda est à S. Gregorio patrefacta. *Maligni*, inquit, *spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas impugnat, quibus negligentes superant.* hæc eò spectat, vt diligenter caueamus illa vitia, quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius esse putat diabolus, nec fallitur. spectat & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet se ipsum, dum tentat, semper tamen vitiosum aliquid moliri, atque proponere.

Lib. 5. in primū
Reg. cap. 13.

3.

Tertia est. præparat diabolus animos, ad sua, vt ita dicam, semina accipienda, immittendo in eos si potest, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocando. est hoc idem ex S. Gregorio acceptum: *Dicunt*, ait Propheta, *animæ tuæ, incuruare vt transeamus, quia si hanc agenda vel cogitata terrena non humiliant, ne malignis persuasionibus penetrat, nec vitiorum bello perturbant. hinc ergo colligere possumus, quantum à seculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. verba quippe nostra, cogitationes & opera plana sunt, & humilia, quando sunt secularia.*

Isaia 61.
ibidem.

4.

Quarta est. impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitiis pro occasione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientiæ, & charitati detrimentum maius affertur, maximè

verò post actionis finem. Idem S. Gregorius exponens illa verba sancti Pauli: *Vt non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius*, huiusmodi dicit esse cogitationes Satanae, scilicet charitatē, humilitatem, patientiam, aliasque similes virtutes contrariis cogitationibus oppugnare. sigillatim autem quomodo Satanas proficientem hoc genere tentationis vrgeat, explicat in hunc modum: *Callidus, inquit, hostis bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflamans, vt contumelias prior inferat, alterum prouocans, vt contumelias læsus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illū acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. vnde fit, vt tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. quem quia commouere in ipsa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirat. & qui in publico bello perdidit, ad exhibendas occultè insidias exarscit. quietis namq; iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit. cum itaq; quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit, & quiescentis animum tanto furore conturbat, vt plerumq; vir patiens illa se æquanimitè tolerasse, etiam post victoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio detur, querat. quibus isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores, sed per negligentiam postmodum intra vrbis claustra capiuntur? quibus sunt similes, nisi quos irruens grauis languor à vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidiva febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala, sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans pertulisse se talia, exultat. ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur.*

Homil. 7. in
Ezechiel.
2. Corinthe. 2.

Homil. 35. in
Euangel.

Alias diaboli insidias quas instruit contra humilitatem, sic describit idem S. Gregorius: *Sæpe*, inquit, *malignus spiritus, vt bona destruat, quibus ante aduersari non valuit, ad operantis mentem post peractam operationem venit, eamq; tacitis cogitationibus in quibusdam sui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipsa, quàm sint magna, quæ fecit. quæ dum per occultum tumorem apud semetipsam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Et alibi: Quo pulchrior es, descende. anima enim vnde est pulchrior, inde descendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationem cadit. Quid ergo in his agendum est? nisi vt malignus spiritus, cum nobis ad elcuandam mentē, reducit bona, quæ egimus, nos semper ad memoriam mala nostra reuocemus. quatorus & nostra cognoscamus esse, quæ peccando fecimus, & solius omnipotentis Dei munera, cum peccata declinamus. Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculum à Diabolo proficientibus imminere post opera bona, quæ faciunt,*

Lib. 7. Regi-
stri, cap. 126.

Ezechiel. ca. 16.
Ezech. cap. 32.

faciunt, quàm vel antè, vel in ipso operis progressu. vt propterea cum ea animo retractant, omnem aditum diaboli suggestionibus curent intercludere: est autem de aliis virtutibus eadè ratio, vt necesse non sit, alia de illis exempla proferre.

5. Quinta astutia diaboli est ex S. Hieronymo & eodem S. Gregorio accepta: *Diabolus*, ait S. Gregorius, à minimis incipiens, atque vsque ad maiora perueniens, quasi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit. quod intulit corpori sancti Iob, idem contra animas ad earum perniciem machinatur, & eodem prorsus ordine. quare curandum est diligenter, ne vel minima rimula ad animam recessus diabolo pateat. patet autem per venialia peccata; per quæ irrumpens in animas hostis, mirum est, quas strages bonarum cogitationum, & affectionum faciat.

6. Sexta astutia detegitur à multis, sed in primis à S. Gregorio, & S. Bernardo, & est illa eadem, de qua Apostolus: *Ipse enim Satanas transfiguratur se in Angelum lucis. hostis nostrum malitia*, inquit S. Gregorius, tanta se arte palliat, vt plerunque antè decepta mentis culpas virtutes fingat. *cartilago eius quasi lamina ferrea. cartilago enim ossis similitudinem habet. ex quo sequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illusio nominatur. inde enim, ait Sanctus, quisque expectat premia, vnde dignus est aeterna inuenire tormenta, plerunque enim in viciis vitium crudelitas agitur, & iustitia putatur: atque immoderata ira iusti zeli meritum creditur. plerunque dissoluta remissio quasi mansuetudo, ac pietas habetur, effusio misericordia, tenacia parcitas, pertinacia constantia, inconstantia tractabilitas, timor incompetens humilitas, vocis superbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defensio, pigritia continentia, inquietudo spiritus vigilans sollicitudo, incauta precipitatio laudandi studij seruos, accelerandi boni tarditas consilium, quorum omnium vberiore explicationem, qui volet, apud ipsum S. Gregorium leget.*

1. Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam deriuentur, idem Sanctus latè docet. primum malum est, nullum sensum, ac ruborem habere tantarum culparum, quales sunt prædictæ.

2. Secundum malum est difficultas emendationis, *Facile enim*, ait, culpa corrigitur, quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur. quia itaq; error cum virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quasi lamina ferrea.

3. Tertium malum est obstinatio. Behemoth enim iste, quo sub prætextu boni calliditatè suam fraudulentius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet.

4. Quartum malum est emendationis tarditas, si tamen emendantur aliquando. Nonnunquam enim, ait, *bi, qui viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. rectum quippe estimant esse quod agunt,*
& sicut

& sicut excolenda virtuti, sic vitio perseverantiam iungunt. Vnde bene Hieremias Thren. 4. cum diceret, candidiores Nazaraei eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis, illico adiunxit, *adhaesit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.* quorum verborum diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propositum sanctus Papa persequitur.

Sanctus Bernardus: *Proficientium*, inquit, *sanctioribus studiis minime quidem sese opponere contrariae virtutes aperte audent, sed solent ex occulto insidiari quasi quaedam fraudulentæ vulpeculae: specie quidem virtutes, re autem vitia.* ponit autem ibidem varios multorum casus, primus est eorum, qui cum benè proficerent in vocatione, in qua extra seculum à Domino positi fuerant, studio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam sunt reuersi. *It*, inquit, *u, & perit miser, non tam exul ad patriam, quàm canis reuersus ad vomitum. & se perdidit infelix, & suorum acquisiuit neminem. en vna vulpecula.*

Secundus casus cuiuspiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen desiderio illud ob-eundi, vt multorum aliorum saluti, non suæ tantum consulat. *Hac est altera vulpes. quia*, inquit, *monachi officium est non docere, sed lugere, & publicè predicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non misso licet.*

Tertius casus est eius, qui ad cœnobiticam vitam in monasterium ingressus, inde se educi amore solitudinis permittit, cum magno vitæ, & conscientia hominis detrimento. S. Gregorius indicat ibidem, huiusmodi hominibus saluberrimum remedium afferri posse, si à maioribus, si quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiam consentit S. Gregorius, adfirmat remedium opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm si fraus diaboli semel patefiat. hoc est enim, quod ait Salomon: *Capite vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas. iubet*, inquit, *deprehendi, cõuinci, prodi. alia vitia quæ aperte se ingerunt, coercenda sunt, hæc verò subtiles hostis astutia, vt declinentur, satis est, si cognoscantur. quis enim nisi demens comperta decipula sciens, & prudens pedem mittit in illam?* modus autem cognoscendi est consilium Scripturarum, sanctorum Patrum, & spiritualium magistrorum. ad consilium porrò impellit animi demissio sancto timori coniuncta, humilis oratio adiuvat, maximè verò nulla de se existimatio.

Septima astutia est ex eodem S. Gregorio petita, ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitiiis naturæ ipsius conuenientibus.

sunt enim hi veluti stipendiarii eius satellites, eò magis idonei ad quaslibet hostis suggestiones, & quasi mandata ad animum hominis perferenda, quò sunt illis magis familiares, & intimi. quare Prophetæ dictum memoria repetendum, & re ipsa perficiendum est: *Sollicitè custodi te ab ea, quæ dormit in sinu tuo.* Lege D. Bernardum.

Michea 7.
Serm. 3. de 7.
panibus.
Lib. 2. moral.
cap. 25.

8.

Octava astutia est. *Diabolus, ait sanctus Gregorius, si usque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet. ut cum turbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur.* Scopus igitur diaboli est, si potest ad peccandum hominem deducere. si id non potest, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & suspicionem peccati, quæ scrupulus dicitur, in proficiente generare.

Lib. 10. Regist.
cap. 8.
Primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Serm. 14. in fr.
u. c.

9.

Quatuor autem sunt affectiones, quas potissimum suscitatur diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodem sancto Gregorio alibi numerantur. Primò: Rerum desideria, ut affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus quia occasiones sint aut peccati, aut teporis, nos carere, necesse est. Secundò: Terrores. spectris enim obiectis animum concutit, aut certè difficultatem longi itineris, & arctæ viæ, quæ ducit ad salutem, proponit, ut terreat. Tertiò: Blandimenta. nam vel nobis in mentem reuocat antiquas, & contemptas voluptates, vel nouarum delectationum etiam spirituum specie animum detinet. Quartò: Seductiones. seducere autem conatur diabolus suadendo, ut à bono proposito tanquam intempestiuè aut temerè inuito declinemus, vel in maius bonum illud conuertamus. his quædam similia habet S. Bernardus in Psalmum, Qui habitat, &c.

Lib. 2. moral.
cap. 25.

Nona diaboli astutia est, ut si suas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non possit, nec efficere, ut bonas, quas iam conceperamus, abiiciamus, ipsas saltem, quæ bonæ sunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem nostri nimium, quippe qui ijs simus, qui seriò, & constanter susceptas semel cogitationes, retineamus, vel inanem gloriam, quod eadem nostra cogitata præclara sint, nec omnibus communia. hoc idem obseruandum monuit S. Gregorius. *Hostis, inquit, callidus cum graues cogitationes in corde conspiciat, subintroducitur eas voluptatis delectatione corrumpit: (hæc complacentia vulgo dicitur) & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit, ut dum laus de subtilitate queritur, puritatis simplicitas amittatur.* Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique suggestioni resistit, turbat certè non nihil eiusdem animum. qui scopus erat astutiæ superioris.

10.

Decima diaboli astutia est in animum hominis per sensum, & sensus appetitum irrepere. quod magnoperè querit diabolus. nam animo dominari ipse non potest, præsertim voluntati, sine cuius consensu nullum peccatum ab homine committitur. quare administratos fraudis suæ designat primùm, deinde etiam capit, & conciliat sibi, ut potest. hi autem præcipuè sunt phantasia, & appetitus sentiens. phantasia agit imagines, & speciebus, quæ cum sanguine, spirituque mouentur, quibus intellectui tenebras obducit. idque vel dormientibus, vel vigilantibus nobis. quare reperiuntur etiam somnia fraudulenta, utpotè diabolica, quod sæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium somniis persimiles, quas sæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari, nullus sanctorum Doctorum dubitat, & asseruit S. Augustinus, & S. Gregorius.

Epist. 115. &
lib. 22. de ci-
uitate Dei,
cap. 22.

Quare caueant sibi qui calore sanguinis feruescentem constitutionem corporis nacti sunt, iis enim facilius illudit Diabolus, quam tardioribus, & frigidioribus. & mirum est quàm multa ipsi etiam vigilantes somnia fingant sibi, & quàm multa sibi persuadeant vera esse, quæ plerumque verisimilia, aut etiam falsa sunt. appetitum autem sensus concitat diabolus motione cordis, & spirituum agitatione, quæ eum iis perturbationibus complet, quæ motionibus illis affines sunt. proficiens igitur acutè discernat oportet idola phantasiæ, & cordis sui motiones. Dei enim gratia adiutus id potest: nec id solum, sed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprimere, atque sedare.

Quare si à concupiscentia propter eandem causam, cum tamen ea nobis innata sit: *Nihil damnationis est, qui sunt in CHRISTO IESU,* ut ait Apostolus, propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamque coërcent, cur damnationem timeamus ab iis, quæ nobis contradicentibus, & inuitis suscitatur Diabolus in sensibus nostris? timeant illi, qui non solum ad hunc primum congressum diabolum admittunt, sed eius suggestiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt. de quibus scriptum est apud S. Augustinum: *Falsus mediator, id est, diabolus non traiecit ad superiora, sed potius obsidens intercludit viam per affectus, quos tanto maligniores, quanto superbiores suæ societati inspirat. qui nempe affectus non possunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, sed potius ad demergendum pondera exaggerare vitiorum, tanto grauius animæ iustitiam, quanto sibi videtur euecta sublimius.*

Lib. 4. de Tri-
nit. cap. 12.

Quibus autem indicibus hæc diaboli præstigiæ inuestigentur, post docebimus. nunc illud tantum monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, ut hæc astutia diaboli diligenter

Caetera 7. 25
quædam

obseruetur in eorum gratiam, qui visis abundant, siue viri, siue feminae sint.

*Qua demum calliditate se Diabolus in intimum
proficientis animum insinuare conetur.*

CAPVT XXXV.

RAVDDES diabolicæ, de quibus hactenus ex patrum sententia differuimus, aduersarij scopum magna ex parte aperiuunt. nunc explicandus est ex iisdem patribus modus, seu ratio, quam sequitur Diabolus, cum ad virum iultum cominus accedit. sitque hoc postremum caput ad eius dolos pertinens.

Afferunt igitur sancti Patres, initio Diabolum præstolari tempus, quo otio aliquo etiam modico distentam animam videt: *Si semel animam*, ait S. Bernardus, *spiritu dormitante peruaferit, descenderit in viscera cordis, &c.* Et S. Gregorius: *Quietis tempore ad victoris animum redit.* Ob id sancti viri non minus bellum otio, quam Satanæ indicunt. legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non solum monet, vt otium vitent, sed docet etiam quibus in rebus ad illud fugandum occupari vtiliter debeant: *Queris, inquit, quid agas, vel in quo te occupes? primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidiana discussioni conscientia, emendationi, morum compositioni pars sua diei neganda non est: deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quam quod spiritalibus studiis delectationem conseruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non resoluat.*

Quamquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non idèdò tamen vigilantibus, & diligentibus parcat. cum enim sibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obseruat si quæ sit pars, quæ vel in internis, vel in externis sensibus minus diligenter custodiatur, & in eam repente inuolat: *Quantum se*, inquit sanctus Gregorius, *aduersarius noster ex omni parte precauere cognoscit, tanto per occulta querit irrumperere, & repugnantem sibi callida arte noscitur decipere. quoties quod non per oculos, per aures, per phantasiam, per commemorationem rerum alienissimarum obtinet? quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extorquet, constitutus nobis inter vigiliam, & somnum sensim obrudit, & impetrat?*

Porrò modus proximè se in animum hominis insinuandi, & eum paula-

paulatim sibi conciliandi, si credimus sancto Gregorio, diabolo familiaris est per voluptates potius, quam per terrores. voluptates autè hîc nomino quascunq; animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas. sic autem scribit S. Pater in illa Iob verba: *Offa eius, sicut fistula æris. quippe fistula, ait, sonorè aptari cantibus solent, quæ ad mota auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce est, quod in auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis eneruatur. Ita quoque astuta eius consilia dum quasi blanda prouisione consulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia resonant, ad noxia inclinant.*

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primum quidem contrectando affectus quosdam animæ, eosque variis suggestionibus versando, vt exploret, quo eorum quisque sit ad vitium procliuior, ad similitudinem eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, ad mota aure quis cuiusque sonus sit, diligenter obseruat. Sic enim ait S. Gregorius: *Dum laudat cor de intestina rectitudine, inuestigat callidè, vbi subruat in prauitate.* Et quia eiusmodi affectus propterea quod facillè deprauantur, sunt veluti esca apta ad arripiendum ignem tentationis diabolicæ, propter similitudinem corruptionis, quæ illis est cum ipsa tentatione, S. Augustinus, de diabolo differens ait: *Non seducit ille, aut trahit aliquem, nisi quem inuenerit ex aliqua parte iam similem sibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam intranti suggestioni diaboli. inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illum inuenit timere: monet, vt adipiscatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat. claude illas, & imple illud Apostoli, non detis locum diabolo.* Huiusmodi affectus illi sunt vt plurimum, qui prædominium aliquod super alios obtinent, qualis est ira in iracundis, mœror in tristibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna consuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcunq; immoderatae, quas pro tempore nobis inesse, diabolo compertum est.

Deinde easdem voluptates suscitatur diabolus per se eas animo representando, prout vitium ipsum comitantur, vna quæque suum. neque enim vitium perfequeretur homo, si iucundum non videretur, & commodum. quod copiosè ostendit quomodo fiat S. Gregorius in illa verba Iob: *Dulcis fuit glareis coccyi. aliis, inquit, gustum suæ dulcedinis per superbiam, aliis per auaritiam, aliis per inuidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam, porrigit. & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. nam cum aliquid superbum in mentem persuadet, sit dulce quod dicit, quia videri prælatum cæteris hominibus peruersus appetit, & cætera.*

Sed

Quintum caput.

Serm. 63. in Cant.

Homil. 35. in Euangel.

Lib. 32. moralium, cap. 17.

De diuersis Serm. 20. c. 21.

Ephes. 4.

Lib. 9. Registr. cap. 8.

Lib. 15. moralium, cap. 37. Cap. 21.

Lib. 32. moral. cap. 17.

Promerb. 1.

Sed quia frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, ut scriptura testatur, & proficientibus hæc satietatem potius, & fastidium adferunt quam desiderium, iis suggerere consuevit diabolus, vitia quidem, sed specie virtutis, & utilitatis conuicta, eaque utilitate eos allicere, & demulcere. sic habet idem S. Gregorius alibi: *Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit, ut dum peruersitatis sua consilium quasi utile ostendit, suauiter valeat sonare, quod dicit: quatenus & offensa utilitate mentem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat.* Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: *Dulcis, inquit, fuit glareis cocyti, quia amarus electis, & suavis est reprobis, illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum (videlicet inferni, in quo est gemitus, & stridor) impellit.* Quibus verbis hæc, ni fallor, sententia subest. electos tentationibus hæc voluptariis non capi, sed obfistere illis potius, & eas auersari, non aliter quam si iniucundæ essent, & amaræ: nec solum illas, quæ primo aspectu vitiositatem suam præferunt, & ostentant, sed etiam illas, quæ cum vitia sint, virtutis tamen, & utilitatis spiritualis imaginem referunt. id autem euenit nõ ingenij subtilitate, aut alia qualibet hominis industria, sed Dei gratia, & munere singulari, quo solet Deus optimus, & liberalissimus hominum benè viuentium, sibi quæ amore charitatis deuinctorum animos cumulare. de quo dono idem S. Pater alio loco sic scribit: *Sancti viri inter illusiones, atque reuelationes ipsius visionum voces, aut imagines quodam intimo sapore discernunt, ut sciant vel quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusione patiantur.* De quo etiam S. Augustinus in libris confessionum.

Lib. 14. dialog. cap. 48.

Lib. 6. Confess. cap. 13.

Coll. 7. cap. 19.

Repulsus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quasi auxiliarium militem, qui sibi in tentando Vicarius succedat, quod affirmat Cassianus, aliquando fieri; vel ut S. Gregorius est auctor, abscedit quidem, sed rediturus: *Sape antiquus hostis, inquit, postquam menti nostra tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut illatæ malitiæ finem præbeat, sed ut corda quæ per quietem secunda reddiderit, repente rediens, facilius inopinatus irrumpat.* Idcirco sit semper in speculis proficiens, obseruetque se diligenter, & simul quid diabolus meditetur, cum nihil gerit. nec vnquam disciplinæ internæ, & virtutum perfectarum usum dimittat, ut illi nullo tempore improuisus, ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Quomo

Quomodo gerere se debeat proficiens in Diaboli tentationibus.

C A P V T X X X V I.

DIXIMVS sanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo superioribus capitibus, sunt tamen ea mista iis, quæ de tentationibus traduntur. ut nõ inutile propterea futurum sit, si separatim quæ dicunt de eadem ipsa dimicandi ratione patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante omnia: *Cui, inquit sanctus Petrus, resistite fortes in fide:* Præcipue verò quia hoc in primis diabolo propositum est, ut fidei vires in proficiente debilitet. neque enim sibi ipse dissimilis est. primos quippe parentes hoc exordio deduxit in fraudem: persuasit enim falsum esse id, quod interminabatur; qui non mēitur Deus, morituros eos, si pomum vetitum degustassent: *Nequaquam, inquit, morte moriemini, sed eritis sicut di, scientes bonum & malum.* Denique ait sanctus Gregorius: *Quod in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eum ficta promissionis suæ blandimenta radicare. quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falsum promittit, inuitat.* Quare & fortes simus oportet, & diuinæ scripturæ sententiis, quibus ille aliquando abutitur ad nostram perniciem, nos ipsi vtamur ad eum à nobis fugandum. quemadmodum fecit Dominus, cum ad eum tentandum accessit Satanas.

Sunt enim scripturæ sacræ verba (quod de psalmis præsertim dicunt plerique omnes patres) incantamenta quædam diuina, quibus non solum abigitur dæmon, sed quasi in stuporem vertitur. hoc armorum genere utiliter semper vtimur, maximè verò aduersus illas tentationes: *Quid si non sim prædestinatus? At sine penitentia sunt dona Dei, & vocatio. Et: Fidelis Deus, per quem vocati estis.* Quot ante me hoc iter ingressi, vel declinarunt, vel ceciderunt? at quot contra vsque ad viæ terminum peruenerunt? *Vidi, inquit, turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Qui fieri potest ut continentiam vsque ad vitæ finem retineam? crux etiam grauis est, arcta via salutis, angusta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ consuetudinis, & peccatorum magnorum pondere oppressus. At: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum super vos.* Denique quis fide iubet me

Hebr. 13.
Apo. 2.

perseueraturum? Ego, inquit Dominus, non te deseram, neq; derelinquam.
Et: *Esto fidelis vsq; ad mortem.*

Luc. 8.

Proxima fidei spes est, quam in proficiente magnam esse oportet. hanc autem alunt, & augent multa. diabolus enim nihil aduersus hominem molitur, aut agit, nisi fiat ei à Deo potestas. quod latè probat multa, sed in primis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos quidem eum ingredi potuisse, nisi permissum. legatur S. Gregorius, & alij. & Deus Pater est, nec plus mali quàm ferre possimus, nobis permittit à Diabolo adferri. quæ causa fuit, vt multi sancti viri non solum diaboli congressum non pertimuerint, sed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; agredientem verò gloriosè vicerint, & fugarint turpiter.

Lib. 2. moral.
cap. 6.

Quare cogitet proficiens, pro se quidem certare se, magis autem Deum, superosque omnes, qui spectatores pugnae non modò, sed adiutores etiam sunt. hoc est enim quod ait Apostolus: *Spectaculum facti sumus Angelis.* Et quod scribit Dauid, *Cum ipso sum in tribulatione.* qui etiam diuino planè artificio insidias diaboli in hominis emolumenta contra omnem illius voluntatem conuertit: *Apostata Angelis,* ait sanctus Gregorius, *peruersa voluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipsa quoq; eius insidiae vtilitati bonorum seruiant, quos purgant, dum tentant.*

1. Corinth. 4.
Psalm. 90.

Lib. 16. moral.
cap. 18.

Accedit ad spem hanc corroborandam illa consideratio. hominem iustum diabolo quantumcunque superbo, & violento dignitate, & viribus supernaturalibus superiorem esse, fide nimirum, gratia, aliisque virtutibus omnibus, quarum in diabolo ne scintillula quidem reperitur, quamuis sit in Dæmone natura præstantior: *Natura,* inquit S. Gregorius, *viribus superat diabolus humana omnia, licet sanctis hominibus meritorum suorum deiectione subiaceat. vnde & eisdem sanctis contra eum decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus superesse gloriatur.* Cuius tamen naturæ vi, & subtilitate nunquam tentando eò vsque pertingit, vt si nolit homo, ad cor pertineat, extorqueatque ab inuito consensum. vt propterea quasi foris vagari ab eodem sancto Gregorio describatur, quia videlicet, etsi virtutem mentis plerunq; turbat, eo ipso foris est, quia resistente domino, vsque ad interitum bonorum corda nõ vulnerat. præterquam quod extra etiam vagari eum, necesse est, quandiu cordis nostri cogitationes quas minimè cernit, aliunde non didicerit. nec verò hominem deiecit, ac sternit, nisi prius bonis cogitationibus exuat. quæ sententia fuit magni illius Antonij apud Cassianum:

Lib. 34. moral.
cap. 7.

Lib. 2. moral.
cap. 25.

Coll. 8. cap. 19.

Nullatenus enim, aiebat, posse demonem mentem cuiusquam, vel corpus inuadere,

nec habere facultatem cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spiritali contemplatione vacuam, nudamq; reddiderit. Id autem qua ratione consequi vnquam poterit, si nos ipsi nostri proditores prius facti, quæ intus sunt non aperuerimus, simulq; aditum dederimus, quoad cor ipsum penetrare queat? quamquam tunc etiam *intrare quidem mentes iustorum potest,* inquit S. Gregorius, *sed in eis morari non potest.* quia licet illicita suggerere possit, & tentationibus mentem fatigare, resistente diuino adiutorio præualere non potest. & S. Chrysostomus est auctor, nos ne ad luctam quidem cum diabolo cogi, nisi per focordiam, nam virtute gratiæ possumus *salcare super serpentes, & scorpiones.*

Lib. 27. moral.
cap. 17.

Homil. 22. in
epist. ad Ephes.

Sed fidem, spemque sequatur oratio: *Fortiores,* inquit S. Chrysostomus, *nos tentamenta faciunt, persuadent quæ familiarissimos Deo fieri, qui enim imminere sibi cernit inimicum, maiori ad illum currit desiderio, qui se tueri possit. ita ferè infantes pueri cum quid horrendum viderint, ad matrum sinus, protinus fugiunt, illarumq; prandentes vestes, eis se tuentur, & protegunt, atq; ita vt sepius retrahentibus plurimis inde auelli non possint. & tu idem cum Deo facito. Videntes se filij Israël in arcto positos absconderunt se.* Quo loco S. Gregorius: *Blanda & leta nobis appetenda aduersarius suggerit, qui nunquam melius vincitur, quam sitentati ad deuota orationis lamæa curramus.* Legatur Cassianus, qui commendans orationis vim, persuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoq; versiculo vtamur in primis: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Hunc enim aduersus tentationes mirum quiddam valere significans ait: *Hic versiculus omnibus infestatione demonum laborantibus inexpugnabilis murus est, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus.*

Lib. de prouidentia Dei.

1. Reg. 15.

Coll. 10 cap. 3.

Psalm. 69.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens constantiam, atque patientiam, perseueretque viriliter resistendo, ita vt ne latum quidem vnguem diabolo vnquam concedat. Si quidem scribit sanctus Gregorius, *cum diabolicis anima subesse suasionibus carperit, quantò se hosti callido crebrius subiicit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo resistere valeat, cui in vno sui oblita assensum præstat.* Sanctus autem Basilius monet, non solum nos constantes esse debere, & fortes in iis, quæ sola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, sed etiam in illis, quæ indigent præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando potest, vt ait Apostolus, accidisse sibi cum scribit Thessalonicensibus. & imitandus tunc maximè est idem sanctus Paulus, qui cum Romam sæpe petere decreuisset, & prohibitus esset, vt ipse factus est, tamen eatenus in ea voluntate permanere non

In Psalm. 3.
Penitent.

Reg. breu.
cap. 275.

1. Thessal. 2.

Rom. 1.

destitit, quoad etiam effecit, quod statuerat. quod etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantia sancti Iob.

Denique in hoc tam graui, periculosoque conflictu, est valdè necessaria proficienti spiritualis prudentia. nam diabolus, vt auctor est sanctus Augustinus, *magis timendus est, cum fallit, quam cum sequit.* infinitæ enim sunt eius astutiæ, nec mortalium quispiam inuētus est vnquam, qui eas explicare, aut recensere potuerit. Ob id contra Serpentis tortuosos anfractus proponit Dominus serpentis item prudentiam, sed cum Christiana simplicitate coniunctam quamquam prudentia hæc nõ tam quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirat, quàm quid nos ipsi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

Prior pars spiritus prud.

Huius igitur prudentiæ duæ sunt præcipuè partes: prior est displicere seipsum diligentissimè, quatenus se proficiens cognoscat, & penitus introspectat. cognoscat autem non solum si intellexerit, qualis status eius sit, quoad illa quæ diximus omnibus communia, amorem proprium, pronitatem ad malum, fomitem, passiones, habitus vitiosos, sed multò magis quod pertinet ad proprias, & singulares propensiones, eas inuestigando accuratè, siue ex naturæ, siue ex prauo consuetudinis habitu promanent. quod in primis à Deo flagitandum est assidua precum contentione. donum enim ipsius est.

Deinde ad eandem rem vniciq; conferet, quæ sequuntur aduertere. primùm quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequentius lapsus sit: quæ illi occasiones, quæ consuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutem magis, quæ obfuerint ad perniciem.

Deinde quibus in culpis, prolapsionibus, debilitatibus hætenus sæpius notatus, & accusatus fuerit ab amicis, in quibus nam rebus, actionibusuè apud alios magis offenderit. quid sentiant homines de se, quid taciti loquantur. qui illum amant, quid in eo desiderare se dicant eo præsertim absente (quanquam & ab inimicis utilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri potest, vt verum non sit aliqua saltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dicunt. in summa prudenter dixit sanctus Gregorius: *Ex antea casta vita se quisq; inueniat.* quid ipse præterea in sui similibus hominibus optet. quæ enim nos minus probamus in aliis, eadem si sint in nobis, aliis displicere, consentaneum est.

Prima parte Pastoral. cap. 9.

Postremò, quis ipse sibi videatur, cum defixa in vnum Deum mente se ipsum coram Deo recognoscit, & contemplatur. cum Christi Domini res gestas, mores, vitam, & mortem meditatatur, cum se ipsum

viris

viris sanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ sanctitate claris, cum Scripturas, librosque sacros, & pios lectitans, se quasi in speculo quis sit, intuetur, sine vlla erroris, aut amoris proprii nebula. omnem enim obscuritatem, & dubitationem tollit tam magna certa que lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget. nec fieri potest, vt verissimum non sit, nos tales esse, quales tam multis consentientibus testibus, immò etiam nostram et conscientia tacita confessione, esse conuincimur.

Posterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illud eius officium, quo illa in omnes animi, corporisque vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficienti propositum necessaria sunt, vt voluntas non possit non arripere, mordicusque tenere remedia, quæ opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coercendas, quas vitiositatis alicuius labe aspersas eadem prudentia docente, proficiens in se ipso antè deprehenderit.

Quod autem vitium in primis impugnandum sit, sapienter docet Cassianus. cuius sunt hæc verba: *Ita nobis, inquit, aduersus vitia corripienda sunt praelia, vt vnusquisque vitium, quo maxime infestatur, explorans aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac sollicitudinem erga illius impugnationem, obseruationemq; defigens, aduersus illud quotidiana dirigens spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraq; gemituum tela contorquens, aduersus illud vigiliarum labores ac meditationes suis cordis impendens. indefinenter quoque orationum fontes ad Dominum fundens. Et paulò post: Cumq; se ab ea passione senserit absolutum, rursus latebras sui cordis simili intentione perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas perspexerit dirioverem, atque aduersus eam specialius spiritus arma commoueat, & ita semper validioribus superatis celerem de residuis habebit, facilemq; victoriam, vt fieri solet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis congruendi bestii præmiorum contemplatione consueverunt, quod spectaculi genus vulgò pancarpum nuncupatur. hi inquam seras quasunque fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint diriores, aduersus eas primæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis reliquas, quæ minus terribiles, minusque vehementes sunt, exitu facilliori prosterunt.*

Asserit autem idem Cassianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars est, & qua prouidentes imminencia mala aduersus ea nos armamus) vt cum irritationum fomes, atque materia ab hominibus non possit exurgere, earundem incitamenta de industria retractemus, vt aduersus ea iugi cogitationum colluctatione

i 3

pugnans

pugnantibus nobis medela promptior conferatur. hoc autem aut contra omnia vitia opportunum esse præludium. animi enim prouisio, & præparatio multum potest ad retardandum omnem impetum tentationum, quæ à vitiis, & affectionibus prauis subinde concitantur. periculosum tamen esse ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra spiritum fornicationis, cuius nefas est, vel tenuissimam cogitationem admittere, nisi viris consumatissimis, qui super hac passione se similiter probare possunt.

I. Hoc monitum Cassiani dupliciter accipi potest. vno modo vt comparemus nos ipsos ad resistendum vitiis, & occasionibus, etiam si præsentibus non sint, renouando nimirum propositum iam firmatum Deo fideliter seruiendi, & ob id eas cogitationes suscipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id necessariae sunt, & hoc quidem vtilissimum est. est enim Spiritus sancti præceptum; *Prepara animam tuam ad tentationem, & in die bonorum ne immemor sis malorum.*

Ecclesiast. 2.
Ecclesiast. II.

2. Altero modo vt de industria fingamus animo, nos in acie ac pugna versari, habereque qui nos, verbi gratia, contumelia afficiant, cædant, aliaque faciant, quibus viriliter nobis repugnandum sit, reque ipsa cogitatione repugnemus exardescentes etiam animo, vt beniuolentia aduersus virtutes, sic odio, & ira aduersus vitia. quod prælium est phantasiæ. & in hoc certamen non nisi valde cautè descendendum est. si quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc esset, sensim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem si libidinosa est, sic ad iram, odium, mærorem, & alias huiusmodi affectiones, quibus illa cognata est, & affinis. quare monent Theologi, delectationem morosam non solum cauendam in libidinis, sed in omnium aliorum vitiorum materia, vt in esculentis, poculentis, in iniuriis, offensionibus, in adulationibus, blanditiis, laudationibus etiam iustis, in curiosis adinuentis, & ingeniosè tractatis, & innumeris aliis in rebus, in quibus si non ita turpiter, vt in obscenis labimur, labimur tamen animo grauiter, si cogitationem vel non abigamus subito, vel quod.

est difficilius, non ita sustineamus,
vt appetitum non attingat.

Deum

Deum in tentationibus adesse dimicantibus, & multis, magnisque præsiidiis, ac præsertim diuinis consolationibus illis suppetias ferre.

CAPUT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferendis, & fortiter propulsandis nemo dubitat, proficienti præsentem esse opem Dei, sine quo nihil boni facere, nec cogitare possumus, viris autem sanctis id etiam est exploratius, quo de se dimissius sentiunt, & quotidie experiuntur diuino præsidio tentationis tempore se non solum munitos, sed tutos esse. *Foris, inquit Apostolus, pugna, intus timores, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus.* propter quod gratias agens ait: *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* immò Deum esse, qui hominem gratiæ, & virium propriarum ponderibus examinans, statuit quatenus progredi in tentatione possit, indicat idem Apostolus cum ait: *Non patietur vos tentari supra id, quod potestis.*

Adest autem Deus iis, qui tentantur, auxilio gratiæ suæ, qua mentem eorum illustrat, vt videant tentationes Satanæ, eiusque insidias detegant, vt non circumueniantur ab eo. adest ad spem excitando, quia *momentaneum, & leue est tribulationis nostra pondus.* adest proponendo præmium sempiternum, & inmarcescibilem gloriæ coronam legitime certantibus. adest denique animum recreando, vires corroborando, admirabilique consolatione mulcendo, vt possint illi, qui in hac acie versantur, *sustinere, & facere etiam cum tentatione pronuntium.*

2. Corinth. 4.

Nec adest ipse solus, sed iubet etiam Angelos, custodes præsertim, præsto esse dimicantibus. *Angelis enim suis,* ait Dauid, *mandauit de te, Psalm. 90. vt custodiant te in omnibus viis tuis. in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.*

Angelis adiungit socios Sanctos, qui eius præsentia fruuntur in cælis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc positi orationibus,

232.

De disciplina Christiana perfectionis

nibus, & votis diuinum eius numen pro afflictis omnibus placant. fociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Ecclesie suffragia, quibus subsidiis non solum animat pugnant, sed certantibus viriliter victoriam ipsam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus succurrit saluti militum suorum, est internum animi solatium; acrobatur, quo illos assidue reficit, recreat, confirmat. ob id Apostolus: *Consolatur nos*, ait, *in omni tribulatione nostra*. Et alibi: *Gaudeo in passionibus*. Et alio loco: *Omnia possum in eo, qui me confortat*. Et Dauid: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum super excelsa statuens me, qui docet manus meas ad praelium, & posuisti ut arcum arcuum brachia mea*. Et paulò post: *Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me*. Et antè præmiserat: *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum*.

Hanc consolationem virtute, & viribus superiorem esse quolibet alio armorum genere, testatur sanctus Chrysostomus his verbis: *Quibusuis armis firmior, ac valentior est voluptas ea, qua secundum Deum percipitur; nec quicquam est quod huiusmodi virum in tristitiam, ac mœrorem possit conicere, omnia enim forti, ac generoso animo perfert. quid enim igne grauius? nam ut etiam opes, & liberos, & denique quiduis amittat, hoc tamen ad cœdendum dolorem est omnibus violentius, at si à ligno, vel à sarragine nonnihil adhuc spirantem martyrem eduxerit, tantum gaudium in eo situm comperies, quantum ne verbis quidem ullis exprimi possit. confirmat dictum suum exemplis adductis Abrahamæ, Pauli Apostoli, & Iob.*

Et idem sine dubio accidit omnibus iis, qui ex animo se Deo dēdicant, & rebus omnibus posthabitis vnam eius voluntatem, ac nuntum sequuntur. *Habitant enim in adiutorio Altissimi*, ut ait Dauid, & *in protectione Dei cœli commorantur, dicuntque Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus*. & alia multa, quæ passim in Psalmis legentibus occurrunt. hæc enim consolatio est merces laborum, qua Deus in hac vita prægustandam proponit cœlestem illam voluptatem, de cuius torrentis hauustu Sanctorum fitis planè extinguetur: ut propterea sanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc esse centuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur; immò hoc ipsum illud centuplum longè antecellere. *Longè plusquam centuplum est*, inquit, *visitatio Paracliti spiritus, & presentia Christi. quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti iumentibus te, perfecisti eum, qui sperant in te. vides, quomodo*

modo abundantiam suauitatis huius eructet, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet? quam magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas, & primitiæ spiritus, delicia charitatis, gloria conscientie, regnum Dei quod intra nos est, non vtique esca, vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. gaudium sanè non modò in spe glorie, sed etiam in tribulationibus. hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. hæc virtus ex alto, qua Andreæ fecit amplecti crucem, Laurentium videre carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini solatij positum est maximum momentum ad victoriam tentationum, idè hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite sexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipsam. ac propterea longè abesse debet ab opinione eorum, qui affirmant consolationes huiusmodi non desiderandas esse, cum absunt, sed admittendas cum gratiarum actione cum adsunt. siquidem, ut verum sit, virtutis vim in consolationibus hisce minimè consistere, quippe quæ cōstans per se esse debeat, & fortis aduersus quascunque res terribiles, cum summa etiam afflictione animi, qualis in Christo Salvatore fuit, cum dixit: *Tristis est anima mea vsq; ad mortē*. Et: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me*. nihilominus virtus ipsa sine delectatione non est, cuius proprium est cum delectatione agere, & tanta est hominis naturæ imbecillitas, ut ei succumbendum denique sit, si præter virtutis auxilium non recreetur, acroboretur interdum diuinæ consolationis sustentatione. natura enim fragilis, & depranata pugnando laborat, & fatigatur, & quò sæpius resistit tentationi, propius eo nihil est, quàm ut exanimetur, & concidat, prorsus, ad Samsonis illius similitudinem, qui cum sæpius pernegasset vxori, quod illa pertinaciter postulabat, virorum fortissimus importunitate victus celsit foeminæ. scribitur autem de eo sic: *Cumq; molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhaereret, nullam ad quietem spatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vsq; lassata est*.

Qua in re expressam videmus naturæ imbecillitatem, & intelligimus, quantum necesse sit, ut diuinitus subleuetur, non solum ut non deficiat in certamine; sed ut ita se ipsam aduersariosque vincat, ut eos in admirationem traducat. quæ causa est, ut à sanctis Patribus diuina consolatio tanti æstimetur, ut à Deo, tanquam pretiosissimum donum requiratur. *Defecerunt*, inquit Dauid, *oculi mei in eloquium tuum, dicentes (in oratione, scilicet, ut ait sanctus Augustinus) quando consolaberis me?* Et quo eiusdem Psalmi versiculo nos legimus: *Bonitatem,*

Luca 13.
Rom. 14Matth. 26.
Matth. 27.

Jud. 16.

Psalm. 118.
Conc. 20. 20
Psalm. 118.

k

Et di-

2. Corinths. 7.
Philipp. 4.
Psalm. 17.Homil. 1. in 1.
epist. ad Co-
rinth.

Psalm. 90.

In declama-
tionibus, Ecce
nos reliq. in fi-
ne.
Matth. 19.
Psalm. 30.

modo

& disciplinam, & scientiam doceme. Idem sanctus Augustinus legit: *Sua-uitatem, & disciplinam, vbi, postquam dixisset suauitatem hanc spiritus magnum bonum ex Deo esse, & hanc orationem, cantionem esse propriam proficientium, addit: Cum quo ergo facit Deus suauitatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò instan-ter orare debet, quo tantum sibi augeatur hoc donum, vt non solum pro illo contemnat delectationes ceteras, sed etiam pro illo quaslibet perferat passiones. Ita suauitati salubriter additur disciplina: non enim quantulacumq; suauitati, vel bonitati; hoc est, charitati sancte postcenda, & optanda est, sed tam magna, vt sub eius pressura non possit extinguì. Sed sicut ingens flamma sub impetu venti, quan- to magis reprimitur, tanto ardentius excitari solet; Ideo parum fuit dicere, suauitatem fecisti cum seruo tuo, nisi versus repeteret, vt eum doceat suauitatem, tan- tam utique, vt disciplinam possit patientissimè sustinere.*

Quamquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus supra, & corpus, & animum, ipsam, videlicet, naturam hominis vniuersam peruat, occupat tamen inprimis voluntatem. hæc enim ad eò infirma viribus est, vt aliquando præcurrentem intellectum, vel minimè, vel tardissimè sequatur, quod præclare; vt omnia, sanctus Augu- stinus explicans verba Psalmi: *Concupiuit anima mea desiderare iustifica- tiones tuas. Sæpe enim, ait, quid agendum sit, videmus, nec agimus, quia non de-lectat, vt agamus. & concupiscimus, vt delectet. præuolat intellectus, & tandem sequitur, & aliquando non sequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo de- siderare concupiscibat, quæ bona, esse carnebat, cupiens eorum habere delectatio- nem, quorum potuit videre rationem. Et paulò post scribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iustificationes Domini perueniatur, cum dicit, se cupiuisse desiderare. Prius est enim, inquit, vt videatur, quam sint vriles & honesta: deinde, & earum desiderium concupiscatur: postre- mò vt proficiente lumine, atque sanitate delectet earum & ope- ratio, quarum sola ratio delectabat. operæpretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum senten- tiam explicare.*

Concupiuit anima mea
Psalm. 118.

Quot sint genera diuina consolationis, qui eius effectus, & causa.

CAPVT XXXVIII.

DVLX est diuina consolatio, prior est incipientium, si- milis puerorum alimentis, quale lac est, & esculenta fa- ciliora, dulcioraue. Solidior altera est proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimum gratiæ, virtutisque iam adultæ, & confirmatæ comes est. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iam diu ingressi, feliciter pergunt in via man- datorum Domini, nec nouum, nec mirum est: & indicium est virilis spiritus ac robusti: alteram verò proficientes optant, si careant, & e- laborant gnauiter, vt, cum adest, eam apud se omnino retineant.

De vtraque sanctus Bernardus sic scribit: *Est bona consolatio de spe salutis æternæ, in quam, sublati peccatis, quæ separabant inter hominè, & Deum, per Dei gratiam reuiuiscit, & hilarescit. In quo, cum coeperit proficere, hoc est, pie viuere in Christo, necesse est, teste Scriptura, persecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix summis labiis attacta in amaritudinem commutetur: ita vt libeat dicere: Versa est cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. plorat ergo amarius amissam dulcedinem quam prius fleuerat admissam peccatorum amaritudinem. Et hoc tam diu facit, donec, Deo miserante, consolatio redit. Hæc pertinent ad primum consolatio- nis genus.*

Paulò post idem S. Pater secundum adfert in hæc verba: *Crebris ita- que huiusmodi vicissitudinibus inter gratiæ visitationem, & tentationis proba- tionem in virtutum schola proficiens, faciente utique visitatione ne deficiat, ten- tatione ne superbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori statim a-dest lux, cui fideliter inherere cupiens, sed corpore pressus non præualens, ad se ip- sum nolens dolensq; resistit. Gustato tamen aliquatenus quam dulcè est Dominus, eius etiam cum ad sua redierit, in cordis palato retinet saporem, quo fit, vt iam ip- sum, non ipsius quacunque bona desideret; & hæc est charitas non quærens, quæ sua sunt: hæc facit filium non quærentem sua, sed Patrem diligentem.*

De hac loquebatur Dauid, quando dixit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? Quo loco S. Augustinus: Hæc est illa suauitas, quam Deus dat, vt terra nostra det fructum suum, vt bonum verè bene, non mali carnalium formidi- ne, sed boni spiritualis delectatione faciamus. Prima igitur consolationis hu- ius proprietates est, eam esse veræ charitatis comitem.*

Serm. de Cantu
Ex ecclia.

2. Timoth. 2.

Job 30.

Psalm. 118.

Prima proprie-
tates.

2. *Concione 22. in Psalm. 118. in fine.*
 Secunda verò est, eadem augeri charitatem. Sic enim habet idem S. Augustinus: *Neceſſe eſt, inquit, vt oderit omnem iniquitatem amor iuſtitiæ: qui tanto maior eſt, quanto eum inflammat amplius dulcedo ſapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.*

3. *Hamil. 36 in Euangl.*
 Tertia eſt hoc differre delectationem hanc à terrenis aliis oblectamentis, quod animæ ſitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen faſtidium vllum adferat homini, ſed ſolatum potius, ſuique deſiderium, quod S. Gregorius explicat: *Spirituales deliciae, cum non habentur, in faſtidio ſunt, cum verò habentur in deſiderio, tantoque à comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriente amplius comeduntur. in corporaliſis deliciis appetitus placet, experientia diſplicet. in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet. in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat. in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit: augent enim ſpirituales deliciae appetitum in mente, dum ſatiant; quia quântò magis earum ſapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod auidius ametur.*

4. *Lib. 10. Confess. cap. 40.*
 Quarta proprietas eſt conſolationem ſpiritualem in hac vita eſſe principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis. quæ de re S. Augustinus: *Neq, in hi omnibus, inquit, quæ percurro, conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa meæ, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inuſitatum inrorſus, ad neſcio quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid erit, ſcio quod vita iſta non erit.*

5. *Collatione 4. cap. 5.*
 Quinta proprietas eſt, vt hæc delectatio non ſolùm nos ab terrenis affectionibus abſtrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: ſed aliquando etiam nos ipſos extra nos ipſos rapiat, mentemque à ſenſibus abalienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Caſſianus: *Quæ gratia, inquit, nunquam negligentes ac reſolutos in ſpiratione hac ſancta, & exuberantia ſpirituallium cogitationũ viſitare non deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuscitat dormientes, & illuminat ignorantia cæcitate poſſeſſos, clemẽterq, nos arguit, atq, caſtigat, inſundens ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertia ſomno, compunctione ipſius caſtigati, ſurgere prouocemur. denique frequenter etiam odoribus vltra omnem compoſitionem ſuauiſſimæ humanæ, in ipſis ſubitò viſitationibus adimplemur; ita vt mens hac viſitatione reſoluta, in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum: ſequæ commorari obliuiſcatur in carne.*

Epiph. 2.
 Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait S. Bernardus: *Delicatam eſſe diuinam conſolationem, nec dari admittentibus alienam. Et alibi: Quomodo ignis, & aqua ſimul eſſe non poſſunt; ſic carnales, & ſpirituales deliciae in eodem ſe non patiuntur.*

Quoniam autem hæc conſolatio, etſi ſuauiſſimam habeat adiunctam, plus tamen neruorum ac roboris ſpirituallis habet quam voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia ſint præſentiæ eius in anima. quæ de re S. Bernardus poſt multa ſic ſcribit: *Quæris igitur, inquit, cum ſint inueſtigabiles viæ verbi in anima, vnde a deſſe norim? viuum, & efficax eſt, moxque vt intus venit, expergefecit dormitantem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumq, erat, & male ſanũ. cœpit quoq, quællere, & deſtruere, adificare, & plātare, rigare arida, tenebroſa illuminare, clauiſa referare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directã, & aſpera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. Et paulò poſt: Tantum ex motu cordis intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compreſſione affectuum aduertit potentiam virtutis eius, & ex diſcuſſione, ſiue ex redargutione occultorum meorum admiratus ſum eius profunditatem ſapientiæ, & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione ſpiritus mentis meæ, id eſt, interioris hominis mei percepi vtramq, ſpeciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium ſimul ex pauca multitudinem magnitudinis eius. Sed hæc fuſius explicata ponentur ſequenti libro cum agatur de præſentia diuini ſpiritus.*

Caterùm hæc Verbi præſentia, & gratia ſingularis, vt adſit viris ſanctis ſemper, conſolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, non ſemper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratiæ abſentia, & re vera deſolatio quædam animæ eſt, & afflictio non parua. Et contentaneum eſt ad ea, quæ iam dicta ſunt, quærere, ex quibus cauſis oriatur in anima. In quare conueniunt Sancti omnes in duobus: quorum vnum eſt, id accidere aliquando ex inconstantia humanæ mentis, quæ diuino ſolatio poſthabito, recidit ad terrenas delectationes conquiſcendas. Et quia peccando Deum deſerit, à diuinis conſolationibus merito deſtituitur.

Alterum eſt, ſi deſint alia peccata, plerunq; non deeſſe ſuperbiam, quæ diuinis donis omnibus inimiciſſima eſt. & ferè ſemper vel ob præteritam ſuperbiam, vel ob imminentem priuari animam diuinæ præſentiæ ſuauiſſimam.

Sed legendus eſt in primis idem S. Bernardus, qui copioſiſſimè hoc argumentum tractat: *Superbia, inquit, inuenta eſt in me, & Dominus declinauit in ira à ſeruo ſuo. hinc iſta ſterilitas anima mea, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non ſapit psalmus, non legere liber, non orare delectat, meditationes ſolitas non inuenio: vbi eſt illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas, & gaudium, & pax in ſpiritu ſancto? Poſt hæc ſic rurſum*

scribit: In veritate didici nihil aequè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniatis non altum sapere, sed timere: beatus homo, qui semper est pauidus. Time ergo, cum amiseris gratiam; time, cum abierit; time, cum denud reuertetur: & hoc est semper pauidum esse. Succedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere: seu iterum placata redire sentietur. Cum adest time, ne non dignè opereris ex ea. Videte, inquit Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. quid si recesserit? num multò magis tunc timendū? plane multò magis: quia ubi defecit tibi gratia, defecit tu. time ergo subtracta gratia, tanquam mox casurus: time, & contremisce Deo, tibi vt sentis, irato. time, quia reliquit te custodia tua: nec dubites causam esse superbiam, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi conscius sis. quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te iudicat, ipse est. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiae priuatio est gratia, quanquam interdum subtrahitur gratia, siue retrahitur non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. habes huius rei euidentis documentum in Apostolo, qui stimulos carnis sua sustinebat inuitus. non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens, siue nondum, superbia tamen semper causa erit subtractæ gratia. Iam si gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne fortè contingat reciduum pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce sanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere esse deterius. proinde inualefcente periculo, inualefcat & metus. Beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longè plus pro recuperata.

Promerb. 28.

2. Corin. 6.

2. Corin. 12.

Ioh. 3.

De causis desolationis.

C A P V T X X X I X.

QUAMVIS attigerimus superiore capite causas desolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, super sunt nihilominus multa, & apud Patres scripta reperitur, quæ operapretium sit, hic ex parte saltem referre.

Scribit igitur sic Cassianus: Tripartita à maioribus ratio nobis super hac, quam dicitur sterilitate anima est tradita. aut enim de negligentia nostra, aut de impugnatione diaboli, aut de dispensatione Domini, ac probatione descendit, & de negligentia quidem, cum vitio nostro tepore precedente indifferenter nosmetipsos, & remissius exhibentes, & per ignauam desidiā noxiis cogitationibus passim

terrani

terram cordis nostri spinas, & tribulos facimus germinare, quibus in ea pullulantibus consequenter efficiuntur steriles, atq; ab omni reddimur spiritali fructu, & contemplatione deserti. De impugnatione verò diaboli, cum etiam bonis nonnunquam studiū dediti callida subtilitate mentem nostram aduersario penetrante, vel ignorantes ab optimis intentionibus abstrahimus, vel inuiti. Dispensationi autem ac probationi duplex est causa. Prima, vt paulisper à Domino derelicti, & mentis nostræ infirmitatem humiliter inuenientes, super precedente puritate cordis, quæ nobis est illius visitatione donata, nullatenus extollamur, probantesque nos ab eo derelictos genitibus nostris, & industria illum latitiæ, ac puritatis statum recuperari non posse intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non nostro studio, sed illius dignatione nobis fuisse collatam, & præsentem de ipsius rursus gratia, & illuminatione poscendam. Secunda verò probationis est causa, vt perseverantia nostra, vel

Cap. 4.
Prima causa.

Secunda causa.

Et quidem si à tepore nostro desolatio nascitur, adhibitis remediis, quæ iam scripsimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si verò ex diaboli impugnatione proficiscitur, aut interuenit culpa aliqua nostra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda est diligenter, & contra eam arma sumantur ex iis, quæ de tentationibus propulsandis dicta iam sunt: si verò nulla apertè se prodit culpa, verendum adhuc est, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda sit. ideoque rursus examini conscientia, & orationi summa cura incumbendum est. quod si demum manifestò, aut probabiliter comperiatur desolationem à solo Deo infligi; tunc docent sancti Patres, & post illos disertè B. P. N. Ignatius, magna opus esse patientia, qua fortiter toleretur diuina animaduersio: retinendamque tunc propositorum bonorum constantiam, nihil in eis immutando, certa cum spe affore propediem diuinum solatium, quo discussa caligine præsentis mæroris illucescat nouus lætitiæ spiritalis splendor in animo.

Reg. 8. primorum regularium.

Est autem desolatione laboranti non exiguum alleuamentum illa consideratio, à Deo immitti desolationes ad eam ipsam vtilitatem procreandam, ob quam expetit homo consolationem. ad mentis, videlicet, illustrationem, scientiam spiritualem ampliorem, humilitatem, constantiam factorum, fortitudinem, perseverantiam. omnes denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem sine desolatione vnquam conse-

Reg. 4. cap. 3.

I.

Lib. 2. moral.
cap. 27.

consequeremur. quod explicat S. Gregorius, cum sic scribit: *Fit, ut aliquando, se hac eadem gratia utiliter subtrahat, & presumpti menti quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc enim vere cognoscimus bona nostra vnde sint, quando hac, quasi amittendo, sentimus; quia à nobis seruari non possunt. ad hoc itaque intendenda humilitatis magisterium, fit plerumque, ut irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostram feriat, ut turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo se prepararet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momentum desipit, eò post verius, quò & humiliter sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquando dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigrescit. ut sibi etiam repente ima clausa videat, qui pernix summa penetrabat. Sed hac ipsa hebetudo intellectum nobis dum subtrahit, seruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante causa emergentis articulo, precipitatione subita rapimur, & qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repente intima confusione vastamur: Sed tamen eiusdem confusione eruditione discimus, ne viribus nostris nostra consilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem restringimur; quando ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit, cui tribuat; quod in quibusdam fortiter stetit: & tantò post validius retinet fortitudinem, quando hanc repente irruente formidine sibi iam quasi elapsam videt. Aliquando, dum magna nos scire gaudemus, repentina ignorantia cacitate torpescimus: sed quò ignorantia menti oculus ad momentum clauditur, eò post ad scientiam verius aperitur, ut nimirum flagello sua cecitatis eruditus, scire ipsum, à quo habeat, sciat. Aliquando, dum religiosè cuncta disponimus, dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur. Sed quasi obdurati cognoscimus, cui pietatis habitus bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quasi amissa plenius amatur. Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repente superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tantò hanc solidius recipit, quando eius virtutis pondus quasi amittendo pensauit.*

Coll. 4. cap. 6.

Psalm. 118.

Et adeò verum est desolationem huiusmodi prædictas nobis utilitates & virtutes adferre, ut asserat Cassianus, Dauidem orasse, amoueri à se Dei hanc quasi desertionem, non tamen amoueri omnino: *Non me derelinquas, inquit, vsquequaque. ac si diceret: scio quod derelinquere soleas utiliter Sanctos tuos, ut probes eos: aliter enim ab aduersario tentari non possunt, nisi à te paulisper fuerint derelicti: & ideo non rogo, ut nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, ut non*

non vel infirmitatem meam sentiens, dicam, *bonum mihi, quia humiliasti me.* vel exercitium non habeam præliandi, quod sine dubio habere nõ potero, si mihi semper & indurptè cohæserit diuina protectio: sed magis peto, ne me vsquequaque deseras. quod Græcè dicitur vsq; ad nimietatem. quantum enim mihi vile est, si me paululum subrelinquas, ut desiderij mei constantia comprobetur, tantum noxium est, si pro meritis, ac delictis meis nimium me deseri patiaris. Sed de vniuerso hoc genere rerum copiosius differemus in sequenti libro, cum de prudentia & spirituum discretionem tractabitur.

Usus Exempla.

CAPUT XL.

MEDITATIO de peccato veniali, ex capite sexto libri huius petenda est.

Primum Punctum. Peccatum veniale displicet Deo, adeò ut dicant aliqui Patres, esse contra Dei mandatum, quia est præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in se talem turpitudinem, ut animam fœdam reddat, atq; deformem perfectum spiritualem eius decorem exterminando, & Deum ab eius amplexu, & singularibus quibusdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis est, ut si in præsentis vita non expiatur, non nisi purgatorij flammis deleri, ac abstergi possit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquisitum, tam de surreptitiis, quàm de iis, quæ sunt ex suo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, desideria, verba, actiones, & omissiones, non sistendo in iis inueniendis & numerandis solum, sed ulterius etiam indagando passionem, inclinationem propriam, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex stirpe & trunco rami procreantur, occurrent facile de iis propria capita in hoc eodem libro.

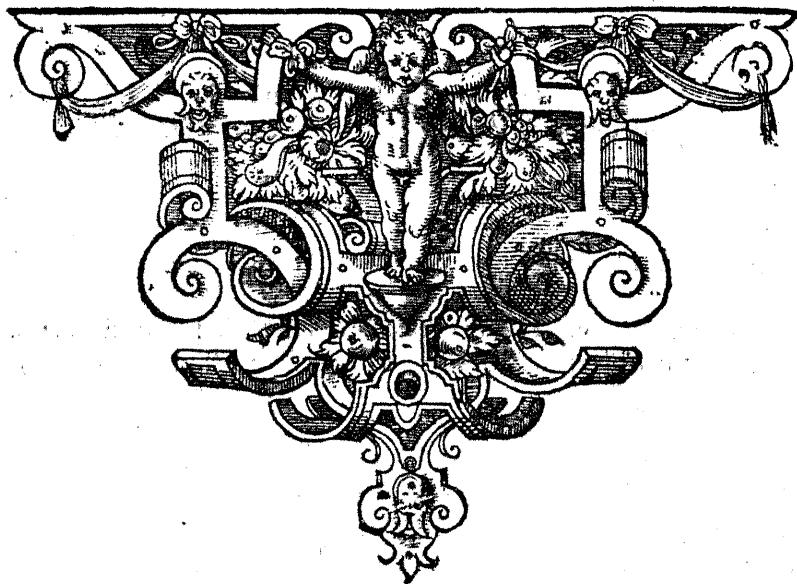
Meditatio de prauis habitibus ex capitibus singulis quæ de iis sunt, excerpti potest, de vnoquoque vna, quæ tria puncta complectatur. Primum sit natura vitij eiusque proprietates. Secundum sit effectus eiusdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Consimilis de abnegatione sensuum & linguæ ex capite decimo quinto eruitur.

Examen verò versabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiusque vitij subiiciuntur.

Materia etiam examinis copiosa sunt Passiones, propensiones, & tēntationes, de quibus differitur à capite vigesimo quinto vsque ad trigessimum sextum. In primis autem indicia vtriusque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigesimo; Indicia denique profectus in spiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in Christum Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

* * *

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANÆ PERFECTIONIS.

LIBER TERTIVS.

QVO EXPLICANTVR
VIRTUTES THEOLOGICÆ ET PRV-
DENTIA, MAXIME VERO EA QUÆ PERTINENT
AD DISCRETIONEM SPIRITVVM, QVOD INI-
tium est secundæ partis status profi-
cientium.

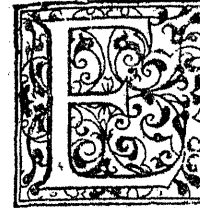

12 De

De virtutibus uniuersè, & de iis qua requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

F DVABVS partibus profectum spiritualem constare, supra docuimus; prior, quæ est de vetere homine exuendo, secundo libro explicata est; posterior quæ posita est in induendo nouum, hoc tertio, quem scribere incipimus, & quarto quem huic subiicimus, tractanda est. asserunt autem Patres, præsertim S. Chrysostomus, nihil aliud esse nouum hominem, quam virtutem, iustitiam, optimamque vitæ institutionem, quare nunc de virtutibus est agendum

Hamil. 13 ad Ephe. & hom. ad Coloss.

Est verò virtus, vt Theologi ex S. Augustino colligunt, qualitas siue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, sine nobis, cuius effectus proprius, vt idem alibi docet, est optimam facere animam, vel, vt ait S. Chrysostomus, pulchram, & reflorescentem.

Ex lib. 2. de lib. arb. c. 18. & 19.

Lib. 2. de mari- l. Ecclesiæ, c. 6. Ibidem.

Duo sunt genera virtutum, aliæ enim dicuntur Theologicæ, aliæ morales. Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas, Morales sunt quamplurimæ, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia sunt capita, & quasi cardines reliquarum, cardinales dictæ sunt: & sunt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quanquam aliqua ex parte vsu, & industria acquiri possent ab homine; tanta tamen est Dei benignitas, & liberalitas, vt hominis Christiani animo cum eum sibi adoptat filium, non solum Theologicas virtutes infundat, sed etiam morales omnes.

Et quidem Theologicas largiri Deum homini nemo dubitat, cum enim sint omnino supernaturales virtutes, cœlestem originem habeant necesse est; & apertè in sacris literis Dei dona nominantur. Morales verò similiter diuinitus immitti, plerique omnes nobiliores Theologi affirmant, & valde est consonum iis, quæ de hoc virtutum genere passim prædicant sacre literæ: *Continentiam quippe Deus dat*, ait Salomon: religionem item, & orationem, teste Apostolo, hoc est enim *spiritum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Deniq; quatuor ipsas cardinales virtutes ex institutione diuinæ sapientiæ in nos deriuari,

2. Pet. 1. Philip 1. Rom. 5. Tir. 3. Ioan. 5. Io. 14. 15. Sapien. 8. Rom. 8.

Sap. 8.

idem Salomon auctor est, cum ait: *Sobrietatem* (hoc est temperantiam) & prudentiam docet, & iustitiam & virtutem, (id est, fortitudinem) docet autem inspirando, & infundendo. Infunduntur verò non vna sine altera, sed simul omnes coniunctim, hac enim cōiunctione gaudent: vel quia ut aiunt S. Gregorius & S. Augustinus: *Prudentia vera nō est, quæ iusta, temperans, & fortis non est.* Et idē dicitur de reliquis: vel quia ut docet S. Thomas: *Virtus, si est perfecta, incitat, & iuuat hominē non solum ad agendum bonum, sed etiam ad bene agendum.* Id autem fieri nequit sine Prudentia, & animo composito vī reliquarum omnium virtutū, quare animus ita constitutus, quamuis oculis cerni non possit, pulcherrimus tamē est, & admirabili luce circumfusus, ita ut scripserit S. Chrysostomus: *Eum ita clarum resulgere, ac si ipso sole circumdatus esset, nec in terram solum modo radios propria virtutis emittere, sed supra ipsum cælum proprio splendore radiare.*

Homil. 15 in
Matth.

Lib. 19 de ciuit.

Dei, cap. 25.

Et lib. 4. contra
Iulian. ca. 3. &
lib. 19. de ciuit.

Dei, cap. 4.

Rom. 10.

Hinc illud est, quod S. Augustinus perpetuò docet, veram virtutem non esse, vbi non est vera religio, quia, ut ait Scriptura: *Iustus ex fide vivit.* Quamlibet enim, inquit, videatur animus corpori, & ratio vitii laudabiliter imperare, si tamen Deo animus, & ratio ipsa non seruit, sicut sibi seruendum esse, ipse Deus praecepit, nullo modo corpori vitiiq; recte imperat. nam qualis corpori atque vitiorum potest esse mens domina veri Dei nescia, nec eius imperio subiugata, sed vitiosissimū dāmonibus corrumpentibus prostituta? proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitii, ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum reuerterit, etiam ipsa vitia sunt potius, quam virtutes: nam licet à quibusdam tunc vera, & honesta putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflata ac superba sunt, & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. sicut enim non est à carne, sed super carnem, quod carnem facit viuere, sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè viuere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet potestatem, virtutemq; caelestem. quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidelem, & Christianum, sed peccatorem, & improbum. in eo enim, quamuis fides sit, & spes, quas minimè tollit peccatorum mortale, nisi id sit infidelitas, & desperatio, sint etiam virtutes morales aliquæ, nō enim qui incontinens est, illico illiberalis est, aut qui continens, liberalis; nihilominus virtutes huiusmodi imperfectæ sunt, & virtutis nomine, cuius est hominem optimum facere, penè indignæ.

1. Ex his etiam efficitur primū, virtutem, quæ tantum hominī bonum est, per se maximè expetendam esse: Deinde eandem, quia Dei donum est preciosissimum, ab eo summis votis, & precibus postulandam; postremò gratias maximas Deo agendas, si quando coniectura consequimur, ab eo nos tanto bono cumulatos esse, quæ omnia obseruant Patres in sacris literis creberimè inculcata, præsertim verò in

in Psalmis, non quidem sub virtutis nomine, id enim parui refert, sed appellatione legis, & mandatorum diuinorum, propterea quòd legi subiecta materia virtutes sunt, quas imperet, & vitia, quæ prohibeat: *Quam dulcia*, inquit David, *faucibus meis eloquia tua? desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & sauum, quæ optantis vota sunt.* illa verò postulantis: *Vinam dirigantur via mea ad custodiendas iustificationes tuas.* In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. doce me iustificationes tuas. & his similia sexcenta. Illa verò gratiarum actionis incitamenta. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius,* & alia, in quibus omnibus officiis versari strenuè proficiens debet: præsertim verò in petendis virtutum donis à Deo: *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat,* ut S. Iacobus testatur. atque hoc fit veluti principium virtutis capessendæ, & prima industria, quam in hac exercitatione ponere debet proficiens.

Secunda verò industria est adhibenda à proficiente ad virtutem conseruandam, & hoc ipsum magna virtus est, videlicet parta tueri. quod quidem his rationibus consequetur. prima ratio est, frequens orationis vsus, ut dictum est: Deus enim dat, & auget spiritum bonum, hoc est, virtutes & dona, sed petentibus se, ut S. Lucas scripsit.

Secunda ratio est magnus animus, quem ad hanc exercitationem afferre maximè necesse est: virtus enim per se laboriosa est: natura verò hominis nisi sustineatur, continenter ad malum procliuis. quare animosè, & fortiter ad virtutem accedendum est, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac palastra perseuerandum. *Aspera*, inquit S. Chrysostomus, *virtus est, si ad imbecillitatem nostrā comparetur: nam quod facilis, & leuū sit, audi Christum testantem, iugum meum suauē est, & onus meum leuē. quod si non intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es. ut enim cum animi vis adest, grauiā, leuiā fiunt, sic cum abest, leuiā grauiā. quid, quæso, manna suauius? quid magis in promptu? agrē tamen Iudæi tulerunt, cum eo in deliciis vescerentur. quid fame, & cateris, quos Paulus est perpeffus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis. quæ igitur horum causa? animi diuersitas, quem si qualem esse oportet institueres, facilitatem virtutis dignosceres.*

Tertia ratio est ardens virtutis Amor: vincit enim amor omnia, & fortis, inquit Sapiens, est, ut mors, dilectio. quæ frangitur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium vitas sibi subegerit, talis virtutis amor esse debet in proficiente, hoc est, ut scribit S. Chrysostomus: *Ad eò violentus, atque ut ita loquar, tyrannicus, ut nulli cedat occasione, sed continenter inhaereat amanti animo, neque committat, ut vlla afflictio, aut vllus dolor superet animum,* quare non tam ad virtutis laboriosa certamina

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 102.

Iacobi 1.

Prima indu-
stria.Secunda indu-
stria.

Prima ratio.

Luca 11.

Secunda ratio.

Hom. 14. 1. Cor.

2. Cor. 11.

Tertia ratio.

Cant. 8.

Hom. 1. ad Phil.

conuer-

Epistola Basilij
117 ad Eudo-
simum.
1 Per. 3.

1 Cor. 12.

Epistola 42 ad
Maxim.

Quarta ratio.

conuertāt oculos proficiens, quā ad diuinum prēmium, quod illi proponitur. est autem vt scribit S. Gregorius Nazianzenus: *Non aliud, quā Deus ipse, & purissima lucis illustratio, quā in trina illa vnitāte conspicitur.* Denique hęc est illa æmulatio boni, quā suadet S. Petrus; cum ait: *Et quid est, quod vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?* hoc est, virtutis vehementes amatores. & S. Paulus: *Æmulamini, inquit, charismata meliora, charitatem nimirum, & virtutes alias, quæ charitatem comitantur.* quam obrem *virtus est preciosa possessio*, vt S. Basilius scribit, *ad quam obtinendam, nulli sumptui, labori nulli parcendum est.*

Quarta ratio conferuandę virtutis est. eius perpetuus vsus, & exercitatio: est enim virtus talentum illud Euangelicum, quod nullo modo otiosum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur virtutum officia, sum moperē vigilandum est, omnisque, quæ offertur occasio, auidē arripienda. si quidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, ad eō vt vel minimo per negligētiam peccato mortali commisso, vniuersa hęc virtutum structura dissoluatur, amittanturque, si fidem, & spem excipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat. ob quam etiam causam, quā maximē detestandum sit peccatum mortale, planē cernitur.

Addo & aliud, quod proficienti semper infixum sit animo, necesse est, virtutes acquisitas humano studio facillimē euanescere hoc solo nomine, quod earum officia non exercentur, quę cessatio ab actu dicitur à Theologis, sic enim habet S. Thomas: *Manifestum est, quod habitus virtutū moralū facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & passionibus; cum autem aliquis non vitur habitu virtutū ad moderandas passiones vel operationes proprias, necesse est, quod proueniant multe passiones, & operationes preter modum virtutis, ex inclinatione appetitus sensitiui, & aliorum, quæ exterius mouent, vnde corrumpitur virtus per cessationem ab actu.*

Nec desunt, qui asserant virtutes illas acquisitas, quibus contrarij actus, non sunt peccata mortalia, sed solum venialia, per ea ipsa venialia assidue frequentata extingui. vt, verbi gratia, tollatur abstinentiæ seu sobrietatis habitus, etiam si in crapula, & ebrietate non pecces, fat est tamen, si frequenter, vel leuiter intemperans sis. idem de inani gloria, & iracundia, aduersus modestiam, & mansuetudinem dicendum est.

Adhibenda igitur in re hac est diligentia ab omnibus quidem, magis tamen à proficientibus, qui remissiores aliquando ipsa longitudine laboriosę viæ reddi possunt. propterea ait S. Chrysostomus: *Vbi maior via pars nobis peracta est, iamq; alacritatis vigor emarcuit, viresq; nostre*

Hom 3. de Ser-
bui Isaa.

defece-

defecerunt, nec aliud superest, quā vt decidamus, tunc nobis in tempore adest Prophetæ veluti pro baculo alloquitur suum nobis porrigens, ac dicens, *in fine ne corrumpas.* tunc enim Diabolus spirat vehementius. & quemadmodum Piratæ, qui mare nauigiis infestant, non tum vbi conspexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent, si scapham inanem demergerent?) sed vbi redierunt onusta, plenaque sarcinis, tum demum omnes expediunt artes; ita sceleratus ille Demon simul atque videt aliquos multa collegisse, videlicet Ieiunia, preces, elemosynam, castitatem, reliquasq; virtutes omnes, vbi videt nauigium nostrum esse plenum pietatis lapidibus, tunc irrumpit vndique thesaurum perfodiens, vt in ipsis portus ostiis scapham demergat, iamq; nudos nos ad eum portum eiiciat. ob id Prophetæ cunctos admonet *in fine ne corrumpas.* quod ab eiusmodi ruina non facile se quis reflexerit, propterea quod, qui in profundum malorum venerit, contemnit. tum in principio venia datur lapsis ab omnibus ob imperitiam, sed eum, qui post multos cursus conciderit, nemo venia dignum iudicauerit, eo quod tunc cadere non tribuitur imperitiæ, sed negligentie. Sed nec id solum hęc est mali, verum etiam, quod complures talium ruinis offenduntur, & ad lapsum sollicitantur, vt rursus hoc quoque peccatum nomine reddatur irremissibile. hac cum sciamus, auscultemus Prophetæ, & *in fine ne corrumpamus.*

Tertia industria magna cura ponenda est, similiter in exercendis officijs virtutum infusarum siue Theologicę sint, siue morales. quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferunt ad modum causę efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti. qui namque huiusmodi virtutibus præditus est, dum actiones edit, quæ ab illis proficiuntur, dignus redditur virtute diuinę gratiæ, cum qua semper iunctæ sunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplificator. Quo circa elaborandum est proficienti, vt eæ actiones tales sint, quales exigit merendi ratio, hoc est, dirigantur in primis ad vnam Dei gloriam, & castæ sint, ac puræ, ab omni peccati venialis quantum fieri possit, admittione liberæ. præsertim cum verum sit, quod pro certo traditur à plerisq; Theologis, actionem moralem cum peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ, aut indiligentiæ coniunctam, etiam si adsint reliqua, quæ eam alioquin bonam efficiunt, meritoriam non esse diuinę gratiæ, nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum est de aliarum virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexcitationem accidat tandem nobis id, quod seruo pigro contigit summo suo malo, vt quia ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro simul & nummis exutus sit.

Quarta industria est, vt curet proficiens in vsu virtutum, quā proximē poterit ad Christi Domini virtutes imitandas accedere. quare in perfectissimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt secundo

m

libro

Psal. 74 intic.

Proverb. 18.

Tertia indus-
tria.

Luc. 19.

Quarta indu-
stria.

Rom. 8.
Prima parte
pastor. cap. 3.

libro docuimus assidue intueatur, eiusque imaginem in semetipso exprimat: ad quam, ut ait Apostolus: *conditus est conformis fieri.* æquum enim est, ut quando (auctore S. Gregorio) *in carne Christus apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, sed etiam conuersatione doceret, habeat nos ut redemptione seruos, sic conuersatione discipulos.* Quod quomodo facile assequamur, cum de virtutibus sigillatim agemus, indicabimus.

Quinta industria
Hru.

Quinta industria est, ut eas virtutes potissimum exerceamus, ad quas vel natura, vel gratia promptiores sumus. eam enim promptitudinem, vel naturæ inseruit Deus, vel gratuito donauit ad hunc finem, ut iis ipsis virtutibus excellamus. & ideo verisimillimum est, ad earum perfectionem in primis vocare nos Deum, ut iis bene confirmati, quicquid difficultatis, & laboris aliarum virtutum vsus habiturus est, facilius deinde superemus. Quod etiam de virtutibus cuiusque status, & vocationis propriis intelligendum est. eas enim virtutes colere nos Deus vult, quibus nititur, quibusque perficitur munus vocationis, in qua ab eo constituti sumus. qua ex re facile cognoscitur, quo in errore versentur illi, qui ad vitam actiuosam vocati cum sint à Deo, se totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, ut ferè accidit, minimè idonei. & contrà, qui ad solitudinem diuinitus inuitantur, negotiis implicant se se, & qui ad concionandum minimè apti sunt, semper sunt in suggestis, & sine fructu, quem tamen copiosissimum colligerent ex aliis pietatis exercitationibus, ad quas non sunt inepti, si se ad eas accommodarent. Denique spiritus diuidit non pro ut volumus, sed pro ut vult, & qui eius voluntatem, & instinctum non sequitur, in vsu doni, quod ab eo accepit, *casurus tentat*, ut S. Gregorius loquitur, *donum, quod non accepit.*

1 Cor. 12.
Lib. 1. Dial. 6. 4.

Quibus gradibus constet progressus in virtutibus.

C A P V T I I.

Psal. 83.

DE progressu in virtutibus, ut testantur Psalmorum omnes interpretes, loquitur Dauid, cum ait: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum in loco quem posuit. etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon.* Si enim consideretur progressus is, ut refertur ad ea vitia, à quibus hominem abducit, tot habet gradus, quot per eum à nobis vitia superantur: *Ascensus in corde,*

corde. inquit Cassiodorus, *utique illi beato cui est auxilium à Domino, ascensus est in corde, quia semper proficit, semper ascendit, & quantum Dominus præstat auxilium, tanto altius eleuatur ad cælum. tale est enim verbi causa, quod dicimus, cum vicerit quis auxilio Domini libidinem, ascendit primum gradum, cum dominatus fuerit superbia, salit alterum, dum superauerit auaritiam, subit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitii fuerit absolutus.* in Psal. 83.

Si verò consideretur idem progressus, ut intuetur virtutes, ex quibus quasi conflatur, tot eius sunt gradus, quot sunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas. aliæ enim quas morales nominamus harum sunt comites & administræ. S. Augustinus explicans verba Prophetæ huc spectantia, *Quarite faciem eius semper*, sic scribit: *An semper dixit in tota vita ista, qua hic viuatur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus querendus est? Iam quippe illum inuenit fides, sed adhuc eum qua erit spes, charitas autem, & inuenit eum per fidem, & eum querit habere per speiem, vbi tunc inuenietur, ut sufficiat nobis, & ulterius non queratur.* Et in cum ipsum Psalmum, qui hac de re scriptus est, ait: *Ambulabunt de virtutibus in virtutem: hic enim per gratiam multæ virtutes dantur.* Et enumeratis quibusdam gratuitis donis Dei, addit: *Virtutes agenda vitæ nostræ quatuor describuntur à multis, Prudentia videlicet, iustitia, fortitudo, temperantia. ab his virtutibus ibimus in illam virtutem, & quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei?* in Psal. 104.

Denique si progressum hunc accipiamus, ut à charitate ex qua tota vis eius est, pendet, totidem sunt progressus gradus, quot amoris Dei: *Vbi illi facit gradus Deus?* inquit S. Augustinus, *in corde responder, quanto ergo plus amaueris, tanto plus ascendes. Ascensus in corde disposuit. vbi ergo disposuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipsa lachrymæ piæ contributorum mustum sunt amantium.* Ibid. in Psal. 83.

Sed ut intelligat proficiens modum exercendæ virtutis, & actionum eius, res hæc est vberius explicanda. sunt igitur obseruandi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipsa virtutum natura, & varietate. Quatuor virtutum gradus.

Virtutes morales acquisitæ informant hominem ad bene viuendum ex rationis humanæ præscripto, & hic est primus gradus studiose actionis, sequi videlicet rationem, & prudentiam, & bene agere virtutis amore. virtutes verò morales infusæ diuinitus dirigunt hominem ad rectè agendum ex rationis quidem imperio, sed ut ea est supernaturali lumine fidei illustrata, & hic est secundus gradus superiore longè præstantior, quo homo bene agit non solum amore virtutis, sed multò magis propter Deum. Primus gradus. Secundus gradus.

Primo gradu efficitur homo bonus, sed intra terminos humanæ prudentiæ solùm, quales fuerunt boni viri, quos instituit etiam gentiliū Philosophia, in qua tam multa præclare de virtutibus differuntur, & cuius disciplina informati extitere non pauci, qui suæ virtutis illustria exempla posteris reliquerunt: vt Socrates, Platonēs, Fabij, Fabritij, Scipiones & alij. has tamen virtutes sæpe monet S. Augustinus tam abfuisse à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod superiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio additus est primo secundus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia solùm, sed simul à Deo, qui singulari auxilio, & fidei splendore hominem subleuat ad agendum ex virtute morali, sed ob finem nobilissimum, qui est vita æterna. quam ob causam de huiusmodi virtutibus loquens Dauid, ascensionēs in corde quæ ex his etiam virtutibus conficiuntur, vt supra dictum est, auxilio diuino adscribit. Immo & ipsam omnium virtutum imperatricem prudentiam, cùm ait: *Qui docet hominem scientiam. Et: Beatus homo, quem tu erudieris Domine.*

Psal. 83.

Psal. 93.

Quare actiones virtutum moralium infusarum imperantur quidem à prudentia, sed multò magis à fide, spe, & charitate, prout actionis cuiusque ratio postulat, & per virtutes Theologicas à Deo ipso. qui propterea quòd virtutes acquisitæ hominem in statu admodum humili & imperfecto ponerent, adiecit illis has virtutes infusas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quasi mutuò sibi respondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones consentaneas virtutibus hisce præstantissimis. quod vt fieret, postulat Dauid, cùm sic precabatur: *Manus tue fecerunt me, & plasmauerunt me, da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Et: Deduc me Domine in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Atque hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo est, pertinent, perficiuntque actiones humanas, quia humanæ sunt.

Psal. 118.

Tertius gradus.

Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò superiorem institutus est, & quem propriis viribus consequi nullo modo posset, ac propterea ad eum esset subleuandus non modò ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicę tres. quarum actiones supernaturales sunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis sine prudentia exerceri non debeant. & hic est tertius gradus exercendæ virtutis non propter Deum solùm, sed etiam circa Deum. vt cum fide credimus Deo, & iis que aliquin incognita, nec naturæ vi cognosci possunt, ipse per se in sacris monumentis explicauit: cùm speramus laborum nostrorum præmia

nos

nos ab eo in æterna vita accepturos: cùm denique eum super omnia, hoc est, etiam plusquam nos ipsos diligimus.

Superest quartus virtutis gradus omnium perfectissimus, ac planè diuinus, quo non solùm propter Deum officia virtutis obimus, sed id diuinè quodammodo facimus. quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est. mouet enim tunc Deus solus per se ipsum animum hominis, non solùm per virtutes Theologicas, & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isaia libro numerantur: *Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini.* *Isaia II.* qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperque charitatè comitantur. quamuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infusas, siue Theologicas, siue morales, ad quædam tamen altissima virtutis officia exercenda, immittit in hominem altissima illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatum verset in omnem partem animum. vt igitur ad miracula & similia munera explenda vitur Deus gratuitis illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti.

QUARTUS GRADUS.

Isaia II.

Appellarunt forsan huiusmodi actiones Philosophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. qui enim hoc diuino spiritu afflantur, non tam homines, quàm quasi Dij sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorum horum munerum beneficio, à mortalibus, & plusquam homines, & tanquam cœlestes viri suspiciuntur. Itaque ad virtutes proprio consilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo vt supra dictum est, sese incitat homo. ad actiones autè has supernaturales impellitur à Deo, quod expressit Apostolus cùm dixit: *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Mouentur verò non lege, aut ordine communi, sed instinctu diuino singulari, & extraordinario.

Rom 8.

Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Primus; cùm exercetur virtus propter virtutem. Secundus cū exercetur virtus propter Deum supernaturaliter cognitum. Tertius cùm exercetur per se virtus Theologica propter Deum, hoc est, versamur circa Deum, propter Deum, per illius virtutis actiones. Quartus est cùm diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones super humanas inducimur, quales sunt rerum humanarum contemptus, perpetua castitas, iniuriarum obliuio, inimicorum amor, mortis denique appetitio propter Deum, quod est diuinè agere.

Primus gradus

2.

3.

4.

Ad praxim, & vsum trium priorum graduum pertinet dictum

m 3

S. Gre-

Lib. 1 Dial. c. 4. S. Gregorius, quod tanquam regulam proficienti proponimus: Ex subsequenti, inquit, opere etiam dona succrescunt. ut intelligamus quantumcunq; dona Dei sint virtutes infusæ, vsu tamen & exercitatione continua postea indigere, non ut infundantur, quandoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tempore recipit nos in gratiam suam, sed ne amittantur per orium, & desidiam, & augeantur etiam simul cum ipsa Dei gratia merito actionis, per quam exercentur. ad quod etiam pertinet quicquid iurat ad incrementum acquiratarum virtutum, ut, verbi gratia, oratio similis illi, quæ est in Euangelio: Domine adauge nobis fidem. Et multis versiculis Psalmorum, ut illis: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Exaudi Domine iustitiam meam. Adhæsi testimoniis tuis Domine, non li me confundere, & aliis.

Luc. 17.

Psalm. 17.

Psalm. 118.

Secunda regula.

Esaiæ 30.

Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gradus regula proficienti sit Isaiæ dictum: Dominus adaperuit mihi aurem, ego aurem non contradico. Cui subest hæc sententia, ut Deum loquentem in nobis audiamus, eius voluntati ut pareamus, voluntatem nostram parenti optimo promptissimam referemus. quod si quid ille velit à nobis, minus intelligamus, dabit ipse intellectum, dummodo rogetur ut par est. mittet etiam fortè ad amicos suos viros bonos, quibus cum cõsilia sua communicat, à quibus, quæ sit voluntas eius, accipiemus. augebit deniq; in nobis amorem suum, quo illi coniunctiores effecti, consilium eius per nos ipsos cognoscamus. Siquidem ut idem S. Gregorius ait: Sancti in quantum cum Deo vnum sunt, sensum Domini non ignorant. quod verò idem alibi docet, lege non constringi Spiritus sancti donum, ita accipere debemus, sicut illud quod dixit S. Ioannes: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Et illud Domini: Spiritus, ubi vult spirat. aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altissimum rerum spiritualium gradum, & cognitionem, & quædam in aliquibus aliquando agit, quorum ipse solus, qui auctor est, rationem intelligit. nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur. in quorum numerum refert S. Augustinus imperasse Deum Abraham, ut filium mactaret, & Samsoni inspirasse, ut se cum Philisteis occideret. de quibus inspirationibus aliqua post dicenda sunt.

Lib. 2 Dial. cap. 16.

Lib. 1 Dial. cap. 1.

Matth. 4. Ioan. 4.

Lib. 1 contra Gaudentium, cap. 31.

Et lib. 1 de ciuitat. Dei, c. 22.

De gra-

De gradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalibus virtutis proprietatibus.

CAPUT III.

NTE QUAM de virtutibus singulis, dicendum est adhuc de gradibus ascensionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ spectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiusdem virtutis, sic scribit S. Gregorius: Virtutis gradus non magni laboris estprehendere. cum ab vna in alteram transitur, sed subtilissima disputatione res indiget, cum mens pensare nititur in vna, eademq; virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur. ut enim prima elementa virtutum fidem scilicet, & sapientiam loquar, obtineri singula perfecte nequeunt, nisi ad hæc distincta ordinatimq; modis, quasi quibusdam gradibus ascendamus. ipsa enim fides, quæ ad bona alia capeffenda nos imbuit, plerumq; in exordiis suis, & nutat, & solida est, & iam certissime habetur, & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namq; eius prius accipitur, ut in nobis postmodum perfecte compleatur. si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Euangelio pater sanandi pueri non dixisset, credo Domine, adiuua incredulitatem meam. adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemque tempore clamabat, se etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, quod redemptori nostro à discipulis dicitur, auge nobis fidem, ut quæ iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ bonorum operum solet esse magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur, ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur. Deinde sanctus Gregorius adfert illud ex Ezechiele de viro, quem ille viderat, qui mensus est cubitos mille, & duxit illum per aquam vsque ad talos, deinde mensus est adhuc mille, & traduxit per aquam vsque ad genua, & post mensuram aliorum mille vsque ad renes, & deniq; post alios mille, per torrentem, quem non potuit pertransire. Aquam, inquit, vsque ad talos venire, est iam nos per acceptam sapientiam desiderata rectitudinis vestigia tenere. vsque ad genua per aquam ducitur, quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vsque nostra sapientia augetur ut in prauis iam actibus minimè flectatur. hinc namq; per Paulum dicitur: Remissus manus, & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. aqua ergo ad genua peruenit, cum nos percepta sapientia perfecte ad boni operis rectitudinem stringit. qui iterum metitur mille, & Propheta

Lib. 22 moral. cap. 21 & 22.

Marc. 9.

Ezech. 47.

Hebr. 12.

per

per aquas vsque ad renes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit; aqua ergo ad renes venit, cum dulcedo sapientia etiam incentiuu carnis interimit. Percepta perfectione operis ad contemplationem venit ad torrentem, qui pertransiri non potuit, quia dum mens in altiora ducitur, subleuata videt in Deo, quia non potest penetrare, quod videt, & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet, quia & intuetur speculando, quod libeat, & tamen hoc ipsum perfecte non valet intueri quod liber.

Primus gradus.

Ex præclara hac sanctissimi Patris doctrina intelligimus generatim tres statui debere in singulis virtutibus gradus. Primus est cum vestigium in primo limine virtutis cuiuslibet figitur, firmo nimirum voluntatis proposito virtutis amplectendæ, & ad omnem occasionem vsu ipso exercendæ; appelletur primum propositum, primaque virtutis exercitatio.

Secundus gradus.

Secundus gradus est, cum ita firmiter in illo proposito, ac vsu virtutis perseueramus, vt nullis tentationibus nos ab eo vlllo modo deduci sinamus, & nominetur hic robur, aut fortitudo exercitatio virtutis.

Tertius gradus.

Tertius gradus est, cum virtutis species alioquin seuera, & fortè etiam deprauata naturæ nostræ aspera, & amara, ita iam incipit dulcescere, vt non solum nihil nos ab ea possit auellere, sed omnia etiam eius officia magna cum alacritate, ac desiderio à nobis expleantur, & sit hæc virtutis exercitatio alacritas. primo igitur gradu iacto in firmo proposito & primo vsu virtutis, roboratur virtus aduersus tentationes, sicque conscenditur eius fortitudo, ex qua deinde vsu perseuerante peruenitur ad tertium, quæ est alacritas in eodem vsu.

Huic sententiæ S. Gregorij affinis est doctrina illa quorundam Theologorum, qui vt ostendant, quid sit discriminis inter actionem virtutis, doni sancti Spiritus, & beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus in Euangelio recenset, dicunt virtutem, verbi gratia, fortitudinis efficere, vt patienter res aduersæ tolerentur, donum verò fortitudinis, vt alacriter, beatitudinem verò, quæ de persecutionibus est, vt etiam appetantur propter Deum. hos gradus in singulis virtutibus, quoad poterimus, inuestigabimus.

Prima proprietas.

Ex prædictis colligitur Christianam virtutem magnum Dei munus esse, insignemque hominis perfectionem: pendere autem virtutes infusas ex gratia Dei gratum faciente omnes (si fidem, & spem, quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum, quo animi facultates

res ex ipsa anima deriuantur. quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuersæ virtutes simul ruunt: quam igitur ianuam in hominis animam habet apertam Dei gratia, eadem virtutibus, quæ eius comites sunt, patet: qua ratione conseruatur, & augetur gratia, eadem virtutes, exitus denique gratiæ, finis virtutum est. quare vt peccatum gratiæ est inimicissimum, sic virtuti. & hæc est prima proprietas virtutum Christianarum.

Secunda proprietas earundem est, inter virtutes, & gratiam hoc interesse maximè, quod gratia actiuola per se non est, sed per virtutes. Itaque virtutes adiutricæ sunt gratiæ ad rectè agendum, ex quo fit, vt gratia non crescat in anima, nec augeatur à Deo, cuius est hoc incrementum dare, nisi ad virtutum exercitationem. quare virtutum exercitatio duplici nomine necessaria est, & proficienti propterea familiarissima esse debet, tum vt sibi virtutes per eam, tum vt gratiæ ipsi incrementum afferant, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuunt.

Tertia proprietas est, virtus vitam cœlestem homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, sic virtus Angelo similem efficit: vtque natura corrupta hominem ad humilia quæque terrenaque appetenda deprimit, sic virtus excitat, & confirmat hominis animam ad res superas amandas. quo indicio deprehenditur, quæ vera virtus sit, quæ verò fucata specie externa. qualis est, quam sæpe suadet Sathanas; cum se transfigurat in Angelum lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitam obrudit. quæ enim hominis animum ad amorem, vel sui, vel mundi quantumlibet remotè alliciunt, virtutes non sunt. nam vt ait S. Chrysostomus: *Virtus est omnia humana despicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhiare presentium, sed scire, quod omnia humana vmbra sunt, & somnium, & si quid huius vilius. Virtus hominem quasi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidem anima salutis, tanquam mortuum operatione carere, ad spiritualia verò sola viuere, & operari.*

Quarta proprietas est. Virtus Christiana solida est, quo vno verbo multa dicuntur. Primò virtutem non esse rem aliquam extrinsecus splendidam solum, sed multò magis insita, & innata soliditate robustam, vt quæ hominem roborat aduersus tentationes & occasiones omnes vitiosas. est enim habitus animi, hoc est, animi fortitudo, & munimentum. quare in scripturis, scuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit ita mentem in Deum vnum fixam habere, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei inberi intelligit, nullo vnquam tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumentis occasione

3. catione oblata, ne latum vnguem discedendum putet. Tertio ob id non in hominem intueri, non allici premio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à proposito colendæ virtutis: sed etiam si immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipsa, infamia quoque, & ignominia, acri tamen animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. facit ad huius rei explicationem, id, quod postea affertur cap. 4. lib. 19. cum declarantur verba Domini, attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Quarto, non exercere virtutem voluptate consolationis, qua in piis actionibus plerunq; mens perfunditur, sed & si ardua, laboriosa, molesta sit virtutis via, spinis inquam potius, quam floribus strata, in ea constanter ad mortem vsque pergere.

Hæc omnia, & pleraque alia similia continet hæc vna vox soliditas, quam Christiana virtuti, quæ virtus est solida, inesse dicimus. Legatur S. Augustinus de verbis Apostoli: multa enim habet, quæ ad rem hanc pertinent. inter alia hæc: *Interroga te, quisquis vis iudicare, & vide si tunc non facis male, quando potes facere, & ab homine non puniri.* Et paulo post: *Probat te Deus, quasi tibi dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitamputa, non hinc te punio, non in gehennas mitto, faciem meam tantum tibi negabo. Si expauiisti, amasti; si ad hoc, quod dictum est, faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, & in nō videndo Deum tuum, magnam penam putasti. gratis amasti.* Adfert etiam exemplum duorum hominum obseruatione dignissimum: *Homo, inquit, pauperrimus nobis apud Mediolanum constitutus, sed plane Christianus, profcholos cuiusdam Grammatici, inuenit sacculum cum solidis ferme ducentis. memor legis proposuit pitacium publice: reddendum enim sciebat, sed cui redderet ignorabat, proposuit pitacium publice; qui solidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaq; vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem. & ne forte quæreret alienum, quaesuit signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum, & cum omnia fideliter respondisset, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & valens vicem rependere tanquam decimas, obtulit solidos viginti, qui noluit accipere, obtulit vel decem, noluit accipere, saltem rogauit vel quinque accipere, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit sacculum: nihil perdidit, ait, si non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidit. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrum mundus, spectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit, continuò totum pauperibus erogauit, vnum solidum in domum suam non dimisit.*

Quinta proprietas est. Virtus est moderatrix affectionum hominis. hæc ad omnes virtutes pertinet, sed præcipue ad eas, quæ in coë-

cendis passionibus animi versantur, qualis est fortitudo, & temperantia. quare cum dicitur virtus hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus passiones euellat, aut profus extinguat, sed quia earum vim, & impotetiam frangit, & corrigit quicquid est in illis exuperantia. Quæ causa est, vt afferunt Theologi, virtutem non inesse homini, nisi cum passione moderata. Legatur S. Thomas & S. Augustinus.

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitiosas non domuerunt, & ex occasione qualibet perturbationibus facile concitantur, ita vt impetum earum non facile sedent, aut non habere virtutes, aut non longè abesse à periculo eas amittendi, simul ac earundem passionum impulsu, quod facile fit, se à Dei gratia deturbari permiserint. Quod si quandoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abesse videatur, siquidem ratione comprimitur, quã primùm id fieri potest, virtuti nullum inde creatur damnum. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitus, ad exercitationem virtutis diuturniorem, si quidem vt ait Apostolus loquens de stimulo carnis sibi relicto; *Virtus in infirmitate perficitur*; tuncque dummodo voluntas non consentiat, sed resistat quantum ei à Deo conceditur, peccatum non committitur: vel accidit, quia Deus eius passionis sensum expetit, tanquam virtuti alteri consentaneum, quamuis specie ipsa repugnare videatur illi, cuius est eum cohibere: qualis est magnus doloris, & mœroris sensus in peccatore ad pœnitentiam, & contritionem adaugendam, sine vilo fortitudinis detrimẽto, quale item est tœdium ipsum vitæ huius, quo maximè affecti sunt sanctissimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accedendum in eorum animis ignem desiderij cœlestis patriæ, qualis in Beatissima virgine Dei Matre fuit ingens ille animi corporisq; dolor, quo proximè accessit ad eum, quem in cruce omnium omninò acerbissimū tolerabat Christus eius amantissimus filius; qualis denique ille idem mœror pauperumque, quem vltro Christus accersit in horto, cruceue, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tuncque has affectiones, vt imperauit charitas, sic eadem excitauit, & fouit sine detrimento vilo virtutum earum, quarum est mediocritatem in humilissimi affecionibus constituere.

Idem dicendum est de iis, & aliis eiusdem generis passionibus, si quando in proficientibus, & sanctis viris, diutius exuperare videntur magis, quam requirat ratio virtutis, quæ eas moderatur. neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, sed potius

1. 2. q. 59. art. 2.
& 3.
Lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 8.
Lib. 22. cap. 22.
& lib. 29. ca. 4.

2. Corinib. 12.

Serm. 19.

Quinta proprietas.

extrinsecus diuino auxilio supernaturali corroboratur, vt possit suffinere.

Sexta proprietatis.

Sexta proprietatis est. Virtus non ita perficit animum, vt sentiendi doloris vim corpori adimat, quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris sensu abripi ultra patientiæ, modestiæue terminos. Qua de re sic scribit S. Gregorius: Nonnulli, inquit, magnæ constantiæ Philosophiam putant, si discipline asperitate correpti ictus verberum, doloremque non sentiant. nonnulli verò tam nimis percussorum flagella sentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in excessu lingue dilabuntur: Sed quisquis veram Philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter vtraque gradiatur: non est enim pondus vera virtutis insensibilitas cordis, quia & valde insana per stuporè membra sunt, quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum ultra quam necesse est, sentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vsq; ad impatientiæ contumelias excitatur, & qui per flagella corrigere male facta debuerat, agit, vt nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatem quidem percussorum per Prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt; attriuisi eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem percussorum per Psalmistam dicitur: In miseris non subsistent.

His quasi fundamentis iactis, de singulis virtutibus, quibus spiritualis ædificij structura conflatur, & constat, agendum est.

De Fide.

CAPVT IV.

FIDES est virtus Theologica, ideò de Deo est, rebusq; à Deo reuelatione traditis, eidemq; vni Deo nititur, tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia est lux infinita, & prima, princepsq; veritas. magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ fides est. Definitur autem ab Apostolo: *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc est, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promissæ sunt, adeoque ipsius æternæ vitæ quasi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc est, vt ait S. Bernardus, *certitudo eorum, quæ non videntur*. actus igitur fidei est credere, quia Deus dicit: ideò est habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, obscura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, sed ita efficax, & potens, vt, teste Apostolo, *in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi*. ad hanc autem captiuitatem

Ephes. 2.
Hebr. 11.

Epist. 190.

1. Corinth. 10.

uitatem stabilendam vitur quidem Deus miraculis, aliisque argumentis, & rationibus, quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, præcipuè tamen voluntate ipsiusmet hominis, qua intellectum mouet, & flectit ad assentiendum iis rebus, quæ fide proponuntur. ad quam rem adfert Deus voluntati singulare auxilium supernaturale, quo eam ad id suauiter impellit, siue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putant, siue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipsam voluntatem diuinitus immittit, vt ad id præstandum, eam iuuet, quod existimant alij.

Suarez 3 part.
q 7. art. 3.

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in Scripturis, & apud sanctos Patres leguntur. nam à S. Augustino dicitur *bonorum omnium fundamentum, & humanæ salutis initium, sine qua nemo ad filiorum Dei consortium potest peruenire*, quia sine ipsa, nec in hoc sæculo quisquam iustificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam. & à S. Cyrillo Hierosolymitano appellatur *oculus illuminans conscientiam, & intelligentiam efficiens*. Et ab altero Cyrillo: *Ianua & via in vitam, & recursus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem*.

Sermone 38. de
tempore.

Catech. 5.
Lib. 4. in Ioan.
cap. 9.

Vt autem intelligamus quantum in hac re, sicut in reliquis omnibus, Christo Domino & Saluatori optimo debeamus, non infundit nobis fidem Deus nisi per ipsum, & ex ipsius preciosi sanguinis merito. est enim ipse fundamentum, quod positum est, & cui fidei nostræ fundamentum nititur. Qua de re S. Augustinus de fide disserens sic ait: *Loquitur Deus ipsa veritate, si quis sit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine ceteris, quibus homo constat, est melius, & quo ipse Deus solus est melior. Cum enim homo rectissime intelligatur, & si hoc non potest, credatur factus ad imaginem Dei, propter quod ea sui parte est propinquior superiori Deo, quo superat inferiores partes suas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipsa mens, cui ratio naturaliter inest, vitiiis quibusdam tenebrosis & veteribus inualida est; non solum ad inhaerendum fruendo, verum etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atque sanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fuerat imbuenda, atque purganda, in qua vt fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eandem constituit, atque fundauit fidem, vt ad Deum iter esset homini per hominem Deum. hic est enim mediator Dei, & hominum, homo CHRISTVS IESVS per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via. quia si inter eum qui tendit, & illud quo tendit, via media est, spes est perueniendi: si autem desit, aut ignoretur, qua eundem sit, quid prodest nosse, quod eundem sit? sola est autem aduersus omnes errores via munitissima, vt idem ipse sit Deus & homo, quod itur Deus, qua itur homo.*

Lib. 2. de ciuit.
Dei, cap. 2.

Est igitur causa efficiens fidei Christus: est item causa meritoria; causa etiam finalis, exemplar denique & regula. quod hic libentius scribimus, initio videlicet tractationis de virtutibus, quod omnium aliarum virtutum similiter parens, & fons est Christus. quanquam interest inter exemplum, quod à Christo accipimus in aliis virtutibus, & id, quod in fide, & spe ipse nobis reliquit. alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ summæ perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideo non solum dictis quid vnaquæque requireret, sed multò magis exemplo demonstravit. at fidem non exemplo docuit, quia cum beatissimus perspicua Dei visione esset, eacavit, sed prædicavit, & vt ad eam prædicationem, resque ab ipso gestas fidem nostram dirigeremus, instituit, præsertim verò ad ea, quæ sponsæ suæ Ecclesiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac sequeremur sicut ipsum.

Fides est duplex, vna dicitur informis, vt est illa, quæ sine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apostolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc est fides proficientis: de qua multa Patres, quæ breuitatis causa omittuntur.

Fidei progressus ex tribus illis gradibus conflatur, quos supra dictum est auctore S. Gregorio in singulis virtutibus inueniri: proposito videlicet, fortitudine & alacritate, in quibus proprii sunt singulorum actus, & officia fidei exercenda. Et quidem quod ad propositum attinet, intelligendum est, initio quamuis infundatur à Deo virtus, esse tamen necessariam deliberationem animi ad eam in usum deducendam.

In fidei ergò exercendæ proposito prima actio fidei est credere, quia Deus dicit. quam exercere debet proficiens, vt ea corroboretur fides. accidit enim plerumque, vt rebus fidei assensum præbeat homo, non quia Deus dicit, sed aliis multis de causis, tuncque vt actio bona sit, fidei tamen diuinæ actio non est. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quam gignitur crescitque alius habitus fidei cuiusdam acquisitæ. qualis illa est, quæ cernitur in hæreticis. qui cum fidem non habent vni articulo, diuinæ fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquiescunt.

Secunda actio est mente ita adherere rebus à fide propositis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæsitet: *Ita ut vnitati*, inquit S. Leo, *inconcussis mentibus inherere*. Et S. Basilius: *Fides est eorum, quæ dicta sunt assentiens approbatio sine ulla hæsitatione, cum animi persuasione de eorum veritate*.

quæ

quæ Dei munere sunt predicata. Et S. Bernardus: *Audi substantiam sperandarum rerum? substantia nomine aliquid tibi certum, fixumque præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est fides estimatio, sed certitudo. Quod si tentatio contra fidem infurgat, nullum est magis præsentaneum remedium, quàm huius, & superioris actionis frequentatio. proderit tamen tentationem quamlibet quasi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibusdam celebrioribus, tum Scripturarum, tum sanctorum Patrum, quæ paulò post subiiciuntur.*

Tertia est actio. summa animi simplicitate, & humilitate se fidei, & per fidem Deo & Ecclesiæ tanquam idiotam, puerumque instituentum subiicere omni prorsus curiositate abiecta. sic enim habet S. Chrysostomus: *Vt, inquit, ille, qui aliquid mali dedocetur, nisi totum abiiciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in posterum inscribi possit, nihil profectò sanum didicerit, sic in hac exteriori sapientia nisi omnia abiicias, nisi mentem tuam purges, & æquo iure cum idiotam te ipsum præbeas, nihil sanè generosum intelliges. Tentationes contra fidem Incipientibus initio solent esse molestæ. Sed si detegantur Patri spirituali, illico euanescent. Aduersus verò superfluam curiositatem habeat proficiens in promptu hæc quasi tela. quibus etiam instrui debent pro captu Incipientes.*

Primum sit Salomonis præceptum: *Altiora te ne quaesieris, & fortiora te, ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* Secundum sit illud, quod septuaginta interpretes legunt apud Isaiam: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Tertium ex S. Gregorio: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Quartum S. Bernardi: *Quid magis contra rationem, quàm ratione rationem conari transcendere? & quid magis contra fidem, quàm credere nolle quidquid non possit ratione attingere?* Quintum ex S. Basilio: *In quocumque humanarum artium exercitio, impossibile est primarum propositionum inquirere demonstrationes.* Sextum ex S. Augustino: *In rebus miris, summa credendi ratio est omnipotentia creatoris.* Item: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.* Et illud: *Tota ratio facti est potentia facientis.* Ostendit etiam idem copiosè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cernique quotidie, quorum nulla ratio reddi possit, quæ tamen non nisi temerè negantur, quòd adeò sint certa atque testata. quid igitur mirum, si rerum diuinarum pleræque causæ incognitæ mortalibus sint? legatur vigesimus primus eius liber de ciuitate Dei.

Exempla etiam non exiguam vim habent aduersus fidei tentationes curiosas; quale illud quod habent sacre literæ de fide Abraham Patriarchæ, cum iussus est mactare filium, per quem propagandam sobolem, ad similitudinem stellarum innumerabilium pollicitus erat Deus.

Refe-

Galat. 5.

Primus gradus.

Primus actus fidei.

Secundus actus. Serm. de Nat. Christi. Serm. de fidei Confess.

Epist. 190.

Tertius actus.

Hom. 10.

1. Cor. 3.

Primus salom.

Eccles. 3.

Secundum.

Isaia 7.

Tertium.

Homil. 26. in

Euang.

Quartum.

Epist. 190.

Quintum.

In Psal. 110.

Sextum.

Lib. 21 de ciu.

Dei, cap. 7.

Epist. 3.

Initio per ali-

quor capitula.

Genes. 22.

Referunt etiam aliqui, cum ad moribundum S. Ludouicum Francorum regem, delatum esset sanctissimum Sacramentum, quæreret que ex eo sacerdos de more, num crederet ibi esse filium Dei? respondisse, id apud se minus habere dubij, quam si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cœlos.

Secundus gradus.
I. Pet. 5.

Fidei secundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus: *Cui resistite fortes in fide*: sicut contra, qui imbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Hæc duplici ratione acquiritur. prior est supra dicta exercitationis ratio, præsertim qua infringuntur tentationes. Posterior est humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo postulatur, cum illis, qui, in Euangelio idem precantur, cum aiunt: *Adauge nobis fidem*.

Luc. 17.

Porrò Deus duplici item modo fidem auget, & roborat, vel augendo ad vsum nostrum, habitum infusum fidei: vel eum nouo dono locupletando. hoc autem est donum gratis datum, quod inter alia eiusdem generis recenset Apostolus, cum ait: *Alteri fides in eodem spiritu. hæc enim fides*, ait Thomas, *est constantia quadam, & robur in credendo*.

I. Cor. 12.
2. 2. q. 5. art. 4.
ad 5.

Ad hunc gradum potissimum spectat confessio fidei etiam cum vitæ discrimine, qua hominem teneri vult Dominus, cum ait: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo*. Et Apostolus: *Ore confessio fit ad salutem*. Ad quæ omnia benignissimus Saluator noster Christus prouidentissimè instituit Sacramentum Confirmationis, quo homini, per merita ipsius confertur animi robur ingens ad eas tempestates, quæ contra fidem commoueri possunt sustinendas & propulsandas, & ad ea omnia officia præstanda, quæ fide præcipiuntur. atque ad hunc gradum pertinent illustrissima, & propè infinita Martyrum exempla.

Matth. 10.

Rom. 10.

Tertium gradus.
Hebr. 10.
Philip. 1.
Hebr. 10.

Tertius gradus fidei est alacritas, vt dictum est, quam fortassis Apostolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippensibus ita scribit: *Manebo, & permanebo, ad profectum vestrum, & gaudium fidei*. Alacritatis huius effectus ille est, quem idem Apostolus commemorat Hebræis, cum sic ait: *Vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscetes (per fidem nempe) vos habere meliorem, & manentem substantiam*. Ad eandem igitur suo modo pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuisibilia ab hominibus exercentur: præsertim autem, mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. siquidem ita scribit de Moyse Apostolus: *Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit*. Et paulò antè: *Moyseus grandis factus negauit se esse*

Ibidem.

Ibidem.

esse filium, filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporariis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias aestimans thesauro Ægyptiorum improprium Christi. aspicebat enim in remunerationem.

Ad hunc gradum peruenitur eadem via, qua ad superiorem, exercitatione nimirum & oratione, maximè verò oratione. quia hæc alacritas, plerumque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodem Apostolo inter duodecim illos, quos ponit in epistola ad Galatas, & appellat fidem: *delectationem*, inquit S. Thomas, *quam ex fidei certitudine percepit fidelis*, oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur. quæ mirum in modum secant & lacerant animos hominum schismaticorum & hæreticorum.

Signum fidei perfectæ ponitur à sancto Hieronymo in dialogo aduersus Luciferianos feruor operis, & puritas intentionis: *Ad orationem assisto, non orarem, si non crederem: sed si vere crederem, illud cor, quo Deus videtur, nudarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosque fletu perfunderem, crine tergerem*. Et paulò post: *Conueniat vnusquisque cor suum, & in omni vita inueniet, quam rarum sit, fidem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat. Difficile est Deo tantum iudice esse contentum*.

De Spe.

C A P U T V.

SPERA Theologica virtus spes est, quæ propterea de Deo est, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur sperantibus in se, conuenit cum fide, quia de iis est, quæ nõ videntur: *Spes autem*, ait Apostolus, *quæ videtur, non est spes: Rom. 8. nam quod videt quis, quid sperat? si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus*. Differt verò, quia vt scribit S. Augustinus: *Fides est In Enchirid. malarum rerum, & bonarum, quia bona creduntur, & mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & presentium, & futurarum. Item fides & suarum rerum est, & alienarum. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.*

Præcipua spei laus, qua virtutibus etiam aliis antecellit, est, esse beatitudinem vitæ mortalis, si qua hæc beatitudo esse potest. quam si cognouissent Philosophi, non tam diu frustra laborassent in inuestigando summo hominis bono. legatur S. Augustinus, qui postquam non minus acutè quam copiosè, errores eorum coarguisset, concludit his verbis: *Vita igitur quæ istorum tam magnorum, tamque grauium malo-*

Lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 4.

rum aut premitur oneribus, aut subiacet casibus, nullo modo beata diceretur, si homines, qui hoc dicunt, sicut victi malis ingrauescentibus, dum sibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cum querunt beatam vitam, dignarentur cedere veritati, & non sibi putarent in ista mortalitate sine summi esse boni gaudendum, ubi virtutes ipsæ quibus hic certè nihil melius atque vtilius in homine reperitur, quanto maiora sunt adiutoria contra vini periculum, laborum, dolorum, tanto sunt fideliora testimonia miseriarum. Si enim vera virtutes sunt, quæ nisi in eis, quibus vera inest pietas, esse non possunt, non se profitentur hoc posse, ut nullas miseras patiantur homines, in quibus sunt, neque enim mendaces sunt vera virtutes, ut hoc profiteantur, sed ut vita humana, quæ tot, & tantis huius seculi malis esse cogitur misera, spe futuri seculi sit beata, sicut & salua. quomodo enim beata est, quæ nondum salua est? vnde & Apostolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; sed de iis, qui secundum veram pietatem viuere, & ideo virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, spe salui facti sumus. Spes autem, quæ videtur, non est spes, sicut ergo spe salui, ita spe beati facti sumus, & sicut salutem, ita beatitudinem non iam tenemus presentem, sed expectamus futuram. & hoc per patientiam, quia in malis sumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, ubi omnia erunt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autem, quod iam tolerare debeamus. talis salus, quæ in futuro erit seculo, ipsa erit etiam finalis beatitudo.

Spes duplex est, & ipsa sicut fides; informis, sine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator, & eadem Dei gratia & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficientibus.

Primus gradus spei est propositum firmum sperandi ea, quæ sub spem cadunt, quæ paulò post numerabuntur. quo autem modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet S. Bernardus his verbis: *Septem ego in me video misericordias Domini. Prima est, quod à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit: quis enim non videat, quod sicut in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas conseruasset. & hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem sic gratia conseruabat, quod in multis contrarium, & contemnentem nihilominus ab aliis benignissimè protegebat? At secunda miseria tua super me Domine quonam poterit explicari sermone? quam benigna, quam liberalis, quam gratuita fuerit? ego peccabam, & tu dissimulabas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur penititudo? cumulus esset damnationis dicente Domino; hæc fecisti & tacui. Tertia proinde miseria tua fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, ut amara fierent, quæ malè dulcia prius erant, qui latabar cum malè facerem, & exultabam in rebus pessimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine anime meæ. & nunc Domine commouisti terram*

cordis

cordis mei, & conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est. multi enim penitentia ducti sunt, sed infructuosa, quoniam penitentia eorum reprobata est, sicut & prior culpa. Itaque & hæc miseria quarta fuit; quod penitentem misericorditer suscepisti, ut in eorum numero inuenirer, de quibus Psalmista: Beati, inquit, quorum remissa sunt iniquitates. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præstitisti virtutem, ne reciduum paterer, & esset nouissimus error peior priore. omnino enim manifestè tua est Domine Deus, & non humane virtutis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere, quoniam omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, nec est liberari nisi in manu forti. Iam verò postquam in his quinq; miserationibus, à malo liberaueris, ut fiat quod scriptum est, declina à malo, & fac bonum, in duabus aliis bona largiri. hæc duæ sunt gratia promerendi, quæ videlicet munus bonæ conuersationis indulges, & spes obtinendi, quæ donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vsq; ad caelestia speranda presumere. Hæc S. Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa sint, quæ veræ spei actum primum antecedunt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum opus sit.

Ad primum hoc propositum omnes istæ spes, siue spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omnium, quæ nobis necessaria, & vtilia sunt ad beatissimam illam felicitatem obtinendam, qualia sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis diuinæ, quæ Dominus misericordia sua infinita elegerit nos in Christo, ut essemus sancti, & immaculati, ac demùm æternæ salutis in conspectu eius participes. Quarta actio firma item animi conceptio, hæc omnia per Christum Saluatorem nostrum à Deo in nobis fieri, siquidem ut ait Apostolus: Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ. Et alibi: Qui liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra; sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia; manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi, qui propterea ab eodem dicitur: Christus in nobis spes gloria, & absolutè spes nostra, & in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.

Aduersus desperationis spiritum, sic pugnandum est. Primò replicandæ sunt diligenter septem misericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quem sperare debemus fore, erga seruos, amicos, filios? Deinde abiicienda est, statim ac incurrit in animum omnis suspicio, aut inanis metus, quod non

o 2 simus

Rom. 8.

Primus gradus.

De Euangel. 7. panum, Ser. 2. Prima misericordia Domini.

Secunda.

Psalm. 49. Tertia.

Quarta. Psalm. 35.

Quinta.

Psalm. 36.

Secunda & Tertia.

Prima & Secunda.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Ephes. 1.

2. Timorb. 1.

Coloss. 1.

1. Timorb. 1.

Primò.

Secundò.

simus prædestinati, aut electi: est enim huiusmodi cogitatio vt plurimum perniciofa, & à Diabolo iniici solita. res enim hæc hominibus occultiffima est, & soli Deo cognita, ideo, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quam rectè viuendi, agendiue. Certum est, Deum nõ irridere nos, ac ideo non vocasse nos vocatione sua sancta ad perniciem; sed ad salutem, hortatur ipse, præcipit, vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmium sempiternum: hoc est, se ipsum: quis aufit suspicari Deum aliter velle, aut decernere, quam prædicet, aut iubeat? Quæramus, petamus gratiam, & vitam æternam. nam quæ iam à Deo accepimus, ad ea, quæ adhuc expectamus postulanda, donata sunt: *Quamuis enim, inquit S. Ambrosius, omnia bona dona sint Dei, à Deo tamen quedam etiam non petita tribuuntur, vt per ipsa, quæ accepta sunt, ea, quæ nondum sunt donata quarantur. Deniq; nemo sperauit in Deo, & confusus est. In te Domine speraui, non confundar in eternum.*

Secundus spei gradus est fortitudo spei, quæ idcirco ab Apostolo comparatur galeæ & alibi nominatur *anchora tuta, & firma*. de quo robore, simulque de rationibus, quibus homo id possit adipisci, sic scribit S. Bernardus: *Tria sunt, quæ sic roborant, & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propria vilitatis, nulla estimatio cælestis beatitudinis ab altitudine spei deicere possit in ea firmiter radicatum. Tria igitur considero, in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. murmuret iam, quantum voluerit insipientis cogitatio mea dicens: quis enim es? aut quanta est gloria illa, quibusue meritis obtinere speras hanc? & ego fiducialiter respondebo, scio cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promissione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à patria nostra in hunc carcerem vsq; demissum, firmiter obsecro teneamus, vt ipse nos subleuet, ipse nos trahat, & pertrahat vsq; ad conspectum magni Dei. Denique occurrendum desperationi, vt i supra dicebamus. adiunctis iis quæ 2. lib. dicta sunt contra pusillanimitatem.*

Tertius gradus est alacritas, de qua S. Paulus: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.* hac perfusus dicebat David: *Quoniam tu es Domine spes mea.* in quæ verba idem S. Bernardus, qui post multa sic: *Saluabit eos. quare? quibus meritum audi, quid sequitur, quia sperauerunt in eo. dulcis causa, at tamen efficax, at tamen inrefragabilis. De quacunque tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numeræ tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes eius latificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummo speres in eum, nec humile aliquod vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum.*

Ego

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo se ipsum, resq; humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, sic spes maximè iuuare proficientem ad perseuerandum constantissimè in eodem suscepto proposito vsque ad finem.

De Charitate erga DEVM.

CAPVT VI.

CHARITAS tertia Theologica virtus est maior reliquarum, vt ait Apostolus: nam Deus, quem fides cognoscendum nobis proponit in ænigmatè; & spes desiderandum, vt summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt summum bonum per se & in se ipso. quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & maximum*, & ipsa à S. Augustino appellatur *arx virtutum*, ab Apostolo verò *plenitudo legis, & vinculum perfectionis*. Sed egregiè S. Prosper eius vim, proprietates, & effectus describit in hunc modum: *Charitas, inquit, est recta, vt mihi videtur, voluntas ab omnibus terrenis, ac presentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & vnita, igne quodam sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa, in qui namenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia; supra omnia, quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuinae contemplationis auida, in omnibus semper inuicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis cælestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum, in peccatis suis mortuos suscitatur, languentes sanat, perditos instauratur, spem desperatis inspiratur, pacificas mentes inhabitatur, fructuosa in penitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus fidelibus, quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit, ex qua quicquid est boni operis viuunt, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religiosa contemnit, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit.* Hæc Prosper.

Adde his fide Christianos esse nos, bonos autem, hoc est, Dei amicos; gratia & charitate: *Cum enim queritur, inquit S. Augustinus, vtrum quisq; sit homo bonus, non queritur quid credat, aut speret, sed quid amet.* Et alibi idem docet: *Nihil esse isto Dei dono excellentius.*

Duplex est charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, super omnia amabi-

Tertio.

Lib. 2. de vocatione gentium, cap. 2. Eccles. 2. Psalm. 30.

2. Thessal. 5. 2. Corinth. 1. Hebr. 6.

Serm. 3. de sermone panibus.

Tertius gradus.

Rom. 15. Psalm. 90. Ser. 9. in Psalm. Qui habitat. Psalm. 36.

Matth. 22. Serm. 53. de tempore. Rom. 13. Coloss. 3. Lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 13.

Enchirid. ad Laurent. cap. 117. Lib. 15. de Trinitate, cap. 18.

I.
Deut. 6.
Matth. 22.

2.
Lib. 3. de do-
ctrina Christi.
cap. 10.

Primus gra-
dus.
Prima actio.
Epsalm. 17.

De diligendo
Deum.

Secunda actio.
Homil. 38. lib.
30. homil.

Ibidem.

Ibidem.

amabilia, etiam plus quam nos ipsi, de qua precipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua:* posterior qua diligitur proximus sicut nos ipsi: sic enim iubetur: *Diliges proximum sicut te ipsum.* vtramque complexus est S. Augustinus vna definitione. *Charitatem, inquit, voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum.* nunc de priore tantum loquimur.

Primus gradus amandi Deum est propositum amandi. cui coniunctus est ipsemet amor. prima actio huius gradus est, amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. *Diligam te Domine, inquit David, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit S. Bernardus: *Quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est ut cupiditas nostra vel amor noster a carne incipiat. quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consumabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animale, Deinde quod spirituale. & prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde caelestis. In primis ergo diligit se ipsum homo propter se; caro quippe est, & nihil sapere valet prater se, cumq; se videt per se non posse subsistere, Deum quasi necessarium incipit perfidem inquirere, atque diligere, diligit itaque in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter Deum.*

Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & hæc superiore est longè perfectior. sic habet S. Augustinus: *Amicitia amor, inquit, debet esse gratuitus: non enim propterea debes habere amicum, vel amare, ut aliquid tibi præstet. Si propterea illum amas, ut præstet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, sed illud, quod præstat. amicus gratis amandus est propter sese, non propter aliud. si hominem te hortatur amicitia regula, ut gratis diligas, quam gratis amandus est Deus, qui iubet, ut hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine sunt, quæ offundant, per amicitiam tamen cogis te, ut etiam illa, quæ offundunt, in homine tolere propter amicitiam. Si ergo non debes propter quadam toleranda dissolvere amicitiam; Dei amicitia; quibus rebus debet cogi, ut dissoluatur, a te? Sanctus autem Bernardus tradit modum, quo ad posteriorem hanc actionem peruenitur: *Cum Deum cœperit homo occasione propria necessitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo quadam huiusmodi familiaritate, paulatim, sensimq; Deus innotescit, consequenter, & dulcescit, & sic gustato, quam suavis est Dominus, transit ad illum gradum, ut diligit Deum, non iam propter se, sed propter ipsum. sanè in hoc gradu diu statur. Addit verò S. Augustinus: *Sed dicitur es mihi, non Deum video, quomodo sum amaturus, quem non video. Modo ostendo, ecce amas amicum gratis. Sed forte homo senex est amicus iste tuus. Quid***

amas

amas in se, in carnum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme est, unde vides, quod amas? respondurus es te amare, quia homo est fidelis. ergo fidem amas. quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Deus. ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam sternere ad amorem Dei: cognosce autem Deum cogitando, orando, legendo, obediendo.

Tertia actio charitatis in Deum est imperare officia, & actus omnium aliarum virtutum, efficereque ut exercentur propter Deum solum: est enim charitas arx & regina virtutum. hæc autem actio si rectè obeatur, gratissima Deo est, & homini utilissima, quippe quæ totum hominem Deo dicat, & complet ianumeris magnifque meritis bonorum operum.

Secundus charitatis gradus est fortitudo, quæ sanè par est dignitati eius, hoc est, maxima. Audiatur S. Augustinus, & Scriptura sacra: *Intellige, inquit, vim charitatis, ipsa est virtus, quam nemo vincit. huius ignem nulli fluctus sæculi, nulla flumina tentationis extinguunt. de hac dictum est: vana lida est, ut mors dilectio. Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es; sic contra violentiam charitatis mundus nihil potest; a contrario enim similitudo data est de morte, quomodo enim mors ad auferendum violentissima est, sic charitas violentissima est ad saluandum.*

Ad hunc gradum maximè spectat nobilissima omnium actio, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis, & qua proximè Christum imitamur, qui postquam de sua morte, & passione locutus esset, addidit: Qui mihi ministrat, me sequatur. Et: Qui perdiderit animam suam, inueniet eam. nec martyrium solum, sed etiã spiritualis mors, qua homo moritur mundo, ut Christo viuat in perfectionis statu. Ob id pergit S. Augustinus: *Per charitatem multi mortui sunt sæculo, ut viuerent Deo. hac charitate accensi martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, sed tales, quos vere Christi charitas perduceret ad passionem. Legantur quæ sequuntur.**

Tertius gradus est alacritas: copulatur enim Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, imo ipsemet de se testatur: *Gaudemus in passionibus, sine dubio Dei amore toleratis, propter quem etiam ibant apostoli gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine IESU contumeliam pati. & martyres in tormentis lætitia summa, & inexplicabili perfusi, se nunquam lautius affirmabant epulatos esse. quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter CHRISTUM diligentes, posthabuerunt omnia mundi gaudia*

dia

Tertia actio.

Secundus gradus.

In Psalm. 47.
Cantic. 8.

Ioan. 15.

Ioan. 12.

Ibidem.

Tertius gradus.

Galat. 5.
1. Corinth. 13.
Colos. 1.
Act. 5.

Philipp. 3.

dia deliciasque, omnia vt stercora arbitantes, vt CHRISTVM lucri facerent.

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

AD EM est Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum. vtriusque enim amoris Deus vnus ratio est & causa. Hæc proprijs laudibus laudatur ab Apostolo, cum ait: *Si lingujs hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut as sonans, aut cymbalum tinniens, & si habuero Prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Caritas patiens est, benigna est. Caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit qua sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Non amulatur, idem est ac non inuidet, non agit perperam, ac non est procax, non est ambitiosa, vertunt alij, non agit inhonestè, vel non est fastidiosa. id est, nihil sibi indecorum putat, quantumlibet vile officium, modo profit.*

De charitatis ordine scriptum est: *Ordinavit in me charitatem, qua de resic S. Prosper: Iste, inquit, nobis dilectionis ordo seruandus est, vt sicut ordinata charitas possit, Deum principaliter diligamus, & propter ipsum in ipsa ea, qua diligenda sunt, tantum, quantum ipse precepit, diligamus, ipse enim precipit, vt corpora nostra propter nos, proximum, sicut nos, & ipsum plus diligere quam nos debeamus: Ita sanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, si eos fama non reprobatur, & vita commendatur, nos amplius impendamus, omnium profectus nostros esse credamus, & de aliorum peccatis, tamquam de nostris misericorditer lugeamus.*

Primus gradus charitatis erga proximum est propositum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes. gratis, inquam, quia vt ait S. Bernardus: *Licet vera charitas vacua esse non possit, non est tamen mercenaria.* & indigna res est charitati alium finem, quam Deum constituere. hæc autem dilectio, qualis sit, indicat S. Prosper: *Secundum nos, inquit, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad eternam vitam consequendam, sicut nobis salutem eorum consulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optamus, ita eis pro*

1. Corinthe. 13.

Cantic. 2.
Lib. 3. de Sira
contemplat.
sup. 15.

Primus gradus
charitatis.
Lib. de diligen-
do Deo.

Ibidem.

pro viribus subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus.

Prima charitatis actio est, amando non aliud, quam proximi bonum propter Deum querere: Nam *charitas*, inquit Apostolus, *non querit, qua sua sunt.* Et alibi præcipit: *Nemo quod suum est querat, sed quod alterius.* quæ pertinent ad auertendum amorem proprium, qui se se facillimè ingerit in huiusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariam.

Secunda actio est amare proximi spirituale bonum, ad quam spectant omnia misericordiae spiritualia opera, de quibus Apostolus: *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut Deus in Christo donauit vobis, & corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.*

Tertia actio est opitulari proximo, in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, siue corporis siue externa bona sint. & huc referenda sunt omnia misericordiae opera, quæ corporalia nominamus. *Filioli mei*, inquit S. Ioannes, *non diligamus verbo, neque lingua; sed opere, & veritate.*

Quarta actio est ædificatio spiritualis. *Vnusquisque*, inquit S. Paulus, *proximo suo placeat in bonum, ad edificationem.*

Secundus gradus est fortiter constanterque proximum diligere. ad quem gradum pertinent Apostoli verba: *Charitas omnia suffert, animo videlicet, & omnia sustinet*, etiam corpore, si opus sit. & quamuis ad primum etiam gradum spectet dilectio inimicorum; maximè propria tamen est huius secundi, qui facit vt homo vim sibi afferat aduersus tentationes odij & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persequuntur, aut iniurias nobis damnaque afferunt: hinc est, quod S. Augustino auctore: *Charitas oleo comparatur in Euangelio decem virginum. est enim illa via supereminetior, quam nominat Apostolus, omnibus enim, inquit, humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, supereminet oleum. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem seruaueris, vincit, si ordinem mutaueris, vincit: Caritas nunquam cadit.* Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab eodem S. Augustino: *sic, inquit, diligendus est inimicus, non in quantum inimicus, sed in quantum homo est, vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id est, vt ad regnum correctus reuocatusque, perueniat.*

Huius actus est tolerantia imbecillitatum erratorumque proximi nostri. *Debemus enim*, inquit S. Paulus, *nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere.* Et: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*

Prima actio.

1. Corinthe. 13.
1. Corinthe. 10.

Secunda actio

Ephes. 4.
1. Thessal. 5.

Tertia actio.

1. Ioan. 3.

Quarta actio.
Rom. 15.

Secundus gradus.

Serm. 25 de
Verbis Domini.
1. Corinthe. 12.Serm. 59. de
tempore.Rom. 15.
Galat. 6.

Tertius gra-
dus.
Galat. 5.

Tertius gradus est charitas erga proximum iuncta gaudio, prout etiam coniungitur ab Apostolo, cum numerat fructus spiritus dicens: *Charitas, gaudium, pax*, ac si charitatem perfectam consequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, ut charitatem exerceamus alacriter: *Qui miseretur, inquit, in hilaritate.* Et alibi: *Non ex tristitia, hilarem enim datorem diligit Deus.* Indicium vtriusque charitatis, est in primis zelus animarum.

Rom. 12.
1. Corinth. 9.

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

In Psalm. 18.
Concione 18.

ZELVS effectus amoris est, ut scribit sanctus Augustinus. Quare cum charitas sit amor, & amicitia quaedam excellens, ex ea etiam existet zelus. & quia duplex est charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus est, alter, quo bonum proximi procuratur, & eiusdem malum auer- titur, alter, quo Deo gloria quaeritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius est. Qua de re sic S. Thomas: *Amor, inquit, amicitia querit bonum amici, vnde quando est intensus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & secundum hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando si qua dicuntur, vel fiunt contra bonum amici, homo repellere studet. & per hunc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quae sunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere secundum posse conatur, secundum illud: Zelatus sum pro Domino exercituum.*

1. 2. q. 38. artic.
4.

3. Reg. 19.

Proficiens utroque zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximè, quo incendi solent veri Dei amatores ad omni studio procurandam salutem animarum, tanquam Deo summè gratam, praesertim si id vitæ ab eo institutæ consentaneum sit. ad quam rem proderit legisse, quæ scribit S. Chrysostomus: *Nihil, inquit, ita gratum est Deo, & ita curæ, ut animarum salus, sicut clamat Paulus dicens, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & iterum Deus ipse ait, nolo mortem peccatorum, sed ut conuertatur, & viuat. & propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non ut pereamus, neque ut supplicia nos torqueat, sed ut saluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. talem igitur habentes Dominum, tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum, tum nostra, tum fratrum nostrorum curam geramus. nam & hoc nostra salutis argumentum erit, & occasio, si non solum pro nobis ipsis solliciti; sed & proximo viles fuerimus, ipsum ad viam veritatis menu ducentes. & ut sciatis, quantum bonum sit, cum salute nostra, & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicentem,*

Homil. 3. in
Genes.
1. Timoth. 2.
Ezechiel. 18.

Microem. 15.

centem, qui educit preciosum, à vili, quasi os meum erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur. etenim ipse cum Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & omnia alia humana sustinuit, & crucem quoque suscepit, nisi ut nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoque Paulus clamat dicens; Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentia, ob misericordiam ineffabilem hac omnia propter nos, & salutem nostram suscepit; cur non & nos erga fratres iusti sumus, agnoscetesque eos, ut membra nostra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus? Concludit autem præ omnibus aliis huius vitæ curis de salute animarum agendum cum proximis. Et alibi: Nihil, inquit, est, quod anima possit equiparari, ne vniversus quidem mundus. Itaque, si immensas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, si vnā conuerteris animam.

Galat. 3.

Homil. 9. in 1.
Corinth.

Sanctus Gregorius verò sic scribit: *O quam vtilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis, & iniustitiæ retrahit, flammam charitatis accendit? hac est enim charitatis euidentis probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo studeat ad spem veniæ, delinquentes hortari. nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quam zelus animarum. exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad penitentiam confugere remedium admoeat.*

In Psalm. pen-
nitent.
In Psalm. mi-
serere.

Repetendum est etiam memoria sæpe, Christum, pro salute animarum vitam sanguinemque profudisse: idque in cruce. respondisse Carpo Episcopo (ut auctor est S. Dionysius) *Se iam in Caelis triuphantem si opus esset, iterum pro salute hominum, mortem obiturum.*

Epist. ad Do-
mophilum.

Primus igitur zeli animarum gradus sit propositum hoc tam insigne Charitatis officium obeundi, quacunque occasione oblata, quis enim est qui tantum beneficium, cum possit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius timor est, hac de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præstare potuerimus, negligamus: *Nemo dicat, inquit S. Gregorius, admonere non sufficio, adhortari idoneus non sum: quantum potes, exhibe, ne malè seruatum talentum quod acceperas, in tormento pendere exigaris.*

Primus gra-
dus.

Prima actio.

Homil. 6. in
Matth.

Secunda actio est tantum industriæ in re hac collocare, quantum suggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratosque esse, intelligimus. neque enim eadem ab omnibus expectanda sunt, satisque est, si se quisque pro acceptæ gratiæ viribus exerceat: *In quantum, ait S. Gregorius, vos profecisse pensatis, etiam vobiscum, alios trahite, in via Domini socios habere desiderate, si ad Deum tenditis, curate,*

Secunda actio.

Ibidem.

Apocal. 22.

ne ad eum soli veniatis. hinc in Apocalypsi scriptum est; Qui audit, dicat veni, ut qui iam in corde vocē superni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddat. & fortasse panem, ut indigenti porrigat, non habet, sed maius est, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quam ventrem moritura carnis terreno pane satiare.

Tertia actio.

Iacobi 5.

Tertia actio est oratio pro iis, quos ope nostra spirituali indigere cognoscimus: Orate, inquit S. Iacobus, pro inuicem, ut saluemini. Et paulò post: Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam, qui conuertit fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Quarta actio.

1. Corinth. 7.

1. Pet. 2.

Quinta actio.

Matth. 18.

Quarta actio est ædificatio sanctæ conuersationis: hac enim plerumque magis quam verbo peccatores incitantur ad poenitentiam: Sanctificatur, ait Apostolus, vir infidelis per mulierem fidelem. Et S. Petrus: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam.

Quinta actio est Correctio, de qua Dominus in Euangelio præcepit, & post præceptum ait: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quo loco monendus est proficiens, ut operam det huic Domini mādato, eo ordine, & modo, quem charitas requirit, ne fortè remissior sit in corrigēdo, quam res exigit, aut etiam ita præceps, ut offendant potius fratrem, perdatue, quam lucretur: Zelus, inquit S. Bernardus, absq; scientia minus efficax minusq; utilis inuenitur, plerumq; autē & perniciosus valde sentitur, quo igitur zelus feruidior ac vehemētor spiritus, profusiorq; charitas, eo vigilantiori opus scientia est, quæ zelū supprimat, spiritū temperet, ordinet charitatē.

Serm. 49. in Cantic.

Secundus gradus.

Galat. 2.

Marc. 6.

Secundus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis fuit in Apostolo cum ait: Restitui ei in faciem, quia reprehensibilis erat. Qualis in S. Ioanne Baptista, cum dicebat Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quod si accidat, ut labori nostro fructus, quem optamus, non respondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tam detrimentum zeli est, quam indicium fortitudinis, & constantis charitatis, cuius est, ut diximus, omnia sufferre. hoc enim est, quod ait David: Zelus domus tua comedit me, id est, exedit me. Et alibi: Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei. Et: Vidi prauaricantes, & tabescebam. Quem discipuli etiam in Domino IESU Christo in Euangelio agnouerunt. quo loco S. Augustinus: Quis comeditur zelo Domus Dei? qui omnia quæ fortè ibi videt peruersa, satagit emendare, cupit corrigere, nō quiescit, si emendare non potest, tolerat, gemit. Ibidē multa hac de re S. Pater, & ad extremū sic habet: Quomodo dat Deus aditū, quo modo aperit ianuā verbo suo, nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrati estis à Christo.

Psalm. 78.

Psalm. 118.

August. 2. tract. in Ioan. cap. 10.

Tertius zeli gradus est alacritas, quæ in Apostolo Paulo excellentissima fuit: Optabū, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et: Ego

Tertius gradus

Rom. 9.

2. Corin. 12.

liben-

libentissimè impendam, & super impendam ipse, pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar. Ad hunc gradum pertinet oratio Moyſis ad Dominum: Aut dimitte illis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti; Et facinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, ut narrat S. Gregorius. & hæc sunt zeli apertiora indicia.

De Prudentia.

CAPUT IX.

DE virtutibus Theologicis dicta hæcenus sunt, quæ proficienti sufficiunt ad earum exercitationē amplectendam. qui plura de his adhuc intelliget ex his quæ tractabūtur sequentibus libris, quinto præsertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & aliis, quæ ex eis deriuantur, agendum est. Harum princeps est Prudentia, quam hîc tractamus, non alia ratione, quam ea, qua spiritualis est, & proficientem iuuat ad progrediendū in via spiritus, prout postulat ratio diuino spiritu informata. Hæc autem sic describitur à S. Augustino: Prudentia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens, & hunc amorem, non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summa sapientia, summaq; concordia. Non describit autem S. Augustinus prudentiam per amorem, quod existimet, eam non esse intellectus habitum: nam eodem libro sic habet: Ad prudentiam, pertinet dignoscere appetendorum, & vitandorum, sed potius ut significet eam ab amore, quem summi Dei appellat, hoc est, à charitate proficisci, vel ad prudentiam spiritus pertinere, ex amore agere, charitateque ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum.

Prudentia non solū virtus est, ad proprias actiones ritè obeundas instituta, sed maxima ideo virtus est, quia aliarum etiam virtutum officiis ita præest, ut eorum norma sit, ad quam ipsa omnia dirigantur. Ideo S. Gregorius sic scribit: Ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. Et S. Bernardus: Discretio, inquit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq; ait, ordinatione tua perseverat dies, diem virtutem appellans. Est ergo discretio non tam virtus, quam quadam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque natura.

Lib. de morib. Eccl. cap. 25.

Cap. 24.

Lib. 2. moral. cap. 25.

Serm. 49. in Cant.

Psalm. 118.

Ad prudentiam spectant pleraque, quæ à Patribus differuntur de discretione, à Cassiano præsertim, qui ita scribit inter multa: *Est discretio non mediocri quadam virtus, nec quæ humana passim valeat industria comprehendendi, nisi diuina fuerit largitate collata.*

Prudentiæ partitio varia est: nam alia prudentia carnis, alia spiritus, de utraque S. Basilius: *Vna, inquit, est prudentia proprii commodi custos, & alieni doli obseruatrix, qualem serpens habet. ille si quid periculi imminere viderit, caput super omnia custodit. ea videtur esse versutia illa, quæ prona est ad proprium commodum, & simpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille seculi prudens, & iniustitia æconomus apud Euangelium. vera autem prudentia eorum, quæ agenda sunt, & non agenda, cognitio est, quam si quis rectè sectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq; discedet, nunquam vitiorum pestem incurret.* Hæc eadem diuisio prudentiæ est apud Apostolum, qui ait: *Prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta.* Et ad deprauatam quidem prudentiam illam pertinent omnia præcepta tyrannidis illius, quæ nunc ratio status à quibusdam dicitur, melius ab Ecclesia tyrannica politia nominatur, cuius sine dubio finis mors est, quia nihil sapit nisi terrenum atq; mortale, *commodum, inquam, proprium*, vt ait sanctus Basilius, *quanquam etiam mors, hoc est, peccatū mortale finis eius est, vt plurimum: dummodo enim benerebus suis consultum sit, proximi damnum, & Dei præpotentis offensionem nihil curat, prorsus quæ sua sunt, quarens, non quæ Iesu Christi. quare prudentia non est, sed fraus, versutia, & tyrannis.*

Vera porro prudentia triplex est, vt auctor est S. Thomas: *Vna, inquit, simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia æconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiae. & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni.* Et hæc postrema adhuc duplex est, vt idem docet: *Alia Regia in Principe, qui custos est iustitiæ, & boni publici procurator, alia militaris præsertim in exercitus duce, cuius consilio insultantes hostes comprimuntur.* Ceterum gradus in prudentia aliter accipiendi sunt, atque in virtutibus aliis, quæ vel in appetitu sunt tam rationis, quam sensus, vel ab eo magis pendent, quam prudentia, quæ habitus intellectus est. ideo penes actiones mentis, quæ propriæ prudentiæ sunt, considerantur. hæc autem sunt tres, consilium, iudicium, præceptio, siue imperium.

Primus igitur prudentiæ gradus est consilium de re agenda, vel non agenda, cum videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis consiliariis inquirimus idem. huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita sua misericordia, Spiritus sancti donum, quod id-

circo consilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tanquam Consiliario datur in iis rebus, quas humana ratione consequi non possumus. quæ sanè innumeræ esse possunt, vtpotè singulares, & vt aiunt contingentes. vt propterea dictum sit à Sapiente: *Timidas esse cogitationes Sapientium mortalium, & incertas prouidentias nostras.*

Prima Consilij huius regula est diuina lex, ad quam cogitatio & deliberatio omnis proficientis dirigenda est: *Et consilium meum*, ait Dauid, *iustificaciones tuæ.* Et Apostolus: *Contendimus placere illi. Quicquid igitur peccatum est, aut speciem peccati præfert, nec Dei gloriam spectat, alienum omnino sit à consultatione proficientis.*

Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & constituenda, quæ eius voluntati, legiue consona sint: *Dirige me*, ait idem, *in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam yolui.* Et: *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de quibus consilium capitur: hanc enim industriam exigit à nobis ille, de quo scriptum est: *Posui adiutorium super potente.* Et Salomon quanquam non nisi Deo placita cogitare iustum virum asserit, ea tamen ipsa, ab eo considerari pronunciat, cum ait: *Labia iusti considerant placita.* Et Dauid beatum cum dixisset hominem, qui non abiit in consilio impiorum, subiungit: *Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* Et alibi: *Et meditar in mandatis tuis.* Et: *Lex tua meditatio mea est.*

Quarta regula est sibi, suisque cogitatis non multum tribuere: *Ne innitatur*, inquit Sapiens, *prudentia tua.* Quod maxime faciendum est, cum de rebus propriis agitur. in huiusmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculosius erratur, præsertim, cum obstinate in sententia persistitur. quod vitium infectatur acerrimè S. Bernardus his verbis: *Lepra*, inquit, *proprii consilij ed perniciosior est, quod magis occulta, & quanto plus abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. hac illorum est, qui Zelum habent Dei, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consiliis acquiescere. hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, & quæ maior superbia, quam vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus Spiritum Dei habeat? Idololatriæ scelus est non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi repugnare. Eant nunc, qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut ceteri hominum, ecce arioli, & idololatra facti sunt.*

Quinta regula, in rebus grauibus adhibendi sunt in consilium aliqui, siquidem sapientia de se ait apud Salomonem: *Ego sapientia habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus.* Magna autem cura ponenda est

Primæ regula
Consilij.
Psal. 118.
2. Corinth. 5.

Secundæ regula
Ibidem.
Psal. 142.

Tertiæ regula
Psal. 88.
Prouerb. 9.
Psal. 1.
Psal. 118.

Quartæ regula
Prouerb. 3.
De resurre-
ctione, Serm. 3.

1. Reg. 15.

Quintæ regula
Prouerb. 2.

Eccles. 6.

Epiſt. 42.

Marc. 6.

Ioan. 7.

est in consiliariis deligendis: *Multi*, inquit Sapiens *sint tibi amici, vnus autem sit tibi consiliarius de mille.* Qua de re S. Bernardus sic præcipit: *Ad consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videantur, & beneuoli, absque prudentia, & beneuolentia non sunt perfecta consilia. propterea Dominus, & imprudens discipuli, & fratrum infidèle consilium refutabat, respondens improuido; non sapi, quæ Dei sunt, & maleuolis; vos ascendite ad diem festum hunc.* quo loco etiam illud obiter aduertendum. S. Bernardo eundem esse beneuolum, qui fidelis sit, & contrâ. Quàm alia multa, ex hisce consilij regulis consequatur, facillè intelliget per se proficiens. nobis ad reliqua pergendum est, cap. 22. plura dicturis.

Secundus gradus.

Secundus gradus prudentiæ spiritualis est rectè de iis omnibus, quæ in consilium allata fuerint diiudicare. quæ propriè discretio est, qua discernuntur vera à falsis, certa à dubiis, inutilia ab vtilibus, in tempestiua ab opportunis, honesta ab inhonestis, iucunda à tristibus, bona denique à malis, & inter hæc, quæ magis, minusue bona, & quæ loco, tempori, personæ, rei agendæ magis minusue conueniant: nec quid solùm, sed quantum, & quatenus in ynaquaque re statuendum, & progrediendum sit. Quam rem amplè Albertus Magnus profecutus est. *Discretio*, inquit, *vera est prudenter iudicare inter creatorem & creaturam, quid sit creator, & quid creatura. Item quid sit bonum, quid melius, quid optimum, quid malum, quid peius, quid possumum. quantum bonum sit appetendum, quantum malum detestandum. Item quantum reuerentiam debeat homo superiori, quantum clementiam inferiori & compassionem, qualem societatem aequali: qualiter debeat se habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad predecessores, qualiter ad successores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimicos, vt diligantur propter Deum, qualiter coram Deo occultè, qualiter coram homine manifestè: quæ refectio carni, quæ spiritui impendenda sit: quibus vestibus induendum: quando comedendum, quando bibendum, quando abstinendum, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantum, & quamdiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendum: quomodo se habendum ad laudem, quomodo ad reprehensionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quantum, & de quibus causis, cum quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendum, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare est vera discretio. Hac virtus est magistra omnium virtutum, statuens omnibus modum & ordinem. vbi autem discretio non est, ibi charitas non seruat ordinem, nec modum.*

Collat. 2. cap. 4.

Discretionis autem necessitatem, & utilitatem maximam esse, Patres docent: Tam beati Antonij, quam vniuersorum, ait Cassianus, sententia definitum est, *discretionis esse, quæ suo gradu intrepidum hominem perducit ad Deum.*

Deum, prædictasque virtutes iugiter conseruet illas, cum qua ad consumationis excelsa fastigia minore possit fatigatione conscendi, & sine qua multi etiam propensius laborantes perfectionis nequiverint culmen attingere. omnium namque virtutum generatrix, custos, moderatrixque discretio est. antè verò dixerat monachum si non possederit discretionem, necesse esse velut in nocte cæca oberrantem, non solùm in perniciosis foueis, præruptisque concidere; sed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludunt omnes, discretionem magnum Dei donum esse, quod non nisi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur, proinde difficillimam esse eius adeptionem. præcepta autem, quæ de ea traduntur, sunt huiusmodi, & quidem communia omnibus, qualia sunt hæc.

Primum est Cassiani: *Mensuram virium suarum conuenit vnumquemque nostrum diligentius antè pensare, atque ad eius modulum arripere quam liberit, disciplinam. quia quamuis omnes viles sint, tamen apta cunctis cuncta esse non possunt.*

Primum præceptum. Coll. 24. cap. 8.

Secundum præceptum est sancti Bernardi: *Sapientia est Deus, & vult se amari non solùm dulciter, sed & sapienter. vnde Apostolus rationale, inquit, obsequium vestrum. alioquin facillimè zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas, nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit, vt in ea incautè, & non cum ratione ambuletur.* Et alibi: *Virtus discretionis, absque charitatis seruire iacet. vt postea capite ultimo huius libri.*

Secundum præceptum. Serm. 19. in Cant. Rom. 12.

Serm. 23. in Cant.

Tertium præceptum sancti Gregorij: *Necesse est, vt artem quisquis continentia teneat, quatenus non carnem sed vitæ carnis occidat. nam plerumque dum plus iusto caro restringitur etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde necesse est, vt interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum, quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior, & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera ceruice contradicat: nec moueat. si quid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposito calce dominationis premat. sicque fit, vt dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur, & tamen hac nobiscum congrédi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem præualeant, nec rursum virtus, cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat.*

Tertium præceptum. Lib. 30. moral. cap. 14.

Quartum est Cassiani: *Sicut festinandum nobis est, ne appetitu corporea voluptatis in dissolutionem noxiam delabamur; ita est esse somnique refectio hora legitima etiam si horreat, ingerenda. vtrumque enim bellum aduersarij factione consurgit, & perniciosus continentia immoderata, quam saturitas remissa supplantat, ab hac namque ad mensuram distractionis intercedente salutari compunctione conscendi potest, ab illa non potest.*

Quartum præceptum. Coll. 2. cap. 17.

Quintum præceptum est sancti Gregorij: *Plerumque virtus cum indiscretè tenetur, amittitur, cumque discretè intermittitur, plus tenetur: nec mirum si*

Quintum præceptum. Lib. 30. moral. cap. 2.

in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum veilitate tendatur. Quod si otium relaxationis non accipit ferendi virtutem, ipso vsu tensionis perdit. sic aliquando in exercitatione virtus cum per discretionem praetermittitur, reseruat, ut tunc post virtus valenter feriat quando a percussione interim prudenter cessat. & his similia plura. haec exempli causa adferuntur.

Sextum praecceptum.

Sextum praecceptum est sancti Bernardi, & pertinet maxime ad incipientes, & religiosos. Ne incurrat, qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quae mater virtutum est, & consumatio perfectionis, haec nimirum docet, ne quid nimis. at verò quia omnino rara est aui in terris, huius discretionis locum in vobis fratres suppleat virtus obedientiae, ut nihil plus, nihil minus, nihil aliter quam imperatum sit faciatis. & hoc quidem eorum est, qui aliorum imperio parent, id, quod sequitur ad illos, qui imperant, spectat.

Septimum praecceptum. Lib. 2. de sacerdotio.

Septimum praecceptum est sancti Chrysostomi: Non temere ad delictorum modum & multam ipsam adhibere oportet, sed tanquam coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, cauendumque, ne dum confuere vis, quod interruptum est, fissuram deteriore facias: ac dum eum, qui lapsus est, erigere, atque emendare studes, casus ipse maior per te reddatur. hic lector repetat illa, quae scripsimus superiore libro ad extremum caput trigessimum quintum, & recurrat ad ea quae post dicuntur de discretionis spirituum, & de iudicij vsu, cap. 23.

Tertium gradum

Tertius gradus prudentiae est praecceptio, siue imperium, quo magna vi, & efficacia imperat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quae post consilium, ad rem agendam necessaria, & opportuna censentur. Accidere enim solet, ut ait sanctus Thomas, ut quod recte iudicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè: & idè post virtutem, quae est bene iudicativa, necessaria est finalis virtus principalis, quae est bene praeciptiva, scilicet prudentia. Ex quibus intelligitur praecipere vi & potestate efficaci esse primam prudentis hominis actionem, munusque praecipuum. At quam rem necessarium est magnum animi robur, quo superentur omnia, quae quo minus exequamur, quod prudentia praecipit, quodque intelligimus esse faciendum, impediunt.

Proverb. 24.

Vir sapiens, fortis est, & vir doctus, robustus, & validus, ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudenti consilio, rectoque iudicio instructa, voluntatem profus adigit ad parendum. neque enim praecceptio haec tam suasio est, quam vis, & actio, qua intellectus voluntatem mouet, ut accipiat, exequaturque mandatum, quod ipse proponit. ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum & institutum diuinitus videtur vniuersum illud donorum

rum Spiritus sancti praesidium, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primum proprium hominis bonum, deinde re ipsa perfici magna efficacia iubeat. ita sentire videtur sanctus Gregorius, cum sic scribit: Est timor Domini in mente, sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos, nullus est. quia non subleuatur ad pietatem, sed saepe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepererit, quae parcenda non sunt. peccata enim, quae feriri gehenna ignibus possunt, disciplina verbera sunt corrigenda, sed inordinata pietas, cum temporaliter parcat, ad aeternum supplicium pertrahit, ut ergo vera, & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est, ad scientiam, ut sciat, vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. sed quid si sciat, id agere, qui debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt, quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, & pauore collapsa, non valeat bona defendere, quae sentit. sed saepe fortitudo si improvida fuerit, & minus circa vitia circumspicit, ipsa sui praesumptione in casum ruit. ascendat ergo ad consilium, ut prouidendo praemuniat omne, quod agere fortiter potest, sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo potest bonum solidare, quod adiuvat? itaque a consilio ascendamus ad intellectum, sed quid si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam, ut hoc, quod acutè intellectus inuenit; sapientia mature disponat.

Homil. 19. in Exech.

De electione.

CAPUT X.

LECTIO actio quidem voluntatis est, sed Prudentiae proles, eiusque actionibus ita complicata, ut sine bona electione nulla sit prudentia, & sine prudenti consilio rectoque iudicio, nulla sit electio. Quare in syllogismo, quem appellant prudentiae, principia sunt consilium, & iudicium, quorum priore inuenimus, quae nobis ad praestitutum finem adipiscendum conferunt, posteriore verò iudicamus, quae ex multis propositis eligi debeant. Clausula verò, & conclusio est voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quae certa ratione didicimus vsui nostro inferitura. quibus accedens rationis, & prudentiae praecceptum, vltimam quasi manum imponit actioni humanae. ut nihil supersit aliud quam

executio. quare actionis humanæ anima electio est. hæc autem libera est: propterea ut rectè sanctèque exerceatur, magnoperè proficienti laborandum est, idque in omnibus, quæ sub electionem cadere possunt. quæ in primis sunt illa, quæ dubia sunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quem, nullus, quod sciam, ex instituto argumentum hoc tractauit. Eius ego vestigiis insistens colligam, quæ apud Patres sparsa, dissectaue reperero.

Ponatur autem tanquam fundamentum, nihil aliud proficienti propositū esse debere, dum deliberat, quam vnam Dei voluntatem, & gloriam. ad quam cognoscendam se omni studio, præsertim verò bonis actionibus, inter quæ sint etiam aliqua seuerioris pœnitentiæ opera comparare debet. *Obsecro vos*, inquit Apostolus, *fratres. per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Ex quibus simul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quærendam esse, sed perfectam, semperque illi in optatis esse debere Dei gloriam maiorem, ad quam tanquam ad vnum scopum dirigat omnem consultationem & deliberationem suam.

Ad hunc præclarissimum, & omnium optabilissimum finem consequendum præparandus in primis est animus expiatione peccatorum, & conscientia munditia. nam non solum non illustrat Deus supernaturali lumine mentem peccatis obnoxiam, sed auerfatur, nec se illi docendo coniungit, sed eam potius prosequitur odio, & ut indignam gratiæ suæ donis, crasis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et si quod aliquando ex infinita misericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione completur, ut perspicuè videat, quid sibi sit agendum, eadem peccatorum laqueis irretita tenetur, ne possit, quod intelligit re ipsa præstare. Quod copiosè tractans S. Gregorius. sic ait: *Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritum adiuuari non possumus: plerunque enim videmus quæ agenda sunt, sed opere, non implemus, nitimur, & infirmamur. mentis iudicium rectitudinem conspiciat, sed ad hanc operis fortitudo succumbit. quia nimirum iam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo, quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Quod damnatum ex quocunq; peccato quidem, sed ex eo maxime proficitur, quod aliqua consuetudine iam inueterauit.* Ob id subiungit idem S. Gregorius: *Vsitate etenim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem conatur.*

Homil. 31. in
Euangel.

ur, & labitur, quia ubi spontè diu persistit, ibi, & cum voluerit, coacta cadit. bene de hac nostra incuruatione, ex typo humani generis per Psalmistam dicitur, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. contemplatus namq; quod ad supernam lucem intuemdam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus mentis suæ tenebras secum portat, superna non appetit, infernis intendit; celestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo versat, hoc quod de suo genere doluit, in se ipso exclamauit, dicens, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque: contemplationem namque celestium perdens, si sola carnis homo necessaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus esset, sed tamen vsquequaque non esset. quem ergo à supernis cogitationibus non solum necessitas deiecit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solum incuruatus, sed vsquequaque incuruatus est.

Hanc ob causam ante omnem de re graui consultationem, consultissimum homini est, confessionem peccatorum magna animi contritione, & firmo emendationis suæ proposito instituire, purumque se ac integrum, quoad fieri poterit sistere præsentia Dei, quem consulturus est. Ad hæc porro omnia nulla expeditior via est, quam in secretiorem aliquem, priuatumque locum secedere sub disciplina spiritalis alicuius Patris, multoque magis in eundem secessum afferre animum vacuum ab omni cura, terrenaq; sollicitudine, quod etiam scriptum reliquit ex parte aliqua S. Gregorius, cum ait: *Dum ad ea, quæ foris sunt per sollicitudinem vigilamus, interna & spiritalia non sentimus.* *Repulsio itaque terrene curæ, præparatio est nostra ad perceptionem supernæ gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infusio diuini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis.* Et alio loco: *Intentioni, inquit, animæ si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur: nam quod extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per prospectum potest. quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cum riuos fontis obstruimus, fluentia surgere ad superiora prouocamus.*

Nihil est autem magis necessarium ad deliberationem sanctè instituendam, quam si præsertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione sit liber, & quantum fieri potest solutus & quietus. Quare, inquit idem S. Gregorius, *restringenda sub ratione potestas, siue mens est, nec quicquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore, iustum omne putat, quod fecerit. ob quam rem, scribit Mediolanensibus Clericis, ut in designando Antistite, nullus neglecta utilitate communi suo lucro prospiciat; ne si quisquam propria commoda appetit, friuola estimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Supercecidit, ait Prophetæ, ignis, scilicet passionis animum incendens,*

& non viderunt solem. caccata enim cupiditatibus mens, presentem lucem veritatis minimè intuetur.

Electiōni proficientis subiecta materia, vel est ipse totius vitæ status, vel alia aliqua res, quæ digna sit, vt in consultationem eius veniat. qualis fuit, quam aliquando apud se habebat S. Hieronymus, an monachum professus Romæ, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitam traduceret, & plerique sancti viri creati Episcopi, an Episcopatum suscipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione, deniq; vitæ certo statu stabilito, quas nã debeat proficiens sibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Vniuersè autem loquendo, duplex est electiōnis ratio. prior est, quando voluntatem hominis diuina virtus sic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus sequatur impulsus illum, siue id repente fiat, siue antecedente spiritali aliqua, interna que motione spirituum diuersorum, de quibus post loquemur. quod accidisse, certum est, sanctis Matthæo, & Paulo Apostolis, cum ad Christi Apostolatam vocati diuinitus sunt. & aliis quotidie contingit, qui à mundi periculis in tranquillum alicuius religiosæ familiæ portum à Deo hoc modo perducuntur.

Posterior electiōnis ratio est, cum vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & solius Dei gloriæ, propriæque salutis ratione habita, rem, de qua deliberat suis ponderibus, in vtramque partem diligenter examinat. tandemque rebus omnibus accuratè discussis, & oratione ad Deum religiosè facta, statuit quod sibi in eare faciendum sit: vel etiam ommissa longiore disputatione, via compendiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo positus, aut ante Dei tribunal constitutus fecisse se vellet, deinde mox decernens, se illud ipsum omnino facturum. quæ omnia exemplis quibusdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter sunt.

De quibusdam electiōnis prioris exemplis.

C A P V T X L

LECTIōNIS illius, quæ repente fit, præter Apostolicas vocationes exempla perspicua sunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortassis etiam S. Francisci apud S. Bonauenturam, & aliæ multæ, quæ in historiis sacris passim legentibus occurrunt. ad quod genus spectant etiam

In Vita S. Ant.
In Vita S. Hil.
In Vita S. Fran-
cisci.

etiam electiōnes aliæ repentinæ non ad vitæ statum pertinentes, sed ad graues alias aliquas actiones obeundas, ad quas suo instinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielem ad innocentis Susannæ defensionem. Paulum ad Hierosolimam adeundam, etiam cum vitæ discrimine, ad Cæsarem appellandum, & aliæ multæ.

Daniel. 13.
Act. 20. 3
25.

Electiōni autem, quam antecedunt, & pariunt experimenta spirituum diuersorum cum magna animi commotione, & feruore, nullum haud scio, an inueniatur exemplum magis congruens, quam quod de sua conuersione, ad Deum, & vitæ statum perfectiorem narrat S. Augustinus per multa capita suarum Confessionum: ex quibus, quæ ad id pertinent verba, sic desumpsimus: *Sed vbi, inquit, homo tuus Simplicianus de Victorino ista narrauit, exarsit ad imitandam.* Et post: *Cui rei (hoc est, vacandi tibi) suspirabam ligatus non ferro, sed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem Deus sola certè iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates, vna vetus, alia noua, illa carnalis, alia spiritalis, constigebant inter se, atq; discordando dissipabant animam meam. sic intelligebam meo ipso experimento id, quod legebam: quomodo caro concupisceret aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. ego quidem in vtroq; sed magis in eo, quod in me approbaram, quam in eo, quod in me improbaram. ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quod faciebam volens. sed tamen consuetudo aduersus me pugnator ex me facta erat, quoniam volens, quod nollem perueneram, & quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? & non erat iam vlla excusatio, qua videri mihi solebam, propterea nondum me contempto seculo seruire tibi, quia incerta mihi esset perceptio veritatis: iam enim & ipsa certa erat, ego autem adhuc terra obligatus, militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est. Ita sarcina seculi veluti somno asolet dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. & sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumq; sano iudicio vigilare præstat, differt tamen plerumq; homo somnum excutere, cum grauis torpor in membris est, eumq; iam displicentem carpit libentius, quamuis surgendi tempus aduenerit; ita certum habebam esse melius tue charitati me dedere, quam meæ cupiditati cedere, sed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat. non enim erat, quod tibi responderem, dicenti mihi surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. & vndique ostendenti vera te dicere; non erat, quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta, & somnolenta. modò, ecce modò, sine paululum. Sed modò & modò non habebant modum, & sine paululum in longum ibat. Frustrà condelectabar legi sua, secundum interio-*

Lib. 8. Confes-
sionum, cap. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11.
& 12.

Galat. 5.

Ephes. 5.

interiorem hominem, cum lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meae, & captiuum me duceret in lege peccati, quae in membris meis erat, lex enim peccati est violentia consuetudinis, quae trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur.

Hæc S. Augustinus scribit de pugna interiori, quæ in se ipso experiebatur: cum nondum solutus esset cura carnis, & uxoris ducendæ: cui se maximè deuinctum propter inueteratam consuetudinè peccati ingemiscebat. nec tamen ea se expedire, aut volebat, aut poterat. narrat deinceps, qua occasione illa etiã vincula reuulserit Deus, eamque fuisseturum à S. Antonio præclare, & sanctè gestarum narrationè à Potitianio in sermonè adductam: deinde commemorationem Monasteriorum, & multorum Dei feruorum in illis castissimè degentium, quorum adhuc notitiã habebat nullã ea tempestate Augustinus. postremò conuersionem; quorundam imperatoris familiarium, qui antedictis exemplis, ad continentiam, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo sponsis etiã, quibuscùm iam fecerant sponsalia, remiserunt. Pergit tunc ille sic: Narrat hac Potitianus, tu autem Domine inter verba eius retorquebas me ad me ipsum, auferes me à dorso meo, ubi me posueram, dum nollem me attendere, & constituebas me ante faciè meam, ut viderem quàm turpis essem, quàm distortus, & sordidus, maculosus, & vlcerosus. & videbam & horrebam, & quod à me fugerem, non erat. & venerat dies in quo nudarer, & increparet me conscientia mea. ubi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertum verum nolle te abiicere satiricam vanitatis. Ecce iam certum est, & illa te adhuc premit, humerisq; liberioribus pennas accipiunt, qui neq; ita inquirendo attriti sunt, nec decennio, & amplius ista meditati. ita rodebat intus, & confundebar pudore horribili vehementer, cum Potitianus talia loqueretur. terminato autem sermone & causa, qua venerat, abiit ille, & ego ad me, quae non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellauim animam meam, ut sequeretur me conantem post te ire? & renitebatur, recusabat, & non se excusabat. consumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remiserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu consuetudinis, quo tabescebat in mortem.

Tum in illa grandirixa interiorum domus meae inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid est hoc, quod audisti? surgunt indocti, & Caelum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis sine corde, ecce ubi voluimus in carne, & sanguine. an quia præcesserunt, pudet sequi? & non pudet nec saltim sequi? Dixi nescio quæ talia, & abripuit me ab illo astus meus, cum taceret atronitum intuens me: neq; enim solita sonabam: plusq; loquebantur animam meam frons, gena, oculi, color, modus vocis, quam verba, quae promebam. Hortus quidam erat hospitij nostri, quo nos utebamur, sicut tota domo. illuc me abstulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggressus eram, donec exiret, quae tu sciebas. Ego autem non, sed tantum insaniebam salubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali essem.

essem, & ignarus quid boni post paululum futurus essem. abscessi ergo in hortum, & Alipius pedem post pedem. Sedimus quando poterimus remoti ab adibus. Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod non irem in placitum, & pactum tecum Deus meus, in quo eundem esse, omnia ossa mea clamabant.

Sic egrotabam, & excruciebar accusans memetipsum solito acerbius nimis ac voluens, & versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, qui iam exiguo tenebar, sed tenebar tamen. & instabas tu in occultis meis Domine seuera misericordia, flagella ingenians timoris, & pudoris, dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & non faciebam: nec relabebar tamen in pristina, sed de proximo stabam, & respirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, hæsitans mori mortem, & vitæ viuere. punctum ipsum temporis quo aliud futurus eram, quanto propius admovebatur, tanto ampliorem incuriebat horrorem, sed non recutiebat retrò, nec auertebat, sed suspendebat. retinebant me nuga nugarum, & vanitates vanitatum antiqua amica, & succutiebant vestem meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento isto non erimus tecum ultra in æternum. quas sordes suggerabant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus, quàm dimidiis à dorso muscitantes, & discedentes furtim vellicantes, ut respicerem, cum diceret mihi consuetudo violenta, putasne sine istis poteris? Sed iam tepidissime hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciè, & quod transire trepidabam casta dignitas continentia honestè blandiens, ut venirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum piæ manus plenas gregibus honorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus. irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu non poteris, quod isti, & istæ? an verò isti, & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Quid in te stas, & non stas? proiice te securus in eum, noli metuere, non se subtrahet, ut cadas, proiice te securus, excipiet te, & sanabit te. Ita controuersa in corde meo, & Alipius affixus lateri meo.

Vbi verò à fundo arcano alta consideratio contraxit, & congestit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & ut totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alipio, & successi remotius, quàm ut possit mihi onerosa esse etiam eius presentia. mansit ille ubi sedebamus nimis stupens. Ego sub quadam fici arbore straus me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymarum, & proruperunt flumina oculorum acceptabile sacrificium tuum, & non quidem hæc verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi, & tu Domine vsque quid? vsque quid Domine irasceris in finem, ne memor fuerim iniquitatum nostrarum antiquarum; quamdiu, quamdiu eras, eras. Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meae? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege. tolle lege. Itaque concitus redij ad eum locum, ubi sedebat Alipius: ibi enim posueram

Lib. 3. cap. 7.

Cap. 8.

Cap. 11.

Cap. 12.

posueram codicem Apostoli, cum inde surrexeram. Arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quod primum coniecti sunt oculi mei: Non in commestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitis, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam nefeceritis in desideriis, nec ultra uolui legere, nec opus erat. Statim quippe cum sine huius sententia, quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnis dubitationis tenebra diffugerunt. Hanc deliberationem paulò post Deo acceptam refert Augustinus, se ipsum Deo in holocaustum offerens adhibitis uerbis Psalmi: Dirupisti Domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.

Huic conuersioni S. Augustini similis extitit Conuersio B. P. Ignacij Fundatoris ordinis nostri, quod attinet præsertim ad diuersorum spirituum antecedentem commotionem, ut latè prosequuntur eius uitæ scriptores. Alia possent non dissimilia exempla proferri, & uerò quotidie accidunt huiusmodi conuersiones: sed ad alia producenda ueniendum est, quibus illustretur posterior electionis ratio.

Non est tamen prætermittendum illud, quod in historia conuersionis S. Augustini obseruatione etiam dignum uidetur. Alipium Augustino ueluti magistrum spiritus assidentem, illum non deserere, quod est beneuolentiæ, non tamen uigere, quod est prudentiæ. sinere Deum cum Augustino agere per se ipsum, quod scientiæ huius spiritualis primum principium est, obseruare tamè perturbationum eius motus, ut in tempore consilium dare possit, denique quod postea sequitur, infirmum in fide suscipere, quod est maximæ charitatis, & caput ad certam uictoriam.

Exempla posterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

POSTERIOR eligendi ratio est ea, ut diximus, quæ utriusque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illustrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac salutis propriæ magis consentaneam esse. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapsus S. Chrysostomo hortatore, sanitati, & Monasticæ exercitationi restitutus est. ita enim scribit Sozomenus: Erat Theodorus Scriptura sacra, ac reliqua tum Oratorum, tum Philosophorum disciplina satius peritus. & ab initio quidem cum in sacras leges incidisset, & cum sanctis uirum conuersaretur, hoc uitæ genus approbat, ac seculare damnabat. sed in eodem hoc proposito non persistit: uerum penitentiæ ductus, ad aliam uitæ consuetudinem perductus fuit. Et quod est consentaneum, contrariis argumen-

Rom 13.

Lib. 9. Confess.
cap. 1.
Ps. 115.Rib. ad. lib. 1. c. 2.
Maffensis lib. 1.
cap. 2.Lib. 3. Eccles.
hist. cap. 2.

ti propositum suum ornans ex ueterum exemplis (erat enim uaria lectio) in uerbem reuersus est, conducibilis id sibi fore, sua opinione statuens, quo ipse potiri concupiscebatur. Ioannes Chrysostomus igitur, intellecto quod ille negotiis mundanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus esset, epistolam tum uerbis, tum sententiis diuinorem, quam ut ea mens humana capiat, ad illum conscriptam transmisit. Ille uerò, ubi in eam incidisset, penitentiæ ductus fuit, ac rursus facultatibus relictis, & nuptiis abdicatis Ioannis consilio saluatus, ad Philosophicam uitam regressus est.

Hæc ea epistola est, quæ secunda inscribitur ad Theodorum lapsum, cuius hoc est argumentum.

Primum S. Pater flagitij grauitatem proponit, idque tribus rationibus, quod se ex fratrum numero spontè deleuerit, quod negligendo calcauerit quidquid ante de pectore Christo sponderat, quod militiam spiritualem deseruisset. Deinde quasi leuiorem reddens hanc culpam lapsus præ obstinata uoluntate non respiciendi, illum pulcherrimis similitudinibus animat, ut resurgat, athletæ, militis, nauitæ: nam neque tam graue est athletæ cecidisse, quam iacere deiectum; nec tam reprehenditur miles, qui de prælio reuertitur uulneratus, quam qui turpiter arma deposuit, ne amplius uulneretur: nec tam irrisione dignus est nauitæ, qui semel naufragio facto, nauis & mercibus sit spoliatus, quam qui ob id desperatione concepta, nauigare desisset. addit exemplum etiam martyrum quorundam, quibus non tam turpe fuit semel Christum negasse, quam postmodum mutato consilio, se se tormentis obiecisse gloriosum. Post hæc quasi causam reddens eius lapsus, ex ea, & uires addendi, & cohortandi argumentum sumit. nam nihil sanè mirum est, ipsum dum pugnaret, uulneratum fuisse, proprium enim est fortissimi cuiusque militis, dum pertinacius hostes insequitur, aut cadere, aut vincere. neque uerò illi ualde uitio uerti debere, si dum subito serpentem occisurus aggreditur, minimè morsum tetri dentis euaserit. nam si constantior redeat, & paululum corde confidat, non modo posse impressi uulneris uestigia repente delere, sed etiam caput scelerati anguis extinguere. Postea cogitationem quandam, quæ illum retardare posse uidebatur, amouet. terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quod in initio, quando & animus uidebatur esse maior, & audacia promptior, cecidisset: ait enim id astutissimi hostis consilio factum, qui inuidtum debellatorem sibi crescere sentiens, occupare festinauit. quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium signa uirtutum, quæ suæ conuersionis initio ediderat: uerum nihil profecisse Diabolum, imo etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium suum gessisse. nam si redire ad pugnam uelit, id tantum effectum priore casu, ut fortior resurgeret. etenim ut è portu soluenti mercatori ad merces emendas occurrens pirata, id tantum efficit ut è commerciis reuertens, tutus euadat, ac sicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter ferit, efficit sauiorem in sui perniciem, sic Diabulus priore illo casu Theodorum magis ad certamen animarit, quam debilitarit.

His addit egregium dictum è media Philosophia, atque hominum natura perisum, lubricum esse natura genus mortalium; verum, vt facile cadit, ita & velociter surgere, ad quod confert Davidis exemplum, qui tãmeti duplex ab hoste vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetravit, non tamen ideo tertio se ipse percussit, sed mox, ad medicum conuolauit, oportuna medicamenta plagis impofuit, lachrymas, preces, peccatorum confessionem, quibus rebus effecit non solum, vt ad pristinam dignitatem rediret, verum etiam Salomonis vitia obumbraret, quem spoliari omni dignum imperio suorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, ad aliud maius euertendum, aggreditur, nam cum sese eloquentia studiis Theodorus dedisset, magnamq; in iis laudem consecutus esset, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cum fructus colligendus esset, alio animum vocare: præclaram esse speciem tribunalium; illustrem fori gloriam, immensi fructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur, sed quis se hac cogitatione decipi sinat, cum sibi ponit ob oculos Christi iudicium, atque tribunal? iste, qui nunc à nobis contemnitur, nos sine dubio iudicabit, deinde coram hoc Iudice, atq; ante hoc tribunal excusationes omnes illas, quibus se tueri posset Theodorus examinans, quàm inanes sint, & futiles, ostendit. Tum nihil in hoc seculo beatum, nihil optabile demonstrans, immò misera potius omnia, & fugienda, nihil excelsius docet humilitate, in qua, quoniam requiescit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religioſe vitæ laudes conuerſus, eam inſtar rupis excelsæ ait eſſe, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera securi ipſi proſpiciamus.

Ad extremum nullum eſſe poſt hanc vitam penitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egreſſis è ſtadio, ac ſpectaculis ex more finitis, nullus datur luctum reperendi locus; quamdiu verò in ſtadio ſunt, ſemper licet ſperare palmam; docet, quanto in pretio vita hæc ſit habenda, non alia de cauſſa, niſi, vt maligni Demonis gladium eiusq; violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoriæ palmam glorioſè comparemus.

Nuptiarum igitur & religioſe vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato ſeculo, & thalamo, clauſtrum repetiit, in quo ita religioſè, & ſanctè vixit, vt Moſpueſtiæ poſtea in Cilicia Epicoſpus creatus ſit.

Eiuſdem electionis exemplum ſuppeditat nobis S. Hieronymus, cum deliberationem ſeruandæ virginitatis nobiliſſimæ puellæ Demetriadis deſcribit: Refert primum vtriuſque teſtamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contra deinde quomodo à tã ſancto propoſito eã remouerent, & quaſi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, ſuſpicionés ſue. Metuebat enim, ait, ne auiam, matremq; offenderet, quarum cum incitaretur exemplo, voluntate, & ſtudiis terrebatur.

Epistol. ad Demetriadem de virginitate scribit.

terrebatur, non quod displiceret eis sanctum propositum, sed quod pro rei magnitudine optare id, & appetere non auderent. Sic tandem eam apud semetipsam cogitantem & statuentem inducit: Quid vitra differo? cum iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secretò, & absque arbitris, noctem habens pro solatio, talibus se fertur armasse consiliis: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pudore defendis? libertate opus est, & audacia, quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiundo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo sustineres tribunalia persecutorum? Et paulò post: Rumpe omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, assume scutum fidei, lorica iustitiæ, galeam salutis, procede ad prælium, habet & pudicitia seruata martyrium suum. Quid metuis auiam? Quid formidas parentem? forsitan & ipsæ velint, quod te velle non credunt. His & aliis compluribus inflammata stimulis omnem corporis cultum & habitum sæcularem, quasi propositi sui impedimenta proiecit. Alia his affinia multa possent afferri, quæ studio breuitatis omittuntur, & hæc satis sunt ad electionis formulas explicandas.

Cæterum quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem peruenisse, adducto videlicet ante mentis oculos mortis articulo, & postremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illustratur. Si quidem S. Gregorius Nyſſenus est auctor, Ephrem adolescentem, cum de iudicio, cogitationibus semper occuparetur, mundum, & quæcunque in eo sunt, effugisse.

Iosaphat Regis Indorum filius (scribit S. Damascenus) cognita mortis necessitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus est, vt accedente postea Barlaami sanctissimi monachi persuasione non solum sit ad Christi fidem conuerſus, sed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in Sylvas ac antra se abdiderit, vbi sanctissimè, seuerissimeque vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus est ad regnum fratris denunciandum, vitamque monachi traducendam. Michaël item Paphlagonus Constantinopolitanus Imperator, & posterioribus seculis Vitalis Candianus Venetorum Dux,

& Ioannes Picus, comes Mirandulanus, & alij.

* * *

Orat. de S. Ephrem.

Cap. 5. & 6. hist. Iosaphat.

Aymoinus lib. 4 cap. 60.

Zonaras 3 par. annal.

Sabellicus. Franciscus Picus.

De discretione spirituum.

CAPVT XIII.

MEMINIT spirituum discretionis Apostolus, cum recen-
set gratias gratis datas. ex quo intelligitur, reperiri eti-
am posse in peccatoribus. nec mirum. nam consolatio
ipsa, quæ à diuino spiritu in mentem immittitur, pecca-
toribus etiam communicatur. qua de re sic scriptum est apud Ri-
chardum de sancto Victore: *Impij, quibus erit in futuro vae, hæc quan-
doque etiam intimis donis resciantur. Inimici Domini ait, mentiti sunt ei, &
cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. inimici ergo di-
cuntur, & tamen, non tam ex frumento, quam ex adipe frumenti saturantur
etiam mystica, & interna percipientes.* Et quidem Deus, quod amoris est,
quod amicitia etiam indignis facit, sed qui gratiam ab eo percipit,
& non se versa vice amicum exhibet respondendo gratia, & dignè ex
hoc operando, inimicum se facit, & ad cumulum damnationis hanc
sibi vertit. id, quod etiam S. Bernardus sentire videtur, eodem ad hu-
ius rei confirmationem adhibito scripturae loco. Quod quanquam
ita est, vt plurimum tamen donum hoc discretionis spirituum in
sanctis viris inuenitur tantum, quamuis, non in omnibus, quia *spiri-
tus diuidit singulis prout vult; cum enim scribit Apostolus: Spirituali iu-
dicat omnia, & ipse à nemine iudicatur,* de viro iusto loquitur, & mundis
corde potissimum promittitur lux spiritualis, & visio Dei à Christo
Domino.

Prudentiam certè requirit discretionis spirituum donum; qui-
pe prudentia quædam spiritualis est, & diuina, institutum vt docet
S. Thomas, sicut alia gratia gratis data ad hoc, vt homo instituat in
rebus diuinis, quæ humanam rationem superant: propriè autem ad
explicanda cordium occulta. de quo sic scribit S. Chrysostomus: *Dis-
cretio spirituum significat cognitionem, quis nam spiritualis sit, qui non: quis
Propheta, & qui deceptor. quod & Thessalonicensibus dicebat Apostolus: Prophe-
tias nolite negligere; omnia autem probate, quod bonum est tenete. etenim tunc
nulla falsorum Prophetarum differentia erat, cum Diabolus cum veritate menda-
cium confundere niteretur.* Quare à S. Anselmo Discretio hæc difficillima
appellatur, cum inquit: *Et spiritus malignus, quasi tranquillus agit, ac sine ve-
xatione aliqua corporis assumpto humano spiritu dicit, quod potest. quando etiam
vera dicit, & utilia prædicat ad hoc, vt cum illi in manifestis bonis creditum fuerit,
seducat ad sua. iste quippe discerni non potest, nisi dono Spiritus sancti, non enim*

magnum

magnum est, tunc eum dignoscere, cum ad aliqua deuenit, vel perduxerit, quæ
sunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis discernitur. dono
autem Spiritus sancti in ipso primordio, quo multis adhuc bonus apparet, conti-
nuidi iudicatur an malus sit. sed & spiritus hominum, id est, voluntates, hoc dono
Dei discernuntur bonæ, à malis.

Porro auctore S. Bernardo sex sunt spiritus quos discernere oportet. Primus est diuinus, de quo David: *Audiam, quid loquatur in me Do-
minus meus.* Secundus est Angelicus, quem Zacharias Propheta com-
memorans, ait: *Angelus, qui loquebatur in me.* Tertius est Diabolicus, de
quo in Psalmis scribitur: *Immisiones per Angelos malos.* Quartus est hu-
manus: *Quis enim hominum,* ait Apostolus, *scit quæ sunt hominibus, nisi spiri-
tus hominis, qui in ipso est?* Quintus est spiritus carnis, cuius meminit i-
dem Apostolus, cum scribens Colossensibus testatur quosdam infla-
tos spiritu carnis suæ. Sextus est spiritus mundi huius, quem S. Paulus ne-
gat Apostolos accepisse, accepisse autem spiritum, qui ex Deo est. Ex his
spiritibus tres perspicue falsi & mali sunt. Diabolicus, carnalis, & mû-
danus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus.
quamuis humanus indifferens potius est dicendus. vtrifq; enim, bo-
nis, inquam, & malis adhæret, & seruit.

In vnoquoq; autem spiritu duo vt plurimum consideranda sunt:
primum est lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur instinctus:
secundum est motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua sit
oportet, siue sit amor, & gaudium, siue odium, mæror, & similes af-
fectus, qui in animo gigni consueuerunt, cum præsens adest instin-
ctus. à quibusdam, vt à B. Patre Ignatio huiusmodi omnes animi af-
fectiones communi nomine consolationis, & desolationis appellan-
tur. de vnoquoq; nunc est sigillatim agendum.

De spiritu Diuino, & Angelico.

CAPVT XIV.

DIUIVS spiritus, à sanctis Patribus appellatur etiam lo-
cutio Dei, & inspiratio aduentus sponsi, verbi visitatio, & alius
nominibus, quibus in multis scripturarum sanctarum
locis idem spiritus significatur. Est igitur hic spiritus lo-
cutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga
bonum suum coniuncta. de qua S. Bernardus: *Felix, inquit, & beata a-*
nima, quæ venas susurrj diuini percipit in silentio, frequenter iterans illud Sa-
muelis, loquere Domine, quia audit seruus tuus.

Serm. de sepe.
spir. qui de sex
spiritibus in-
scribi debet, no-
de septem.
Psalm. 84.
Zachar. 1.
Psalm. 77.
1. Corinth. 2.
Coloss. 2.
1. Corinth. 2.

Serm. de 7. spi-
rit. 1. Reg. 3.

De

Prima regula.
Secunda regul.
post. Annor.

De hoc spiritu primam hanc regulam tradit B. Pater Ignatius his verbis: Solius est Dei consolari animam nulla precedente consolationis causa, cum sit hoc proprium Creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere & mutare. causam verò precedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neq; voluntati nostra quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causare, ex se possit. Qua de re sic S. Bernardus: Fateor & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluries: cumq; sepius intrauerit ad me, non sensi. aliquoties cum intrauit, adesse sensi. adfuisse recordor, interdum & presentire potui introitum eius, sentire nunquam, sed nec exitum quidem. nam vnde in animam meam venerit, quòue abierit denud eo dimittens, sed & qua vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: nescis vnde veniat, aut quò vadat. nec mirum tamen, quia ipse est, cui dictum est; & vestigia tua non cognoscentur. Et paulò post: Quæ igitur cum ita sint omnino inuestigabiles via eius, vnde adesse nôrim? Viuum & efficax est, moxq; vt intus venit expergescit dormitantem animam meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumq; erat, & male sanum. & cætera, quæ supra retulimus cap. 38. lib. 2. post quæ pergit: Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum sponsus, nullis vnquam introitum suum indicium innotescere fecit, non voce, non specie, non incessu, nullis denique suis motibus compertum est mihi, nullis meis sensibus illapsum penetrabilibus meis. tantùm ex motu cordis, sicut presatus sum: intellexi presentiam eius, & ex fuga vitiorum. Ex quibus etiam intelligimus, quæ sint signa presentia Domini animam commouentis, & qui effectus, quantitate huius diuinæ inspirationis, etiam cum præterierit.

Secunda regula.
Lib. 5. moral.
c. 17. 23.
Iob. cap. 4.

Secunda regula est. Huiusmodi diuinam inspirationem diurnam non esse, sic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: Er cum spiritus me presente transiret, inhorruerunt pili carnis meae. Nobis, inquit, presentibus spiritus transit, quando inuisibilia cognoscimus, & tamen hæc non solide, sed raptim videmus. neque enim in suauitate contemplationis intima diu mens figitur, quia ad semetipsum immensitate luminis reuerberata reuocatur. cumq; internam dulcedinem degustat, amore estuat, ire super se ipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non possit, quod ardentem diligit, nec tam ardentem diligeret, nisi aliquatenus videret. non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio, & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit.

Tertia regula.
Serm. 74. in
Cantic.

Tertia regula. Licet diuina spiritus visitatio breuis sit, frequens tamen esse potest. Sic enim S. Bernardus: Præteriens teneri vult, abiens reuocari. neq; enim hoc irreuocabile verbum. it & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subito probans, & ire quidem illi quodammodo dispensato-

rium,

rium, redire verò semper voluntarium est, vtrumq; autem plenum iudicij, & pene ipsum horum ratio, nunc verò constat in anima fieri huiusmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: vado, & venio ad vos. reuocatur autem, vt idem ante docuerat, desiderio animæ, sed eius animæ, cui semel indulserit suauitatem sui. numquid non desiderium vox? & quidem valida: Deniq; desiderium pauperum exaudiuit Dominus. verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox, continuum desiderium eius, tanquam vnum continuumq; reuertere, donec veniat.

Quarta regula est. Diuinum spiritum non eodem modo omnes homines afficere, sed prout quisque animo est minus, magisue præparato, atque capaci: Spiritus enim sanctus, ait Richardus de S. Victore, vnicus dicitur & multiplex, quia cum vnus sit, diuersis tamen modis mentes visitat, & afficit. audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus. Duplex igitur est diuini spiritus visitatio, vniuersè loquendo, quia duplex est animorum præparatio, & dispositio, prout quisque similior illi, aut minus similis est. Similibus enim, hoc est, verè spiritualibus illabitur diuinus spiritus, suauiter admodum, & placidè. dissimilibus autem, id est, minus spiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno simul consolationis sensu. Aliquando, inquit S. Gregorius, nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando presentia, quam nulla sint ostendit, & ad aeterna deligenda desiderium erigit. aliquando prius aeterna indicat, vt post temporalia vilescant, aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos vsque, vt alienis etiam malis condoleamus, extendit. Et S. Bernardus: Vides, ait, intuitum Domini, cum in se semper maneat idem, non tamen eiusdem semper efficacia esse, sed conformari meritis singulorum, quos respicit, & aliis quidem incurrere meritum, aliis verò magis consolationem, & securitatem afferre. deniq; respicit terram, & facit eam tremere, cum è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. respexit ait, humilitatem ancilla suæ, quæ verba non plorantis, aut trepidantis sunt, sed gaudentis.

Quinta regula. Peccatores, tepidos, & minus spirituales viros Diuinus spiritus cum visitat, conturbat primum, post etiam consolatur. hæc sequitur ex ante dictis. quia videlicet cum sibi dissimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt similes effectos postea consoletur. Primum quidem, ait sanctus Bernardus, sonans in auribus anime vox diuina conturbat, terret, diiudicatq; sed continuo si benè aduerteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Quid est illud, ait sanctus Augustinus, quod interlucet mihi, & percutit cor meum sine læsione: inhorresco, & inardesco, inhorresco in quantum dissimilis ei sum, inardesco in quantum similis ei sum. Sapientia ipsa est, quæ interlucet mihi discindens nu-

s

bilum

bilum meum, quo merurus coöperit deficientem ab ea caligine, & aggere pœnarum mearum.

Sexta regula.

Sexta regula est. Proprium est diuini spiritus consolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim non facit nisi per accidens, prout quisq; ab eo alienior est. quare terror, qui consolationem antecedit, præparatio est, & signum spiritus aduentantis. consolatio autem aduentus ipse & præsentia. Sic enim S. Bernardus: *Si non solam compungeris in sermone illo, sed & conuerteris totus ad Dominum iurans, & statuens custodire iudicia iustitiæ eius, etiam adesse ipsum iam noueris, præsertim si te in ardescere sentias amore eius, etenim utrumq; de illo legis, & igne uidelicet ante ipsum præcedere, & ipsum nihilominus ignem esse. Moyses siquidem de illo dicit: quia Deus ignis consumens est. Differunt autem, quod is qui præmittitur ignis ardorem habet, sed non amorem, coquens, sed non excoquens, mouens, nec promouens. tantum ad excitandum præmittitur, & præparandum, simulq; ad commouendum, quid ex te sis, quod dulcius sapiat postmodum, quod ex Deo mox eris. At uero ignis, qui Deus est, & consumit quidem, sed non affligit, ardet suaviter, desolatur feliciter. est enim uero carbo desolatorius, sed qui sic in uitia exerceat vim ignis, ut in anima vicem exhibeat uicinationis, ergo in uirtute, qua immutari, & in amore, quo inflammari, Dominum præsentem intellige: nam dextra Domini facit uirtutem, non autem sit hæc mutatio dextera excelsi, nisi in feruore spiritus, & in charitate non ficta, ita ut dicat qui huiusmodi est. concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.*

Psal. 33.
Deut. 4.

Psal. 117.

Psal. 38.

Septima regula.

Serm. 57. in
Cantic.
Primò.

Psal. 84.

Psal. 88.

Secundò.

Psal. 92.

Psal. 75.

Matth. 5.

Tertiò.

Psal. 140.

Quarò.

Septima regula. Signa antecedentia diuinam hanc inspirationem multa sunt, pleraq; autem, ab eodem S. Bernardo recensentur. Primò: Si admonitus, inquit, fuero uel foris ab homine, uel intus à spirita, de tuenda iustitia, & seruanda aequitate, istiusmodi salutari uasatio erit mihi profectò præuocatio imminentis aduentus sponsi, & præparatio quædam ad dignè suscipiendum supernum uisitatorem: iustitia enim ante eum ambulauit. Iustitia, & iudicium præparatio sedis, sedis tuæ. Secundò: Nihilominus spes eadem ardebit, si sermo insonuerit de humilitate, uel patientia, seu etiam de fraternâ charitate, & obedientia deferenda Prælati: maximè autem de sectanda sanctimonia, & pace, & cordis puritate quaerenda. Quoniam quidem scriptura ait: *Domum Domini decet sanctitudo, & factus est in pace locus eius, & mundi corde Deum uidebunt.* Idem de aliis uirtutibus dicendum est. Tertiò: Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit, id ipsum sentiam, sciens quia emulatio iusti, & beneuolentia iter faciunt ei, qui ascendit super occasum. bonus occasus cum ad correctionem iusti stat homo, & corrumpit uitium, & Dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus, & conterens, ne resurgat. Quarò: Quod si sermo gratis uenit, & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur, iam non modò uenire sponsus, sed accelerare, id est, cum desiderio uenire credendus est: illius namq; deside-

desiderium tuum creat. Quintò: iam etsi ignitum eloquium sentis, atq; ex eo consientiam vri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo scriptura dicit, quia ignis ante ipsum præcedet, & ipsum prope esse non dubites. deniq; iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.

Quintò.
Psal. 96.
Psal. 33.

Octaua regula. Signa præsentia diuini spiritus, ex eodem S. Bernardo locis antè adductis sunt excitatio animæ, motio, & emollitio, uulneratio cordis, euulsio, destructio uiciorum, edificatio, & plantatio uirtutum, roris deuotionis infusio ad ariditatem mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reseratio occultorum cordis, frigoris exterminium, inflammatio charitatis, & perfecta animæ, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuersio. Quod aliis uerbis idem Pater sic explicat: Fuga uiciorum, compressio carnalium affectuum, Discussio, siue redargutio occultorum nostrorum, emendatio morum, Denique renouatio, & reformatio spiritus mentis, id est, interioris hominis, præsertim uero amor Dei. Ad hæc addit idem hæc uerba: Porro hoc igne consumpta omni labe peccati, & rubigine uiciorum, si iam emundata ac serenata conscientia, sequatur subita quædam atq; insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminantis intellectum, uel ad scientiam scripturarum, uel ad mysteriorum notitiam: quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter edificandos proximos, reor dari, oculus respicientis proculdubio est iste, educens quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.

Octaua regula.

Ser. 57. in Cant.

Nona regula. Diuina uisitatio non intelligitur perfecta, & plena, nisi, ad instinctum, & lucem mentis accedat uoluntatis motio, & conuersio in Deum. quod idem S. Bernardus egregiè colligit ex proprietatibus sponsi cœlestis duabus: Comparatur enim caprea & ceruorum hinnulo: Quia, inquit, caprea oculos habet ueritas, & gratia hinnuli hilaritatem, utraq; res necessaria mihi. & ueritas quidem, cui abscondi non possim; gratia autem, cui nolim, alioquin sine alterutra uisitatio plena non erit, cum & illius seueritas absq; hac onerosa, & huius hilaritas absq; illa dissoluta uideri possit. amara est ueritas sine condimento gratiæ, sicut absq; ueritatis freno leuis & neficiens modum, plerumq; & insolens ipsa deuotio.

Nona regula.

Ser. 74. in Cantic.

Quæ hætenus diximus de spiritu diuino suo modo conueniunt ex parte spiritui, siue inspirationi Angelicæ: sic enim scribit idem S. Bernardus: Horum duorum spirituum quis loquatur, nec discernere facile est, nec ignorare periculosum. præsertim cum certum sit Angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed Deum esse, qui loquitur in ipso.

Ser. de septem
Spiritu.

Decima regula. Quanquam diuina inspiratio gratis fit, est tamen ingentibus desideriis, & uotis experenda, rogandusq; sponus est, ut descendat in hortum suum. Et in primis diligentissimè est excolenda anima uirtutum optimarum exercitatione: Arguit nos pro certo, ait S. Bernardus, negligentia & incurie ipsa inopia nostra, nam si quis nostrum integrè

Decima regula.
la.

Ser. 57. in Cant.

Eccles. 39.

Isaie 40.

Psalm. 24.

Psalm. 15.

Psalm 23.

& perfectè iuxta verbum sapientis, cor suum tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simulq; votis omnibus studeat secundum Isaiam Prophetam, parare vias Domini, rectas facere semitas Dei sui, cui cum Propheta sit dicere: oculi mei semper ad Dominum, & quia prouidebam Dominum in conspectu meo semper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo? visitabitur profectò frequenter, nec unquam ignorabit tempus visitationis suae, quantumlibet is, qui in spiritu visitat, clandestinus veniat, & furrius, ut potè verecundus amator.

Part. 2. cap. 33.
in Cant.

Sed non solum antequam veniat, rogandus est Dominus, ut veniat, sed postquam adest summo studio retinendus iisdem virtutibus, & precibus, ut qui instituere, & dirigere incepit, ipse perficiat, edoceatq; quibus exercitationibus pergendum sit proficienti, ut ei indies magis placeat, & obsequatur: Et cum loquitur spiritus, ait Richardus de S. Victore, inter audiendum, rogandus est, ut audientem ducat, & qualiter meditationes dirigenda sint, doceat: offerunt enim se tunc meditationes spirituales, ita ut mens sedeat, quasi rex, circumstante se harum exercitu. Regere itaq; has debet, & discernere, quam potissimum admittat, in qua se magis exerceat, & quamdiu vnicuiq; inhareat, quando de ista ad istam transeat. Ferculum enim est qualibet meditatio, quia pascit mentem, sed ut deuotio ipsa accendatur, cum sapor cessare iam coeperit, vtiliter aliud assumitur, ad aliam ergo meditationem conuertere, que vicinius se obtulerit, & quam precedenti similem, & non diuersam nouerit. Et paulò post: Cordis consolatio, & spiritualis refectio Dei quidem donum est, sed cooperari te oportet huic dono, & prudenter in eo exerceri.

De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

C A P V T X V.

Ser. de septem
spirit.

DE tribus spiritibus Diabolico nimirum Carnali, & Mundano, sic scriptum apud S. Bernardum: Hi duo spiritus carnis scilicet, & mundi sunt satellites magni illius Principis tenebrarum, ut dominetur spiritus nequitiae, hoc est, Diabolicus spiritui Carnis, & spiritui huius Mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporum, sed quod grauius est, animarum. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos, & quis spiritus sit, qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. semper enim spiritus carnis mollis, spiritus Mundi vana, spiritus malitia semper amara loquitur. Quoties ergo importunè, ut assolet carnalis cogitatio mentem pulsar, verbi gratia, cum de potu, de cibo, de somno, ceterisq;

utq; similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodam inardescimus desiderio, certum sit nobis, spiritum carnis esse, qui loquitur, & tanquam aduersarium repellamus eum, dicentes, vade retrò Sathana, quoniam non sapiis, quæ sunt Dei, sed magis sapientia tua inimica est Deo. Cum autè non de illecebris carnis, sed de ambitione seculi, de iactantia, & arrogantia, ceterisq; similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est, qui loquitur, longè perniciosior hostis, & maiori sollicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga vertentibus, Princeps ipse habens iram magnam tanquam leo rugiens insurgit aduersus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis, aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur, importunè ingerendo, si quid minus amicabilem, minusue discretè factum videtur, aut dictum, si qua denique aut in sermo, aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspicionis. huic ergo cogitationi nõ aliter, quam ipsi Diabolo resistendum est, nec aliter ab ea, quam ab ipsa perditione cauendum, scriptum est enim: *Lucæ 21.*
in patientia vestra possidebitis animas vestras.

Quot modis verò, aut quibus malignus spiritus hominem aggreditur, satis iam diximus duobus superioribus libris. Addi tamen adhuc possunt ad ante dicta ea, quæ affert Richardus de S. Victore de variis tentationibus: De quibus sic scribit: *Septem sunt genera tentationum.* Prima est importuna, Secunda dubia, Tertia subita, Quarta occulta, Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna est que pro caciter insistit; dubia, quæ animum ambiguitatis nubilo inuoluit, subita, quæ iudicium rationis præuenit, occulta, quæ deliberationis considerationem prætersugit, Violenta, quæ vires mentis transcendit, fraudulenta, quæ animum seducit, perplexa, quæ variis impetit vitis. Et hi septem tentationum modi possunt esse simplices, & impermixti, & compositi, atque permixti, ita autem se habent, ut secunda sit grauior tentatio, quam prima, tertia quam secunda, & ita deinceps, quæ sequitur, quam ea, quæ anteit. Importuna tentationis est animum semper inquietare, & nunquam quietum permittere. dubia autem tentatio animum exagitare consuevit, & vagum semper, & profugum facit: quid enim aliud timorem nocturnum putamus efficere, quam animum timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil timeri oporteret, summo horrore concutere? fugit enim eiusmodi anima nemine persequente, & cum pax sit, semper suspicatur bellum. subita tentationis est animum sauciare, delectationisq; iaculo affectum transfigere. & quid aliud expectari oportet à sagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte quæ præualet, animum semper excacare solet, in tenebris semper perambulans & omne negocium suum in tenebris explicans. Violenta tentationis est animum semper violenter opprimere, & funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare solet. Quid namque aliud Daemonium meridianum faceret, quam animum infatuare, vel in furorem vertere? Perplexa tentationis est animum semper dilaniare, dissipare, distrabere.

Prima itaque tentatio inquietat, secunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excacat, quinta eneruat, sexta infatuat, septima dilaniat.

Spiritus porro diabolici est his omnibus tentationum rationibus uti aduersus proficientem, maximè verò fraudulenta, qua ut solet, transfiguratur se in Angelum lucis, & virtutis speciem obirciens, clam vitij alicuius iaculo, cor transfigit. & quia secundo libro astutias decem diabolici spiritus aperuimus, nunc vnam tantùm recensendam putauimus, quam S. Chrysostomus explicat eleganter. ea autem est, qua utitur aduersus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim si in calamitate sint, non statim initio adoritur, sed cum eos fractos iam vexationibus, & tormentis finem tantarum miserationum auide expectare cognoscit. accidit enim tunc, ut suo impulsu homines penè cadentes, omninò præcipitet. sic itaque scribit: Diabolus aduersus Iob non perditis bobus, neque asinis, neque camelis, neque domo diruta, neque filiis ruina obrutis, hac vsus est fallacia: sed tacet adhuc, & cessat, considerata atque fortitudine: sed cum vermium fons scaturiebat, & putrida cutis decidebat, & consumptæ carnes sanie grauitè fetentem efflabant, & sartagine & fornacibus, & omni flamma miserius eum Diaboli manus consumebat, fera omni crudelius vndique eius corpus deuorans; Cum diutius is esset hac calamitate confectus, tunc uxorem subornat. nam si in calamitatis principio accessisset, non sanè eum inuenisset ita eneruatam, neque ita posset exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia. nunc autem cum videret, ob temporis longitudinem, & sanitatis, quam cupidissimum, & malorum finem maiorem in modum desiderantem, tunc accedit, & ait; quousque consumeris? Grauis rhetor ad decipiendum eos, qui inconsultiores sunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.

De spiritu humano, siue naturali.

CAPVT XVI.

DE humano siue nostro spiritu, sic scriptum est apud prædictum Richardum: Habet etiam cibum homo ab ipsa natura, quia hæc iucundior pascit cibo dulcedinis, habet & à causis accidentibus, rescium enim prospera, dum succedunt. non est cibus iste spiritualis, quo rescuit Christus, atque amen plerumque cibus est imperfectorum, & olus infirmorum. & sæpe vtiliter pascit hoc olus infirmos, sicut dicit Paulus: qui infirmus est olus manducet, leuigat enim, & curat ex parte morbum accidia, quam paritur mens ex inopia gratiæ. O quam frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri se putant spirituali

rituali consolatione? quam sæpe ab inimico, vel à proprio corde aliquid sentit homo, & à Spiritu sancto hoc esse credit? Et quid mirum si in deuotione se misceat inimicus, & falsa loquatur, qui in ipsis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à suo spiritu aliquando dixerunt, quod à Spiritu sancto se dicere crediderunt? non ergo debet homo sequi cordis sui cogitationem, vel experimentum, cum in huiusmodi quosdam Prophetas nouerit interdum fuisse deceptos. nec solùm hæc pericula caueri oportet in statu peccati, sed etiam in ipsa gratia prudenter quid gerendum fuerit, est attendendum. Cum Sapiencia bibe vinum ait Salomon, vino gratiam significans. & item legitur, quod Spiritus sanctus aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.

De eodem Spiritu loquens S. Bernardus: Fit aliquando, ait, ut Spiritus noster, à quolibet horum trium crebro superatus & addictus illi in suam ipsius perniciem (heu) vices illius agat, ut iam sine omni alterius Spiritus suggestione, ipsa ex se anima, aut voluptuosas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. iam vero non facillè arbitror posse discerni, quando noster ipse loquitur Spiritus, quando loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicumque loquatur, dum vnum, & idem sit, quod loquuntur? quid refert loquentis nosse personam, dum constat perniciosum esse, quod loquitur? si inimicus est, resiste viriliter inimico. si tuus ipse Spiritus est, argue eum, & miserabiliter plange, quod in tantam miseriam, & tam miserabilem deuenit seruitutem. Obseruetur igitur finis inspirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quasi sonum referat cadendo. inde enim intelligitur, qualis sit. si enim sonat mollia, caro, si vana, mundus, si amara, diabolus est. qui quantumlibet caput suæ suggestionis abscondat, exitu ipso quasi cauda serpens agnoscitur.

De eorundem spirituum, diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris scriptoris, & sanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

NCI D I ego ante viginti annos in librū quendam manu scriptum Bibliothecæ Genuensis Collegij nostri, quem nunquā postea etiam diu quæsitum videre licuit. huius erat inscriptio liber de instinctibus Magistri VVilhelmi de Vrmaria. Eius summas rerū atque sententiās iam tunc collectas, ut ad rē præsen-

Homil. 28. in
I ad Cor.

Prima parte in
Cant. cap. 33.

Rom. 14.

præsentem pertinentes visum est hîc adscribere verbis eius expressas, & alicubi etiam & Scripturarum, & sanctorum Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas. sic igitur habent:

Quadruplex est instinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, naturalis.

Diuinus.

1.

Diuinus instinctus quadruplici signo cognoscitur, si inuitet Primò, ad exemplum Christi, & Sanctorum. Secundò si ad humilitatem. Tertiò si ab exterioribus vocet ad interiora, & colligat cor, vt sic magis sit dispositum ad vnionem cum Deo. Quartò si id, ad quod inuitat, sit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulentiâ reficiat, & compleat.

Angelicus.

1.

Lucæ.

Angelicus instinctus quadruplici quoque signo dignoscitur. Primò quidem initio terrefacit, post in fine consolationē adfert. Quod perspicuè cernitur in congressu, Angeli cum beatissima Virgine Dei genitrice Maria, quæ primùm *conturbata est in sermone Angeli*, sed tandē ait: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Secundò initio abscondit se, in fine verò se ostendit, & prodit. id quod ex historia Tobias apertè intelligitur. Tertiò inuitat semper ad bonum, quod si aliquando Abraham inuitauit ad mortem Isaac innocentis, & ea tunc non fuisset mala, quia à Deo fuisset, qui auctor est, & Dominus vitæ; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eam patrari, vt postea patrata non est, sed vt illustrior esset Abraham obedientia, quæ magnum bonum est. Quartò excitat bonam voluntatem in incipientibus quidem ad dolorem peccatorum, efficitque vt illis cadant peccatorum catenæ, vt B. Petro, cum tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem. perfectos verò reficit internæ dulcedinis prægustatione, quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ, quem Angelus prius excitat, postea pascit.

Act. 12.

3. Reg. 19.

Diabolicus.

Primò.

Diabolicus instinctus discernitur à diuino quadruplici signo. Primò quia id ad quod Diabolus instigat, semper est contrarium exemplis Christi, & Sanctorum. ratio est, quia Diabolus est Christi hostis, & ex directo aduersarius. est enim Christus speculum diuinæ veritatis, candor paternæ claritatis, & fons æternæ felicitatis. Diabolus pater mendacij, princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ. qua de re S. Gregorius in moralibus.

Lib. 34. moral.

cap. 18.

Secundò.

Ibidem.

Secundò id, ad quod diabolus instigat, eleuat hominem ad animi magnitudinem, siue tumorem mentis: *Ille*, inquit S. Gregorius, *nihil aliud mentes sibi subdit as docet, quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta equalia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese, & contra potentiam conditoris erigere. siquidem iniquitatem*

ratem in excelsis loquuti sunt, ex quo, inquit VVilhelmus, tres defectus existunt: Primò enim, qui huiusmodi sunt facillè rixantur. Secundò *aggrè ferunt reprehensiones*. Tertiò defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt euelli possint.

Ad hæc tertiò id, ad quod Diabolus instigat hominem, à corde proprio, magis abstrahit, & elongat. Quod idcirco ab eo fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, deniq; minus sentiat diuinam præsentiam. nam *cùm Deus*, vt ait S. Augustinus, *sit magis vicinus animæ, quàm anima sibi, qui magis elongatur, à corde, minus sentit Deum*. Ideo dicit Scriptura: *Redite præuarcatores ad cor, & hoc ipsum est*, quod dixit Dominus Petro: *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum*. Ob hanc causam docet S. Chrysostomus, vt Deum semper præ oculis habeamus: *Si Deum*, inquit, *assiduè in oculis feremus, Diabolus nos non adorietur: scit enim se frustra laboraturum, sed si aberrantes, ac sine freno palantes viderit, sumpto à nobis exordio, poterit nos, tanquam oues scabiosas, à grege summos depellere*.

Quartò. id ad quod Diabolus instigat hominē in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quasi exuit, abiicitque ad creaturas, & terram. Si quidem diuinus instinctus, vt dictum est, mentem humiliorē reddit, accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione. Contrà verò instinctus Diabolicus mentem reddit superbiorē, eamque ab amore Dei deprimit, & priuatam gustu diuinæ dulcedinis abire facit post amorem, & consolationem creaturarum. quam obrem idem S. Chrysostomus alludens ad id, quod legitur in Scripturis de serpente: *Terram comedes, & super pectus tuum gradieris*, sic scribit de Diabolo: *Ab inferiori loco nobiscum depugnat Diabolus. Et tamen, vel sic victor euadit. cuius rei causa est, quod nullum studium adhibemus, quo ipsi illius plagis nos altiores colloceamus: neque enim ille potis est admodum se sursum attollere, sed deorsum trahitur serpentis formam gerens. Quid est autem ab inferiori loco depugnare? nempe à rebus, quæ intra nos sunt digladiari, à voluptate, à diuitiis, denique à secularibus quibusuis rebus*.

Diabolicus instinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item signo. Primò enim consolatur, & delectatione animum complet: post verò affligit, & cruciat, hoc est primo aspectu, & ingressu lætificat animam, vt oculos rosa, sed in progressu cum iam tangitur, pungit. quod sanè intelligendum est de instinctu Diabolico, cum incidit in hominem segnem, & sibi similem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dæmon in talem animum, tanquam in propriam, & apertam domum cum quiete. postea verò ita exagitat hominē quem possidet, vt etiam laqueum desperationis illi iniiciat. quod accidit Iudæ

t

Prodi-

Psal. 72.

Tertiò.

Isaia 46.

Lucæ 22.

Hicel. 4. in 1.

cap. ad Rom.

Quartò.

Gene. 3.

Hom. 2. in ca. 4.

Rom.

Primò.

Reg. 7. posteriorum de discernendis spiritibus.

Proditori, quem sine dubio primo blandè accepit Diabolus, & intrauit, Deinde verò mirè vexauit, & ad vltimam vsq; perniciem deduxit.

Secundò.

Secundò initio securitatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum visum est in eodem Iuda. ex qua re duo illi infignes defectus existunt, præsumptio malum non cauendi, & torpor, & diffidètia in melius proficiendi. legatur epistola S. Chrystostomi, qua conatur reuocare Theodorum lapsum, docet enim multis verbis, Diabolum nihil magis appetere, quàm post indulgentiam hominem in desperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentia coniuncta esse pusillanimitas, tristitia, & mœror, mentis obscuritas, & tenebræ, quod idè S. Chrystostomus elicit, ex illis Psalmi verbis: *Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi.* illa omnia dicès à Diabolo in animo creati. Et alibi scribit idem: *Omni actione diabolica, potentior esse ad nocendum mœroris magnitudinem: nam & demonem, quoscuque superat per mœrorem superare. quare si mœrorem auferamus, nihil à demone ququam laedi posse.*

Epist. priore.

Psalm. 135.

Li 3. de pronid. paulò ante finem.

Tertiò.

Tertiò instinctus in specie, & fortassis re ipsa bonus nunquam securus est, an bonù exitum fortiri debeat propter Diaboli dolos, quare dispiciendum est diligenter initio, in progressu & in fine ipsius instinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. *Potest enim fieri, vt S. Bernardus aiebat, vt in fide humilitatis instinctus diabolicus efficiatur Angelicus.* quare sicut apes dulcedinem à flore fugit, vbi verò terrestreitatem eius sentit, discedit, sic Dei feruus quicquid boni reperitur in Diaboli instinctu discernit, terrestreitatem Diabolo relinquit.

Quartò.

2. p. lib. 1. tit. 24. cap. 2. § 2.

1. Reg. 11.

Quartò instinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatē. quare refert S. Antoninus, S. Franciscum, Ruffino, qui consenserat Diabolicæ illusioni, dixisse: *Ad hoc debes recognoscere hostem, seu aduersarium humani generis fuisse eum, qui tibi apparuit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat. quod est proprium eius officium.* Extinguit autè Diabolus in primis charitatem, qui est oculus dexter, què Naas volebat eruere iis, qui erant in labe. sicut enim venenum statim ad cor dirigitur, sic Diabolicus instinctus statim ad necandam charitatem, & voluntatem: & sicut carens oculo dextro est inutilis ad bellum, quia sinistrum Clypeo tegit, sic qui bona voluntate & charitate spoliatus est, bello spiritali nullo modo idoneus est. oculum autem hunc Diabolus eruit incautis patenter, & sine fraudis integumento, cautiorebus verò latenter, vt, verbi gratia, amorem carnalem vestiens amore spiritali. nam vt ait S. Augustinus: *Amor spiritalis generat affectuosum, affectuosus obsequiosum, obsequiosus familiarem, & familiaris saepe generat carnalem.* quo casu accidit illud Apostoli, vt cum spiritu cœperit quis, carne deinde, consumatur.

Galat. 3.

De

De comparatione eorundem spirituum cum instinctu naturali secundum doctrinam eiusdem Recentioris.

CAPUT XVIII.

ERGIT idem VVilhelmus, confertque naturalem instinctum cum reliquis in hæc verba: Homo inquit proficiens, vel proficit in augmento scientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento sanctitatis, & gratiæ. vtrobiq; bene considerandus est instinctus. nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur ob lumen naturale, putans esse gratiæ, quod est nature: vtrumque enim lumen dicat Deum super omnia diligendum. quare cum elicitur actus dilectionis, non potest esse certus homo, hoc ne sit instinctu gratiæ, an instinctu naturæ. Vnde est, vt nemo sciat amore ne, an odio dignus sit. Discernendus est igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici signo.

Eccles. 9.

Primum signum est, cum natura mouet ad cognitionem veritatis ea cognitio est talis, vt spargatur per multa phantasmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem, at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo. ex quo sequitur, vt homo naturali ductus instinctu, studeat loqui verba rara, grandia, subtilia, & quæ stuporem inducant, instinctus autem gratiæ spiritu illud solum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc, vt mens magis cum Deo coniungatur. ex quo etiam efficitur, vt verba, quæ dicuntur ex instinctu naturali, licet magna sint in se ipsis, fructu tamen exigua sint, contrà verò illa, quæ à diuino spiritu proficiuntur. & hoc illud est, quod ait Apostolus: *Scientia inflat, charitas autem adificat,* qua de re S. Chrystostomus sic habet: *Omnia verba diuina, quamuis rustica sint, & incomposita, viua sunt, quia intus in sensibus suis habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum, & idè viuificant audientem. sicut testatur B. Petrus, dicens: Quò ibimus? verba viua habes. omnia autem verba secularia, quoniam non habent in se virtutem Dei, quamuis composita sint, & ingeniosa, mortua sunt.*

Primum signum.

1 Cor. 8. Homil. 46. in Matth.

Ioan. 6.

Secundum signum est proximè positi ratio. Instinctus naturæ distrahit & spargit mentem ad multa phantasmata, quia quærit gloriam hominum, qua inflatur: amat enim sciri, qui talis est, nec eius scire aliquid est, nisi eum scire hoc sciat alter. at scientia, quæ est ab instinctu diuino quærit gloriam solius Dei, & placere illi. idè est quasi lux splendens, & crescens vsq; ad perfectam diem. quæ prorsus est differentia scientiæ Sanctorum & Philosophorum.

Secundum signum.

Pronerò. 4.

t 2

Ter-

Tertium signū.

Tertium signum instinctus naturalis facit hominem tepescere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorem. Instinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducuntur instinctu, si aliquem sensum, siue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per diuisiones extenuant, vix vt eius saporem percipiant: Contrà verò qui instinctu diuino sensum bonū aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vnionem cum Deo. ex his intelligitur diuersitas motuum, à quibus impulsī Philosophi & Sancti libros suos scripsere. hi nempe ex pleno feruore deuotionis, illi ex proprio sensu. vnde verba Sanctorum sunt sapida, non item Philosophorum; ex quo etiam efficitur, vt si quis ponderaret verba Sanctorum secundum plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, si esset tentatus, refrigeraretur, si in deuotus accenderetur, si feruens, efferuesceret adhuc magis, quæ omnia longè absunt à lectione scriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augmento gratiæ & sanctitatis, impugnatur à natura. primum quātum ad dona gratuita interiora, in quibus sanctitas consistit: secundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutum effectu exercetur.

Primū donū.

Circa primum tria sunt donā gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina sibi iugiter concessa. Secundum, vt in virtuosis exercitiis dulciter delectetur. Tertium vt in mentalibus deliciis diuinæ contemplationis, & vnionis voluptetur.

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum consistit in tribus. Primò quidem in meditatione acerbitatis passionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiae, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertio in meditatione vbertatis diuinorum charismatum, tam in præsentī, quàm in futura vita.

Naturalis igitur instinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo, contingit enim aliquando, vt diuinus instinctus illabatur homini, simulq; subrepat ac subintret naturalis, vt hominem auertat ab ipsa meditatione suggerens aliquam rem bonam cum propria complacentia. diuini enim instinctus proprium est suggerere mortificationem omnium affectuum, & abstractionem ab amore terrenarum rerum, & sui ipsius, & ad id magnoperè vrgere. Quare si homo sequitur hunc instinctum, defatigantur, & debilitantur valde naturalia impura, imò & ipsa natura, quod egregiè docet S. Gregorius in illa verba Job: *Requieuerunt fessi robore. Qui enim, ait, in auctoris sui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eò à propria virtute desciunt, & quo robustius aeterna appetunt, eò à temporariis salubri deflectione lassantur.*

Lib. 4. moral.
cap. 30.

Hinc

Hinc Psalmista amore sui robore fessus dicebat: *Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum supersperavi.* Et paulò post: *Qui ad appetenda eternitatis atria accenditur, dignum profectò est, vt ab hoc temporali amore lassetur, vt tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei: quem scilicet, si perfecte arripit mundum etiam planè derelinquit, & eò funditus temporalibus moritur quò ad supernam vitam altius afflatu eternitatis animatur. & vt intelligamus defectum hunc diuino instinctui adscribendum esse, addit idem: *An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat, anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est? Quia nimirum mens dum occulta locutionis aspiratione tangitur, à statu sua fortitudinis infirmata ipso, quo absorbetur desiderio liquatur, inde se apud semet ipsam fessam inuenit.**

Psalm. 118.

Cantic. 5.

Cùm hæc ergo ita se habeant, naturalis instinctus sua propensione, & motu repugnat effectui diuini instinctus tāquam sibi laborioso, & noxio, & abducit mentem à cogitationibus illis mortificatiuis naturæ, ad alia meditanda, in quibus natura refrigeretur, ex quo existunt duo defectus: prior est diminutio feruoris, & desiderij proficiendi: posterior est extinctio dulcedinis veræ deuotionis. quæ causa est, vt perfecti viri pauci sint, quia pauci sunt qui nō laborent hoc fluxu volubilium cogitationum. Oporteret igitur, vt vbi est instinctus diuinus, aut quo inclinatur, illuc concurrerēt cogitationes mentis, iuxta Ezechielis dictum: *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur animalia,* hoc est vires inferiores, & rotæ pariter sequentes ea, id est, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præsertim omnium volubilissima voluntas. attendendus est ergo maximè diuinus instinctus, & sequendus quàm diligentissimè. & eo abeunte humilissimè Deo agendæ gratiæ, vt vnde exeunt flumina, reuertantur.

Ezech. 1.

Ecclesi. 1. 1.

Secundum verò donum quod diximus positum esse in iugi delectatione actuum virtuosorum, perficitur ex tribus: Primò, ex vigore deuotæ orationis, per quam mens in Deum eleuatur: est enim oratio mentis in Deum eleuatio. nec solum eleuatur, sed quasi suspenditur per eleuationis continuationem, propter quod à Dionysio oratio aurea catenæ comparatur. Secundò ex feruore internæ deuotionis, in qua se mens exercet, quam homo assequitur feruido conatu, quia secundum S. Augustinum *magnitudini doni respondere debet magnitudo desiderij.* Tertio ex vigore gratificæ refusionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Instinctus naturalis impugnat tria prædicta. immittendo curiosa, circa quæ mens vagetur, & priuetur vigore orationis, & feruore deuotionis, & consequenter Dei laudatione.

Secundum donum.

1.

2.

3.

Tertium verò, quod est in diuinis deliciis delectari, assequitur homo ex tribus, Primò abstractione à sensibilibus, & exterioribus

Tertium donum.

t 3 rebus, 1.

Sapient. 3. rebus, & erectione mentis in Deum, qua eum quasi complectitur, & in eo quiescit. sicque impletur illud, quod scriptum est: *Intrans in domum meam conquiescam.*

2. Secundò assequitur homo idem donum per sui ipsius intimam recollectionem, & perfectam mentis simplificationem. nam secundum S. Augustinum, *solo purissimo, & simplicissimo mentis oculo attingitur gustus diuinæ pietatis.* ratio est quia simplicitas animæ est quædam imago exēplata, & educta ex simplicitate diuinæ, unde habet conuenientiam cum suo exemplari. similitudo autem est causa vnionis. Vnde idem S. Augustinus: *Dimittam foris sufflantes in puluerem, & excitantes terram in oculos suos, & intrem in cubile meum, & cantem tibi amatoriam, & non auertat donec in eius pacem colligas totum, quod sum, à dispersione, & deformitate hac, & conformes in æternum.*

Lib. 12. Confess. cap. 16.

3. Postremò assequitur idem homo per ignitæ charitatis transformationem. amor enim Dei mentem eò ducit, vt Deo omnimodo velit se conformari, nec ab eo vllò modo deficere. Vnde S. Bernardus: *Oculus amorosus sine intermissione intuetur speculum diuinæ claritatis, & summo perè cauet, ne vel leuiter vnquam aliquid faciat, vel concipiat, quod oculos diuinæ Maiestatis offendat.* Quare mirum non est, si diuinæ præsentia talem mentem pascat interno gustu.

Naturalis autem instinctus impedit delectationem diuinæ præsentia, ingerendo aliquid cogitandum vel appetendum, quod quidē spirituale sit, sed non ita Deiforme. Quare licet non abstrahat animam, à Deo, separat tamen ab immediata coniunctione cum diuinæ præsentia, & ideo est eius motus diligenter obseruandus: nam non caret sagacitate sua, & quidem multa, siquidem *prauum est cor hominis, & quis cognoscit illud? ego Dominus.* quia videlicet solus Deus scrutatur istas cordis humani prauitates, & solus eius instinctus discernit eas, cum residet in mente sancta, & pura à delectationibus. ob id etiam dicitur in Apocalypsi: *Qui vicerit, dabo ei calculum nouum,* hoc est, influxum diuini luminis, *& in calculo nomen nouum,* hoc est, nouam cognitionem: *quod nemo nouit, nisi qui accipit.* atq; hæc est vera causa cur tam pauci sint perfecti: quia videlicet pauci sunt, qui cum peruenerint ad aliquam coniunctionem immediatam animæ cum Deo, nō auertant cor ad alia, & si spiritualia, impulsu sagacitatis, & prauitatis cordis, siue naturalis instinctus. quod ideo est, quia pauci sunt, qui permittant se abstrahi, & annihilari in suis desideriis, & totum suum affectum transformari in Deum, ab amore etenim naturali recuratur homo ad seipsum, & naturalis instinctus quærit vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

Quod

Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum est, exercitationem virtutum positam esse in tribus, in feruenti desiderio omnæ virtutis bonum, quod Deus dederit, pro eius gloria liberè exercendi. In sui deiectione, qua putat, se nihil adhuc esse adeptum, respectu eorum, quæ sibi adipiscenda supersunt, & quæ sperat se adepturum. In feruenti deniq; desiderio ferendi omne malum, quod Deus immiserit.

Instinctus naturalis aduersus hæc omnia pugnat suo modo. aduersus primum quidem per bonorum operum modicam appetitionem. si quidem hæc appetitatio nascitur ex lumine supernaturali, quod facillè repellit, aut negligit saltem factò, natura.

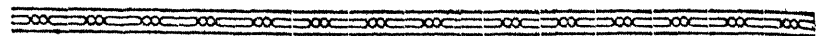
Aduersus secundum pugnat faciendo hominem desidiosum, & negligentem in bono, ex quo existunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiusmodi sunt, semper quærant quæ sua sunt. Secundum est reluctatio diuinis inspirationibus: Tertium deniq; impugnatio aduersus animæ bonum præcipuum, quod est virtus. Eos qui huiusmodi in statu sunt, superfluum est diabolicis suggestionibus fatigari: ipsi enim se ipsos impugnant, & contra se ipsos vice Diaboli funguntur. est igitur perpetuò fouendus feruor desiderij exercendæ virtutis, & in via spiritus semper proficiendi, quod etiam Dominus optare se ostendit, cum dixit: *Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit,* id est, vt cum tanto feruore possitis elicere opera vestra, vt de vobis gaudeam.

Postremum autem illud, quod est de malorum perpersione, naturalis instinctus impugnat per allegationem innocentia propriæ, aut iam peractæ sufficientis satisfactionis de præteritis peccatis. est enim naturæ proprium nil velle pati, aut certè, quam minimè potest. Verus autem proficiens contrarium fouet desiderium, quod est, à diuino instinctu, nimirum pati velle, etiam si esset innocens, & planè iam satisfecisset pro antiquis culpis (quamuis quis est hic?) hoc saltem nomine, vt se Christo cõformet, qui pro nobis passus, *nobis reliquit exemplum, vt sequamur vestigia eius.* In hoc enim summa dignitas est hominis, & more Mardochari sic honoratur, quem cælestis rex voluerit honorari, induitur nimirum vestibus regis, hoc est, Christi assimilatione, deinde imponitur equo de sella regis, hoc est, Christi mansuetudini, humilitati, & abiectiōi, cui assimilatur per imitationem passionis, etiam iniuriarum, & probrorum, si sit opus ea, pro eius amore tolerare, deniq; coronatur diademate æterni gaudij.

Ex quo intelligimus rem dignissimam consideratione naturalem instinctum semper deprauate meditationes nostras tum suadendo,

vt

vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Christi Domini mysteriis remotam, vt ita nos abducatur ab iis, quæ ad patiendum alliciunt, tum efficiendo, vt si Christi mysteria meditamur, in illis quæramus quilibet aliud, quàm hunc spiritum conformandi nos ipsos Christo in passionibus & ignominiiis. Caueat ergo proficiens, ne se permittat seduci ab hoc terreno, & animali instinctu, sed erigat se potius, quantum diuina gratia iuuatur ad intelligendum, & sequendum instinctum diuinum in Christi Domini cruce cum Christo, & post Christum semper ferenda.

Deiisdem spiritibus discernendis, quæ nam Italicè scripserit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

C A P V T X I X.

SUPERIORIBVS temporibus floruit in scribendis rebus spiritualibus Seraphinus Firmanus egregius sui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. is multa præclara scripta reliquit de discernendis spiritibus, Italicè tamen, quæ latinè versa, quamuis non ad verbum expressa hic adscribere ad vberiore totius rei huius explicationem visum est pertinere.

Primum hoc quasi fundamentum totius disputationis iacit. Spiritus sanctus non solet eligere homines, vt in iis magnas res edat, in quibus est exigua intelligendi, aut iudicandi vis, sed plerunq; solertes, & acutos, etiam si interdum non ita videantur. deinde ad regulas venit, quas ita hic digessimus:

Regula prima.

Primo Deus paulatim, ab imo ad summum, & ab imperfecto, ad perfectum perducit. solet etiam ætatis, & personarum habere rationem. aliam enim sapientiam seni, aliam adolecenti, aliam tyroni, aliam in rebus spiritualibus exercitato, aliam ei, qui aliis præest, aliam ei, qui parat, & ab alterius imperio pendet impertit. Dæmonis est contra nullum eiusmodi ordinem seruare, sed suos feruores intempestiuos immittere, & vnus ferè mensis spatio, ad mentis excessus prophetias, miracula, aliq; eiusmodi admiranda perducere. in quibus tamen virus consuetæ falsitatis abscondit. huius discriminis ratio illa est, quia quod Deus non tribuit suis, nisi post diuturnum rerum spiri-

ritua-

ritualium vsum, & postquam multis, ac variis exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temerè, sed ad Ecclesiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & statim in ipso quidem initio sine vlla causa dat, vel potius dare se simulat suis, partim vt illos rerum nouarum studio capiat, partim vt aliis admirationi sint, ad eum finem, vt illos ita inescatos ad superbiam barathrum pertrahat.

Secundò spiritus diuini indicium est, nullam à Deo certam rem beneficij loco nisi ad id peculiarem à Deo motum homo experiatur, petere, sed se totum eius voluntati permittere, id solum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ sint maximè nobis profutura. Quod si aliquid nominatim petimus, eam adicere conditionem, modo nobis expediat hoc tempore, argumentum est diuini spiritus. nam in petendis à Deo beneficiis, sæpe erramus, nec in hisce rebus Deo quasi vis precum est adferenda, sed liberum illi permittendum, vt nos quoslibet maximè impellat. fieri enim sæpe solet, vt Deus iis, qui hac animi dispositione carent; quod petunt, impertiatur, quod tamen ipsis ruinæ postea sit occasio. quare Diaboli videtur esse ad certarum eiusmodi rerum intempestiuas efflagitationes incitare.

Signum à Deo permotæ animæ est ea maximè sensa, & intelligentias sequi, quæ sacris Scripturis maximè consentaneæ sint: contra ab iis abhorrentia, vel iis non valde consentanea amplecti euidentis est indicium mali spiritus. nam sacra Scriptura regula est diuinorum instinctuum, non contra.

Mentis, quæ Deum habet sui motus auctorem, est deprimere se semper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in virtute progressus, clarius se peccatis oneratam agnoscere, semperque magis ad proprium bonum peruidendum cæcutire. Dæmonis contra est non vbi est opus, sed in externis quibusdam, & quæ hominibus patent, humilitatem querere.

Spiritus diuini effectus est, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere. illa quidem de Deo concipitur, hic verò ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contra, semper hominem, ad magna de se sentiendum, & multum in suis meritis fidendum, inducit.

Ad multa toleranda promptum, & cupidum esse indicium est boni spiritus. immo hic est quasi lapis lydius, ad quem probari potest, quis bonus sit, quis malus, quis incipiens, quis proficiens, quis perfectus. malus enim cum aduersa incurrunt, deterior efficitur, Deumque incusat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patitur: Post tamen & huius quoque in animum admissi angoris pœ-

u

niten-

nitentia ducitur. Proficiens ægrè quidem tolerat; cum primùm se res aduersa offert, sed quot aduersa secum adferant emolumenta considerans, acquiescit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduersas, & calamitates tanquam ad copulandas nuptias adspirat, immo se tanto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur experimentum quoddam habent diuinæ erga se prouidentia. nam tantum sibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum est virium ad perferendum. Itaque eum in modum se hodie tentari vident ac superiores euadere, quo si alio tempore tentati fuissent, victi sine dubio dedissent manus, ac rursus ea se hodie ratione ad aliquod rectè factum permotos, quam rationem si alio tempore tenuisset Deus, nihil utique fuisset effecturus, non ipsius, sed nostro vitio. Contrà qui in suis viribus positam spem habent, quod sine dubio mali est spiritus, maiorem, quam pro viribus experiuntur pugnam, & acriorem conflictum. huius rei ratio est, quòd sanctorum vita etiam per singula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Contrà ferè vsu venit in prauis hominibus, qui hoc peculiari Dei auxilio destituuntur.

8. Spiritus diuini indicium est misericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iustitiæ vis est exercenda. Contrà malus spiritus ferociam semper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum se homo quietum & tranquillum ostendit, præ se fert.

9. Spiritus qui à Deo est, proprium videtur propensum quoddam studium, & animi deuotionem erga sanctos habere, eorum rebus libenter adherere, eorum quæ fecerunt vestigiis insistere, res gestas non parui æstimare, sed tanquam magnas sibi complectendas obii-cere, interno quodam sensu erga eorum reliquias, & ossa commoueri, nec solum hunc animi sensum experiri erga sanctos vita functos, sed etiam superstites omnes Dei seruos magno pietatis, & reuerentiæ affectu colere. Còtrà is, qui ab Aquilone flat spiritus, proteruum efficit hominem, sanctorumque virorum contemptum parit, vel neglectum.

10. Spiritus diuini indicium est iis, qui se ad Deum conuertunt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quam Dei facilitatè, atque expeditum virtutis iter ostendere: Benignus est enim Deus, & omnibus, qui se ad eum adducunt, non terrores iniicit, vt resiliant, sed vires addit, vt confirmentur. itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœlestibus etià consolationibus reficit, ac nutricis quodammodo

modo morem imitatur, quæ infantem suum lacte primum infuso, deinde pane sicco, ad extremum & solidiori cibo alit. quem ordinem, si perturbet illa, tantum abest, vt nutriat infantem, vt etiam, ad manifestum interitum vocet. Contrà Diabolus difficillima quæque virtutis initio proponit, Dei Iustitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum potest exaggerat, magis quæ admisit homo peccatorum memoriam, quam Dei facilitatis inculcat: nō enim alios potest sensus suggerere, quam quos sibi ipse suggessit desperationis. Itaque sicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effusam Dei misericordiam ostentat, ita postea exactam, & absolutam iustitiam proponit. hic est timor ille nocturnus, quem si contemnamus, re ipsa experiemur, nihil æquè in proclui, ac Dei familiaritatem, virtutisque derelictum iter arripere.

Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota sunt, præuidere non semper indicium est diuini spiritus, sed tunc solum cum de hominis charitate & humilitate non dubitatur. fieri enim potest, vt à malo spiritu sæpe illa pandantur, sed tunc ex fine cognoscitur, cum nimirum ea re curiositatem & inanem gloriam foueri cognoscimus. Secretas verò hominum cogitationes antequam fi-ant intelligere omnino certum est, à Dei Spiritu nasci, si tamen ea libera in animum ascenderint: non aliquod prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

Vera miracula, quibus, non tam doctrina, quam vitæ sanctitas cōsecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio sunt, eum à quo eduntur Deo charum, & amicum esse. huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis subiiciuntur, sed in animis, & occultis hominum mētibus patrantur. inter quæ principem locum obtinet vera, & constans ad Deum conuersio. non enim solet Deus aliquem ad tantum opus, quale est conuersio peccatoris, tanquam instrumentum arripere, qui sibi non sit charus. Quare vsu comper-tum est, eos, qui hypocritæ hominis suasu se ad Deum adiunxerunt, nunquam ad virtutis maturitatē peruenisse. ac tamen illustria quædam, & magna dent signa virtutum, ipsa tamen die marcescunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.

Arcana Dei aut auocato à sensibus animo, aut alia aliqua ratione cognoscere, signum est Dei charæ mentis. hæc est enim perfectæ amicitia lex eorundem esse arcanorum, secretorumque participes. verum hæc maxime lubrica res est, & iudicatu difficillima. diabolo Dei similitudinem imitante, vt dictum est. Itaque iudiciis hic vel in primis est opus; quæ omnia perfecta habere nemo potest; nisi qui singulari

gulari ad id fuerit à Deo donatus munere. Pauca tamen hic vsu ipso comperta adferemus.

Primum indi-
cium.

Primum est à Deo huiusmodi reuelationes & mentis excessus esse, si is cui accidunt non insolitis motibus quatiatur, & quasi exæstuans iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis est artifex. quod si aliquando ardenti animo omnino imperari non possit, ira se temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum iniiciat astantium oculis, magnum est argumentum diuini spiritus. contra malus spiritus, magnos quosdam, & insolitos motus, eosque vel maximè oculis hominum patentes, & expositos efficit, vt in Flaminia quodam sanctimonialium Cœnobio compertum est, quæ cum stridoribus, ac vocum strepitu magnam hominum turbam conciuissent, tametsi de diuinis rebus, magno quodam vt videbatur, amoris sensu loquerentur, ad extremum tamen patuit, à deceptore spiritu fuisse agitata, cui semper nouæ res, & insolitæ cordi fuerunt.

Secundum.

Alterum indiciū si de se omnino parcè loquatur, neque idētidem verba illa vsurpet: *Hæc mihi Deus significauit. hæc per me Deus loquitur: Dei iussu hoc, aut illud facias, ab hoc vel ab illo abstineas: Spiritus sancti nuru, aut impulsu id feci, & alia eiusmodi.* huc etiam pertinet suas omnibusingere reuelationes, neque in illis enarrandis necessitatis aut animorum utilitatis rationem habere, sed palam venditare, atque iactare.

Tertium.

Tertium est si in omni verborum vsu, homo moderatus sit, seu de diuinis seu de aliis quas indifferentes vocamus, rebus, sermo suboriatur.

Quartum.

Quartum est, si cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius est in animo sermo incidit, non id quasi plenis buccis, sed modestè omnino, & cum miseratione quadam enarret.

Quintum.

Quintum, si cum de Deo miscentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, immo ab iis abstineat, qualia sunt, *Bone Iesv, mi Domine, mi amor.* Huc spectat ex imo corde identidem ductis suspiriis non delectari, & in rebus externis nimio plus quæsita humilitate. ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & insignem abhorrere.

Sextum.

Sextum est si sibi parum, aut nihil tribuat, immo vt multis abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut sequatur, nisi quod aliis ita visum fuerit, quibus se regendū permisit. Dei enim Spiritus, obedientiā in primis, & ad alterius nutū conformationē amat, quippe ordinis, & pacis auctor. contra deceptor spiritus ante omnia contumaciam, & perturbationē quærit. huc omnia dirigit consilia, & cona-

& conatus princeps super omnes filios superbiæ. denique obedientia & spiritualis prudentia regula est intelligendæ diuinæ voluntatis extra scripturas reuelatæ. non contra reuelatio, nisi sit manifesta.

Spiritus diuini indicium est, cum eas maximè ex rebus spiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, sunt maximè accommodatæ. nullum verò ætatum, ac rerum delectum habere magnum est indicium, & argumentum mali spiritus. scire autem oportet à Deo aliam in aliis ætatibus, obseruatam esse rationem perducendi homines ad salutem: nam ipsis mundi primordiis in ipso rationis instinctu, quod lumen appellant naturale plurimum momenti erat. Itaque vt illius maximè ductum, & normam sequerentur homines, Deus volebat. Secuta est circumcissionis & ceremoniarum ætas, quibus religiosè insistere, & non ad alienos ritus deflectere, plurimum erat Deo charum. nouissimè à Christo Domino Euangelij lux affulsit, quo tempore charitatem, & eximias quasque virtutes amplecti, non modò Deus optauit, sed etiam iussit. In ipsa porro tota Euangelij ætate minorum aliarum quasi ætatum discrimina fuere: nam cum primum Ecclesia fundari capta est, palam Spiritum sanctum Deus in suos immittebat è celo. Postea hoc subtracto munere, martyrum successit, pro Christo patiendi ardor, & ad extremum vsque constantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio doctorum eluxit ingenium in exponendis sacris scripturis, & pugnis aduersus hæreticos suscipiendis. quo etiam tempore Anachoretarum, & monachorum examina omni se vitæ asperitate afflictarunt. aliæ deinceps ætates quasi nexæ, & colligatæ inter se hanc demum nostram induxerunt. in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad salutem perducendi tenet. ea autem videtur esse eiusmodi.

Primum, quoniam minus quàm antea absumus ab Antichristo, qui mira multa & insolita efficit, quibus fidem nostram oppugnet, à miris omnibus, & insolitis rebus quàm maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis ansam habebit decipiendi nos, versutus ille. Deinde in tota victus, & vitæ asperitate modum tenere, non extremam illam veterum formam ad vnguem æmulari: non enim id est huius ætatis, quò fractis hominum corporibus tantum pondus intolerabile esset. permittitur tamen res hæc, & si de modo dubitetur, ad seueritatem magis, quàm ad remissionem inclinandum est. Denique sacramentis sincerè & frequenter vti. sincerè dixi vt id solum in eis quærat, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hanc extremam ætatem pertinet sanctorum inuocatio, & magna de ipsorum meritis apud Deum concepta fiducia. cuius rei hæc ratio est, quoniam

14.

Primè.

Secundè.

Tertiè.

Quartè.

niam eo nunc maximè suos conatus per Hæreticorum hominum veneficiam destinat Dæmon, vt hæc duo nobis præsidia labefactet, ac demoliatur, frequentem Sacramentorum vsum, & piam Sanctorum inuocationem. quod certum est argumentum, vtraq; nobis à Deo tanquam certa nostræ salutis instrumenta comparata esse.

His itaque expositis patet diuini spiritus proprium esse, ad ea, quæ in singulis ætatibus constituta sunt instrumeta salutis hominum destinare, contrà maligni spiritus esse inuentum hunc ordinem peruertere. atque non exigua pars prudentiæ spiritualis est hoc intelligere.

35. Argumentum est magnum diuini spiritus tranquillitas quædam, & quasi seruitus voluntatis ex eo orta, quod se homo prorsus ad Dei arbitrium fingit, & accommodat, & quia ex corde tanquam ex vase quodam totum suum velle penitus extraxit, eiusque loco diuinum nutum voluntatemque reposuit. itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiam si videat multa turbari, nihil tamen inde ipse turbatur, sed in Dei nutu, ac voluntate tãquam in altissimo otio conquiescit. Contrà Diabolus tempestates inducit in animum, & quasi nubes cogitationũ offundit, quibus, qui agitur, modo vnam rem, modo aliam tanquam vitiosas accusat: omnia suo opte arbitrio disponere vellet, & in meliorem formam redigere. multa habet in quæ impingat, & offendat, facile in animum inducit de aliis obloqui. magnum indicium vigentis adhuc in animo propriæ voluntatis, nondum in Christo obsequio mactatæ. quæ cum seminarium sit, & fons omnium perturbationum, quid mirum si eiusmodi fructus ferat?

36. Diuini spiritus est non solum in eo, quod semel arreptum est & probatum virtutis consilio constantem esse, & firmum, sed etiam in singulis atque adeo minimis quibusque pietatis studiis. exempli gratia, si cui Sanctorum nominatim adhæseris, expertusque ipsius fueris opem, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te conferas. nam tamen inter Sanctos zelotypiæ morsum certum est nullum esse, nihilominus tamen hæc subita vnus desertio ostendit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam, ad quem accessisti, sis postea derelicturus. idem dico de animi proposito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus constantiam in eiusmodi rebus omnibus, & tenorem suggerit. Contrà inimici Dæmonis astutia est hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis nullo prorsus degustato, inanis & ieiunus recedat.

37. Dei spiritus indicium est nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præsertim fiât, quibus subesse posset aliqua dubitatio, pro certa & explorata habere. alias enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponimus. Contrà verò procliuem esse, & facilem ad eiusmodi rebus fidem adhibendam, magnum est indicium maligni spiritus, qui semper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quisque incautior est, hoc facilius capitur. Id præsertim intelligitur in spiritualibus rebus & iis, quæ naturæ ordinem superare videntur, de quibus S. Petrus Chrysologus dixisse videtur; *Quò qui altius credit, hoc etiam altius dubitat.* huius rei causa est, quoniam dubitationem hæc vera humilitas in animum inducit, qua se homo indignum putat, eiusmodi rerum, quæ communem ordinem superant, participem fieri. ita contrarium à superbia ortum habere certius videtur.

18. Diuinus spiritus ita in vnus comparatione virtutis hominem excitat, vt non segnem efficiat in aliis, & incurium. contrà diabolus.

19. Item boni spiritus argumentum est, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire. contrà anxietates & molestias iniicere, diabolicum est.

20. Illud etiam non obscurum indicium est diuini spiritus, cum intentio recta semper & nitida est, cui vt mentis oculo semper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur.

21. Deniq; effectus est boni & sancti Spiritus sibi videri interna quadam aure excipere cœlestes susurros. Contrà vero strepitum quendam & quasi deforis venientem vocem videri sibi audire, signum est mali spiritus. nam Dei proprium est intimè in animum illabi, diabolus extrinsecus aduentare.

Has omnes ille regulas præterquam quod rationibus & argumentis confirmat, vsu etiam ipso rerum magistro se comperisse, dicit.

Deratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis doctrina sanctorum Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

Extremum, vt nihil huic tractationi desit addenda existimaui ea, quæ de discernendis visis, & reuelationibus veris à falsis scripta sunt apud sanctos Patres & recentiores Theologos.

Homil. 28.
1. Corinth. 12.

Et primum quidem S. Chrysostomus tradit regulam cognoscendi spiritus diuini in iis, quibus supernaturale aliquod & extraordinarium lumen inesse videtur. *Demonis, inquit, est proprium, perturbationem, furorem & multam caliginem infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quae opus sunt.* cui addit & alteram huic consentaneam: *eos, qui demone suggerente vaticinantur, non intelligere, quae loquuntur, qui autem diuino spiritu afflati praedicunt futura, omnia, vt decet, nouerunt. illi serui diaboli sunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt accommodantis: hi autem domini sunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & necessarij compelluntur, & trahuntur tanquam furij perciti.* quod confirmat in primis Apostoli testimonio, qui obscure quidem, verè tamen hoc exprimit, cum ait: *De spiritualibus autem nolo vos ignorare fratres, scitis enim cum gentes efferis ad simulachra muta prout ducebamini euntes. arreptitij enim homines traherentur ad Idola, quae iam obmutuerant ob Christi Domini aduentum, & illis colligabantur, vt opera & dicta eorum Idolis ascriberentur, sicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola.* Hi autem veri videlicet Prophetae non eiusmodi sunt, sed sobria mente, modesta, & firma, non necessitate detenti, sed potestate in honore habiti: propterea Ionas fugit, propterea Ezechiel reiectus est, propterea Hieremias relictus. Deus autem non necessarij eos impellit, sed consilio, admonitione, minis, neque mentem obscurat, quibus omnibus tanquam certis indicij discernitur spiritus diabolicus prophetarum falsorum à spiritu diuino, qui residet in Prophetis sanctis, ipso initio Prophetia, & ante omnem euentum. ad hoc enim datur donum discretionis spirituum. non enim est necessarium huiusmodi donum ad diiudicandum spiritum, postquam res, quae futura praenunciabatur, euenit, vel non euenit.

Hæc sancti Chrysostomi doctrina videbitur fortassis alicui in suspicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quosdam, & exanimationes aliquorum, qui quo tempore vel visum aliquod supernaturale patiuntur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori salutare diuinitus accipiunt, quasi numine correpti in terram corruunt semimortui, præsertim cum id multis arreptitiis accidere solere constet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita est, & sanctus Chrysostomus loquitur de discrimine vatum, & Prophetarum. in Scripturis autem sacris passim legimus ad aspectum Angelorum turbati sanctos viros, & trementes cadere super terram, vt accidit Tobia: *Non remanere in homine fortitudinem, marcescere, nec habere quicquam virium, vt de se testatur Daniel, sanctus etiam Ioannes scribit: Cum vidissem Angelum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.*

Obseruauit etiam in historiis Ecclesiasticis ante vera miracula san-
nitatis diuinitus tributa tremores, & exanimationes aliquando con-
tingere.

1. Corinth. 12.
Ioh. 1.
Exod. 31.
Ier. 1.

Tob. 12.
Daniel. 10.
Apoc. 17.

tingere. affero vnum duntaxat exemplum ex scriptis sancti Augustini *Sermone de*
depromptum, scribit enim sibi à quodam oblatum libellum recupe- *diuersis 31.*
ratae sanitatis per miraculum, in quo ille sic loquebatur: *Orabam ego*
quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi est memoria gloriosissimi martyris Ste-
phani. Die autem Dominico Pascha, sicut alij, qui praesentes erant, viderunt, dum
orans cum magno fletu cancellos reneo, subito cecidi, alienatus autem à sensu, vbi
fuerim, nescio. post paululum assurrexi. Si igitur accidit aliquando dubita-
tio, an ex Deo sit aliquid, quod eiusmodi sit, non ex vno sed ex multis
indiciis, quod physiognomi faciunt, de re vniuersa, cognoscendum
est. eandem historiam refert S. Augustinus alibi. & meminit prola- *Lib. 22. de ciui-*
pionis in terram, & exanimationis tam huius ipsius, quam fororis *tat. Dei, cap. 8.*
eius ante acceptum sanitatis beneficium.

Idem etiam sanctus Chrysostomus auctor est Deum nonnquam
magno strepitu excitato homines esse alloquutum. *Nam ideo, inquit,*
in caligine cum terroribus Deus Hebrais legem tulit, quia illis vt potè ferocioribus,
& effrenioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contra verò Apostolis, vt
virtute sublimioribus, & doceri facilibus se se placidissime infudit in die Penteco-
stes, in quo sonum quidem exaudiri Deus voluit, sed propter Iudaeos, qui si post illa
prodigia dicebant ad huc Apostolos musto plenos, quid dicturi fuissent si nihil hu-
iusmodi accidisset?

Sanctus Gregorius præclarum, & ipse in huiusmodi rebus pro- *Lib. 1. dialog.*
nunciatum scriptum reliquit. Sunt eius hæc verba: *Mens quae diuino spi-*
ritu impletur, habet euidentissima signa sua, virtutes scilicet, & humilitatem. quae
si vtraq; perfecte in vna mente conueniunt, liquet, quod de praesentia sancti Spi-
ritus testimonium ferat. *cap. 10.*

Addatur humilitati charitas, de qua sic scribit sanctus Chryso- *Incertus in*
stomus: *Omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam spe-*
ciem & diabolus introducit ad seditionem: vt inter bonum verum, & bonum simu-
latum confusio fiat. solam autem charitatem sancti Spiritus non potest Diabolus
imitari. *Matth.*
Homil. 4. in 4.
Matth.

Sanctus Bernardus præceptum vtilissimum tradit eadem hac de *Sermone de*
re: *Sapientia, quae à Deo est, (ait S. Iacobus) primum quidem pudica est, deinde*
pacifica. omnem ergo cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei sapien-
tia alienam esse, ne dubites. eam ergo quae pudica videtur, nec ad vitia trahit aper-
tè, sed virtutis præterdit imaginem, tum demum à Deo esse noueris, si pacifica sit, si
Prælati tui atq; spiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non faciet Do-
minus verbum, quod non reuelauerit seruis suis. *multiplici*
seruicite
Serbi Dei,
Iacob. 3.
Amos 3.

Duo etiam scriptores inter Theologos nobiles hac de re scribunt,
Ioannes Gerson libro de probatione spirituum, & in altero de distin-
guendis veris à falsis visionibus, & Ioannes de Turrecremata in pro-
logo

logo defensionis.reuelationum S. Birgittæ. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probandum spiritus, si ex Deo sint.

Primæ ratio.

Prima ratio est Scriptura sacra, cui quæ consona sunt, ea demum vera sunt, & à Deo.

2.

Lib. 6. Confess.
cap. 13.

Secunda ratio est interna inspiratio, qua certior fit anima, vtrum ex Deo sit aliquid, an ex Diabolo. de qua S. Augustinus scribit, sanctam matrem Monicam dixisse solitam: *Senescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, discernere, quid interesset inter Deum reuelantem & animam suam somniantem.*

3.

Tertia ratio pertinet ad officium hierarchicum, est enim in Ecclesia donum discernendorum spirituum. & qui Ecclesiam eiusque pastores legitimos adeunt, præsertim verò pastorum Principem Romanum Pontificem Christi Vicarium, sine dubio, qui nam spiritus ex Deo sint, certissimè cognoscunt.

4.

Quarta ratio est eruditio Theologica, & exercitatio assidua in spirituali pugna, & virtutum actionibus. qui enim vsu proprio cum doctrina coniuncto didicit ex his, quæ passus est, facile & in semetipso, & in aliis, qui nam spiritus excitetur intelligit.

5.

Matth. 7.

Quinta ratio est ipsa vitæ eius, qui spiritu aliquo impellitur. à fructibus enim, ait Dominus, *cognoscetis eos.* ad quam vtilia præcepta præscribit. quæ hoc carmine indicantur.

Qui, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Qui. considerandum est, an qui visum aliquod patitur sit sani, & integri sensus, atque iudicij. ob id minimè audiendi sunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his similes, qui aut mente quasi capti, aut animo sunt perturbato. peruidendum simul, an qui loquitur, sit nouitius in fidei zelo. nouitius enim feruor facile errori obnoxius est, si rectore caret. quod maximè accidit adolescentibus, & fœminis, quarum est ardor nimius, varius, præceptis. obseruanda personæ conditio, eruditio, mores. quibus rebus assueta sit, quorum vtatur familiaritate: diues ne sit, an pauper, nam diues latentis superbiam, & voluptatis suspecta est. simulationis, & fallaciæ pauper. In primis autem prouidendum, ne lateat interna superbia, quæ etiam ex humilitate, ciliciis rebusque omnino contrariis existit. dominatur porro hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quando mordicus hæret quis suæ sententiæ, voluntati verò, quando difficulter obtemperat. & hæc posterior facilius curatur.

Quid. verane sint omnia, quæ dicuntur spiritus impulsu, nihil enim falsi subesse potest rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris. & spiritus Diabolicus ita tectus est, & fallax, vt aliquando falsitatem

tem

etiam vnâ, qua hominem in fraudem impellat, sexcentis & amplius veris rebus contegat. Ideo CHRISTVS Dominus Dæmonibus etiam cum testimonium veritati dabant, & pythionissis Apostolus silentium indixit. num in viso illo, quod ostenditur, insit sapientia, *Quæ desorsum est, quæ vt docet S. Iacobus, est pudica, pacifica modesta suadibilis, boni consentiens, plena misericordia & fructibus boni, iudicans sine simulatione.* An item visum illud atque doctrina superet communem intelligendi modum sacra Scriptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehensum. si enim non superat, superuacaneum videtur. adfit denique rei, quæ reuelatione explicatur testis *Moyse & Helias, hoc est, Lex & Prophetæ.*

Cui. obseruandum etiam est, cui nant aperiat visa, & reuelationes suas is, qui illas accipit. & magnoperè cauendum est illi, qui consultatur, ne laudet, multò magis ne exaltet consultorem. arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur communem viam, moneat, *ne alium sapiat.* producat sanctorum exempla, qui huiusmodi visa contempserunt, qualis fuit sanctus Augustinus, sanctus Bonauentura, & alij multi. quod si dicas cum Apostolo: *Spiritum nolite extinguere,* aio, hac ratione non extingui spiritum, sed probari, & Spiritum sanctum, qui se se humilibus hominibus libenter adiungit exercitatione humilitatis non fugari.

Quare. obseruandus est etiam visionis finis proximus, remotus, a-pertus, occultus, nam initia aliquando bona infelicissimos exitus habent. cognoscenda est mens aperientis visum, quid nimirum spectet, num gloriolam aucupari, an accipere consilium in re dubia, alterius salutem consulere, an quærere *quæ sua sunt.* & si quidem consilij capiendi causa moueatur, an adeat virum peritum huiusmodi rerum, an sit facilis ad obtemperandum, & in ore, & conscientia patris spiritualis acquiescendum. non enim est diuisionis auctor Deus, vt consulenti ostendat, & consultori contraria. Adhibeatur igitur duplex cautela. prior est vt moneatur consultor, non solum suspensum tenere iudicium exemplo Ambrosij & Luciani presbyteri, sed etiam cum Petro dicere: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum.* posterior est, quemadmodum de somniis facimus, vt visa nec reiiciantur omnino, nec admittantur, sed recognoscantur, & examinentur.

Qualiter. hoc est, quæ sit vitæ ratio eiusmodi hominis, priuata an publica, secreta an aperta, actiuosa, an contemplationi dedita, sit ne amans externæ cuiusdam pietatis potius, quam solidæ religionis. si fœmina est, quomodo agat cum spirituali patre, an nesciat ab eius latere vnquam discedere, delecteturne sermocinationibus & nugis,

x 2

deni-

denique sit ne ex illis, quæ semper discunt, nec vnquam ad scientiam veritatis perueniunt.

Vnde. obserua vnde nam veniat spiritus, aut quo vadat. nam Bernardus aded in rebus spiritualibus expertus se id nescire testatur, cū tamen ex motu cordis sancti Spiritus præsentiam sæpe cognouerit. planè in diuersis spiritibus multa inspirationum similitudo reperitur. spiritus est Deus, Angelus, Diabolus, spiritus humanus etiam spiritus est, tam rationis, quàm sensus. Quare difficillimū est, tam multos discernere, præsertim cum tam difficile sensum à consensu distinguamus.

Idem Gerson in altero libro adfert similitudinem monetæ aureæ quam quinque iudiciis diuidendam censet: *Pondere*, inquit, *flexibilitate*, *durabilitate*, *configuratione*, *colore*. reuelationi aut visioni humilitas dat pondus, discretio flexibilitatem, patientia durabilitatem, veritas configurationem, charitas colorem. multa in hanc sententiam habet Casianus collatione prima, vbi etiam adfert dictum Domini, quo nos iubet esse *probos trapezitas*.

Cap. 20.

Ioannes autem Turrecremata sic breuiter scripsit de diuinis reuelationibus, eas firmas censerī, & veras: Primò quādo iudicio magnorum virorum approbantur. Secundò ex parte effectus, quando nimirum in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertio ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quarto ex parte formæ, cum adest conformitas cum sacra scriptura. Quintò ex parte personæ, cum cernitur approbata sanctitas.

Hæc de vniuersa prudentiæ, & discretionis spirituum materia dixisse satis sit.

His adiungendum restat vnum, quod inter spiritualis prudentiæ præcepta non postremum locum habet: viro proficiente nimium occupato pernecessarium esse aliquem aliquando secessum, & à negociis vacationem aliquo temporis spatio, quo ab omnibus curis vacuus, & absolutus sibi vni rebusque suis in otio recognoscendis, corrigendis, & ad diuinæ voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: *Fieri enim non potest, vt scribit S. Leo, vt de*

*mundano puluere non etiam religiosa
corda fordescant.*

*De spirituali secessu proficiente ad certum
tempus aliquando necessario.*

CAPVT XXI.

EN Euangelio S. Marci scriptum est, Dominum dixisse *Marci 6.* discipulis: *Venite seorsum in desertum locum, & requiescite paulillum*, quo loco Euthymius sic habet: *Docemur hinc, operare Ecclesia magistros non semper exponere se ipsos multitudini, sed cum datur occasio, retrahi, ac solitarios esse, mentemq; ab exteriori distractione reuocare.*

In Euangelio S. Lucæ Dominus inter cætera hæc parabolicè dixit: *Luca 17.* *Qui vestrum habens seruum arantem, aut boues pascentem, qui regresso de agro dicat illi; Statim transi hinc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes? Venerabilis Beda in hæc verba sic scribit: *Seruus arans, Luca 9.* aut pascentem est doctor Ecclesia, de quo dicitur; *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Pasce oues meas. Ioan. 21.* *Qui seruus de agro regreditur, cum intermisso opere predicandi, quasi ad curiam conscientia rediens sua dicta, vel facta pertractat. cui Dominus non statim iubet ab hac vita transire, & aeterna quiete refoueri, sed domi parare quod cœnet; id est, post laborem aperta locutionis humilitatem propria conuersationis exhibere. in Apocal. 3.* *tali enim conscientia Deus cœnat, vnde & cœnabo cum illo, & ipse mecum. & Præcinge te, id est, fluctuârium cogitationum sinus, quibus gressus operum impediri solent, constringe.* Huius Curia meminerunt etiam alij Patres, sed in primis S. Basilus. Secessionis etiam profani scriptores, vt Seneca qui *Basilus consil. Lucilio scribens ait: Opto tibi facultatem tui.* Et Tacitus narrat, Agrippinam insumpsisse componendo animo dies plures Brundusij. Et *cap. 5.* fanè non solum, qui mundanis, sed etiam qui spiritualibus rebus, & *Epi. 32.* *Lib. 3.* vitæ, quæ posita est in actionibus hierarchicis, quales sunt prædicationes, & aliæ Ecclesiæ functiones, operam nauant, huiusmodi secessione eò magis indigent, quò illa munera grauiora sunt, & cum maiore animarum periculo si non rectè fiant, coniuncta: *A rectoribus ergo, ait sanctus Gregorius, summè cogitandum, vt scilicet oculum, qui 2. part. Pastoral. cap. 7.* *præuidendis gressibus præminet cura pulueris non obscuret.* Idem etiam huc refert id, quod à Mose factitatum legimus, cum tam sæpe intrabat in tabernaculum: id quoque quod fiebat à Christo Domino, *Cum in Luca 6.* *monte solus orabar: denique quod de se ipso scribit Apostolus; Si uemente 2. Corinth. 5.* *excedimus Deo. Animus. n. viri boni in huiusmodi solitudine, vt plurimum**

Serm. 4. de
Quadrages.

mum ex diuinæ præsentis contemplatione ea solet consolatione compleri, qua superior rebus caducis omnibus factus extra se quodammodo ponitur: Hoc me delectat, ait sanctus Augustinus, & ab omnibus actionibus necessitati quantum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio, neque in his omnibus, quæ præcurro consulens te, inuenio totum locum anime mee nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me.

Quod si ad has spirituales delicias non omnibus pateat aditus, patet certe ad explorandam, & cognoscendam diuinam voluntatem, id, quod in primis propositum semper esse debet proficienti in omnibus vitæ suæ actionibus. Sic enim S. Gregorius scribit: *Sancti viri, qui exterioribus ministeriis deseruire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt, ibique cogitationis intimæ cacumem ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt, dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.*

Sed rem hanc vniuersam latè S. Bernardus persecutus est in libris de consideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda sunt, sed ex tam multis, quæ in illis legi possunt, pauca, quæ magis ad institutum nostrum pertinent. in primis illud: *Quoniam, inquit, dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare.* Et infra: *Tam pio otio, tamque vtili nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere est?* Hanc considerationem tanti facit S. Bernardus, vt appellet pietatem vacare considerationi, quia scriptum est: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Vtilitates etiam numerat ad hunc modum: *Et primum quidem ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur purificat consideratio, Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremo diuinarum pariter, & humanarum rerum scientiam confert.* Hæc est, quæ confusa determinat, hiantia cogit, sparsa colligit, secretum rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis, quasi non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

Porrò potissima omnium consideratio est consideratio sui met. quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: *Si consideres, ait, quid, quis, & qualis sis, quid in natura, quis in persona, qualis in moribus.* Seccessioni autem, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quam qualis quisque sit in moribus, qua de re sic idem Pater: *Sanè inter considerationem, qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum, conferenda posteriora prioribus, profecerimus in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum; an ab*

his forte, quod absit deseceris, patientior sis, an impatientior solito, iracundior, leniorne, insolentior, an humilior, affabilior, an austerior, exorabilior, an difficilior, pusillior animo, an magnanimior, serius magis, an plusculum dissolutior, immorator, an forte fidentior, quam oportet. Et paulò post: Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua; discretio quoque moderatrix earundem virtutum, qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis sis in vlciscendis, quam in utroque prouidus modi, loci, temporis obseruator. Ibidem adfert discretionis oculi caliginis causas duas. iram & molliorem affectum: Is, ait, iudicij censuram eneruat, illa præcipitat. quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, suffusus fluxa quadam, & muliebri molliæ animus rectum non videt. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo dissimules, si constantem in tuis, condolentem in alienis, gaude recti cordis, hoc est, e regione peruersissimi, si cum in propriis deprehendis, forte impatiens, minime in alienis tamen compatiens sentiaris. Quid in prosperis? præferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatio cura vestis, vel corporis non irrepit. Et si rectè sapiens testatur: Sapientiam scribe in otio, cauendum & in otio otium est. fugienda proinde otiositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares nugæ nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemia. Interdum tamen si incidant ferendæ, referendæ nunquam.

Huc spectant reliqua, quæ considerationi huic tanquam materiam subiectam deinceps tractat sanctus Bernardus, quæ videlicet sub tus nos sint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domesticam rem faciunt: maximè verò quæ supra nos sunt, quæ considerare ad orationem pertinet, quam in huiusmodi secessu in primis exercere debet proficiens ad se ipsum, & Dei voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conscientiæ examen, & regulas discretionis spirituum ad seipsum recognoscendum, & quatenus opus est, renouandum. Sed de oratione postulat institutum, vt separatim agamus. quod faciendum est libro sequenti. in quo etiam tractationem reliquarum virtutum prosequemur. hoc quæ supersunt de prudentia spirituali breuiter absoluenda sunt.

*Quomodo Consilium capiendum sit à Preside
Euangelico, & qui in consilium
adhibendi.*

CAPVT XXII.

Lib. 6. Ethicor.
cap. 12.

VONIAM vt Aristoteles scripsit: *Prudentia eorum, qui præ-
sunt, propria magis est, quam eorum, qui parent; operæ preti-
um me facturum puto, si antequam huic de prudentia
spiritus tractationi finem imponam, de perfectione
prudentiæ, quam exigit à Christianis Præsidibus, quicumque illi sint,
Christi doctrina, Patrum sententiam paucis explicem. atque vt ordi-
ne proprio res pertextatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ
consilium est, deinde ad alias duas iudicium nempe, atque præcep-
tum progrediamur:*

Et quidem necessarium esse consilium homini, cui administra-
tio aliqua commissa est, perspicuum est ex eo, quod nullus, quam-
uis doctissimus, & maxime expertus inuentus aliquando est, qui ad
omnia præstanda, quæ prudentia præcipit, se parem adferre posse
vim ingenij, atque industriam adfirmarit. immo quò quisque sapi-
entior fortunatioe, eorum magis indiguit. Augustum Casarem,
cùm quidpiam fecisset, cuius deinde pœniteret cum sensit damna,
scribit Seneca sæpe exclamasse: *Horum mihi nihil accidisset, si aut Agrippa,
2. 2. q. 49. art. 1. aut Mæcenas vixisset.* Horum quippe consiliis utebatur, dum viuerent.
3. ad 3. Et sapienter illud à S. Thoma dictum est: *Nullus in his, quæ subsunt pru-
dentia, sibi quantum ad omnia sufficit.* Sanè Scriptura diuina vtrumque
vult, & ne nobis nimium tribuamus, & vt aliorum consiliis in rebus
agendis locum demus: *Ne innitaris, inquit, prudentia tua. Ne sis sapiens
apud te ipsum.* Et alibi: *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Apostolus etiã:
Nolite, ait, esse prudentes apud vosmetipsos.

Lib. 6. de bene-
fic. cap. 32.

2. 2. q. 49. art. 1.
3. ad 3.

Proverb. 3.
Ecclesiast. 6.
Rom. 12.

Sapientissimus fuit Moyses, Deoque coniunctissimus, vtpotè
qui ab eo, vt à magistro discipulus ad omnem disciplinam institue-
retur, hic tamen audire & sequi consilia Iethro soceri sui ab eodem
ipso Deo iussus est. Sapientissimus Salomon diuinitus & ipse om-
nem sapientiã edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum
suarum consilium semper adhibuit. Audeo dicere Christum Domi-
num magni consilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrũ con-
siliorum, vt in hac etiam re virtutis prudentiæ exemplum relinque-
ret,

ret,

ret, consilium quasi cœpisse à suis: *Vnde, inquit, ememus panes vt mandu-
cent hi? Et iterum: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt
tributum, vel censum? à filiis suis an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis.*

Matth. 17.

Sit hoc ad virtutis specimen. illud certè ad necessitatẽ alios confu-
lendi nobis adferendum, quòd Apostoli sal terra à Christo destinati,
& lux mundi, quamuis omnia à Spiritu sancto docti, inter sese consilia
sæpius ineunt. S. Paulus consilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hie-
rosolymam vsque: quòd in Ecclesia concilia indici certis tempori-
bus, & causis voluerit Deus, idque sanctis Patribus, vt sancirent, in-
spirauerit: quòd Christi Vicarium summum Romanum Pontificem,
de rebus quibusque grauibus consuluerint semper tam Græci, quam
latini Episcopi, Doctores, Populi, orbis totus. Denique: *Ego sapientia,*
inquit, *habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus.* Nec id solum
prudentia postulat à nobis, sed humilitas. planè superbus est, qui se
submittere aut nequit, aut negligit sapientiori, à quo consilio iuuari
se posse, nõ dubitat: nec suorũ saluti bene consultum vult ille, qui e-
ius procurandẽ socios quoscunque habere potest, sibi nõ adiungit.

Matth. 5.

Proverb. 8.

Quales autem consiliarij eligi debeant, docent omnes, in primis,
fideles, & beneuolos. ad dunt sancti Patres, etiã bonos viros, Deum-
que timentes. egregiè S. Ambrosius: *Talis debet esse, qui consilium alteri*
det, vt se ipsum formam alii præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina,
in integritate, in grauitate. vt sit eius sermo salubris, atque irreprensibilis, con-
silium vtile, vita honesta, sententia decora. Et paulò post: *Qui nihil ne-
bulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatum quod vitam eius
ac mores refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auertat consulentes. Alia
enim sunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur. fugimus ea, quæ possunt nocere,
quæ malitiose possunt in noxam serpere: vt si is, qui consulitur dubia sit fide, &
pecunia auidus, vt possit pretio mutari, si iniurius, hic fugitur, & declinatur. Qui
verò voluptarius, intemperans, & si alienus à fraude, tamen auarus, & cupidior lu-
cri turpi, hic contemnitur.* Rationem reddiderat alibi S. Ambrosius: *Quis*
vilem. (dixerat) *causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ suæ? Quis è tur-
bida aqua potum perat?*

Lib. 2. Offr.
c. p. 17.

Cap. 12.

Illud verò maximè à consiliario exigitur, vt non solum bonus vir
ipse sit, sed consultorem suum bonum similiter reddere studeat. non
blandiatur, non aduletur, sed arguat, & corrigat amicè, cùm res exi-
git, vrgeat, pungat etiam, si opus est: *Nam meliora sunt vulnera diligenti.*
Potius, vt cum S. Ambrosio loquar, *periclitetur sicut Daniel pro lege Do-*
mini, quam pro gratia hominũ inflectatur. Talem consiliarium se obtulit
& præstitit Venantio Italiae Cancellario sanctus Gregorius, ad quem

Proverb. 27.
Cap. 11
Daniel. 14.

y

cùm

Lib. 1. epist.
epist. 33.

cum scribit ne utatur consiliis eorum, qui non ipsum, sed res suas diligerent, nec loquerentur, nisi quæ ad tempus placerent, attulissetque de seculari auctore: *Cum amici omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis; Adiungit: Consiliarium rogo me suscipe, si in causa tua consiliarium queris. nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quam qui non tua, sed te diligit. omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore, quantaque charitate amplectatur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam inse- quor, ut te diligam, sic personam diligo, ut culpa vitium non amplectar.*

Ecclesiast. 6.

Nec omittendum est, consultorem si bonus ipse vir fuerit, facile inuenturum consiliarium bonum; nam hanc mercedem probitati tribuit in hac vita Deus: ut non obscure indicat Salomon: *Amicus fidelis medicamentum vite, & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, aequè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.*

Ecclesiast. 6.

Porro consiliarios non solum bonos, & integros viros esse oportet; sed etiam prudentes, maximeque peritos eius rei, quæ in deliberationem vocatur. Ad huiusmodi enim consiliarios mittit nos Scriptura diuina. *In multitudine presbyterorum prudentiam sta, & prudentia illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, cuiusmodi ad eum, & gradus ostiorum illius exterat per tuus. horum autem dictis standum esse, ac si demonstrationes adferrent, iubet Aristoteles his verbis: Peritorum hominum, & seniorum seu prudentium pronuntiationibus & opinionibus absque demonstratione non minus quam demonstrationibus attendendum est. Quia namque ex ipsa experientia visum habent, principia intuentur.*

Lib. 6. Ethicor.
cap. 11

Collatione 2.
Cap. 10.
Lib. 2. Offic.
cap. 20.

A iuuenibus autem potissimum seniores adeundos, & audiendos maxime esse, docet Cassianus, & late explicat S. Ambrosius allatis exemplis Iosue erga Moysen, Loth erga Abraham, Helisæi erga Heliã, Marci erga Barnabam, Silæ, Timothei, Titi erga Paulum.

Lib. 4. de con-
sid. cap. 6.

Sed egregie S. Bernardus colligit bonorum consiliariorum, eorum videlicet, qui principibus præsertim Ecclesiasticis assunt proprietates, ex quibus, quæ reliquis eiusdem generis hominibus conueniant, facile intelligitur: *In talibus (scribit Eugenio Papæ) ut opinor requiescet spiritus tuus, qui non sint attrita frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in equitate pro mansuetis terra, qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam: subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram. Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem: concor-*

dec

des ad pacem, conformes ad unitatē. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, ubique & in omnibus circumspetti. Hæc Bernardus.

Quod si desint homines (ut accidit nonnunquam) qui nobis consilium dent, non deest historia *testi temporum*, ut inquit ille, *nuncia vetustatis, magistra vite.* non desunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum utilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis propter eorum aut penuriam, aut absentiam audire. nec contemnenda virtus est Docilitas, assidua prudentiæ comes, non ea quidem, quæ homini à natura inest, sed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano studio: quando nimirum, ut ait sanctus Thomas: *Homo sollicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum suum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiam.* Inter omnes autem libros ad sana consilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri sacri. Secundum hos legendæ sacræ historiæ, auctoresque sacri, ij præsertim, qui de Christianis officiis scripsere. quibus adiungendū libri Ethnicorum, à quibus, ut docent S. Basilus & S. Hieronymus, *magna ad omnes humana vitæ partes emanare potest utilitas.*

2.2 q. 49 art.
3. ad 2.

Serm. de legem.
dis lib. gentil.
Epist. ad Ma-
gnam gratia-
rem.

Partes autem consultoris, quicumque ille est, sunt vicissim beneuolentia, & fide profequi consiliarium suum: maxime verò se se illi docilem præbere, dum consulit, nec quantumcunque sibi ipse sapiens doctusque videatur, ita sententiæ suæ addictus esse debet, ut si perspicue vera non est, ex ea se deduci nunquam sinat. nam ut ait sanctus Iacobus: *Quæ desursum est sapientia, suadibilis est.* & saepe monet Apostolus, ut quiescamus in aliorum consilio, & voluntate; *Non alta sapientes, ait, sed humilibus consentientes. Vnanimis id ipsum sentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula.* immò S. Chrysostomus suos reprehensores etiam ipse laudat, benignèque illis gratias agendas existimat.

Rom. 12:
Philipp. 2 & 3

Tom 3. homil.
de ferendis re-
prehensionibus,
& conuersione
Pauli.

Quod verò initio dictum est, prudentiam virtutem esse eorum, qui imperant, non ideo dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia. sed quia præcipua prudentiæ actio, quæ est præceptio, dum erga alios exercetur, non sit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterum hi etiam prudentes sint, oportet, consilio saltem atque iudicio. Consilio quidem, quia quomodo se ge-

y 2

rcra

rere debeant, in humanæ vitæ officiis siue publicis, siue priuatis, siue externis & corporis, siue ad internam curam animi spectantibus à maioribus discunt. Copiosè id Cassianus explicat. *Humilitatis, inquit, hæc erit prima probatio, si vniuersa, non solùm, quæ agenda, sed etiam quæ cogitantur, seniorum referentur examini, vt nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat. Quæ institutio non solum per veram discretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cunctis fraudibus, & insidiis inimici seruabit illasum.*

Huc pertinent quod Patres omnes docent, & ratio demonstrat, si præceptum, quod à præside imponitur cum peccato coniunctum sit, nullo modo implendum esse. nec enim imprudens est obedientiæ virtus, quamuis si peccatum in præcepto non manifestè deprehenditur, resque dubia sit, dicto potius audiendum est quàm repugnandum. sed de obedientia sequenti libro.

Qua iudicij prudentia præditum esse oportet Præsidentem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAGNA vis prudentiæ est posita in iudicio, aut quod perinde est, in ea virtute, quæ à rectè iudicando synesis dicitur, vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans statuit, quid agendum sit in iis rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. igitur secundum consilium iudicio excellat præses necesse est, vt sciat *reprobare malum, & eligere bonum*, distinguere ambiguum, vt dicebat Dominus Moyse: *Inter sanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram.* Hoc postulauit à Domino Dauid, cum dixit: *Deus iudicium tuum Regi da.* Et Salomon, cum iussus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud inprimis petiit: *Da mihi sapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar, coram populo tuo. quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare?*

In iudicando autem potest homo grauissimè labi. quare maximè indiget illo Spiritus sancti dono; quod quanquam à consilio nomen habet, tribus tamen prudentiæ partibus commune est, easque Deo

Deo informandas regendasque subiicit. ne igitur iudicando erret, sed dirigatur potius, ad diuini consilij normam præses, orationi deditus sit oportet: quæ crebrò à Deo petat, *vt illuminet faciem suam super seruum suum, itaque dirigat gressus eius in semitis suis, vt non moueantur vestigia eius.* quare quamuis debeat doctrinæ studio additus esse, & tanquam sacerdos custodire scientiam, quando ab eo lex requirenda est: magis tamen incumbendum illi est in animæ suæ curam, eaque excolenda diligentissimè ab illo est exquisito examine ad conscientiæ puritatem, & assiduis ad Deum precibus ad cognoscendam in rebus omnibus diuinam voluntatem. quæ de re sic S. Bernardus: *Quid enim periculi sit, vbi non inuenit pastor pasqua, ignorat dux itineris viam, Vicarius nescit Domini voluntatem, Ecclesia quotidie multipliciter, & miserabiliter experitur. Est enim vt sanctissima sic & secretissima res voluntas Dei, & occultum omnino consilium, de quo & Apostolus gloriatur, puto autem quod & ego consilium Dei habeam. Vnde & ipsa veritas, nemo scit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. Vtilis proinde lectio, utilis eruditio est, sed multo magis vnctio necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulsare, nec querere, nec petere consuevit, qui donec alienarum curam susciperes animarum, nunquam sua gessisse curam, sed in vano visus est eas accepisse? Atque vtinam vel tunc curaret suam, vt meam quoque postea curaturum sperare liceret: & de suo prius oculo festucam eiceret, vt de meo videret eicere trabem.*

Et quidem de cordis puritate, sine qua non obtinetur sapientiæ lux, scribit S. Gregorius in Pastoralibus. qui ob aliam quoque causam animarum Reclori necessarium putat orationis studium: *Vt, inquit, eius vsu didicerit obtinere à Domino, quæ poposcerit posse. cui prophetica voce quasi specialiter dicitur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adsum.*

Sed S. Bernardus alibi auctor est, orationem vim & robur adferre exemplo, quod de se præses aliis præbere, & verbo prædicationis, quo sibi subiectas animas pascere debet. Ergo, ait, *in his duobus mandatis verbis, scilicet, atque exempli, summam tui officij ad conscientie securitatem pendere intellige. Tu tamen si sapias, iunges & tertium: studium videlicet orationis. ad complementum utique, trina illius repetitionis in Euangelio de pascendis ouibus. in hoc noueris illius Trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas, & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his est oratio. Nam & si vt dictum est, vocis virtus sit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamque, promeretur oratio.*

Est autè proficienti, & præsertim illi, qui præest aliis, maximè necessarius iudicij vsus si quando accidat materia aliqua in qua requi-

I. Reg. 21.

ratur exercitatio gnomes. tunc enim quia præter communes regulas sententia fertur, facile est, turpissimè labi. quare tunc maximè adhibenda humilis oratio ad Deum. quod dubitandum non est fecisse David, cum se instinctu gnomes furentem finxit coram Achimelech, si quidem exstat Psalmus trigessimus tertius sub hoc titulo, quem tunc ipse conscripsit, & in quo inter alia, & illud habetur: *Exquisivi Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.* Est enim gnome acumen & perspicacia iudicij singularis, ideoque indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent, præsertim si ad finem supernaturalem referendæ sint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

Nec solum ad antedicta oratione vtatur præses, sed ad alia omnia etiam in quibus eius iudicij vis eluceat, necesse est. sunt autem præcipua hæc quæ sequuntur.

Lib. 4. de cons. cap. 5.

Luc. 6.

2 Timoth. 5.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præstanda quisque idoneus maximè fuerit. nam vt ait S. Bernardus *in monasteria admittuntur homines spe proficienti, ac officia bonos facilius recipiunt quam faciunt. quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos.* pernoctat propterea in oratione Dei Dominus antequam designet Apostolos. & S. Paulus seuerè præcipit Timotheo: *Manus cità nemini imposueris, neque communicaueris peccatū alienū.*

Const. monast. cap. 32.

His consentaneum est illud, vt quemadmodum qui paret ad præsidis arbitrium, nutumque totum se fingere & accommodare debet, iudicium suum iudicio eius subiiciendo cum præcipit, vbi perspicuè peccatum non præcipit; sic qui iubet, ait S. Basilius, *obseruet ne imponendis grauioribus, quàm quibus pares fratrum corporis vires sint, imperatū, eos qui ea ferre non possunt ad abiiciendam obedientiam per contradictionem instiget. ideo perinde, vt verus ac legitimus Pater, æque in cunctos beneuolus vires corporis cuiusque considerare atque ita munera singulū imponere, ac distribuere sortitū debet.*

Vide prologum 3. part. Past. S. Greg. Papæ.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præest in iuandis in spiritu sibi subiectis hominibus, diiudicans primum prudenter, quid ad consequendum propositum finem vocationis suæ, cuique conueniat; deinde discretè & electè aptans singulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant. nam vt sapienter scriptum est ab vtroque Gregorio:

Non vna eademque cunctis exhortatio, aut remedium congruit, quia non cunctos par motum qualitas astringit, vt enim varia sunt corporum temperamenta; sic a-

nimam

animarum diuersa sunt & discrepantes propensiones, & vires. pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt & sua singulū congruant, & tamen à communis edificationis arte nunquam recedat. Ad quam rem non parum proderit triuisse manibus tertiam partem Pastoralis sancti Gregorij Papæ. in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines cuiuscunque status sint, conditionis, ætatis, & sexus exerceri ad virtutem possint accommodatè ad cuiusque captum, & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam suscepit.

Sed de tota hac re plura scripsimus capite secundo libri primū, cum patrem spiritualem informarem. nunc de præside agimus, quem prudenti iudicio instructissimum adhuc oportet esse in consuetudine agendi cum proximis. neque enim vulgaris prudentia censenda est illa, qua præses cum sancto Paulo scit *omnia omnibus fieri, vt e- 1. Corinth. 9.* mnes CHRISTO sacrificat. captando occasiones oblatas de hominibus bene merendi, etiam si non satis idoneæ videantur, aut expectari meliores posse ad rem adoriendam. quod fecit idem Athenis, qui ne præteriret occasionem veritatem Dei Euangelizandi eam, quam vt cumque dedit inscriptio ARÆ: *IGNOTO DEO.* libentissimè, & felicif- Act. 17. simè arripuit. sciebat idem etiam aliquibus *lac potum dare,* aliquibus 1. Corinth. 3. *escam,* denique & *sapientiam loquebatur inter perfectos.* 1. Corinth. 2.

De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus uti debet, dum præcipit Præses Evangelicus.

CAPVT XXIV.

MAXIMA omnium prudentiæ vis præceptio est. quando quidem inanes sunt reliquæ actiones eius, si præcepto efficaci non compleantur. & accidit aliquando, vt excellat quis consilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel sibi vel aliis, destituitur, prudens non fit, nec habeatur. quare ad bene præcipiendum, vt sese comparet, & multis virtutibus instruat, præses Evangelicus necesse est. Sunt autem hæc.

Primo

Prima humili-
tatis.

Matth. 23.

1. Pet. 5.

Tit. 1.

Lib. 2. cap. 3.

2. Thessal. 2.

Hierem. 6.

Lib. 10. Confess.
cap. 4.

2. Corinths. 4.

2. Corinths. 11.
& 12.

1. Corinths. 15.
1. Timoth. 1.

Primo loco ponatur humilitas reliquarum virtutum fundamen-
tum necessarium, maximeque à Christo commendata Apostolis,
cùm dixit: *Qui maior est vestrum, erit minister vester. qui autem se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur.* Et S. Petrus: *Neque, ait, vt dominantes in cleris.* Et S. Paulus primum crimen, quo Episcopum carere vult, *superbia* est. fit igitur humilis præses dum præcipit, ita, vt neglectis propriis inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque institutionibus fundatas velit sanctiones, potius quàm nouis, & ad speciem pulchris legibus suis. Nullus, ait Cassianus, *congregationi fratrum præfuturus eligitur, priusquam idem, qui præficiendus est, quid obtemperaturus oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat institutis seniorum fuerit affectus.* Et paulò post: *Ideo diuersitates regularum per ceteras prouincias cernimus usurpatas, quod plerumq; seniorum institutionis expertes monasteriis præesse audemus, & abbates nos ante quàm discipulos profecti quodlibet fuerit, statimimus: promptiores nostrorum inuentorum custodiam exigere, quàm examinatam Maiorum seruara doctrinam. Tenete traditiones,* ait Apostolus. Et Hieremias: *Interrogate de semitis antiquis.*

Est autem hæc humilitas præcipuè cordis. similis illi, quæ fuit in Christo Domino. qua qui præest non solum re se gerit, ac si esset de sibi subiectorum numero vnus, sed animo etiam ac sensu se ipsum deprimat, aliisque se non tam imperare, quàm seruire reputat. qui sensus fuit antiquissimus sanctorum Patrum omnium, præsertim sancti Augustini: *Hi, inquit, sunt serui tui fratres mei, quos filios tuos esse, voluisti, Dominos meos, quibus iussisti, vt seruiam, si volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, si loquendo præciperet, nisi & faciendo præiret. Et ego id ago factum, & dictum, id ago sub aliis tuis nimis cum ingenti periculo: nisi quia sub aliis tuis tibi subdita est anima mea, & infirmitas mea tibi nota est. Paruulus sum, sed viuit semper pater meus, & idoneus est mihi tutor meus. Idem ipse est enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipse es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priusquam tecum sim. quo loco etiam illud intelligitur, hac animi submissione subiici eos, qui præsent, etiam Deo, à quo vt onus alios regendi sibi imponi non ignorat, sic etiam certò sperant sibi ad futuram opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum. quandoquidem non tam ipsi regunt alios, quàm Deus per ipsos. Sed illustre est etiam huius humilitatis exemplum in Apostolo: *Nos autem, ait, seruos vestros per Iesum.**

Hæc autem humilitatis affectio, qua se animo submittit omnibus præses, non animi occultis finibus coercetur, sed si efficax est, foras etiam prodit & ostendit se dictis, & factis: *Sed & supportate me,* ait Apostolus,

stolus, in insipientia dico: *sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus. Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, tametsi nihil sum.* 2. Corinths. 12.

S. Augustinus etiam modestissimè, & humillimè à populo sibi commisso veniam è superiore loco petens, sic ait: *De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio. neq; enim sic tumore vanæ mentis extollo, vt audeam dicere, ex quo huius muneris sarcinam porto, nullum à me hominem perperam lesam: hoc cuilibet homini tam multis, & molestis actibus occupato, atque distento ne dicam impossibile, certè difficile est, quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me vestris orationibus diebus ac noctibus offero sanandam Domino Deo meo. Diuersarum ergo curarum actibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non vt postcebat, audiui, si què tristius, quàm opus erat aspexi, si in quem verbum durius, quàm oportebat emisi, si quem corde contribulatum, & opis indigam responsione incongrua conturbavi, si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, vel etiam nucu aspero contristavi, si cui de me falsi aliquid, tanquam homini de homine suspicanti iustè acerbins indignatus sum, si quis in sua conscientia non agnouit, quod de illo humanitus sufficatus sum, vos quibus pro his atque huiusmodi offensis esse me fatoor debitorem, simul me vestrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet saepe in angustiis, sed non toto pedis pondere calcatur, & mater, nec ideò desinit esse mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos debita difficultatis, qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad summam omnes vos obsecro, commendare Domino curam pro vobis meam.* Homil. 24. Lib. 50. homil.

Sed quid versamus exempla Sanctorum? Illustrissimum, & notissimum habemus factum Christi Domini, qui pedes abluit discipulorum admiranda modestia, & humilitate. post quod idem ipse sic tantum facinus claudit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quo loco obseruat S. Basilus maioribus huiusmodi humilitatis officia obeuntibus ab inferioribus esse parèdum, cùm discipuli Domini nequaquam contra hoc eius factum ausi sint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum suum hoc recusauerat Petrus, confestim vbi certior factus est de periculo, quod iis immineret, qui obedientiam abieciissent, mutata sententia obedientiam audissimè est amplexus. 2. Corinths. 13. Reg. suscit. disp. int. 32.

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præses forti animo toleret vitia sibi subiectorum, siue illa grauias sint, siue leuia: *Debemus autem nos firmiores,* ait Apostolus, *imbecillitates infirmorum sustinere.* Qua in re rationes officij sui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægrè ferunt se in homines imperfectos, & peccatores incur-
rifle: 2. Corinths. 15.

Epist. 73.

riffe: Hoc onus, ait S. Bernardus, animarum est & infirmarum, nam que sane sunt portari non indigent, ac per hoc nec onus sunt. Quoscumque igitur de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te Patrem, ipsorum tenoueris esse abbatem, consolando exhortando increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando, sanas, quos sanando portas. Si quis uero ita sanus est, ut magis iuuet te, quam iuuetur a te, huius te non Patrem, sed parem, comitem, non Abbatem agnoscas. Quid igitur cauaris, te aliquorum, qui tecum sunt, magis grauari consortio, quam frui solatio, cum solus omnium omnibus datus sis solatium, tanquam omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per Dei gratiam solatiari, & a nemine omnium indigeas confortari? Denique in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua premia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui socij labores proculdubio, & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, & non iuuari, illius te agnosce vicarium, qui venit ministrare, & non ministrari. Hæc sanctus Bernardus. Certè sanctus Chrysostomus, cum explicat quæ sint illæ opitulationes, quas in numerandis gratiis gratis datis adiungit S. Paulus gubernationibus, adfirmat eas esse, imbecillos amplecti.

Homil. 32. in
1. ad Cor.Tertis chari-
tatis.

Patientiæ copulanda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præfidentem, atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum subiectorum, qui omnes soboles sunt charitatis. Ille primùm, ut qui superiores sunt dignitate & ordine, ad infimis etiam opem ferendam se libentissimè demittant. explicat id elegantissima similitudine, ut solet S. Chrysostomus: Calcaneo spina infixæ est, sentit totum corpus cruciaturq; incutitur dorsum, & venter, famora corripuntur: manus ceu satellites ministriq; properantes, retrahunt infixam: inflectitur caput, solliciti oculi tuentur. Ita fit, ut pes quantum relinquitur ascendere non valens, tantò superet, ad se caput, quod summum est, deducens: idque non amicitia, sed debiti & officij tura. Ergo sic quæ maiora sunt, nihil amplius ceteris habent, quam quod minoribus magis sunt obstricta, & sollicitudinem debent.

Homil. 31. in
1. ad Cor.Lantic. 1.
Ser. 23. in Gâr.

Ex eodem fonte manat & aliud bonum, nempe lenitas correctionis, quando præses reprehendit, ut debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accusatorio more, sed paterno, aut si maus etiam materno, non ad timorem, sed ad utilitatem. Certè S. Bernardus ad illa verba: *Memores vberum tuorum*, valde probat affectum parentis in imperante: *Discite*, ait, *subditorum matres vos esse debere, non dominos, studete magis amari, quam metui. Est interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeat. Mansuescite.*

ponite

ponite feritatem, suspendite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguescant, non typho turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotum, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad sinum recurrere matris? Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans vnusquisq; se ipsum, ne & ipse tentetur.

Est autem probi filij Patrem obiurgantem, ne dum benignè accufantem libenter audire, & grauissima pœna censenda est, cum erras, non castigari: *Miseremur impio*, ait Dominus, & non discet facere iustitiam. Super omnem iram, scribit S. Bernardus, miseratio ista. quo loco docet, si se qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem, ut præses taceat, immò & doleat, quod nolens occasionem grauioris sceleris obtulerit peccanti: *Mallem*, ait idem, *pro huiusmodi aliquando tacuisse atq; dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quam ad tantam reprehendisse perniciem. Dicat forsan, nisi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui, & locutus sum, ut auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed & si innumera talia addas, me tamen ista minimè consolabuntur mortem filij intuentem. Quasi uero meam illa reprehensione liberationem qua siuerim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam, si omnem quam potuit curam, & diligentiam agrotanti filio adhibuisse, se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à steribus temperauit? Et illa quidem pro morte temporalis, quantum magis me pro morte aeterna mei filij manet vti que ploratus, & ululatus multus, etiam si nihil mihi conscius sum, quo minus annunciauerim illi?*

Isaia. 26.
Ser. 42. in Gâr.

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiusdem S. Bernardi doctrina de coniungenda charitate cum discretione in rebus omnibus, præsertim autem dum aliquid nominatim mandamus. ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem sui contemptum se se abiicit Euangelicus præses, aliis ut profit. ac non nisi Spiritu sancto magistro edoceri eum artem regendi animas: *Pauci sunt, qui vtiliter, pauciores, qui & humiliter præsent, facile tamen vtrumq; adimplet, qui matrem virtutum discretionem perfectè adeptus, vno nihilominus charitatis vsque ad contemptum propriæ gloriæ, vsque ad sui ipsius obliuionem, & non ad querenda, quæ sua sunt, inebriatur. quod solo, ac miro Spiritu sancti magisterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absq; charitatu feruore iacet, & feruor vehemens absq; temperamento discretionis præcipitat. Ideoq; laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat.*

Quarta di-
cretio.
Ser. 23 in Gâr.

Eccles. 7.
Eccles. 14.

His virtutum præfidiis armatus præfes animosè præceptioni incumbat. & quanquam suauitati studendum est, intelligat tamen simul perfringendam fortiter difficultatem, si incidat. hoc est enim quod ait Salomon: *Irrumpere iniquitatem.* Idque multò magis faciendum est, cum sibi metipsum arbitra prudentia præcipit: *Qui enim sibi nequam, cui bonus?* Et qui sibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios sibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Porrò ad imperandum sibi maximè iuuat se ipsum iis stimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, spe, Christi imitatione, Dei amore, & voluntate, qua vult nos non semper in desideriiis, ac veluti prægnantes aut tepidos, sed actiuos, feruentés, perfectos, sibi que quoad fieri potest, omninò simillimos.

* *
*

FINIS LIBRI TERTII.

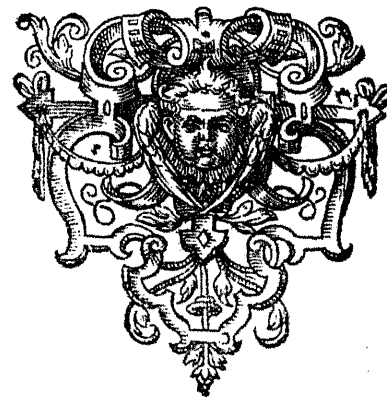

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANÆ PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVÆ VIR-
TVTES MORALES DECLARANTVR,
PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO:
ABSOLVITVRQVE SECVNDAPARS
STATVS PROFICIENTIVM.

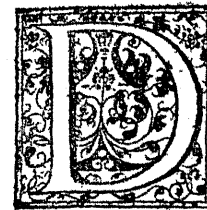

23

PONVN-

PONVNTVR VIRTU-
TES, DE QVIBVS DEINCEPS
AGENDVM EST.

DE IVSTITIAE, fortitudinis, & temperantia partibus subiectisue virtutibus iam differendum nobis est, eo ordine, quem in sua Theologia sequitur S. Thomas; non quidem scholasticas subtilitates inquirendo; sed describendo potius, ut haecenus fecimuseas virtutum actiones, & gradus, quae ad usum proximè iuuant. proindeque non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more suo Theologus inuestigat, explicandae à nobis sunt, sed illae duntaxat, quas proficientem nouisse oportet, ut in earum exercitatione accuratè versetur: quas quæ Scriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & SS. Apostoli in suis epistolis memorant, & inculcant Christianorum auribus. Sunt autem haec: Oratio, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas & sinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, quae iustitia sunt soboles. fortitudo deinde sequitur, magnanimitas, patientia, perseuerantia. Postremum locum subit temperantia, & species eius continentia nimirum, abstinentia, sobrietas, castitas, virginitas, mansuetudo, modestia, humilitas.

De preparatione ad orationem.

CAPVT I.

DE oratione dicturus incipio à preparatione, siquidem scriptum est: *Ante orationem prepara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Preparatio hæc duplex est, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima fit carere peccatis, nam: *Iniquitatem si aspexi in corde meo, ait David, non exaudiet Dominus, Quamquam qui peccatis mortalibus irretitus est,*

non

Eccles. 18.
Preparatio
remota.
I.
Psal. 65.

2. 2. q. 83. art. 16.

non auctur ab orandi studio, modo vt ait S. Thomas: Oret peccator adhibiti quatuor conditionibus, vt scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseueranter.

2.

Coll. 9. cap. 3.

Remota preparatio etiam est compressio propriarum passionum, & mortificatio vitiorum; si volumus, inquit Cassianus, orationes nostras non solum caelos, sed etiam quae super caelos sunt, penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitis expurgatam, cunctisque mundatam foecibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deum oratio nullo vitiorum pondere praeuata, conscendat.

3.

Lib. 5. mor. e. 22.

Tertia preparatio est mentem euagationibus vacuum ad orationem adferre: Mens, ait S. Gregorius, nullo modo ad vim intimam contemplationis rapitur, nisi studiose prius a terrenorum desideriorum tumultu sopiatur.

Coll. 9. cap. 3.

Quicquid, ait Cassianus, ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, vt orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus preparare debemus.

Lib. 30. moral. cap. 12.

Ex his preparationibus quasi conflatu illa solitudo cordis tan-
topere necessaria ad orationem accedenti, & multo magis quam corporis solitudo. Sic enim habet S. Gregorius: Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanae terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patitur, non est in vrbe. Itaque bene conuersantibus primam solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, vt ebullientes ab infinis curas cordis per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum Domino intra se secreta querant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu per interna desideria silenter loquantur. Ex quibus intelligimus eos huiusmodi mentis distractionibus obnoxios esse, qui leues moribus sunt, & nugis puerilibus dediti. ait enim muscas cogitationum inanium manu grauitatis abigi. Vnde cum his adnumerandi sunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, grauantur curis secularibus, & quos Apostolus reprehendit, cum dicit: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Horum enim mentes vt plurimum in varias partes distrauntur, vix vt ab euagationibus retineri possint, & propterea etiam inquietae sunt, & perturbationibus plenae.

Luc. 21.

2. Tim. 2.

Preparatio proxima.

I.

Serm. 50. ad serorem.

Sequitur proxima preparatio, quae bipartita est. prior est, lectio sacra, eius praesertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam, & ponderandam proponimus. Cum oramus, ait S. Bernardus, cum Deo loquimur, cum legimus Deum nobiscum loquitur, valde nobis est necessaria lectio diuina,

diuina, nam per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quod tendere debeamus. lectio nos ad orationem instruit & operationem. lectio nos informat ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Intereft autem maxime ante orationis tempus rem quam meditari vis, prauidisse, legisseue diligenter. *Prepara foris opus tuum*, ait Salomon, & diligenter exerce agrum tuum, & postea aedifices domum tuam. fieri enim non potest, vt qui colit agrum, simul fabricetur aratrum, & vomerem cudat. similiter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quaerit, quam discutiatur. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & praemeditanda est.

Prouerb. 24.

Posterior proxima preparatio est vt se sistat homo ante Deum, quem deprecaturus est, & in cuius conspectu meditaturus. quae res maximum momentum habet ad vniuersam orandi rationem inchoandam rite, & attentè ac religiosè ad finem vsque prosequendam.

2.

De Modo, quo initio orationis qui orat se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.

C A P V T I I.

NIRI o igitur orationis excitet se proficiens aliquo Dauidicorum Psalmorum versu, affectiue, quo vel lumen ad se parandum, à Deo petat: Quales illi sunt: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua, & introibo ad altare Dei, ad Deum qui letificat iuuetutem meam. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus: vel commoueat desiderium altandi Deo, eiusque dulcissima luce fruendi in tabernaculis illis aeternis, ac caelestibus, quibus seipsum Angelis, ac sanctis animabus videndum exhibet, Quales illi sunt: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim pater inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde tuo disposuit in valle lachrymarum, in loco, quem posuit. similes illi sunt: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sirituit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Haec recordatus sum, & effudi in me ani-*

Psal. 42.

Psal. 83.

Psal. 41.

mam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis.

Lib. 2. de serm. Domini, cap. 3. Huius autem desiderij orandi quanta sit utilitas docet S. Augustinus his verbis: *Ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciuseque efficit ad excipienda diuina munera, quæ spiritaliter nobis infunduntur. non ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis non visibilem, sed spiritualem, & intelligibilem; sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebramur.*

Serm. de 4. modis orandi. Deinde erigenda mens est & contemplatio ad cælum ipsum, quæ Dei sedes est, & tabernaculum, animoque contuendus apparatus ille ornatusque pulcherrimus, ac splendidissimus Empyreï cœli, in quo regnat Deus, videturque à Sanctis, & beatis mentibus. cogitandumque me in illud ob Dei singularem misericordiam ope custodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipsius beatissimæ Dei Matris induci, ut me ipsum sistam diuinæ maiestati, atque præsentia. quam ad finem propositum mihi repræsentabo ad eum modum, qui, ut opinor, familiaris fuit S. Bernardo. sic enim scribit: *Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam, inquam, curiam, in qua Rex Regum stellato sedet folio, circumdante innumerabili, & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Unde & ipse, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait militum ministrabant ei, & decies centena, millia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens ranuncula vilis? quam tremebundus, quam supplex, quam denique humilis, & sollicitus, & toto intentus animo maiestati gloriae in præsentia Angelorum, in consilio iustorum, & congregatione assistere poterit miser homuncio? Et paulò post: Porro quamuis ubique sit Deus, in cælo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: ut mens nostra non oratorij tecto, non aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam, quæ nobis à Christo tradita est, ubi ait, sic orabitur: Pater noster qui es in cælis, sic igitur oret, qui orat tanquam assumptus, & præsentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in Angelis, qui minime ceciderunt, & eleuatum in hominibus, quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes; sic, inquam, semetipsum consideret, & sic attendat, tanquam præsentatum Domino maiestatis, ut dicat cum Abraham, loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis, & quia tuo præcepto commonitus tua institutione formatus id præsumo Domine fons pietatis.*

Primæ ratio. Duas igitur rationes præsentia Dei præscribit S. Bernardus. Prima est illa, qua in cœli curiam introductus homo oculos mentis figit in Dei supremam maiestatem folio in stellato sedentem, circumdatam innume-

innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu. Secunda verò sublimior est, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, adimusque animo Deum, sed non tam sedentem in stellato, aut etiam illustriore folio, quam in sanctis Angelis hominibusque, quos suo gloriosissimo conspectu beat. Siquidem in Scripturis sacris dicitur sedere super Cherubin, & super Angelos, & ex superioribus hierarchiis vna thronorum nomine appellatur ratione propria quidem, ut S. Gregorius scribit, & nihilominus omnibus beatis Throni nomen commune est, quia in omnibus Deus præsidet.

Quocumque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis est phantasie error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam non etiam nunc simpliciores aliquos alioquin pios viros detineat: *Qui, ut ait Cassianus, incomprehensibilem, & ineffabilem veritatis maiestatem sub circumscriptione alicuius æstimant imaginis adorandam, nihil se tenere credentes, si propositam non habuerint imaginem quandam, quam in supplicatione postri iugiter interpellent, eamque circumferant mente, ac præ oculis teneant semper affixam, cum tamen, ut ait Dominus, Deus spiritus sit, & adoratores, qui in spiritu adorent, querat. Seli autem illi, ait Cassianus, purissimis oculis diuinitatem speculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus ascendentes cum Iesu secedunt in excelsa solitudinis monte, quo liber ob omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & a cunctorum vitiorum permixtione secretus, fide purissima ac virtutum eminentia sublimatus, gloriam vultus eius, ac charitatis reuelat imaginem, his qui mundis eam merentur animæ obtutibus intuari. Quare, inquit, puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confusione turbarum similiter secedamus, nam secundum mensuram puritatis suæ vnaquaque mens in oratione vel erigitur, vel formatur. Ex duabus illis rationibus posterior est longè remotior à periculo antedicto, quod cognatum est hæresi Anthropomorphitarum.*

Quinque autem sunt affectus, quos in nobis ante Dei maiestatis conspectum constitutis excitari S. Bernardus desiderat. Primus est reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis, qui est ille qui est, summum bonum, summa perfectio, fons vberissimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus est timor omnipotentis virtutis eius seuerissimæ in vindicandis hominum sceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna extiterunt. Tertius est humilitas ad supremam illam maiestatem Dei, auctoritatem, excellentiam infinitò præstantem paruitati nostræ, adeoque ipsi nihilo, quod nos ipsi sumus cum Deo comparati. Quartus est confidentia, & spes de Deo, eiusque summa benignitate, qui tantus cum sit, tamque potens, dominus dignatur nos

5. homunciones vilissimos diuino suo conspectu. Quintus est amor erga tam bonum Deum, qui pater noster & esse, & nominari vult, nosque vt eum fidenter conueniamus, vt filij præcipit, & instituit. Addatur sextus ex D. Basilio, estque gratiarum actio. *Te ipsum, ait, relinquit, à terra procul excedito, cælum superato, ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit, cumque in eo satius fueris commoratus, dic: gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines, & ad respiciendum omnibus modis potestatem facis.*

Sed quoniam supra mentionem fecimus custodis Angeli tanquam idonei ad introducendum nos orationis initio in cælum, & ante Dei maiestatem constituendum; libet hinc adscribere, quæ scripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipsam rem aliquo modo pertinentia, & quibus iuuetur proficiens ad agendum cum Angelo eiusque præsentis ope in tanta re fruendum. sic enim habet: *Sed & Angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi in hoc ipsum deputatus minister profectus & arbiter secretæ, mutuaque salutationis, is inquam Angelus, quomodo tripudiat, quomodo colletatur & condelectatur, & conuersus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate laborum eius non fraudasti eam, scilicet sponsam. ipse est, qui in omni loco sedulus quidam pedisequus animæ non cessat sollicitare eam, & assiduus suggestionibus monere dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. & rursus: Expecta Dominum, & custodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ad Dominum autem; Sicut ceruus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat ad te Deus: desiderauit te in nocte, sed & spiritus tuus in precordiis eius; de mane vigilauit ad te. & iterum tota die expandit ad te manus suas. dimitte illam, quia clamat post te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis esto super eam. Respice de cælo, & vide, & visita desolatam, fidelis paranympus, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus non suam quarit, sed Domini gratiam: discurret medius inter dilectum, & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat istam, placat illum. Interdum quoque (licet raro) representat eos pariter sibi; siue hanc rapiens, siue illum adducens. Siquidem domesticus est, & notus in Palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.*

Quod si quis obiciat, non posse nos quamdiu sumus in corpore, non corporea cogitare, & phantasiam nostram sensibus ita colligatam esse, vt non nisi morte dissoluenda sit, eademque tum demum liberandos nos à phantastica ac corporea cognoscendi ratione, quam vitandam supra diximus.

Respondendum huic est, è contra iudicandi vim inesse nobis in corpore adhuc constitutis, qua spirituales res, vt sunt, intelligimus, hoc

hoc est, spirituales, non vt corporeas, sed vt spirituales iudicamus. immò eiusdem ope corrigimus etiam phantasiam ipsam, sensusque omnes, quando cunq; eadem res vt corporeas nobis obiciunt. quomodo oculorum sensum castigamus, cum proponit solem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, conficimusque; ex aliis rebus, nõ ea exiguitate, qua videtur, sed infinitis partibus longè maiorem esse. sic igitur cum phantasia Deum aut Angelum, qui spiritus sunt, vt corpora representat animo, corrigatur virtute animæ superiore, quæ iudicatiua dicitur à philosophis, concipiaturque; tam Deus, quam Angelus nõ vt corporei, quales sese obiciunt phantasiæ, sed vt verè sunt, ab omni corporis, & materiæ concretionem remoti.

Id verò consequi possumus altera ex duabus rationibus. prior est posita in reiectione phantasmatum corporeorum, quæ occurrunt inter meditandum res spirituales. hanc suadet S. Augustinus his verbis: *Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis sine spatiois capacitibus, & sine corporeis molibus cogitare? non parum tamen proficitur, si saltem quicquid tale oculo cordis occurrit, negatur, respuitur, improbat; & lux quædam in qua ista neganda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur, & quam sit certa cognoscitur, & amatur, vt inde surgatur, atque ad interiora tendatur. Quæ cum penetrare mens inuualida, & minus quam illa sunt pura, nequiverit, non sine amoris gemitu, & desiderij lachrymis inde pellatur, & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, atque vt illic habitare valeat, sanctis moribus preparatur.* Ad hanc S. Augustini rationem magnum momentum habet nostra industria, & intellectus exercitatio.

Posterior ratio adiuuat priorem, & posita est potius in voluntatis affectu, ac compunctione quadam vehementi, quam vulgato nomine deuotionem appellamus. qua præsentis vitæ, ac tantarum miserrarum tædio confectus animus amore Dei, celestiumque locorum inflammatus aspirat ad Patriam. hac enim mentem hominis subleuatam res spirituales, quantum mortali homini fas est, vt sunt percipere absque corporearum imaginum impedimento scribit S. Gregorius: *Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet, quæ omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe corporalium figurarum species ad se intus ex infirmitate corporis traxit, sed perfecte compuncta hic summopere inuigilat, ne cum veritatem quarit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasque sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur, & postquam per multa indecenter sparsa est in vnum se colligere nititur, vt si magna vi amoris præualeat, esse vnum atque incorporeum contempletur.*

6. *Const. mon. 17. cap. 20.*

Serm. 31. in Cantus.

Psal. 36. Abac 2. Psal. 45. Psal. 87. Math. 15.

Psal. 89.

Obiectio.

Responsio.

Prior ratio. Tract. III. in Ioan.

Posterior ratio.

Lib. 33. moral. cap. 13.

De peculiari quadam ratione presentie Dei orationis tempore, ex S. Augustini sententia.

CAPVT III.

NON est hoc loco prætermittendum, quod ad præsentiam Dei animo concipiendam momentum aliquod, & peculiarem rationem habere potest ex doctrina S. Augustini depromptum in illa verba: *Pater noster, qui es in cælis.* In sanctis, inquit, & iustis, non enim spatio locorum continetur Deus, sunt enim cæli excelsa mundi corpora, sed tamen corpora, quæ non possunt esse nisi in loco, sed si in cælis, tanquam in superioribus mundi partibus locus Dei esse creditur, melioris meriti sunt aues, quarum vita est Deo vicinior, non autem scriptum est, prope est dominus excelsis hominibus, aut eis, qui in montibus habitant, sed scriptum est, prope est Dominus obrutus corde, quod magis pertinet ad humilitatem, sed quem admodum terra appellatus est peccator, cum ei dictum est, terra es, & in terram ibis, sic cælum iustus è contrario dici potest, iustus enim dicitur, templum Dei sanctum est, quod estis vos. Quia propter si in templo suo habitat Deus, & sancti templum eius sunt, rectè dicitur, qui es in cælis, qui es in sanctis, & accommodatissima ista similitudo est, ut spiritualiter tantum interesse videatur inter iustos & peccatores, quantum corporaliter inter cælum & terram, cuius rei significanda gratia, cum ad orationes stamus, ad Orientem conuertimur, unde cælum surgit, non tanquam ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique, præsens est, non locorum spatio, sed maiestate potentia, sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se conuertere, id est, ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cæleste conuertitur. Conuenit etiam gradibus religionis, & plurimum expedit, ut omnium sensibus, & paruulorum, & magnorum bene sentiatur de Deo, & ideo, qui visibilibus adhuc pulchritudinibus dediti sunt, nec possunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam necesse est, ut cælum præferant terra, tolerabilior est opinio eorum, se Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in cælo potius credant esse, quam in terra, ut cum aliquando cognouerint dignitatem animæ cæleste etiam corpus excedere, magis eum quarant in anima, quam in corpore etiam cælesti, & cum cognouerint quantum distant inter peccatorum animas, & iustorum, sicut non audebant cum adhuc carnaliter saperent, eum in terra collocare, sed in cælo, sic postea meliori fide vel intelligentia magis eum in animis iustorum quam in peccatorum requirant; rectè ergo intelligitur, quod dictum est: *Pater noster, qui es in cælis, in cordibus iustorum esse dictum, tanquam in templo sancto suo, simul etiam, ut qui orat in se quoque ipso velit*

Lib. 2. de serm. Domini in monte, cap. 5.

Psal. 33.

Genes. 3.

2 Corinth. 3.

Matth. 6.

habitare, quem inuocat, & cum hoc affectu teneat iustitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Videat igitur proficiens num illi aliquando futurum facilius sit, in se ipso præsentiam Dei sibi ante oculos mentis constituere, quam in alio remotiori loco, quale est cælum, eumque; sanctis desideriis compellere, nam ut scribit S. Augustinus, *ad eum qui ubique, præsens est, non locis mouemur, sed studio & bonis moribus.* Certè quando vitæ Christi Domini mysteria tanquam hominis in terris positi, meditanda sunt, commodius multò videtur non alibi, quam in terris Dei maiestatem presentem contemplari, & alloqui, & multò etiam magis, si eam in nobis ipsis (si quidem probabiliter nobis persuasum est, ab eo nos amari) intueamur, & veneremur, sic enim minimum à nobis discedimus, & aberramus. Quod si cui id minus probetur, nec tantum audeat, sunt apud nos alij viri iusti non pauci, in quibus sine dubio Deus inhabitat, & est in Ecclesiis in Eucharistiæ sacrosancto mysterio ipse Sanctus Sanctorum, Saluator mundi, Christus Dominus, in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Cæterum Deus ubique est, & præcepit olim Abraham, ut coram ipso ambularet. Igitur qui orat, cogitet salutem adesse sibi presentem Deum, eumque; maxima reuerentia, & humilitate prosequatur, & colat, diuinisque; oculos, omnia, se inprimis, sui; cordis arcana intuentes, semper obseruet, dum orat.

Lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 10.

Colos. 2.

Genes. 17.

De ordine in meditatione seruando.

CAPVT IV.

His, quæ de præparatione dicta sunt, nemo non intelligit, nos hic non de quacunque oratione differere, sed de ea, quam optabat, & suadebat Apostolus, cum scripsit: *Psallam spiritu, psallam & mente.* quam idcirco nominant nunc orationem mentalem. Huius duæ sunt partes, meditatio, & oratio propriè dicta. De quibus S. Bernard. sic habet: *Meditatio docet, quid desit, oratione quid desit, obtinet; illa viam ostendit, ista deducit.* Meditatione denique, agnoscimus imminenti nobis pericula, oratione euadimus. De utraque sic S. August. *Non verbis agere debemus apud Deum, ut impetremus, quod volumus, sed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationum, cum dilectione pura, & simplici affectu, sed res ipsas verbis nos docuit Dominus noster, quibus memoria mandatis, eas ad tempus orandi, recordaremur.* Ex quorum Patrum sententiis perspicuum est, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & volun-

1. Corinth. 14.

Serm. 1 in dia S. Andrea.

Lib. 2. de serm. Domini, cap. 3.

voluntatem, & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noster.

Homil. 19. in 6. Matth.
Interest autem ordinis, quem ad huiusmodi orationis genus perutilem esse, & res ipsa docet, & scribit S. Chrysostomus, qui sic ait: *Et tu igitur regalem ingressus aulam, non eam, quæ in terra est, sed illam, quæ multò est terribilior, videlicet in cælo, plurimum reuerentiæ atq; ordinationis ostende, v-nus enim es ex Angelorum Choro atq; Archangelorum socius effectus, cum Cherubim quoq; atq; Seraphim canis. omnes namq; isti cælorum populi maximum ordinem percuncta conseruant, cum timore, ac tremore multo regi omnium Deo cæleste illud carmen, & sacros semper hymnos canendo. istos igitur tempore orationis admisce, & mysteriorum eorum imitator efficere.*

Ordo prior.
Ordo duplex est. vnus rerum, quæ meditationi subiiciuntur: alter earum actionum, quas meditando exercemus. priorem Deo placere manifestum est ex ordine petitionū orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ spectant diuinam gloriam, postremum eas, quæ nostram vtilitatem. & plerique omnes, qui de meditando ratione scribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quasi puncta reduci debere sentiunt, quæ primum memoria comprehendantur, deinde attentè considerata ad animæ vtilitatem referantur. Et quidem in historiarum sacrarum contemplatione non alia series quærenda est, quàm ea, quam adfert ipsamet historia, quæ consideranda suscipitur, modò ea, in suas partes aptè distribuatur. Quod fecit B. P. Ignatius & alij. In aliis verò materiis, quæ vel doctrinam continent, quales sunt Domini, & Apostolorum conciones, vel fermocinationes cum Deo, quales Psalmi sunt, cum eas meditamus, non magnoperè laborandum nobis est in illis ordinandis, aut distribuendis in puncta. singulæ enim periodi, versiculæ punctorum loco nobis esse possunt.

Posterior.
Posterioris ordinis ratio à meditante pendet. is enim inter meditando ordine procedere debet, & certa ratione, & via actiones quæ meditationi inseruiunt, partiri: Ante omnia autem curandum est, cum historias meditamus, vt loci imaginem, vbi gesta res est, accuratè ac prudenter animo concipiamus, imprimamusq; eam menti phantasie opera, cuius est huiusmodi simulacrum representare, itaq; nos ad illas res gestas contemplandas comparare, ac si eas coram de-nuò geri oculis cerneremus, illisq; dum geruntur præsentem essemus. sic præcepit S. Bonaventura: *Tu, inquit, si ex his, quæ per Dominum Iesum dicta, & facta narratur, fructum sumere cupis, in a te præsentem exhibeas, ac si tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & morosè, omnibus aliis curis, & sollicitudinibus tunc omisissis.* Et alio loco: *Rem*

Prologo medi-tat. Sicut Christi.

Cap. 18.

per

*per Dominum Iesum gestam, vel dictam ante oculos mentis ponas, & quod cum eo conuerferis, & familiaris fias, nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quasi totus fructus meditationis consistere. & vbiq; & semper intucare eum deuotè in aliquo suo actu, vt quando stas cum discipulis suis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando predicat turbae, quando vadit, & quando sedet, quando dormit, & quando vigilar, quando comedit, quando alij ministrat, quando sanat agros, & quando alia facit miracula. In his autem, & similibus considera omnes gestus suos, maxime contemplanis faciem eius, si potes imaginari, quod supra omnia prædicta mihi videtur difficilior. Illud enim attentè obserua, si forte ipse te cum benignitate respiciat. Ante S. Bonaventuram id ipsum scripserat Beda initio meditationum suarum de Domini passione. Apostolus etiam monet: *Vt afficiamus in auctorem fidei, & consumatorem Iesum.* Et eo loco S. Chrysostomus: *Afficientes, inquit, hoc est, vt discamus currere, sicut enim filij parentes, discipuli in certaminibus magistros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per visum regulas quasdam sumentes, sic etiam hic si volumus currere, & discere, vt bene curramus, ad Christum attendamus.**

Ob hanc causam imaginaria applicatio sensuum ad eam, quæ iam meditatione sæpius recogitata sunt maxime commendatur ab iis, qui de ratione meditando præcepta tradunt, cum nimirum postquam iterum tertioque repetiuimus eandem meditationem, ita personæ, resq; gestæ meditationis illius animo occurrunt spontè, ac si viderentur, audirentur, aliisq; corporis sensibus perciperentur. quæ res maximam vtilitatem habet ad meditando habitum comparandum, maximosq; ex meditatione fructus capiendos. Hoc institutum in primis placuit B. P. Ignatio, nec ab eo dissentit S. Bonaventura, cum rationem præscribit meditando Christi Domini vitam.

Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohzreat hæc loci terrestris imaginaria compositio cum iis, quæ antè dicta sunt de Dei præsentia in cælis contuenda; necesse enim esse videtur, vt postquam cælum ad modum præscriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cælis iterum ad terram delabi, immò & à Dei conspectu distrahi, vt historiam, quæ meditamus, locum visamus, eiq; meditationis tempore præsentem simus.

Hanc dubitationem tollendi non vna est ratio, sed multiplex. prima est fingere animo spectaculum, quod nos ipsi conformatione illa terrestris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cælis. certum quippe est id eum facitare cum sanctis, quibus mysteria vitæ, & mortis Christi inter ipsa cælestia arcana demonstrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis, ad admi-

Bb ratio

rationem tamen excitandam, & ad recolendam memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipsum adepti sunt. nisi enim ita esset, non scripsisset S. Ioannes: *Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum.* Et paulo p̄st: *Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius. quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Et facit Seraphin ille, qui S. Francisco passionis dominicæ stigmata impressit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens de cœlo descendere visus est. & vulnerū cicatrices Christus Dominus in cœlo retinuit, sine dubio ad representandam beatis mentibus passionem suam in omnem æternitatem.

2. *Apo. 5.*
Apo. 7.
Apo. 10.
 Secunda ratio est orationis tempore concipere animo cœlum apertum, ad eum modum, quo semel patuit S. Stephano, qui dixit: *Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Et iterum S. Petro, de quo in mentis excessu posito scriptum est: *Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum submitri de cœlo.* Hac siquidem ratione facile ascendit animus ante Dei conspectum Angelo duce, & facile eodem comite descendit in terras ad Caluarie locum, aut ad alium aliquem, in quo res gesta sit, quam meditamur: interimque semper patet ante mentis oculos cœlum inspectante nos Deo, coram quo meditatio cursum suum tenet ad finem usque.

3. *Apo. 21.*
 Tertia ratio est id, quod semel datum diuinitus est, & quidem in oratione S. Ioanni, existimare se videre *sanctam civitatem Hierusalem novam descendentem de Cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, & audire vocem magnam de Throno dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipse populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorū Deus.* Sed hic totus phantasiæ ludus est, quæ etsi distinctissima iungat, in huiusmodi rebus feliciter errat.

Ethæc dicta sunt tyronibus. nam proficientes paruo negotio se constituunt ante Dei conspectum, ad eam rationem, quam supra tradidimus.

Sequitur post sensuum, & phantasiæ actiones prædictas exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum
 intellectus, & voluntatis.

* *
 *

De

De Intellectus exercitatione orationis tempore præsertim circa divinas personas.

CAPUT V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit, idcirco enim oratio dicitur à S. Augustino: *Inquisitio supernorum.* Et communis multorum sanctorum Patrum definitio eidem conuenit. illa nempe, quæ est apud S. Damascenum: *Ascensio mentis in Deum.* Et à Richardo de S. Victore describitur meditatio: *Occulta veritatis studiosa inuestigatio.* Addit autem idem: *Quæ occulta sunt solere prodire in manifestationem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione.* Et ubi reuelationis gratiam præsentem habemus, meditationis officio non egemus. ubi autem diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis studium ex necessitate recurrit.

Docet verò S. Augustinus in Scripturis sacris, quæ sunt proficienti materia meditandi, duo considerari: *Res & signa, siue res, & verba.* Res nomine accipit idem personas, & actiones, siue personas, & res, quæ geruntur, & vt aut gestæ iam, aut adhuc gerendæ, considerantur. Personæ illæ præsertim, quæ in historiam Euangelicam incidunt, atque vt plurimum in meditationem veniunt, sunt Deus, Christus Dominus, beatissima Virgo, Angeli, Ioannes Baptista, Ioseph, Apostoli, & discipuli vtriusq; sexus: Iudæi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea seculi, postremò dæmones.

Deus in Testamento nouo concipi vult, à nobis, vt est *Pater, Filius, & Spiritus sanctus.* Pater nominatur *Dominus cœli, & terra, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, & Pater Domini nostri Iesu Christi.* Filius *verbum, quod erat in principio, & Deus erat verbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, quem *mit- tit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quaecumq; dixero vobis, ait ipsemet Dei Filius, vnigenitus, qui est in sinu Patris.*

Cum igitur Dei nomen ita nominatur in punctis meditandis, vt immorandum videatur aliquantulum in personæ tantæ contemplatione. Primò exerceatur actio fidei, & adorationis sanctissimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde concipiatur Deus ipse sub ratione alicuius attributi diuini, vnus ex quatuor nobis

Bb 2 notio-

1.
 2.

notioribus, & ex quorum consideratione vberiores fructus spiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum.
Matth. II

Primum est diuina potestas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & creator. qua ratione à Christo Domino dicitur *Dominus celi, & terre*. tunc enim primum cœpit esse Dominus, quia tunc primum cœpit habere seruos. Attinguntur igitur hîc duo beneficia, creationis, & conseruationis. obiter etiam hîc recolenda est animæ nostræ creatio, de qua Dominus ait: *Pater meus vsq; modò operatur, & ego operor*, vt ita recogitetur, vt creator, & Dominus meus peculiaris & proprius.

Secundum.
Hebr. 4.
Matth. 6.
Ibidem.

Alterum attributum est diuina sapientia, omnia enim nuda sunt, & aperta oculis eius. ob id Dominus in Euangelio ait, Patrem Deum scire *quid nobis opus sit*, nec scire solùm, sed videre; & *pater tuus, qui videt in abscondito*.

Tertium.
Iob 16.

Tertium attributum est diuina bonitas, est enim Deus infinite Bonus, & misericors, denique: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis*.

Quartum.

Quartum est diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè, nam vestri & capilli capitis omnes numerati sunt. Propter quæ frequentissimè præsertim apud S. Mathæum Christus Deum appellandum docet *Patrem* cum quinq; adiunctis. Patrem nimirum *cælestem, sanctum, iustum, nostrum, meum, & tuum*. *Cælestem*, inquam, vt omninò egrediamur ex cognatione nostra, nec Patrem velimus nominare nobis super terram. *Sanctum*, vt sancti filij simus, quoniam sanctissimus est Pater. *Iustum*, vt intelligamus penes ipsum esse mercedem laboris & operis nostri, & coronâ, quam donaturus est legitimè certantibus. *nostrum*, vt tanquam eiusdem parentis filij, nos mutuò diligamus, *meum* denique, & *tuum*, ita enim est affectus erga vnum quemq; nostrum, ac si nò alius illi, quàm is vnicus filius esset.

Matth. 10.
Matth. 5, 6, 15.
& 16.
Ioh. 17.

Sub his rationibus sine dubio obuersari debet Deus animo meditantis. Inprimis autem sub illa, qua describitur ab Apostolo, tanquam omnia videns, penetrans cordis intima, nostrarumque cogitationum, & affectionum etiam secretissimarum momenta ponderans: *Visus est enim sermo Dei* (aut verbum Dei) *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda sunt. & aperta oculis eius, ad quem nobis sermo, hoc est, ad quem nostra oratio dirigitur.*

H. br. 4.

Do-

Dominus autem Iesus Christus Dei filius, & verus homo filius Virginis Mariæ occurrat meditati, qualis depingitur à S. Bernardo in illa Canticorum verba: *Ecce tu pulcheres, & decorus. Quàm pulcher es, & decorus Angelis tuis Domine Iesu in forma Dei, in die æternitatis tuæ, in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor, & figura substantia Patris, & quidam perpetuus, & minime fucatus candor lucis æternæ. Quàm mihi decorus es Domine mi in ipsa cui huius positione decoris? et enim vbi te exin anisti, vbi naturalis radiis lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oritur stella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Iesse egredieris, quàm iucundum lumen in tenebris viscæasti me oriens ex alto: quàm spectabilis & stupendus etiam virtutibus supernis in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vite innocentia, in doctrina fluentis, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum: quàm denique rutilans post occasum sol iustitiæ de corde terra surgis, quàm formosus in stola tua demum Rex gloria in alta cælorum te recipis? quomodo non pro omnibus hîs omnia ossa mea dicent. Domine quis similis tui? Hæc ergo similia que puto de dilecto intuentem sponsam aduertisse, cum diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus. neque hæc sola, sed in super aliquid procul dubio de natura decoris superioris, quod nostrum omnino præterualat intuitum, & effugit experimentum, ergo iteratio vtriusque decorum substantiæ designauit.*

Sed si hæc alicui fortassis subtilia, sublimiaque videantur, concipiatur Christus Dominus ad alium illum modum, quem idem sanctus Bernardus ad historias vitæ eius contemplandas accommodatorem alio loco se adhibuisse commemorat. quem etiam paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus sum de nomine Iesus: Iesus, inquit, *me in aure melos, in corde iubilus, sed est & mediuna tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus. & inde saliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? non ne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? cui aliquando sterit ante faciem salutaris nominis duritia (vt affulet) cordis, ignauia & torpor, rancor animi, languor accedia, cui fons forte siccatus lacrymarum, inuocato Iesu non continè erapit vberior, fluxit suauior? cui in periculū palpitantis, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non statim fiduciam præstitit, depulit metum? cui quæso in dubiis æstuanti, & fluctuanti non subito ad inuocationem clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduersis dissidenti, iam iamq; desipienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores animæ isti sunt, illud medicina, denique & probare licet, inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. nihil est a ira impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuria fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritia, ac totius*

Christus Dominus.
I.
Serm. 45 in Cant.
Cant. 1.

2.

Serm. 15 in Cant.

Psal. 49.

Bb 3

inde-

indacoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Iesum, hominem mihi proponam, & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem & omni denique honestate, ac sanctitate conspicuum, eundemq; ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet & roborat adiutorio. Hæc omnia mihi sonant cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio confectionem, cui similem medicorum facere potest nemo. hoc tibi electuarium habes o anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius, quod est Iesum, salutaris certe, & quod nulli vnquam pesti tue inueniatur inefficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum, & sensus dirigantur, & actus: pone me, inquit, signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias, nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi habes, inquam, in nomine Iesu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas, itemq; vnde tuos sensus, aut serues, ne corrumpantur, aut, si corrumpantur, sanes.

Quoniam verò Christi Domini passio, & mors maximè omnium à proficiente meditanda sunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam simile contemplationi S. Augustini, quam scripsit illis verbis: Nihil magis imolatio Christi nos docet, quam illud, quod ipse clamat, tanquam ad eos quos in Ægypto videt laborare sub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suave est, & onus meum leue. ponatque sibi ob oculos mentis Christum in tormentis, quasi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia visa antè nunquam fuerant: nec exprimi potuere maiora. Quamquam enim Christus Dominus virtutum omnium exempla perfectissima semper ediderit; in passione tamen, & morte sua actionum omnium maximè heroicarum imaginem expressit.

Porro de Christi persona quinque considerationes inter meditandum vt plurimum occurrere possunt. Prima consideratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: Verbum caro factum est, quod idem est ac filius Dei, Secunda persona sanctissimæ Trinitatis, homo factus in vnitatem personæ diuinæ sine humana subsistentia: hæc autem persona sic conflata ex duabus naturis concipi potest à meditante dupliciter. Primum coniunctim, & tunc adhuc dupliciter. vna quidem ratione, vt principium, altera vt finis: nam idem Alpha est & Omega. Est enim Deus homo, aut verbum caro persona tantæ dignitatis, vt nulla sit, quæ possit iure cum ea conferri, vt principium quidem (& ipse hoc se nomine appellat apud S. Ioannem, & à Scripturis eodem titulo inscribitur) quia omnia per ipsum facta sunt. quare dicitur principium creaturæ Dei,

in quo

in quo condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. vt propterea habeat in vestimento, & in femore suo scriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium. Sic igitur apprehensus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione patriæ, quæ maximus est Dei cultus. Vt finis autem concipiendus est tanquam ille propter quem facta sunt omnia, vt ait Apostolus, & quem Deus constituit heredem vniuersorum. Quo nomine ad eius gloriam nostra intentio dirigenda est, vt quicquid facimus aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referatur.

Deinde Deus homo comprehendendus animo est, ratione disquirente, cur Deus factus sit homo: estque reuocanda in memoriam doctrina Apostoli hac de re loquentis, & insinuantis duas huius rei causas, quæ Deum mouerunt ad carnem induendam. prior est charitas in homines: posterior est humilitatis exemplum: nam cum de vtraque virtute dissereret, & diceret: In humilitate superiores sibi inuicem arbitantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum. Addit: Hoc enim sentite in vobis, quod & in CHRISTO IESU, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Secunda consideratio erit de nomine, Christus, quod eidem personæ conuenit, & idem est, quod latine Vnctus, fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in Actis Apostolorum, Spiritu sancto & virtute, hoc est, scientia, & gratia. quo loco meditans intelligere curabit, Christum repletum his cælestibus donis, non solum sui sed etiam nostri causa: & gratiam eius esse veluti fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliquaque Dei dona deriuantur. Vidimus eum, ait S. Ioannes, plenum gratia, & veritate, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, ob hanc causam dicitur, & est caput hominum & Angelorum, vt sæpe tradit Apostolus, quia vt à capite accipiunt membra sensum, & motum, sic à Christo emanat in nos tanquam à capite in membra sensus fidei, & gratiæ, virtutumq; motus. ob eandem quoque causam ipsemet se Ostij nomine vocat apud S. Ioannem. Ostium enim nobis aut ianua est, vt docet Scriptura, præsertim sanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; elegit nos in ipso, ad fidem; per ipsum fideles estis in Deo. ad remissionem peccatorum; in quo habemus

Cant. 8.

Lib. 2. de doctr. Christi. cap. 41.

Matth. 23.

Prima consideratio. Ioh. 1.

I. Apocal. 22.

Ioh. 8.

Ioh. 1.

Apocal. 3. Coloss. 1.

Apocal. 19.

Hebr. 1. Cap. 1.

2.

philip. 2.

Secunda consideratio.

Act. 10.

Ioh. 1.

Ephes. 1.

Coloss. 1. & 2.

Ephes. 4.

Ioh. 10.

Ephes. 1.

1 Petr. 1.

Coloss. 1.

habemus redemptionem, remissionem peccatorum, & gratiam & iustitiam: *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo IESU, ad bona opera: Creati in Christo IESU in operibus bonis, ad spem; Christus in vobis spes gloria, ad fiduciam: in quo habemus fiduciam, & accessum, ad consolationem; Per Christum abandat consolatio nostra, ad cultum Dei; Honorificetur Deus per IESUM Christum, ad actionem gratiarum: Gratias agentes Deo, & Patri per ipsum, ad meritum; Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per IESUM Christum, ad perseverantiam; Per quem habemus accessum in gratiam istam, in qua stamus, ad salutem æternam; Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum IESUM Christum, ad resurrectionem carnis: eos, qui dormierunt per IESUM, adducet cum eo. Denique in agnitione omnis boni, quod est nobis in Christo IESU.*

Hoc loco tres affectus commouere in se ipso poterit, qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Christum Dominum parentem nostrum, & auctorem nobis tantorum bonorum: Secundum reuerentiæ erga seipsum, tanquam erga Christi membrum, quæ est cogitatio, & affectus Apostoli, cum ait: *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* Tertium verò amoris erga Dominum tanquam caput nostrum, zeli, inquam, ardentis, qualem experimur in membris, quæ se spontè omni periculo obiciunt pro suo capite.

Tertia consideratio est de nomine, IESVS, hoc est, Saluator: *Ipsenim, dixit Angelus, saluum faciet populum suum à peccatis eorum: qua ratione dictus est: Mediator Dei & hominum Christus IESVS: Sacerdos item, Pontifex, Episcopus, & Pastor noster. Pontifex, inquam, fidelis, vt ait Apostolus, qui sempiternum habet sacerdotium: Vnde & saluare in perpetuum potest, nec id solum, sed est etiam sacrificium, & hostia: si quidem: Dilexit nos (scribit idem) & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, qua ratione idem Redemptor noster, & Dominus est: Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis, & redemit nos in sanguine suo. Huc pertinent quæ de nomine IESU ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras vtilitas capitur, cuius nomen monet Apostolus: *Empri estis pretia magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro.**

Quarta consideratio est nominis Sponsi, quo nomine à S. Ioanne Baptista vocatus est, cum dixit: *Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi qui stat, & audit eum, gaudet gaudio propter vocem sponsi. Immo Christus ipse idem sibi nomen imponit: Nunquid, ait, possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? ob id Apostolus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Pulchritudo sponsi huius explicatur à S. Bernardo, vt retulimus superius, hic autem affectus meditantis sit:**

Ille, de quo Apostolus: *Respondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. à sponsa enim in primis exigitur fides, cui accedat reuerentia conciliata maximè ex splendore illo, & maiestate, quam in Christi Domini facie refulsisse postea adducimus ex sancto Hieronymo.*

Quinta consideratio est nominis, *Iudex*; nam *constitutus est Christus à Deo iudex viuorum, & mortuorum, quem vt reformidant impij, sic viri boni expectent auidè, vnde ait Apostolus: Et Saluatorem expectamus. Et S. Ioannes: Etiam veni cito Domine IESU. Comparemus igitur nos ita, vt in eorum numero simus, quibus optatus & gratus futurus sit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus.*

Prima & secunda contemplatio personæ Christi sub nomine *Verbū Caro*, & *Christus* aptissima est meditationi historiæ totius vitæ eius. Tertia de nomine *IESU*, & *redemptore* conuenit meditationi sacræ passionis, & mortis eiusdem. Quarta sub nomine *sponsi* accommodata est resurrectioni, ascensioni & gloriæ Domini. Postrema quæ est de *Iudicio*: vocabulo iudicio extremo præcogitando quadrat.

De reliquis Euangelicis personis.

CAPUT VI.

DE beatissima verò Dei Matre MARIA quid cogitare debeamus orando: docet in primis S. Ambrosius: *Sit vobis Lib. 2. de Virginitate. tanquam in imagine descripta virginitas, vitæque beatae Mariæ, ex qua velut in speculo resulget species castitatis, & forma virtutis. hinc sumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt. Et paulo post: Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, quæ nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parior, legendi studiosior, non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis, solita non hominem, sed Deum querere, nullum ledere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissenfit propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? eos solos solita cætus virorum inuisere, quos misericordia non erubesceret, non præteriret verecundia, nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, vt ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis, figura probitatis.*

Cc. Beatif-

Rom. 3.
Ephes. 2.
Coloss. 1.
Ephes. 3.
2. Cor. 1.
1. Petr. 4.
Coloss. 3.
1. Petr. 2.
Rom. 5.
1. Thess. 5.
1. Thess. 4.

Epist. ad Phil.

1.

2.

1. Cor. 6.

3.

Tertia consideratio.

Matth. 1.
1. Tim. 2.
Hebr. 2.
Hebr. 7.

Ephes. 5.

1. Tim. 2.

Apoc. 1. 5.
Sup. cap. 26.

1. Cor. 6.

Quarta consideratio.

Ioan. 3.
Matth. 9.
Ephes. 5.

Cap. 9.
Sequenti.
Quinta consideratio.
Apost. 10.
Philip. 3.
Apost. 8. 17.

Beatissima igitur Virgo inter orandum occurrat meditati, ita corpore conformata, ut species corporis, sit simulachrum mentis, & figura probitatis. eius certè sanctitas ita in facie relucebat, ut Origenes scripserit sanctum Iosephum, sponsum eius voluisse eam occultè dimittere: *Quia iuste se humilians in omnibus caueret, & sibi met timeret tanta sanctitatis coniunctionem adhibere. ad eum modum, quo S. Petrus dixit: Recede à me Domine, quia ego peccator sum. Et Centurio: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Et sancta Elisabeth: Vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me? Maximè verò ad id facit, quod à quibusdam scriptum est, Virginis sanctissimæ aspectum ea maiestate, & sanctitate compositum ad omnem pietatem, & deuotionem, ut in animis eam intuentium virtutis amorem, & præsertim castitatis & virginitatis ingeneraret.*

Altera etiam ratio concipiendi & adeundi inter orandum Virginem sanctissimam est sub nomine matris Dei primùm, est enim vera Dei mater, deinde sub nomine matris meæ aut nostræ, omnibus enim nobis in persona Ioannis dictum sine dubio est: *Ecce mater tua.*

Gabriel Archangelus, inquit S. Gregorius, *ex his est, qui summa nunciant. hinc est enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. ad hoc quippe mysterium summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat. Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.*

Angeli erga nos optimè affecti sunt, de quibus Dominus ait: *Semper vident faciem Patris mei.* Et Apostolus: *Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.* quibus & custodi nostro præsertim, ut ait S. Bernardus: *Debemus reuerentiam pro presentia, deuotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia.* Cautè, inquit, ambulat, ubi adsunt Angeli sicut ei mandatum est in omnibus viis tuis. quanto igitur magis in oratione.

Sanctus Ioannes Baptista magnus coram Domino Spiritu sancto repletus adhuc ex utero matris suæ, Prophetæ Altissimi, qui præcessit ante Dominum in spiritu, & virtute Eliæ, quo inter natos mulierum non surrexit maior plusquam Prophetæ, amicus sponsi, Christi Domini Baptista, habitans in desertis, prædicans baptismum penitentiae, non manducans, neque bibens, in carcere decollatus, propter testimonium veritatis. hæc inter meditandum occurrat, tantis sanctitatis nominibus illustris sine dubio commouebit animum ad magna.

Sanctus Ioseph, à sancto Bernardo ita laudatur: *Contice ex hac appellatione, qua, (licet dispensatoria) meruit honorari, adeò ut pater Dei, & dictus & creditus sit: contice, & ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius quon-*

quondam Patriarcha venditi in Aegypto, & scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum, sed & castimoniam adeptum, innocentiam assecutum, & gratiam. Et paulò post: *Non est dubium, quin bonus & fidelis fuerit iste Ioseph, cui Mater desponsata est Saluatoris. fidelis, inquam, seruus, & prudens, quem constituit Dominus suæ Matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. huc accedit, quod dicitur fuisse de domo David. nobilibus genere, mente nobilior. prorsus inquam filius David non tantùm carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quem tanquam alterum David Dominus inuenit secundum cor suum, cui denique datum est, quod multi Reges & Prophetæ cum vellent videre, non viderunt, & audire, & non audierunt, non solum videre, & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire & custodire. Hunc virginem corpore, & mente fuisse S. Hieronymus existimat.*

Apostoli, cum adhuc essent infirma mundi, ut ait S. Paulus, hoc est incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, ut mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, ut Matthæus & postea Paulus, electi sunt à Domino de hoc mundo, & vocati ut ipsum sequerentur; Relictis omnibus, secuti sunt Dominum, facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religiosorum omnium, vocati inquam, sunt ad Christi disciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiusque diuina secreta, ac intimam voluntatem cognoscendam, ut euaderent postea *sal terra, lux mundi*, Christi Apostoli & testes vitæ & passionum eius in omni Iudæa & Samaria usque ad extremum terræ.

Alij Christi discipuli discipulæue electi & ipsi à Domino fuerant, cum designauit alios septuaginta duos, quos misit binos ante faciem suam: quos etiam singulari benignitate instituit, & fouit tanquam nutrix charissimos filios. In horum numero sunt duæ illæ sorores adeò in Euangelio celebres, Martha Christi Domini hospita, eiusque mensæ ministra, & Magdalena primùm peccatrix, conuersa deinde tanto Christi amore succensa, ut, posthabitis omnibus rebus, ipso inprimis mundanæ nobilitatis splendore, illi audiendo, pedibus eius affixa, se totam dedicarit, eius vitæ, mortisque testis, & æmula singularis.

Iudæi porrò, in Euangelica historia cogitanda, vix occurrere possunt animo alia ratione, quàm ut Christi hostes, veritatis inimici, dura ceruicis, incircumcisi cordibus & auribus, auaritiæ dediti, hypocrisis, & inuidiæ: ob quæ vitia & Christo prædicanti aduersati sunt toto conatu, & eum de medio tollere eiusque nomen extinguere inter se primò deliberauerunt, & apud prouinciæ prætorem Romanum obtinere contenderunt.

Homil. in diuers.

Luc. 5.
Matth. 8.
Luc. 1.

Vido Dionysium Carthuf. serm. 5. de Annuntiatione. Cant. lib. 1. de B. Maria, c. 13. In primis Suis. 2. rom. 2. 3. part. disp. 2. sect. 2. qui citat S. Thom. Bon.

Ambros. Ioan. 9. Homil. 14. in Euangel.

Matth. 18.
Hebr. 1.

Serm. 12. in Psalm. Qui habitat.

Luc. 1 & 2.

Matth. 11.
Ioan. 3.
Matth. 14.

Homil. 2. super missus est.

Lib. 1. aduersus Iouenianum. 1. Cor. 1. 1.

Matth. 5. Act. 1.

Luc. 10.

Act. 7.

Turbæ autem & populi Christum vi miraculorum & prædicationis allecti sequebantur; plerique quidem ad tempus credentes: omnes autem utilitatis propriæ emolumento capti. Postea in contraria studia conuersi per summam inconstantiam & scelus Christum ad necem acerbissimam crucis postularunt.

In turba numerantur infirmi variis afflicti morbis, qui symbolum sunt peccatorum, diuersis criminū quasi febribus iactatorum. mortui etiam, qui in peccato obfirmatos, & vita gratiæ functos significant. Denique Dæmoniacy, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euangelio commemorantur, repræsentant nobis eos, qui adhuc viuunt similiter peccatores, aut obstinatos & proteruos; vt fuere plerique Iudæi, & ciues earum Ciuitatum, quibus Dominus exprobrauit scelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam conuersi sunt, vt Apostoli, Publicani quidam, & Meretrices, de quibus dictum est, debere *precedere Iudæos in regno Dei*, & alij.

Principes, qui Christi Domini temporibus imperarunt in Iudæa fuere Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, homines sine Deo, & vitiosissimi, superbi, imperij magis amantes quàm iustitiæ: Ideo (vt sunt huiusmodi) timidi, suspiciosi, nihil curantes religionem cultumque Dei, sed solum quomodo sibi suum imperium, auctoritatemque stabilirent.

Dæmones concipiendi, vt Dei castrorum desertores per summam impietatem & superbiam, mendaciorum opifices, immundi, vana iniquitatis, & nequitia spiritus, aduersarij nostri, & tentatores audacissimi, tyranni, principes mundi huius, & tenebrarum harum, veteratores, hominum deceptores, indignissimi, qui aut admittantur, aut vlla ratione andiantur. Quare & Dominus non sinebat eos loqui.

Hæc breuiter de personis,
nunc ad actiones
veniendum.

—o—o—o—

De

De eadem intellectus exercitatione circa
actiones CHRISTI Domini

CAPVT VII.

QUONIAM actio, charissime, scribit S. Basilius, omnis item sermo *Const. monast. cap. 2.* Saluatoris nostri IESU Christi excolendæ pietatis, virtutūq; ob-eunda regula est. Propter hoc enim etiam humanam naturam suscepit, vt se velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq; omnibus nobis maribus simul ac feminis, ante oculos statutam vnicique pro viribus imitandam, ceu archetypum proponeret. Quapropter quodcumq; factum tu audieris memorari vel dictum, ea noli negligenter, & tanquam aliud agens audire. quin stude potius, vt mente tecum ipse cogitando, rimandog; ad eorum profundum peruenias, eorumque, qua ibi aperte traduntur, particeps fieri contende. Idem habet S. Gregorius & alij. Quoniam verò *Lib. 1. Dial. cap. 9.* potissima meditationis Christianæ materia, historia Christi est, interest maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateque se, qui meditatur, exerceat.

Et primùm quidem vniuersè proponat sibi ob oculos finem actionum, & passionum vitæ, inquam, & mortis Domini, qui duplex extitit. Gloria nimirū Patris, & humani generis utilitas. propterea enim dixit de se ipso: *Ioan. 7.* Qui querit gloriã eius, qui misit eum, hic verax est, & in iustitia in illo non est. Et Scriptura loquitur: *Isaie 50. Ephes. 5.* Eum nobis natum, & datū esse, & tradidisse semetipsum pro nobis oblationem, & hostiã Deo in odore suauitatis.

Et quidem idem propositum diuinæ gloriæ habere nos conuenit, & in hac re, seu scopo Christum imitari, vt docuimus libro secundo, obseruareque nos in nostris actionibus, qua nam ratione in vna Dei gloria quærenda, nos habeamus. maximè verò iuuat orantem ad ea consequenda, quæ optat, immorari potissimùm in ea cogitatione; Quod Christus tantoperè, tantoque vt ita dicam suo damno, nostris commodis, & utilitatibus semper seruiert. Qua de re duplex consideratio haberi debet à proficiente: prior versabitur circa præcipuas partes vitæ Christi, quas omnes retulit Christus amore incredibili ad nostram utilitatem. posterior verò circa ipsasmet actiones Christi singulares quæ eodem etiam spectarunt omnes.

Sanctus Bernardus priorem contemplationem describit ad hunc modum: *Serm. 2. in die Pentecostes.* Placebit ne tibi, Domine IESU, vt dones mihi vitam tuam, sicut didisti conceptionem? quia non solum conceptio mea immunda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortem restat mors grauior, mors secunda. Non solum ait, *Prior consideratio.*

C 6 3

conce-

conceptionem meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos ætatum gradus infantie, pueritiæ, adolescentiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionem, & ascensionem, & missionem Spiritus sancti. Hoc autem, ideo ut conceptio mea emundet tuam: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam: resurrectio mea precedat tuam: ascensio mea præparet tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatem tuam. hic enim planè videbis, & viam, per quam ambules, & caute- lam, qua ambules, & ad quam ambules mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam: ut sicut ego paupertatis, & obedientiæ, humilitatis, & patientiæ, charitati, & misericordiæ indeclinabiles semitas tenui, sic & tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexteram, neq; ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meam, dirumpens iugum captiuitatis tuæ, expugnans hostes, qui sunt in via vel iuxta viam, ut non apponant amplius nocere tibi. his autem completis reuertar in Domum meam, vnde exiui, & ouibus illis, quæ in montibus manserant, & quas propter te reliqueram, ut non, te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam. & ne de absentia mea vel murmures, vel contristeris, mit- tam tibi Spiritum paraclætum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Et paulò post: Quàm dulciter Domine IESV, cum hominibus conuersatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aspera pro hominibus passus es: ita ut liceat sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo, ad crucis horrenda, quia in omnibus his, sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.

Posterior consi-
deratio.

Luca 5.
Ioan. 3.

Ioan. 7.

Marci 7.

Matth. 8.
Luca 6.

Matth. 8.
Matth. 14.
Luca 6.
Matth. 26.
Luca 8.
Matth. 4.

Posterioris considerationis exemplis plena sunt sancta quatuor Euangelia: in quibus, passim occurrit Christus legentibus in rebus omnibus hominibus utilis, & beneficentissimus, siue loquatur: *Quorum fidem ut vidit, dixit: homo, remittuntur tibi peccata tua.* siue taceat, ut cum digito in terra scribens, silentio abigit ab infelice illa adultera muliere lapides, quibus iam penè obruenda erat à Iudæis. Siue clamet, ut cum voce magna clamans, Lazarum quatrduanū reuocat ab inferis. siue submissa voce loquatur, ut cum ait: *Epheta, quod est adaperire, & statim aperta sunt aures hominis surdi, & solutum est vinculum linguæ eius.* Siue tangat, ut cum tangit mulieris manum, & dimittit eam febrili. Siue atrectatus, ut cum omni turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Siue dormiens: *Dormiuit enim in nautica tempestatis tempore, ut ait S. Chrysostomus, ut daret tempus formidini discipulorum, & ut eum rogarent.* Siue vigilans, ut cum quarta vigilia noctis venit ad eosdem, ambulans supra mare, & cum pernoctat in oratione Dei. Siue sedens, quotidie, inquit Christus, *apud vos sedebam, docens in templo.* Siue stans, ut cum stans visum restituit cæco Hiericuntino. Siue peregrinans, pertransit enim benefaciendo. Siue inter homines versans; quare & turba

turbæ detinebant eum, ne discederet ab eis. Denique, omne bonum, ut scribit Luca 4. Apostolus Philemoni, est nobis in Christo IESV, qui factus est nobis sapien- 1. Corin. 1. tia à Deo; iustitia, sanctificatio, & redemptio.

Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Christi Domini loquendo, duo earum capita recenset S. Basilius: quamuis enim, ut antè dixerat, omnis Christi actio sit virtutis regula: vno tamen actionis genere dedit Christus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantia. Illæ appellantur actiones virtuosæ, hæ laboriosæ: priores vocat Basilius virtutes animi, posteriores corporis: *Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sed contra lenitatem, patientiam, facilitatem, mansuetudinem, humanitatem, comitatem, animi demissionem, prudentiam, virtutum deniq; cuiusq; modi documenta præbuit complura. Quæ quidem omnia in Euangelio explicata cernuntur.* Et paulò post: *Corporis vero cuiusmodi, & quanta?* Adfert ibidem S. Basilius vtriusque generis ex Euangelio exempla. nobis res est latius explicanda.

Consult. monast. cap. 5.

Exempla virtutum, quæ observanda sunt inter meditando in actionibus primi generis siue virtuosis IESV Christi Domini.

CAPVT VIII.

NON est consilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutum genera, quæ in Christi Domini actionibus elucet, commemorare, sed ea solum attingere, quæ ad id faciendum viam monstrant proficienti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: *Videre, audire, loqui, predicare, orare, edere miracula, discumbere, sedere, iter facere, Ecclesiam fundare, sacramentaq; instituire:* Denique actiones multas internas nostris similes, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simonem & Andream. Vidit alios duos fratres. Vidit hominem sedentem in telonio. Hos homines videns, vocat ut sequatur ipsum, & relicti omnibus secuti sunt eum. Vidit igitur non curiosè, non frustra, & sine certo consilio, ut nos facimus. sed quæ hic diuina oculorum Saluatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos sibi? at quanta hic humanitas, benignitas, charitas, animarum zelus? *Et conuersus Dominus, respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amare.* Vno oculorum coniectu quasi acutissimo amoris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. *Ut vidit Ma-*

Ioan. 11.
viam

riam plorantem lachrymatus est, & videns ciuitatem, fleuit super eam. Ecce Patris viscera. Ecce compafsionis, & misericordiae lachrymas. Ecce singularis amoris indicium, vt meritò in ea verba proruperint circumstantes Iudæi: *Ecce quomodo amabat eum.* Vidit etiam sæpe homines opis suæ indigentes, vt cum prateriens vidit hominem cæcum à natiuitate: cum vidit turbas fame laborantes, quibus promptissima liberalitate subuenit semper. ideo enim narrant Euangelistæ eum vidisse huiusmodi homines, vt, scilicet, eorum tam animi, quàm corporis infirmitates recognosceret, eosque statim vt faciebat opera sua mirifice restitueret, & recrearet. *Vidit similiter cogitationes hominum, quia spirituum ponderator Dominus, eas examinare se significare volebat.* Et pro sua immensa in nos charitate nobis etiam diiudicandas obiicere.

Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirantur super prudentia. Prudentissimus sanè, qui prius audit, quàm interroget, & modestissimus, qui quamuis docendo potuit prudentiam suam ostendere, maluit tamen id facere solùm respondendo: *Cum audit, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam.* Ecce iterum prudentiam Domini, & modestiam: *Secedit enim, vt ait S. Chrysostomus, vt Iudaicam mitiget inuidiam, vt det locum ira.* Audiens IESVS verba Centurionis miratus est: non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Augustinus, ipse, qui miratur eam fidem, quam mirabatur, in eo fecerat, sed miratur, vt mirandum nobis esse significet. mira enim opera Domini exigunt à nobis nostram cognitionem, admirationem, gratitudinem, & auctoris commendationem. Cum audit accusationes aliorum, se semper propensum maximè ad lenitatem, & ad ignoscendum demonstrat. Quare de Iudæorum manibus mulierem adulteram eripit; & ab iisdem delatos discipulos tanquam alicuius sceleris reos amantissimè defendit: vt cum accusantur, quod spicas vellent die sabbathi, ad famem vtcunque depellendam: *An non legistis, inquit, quid fecerit Dauid, quando esuriit? Cum item deferuntur, quod traditiones transgrediantur, quod non ieiunent similiter ac Ioannis discipuli. Immo cum ipsemet discipuli prohibuisse se dicerent, quendam eicientem dæmonia in eius nomine, quia non sequeretur cum eis, dicit: Nolite prohibere eum: qui enim non est aduersum vos pro vobis est.* Denique cum nunciaretur ei miscuisse Herodem sanguinem quorundam cum sacrificiis eorum, ait: *Putatù, quod hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Sed illud mirum, quod ait: *Ego sicut audio, iudico.* Quamuis enim verum sit, quod ait S. Augustinus, in illa incommutabili natura idem esse audire, videre, & esse. indicat tamen etiam Dominus, se, in exercendo iudicio diligenter examinaturum

aturum omnia: ita tamen vt reis ipsis, etiam pro se dicentibus, aures daturus sit attentissimas, vt qui de aliis statuunt, idem ipsi præstare conentur.

Loqui. verbum Christi & sermo semper maximè verax extitit, vt de mendacio nunquam iustè reprehendi potuerit. Ideo enim ait: *Si veritatem dico vobis.* Particula enim (*si*) indicat etiam aduersariis confituisse, veridicas esse habitas Christi voces. Mansuetudinem maximam præfetulit semper Dominus, in verbis autem singularem: *Quis ex vobis, ait, arguet me de peccato? Vide, inquit S. Gregorius, mansuetudinem Dei: non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores iustificare.* In verbis etiam quàm sæpe humilitatem? Certè cum beneficium curationis Dæmoniaco illi fecisset, dixit illi: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis, quanta tibi fecerit Dominus.* Vide, ait Theophylactus, *humilitatem, non enim dicit, quanta tibi feci.* Similiter Patientiã, vt obseruat S. Augustinus in illa Christi Domini simplici responsione, qua negat criminationem illam grauissimam: *Ego demonium non habeo.* Et ibidem cum dixissent Iudæi Domino: *Testimonium tuum non est verum.* Simpliciter item respondit: *Verum est testimonium meum.* Clementiam etiam: vt cum ait: *Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem.* Et si enim (vt exponit Euthymius) *id possum facere, non tamen faciam, quia clemens sum.* Quantæ verò charitatis sunt verba Christi in Euangelio vniuerso? at quem Charitatis ardorem indicant illa apud S. Ioannem: *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. Sanctifica eos in veritate. non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt, per verbum eorum in me.* Quàm verò prudenter loqui solitus esset Dominus, quis satis explicet? proferantur, si opus sit, ex Euangelio eius peracute dicta, & prudentissimæ responsiones datæ aduersus Iudæorù fraudulentas caullationes: *Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari, quæ sunt Dei, Deo, Qui sine peccato est vestrum primus in eam lapidem mittat.*

Sed admirabilis fuit eius domestica prudentia verbis ab ipso subinde insinuata, illa nempe, qua sapientissimè regebat, & gubernabat Apostolorum, discipulorumque vitam. humanissimis pollicitationibus allexit: *Faciam vos fieri piscatores hominum.* Verbis item humanissimis retinuit: *Nunquid & vos vultis abire? Quo loco Glossa S. Chrysostomi sic habet: Si eos laudasset, passi essent aliquid humanum, existimantes se gratiam Christo facere, eum non relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, sed rogat, an velint abire, vim eis auferens & necessitatem.* Ad ingenia verba accommodauit in hominum vitiis curandis. aliquos, nouitios præsertim, blandè monet: *Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: Alios du-*

riusculè, præfertim eos, qui sibi sapere videbantur, ad eorum videlicet superbiam frangendam. Ita cum Nicodemo se gerit, cum ait: *Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Insultat, ait S. Augustinus, tanquam indocto: exagitat superbiam hominū: tollitur homini ceruix, sed aspera, & dura, ut sit lenis ceruix ad portandum iugum Christi D. N.* Denique labuntur errore ambitionis filij Zebedei, & audiunt: *Nescitis, quid petatis, &c.* Zelo salutis Christi percitus Petrus auocare conatur eū à mortis cogitatione. Et audit: *Vade post me Satana, ut ita feruor eius in tempestiuus retūdatur, ut ait S. Chrysost.* Quantæ verò discretionis illa sunt verba, quibus ad corporis etiam quietem discipulos vocat Dominus? *Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.* Erant enim qui veniebant, & redibant multi, nec spatium manducandi habebant. Similia sunt illa, quibus etiam inuitat eosdem ad somnum: *Dormite iam, & requiescite.* Paternæ autem sollicitudinis, & curæ plena vox illa est: *Sufficit: nã, ut ait S. Augustinus, siluit aliquantulum, postquã dixit, dormite, & post, quasi excitans eos, ut se ad imminente tentationē pararent, dixit, sufficit: Sat quieti datū.*

Sed planè admirabile est prudentiæ, & charitatis exemplum, quod dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigenda, & ut facilius respiceret, obtegenda. Primū enim ipso audiente in mensa dicit omnibus: *Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. quibus verbis, ait S. Leo, notam sibi esse proditoris conscientiam demonstrat.* Non asperè & apertè confundens; sed leniter, & tacitè conueniens ut facilius corrigeret pœnitendo. Deinde ut vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, *qui intingit mecum manū in paropside, hic me tradet. Qui latenter notatus, ait Glossa, non respiscit, manifestus arguitur, non tamen ex nomine.* Postremò cum ille quæreret: *Nunquid ego sum Rabbi?* ait ille, *tu dixisti.* Quo loco S. Remigius: *Tu dixisti, ait, & non ego. hoc est, tu te prodidisti, & non ego.* Datur pœnitentiæ locus, dum non apertius manifestatur.

Sed qualis fuerit amor Christi Domini in discipulos, ostendunt multa, quæ hoc loco prætermittenda non sunt: quanquam non omnia ad ipsa Domini verba pertinent. suos peculiari appellatione nominari voluit: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* suos, nimirum, quos de mundo elegerat, quos dederat illi Pater, quos non seruos, sed amicos nuncupabat: *Quia omnia, quæcumq; audiui, inquit, à Patre meo nota feci vobis.* Immodè etiam fratres: *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Immodè filios charissimos: idcirco enim filiolos vocat: *& non relinquam, inquit, vos orphanos.* paternum affectū demonstrans, ut propterea sponsi filios etiã appellet, ut aduertit S. Augustinus. Ausim dicere quasi dominos eos habuisse, ut cum illis pedes abluisset, tanta cum humilitate, & cum dicit: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui*

qui ministrat. Denique quid addi potest ad illud singulare amoris fingnum, & ad illum loquendi modum, quo vsus est Dominus, cum extendens manum in discipulos suos, dixit: *Ecce mater mea, & fratres mei: quicumq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.*

Iam verò de institutione, ac disciplina, qua tantus Magister discipulos suos formauit, quis pro dignitate loquatur? Instituit primū in fide, & propterea ipsis præsentibus, edidit miracula, & crediderunt, in eum discipuli eius, exegitque sigillatim ab ipsis fidem diuinitatis suæ, cum dixit: *Vos autem quem me esse dicitis?* & quæ sequuntur. Deinde & animauit, & vocauit ad perfectam mundi, affectionisque omnium carnis, & sanguinis & sui ipsius renunciationē. *Si quis, inquit, venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et paulò post: *Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* explicauit autem magis renunciationem per abnegationem, cui addit imitationem sui: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, & quæ ibidē adiungit.* sicut etiam illa, quæ sunt apud S. Ioannem de *perditione animæ suæ, quæ perfecta mortificatio est ad exemplum Christi crucifixi, qui seipsum eo loco nominat frumentum iactum in terram & mortuum.* Et ita cœlestem hanc disciplinā fundauit in paupertate, contemptu sui, & mortificatione. Adiecit castitatem: *quia sunt Eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum: Obedientiam: quia descendit de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me:* Virtutes omnes quidem, easq; perfectas, cum Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperiens os suum, ait: *Beati pauperes spiritu.* imprimis tamen discipulis suis inculcat, vultque esse quàm commendatissimas, & charissimas duas illas virtutes, quarum vna fundamentum reliquarum est, altera princeps, humilitatem, scilicet & charitatem. De humilitate quidem: *Non lite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis.* Et: *Quicumq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.* Et: *Reges gentium dominantur eorum: vos autē non sic.* Et: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: *Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem; manete in me, & ego in vobis, manete in dilectione mea. & hoc à Patre obnixè postulat: Vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit.* Cumulauit præcepta exemplis quamplurimis: sed illo præfertim, quo humi, prostratus, Dominus pedes abluisset Apostolorum.

Hæc sunt maximè præcepta à Christo Apostolis data, interna magna ex parte, quibus addidit externa non pauca, ad eorundem tyro-

Ioan. 3.
Tract. 12. in
Ioan.

Matth. 20.
Matth. 16.
Homil. 87. in
Ioan.

Marci 6.

Marci 14.
Lib. 3. de con-
sens. Euangel.

Serm. de P. S.
Domini.

Ioan. 13.

Ioan. 15.
Ioan. 20.
Ioan. 13.
Ioan. 14.

Matth. 9.
Tract. in Ioan.
75.

Luca 11.

Matth. 12.

Ioan. 2.

Matth. 16.

Luca 14.

Matth. 16.

Ioan. 12.

Matth. 19.

Ioan. 6.

Matth. 5.

Matth. 20.

Luca 22.

Matth. 11.

Ioan. 13.

Ioan. 15.

Ioan. 17.

Ioan. 13.

Matth. 10.
Marc. 6.
Lucæ 10.

cinium informandum instituta. Hæc autem ferè numerantur ab Euangelistis communia Apostolis, & 72. discipulis: *Misit illos binos ante faciem suã. melius est enim* (vt ait Theophylactus) *simul esse duos, quàm vnum. In viam gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Vt videlicet prius prædicarent Israëlitis: Euntes, prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum.* Hæc erat prædicationis summa, qua continebatur *pœnitentia*, vt habet S. Marcus, & reliqua, quæ erant necessaria ad regnum cælorum recipiendum. *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, Demones elicite, Quæ actiones pietatis, & misericordiæ sunt, vt testimonia etiam veritatis, quam prædicabant. Gratis accepistis, gratis date. superbiam comprimit, ait S. Chrysolomus, cum dicit, gratis accepistis. reuocat ab auaritia; cum addit (gratis date.) Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: as habet S. Marcus: vt omnem omnino pecuniæ speciem sibi interdictam intelligerent Apostoli. Nolite portare sacculum, neque peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est operarius mercede sua. Quo loco S. Hieronymus; Qui diuitias detruncarat, propemodũ & necessaria vitæ amputat, vt Apostoli doctores veræ religionis, qui instruebant omnia prouidentia Dei gubernari, seipso ostenderent, nihil cogitare de crastino; non sacculum, ne pecuniam ad aliquid emendum recondere; non peram, ne in ea coempta reponerent. Neque duas tunicas, hoc est, vt ait S. Hieron. ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus. Neque calciamenta, ne assuescerent, vt loquitur idem Sanctus pedum mollietati. neque virgam; Qui, ait idem, domini habemus auxilium, baculi presidium cur quaramus? neminem per viam salutaueritis. recta, scribit S. Cyrillus, ad opus procedite, nec salutationibus impediimini. In quacumque ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate, qui in ea dignus sit. inquamcumque domum intraueritis, ibi manete donec excerati inde. hoc pertinet ad hospitium, ritè eligendum, & retinendum. Intrantes domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui. vt ipsi humilitate, & beneficentia priores essent, & prius spiritualia impenderent, quàm reciperet, quæ ad corpus pertinerent. Et quicumque non receperit vos, etiam puluerem pedum vestrorum excutite, in testimonium supra illos; dicite tamen; Hoc scitote, quia appropinquauit in vos regnum Dei.*

Lucæ 12.

Huc referri potest illud præceptum, quod dat Dominus discipulis apud S. Lucam, cum ait: *Nolite in sublime tolli.* quod Græcè est *μη̄ μεθυσθῆτε*. hoc est, nolite anxie oculos in cœlũ tollere, vt scrutemini cœlorum cursus, quasi de diuina prouidentia dubitantes. quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerunt sine dubio initia disciplinæ religiois, & præsertim tyrociniij. Quid est enim aliud: *in viam gentium, ne abieritis*: quàm fugite homi-

hominum mundanorum consuetudinem? *Neminem per viam salutaueritis*; quàm date operam silentio? *Nolite possidere aurum, neque as*, quàm renunciare etiam possessioni cuiuslibet rei vel minimæ? *Nolite portare sacculum*, quàm mendicare, & ex diuina prouidentia pendere? *neque calciamenta, neque virgam*, quàm nuncium remittere omnibus illecebris, & quibusdam etiam rebus, quas alioquin nobis necessarias iudicassetis. *Curate infirmos*; quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur, discipulos in hunc finem oleo etiam vsos esse: *Prædicate, appropinquabit regnum cælorum: & pœnitentiam agere*; quàm rudes homines instituire in iis, quæ pertinent ad rudimenta Christianæ doctrinæ & Confessionis Sacramentum?

Hæc initio tradidit Dominus discipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carnisque cura distraheret. Iisdem verò prouectionibus virtute remisit aliquid de summa seueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & sandalia postea concessit, & *In cap. 10. Matth.* virgam ad imbecillitatem eorum subleuandam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Postmodum verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt docerent gentes, & alia facerent, quæ factitata esse ab Apostolis præter prædictas Christi sanctiones nõ ignoramus. Quæ in re elucet etiam, vt in aliis omnibus diuina lux prudentiæ Domini, eiusque erga discipulos amor singularis, & prouidentia.

Ad extremum supersunt duo monita, Apostolis à Christo data, quæ superioribus internis, inquam, & externis possunt censerī communia. Vnum est ædificationis cura: *Vos, inquit, estis sal terra. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis.* quo etiam pertinet studium profitendæ fidei vsque ad sanguinem, si res, & proximi salus Dei que gloria ita postulet: nam, *qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* *Matth. 10.*

Alterum est oratio ad Deum, & aduersus tentationes, quod docebat Apostolos Dominus in horto Gethsemani, & ad alia omnia officia ritè obeunda, obtinendaque à Deo cuncta, quæ corpori, animoque necessaria, vt iliaue sunt. Quare & assidue orandum præcipit, & verò etiam orandi formam, rationemque verbatim præscribit. *2.*

Quàm verò comis Dominus fuerit, & quàm dulcis eius oratio, indicant illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis. Sinite paruulos ad me venire. Si quis sitit veniat ad me, & bibat. filiioli, adhuc modicum vobiscum sum; manete in dilectione mea, & alia huiusmodi innumera.* *Matth. 11. Matth. 19. Ioan. 7. 13. & 15.*

Fuit etiam sermo eius vulgaris quo se omnibus piissimus Pater fieri omnia demonstraret: itaque figuris communibus, & vsitatis abun-

dans: metaphoris quidem, & parabolis perspicue, sicut & interrogati-
one & exclamatiōe, & similibus, verum etiam aliis, vt præoccupati-
one. *Vtq; dicitis mihi, medice cura te ipsum.* Conuersione, & apostrophe:
*Hierusalem, Hierusalem, que occidis Prophetas, similitudine: Quoties volui con-
gregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas.* Prouer-
bio, & quasi hyperbole: *Duces cæci excolantes culicem, camelum autem gluti-
entes.* Metonymia; *Comeditis domos viduarum.*

Denique vt etiam antè tetigimus cum libro secundo ageretur de
moderanda lingua, in communi consuetudine ita loquebatur Do-
minus, vt ex rebus quibuscunq; etiam secularibus occasionem arri-
peret tractandi spiritualia. Vt cum agit cum muliere Samaritana de
aqua cœlesti, ex occasione aquæ putei Iacob. & cum locutus esset de
panibus, addit: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitâ eter-
nam.* Et illud dictum piscatori: *Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens.*

Prædicare. Magna humilitate, & charitate sibi populi audientiam
faciebat Dominus, conuocans sibi auditores suos. *Aduocans,* inquit
Marcus, *iterum turbam, dicebat illis. Et conuocata turba cū discipulis dicit. Præ-
dicabat magna virtute, erat enim docens eos, sicut potestatem habens.* hoc est, ait
Euthymius, *cum increpandi fiducia, & non cum metu, & qui tanquam futuri
Iudex sæculi, bonis promittebat salutem, malis verò comminabatur supplicium.*
vel vt ait Beda: *Faciebat quæ docebat. tunc enim sermo Doctoris est in potestate,
cum facit, quæ docet.*

Gratiosus erat, & mirabilis in munere prædicationis suæ Domi-
nus, & omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ pro-
cedebant de ore eius. quæ sine dubio diuina erat gratia, vt ait Euthymius.
propterea alibi, qui missi fuerant, vt eum ligarent, capti ipsi eius ser-
monis suauitate, & vi referunt: *nunquam sic locutus est homo sicut hic loqui-
tur.*

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prædicando, quip-
pe animarum salutis sitientissimus. *Clamabat ergo IESVS in templo doc-
ens.* Et iterum: *In nouissimo die magno festiuitatis stabat IESVS, & clamabat,
dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Assiduus etiam, nam iter faciebat
per ciuitates, & castella, prædicans, & Euangelizans regnum Dei. Ira tamen as-
siduus, vt dies concioni dicaret, noctes orationi & solitudini. *Erat, in-
quit sanctus Lucas, diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in
monte, qui vocatur Oliueti. Ostendens (scribit Theophylactus) oportere nos
noctū, & quiete alloqui Deum, & die prodesse hominibus, nocteque collecta distri-
buere.* quare mirum non est, si libenter audiebatur, & si populus mani-
scabat, id est, mane accelerabat ad eum in templo audire eum. Deniq;
si suspensus erat, audiens illum, vt loquuntur Euangelistæ.

ORARE.

ORARE. Orabat dominus ante concionem. cū enim dixisset
Iesus Marcus eum abiisse in desertum locum ibique orasse, facit ill
loquentem: *Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.* quo
co etiam obseruandum est, Christum vicos præponere ciuitatibus
in humilioribus pagis humillimum Dominum initium fecisse con-
cionandi. Vt oraret autem, secedebat à turbis, intermisso prædica-
tionis officio. *Et cū dimisisset eos, abiit in montem orare.* Surgebat verò te-
pestiuè, vt oraret; *Et diluculo valde surgens egressus, abiit in desertum locum
ibi, orabat.* Longo temporis spatio orabat: & solus, & in desertis lo-
cū *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, secedebat in deserto
& orabat, & cū solus esset, orans. Ascendit in montem, vt oraret.* Orabat, an-
quam constitueret aliquid magni momenti: cū enim pernoctasset
oratione Dei, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim. Orabat pro discipu-
lis, & Ecclesia vniuersa. *Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credidi-
sunt per verbum eorum in me.* Orabat ad Patris voluntatem, nihil aliud
muniò ex iis, quæ postulasset fieri cupiens quàm quod illi perplau-
ret. *Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Orabat cum lachrymis
clamore: *Qui,* ait Apostolus, *in diebus carnis suæ preces, supplicationesq; quæ-
sit eum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis o-
rens, exauditus est pro sua reuerentia.* Orabat subleuatis in cælum oculis
Et subleuatis in cælum oculis, dixit: *Pater venit hora, clarifica filium tuum.* O-
bat denique prostratus in terram: *Et cū processisset paululum, procidit
per terram, & orabat.*

*Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempli
virtutum Christi Domini nostri.*

CAPUT IX.

DERE miracula. Docent Patres, & S. Augustinus inprimis
Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam spiritualiter volebat
telligi: & ideo eum miracula fecisse, vt excepto eo quod
mira, magna, & diuina essent; aliquid inde etiam discere
mus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum,
telligendum est Christi Saluatoris consilium in miraculis patrandis
Id autem fuit miraculis diuinitatem suam hominibus probare. ic
tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: *Eum sanasse omnem li-
guorem, & infirmitatem in populo.* Et alio loco: *Et ciebat, inquit, spiritus r-
bo, & omnes malè habentes curauit.* Quo loco S. Chrysostomus: *Intende,*

Homil. 28.
in Matth.

Matth. 9. 10.

14. & 21.

Luc. 7. & 9.

Ioan. 2. & 10.

Luc. 9.

Ioan. 15.

Matth. 8.

Luc. 4. & 5.

quit, *quantam multitudinem hominum curatam transcurrunt Euangelista, non unumquemque curatum errantes; sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes, quod & alibi faciunt saepe.* Eodem pertinet magnitudo miraculorum. *Stupebant, inquit Lucas, in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quae faciebat.* Et ipse Dominus ait: *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit.* Modus etiam, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat: *Efficiebat spiritus verbo. Et agebat ex imperio, & potestate,* vt S. Lucas, & alij commemorant.

Cùm incidunt igitur miracula inter meditandum, exercenda est actio fidei in Christum, qua recognoscatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda est adoratio, vehemensque voluntas, & libens qua omnino velimus, lætemurque Christum Deum esse, Regemque & Salvatorem nostrum. Tertio adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum illi similis, qua ob eandem causam compulsus Petrus, accidit ad eius pedes clamans: *Exi à me, quia homo peccator sum.*

Sed nec sistendum hic est, sed ulterius progrediendum. Duoque imprimis in Domini persona miracula patrantis contemplanda sunt. Primum (quod maximè ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) est id, quod S. Hieronymus scribit: *Fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occulta, quae etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu.* Et alibi: *igneum quiddam, atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius.* Haec maiestas animo, ritè concepta, magnam in nobis erga Christum venerationem, & amorem conciliat. Quare dum de eo meditatur, obuersetur ante mentis oculos amabilis, & mirabilis splendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis sponsae: *trahere me post te, & curremus in odorem.*

Secundum verò sunt spirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum causa fiebant miracula, efficiebat. nam exempli causa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, *simul etiam tot millium hominum.* vt ait Origenes, *ingenia perdomuit.* Et quando eius hostes, eum mox capturi abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, ait Augustinus: *Vna voce tantam turbam, odium ferocem, armisq; terribilem sine telo vilo percussit, repulit, strauit.* asserunt etiam Patres, Dominum, cùm curaret corpora hominum ægrorum, simul etiam animabus eorum salutem attulisse. quare cum incidunt inter meditandum huiusmodi miraculorum narrationes, operæpretium est obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates nostras prosterнат, vt obfirmata corda molliat, animæ sanitatem impertiat, qua eadem liberetur à mentis cæcitate, & surditate, si ea laborat, à teporis quasi

quasi paralyti, à tarditate progressionis in via perfectionis, ab innumeris aliis morbis, quibus subinde vexatur animus magis, quam vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis est in contemplatione miraculorum, & aliarum rerum à Christo mirabiliter gestarum, Christi modestia, & humilitas; ob quam grauissimè aliquando interdicebat hominibus, ne miraculi auctorem proderent; *Et praecepit eis, ait S. Matthæus, ne manifestum eum facerent.* Imitanda beneficentia, & charitas, qua impulsus eandem miracula faciendi potestatem fecit discipulis. Imitanda liberalitas, integritas, continentia, à qua in huiusmodi officiis, nec deduci poterat ipse, & seuerè statuit, ne se vnquam deduci sinerent Apostoli: *Gratis, ait, accepistis, gratis date.*

Discumbere. In nuptiis discubuit: Sed in nuptiis seruorum cœli Dominus. Quare ait S. Augustinus, *erubescat homo esse superbus, quoniam factus est humilis Deus.* Ecce venit ad nuptias, qui cùm apud Patrem esset, instituit nuptias; & quidem ad pauperum nuptias, in quibus ipse futurum vinum non ignorabat. hoc suavit humilitas. amplius charitas, quae eum impulit ad Phariseorum conuiuia, & peccatorum: *Conuiscens enim, vt ait S. Chrysostomus, emendabat male dispositos.* Quam ob causam se aliquando vltro hospitem obtulit Zachæo, ac si diceret, vt idem ait: *Iudex non veni, sed Medicus, ob hoc conuiuia suo languentium, patiorque factorem, vt præstem remedia.* Quo loco illud obseruandum videtur, quamquam Christus Dominus peccatricem mulierem super mensam ad pedum oscula admiserit, & postea ad capillorum vnctionem: & Martha etiam sollicita fuerit in ministrando, nunquam tamen permisisse eum legimus, vt præter matrem simul cum eo sanctæ etiam mulieres cibum sumerent: nisi fortè in nuptiis Canæ Galilææ. Exemplum nimirum decori retinendi vt præbeat perfectionis sectatoribus. Inter cœnandum igitur peccatores conuertebat Dominus, vt Magdalenam, & Zachæum: loquebaturque iis de rebus, quæ animos ad virtutem amplectendam accenderent: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & suis hospitibus rectè viuendi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas, paternæ sollicitudo, & cura, quam ostendit, cùm iam à mortuis rediuiuis ipse discipulis in piscatione occupatis prædium parat? Si quidem scriptum est: *Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem, & dicit eis Iesus: Venite, & prandete.*

Sedere. Sedet Christus Dominus, suadente charitate, vt sedens facilius inueniretur à turbis, illisque præstò esset; Exiens enim de domo,

E e dicit

Luca 5.

Primum.

In cap. Matt. 9.

In c. Matth. 23.

2.

In Ioannem.

Ioan. 18.

Tract. in Ioan.

112.

Matth. 12.

Matth. 10.

Matth. 10.

Ioan. 2.

Serm. 41. de

Verb. Domini.

In Matt. cap. 9.

Luca 19.

Luc. 7.

Matth. 26.

Luc. 14.

Ioan. 22.

Matth. 13. dicit Euangelista, *sedebat secus mare, & congregatae sunt ad eum turbae multae.*
Matth. 26. Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: *Quotidie apud vos sedebam, docens in templo.* Vel priuatim, vt cum discipulis familiariter agat, & ex humili loco humilitatem doceat: *Et residens,* ait S. Marcus, *vocauit duodecim, & ait illis, si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.* Sic etiam cum sedisset in monte, docebat discipulos suos, dicens: *Beati pauperes spiritu.* Sedit etiam aliquando bonas mortalium actiones contemplan, & ex eis quasi ædificationem, & lætitiã capiens: *Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactabat as, & multi diuites iactabant multa.* Denique sedit humiliter semper, qui venerat debellaturus hostem, qui ausus erat sedere in Aquilone. Ideo de eo dicitur: *Ascendens in montem, sedebat ibi:* hoc est, super nudam humum. Et quid plura? *Sedit super asinum.*

Matth. 15. *Marc. 11.* *Matth. 20. & 21.* Iter facere. Religionis exemplum vt det, iter facit ad templum Dei in Hierusalem. Nec vnquam legitur ascendisse Hierosolymam, quin simul ad templum ascenderit, vt qui eum sequuntur, non inuisant, aut ingrediantur ciuitates, nisi sola Dei gloriæ causa. elegerat autem Dominus Hierusalem tanquam suæ passionis & mortis theatrum, quare de illa sæpe cogitabat, & eam spectabat, vt sui postremi, magnique certaminis curriculum. Constans tamen, & fortis, vt ex eo disceremus, non solum patienter Crucem sustinere, sed fortiter etiam appetere. *Factum est,* ait S. Lucas, *cum complerentur dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmavit, vt iret in Hierusalem.* Quare aliquando ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hierusalem versus, vt scripserit S. Marcus: *Præcedebat illos Iesus, & stupebant, nempe, discipuli, & sequentes timabant.* Inter eundem etiam de rebus cœlestibus cum discipulis sermonem habebat, vt de passione sua, & aliis: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominũ tradetur.*

Tenebatur Dominus eo desiderio diuinæ gloriæ, euangelij publicandi, & omni hominum generi benefaciendi, vt omnes regiones illas pedes peragraret, ciuitates omnes, vicos, castella, omnem denique angulum perlustraret, vt æterni patris nomen peruulgaret, & omni hominum generi vtilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legitimus illum sæpe conscendisse montes, descendisse in campeltria, per fata & loca deserta, iter direxisse, flumina, lacus, maria transmisisse, percurrisse maris littora, prouincias, gentium oppida; domos priuatas penetrasse, ipsas porticus Nosocomiorum, & templi: *Nec erat prorsus, qui se absconderet à calore eius, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressus à diabolo.*

Psalm. 18.
1. Reg. 10.

Huius

Huius autem peregrinationis circumstantiæ considerentur diligenter inter meditandum. Iter enim habebat Dominus pedibus. Ecce paupertatem, & humilitatem. Sedit semel mysterij causa super asellum, mundi contemptum humilitati iungens: *Ex itinere fessus sedit sic supra fontem Samaria:* Quia nec alibi habebat *vbi caput reclinaret.* In itinere esurit: *Mane enim reuertens in ciuitatem esuriit,* ait S. Matthæus. *Sitit etiam patitur ita, vt cum non habeat, quo expleat, eleemosynam petat, dicens: Da mihi bibere.* Et ad solatium feruorum suorum mendicantium aliquando ab ipso publico hospitio exclusus est: quod tamen ipse æquissimo tolerauit animo pro sua inexplicabili patientia, & mansuetudine: *Et non receperunt eum,* ait S. Lucas, *quia facies eius erat euntis Hierusalem. cum vidissent autem Iacobus, & Ioannes, dixerunt; Domine, vñ, dicimus, vt ignis descendat de cœlo, & consumat illos? & conuersus Iesus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis: filius hominũ non venit animas perdere, sed saluare. & abierunt in aliud castellum.* Comitabantur autem Christum in itinere discipuli, & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles visebantur: *Nullus enim sexus,* vt ait Theophylactus, *à Christo excluditur, qui propter salutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo discedere sibi tutum putabat turba, vt innuit Euthymius, à quo tam multa, tamq, magna beneficia ad se quotidie deriuare cernebat.*

Exempla item virtutum & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D.N. actionibus colligendi.

CAPUT X.

VPEREST Christi Domini actio nobilissima huius omnium, quas cum S. Basilio non laboriosas appellauimus: quæ vno nomine *Ecclesiam fundare* dicatur. hanc operæpretium arbitror, hinc breuiter attingere. Christus igitur Rex & Dominus *visitauit Ecclesiam suam, oriens ex alto,* & visitans congregauit, & quasi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibusdam præclarissimis.

Prima actio est Ecclesiæ ipsius vocatio. vocauit autem ad fidem, & pœnitentiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerunt duo hæc: *Credite, & Pœnitimini.* Nec solum se natum esse, & venisse in mun-

Ec 2 dum

Luc. 18.

dum ad hoc aiebat Dominus, *vt testimonium praberet veritati*: sed id semper constantissimè præstitit. immo ad fidem gignendam in animis hominum miracula fecit innumera. quibus patris illico ad asfentiendum iis, quæ ab ipso proponerentur Auditores se se promptissimos exhibebant. tantoque seruire animi ad fidem prædicandam ferebatur, vt aliquando clamaret modestissimus Dominus: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua.* De pœnitentia etiam ad quam profitebatur palàm se venisse peccatores vocare, sententiam pronunciauit seuerissimam: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.*

Luc. 13.

Et quidem ad fidem vocauit Ecclesiam per *baptismum*, quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoque sacramento, ianuam aperiret orbi vniuerso ad Ecclesiæ suæ ingressum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primum sic inter maxima est. Ea enim vocamur non ad fidem tantùm, aut pœnitentiam, sed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remissionem. quo vno beneficio cumulus multorum, magnorumque Dei donorum continetur: Non enim, ait sanctus Chrysostomus, *recens baptizati sunt tantum liberi, sed & sancti, nec tantum sancti, sed & iusti, nec solum iusti, sed & filij: nec solum filij, sed & hæredes; nec solum hæredes; sed & fratres Christi: nec tantum fratres Christi, sed & cohæredes, nec solum cohæredes; sed & membra: nec membra tantum, sed & templum, nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Multis quidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos autem honores computauimus decem.* Addidit Baptismo Dominus Confirmationis sacramentum: nam quia in hoc mundo, vt scribit sanctus Papa Melchiades, *tota atate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur, post baptismum roboramur. & si consinuo transituris sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia.*

Epistola ad
Episcopos
Hispania.

Quanta hîc charitas Christi; quanta benignitas, liberalitas, largitas se obicit meditati recolenda? quæ animi gratitudo par esse poterit tantis beneficiis? quàm necessarium, quàm æquum est, vt filius Dei factus homo gerat se pro filio? vt tyro cœlestis militiæ adscriptus quæ numero Christi militum Ducis vestigiis inhærens aduersus hostes eius strenuè, constanterq; dimicet? Quo loco proficiens occasionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo reperet se tanto Patri degenerem filium, tanto Duci desertorem, & tráfugam extitisse peccando. Inter meditandum autem cum incidit in locum

locum aliquem Euangelij, in quo fidei, vel Baptismi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditando in recognitione diuini beneficii, seque excitet ad respondendum in amore ei, qui tantoperè dilexit nos, vt filiorum nomine dignatus sit eos etiam, quos ipse tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros.

Secunda Christi actio est, Ecclesiam, quam adoptauit, & despondit sibi, pauisse verbo, & perditam restituisse, atque fouisse aliis sacramentis, & donis. atque huc spectant prædicationes omnes Christi tam multiplices, tam variæ: in templis habitæ, in synagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in montibus, & desertis locis, in mari etiam, & in nauibus: si quidem *docebat de nauicula turbas.* Ad hunc locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangelio habemus in sacris litteris, quod à S. Petro *lumen admirabile* nominatur. & sanè diuina re-
Secunda actio.
 relatio per verbum Dei facta Ecclesiæ tanta est habita ab ipso meto Christo, vt eam aliquando animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ est apud S. Matthæum, *Matth. 11.*
 & S. Lucam: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terre, quia abscondisti hæc*
Matth. 13.
à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quibus enim in tenebris iaceremus, si mundo non affulisset lux Euangelij?
1. Petri 2.

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta: *Eucharistia*, qua se cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: *Pœnitentia*, qua commissa post Baptismum peccata remittit: *Extrema etiam vntio*, quæ in mortis periculo constitutis reliquas, si quæ sunt, peccatorum maculas abstergit. quæ omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio est eandem Ecclesiam sanguine redemisse. ante dicta
Tertia actio.
 enim beneficia, vt in eam conferret Dominus, sicut & alia omnia de tyranni, & inuasoris eius imperio, ac potestate vt eriperet, oportuit. Eripuit autem sui sanguinis pretio. vt propterea sicut alter Moyses, *Exodi 41*
 non alieno sanguine, sed proprio abundantissimè profuso sponfus sanguinum Ecclesiæ suæ fuerit. sed hæc actio posterioris generis est. hoc est, laboriosa: hîc tamen commemoranda breuiter fuit.

Quarta actio est eandem Ecclesiam sibi amore perpetuo copulasse: *Illo*, inquam, *igne, quem misit in terras, & voluit vehementer accendi.* Di-
Quarta actio.
lexit enim nos Dominus. Eandem aluit spe futurorum bonorum, & quidem certissima. Si quidem *complacuit Patri vestro dare vobis regnum, &*
Luca 12.
Apocal. 1.
 corroboraui prædictionibus quamplurimis euentuum secutorum. inter quos principem locum obtinet, futura carnis resurrectio, & iudicium. Hæc fuit fabrica, qua Christus Ecclesiam ædificauit, & in qua seipsum posuit fundamentum, præter quod non poni potest aliud, *1. Corinthe 31*

quàm quod positum est, quod est Christus IESVS. Quare fundauit Ecclesiam merito sanguinis sui Religione, hoc est, cultu Dei, & Christi, fide, spe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mandatorum. Et discessurus ad Patrem, nõ reliquit orphanos Apostolos, & Ecclesiam, sed Spiritu sancto misso de cœlo eam consolatus, substituit sibi Vicarium in terris Petrum Apostolorum principem, & Petri successorem Romanum Pontificem, cum dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Et iterum: *Pasce oues meas,* præsertim cum priuilegio fidei nunquam amittendæ: *Rogauit enim pro te, Petre, vt non deficiat fides tua,* dixit Christus. qua dignitate, potestate, & gratia quid excogitari potest excellentius? si igitur inter meditandum occurrat hoc beneficium, magna seges erit maximarum cogitationum, & optimarum animi affectionum. quis enim erga eum non afficiatur animo, qui & seipsum nobis tradidit, & suam etiam auctoritatem, & maiestatem ad hominum vtilitatem transfudit in hominem? quis ei se planè non dedicet, quem tantorum munerum largitorem tam liberalem intelligit? Sacerdotium summum summo roborauit, & ornauit sacrificio missæ, eodem ipso, quanquam incruento, quo se in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad sacerdotium, & sacrificium Hierarchiam Ecclesiasticam instituit cœlesti persimilem, quæ beneficio Sacramenti *Ordinis* Christo supremo Hierarchæ consecrata, in varios gradus & ordines distributa, Ecclesiæ faciem pulcherrimam reddit: suum etiam bonum populis laicis impartiens Sacramenti *Matrimonij* institutione & dono, quo nuptias Christianas quasi sacrari mandauit, vt ita exhiberet sibi vndique gloriosam Ecclesiam non habentem maculâ, neque rugam. Eandem sanctissimis legibus, & institutis communiuit, quippe quibus cautum voluit hominibus non solum à flagitiis, & peccatis, quæ sub aspectum hominum, cum cadant, ab hominibus vindicantur, sed ab iis etiam criminibus, quæ voto, animoue commissa intra conscientie latebras occultantur, & soli Deo nota cum sint, eius solius iudicio, & seueritati referuantur. quæ sanctitas propria est euangelicarum legum, quæ vt ait Propheta, *animas conuertunt.*

Adornauit præterea Ecclesiam suam Christus perfectioribus illis sanctionibus, atque cõsiliis, ad quæ paucos illos, qui capere possunt, inuitat quidem, non tamen cogit. Paupertate, scilicet, Castitate, & Obedientia. quibus cœlestibus ornamentis adeo speciosam, illustremque reddidit Ecclesiã, vt cum Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantissimus sponsus à terris discedens in cœlos, pollicitus est se cum Ecclesia futurum semper vsque

ad se-

ad sæculi consumationem. Quid hac prouidentia præclarius? quid sanctius? quid diuinius? nempe omnipotens est, qui hæc potuit; summe sapiens, qui disposuit: infinite bonus, qui voluit, & fecit abundantius, quam vel dicere vel intelligere possunt Angeli, ne dum nos abiectissimi homunciones.

Actionum internarum Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

CAPVT XL

IN hoc numero actionum, quas non laboriosas nominat S. Basilius, censentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicenda sunt, non de omnibus quidem, sed de gaudio, ira, zelo, pauore, & tristitia. Sunt quippe hæ præcipuæ & ad propositam exemplorum considerationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio. Fructum Spiritus sancti fuisse gaudiũ, quod fuit in Christo, scribunt Patres in Euangelii S. Lucæ. Obseruandum autem est, quibus locis describitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem significari eum hunc affectum suscepisse non tam sui, quam Apostolorum, & nostri causa: *Lazarus, inquit, mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.* Et cum reuersi essent septuaginta cum gaudio, quod dæmonia subiicerentur illis, postquam paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertisset, in illa hora ait S. Lucas: *Exultauit in Spiritu sancto, & dixit: Consteor tibi Pater. Amator hominum,* scripsit S. Cyrillus, *gaudet de horum conuersione, videns plurimos per Apostolos conuertendos.* Et Theophylactus: *Exultat, inquit, quia tantis bonis Apostoli facti sunt digni.* Auctor igitur, & parens Christi lætitiæ est amor, & charitas. absit igitur inuidentia, quæ propter aliorum bona nostris paria, aut similia tam facile suscipitur ab hominibus. sed nec exultemus gaudio, nisi in Spiritu sancto, & eo solo, quæ gignit amor Dei, & proximi, qui cum moderatissimus sit, est etiam ab omni leuitate remotissimus. quare quem exultasse aliquando Dominum IESVM legimus, risisse nusquam reperimus.

Ira, & zelus. appetitus vindictæ, ait S. Thomas, aliquando est cum peccato. 3. part. q. 15. quando scilicet aliquis vindictam querit absque rationis ordine: & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque talis appetitus est sine peccato: immo est laudabilis, puta cum aliquis appetit vindictam secundum

Matth. 16.
Ioan. 21.
Lucæ 22.

Psalm. 138.

Matth. 28.

Lucæ 10.

Ioan. 12.

Lucæ 10.

S. Thomas in
Catenâ.

artic. 9.

eundem ordinem iustitiae, & hac vocatur ira per zelum. hoc sanctissimo exarsit zelo Dominus, cum eiecit de templo ementes, & vendentes. quod S. Hieronymo visum est mirabilius signum, quam transfiguratio cum voce Patris, quam curatio caeci nati, quam denique ipsamet Lazari suscitatio. ut intelligeremus, quam oderit dominus iniquitates, & peccata, ea praefertim quae in locis Deo dicatis, & a personis factis aduersus Deum, & homines committuntur, quando ad huiusmodi scelera profliganda, quasi vires diuinitatis exeruit, quae, ut idem ait, *In hoc ipso facinore, in eius facie relucebat.*

Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, irae autem causam dederunt homines Iudaei in peccato obdurati: ita ut diuinum lumen quod a Christo per praedicationem, & miracula in eorum animis copiosissimè affulgebat, non admitterent. *Et circumspiciens eos, cum ira, ait, contristatus est super caecitate cordis eorum.* Ex quo perspicuum est, quam detestabilis Deo sit in peccandi consuetudine obstinata perseverantia: praefertim coniuncta cum rebellionem à lumine diuino, cum id peccator iniuriosè repellit. haec enim est caecitas cordis, quam solet, ut plurimum sequi certa ruina. quod raro peccatores huiusmodi resipiscere soleant. Haec primum fletum ciet Domino, qui propterea *videns ciuitatem fleuit super illam.* postea verò etiam iram & vindictam.

Indignè etiam tulit Saluator discipulos amouere eos, qui paruulos Christo offerebant, ut eos tangeret. dixitque propterea illis: *Sinite paruulos venire ad me.* S. Chrysostomus est auctor, id Apostolos fecisse, quod existimarent tanto viro, quantum erat Dominus, ex huiusmodi paruulorum oblationibus iniuriam fieri. quare arcebat dignitatis Christi causa, irascitur igitur Dominus, quod illi adimant Apostoli occasionem humilitatis exercendae. quare ut mundanum calcaret honorem, non solum admittit infantes in conspectum, sed accepit, & in vlnis tenuit. Obseruent etiam illi, qui facile auertunt adolentes ab obsequio congressuque Christi, ne indignationem Domini aduersum se concitent: etiam si bono id zelo faciant, eodemque ipso, quo Apostoli.

Pauor, metus, & tristitia. His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethsemani: quando (ut Euangelistae tradunt) cepit pauere, cadere, & mæstus esse, & fieri in agonia ad vsque sudorem sanguinis. Cuius causa condescensio nominata est à S. Bonauentura praefertim. de qua sic scribit idem Doctor: *Condescensio Christi, qua membris suis condescendebat infirmis & imperfectis, ex sublimitate procedebat perfectissima charitatis. sicut enim humanam assumendo naturam, in nostris quidem factus est humilis, sed in propriis permansit excelsus, sic & summae charitatis dignatione ad*

Matth. 23.
Ioh. 12.

Marc. 3.

Luc. 19.

Marc. 10.

Homil. in
Matth. 23.
Ioh. 12.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.

In Apologia
pauperum par.
2. artic. 2.

actus quosdam nostrae imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à summa perfectionis rectitudine non curuatur. hanc ostendit in multis rebus Dominus; sic enim scribit S. Chrysostomus: *Vides, inquit, quanta est Christi in condescensione diligentia? sicut cum comedat & bibat, cum videatur ex aduerso Ioanni faciens. & hac Iudaeorum saluti gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuersi.* Insigniter verò condescensionis exemplum in praedicta animi angustia dedit, ut ibidem fuse docet S. Bonauentura, Patrum proferens testimonia. Sanctus enim Augustinus sic habet: *Cum videret Christus multos promptos, & gaudentes ituros esse ad passionis martyrium, exultaturos in ipsa passione fortes, centenarios, maturos ad horreum, tamen infirmorum quorundam, quos videbat posse conturbari ventura passione, ne desisterent, sed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniungerent, ipsorum personam voluit suscipere in passione, dicens: Tristis est anima mea vsque ad mortem. condescensionem autem hanc maximum fuisse argumentum eius infinitae pietatis summæque charitatis, explicant in primis sanctus Ambrosius, & sanctus Bernardus, ille quidem sic: *Errant in hoc loco, qui tristitiam Saluatoris ad argumentum inolite potius à principio, quam suscepta ad tempus infirmitatis inuolunt: & naturalis sensus cupiunt detorquere sententiae. nusquam magis pietatem eius, maiestatemque demiror, minus enim mihi contulerat nisi meum suscepisset affectum. Hic verò sic: Si fieri potest transeat à me calix iste: agnosco, inquit, in belli duce pusillanimatorum trepidationem; agnosco agroti vocem in medico; agnosco infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem: stupeo dignationem, & expauesco humilitatem. misericors Dominus non B. Andreae robustus sibi sumpsit affectum: quia non est sanus opus medicus, sed male habentibus & si quem dignatio tanta scandalizet, plane meretur audire; An otulus tuus nequam est, quia ego bonus sum. huic enim odor vitae in mortem est. Quid enim magnum fuit, Domine IESU, si accedente iam mortis hora, propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui potestatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè gloriosus fuit, quando quidem totum propter nos agebatur: ut non solum corpori passio, sed etiam cordi affectio pro nobis faceret, & quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robustos, & mæstria letos, & tedium alacres & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos.**

Hom. 27 super
Matth.

Super Psal. 103.

Commentar. in
Luc. ca. 16. 10.
cap. 22.

In sermone de
B. Andrea A-
postolo.

Matth. 20.

Ef

Gene-

Generalia quadam præcepta ad eadem virtutum exempla ex actionibus Domini facilius eruenda.

CAPVT XII.

Primum præceptum.

PRIMUM præceptum, quod iuuat meditantem ad inuenienda faciliore negotio virtutum exempla in antè iam dictis actionibus, & aliis, est consideratio circumstantiarum, quæ in quibusque obseruari solent actionibus, ab iis, qui de Christianis moribus, officiisque scribunt, & continentur vulgato illo versiculo.

Qui, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Vt exempli causa. Quis? Si ergo ego laui pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Ecce humilitatis magnæ insigne, & maximum exemplum à persona. Quid? Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato. Ecce Christi charitatem, & benignitatem. qui nullum nõ mouit lapidem, nullum non aggressus est opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerum, & auget peccatum, & diuinam iram iustissimè concitat. Vbi? Non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Bethleem, ait S. Leo, natiuitati prælegit, Hierosolymam passioni, ad maximam simul ignominiam patientis, & simul maximam charitatem redemptorum. Quibus auxiliis? Pater in me manens ipse facit opera. Vide veritatis amantissimum filium, & gratitudinis. Cur? Vt non scandalizemus eos, vade ad mare. Ecce studium ingens ædificationis in Christo. Quomodo? Erat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scriba eorum, & Pharisei. Ecce qua grauitate, & verborum, sententiarumque pondere tractandum est verbum Dei. Quando? Mane reuertens in ciuitatem, esuriit. more studiosi operatoris, qui vt ait Glossa, mane surgit.

Ioan. 13.

Ioan. 15.

Luca 13. Serm. 1. de Epiphania. Ioan. 14.

Matth. 17. Matth. 7.

Matth. 23.

Seculum præceptum.

Luca 1.

Secundum præceptum, in vnâ actione circumstantiæ prædictæ obseruari similiter debent, ac in multis. adferantur aliquot exempla. Incarnatio. Quis? Filius altissimi, Sanctum, Filius Dei. Vocabit nomen eius IESVS M. Quid? Concipies. Vbi? In vtero, in ciuitate Nazaret. Quibus auxiliis? Missus est Angelus Gabriel à Deo, diuino scilicet, & Angelico. Cur? Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et alibi: Vt saluetur mundus per ipsum. Quomodo fiet istud? Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi

Altissimi obumbrabit tibi. Quando? & hic mensis est sextus illi. hoc est, vt ait Apostolus, quando venit plenitudo temporis. In his autem omnibus, quàm eximia sunt virtutum exempla & quàm multa? In persona filij Dei admirabilis, & stupenda dignatio. In conceptione eiusdem exinanitio. In loco, hoc est, virginis vtero, sanctitas, & innocentia singularis. In ciuitate Nazareth flos, odorque eiusdem innocentie per vitæ exempla late flagrat. In diuino auxilio summa Dei potestas, sapientia, bonitas, misericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio benivolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanum inexplicabilis. In modo, virginittatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimetum pateretur, magna multaque in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo concipiat, virgo pariat, virgo simul & mater. In tempore, Dei ipsius condescensio ad probandum virgini articulum fidei, quem per Angelum edixerat, ex ipsa sterili Elisabeth conceptione, semestris temporis spatium confirmata.

Annunciatio etiam, quæ pars est huius mysterij ad eundem modum discuti potest inter meditandum. Quis nunciat? Angelus ex summis principibus vnus, quia vt ait S. Gregorius, summum omnium nunciatus aduenit. Summa enim hæc sunt omnia, quia maxima etiam erant hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum designabantur caro & sanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo est, ad quam tantus nuncius destinatur? Ad virginem, ait, desponsatam viro de domo Dauid, & nomen virginis Maria, gratia plena, & cui dicit Gabriel: Dominus tecum, hoc est, ait S. Augustini Glossa, tecum magis, quam tecum. vt videlicet, ex tanta gratie plenitudine, non solum ipsa sanctissima, & Deo charissima redderetur; sed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, paries filium: Et: Quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei. ancilla denique Domini. nam ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Vide, ait S. Ambrosius, humilitatem: ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est. Quid? Ave, gratia plena, Dominus tecum. Vbi? in virginis cubiculo: Sola, inquit idem, in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret. Quibus auxiliis? salutatione Angeli: cuius congressus cum virgine modestissimus Angelicoque pudore, & reuerentia plenissimus fuit. Quare post salutationem, siluit Angelus, tacenteque virgine, & pro prudentia summa, qua prædita erat, cogitante, qualis esset ista saluator: tum demum sermonem repetiit, timorem excusit, conceptionem filij Dei integra virginittate Matris futuram dixit, & confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine consensum. quem virgo, audita Dei voluntate præstitit liberaliter, dicens: Ecce

Lib. 2. in Lm. snia.

ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nec aliud à virgine adeo ad obsequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, sed diuino primùm ore pronuntiatis: *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Quando? *ad virginem iam desponsatam.* vt ea ratione omnis iustæ calumniæ occasio præuenteretur.

Natiuitatis mysterium eodem modo distingui potest cogitatione inter meditandum. Quis? primogenitus virginis. Quid? nascitur de virgine; Et peperit filium suum primogenitum. Vbi? in Betlehem Iudæ. In stabulo: *Et reclinauit cum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.* Quibus auxiliis? diuino auxilio. quo præfente, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam. ob id Angeli: *Gloria in altissimis Deo.* Et ob hominis summum bonum. nam paruulus datus est nobis. Quomodo? salua matris virginitate, ac sine eiusdem vel minimo doloris sensu. Quando? Intempestæ noctis silentio, media hyeme, & cum exiit edictum, à Cesare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Atque hæc est ratio satis facilis, & accommodata ad contemplanda mysteria omnia vitæ, passionis, resurrectionis, & Ascensionis Domini nostri Iesu Christi, quod nisi breuiorati studendum esset, exemplis alijs adhuc ostendi facile posset.

Tertium præceptum est. Actiones contrarias Christi, quamuis pugnare inter se videantur, esse nihilominus virtutis regulas, sicut & alias. nullam enim actionem excepit S. Basilius; & vniuersè S. Augustinus affirmat, totam Christi vitam disciplinam morum fuisse. Ex omnibus igitur exempla virtutum à nobis colligenda sunt. & quidem, vt ego arbitrator, ex singulis omnia, si ij essemus, qui ea sciremus cruere. Certè ex singulis aliqua. Et hæc cura minimè negligenda est meditati. Ad sanandum Reguli filium Dominus venire noluit, scribit S. Anselmus, ne diuitias honorasse videretur, at ne conditionem spreuisse seruilem, ad Centurionis famulū mox ire consensit. Clamat in templo ex charitatis feruore, & salutis animarum zelo: & tamen prædictum de eo fuerat, & refertur in Evangelio; non contendet, neque clamabit: ad ostendendam, videlicet, eius insignem patientiam, & mansuetudinem. Arguit Petrum acriter cum magistrum reuocat à mortis cogitatione, vt reprehensionem acrem adhibendam sciant Patres, cum filij grauius labuntur, & impediunt diuinam gloriam, aut bonum publicum. præsertim si eam ij ferre possint, vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduersus Thomam id similiter optantem, verbisque significantem non obscure, vt doceat Rectores hominum dissimulare in tempore errata sibi subiectorum, vt alio tempore commodius corrigant. Quasitum dignum est, ait sanctus Chrysostomus, qua gratia adeo Christus indignatus est, aduersus vendentes, & ementes in templo, & maxime cum alias iniuriis,

contu-

contumeliisque affectus, Samaritanus, & damonium habens appellatus, nihil tale fecerit. Edificationi Dominus semper studuit, equissime talis irrogatus sibi iniurias, & cum inferrentur, vel tacuit, vel simpliciter negauit. templi violationem, vt qua diuinæ ceremoniæ polluebantur, tanquam iniuriam Patris factam, seuerè vindicauit: simulq; ostendit, se non vt eas spernere, quod illi calumniabantur, curasse Sabbato infirmos. Aliquando, ait Beda, fugit, ne facerent eum regem, Passurus autem patitur se regem vocari. docens se non temporalis, sed æterni regni regem, eoq; per contemptum mortis venire. Origenes quoq; in ea verba: Ne scandalizemus eos, scribit: prohibet Dominus scandalum fieri hominibus, ne amplius peccent, siue vt saluentur, aliquando verd contemnit Pharisæorū scandalum: est enim cum contemnendum est. in quam sententiam S. Gregorius sic ait: *Quantum sine peccato possumus, scandalum proximorum vitare debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, vilius nasci permittitur, quam veritas relinquantur.*

Marc. xi.

Matth. 17.

Hamil. 7. in Ezechielem.

Quartum præceptum est S. Bonauenturæ, qui ait: *Actionum Christi sex esse genera, nec omnia à nobis imitanda.* Primum actionis genus spectat in Christo magnitudinem, & excellentiam potestatis eius. vt super aquas siccis pedibus ambulare, Elementa conuerrere, panes multiplicare, seipsum transfigurare, & cetera miracula facere. Secundum actionis genus refertur ad eius sapientia lucem, vt arcana cœlestia explicare, secreta cordium scrutari, futura prædicere. Tertium genus arguit in Christo seueritatem iudicij, vt vendentes eicere de templo, cathedras vendentium columbas euertere, & dura increpatione ferire Pontifices. Quartum est dignitatis officij Christi, vt sacramentū conficere sacratissimi corporis sui, manus imponere, & relaxare peccatum. Quintum verd pertinet ad condescensionem miserie nostræ, vt latere in persecutione, trepidare, & contristari in morte, Patremq; rogare, vt transiret ab eo calix. Sextum deniq; refertur ad institutionem vitæ perfectæ, vt paupertatem, virginitatem sequi: Deo & hominibus seipsum subiicere, noctes in oratione perniciles ducere, pro crucifigentibus exorare, & morti se summa charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Christo similes euadimus, non est posita in representando in nobis Christum in actionibus potestatis, & excellentiæ singulari: nam hoc esset planè diabolicum, nisi contingat id ex singulari aliquo Dei dono. Seuerum esse, & actiones seueritatis ac dignitatis obire est Prælatorum, & Principum Ecclesiæ. Condescendere, quoad actiones exterius infirmorum est. Actiones igitur, quæ vitam ad virtutem, & perfectionem informant sola sunt, quæ propositas habere debemus ad imitandum. Hæc ex S. Bonauentura.

Quantum præceptum.

Apol. pauperū prima respons. part. 2. tit. 2.

Primum genus.

2.

3.

4.

5.

6.

Eiusdem generis exempla virtutum ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Evangelicarum erga Christum Dominum.

CAPVT XIII.

EX actionibus etiam eorum, qui Christum viderunt, & cum eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. In primis verò ex amore, què erga eum habuerunt homines, discimus, quàm tunc amabilis fuerit Dominus, & multò magis nunc à nobis amandus sit.

De Apostolis scriptum est, eos aliquando tentatos à Domino, num & ipsi vellent abire, hoc est, eius disciplinam deserere: nomine què omnium respondisse Simonem Petrum: *Domine, ad quem ibimus? verba vite aeterna habes.* Quanti amoris verbum? ait S. Chrysostomus, quo & patribus, & matribus, & omnibus rebus Christus pretiosior ostenditur: quod quibus ab eo discedunt non habent amplius, quò confugiant. Sed ne propterea, ad quem ibimus, dixisse viderentur, quod non haberent, qui se acciperent subdit, *Verba vite aeterna habes.* quæ illi carnaliter, & secundum humanam rationem, & ij secundum spiritum, & fidem intellexerunt. Nec immeritò respondet, & quasi fide iubet pro omnibus discipulis vnus Petrus, cum de Christi amore agitur: nam Christum amabat Petrus vehementissimè: *In omnibus locis, vt scribit S. Hieronymus, ardentissime fidei inuenitur Petrus. Interrogatus discipulis quem hominem dicerent Iesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet, & licet erret in sensu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò antè confessus. In montem cum Saluatore inter primos primus ascendit; & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino descenderat timore, amoris statim abluir lachrymis. Post passionem verò, cum esset in lacu Genesareth, & piscaretur, & Dominus in litore staret, ille non patitur moras, sed accinctus expendyre suo statim precipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo semper, tunc quoque, ceteris tacentibus, credit se posse per voluntatem magistri, quod illi poterat per naturam: Iube me venire ad te super aquas. Idem postea, explicans illa verba Petri: *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Non est temeritas, inquit S. Hieronymus, neque mendacium, sed fides est Apostoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem, de quo supra diximus. S. Chrysostomus quoque commemorans Petri factum in recusando primum, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes ablu-**

Joan. 6.
Homil. 46. in
eund. loc. Ioan.

In cap. Matth.
24.

Matth. 26.
Homil. 69 in
Ioan.

abluerentur: *In recusando, inquit, vehemens Petrus, & in permittendo vehementior: vtrumque, ex amore.*

Quanto verò amore Christi Domini arserit Maria Magdalena, notius est, quàm vt opus sit, id longa oratione prosequi. Incepit enim ab amore: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* quos deinde progressus in eodem amore fecerit, testes sunt historiae Evangelicæ omnes, illa autem in primis, qua describitur, *stans ad monumentum foris plorans.* vbi describitur non solum, vt aiunt Patres, *sauciata, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo, atque castissimo.*

Verum non modò adamarunt homines Christum, sed eum singulari etiam obseruantia reuerentur, & colebant. De turbis scriptum est apud sanctum Marcum: *Confestim omnis populus videns Iesum stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum, siue quod reliquiae splendoris in transfiguratione suscepti adhuc in fronte eius apparerent, vt innuunt Theophylactus, & Euthymius, siue quod venerationem haberet Christi aspectus, quam decebat habere Dei filium carne indutum.*

Sed quantæ auctoritatis apud omnes esset Christus, testantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipsismet Synagogæ principibus, qui, vt ait S. Ioannes, *crediderunt in eum multi, quanquam eum confiteri, utpote gloriæ hominum amatores magis, quàm Dei, non ausi sint.* Id certè in eius discipulis clarissimum est. & vt alia omittam quàm plurima, cum dixisset Dominus Apostolis: *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me; aspiciebant, inquit idem S. Ioannes, discipuli ad inuicem, hesitantes, de quo diceret.* Vbi scribit S. Chrysostomus: *Nullius sibi criminis conscij Apostoli quam conscientia sua, Christi sententiam veriore duxerunt: idè aspiciebant inuicem discipuli.* Idem etiam cum apparuisset Dominus in litore post resurrectionem, & accurrissent ad eum discipuli, *nec auderent eum interrogare, animaduertit, eos solitam habuisse fiduciam: nec tamen ad eum loqui ausos; sed, inquit, silentio, metuque, & reuerentia in eum intenti discubuerunt.* Par amoris, & reuerentiæ obsequium fuit Apostolorum in Christum. quod sæpe ostendunt: sed tunc maximè, cum tam diligenter curant ei cibum, & tam amanter rogant, vt manducet. Et cum ingredienti cum humili illo triumpho Hierosolymam propria sternunt vestimenta.

Magna etiam utilitas capi potest ex consideratione actionum ciuium, & consanguineorum Christi erga ipsum. illa, videlicet, vt ex iis intelligamus, verissimè à Christo dictum: *Inimici hominis domestici eius.* Nam primò quidè illi admirati sunt eius res gestas, & dicta, vt docet S. Matthæus, postea admirationem verterunt in probra, & contumelias,

Luc. 7.

Ioan. 20.

Marc. 9.

Ioan. 13.

Homil. 71. in

Ioan.

Ioan. 21.

Homil. 86. in

Ioan.

Ioan. 4.

Matth. 10.

Matth. 13.

Marc. 6.

Matth. 13.

Marc. 3.

Luc. 4.

melias, aliaque facinora, quæ ne inimici quidem eius excogitarunt. Vocant fabrum: Nonne hic est faber, filius Maria? Scandalum capiunt ex eius vitæ ratione: Scandalizabantur in eo, est apud Matthæum. Sed grauiora multò scribunt S. Marcus, & S. Lucas; Ille quidem: *Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quia in furorem versus est.* Hic autem: *Duxerunt eum super supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat edificata, vt præcipitarent eum.* Denique, vt qui non nisi terrena saperent, illi non nisi terrenorum consiliorum auctores erant. Id quod solet caro, & sanguis cum viris religiosis: *Si hæc facis, aiunt, manifesta te ipsum mundo: hoc est, vt explicat S. Augustinus, appare hominibus, vt laudari possis ab hominibus.* qui etiam asserit idcirco consanguineos eius in eum non credidisse, quia humanam requirebant gloriam.

Quo loco prætermitti non debet vsus, & consuetudinis, quæ inter Christum, & eius sanctissimam Matrem intercessit, commemoratio. Nam, vt certum est, Christum, cum esset infans, & puer, adulescens etiam, & iuuenis, matris imperio omninò subiectum fuisse, immò & ipsi Iosepho, quamdiu vixit, quia scriptum est: *Et erat subditus illi, & tantum filium, vt erat Christus, tantam matrem, & matrem vicissim filium ardentissimè semper, constantissimèque dilexisset; aliquam tamen mouet admirationem aliquibus, quod Matrem nunquam minus hilarè accepisse videatur, & fortasse etiam durius. Hanc tollit admirationem S. Bernardus explicans illa verbà: Quid mihi & tibi est mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matri quid ad illam pertinet, quæris, cum sis benedictus fructus ventris eius immaculati? nonne ipsa est, quæ saluo pudore concepit, & sine corruptione te peperit? nonne ipsa est, in cuius utero nouem mensibus moratus es, cuius virginis uberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus da Hierusalem descendisti, & terras subditus illi? nunc ergo Domine, quid molestus es illi, auens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modum. Sed manifestè iam video, quod non velut indignans, aut confundere volens Virginis Matrem teneram verecundam, dixeris: quid mihi & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matrem præceptum) ministris, nihil cunctatus fuissis. quod illa suggerit. Vt quid ergo, fratres, vt quid sit respondeat prius? vtiq; propter nos; vt conuersus ad Dominum iam non sollicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illæ non impediunt spirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos cõstat esse parentibus, at postquam reliquimus nosmetipsos, multò magis ab eorum liberi sumus sollicitudine. Et paulò post: Optime, ergo nos docuit Dominus, ne solliciti simus super propinquos carnis nostræ, plura quæ in religio postulet, quando ipse Mater, & tali Matri respondit: Quid mihi, & tibi est mulier? et in alio loco, in quo suggereret ei quidam, quoniam foris staret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, et ipse dicit: quia est mater mea,*

Ioan. 7.

Tract. 28. in

Ioan.

Luc. 2.

Ser. 2 de misericordia aqua in Genium.

Marc. 3.

mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modo sunt, qui tam carnaliter, & inaniter super carnalibus propinquis suis solent esse solliciti, ac si adhuc viuerent et ipsi cum eis Porro hic consideranda simul est sollicitudo, qua Christus mortuus afficiebatur ex solitudine Matris: idcirco eam discipulo committit. quo loco sic S. Chrysostomus: *Cur non aliis cuiuspiam mulieris meminit, cum adesset? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Vt enim cum spiritualia impediunt parentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cum nihil impediunt, merito omnia his sunt tribuenda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipsis molestias subierunt.*

Ioan. 19.
Homel. 34. in
Ioan.

De reliquis actionibus diuersarum personarum, quæ in Euangelio continentur.

CAPVT XIV.

LIÆ adhuc supersunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundè finem, quò superiores. Videntur illæ sic numerari posse. Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Ecclesiasticæ, Politicæ, Ciuiles, Oeconomicæ, Personales.

Diuinæ Dei actiones propriæ sunt: & sunt aliæ internæ, externæ aliæ (ad intra, & ad extra dicuntur à Theologis) Internæ sunt generatio, qua Filius à Patre generatur, & spiratio, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euangelio continentur simul cum mysterio sanctissimæ Trinitatis personarum Patris, & Filij, & Spiritus sancti in vnus diuinæ naturæ vnitæ. quod propterea à S. Hilario Sacramentum Euangelicum appellatur: sæpeque mysterij huius, aut totius, aut partis in eo fit mentio. Vt, in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnigenitus, qui est in sinu Patris. Tu es Filius meus dilectus. Vt Filius tuus clarificet te. Tu es Christus, Filius Dei viui. Spiritus, qui à Patre procedit, quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater vnum sumus. Ad eum veniemus. Denique baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Lib. 2. de Trim.

Ioan. 1.

Luc. 9.

Matth. 16.

Ioan. 10. & 15.

Matth. 28.

Cum hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum, quo credamus tantum Sacramentum fide prompta & explicata, qualem Dominus exigebat, cum diceret: Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Deinde intelligendum est hanc fidem esse fundamentum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. In

Ioan. 14.

Ioan. 17.

Tract. 105. in
Ioan.

qua idcirco, quanto magis proficimus, ut ait S. Augustinus, tanto magis vivere tendimus.

Ioan. 1.
Ioan. 8.
Ioan. 17.
Lib. 3. de Trin.
Hilar. ibid.

Ad hæc considerandum diligenter, tantum bonum in nos derivatum esse per Christum: *Ipsa enim erat lux vera.* Et ipse de se ait: *Ego sum lux mundi.* Perspicue autem ad hoc propositum scriptum est: *Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Et clarius adhuc: *Manifestavi nomen tuum hominibus, non, inquit S. Hilarius, quod Deus est, sed quod Deus Pater est.* Et ut sciamus, quantum etiam hoc nomine Christo debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patrauit: *Factorum suorum, ait S. Hilarius, nobis exemplum posuit, ut per inenarrabilem gestorum suorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cum aqua sit vinum: cum quinque panibus saturati quinque millibus virorum, excepto sexu, & ætate reliqua, replent fragmentis copinos duodecim, cum res cernitur, & nescitur, fit, & non intelligitur, ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.* Sed in hac re quàm debita Christo gratia referenda, ut etiam

Ioan. 1.

in omnibus aliis, docet Beda in ea verba: *Unigenitus ipse enarravit. Homo factus, inquit, enarravit quid de veritate Trinitatis sentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus perueniendum sit.* Enarrabit etiam, cum electos ad claritatem suæ visionis inducet: *Est enim, ut tradit S. Hilarius, hoc Sacramentum celeste, quia in cælis aperiendum nobis est, & demonstrandum facie ad faciem, non tantum in enigmate, & per fidem, ut in hac mortali vita.*

Lib. 3. de Trin.

Occasio porrò obeundi prædicta mentis munera non rarò se se offert Euangeliâ meditati, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noster, aut vester, aut quid simile, vel adiungitur meus: *Pater diligit filium. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei. Quam ob causam mysterium Trinitatis à sancto Hilario Sacramentum paternum dicitur: cum filius nominatur eodem modo vel, natus, vel, unigenitus, & ob id ab eodem dicitur, Sacramentum Natiuitatis, idem mysterium; sicut &, Sacramentum exitionis, quia scriptum est: Exiui à Patre, & veni in mundum.* huc referendum est, quod dicitur de filio, quando describitur *in sinu Patris, videre Patrem, vivere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum esse à Patre, & vicissim se Patrem cognoscere, se vnum esse cum Patre, & Patrem in ipso esse, & ipsum in Patre, Patrem ante quàm mundus fieret, claritatem dedisse filio, & similia complura: Cùm Verbum appellatur, aut Dei sapientia.* Similiter, cum exprimitur Spiritus sancti nomen, de eo quippe sic scribit sanctus Augustinus: *Spiritus sanctus ineffabilis est quadam Patri, Filiusq; communio: & ideo fortasse sic appellatur: quia Patri & Filio potest eadem appellatio convenire. nam hoc ipso proprie dicitur, quod illi communiter. Et hæc Trinitas vnus Deus, solus bonus,*

Ioan. 3.
Lib. 9. de Trin.

Lib. 8. & 9. de Trin.

Ioan. 16.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

Ioan. 10.

Ioan. 17.

Ioan. 1.

Luc. 7. & 11.

Lib. 5. de Trin.

cap. 11.

magnus.

magnus, æternus, omnipotens, ipse sibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & similia vtiliter meditanda obseruare rationem, quàm Christus Dominus secutus est in mysterio sanctissimæ Trinitatis commemorando. ab illo enim initium orationis facit: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum. Pater saluifica me ex hac hora. Confiteor tibi Pater.* Idq; summa cum reuerentia, & pietate: *Pater sancte, Pater iuste, Pater Domine cæli, & terre.* Summa item cum fiducia, & amore: *Pater mi. Pater ego sciebam, quia semper me audis.* Pietati & amori adiungit humilitatem, cuius impulsu orat aliquâdo, non solum genibus flexis, sed etiam prostratus humi. nec solum precès offerens, sed etiam supplicationes; hoc est, humillimas orationes, ut notat Apostolus. In ipso orationis cursu, exituque vniuersam voluntatem suam paternæ committit, in ea prorsus conquiescens: *Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Ut autem se quàm gratissimum erga Patrem ostendat, omnia illi accepta fert: opera: *Pater, ait, in me manens, ipse facit opera.* Doctrinam: *Doctrina mea non est mea.* Vitam: *Et ego vivo propter Patrem.* Iudicij auctoritatem, & potestatem: *Dedit ei iudicium facere.* Et quod magis mirandum est, ob eandem causam in Patrem refert diuinitatem suam: *Pater, quod dedit mihi, maius omnibus est.* Processionem quoque, & missionem Spiritus sancti: de quo propterea ait, *qui à Patre procedit, quem mittet Pater in nomine meo.* Deniq; S. Chryostomus, cum exponeret illa verba: *Dedisti ei potestatem omnium carnis, ut omne quod dedisti ei, det ei vitam æternam: S; hoc loco, ait, ad humani sermonis morem paulùm descendit, non admireris: facit enim, & dictarum causarum gratia, & ut semper de se magnificè dicere caueat.* Et paulò antè: *Dixi, & semper dico, excessus humilitatis seruis multum persuasit.* Quibus verbis hæc subest sententia. Christum Dominum non solum humiliter de se locutum, ut patrem exaltaret, sed longè etiam communes humilitatis limites egressum. ob quam animi moderationem Spiritui sancto tribuit quoq; sanctificationem, & confirmationem discipulorum, & ideo eum appellat virtutem ex alto, potestatem dimittendi peccata, quam dedit Apostolis, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisertis peccata, remittuntur eis.* Eruditionem Apostolorum; *ille vos docebit omnia.*

Matth. 26.

Ioan. 11.

Matth. 11.

Ioan. 12.

Matth. 26.

Marc. 14.

Hebr. 5.

Luc. 22.

Ioan. 14.

Ioan. 6.

Ioan. 5.

Ioan. 10.

Ioan. 14. 15.

Homil. 7. 9. in

Ioan.

Ioan. 17.

Luc. 6. 12.

Ioan. 14. & 20.

Matth. 37.

Ioan. 12.

Ioan. 1.

Ioan. 5.

ma, rogat eum Christus, vt se clarificet, venit vox de celo: Et clarificauit, & iterum clarificabo. Per gloriam videlicet resurrectionis. propter quam S. Ioannes ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre.* Denique: *Neg, enim, ait, Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.*

Sequuntur externæ Dei actiones, hæ autem sic ad propositam meditandi institutionem numerari possunt, Creatio, Conseruatio, Prouidentia, siue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Resuscitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua sunt sigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis qua in Euangelis continentur.

C A P V T X V.

CREATIO. Creationis rerum omnium meminit sanctus Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* Deinde vt exponit S. Augustinus, *indicat rationem, qua Deus fabricatus est mundum. Quod factum est, in ipso vita erat. Nempe quia Dei sapientia, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia: quidquid factum est, vita in illo est.* Et alibi: *Omnia, inquit, priusquam fierent, erant in notitia facientis, & vtiq; ibi meliora, vbi veriora, vbi aterna & incommutabilia.* Addit autem tertio loco Euangelista; *Et vita erat lux hominum; non omnium rerum, sed hominum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est; & mundus eum non cognouit.* quod sanè maximum fuit ingratitude scelus. In hac meditatione intelligendum est, in primis vnumquemque hominem, creaturam esse à Deo factam ad imaginem sui conditoris in templum sanctum ipsius. Ideoque debere nos adornare templum suum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorum numero simus, quos reprehendit Euangelista, cum addit: *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Ioan. 5.

Lib. 4. de Gen. ad literam, ca. 12.

Conseruatio. *Pater meus, inquit Dominus, vsq; modo operatur, & ego operor.* Continuationem quandam, ait S. Augustinus, operis eius, qua vniuersam creaturam continet, atque administrat, ostendit. *Creatoris namq; potentia & omnipotentis, atque omnitenentis virtus causa subsistendi est omni creatura, qua virtus ab eum, qua creata sunt regendi, si aliquando cessaret, simpl & illorum cessaret*

cessaret species, omniq; natura concideret. Quanta igitur humilitate viuendum est sub potenti hac, nobisque adeo necessaria perque benigna manu Dei?

Prouidentia. hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cum prohibet solitudinem superuacaneam cibi, potus, indumentorum, & similibus: quæ si attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæquæ in rebus aliis omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ sunt, vt nihil omnino illis accidat absque peculiari Dei nutu. *Quanto vos magis plurius estis illis?* dicit Dominus de hominibus, & iis præsertim, qui discipuli eius sunt, aut discipulorum imitatores. Hos enim in primis spectat oratio illa vniuersa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè disiuictos esse, volebat.

Reuelatio. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota faci vobis.* Hæc est lux illa, qua venit in mundum, cuius filij nominantur Christiani ab Apostolo. ante quam in tetrīs ignorantie tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa eaque recondita præclaraq; mysteria nobis sunt diuinitus reuelata, & qua iactum est fundamentum, & primus quasi factus gradus, hominibus ad cœlestem beatitudinem. Quam ob causam Dominus Petrum appellauit beatum. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* quo nomine non solum Patri debitores sumus eximie gratitudinis, & amoris, sed etiam filio; nam ipse enarrauit, & Spiritui sancto, qui Apostolis suggessit omnia, eosque docuit omnem veritatem. Denique, *hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille.*

Missio. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine.* Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. *Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.* Ecce tibi tres missiones, quarum secunda præstat primæ, sed omnibus tertiæ, qua declarauit erga nos Deus immensi amoris vim. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

Electio. *Propter electos, quos elegit, breuiavit dies. Tui erant, & mihi eos disti.* *Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Ego scio, quos elegerim.*

Vocatio. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.* quo loco & similibus, in mentem reuocandæ sunt parabolæ illæ grauissimæ, quibus Dominus ad persuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, constātiā, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clausulam illam adiicit: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.*

Sanctificatio. hæc multa insignia, maximaque Dei beneficia complectitur: remissionem peccatorum. *Venit enim filius hominis querere, & saluum facere quod perierat.* quare & ab Apostolo describitur: *Purgationem peccatorum faciens, gratiæ diuinæ donum. De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia.* virtutes omnes, & dona spiritus. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua. hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* præsertim verò ignem diuini amoris, de quo Dominus ait. *Ignem veni mittere in terram.*

Adoptio. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri. his, qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* ad quod instituit Dominus Sacramentum Baptismi, quod est regenerationis Sacramentum, vt ipsemet explicauit Nicodemo. hac Dei charitatè, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat?

Tractio. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* quæ verba sic exponit S. Augustinus: *Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum est, trahit sua quemque voluptas. non trahit reuelatum Christus à Patre? quid enim formæ desiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet, vnde optare, vt sanum sit intus palatum vera iudicandi, nisi vt manducet, & bibat sapientiam, iustitiam, veritatem, aternitatem?* Et paulò post: *Videte, quomodo trahit Pater, docendo delibat, non necessitatem imponendo.* Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo trahente & (vt ait Salomon:) *Cor quocunque vult, vertente,* quæ absque felici hac necessitate nunquam fierent. Quales sunt grauium tentationum insignes victoriæ, frugi, castæque vitæ institutio, religiosæ ac feuerioris electio disciplinæ, perseuerantia vsque in finem, fidei confessio cum mortis periculo.

Reuocatio hominum mortuorum à morte: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Et: *Sicut Pater suscitauit mortuos, & viuificat, sic filius, quos vult, viuificat.*

Renouatio mundi. *Et predicabitur hæc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.*

Et: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.*

De

Dereliquis actionibus, quæ similiter in Euangelio describuntur.

CAPVT XVI.

ACTIONES Angelorum hierarchicæ: purgat Zachariam S. Gabriel, cum incredulitatis eius pœnam exigit dicens: *Eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem, quo hæc fiant; ed quiddam non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.* quo loco Glossa S. Chrysostomi sic habet, quasi dicat: *Cum ostendero, quod dico, & noueris te iure punitum, tum de pœna eripiam.*

Illuminat Angelus Iosephum & Magos in somnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cum beatissimam Virginem Mariam filij Dei Incarnationem, vt S. Thomas opinatur. quanquam alij existimant, Angelum Dei consilium proposuisse virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per seipsum illustrasse.

Perfecisse porò videtur Angelus, id est, perficiendi munere functus, cum perterritis custodibus sepulchri Domini, consolans sanctas fœminas dixit: *Nolite timere vos.* Sequitur enim: *Et exierunt cirò de monumento cum timore, & gaudio magno.* vt nimirum intelligamus, initio quidem timuisse illas, post verò, *Charitate foras mittente timorem,* gaudio maximo fuisse perfusas. quod etiam fecit Dominus, cum iisdem occurrentibus in via dicit, *nolite timere.* quo loco S. Hieronymus: *In veteri & nouo Testamēto cum augustior apparuerit visio, primùm timor pellitur, vt mente placida possint quæ dicuntur audiri.* Deniq; S. Cyrillus verba illa Domini apud S. Ioannem: *Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra filium hominis,* sic exponit, vt existimet, *non tam ad Christi personam, quàm ad vniuersam eius dispensationem pertinere.* Si quidem in Ecclesia administranda vitur Deus Angelorum opera, adhibet eos custodes hominibus, ipsi Deo preces hominum offerunt, eosdem superiore lumine complent, & alia multa exercent Dei iussu officia pietatis, & charitatis, quibus se ostendunt esse *administratores spiritus, in misericordiam missos propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.*

Actiones hierarchicæ Ecclesiasticæ sunt prædicatio, sacramentorum administratio, & alia huiusmodi, quæ ad ordinum sacrorum & potestatis Ecclesiasticæ vniuersæ functiones spectant, de quibus superioribus capitibus nonnulla dicta sunt.

Actiones Politicæ. *Exiit edictum à Casare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* *Aduertimus, inquit S. Ambrosius, hæc diuinum esse mysterium: quia*

Matth. 2.

quia dum professio secularis ostenditur, spiritualis impletur. Ortui ergo Christi Domini Augusti Imperatoris inseruit edictum. Actio huius generis alia est, cum Herodes congregans omnes Principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur, at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudæ. quo loco apparet Augustum Christi Domini incunabula præparasse, Herodem, & Synagogam vniuersam Magos ad ea destinando, exornasse.

Ioan. 1.

Politica etiam actio est, quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim, ait S. Chrysostomus, Ioannem habere magistrum, quam Christum, cum ille de genere sacerdotali, & sanctitate illustris haberetur. hic autem genere humilium, victu, & vestimentis communibus vteretur. Quare statim intelligitur verum esse illud: In propria venit, & sui eum non receperunt. Cum venissent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & mansit ibi duos dies; & multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Ex ante dictis actionibus animaduertimus gentiles, & Samaritanos fauisse magis Christo, quam Iudæos. hosque iam inde ab initio odio capitali Christum persecutos esse.

Ioan. 10.

Ioan. 4.

Ioan. 11.

Sed insignis est politica illa actio, qua cogitur consilium principum Synagoga in domo Caiphæ, diciturque ibi: Quid facimus, quia homo hic multa signa facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Christi mors. Est autem obseruandum, hanc fuisse deprauatam; quia posthabita omni religione, & pietate Principes propriam secuti sunt vtilitatem; Venient, inquit, Romani, & tollent locum nostrum, & gentem. Hanc nunc appellant status rationem. nec tamen talis est omnis status ratio.

Matth. 11.

Luca 1.

Actiones œconomicae. Desponsatio virginis actio œconomica fuit. hæc ad bonam virginis, & filij eius famam conseruandam diuinitus instituta est. & ideo virgini nulla cura fuit filij sui conceptionem indicare. Ponso, vt intelligamus, in iis, quæ vocationis nostræ sunt, soluto nos, & quieto animo debere in Dei patris amantissimi prouidentia penitus conquerescere: Nec, si id fecerimus, falli nos vnquam.

Matth. 13.

Multæ aliæ œconomicae actiones in Euangeliiis tanguntur, ex quibus imitationis possunt exempla peti plurima. Pleraque certè Domini parabola œconomica sunt. In parabola feminantis: Terra bona nomine fidelem, & deuotam conscientiam intelligi voluit, quæ fundamentum est virtutis œconomicae. per fructum autem centesimum eternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, significat. sic habet Glossa. In parabola zizaniorum docet Christus prudentiam & tolerantiam domesticorum

fficatorum erratorum, dissimulationem, inquam, ad tempus; ne si in rempestiuè corrigantur domesticorum vitia, deteriora fiant. paternam in filios etiam rebelles, & perditos charitatè admirabilem continet parabola filij prodigi. Similia possunt ex aliis multa colligi. Instituto nostro satis est rem indicasse.

Sunt etiam actiones eiusdem generis pleræque; Martha, & Magdalene, Zachæi, Simonis leprosi, Matthæi, & aliorum, qui Christum Dominum, & discipulos hospitio inuitarunt, vel receperunt. in quibus hospitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum suam Christo Domino patere semper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Centurionis adeo solliciti, & diligentis in salute ferui procuranda. Gratitude socrus Petri, quæ febribus liberata Christi verbo: Surgens continuè ministrabat illi. Patientia mulieris Chananæ pro filia dæmoniaca deprecantis. Fraternalis S. Andræe charitas, qui fratrem Petrum ad Christum ab se cognitum, vt ab eodem agnoscat, adducit. quale etiam fuit S. Ioannis studium discipulos ad Christum mittendi, & in eius tutelam, & disciplinam transferendi.

Sed inaudita prorsus, & singularis extitit obedientia œconomica filij Dei Christi Domini erga Matrem suam sanctissimam, per totos triginta annos, quibus subditus erat illi, hocque in primis tunc temporis professus est. & nihilominus cum duodecim esset annorum remansurus ipse in templo, ad quod cum matre & Ioseph, ascenderat, nihilominus curauit exquirere consilium eius: sed matre incòsulta, & nesciente, remansit, rogatusque causam, tandem dixit: An nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? vt hoc præ clarissimo exemplo discant liberi, alioquin parentibus in reliquis rebus omnibus obsequentes, se in iis, quæ Dei sunt, minimè in eorum esse potestate: iisque nec appellatis, posse se diuina consilia, viamque perfectionis sequi liberrimè.

Historia autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emendandos diuitum hominum corruptos mores, & permouendos animos ad commiserationem pauperum & calamitosorum, qui ad emendandam stipem, terunt limina potentiorum.

Personales actiones, vel naturales sunt, vel artificiosæ, bonæ item, vel malæ. Naturales sunt illæ: Occurrerunt ei duo habentes dæmonia; quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem conuertat, oportet. vt hic, ô felicem occursum. Esuriunt discipuli: quid mirum, si esuriunt Dei serui? hoc est proprium Christi discipulorum. flebant & plangebant puellam mortuam domestici, qui Christum deridebant: fleant, qui

Hh Christo

Christo non adherent, aut ab eo vitiosè viuendo, dissentiunt. Et idem in aliis.

Matth. 4.

Artificiose sunt actiones. Retia reficere, & retia in mare mittere piscandi gratia. Ecce tibi duo hominū genera, qui vocantur à Christo. aliqui, qui retia parant, hoc est, instrumenta, quibus sibi comparent opes, honores, delicias, quales sunt adolentes, qui in scholis versantur, ut adiuuentis doctrinæ sibi ad mundana lucra aditum aperiant. alij, qui iam occupantur mundanis negotiis, & in hoc mari magno seculi piscationem exercent laboriosam, vel negotiando, vel consultoribus, ex legibus respondendo, causas agendo.

Matth. 8. 11.
& 17.

Bonæ actiones sunt, Christum sequi, adorare, ad genua eius procumbere, mittere homines ad Christum, ut eum sequantur, vocare per internuncium, quod fecerunt duæ sorores, cum miserunt, qui diceret: *Ecce, quem amas, infirmatur.* Clamare post Iesum, rogare Iesum, loqui cum Iesu, & similes; ex quibus haud est difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur, quæ de sanctis viris, aut mulieribus, ad eorum sanctitatem collaudandam in Euangelis commemorantur. Ut de beatissima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Elisabeth, de S. Ioanne Baptista, de S. Iosepho, S. Simone, Anna vidua, Martha & Maria, Moysè & Elia, Apostolis omnibus, Nicodemo, altero Iosepho, & aliis. in usum enim nostrum, quæ de virtutibus eorum dicuntur, conuertuntur facilè. Denique hi homines erant similes nobis passibiles, virtutem tamen coluerunt, perfectionem que secuti sunt, & illustribus Dei donis sunt cumulati. non erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, si nos erga Deum præstiterimus, quales ipsi.

Ioan. 11.
Matth. 15.

Actiones malæ, quæ in Euangelio narrantur, peccata vel hominum reproborum sunt, vel Sanctorum. Reproborum, ut Iudæ, Caiaphæ, Pilati, Herodis vtriusque & similibus, quæ idcirco referuntur, ut sciamus ea vituperanda, & fugienda esse, quæ Scriptura sancta vituperat. Sanctorum, ut Matthæi, Petri, Magdalena, Thomæ, de quibus sanctus Augustinus: *Cum attendunt, magnum cecidisse, parui timeant.* Et alibi: *Quorundam sanè exempla, quos peccasse legimus, non ideo scripta dicit, qui sanum sapit, ut ad desperationem non peccandi valeant, & securitatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur, sed ut disceremus, vel poenitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapsibus non desperandam salutem.* Matthæus sanè & Magdalena exemplo sunt peccatoribus ad magna etiam aspirandi cum Dei gratia. Petrus verò, & Thomas iam conuersis, ut nec feruori suo nimium credant, & de sententiæ obstinatione se deduci facilè sinant. Hæc de primi generis actionibus Christi, aliisque aliorum, nunc ad alterum genus accedamus.

In psal. 50.
De nat. &
grat. cap. 35.

De

De laboriosis actionibus, aut passionibus Christi Domini.

CAPUT XVII.

HAE laboriosæ Christi actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis. Infantiles necessitates, labores in prædicando, fatigationes in discurrendo, tentationes in ieiunando, vigiliæ in orando, lachrymæ in cõpatiendi, insidiæ in colloquendo, pericula in falsis fratribus, conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobrationes, clauis, & his similes.

Serm. de quadragesima deb.
Serm. 43 in Cant.

Infantiles necessitates, de his S. Anselmus sic scribit: *Et tu Domine vniformum, qui nullam habens indigentiam, inter ipsa natiuitatis tuæ initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Ut enim ait Scriptura, tibi, cum nascereris, non erat locus in diuersorio, neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed tu in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terram palmo concludis, inuolutus panniculū reclinatus es: & hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini, consolamini, qui in sordibus paupertatis nutrimini. Non solum autem illam infantie tuæ vexationem, in teipso pertulisti, sed & mortem in pusillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas.*

In speculo, c. 4.

His doloribus mixtæ erant lachrymæ, & vagitus. Si quidem canit Ecclesia: *Vagit infans inter arcta conditus præsepia.* De quibus S. Bernardus: *Age, inquit, poenitentiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat. hoc lachrymæ & vagitus euangelizant. plorat quippe Christus, sed non sicut careri solent: in aliis sensus, in Christo præualebat affectus, patiuntur illi, non agunt; nec ipsius adhuc vsus voluntatis habentes. Illi ex passione lugent, Christus ex compassione. illi iugum graue, quod est super omnes filios Adæ, Christus filiorum Adæ peccata deplorat. & certè pro quibus nunc lachrymas fundit; postea fundet & sanguinem. Fratres, lachrymæ Christi mihi & pudorem pariunt, & dolorem. Et post illa quæ retulimus lib. 1. de lusu nostro & serua morte Filij Dei: Pro nobis, ait, compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?*

Serm. 3. in nat. Domini.

Ad hoc caput reducenda est circumcisio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & sanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenerrimo, & delicato necesse fuit sentiri: iisque se simul legis Moysaycæ vinculis inferuit, quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re eleganter idem S. Bernardus: *Totus mihi datus, totus in meos vsus expensus est. ego enim audiens, quia transiit ante carcerem filius magni Regis, cæpi altius gemere, & miserabilius exclamare:*

Serm. 3. in circumcis. Domini.

Hh 2

dicens:

dicens: Fili Dei, miserere mei. at ille sicut benignissimus: Quis nam est, inquit, iste fletus, & ululatus, quem audio? & dicunt ei: ipse est Adam, proditor ille, quem pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum supplicii faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere: descendit in carcerem, venit, ut educat vincitum de domo carceris. Et post: Ante paucos dies celebrauimus Aduentum eius in carcerem huius mundi, id est, diem Natalis, hodie vero celebramus, quod catenas, & vincula nostra suscepit. hodie enim, qui peccatum non fecit, ut reos absolueret, innoxias manus earum catenis inseruit: hodie sub lege factus est, qui legem dedit.

Ad hunc eundem locum spectant quæ laboriosè gessit, passusque Dominus est, non solum cum infans esset adhuc, sed adultus iam, & ætatis prouectæ, quando subiectus Matri, & Iosepho vixit priuatus, & incognitus hominibus, ut putabatur fabri filius, immo, & faber appellatus est. qua de re sic S. Basilius: Corporis vero cuiusmodi, ac quantæ? qui prima sua a tate parentum suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes æquo vna cum ipsis animo illis obediens toleraret. Verisimile est enim, cum homines illi essent & iustitiam, & pietatis cultores, tenues tamen, neque necessariis ad viuendum copiis satis instructi, quod ex præsepi potest intelligi, in quo venerabilis ille fatus est factus, solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum querere. Porro Iesus, cum iis, ut diuina litera prædicant, esset subiectus, sine dubio in perferendis etiam vna cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam.

De aliis autem Christi laboribus, sic idem addit: Caterum, vbi post ætate progressus dominica iam, diuinæque beneficia aperiret: discipulos denique eligeret, & de cœlesti regno promulgando cogitaret, non in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus destitutus aliorum indigebat ministerio; sed assidue nunc quidem itineribus faciendis, iisdem continenter pedibus conficiendis, simulque discipulis ministrando, ut ipse ait: Ego enim, in medio vestrum sum, sicut qui ministrat: Et item sicut filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, nunc discipulorum suorum pedes lauando; post doctrina eos & longioribus sermonibus instruendo, impigreque ex locis aliis in alia se transferendo, saluti nostræ consulere non intermittebat. Semelque tantummodo iumento, eoque ipso ad exiguum tempus vsus reperitur: neque id ut lassitudinem corporis leuaret, sed ut opere ipso propheticum oraculum confirmaret. Et S. Bernardus: Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum reparare creator absque ista difficultate? valuit, sed maluit cum iniuria sua, ne pessimum atque odiosissimum vitium ingratitude occasionem ultra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis assumpsit, quo multa dilectionis hominẽ debitorem teneret, commoueretque gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. Et paulò post: Luce clarius patet, quantum modo pro te homo dispendium fecit, de Domino seruus, de diuite pauper,

CATO

Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non despexit. memento iam te, & se de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terra. O quantum laborauit sustinens? Carni: necessitates, hosti: tentationes, nonne sibi Crucis aggrauauit ignominiam, mortis cumulauit horrore? Hæc meditati, in his versamini, talibus odoramentis refouete viscera vestra, quæ diu torfit odor molestior peccatorum. Et alia quæ sequuntur.

Insidiæ in colloquendo, aliæque Christi Domini nostri actiones vsque ad passionem. De consuetudine sermonis Iudæorum cum Christo, sic scriptum est apud S. Lucam: Cum autem hæc ad illos diceret, ceperunt Pharisei, & legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multo, insidiætes ei, & querentes aliquid capere de ore eius, ut accusarent eum. Interrogabant enim eum, ut colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, ut arguerent eum, quasi blasphemum, nunc de Cæsare, ut accusarent eum, quasi hostem Cæsareæ maiestatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, ut os eius opprimerent. Quare, compulsus aliquando est modestissimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: Vsq̄quo apud vos ero, & patiar vos? quod, videlicet (ut notat S. Chrysostomus) grauior illi esset eorum conuersatio ipso crucis patibulo. Quid igitur doloris, & tormenti Christo attulisse putamus prauæ illius consuetudinis matrem nequissimam, vitam nimirum, Phariseorum, qua nec ipsi introibant, ut dixit Dominus, & intrare volentes, prohibebant: Certè admiranda patientiæ fuisse Dominum, luce ipsa meridiana clarius est, qui eos nihilominus tam humaniter accipiebat, patienter audiebat, edocebat; nonnunquam etiam reprehensionibus quasi dormientes, & stupidos excutiebat: Denique fiebat etiam præ nimio cordis incerore super illos, quod non cognouissent tempus visitationis, & pacis.

Eiusdem generis est tentatio, qua vsus est Satanus aduersus Dominum, cum non solum permittus est ab eo secum congregari, & omnes superbiam, & fraudis suæ aculeos exerere, sed etiam tulit manibus eius se sublime ferri. ut intelligeremus habere nos Pontificem, qui posset compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia. quæ maxima Domini Caritas, & condescensio fuit. quanquam ad vtilitatem eorum, qui tentandi aliquando erant, seriem illam tentationum vniuersam Dominus direxit. Inde enim voluit, ut edisceremus naturalem ordinem tentationum diabolicarum. Primò enim Satanus allicit concupiscentiam gulæ: deinde in monte (si quidem sequamur S. Anselmi expositionem, qui ex Euangelio S. Lucæ colligit, hanc tentationem fuisse secundam) concupiscentiam rerum externarum. Postremò bonæ vitæ superbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam ex pri-

Hh 3 ma

Matth. 13.

Marci 6.
Const. mon. 1. 1.
cap. 5.

Luca 1.

Luca 22.
Matth. 20.Serm. 12. in
Cant.

Luca 11.

Glossa.

Luca 11.

Luce 19.

Hebr. 4.

Primò.

Secundò.

In Matthæi

Tertio.

ma quidem diaboli fraudes. Christo enim non obtulit miraculum conuersionis lapidum in panes, eius ut famem reprimeret, sed irritaret. nam ut ait S. Anselmus, *viso cibo crescit, non sedatur fames*. quare inuenta diaboli, etiam si boni speciem habeant, irritamenta sunt maiorum malorum. Ex secunda verò, & tertia diabolum in ipsamet tentatione, dummodo processus eius diligenter attendatur, seipsum prode-
re: *Mitte*, inquit, *te deorsum*. nec enim diabolus aliud suadere potest quam precipitium. *Si cadens, adorauerit me*. Et quis casus grauior, quam diabolo adherere? deniq; ille verè cedit, qui auctorem consiliorum suorum diabolum sequitur.

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum, & subsidiorum omnium humanorum, quibus plerumque destitui voluit Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; caruit te & lecto & que proprio: *Vulpes enim, ait, foveas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominū non habet, ubi reclinet caput suum*. ab alieno autem exclusus est hospitio aliquando, non solum in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: sed etiam in Iudæa, atque in ipsa Hierosolymorum vrbe, eo videlicet tempore, quo in templo quotidianis concionibus in erudiendo populo desudabat egregiè: *Et introiit in Hierosolymam in templum* (scriptum est apud S. Marcum) *& circumspexit omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam*. quo loco Beda (circumspexit) *an quis, inquit, eum hospitio susciperet: tanta enim fuit paupertatis, & ita nulli adulat, ut in tanta vrbe nullum inueniret hospitium*. Neque mirum, nam is est, cui dum nasceretur, nō fuit locus in diuersorio, & dum moreretur, propriis exutus vestibus in alieno solo, & cruce sanctissimum spiritum cœlesti Patri commendans, corpus alieno sepulchro inferendum reliquit exanime: Et quanquam illi à piis mulieribus ministratum aliquando fuit de facultatibus suis, id rogatu eius factum non est, & sœpenumerò ita vixit, ut in diem sequentem reseruaret nihil. Certè cum ab eo tributum exigitur tantæ fuit paupertatis, ut *unde tributa pro se & Apostolo redderet, non haberet*, ait S. Hieronymus. Quod si obiicias, Iudas in oculis portabat pecuniam? nos respondebimus (subdit

idem Hieronymus) *rem pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit, nobisq; idem tribuit exemplum*.

De

*Dereliquis Christi actionibus laboriosis, iis præfer-
tim, in quibus Passionis tempore ver-
satus est.*

CAPVT XVIII.

EX præscripta enumeratione Domini actionum, seu passionum potius, quæ cum acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, supersunt conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobrationes, clauis & crux ipsa: his quippe nominibus à sancto Bernardo eas recenseri perspicuum est. In his tria maximè consideranda videntur. Corporis, scilicet, detrimenta, animæ angores, honoris damna: quanquam enim in horum plerisque honoris damna statim ac nominantur, apparent, quippe quæ ut Christum afficerent ignominia, sunt ab eius hostibus adinuenta, qualia sunt conuitia, sputa, irrisiones, subsannationes, exprobrationes: corporis item detrimenta illico cernuntur in aliis, colaphis, nimirum, flagellis, spinis, clauis, cruce; sunt tamen in singulis omnia, eaque acerbissima, grauisima, maxima. ideoque sunt hæc in singulis diligenter recognoscenda, meditationisq; tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis historię Passionis Domini inuestiganda sequentes notæ plerisque verbis eiusdem historię præfixæ. Ex quibus C. Corporis detrimenta, A. animæ angores, H. Honoris damna significant. Et quia eodem verbo omnia simul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat. duo verò quæ sint, bina eadem elementa variè coniuncta demonstrant. Exempli igitur causa, libet hic ex eadem historia, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba describere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Cœpit A contristari, & A mœstus esse. Cœpit A pauere, & A tædere. Tunc ait Matth. 26. illi. A Tristis est anima mea vsq; ad mortem, & sustinete hic, & vigilate A me. Marc. 14. cum. Et progressus pusillum A procidit in A faciem suam, orans, & dicens: Pater A mi, si A possibile est, transseat à me calix A iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Apparuit autem illi Angelus de cœlo A confortans eum, & factus in Luc. 22. CA agonia A prolixius orabat, & factus est C A sudor eius sicut gutta sanguinis Marc. 14. decurrentis in terram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus H peccatorum. Surgite eamus; Ecce, qui me H tradet, A prope est. Adhuc, eo loquente. Matth. 26. Marc. 14. Ecce

Ioan. 18. Ecce Iudas AN vnus de duodecim, & cum eo n turba n multa, cum n gladiis, & n
 fustibus, n lignis, n laternis, n facibus & n armis. 3 Manus 3 iniecerunt in Iesum,
 & 3 tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Iesus turbis: tanquam ad n latronem exi-
 stis cum n gladiis, & fustibus 3 comprehendere me. Tunc discipuli AN omnes, AN re-
 licto eo, AN fugerunt. n Cohors, n Tribunus, & n ministri n Iudaeorum 3 compre-
 henderunt Iesum, & 3 ligauerunt, & 3 adduxerunt eum ad n Annam n primum,
 Pontifex n interrogauit Iesum de n discipulis suis, & de n doctrina eius. Respondit
 ei Iesus; ego palam locutus sum mundo, & c. Vnus n assistens n ministrorum dedit 3
 alapam Iesu dicens: n sic respondes Pontifici? Et n misit eum Annas 3 ligatum ad
 n Caipham n Pontificem. Erat Simon Petrus stans, & calefaciens se. Dixerunt ergo
 ei: nunquid tu ex discipulis n eius es? AN negauit ille, & dixit AN non n sum. Et
 statim gallus cantauit: & conuersus Dominus, n respexit Petrum. & recordatus
 est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amare. n Principes autem sacer-
 dotum, & n omne concilium querebant n falsum testimonium contra Iesum, vt
 eum n morti traderent. Princeps sacerdotum dicebat; n adiuro te per Deum vi-
 uum, vt dicas n mihi, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Tunc
 princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens, AN blasphemauit: quid adhuc
 gemus AN testibus? Ecce nunc audisti n blasphemiam, quid vobis videtur? at illi
 n reus est mortis. Tunc n expuerunt in faciem eius, & n colaphis eum
 ceciderunt: Et ceperunt quidam n a conspuere eum, & n a velare faciem eius,
 & n colaphis eum cedere, & dicere ei: n Prophetiza n nobis, n Christe, qui es,
 qui te percussit? Et ministri n colaphis eum cedebant, n a illudebant ei, 3 cedentes,
 & alii n multa AN blasphemantes, dicebant in eum. Et vt factus est dies, conue-
 nerunt n seniores plebis, & n principes sacerdotum, & n scriba, & n duxerunt il-
 lum in concilium suum dicentes, si tu es Christus, dic nobis. & ait illi, si vobis di-
 xero, non credetis mihi. Et n vincum n adduxerunt eum, & n tradiderunt n
 Pontio Pilato praefidi. Exiuit Pilatus ad eos foras, & dixit, quam n accusatio-
 nem affertis aduersus n hominem hunc? & dixerunt, si non esset hic n malefactor,
 non tibi tradidissimus eum. Ceperunt illum n accusare, dicentes, hunc inueni-
 mus n subuertentem gentem nostram, & n prohibentem tributa dari Casari,
 & n dicentem se Christum Regem esse. Introiuit iterum in praetorium Pilatus, &
 n vocauit Iesum, & c. Et illi n inualescebant, dicentes; n commouit Populum,
 docens per vniuersam Iudaam, incipiens a Galilaea vsq; huc. Pilatus n remisit eum
 ad Herodem. n Spreuit autem illum Herodes cum n exercitu suo, & n illisit illum
 n indutum veste n alba, & n remisit ad Pilatum. Pilatus ergo: n emendatum illi
 dimittam. n Exclamauit autem n simul n vniuersa turba: n Tolle n hunc, & di-
 mitte nobis n Barrabam, qui erat propter seditionem quandam factam in Ciuitate,
 & homicidium missus in carcerem. Erat aut Barrabas n latro. Tunc 3 apprehendit
 Pilatus Iesum, & 3 flagellauit. Tunc milites praefidi 3 suscipientes Iesum in prae-
 torium congregauerunt ad n eum n vniuersam cohortem, & 3 exuentes eum, n chla-
 mydem

midem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis, 3. posuerunt
 super 3 caput eius, & AN arundinem in dextera eius, & n a genu flexo n illude-
 bant ei, dicentes: Ave rex Iudaeorum. & AN expuentes in eum, acceperunt a-
 rundinem, & 3 percutiebant caput eius. & dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum
 Pilatus foras, & dicit ei: Ecce adduco n vobis n eum foras. Exiuit ergo IESVS
 Ioan. 19. portans 3 spineam coronam, & n purpureum vestimentum, & dicit ei: Ecce 3
 homo. Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, n clamabant; n a Crucifi-
 ge, n a crucifige eum. Dicit eis Pilatus: n Accipite eum vos, & n crucifigite. ego
 enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudei: Nos legem habemus, &
 secundum n legem debet n mori: quia filium Dei se fecit, & c. Dicit ei Pilatus,
 mihi non n loqueri? nescis quia potestatem habeo n crucifigere te, & potestatem
 habeo dimittere te? Respondit IESVS, non haberes potestatem aduersum me vl-
 lam, nisi tibi datum esset desuper: propterea qui me n tradidit tibi, maius pecca-
 tum habet. Exinde querebat Pilatus dimittere eum. Iudaei autem n clamabant,
 dicentes: Si n hunc dimittis, non es amicus Caesaris; omnes enim qui se Regem fa-
 ciunt, contradicunt Casari. Pilatus autem cum audisset hos sermones, n adduxit n fo-
 ras IESVM, & sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice au-
 tem Gabbata. Erat autem parasceue Paschae hora quasi sexta, & dicit Iudaei: Ec-
 ce n Rex vester, illi autem n clamabant: n tolle, n tolle, n a crucifige eum. Dicit
 eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices, non habemus re-
 gem nisi n Casarem. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus
 fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a n
 sanguine iusti huius. n vos n videritis. Et respondens vniuersus populus, dixit, n
 sanguis eius, super nos sit, & super filios nostros. Tunc n dimisit illi n Barrabam,
 Luca 23. IESVM autem tradidit n voluntati eorum, n a vt crucifigeretur, & postquam
 Ioan. 19. n illuserunt ei, n exuerunt eum clamydem, & induerunt eum vestimentis eius,
 Luca 23. & n duxerunt eum, vt n crucifigerent. Ducebantur autem cum n eo, & alij n duo
 Luca 23. n nequam, vt interficerentur. & 3 baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur
 Ioan. 19. Caluariae locus, Hebraice autem Golgotha. Sequebatur autem illum multa n
 turba populi & mulieru, quae n plangebant, & n lamentabatur eum. & vene-
 runt in locum, qui dicitur Golgotha, & dederunt ei vinum bibere cum n felle mi-
 Matth. 27. stum. & dabant ei 3 mirrhatum vinum. Ibi 3 crucifixerunt eum, & n latrones,
 Marc. 15. vnum a n dextris & alterum a n sinistris. Scripsit & titulum Pilatus, & posuit n
 Luca 23. super crucem, erat autem scriptum: IESVS, Nazarenus, Rex Iudaeorum. n Mi-
 Ioan. 19. lites ergo cum n crucifixissent eum, n acceperunt vestimenta eius (& fecerunt n
 quatuor partes, n vnicuique militi partem) & tunicam. IESVS autem a dice-
 bat: Pater dimitte eis, non enim sciunt, quid faciunt, praeterentes n blasphemab-
 ant eum, n mouentes capita sua, & dicentes: n a Vah qui destruis templu Dei,
 & in triduo reaedificas illud, salua temetipsum, si filius Dei es, descende de cruce.
 n n stabat populus n spectans. Similiter Principes sacerdotum n illudentes eum.

Marcii 15.

Luca 23.

cum scribis, & senioribus a dicebant, alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Idipsum. & latrones h improperabant ei, a conuitiabantur ei. Vnus de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac te metipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem iuste: nam digna facti recipimus, hic verò nihil mali gessit: & dicebat ad IESVM: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi IESVS: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. A Stabat autem a iuxta a crucem IESV A mater eius, & A soror matris eius Maria Cleopha, & Maria Magdalena: cum vidisset ergo IESVS A Matrem, & discipulum a stantem, quem a diligebat, dicit a matri suae: A Mulier, Ecce a filius a tuus; deinde dicit discipulo: Ecce a mater tua. A sexta autem hora, a tenebrae factae sunt, super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. Et a obscuratus est sol, & circa horam nonam clamauit IESVS voce a magna dicens: Eli, eli, lama sababani, a Deus, a Deus a meus, a vt quid a dereliquisti a me? Postea sciens IESVS, quia iam omnia consumata sunt, vt consumaretur Scriptura dicit a sitio. Vas ergo, positum erat, aceto plenum, illi autem spongiam aceto plenam hyssopo circumponentes, h obtulerunt ori eius. cum ergo c accepisset IESVS a acetum, dixit: Consumatum est. IESVS autem iterum a clamans voce magna, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & haec dicens, a expirauit, inclinato capite a tradidit spiritum. Stabant autem & h noti eius a longe. Ad IESVM autem cum venissent, non fregerunt eius crura, sed vnus militum h lancea h latus eius h aperuit. Ex Christi autem passione virtutes eruuntur omnes, maximè verò Heroicæ, vt antè ex S. Augustino adduximus, cap. 5. huius libri: hoc est, insignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Luca 23.

Matth. 27.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Luca 23.

De intellectus exercitatione circa Scripturae sacrae verba, quae meditationi subiiciuntur,

CAPVT XIX.

Psalm. 118.

VERBORVM diuinorum meditationem nobis familiarem esse debere, docet exemplo suo Dauid, cum scribit: Lex tua, mandata tua meditatio mea est. Et: Praeueniunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. ad quam rem imprimis esse necessarium Dei supernaturalis lumen, & auxilium, sacrae literae Patresque testantur. Adfero S. Hieronymi verba: Totum, ait, quod legimus in diuinis libris nitet quidem, & fulget etiam in corice, sed dulcius est in

Epistola ad Paulinum.

est in medulla. qui edere vult nucleum, frangat nucem, reuola, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. sunt igitur hic aliqua ex Patribus depromenda, quae ad fructum spiritualem ex verborum diuinorum contemplatione colligendum, & vtilia sunt, & necessaria.

Ante omnia autem illud intelligendum est, quod à sacris Scripturis passim traditur, perspicue magis à S. Eucherio, sic ferè explicatur. Quatuor sunt diuinarum expositionum genera, Historicum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Historica expositio est, quae veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica siue moralis expositio est, quae ad vitae emendationem mysticos intellectus refert. Allegorica expositio est, quae gestorum narrationem futurorum vmbrae praetulisse demonstrat. Anagogica expositio est, quae ad sacratiora caelestium figurarum secreta perducit. Haec ipsa subiectis explicantur exemplis. Aqua secundum historiam elementarem aquam significat, quae terram alluit, & interluit, sicut in principio Geneseos: congregantur aquae in locum vnum, & appareat arida. Tropologicè aqua tribulationes significat; Psalmus: Transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Et in Isaia: Cum transferis per aquam, tecum ero. Item sapientiam significat, dicente Salomone. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiae. Item hereses eodem Salomone scribente: Aqua furtiua dulciores sunt. Item prosperitates apud Ioannem dicentem: Omnis, qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Allegoricè aqua Baptismum significat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestri. Anagogicè aqua exponitur de aeterna beatitudine, sicut in Hieremia: Madereliquerunt fontem aquae viuae. Et in Apocalypsi: Deducet eos ad vitae fontes aquarum. Item de Angelis in Psalmo canitur: Aqua, quae super caelos sunt, laudent nomen Domini. Haec ex S. Eucherij doctrina.

Eucher. libro de spiritualibus formulis in praefatione.

Genes. 1.

Psalm. 65.

Isaia 43.

Prouerb. 18.

Prouerb. 9.

Ioan. 4.

Ezechiel. 36.

Hierem. 2.

Apocal. 7.

Psalm. 148.

Quod verò docet sanctus hic Doctor singulis in verbis contineri, potest etiam in coniunctis animaduerti, atque adeò in membris periori alicuius, & in vniuersa aliqua verborum comprehensione. Sufficiat ad id ostendendum, quod scribitur à S. Augustino dum exponit illa verba Domini: Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Historicè enim indicat intelligi de Dei praecceptorum obseruantia, vt nempe haec ita vigeat in hominibus in terra, sicut in angelis in caelo. Tropologicè verò, vt quemadmodum spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistat spiritui vel animae, quae nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem consuetudinem prona est. Allegoricè autem fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra, sicut in ipso Domino nostro IESV Christo, ita & in Ecclesia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in femina, quae illi desponsata est. Anagogicè denique orandum, inquit, est, vt quemadmodum corde cõdelectamur legi secundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta per resurrectionem,

Lib. 2. de Sermonibus Domini in monte, cap. 6.

huic nostra delectationi nulla pars nostra terrenis doloribus, seu voluptatibus ad-
uerferur.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus versatur vti-
liter intellectus dum meditatur, quia ex vnaquaque erui potest,
quod profit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia
proficientium sunt potius & perfectorum hominum, quàm incipiē-
tium, & eorum magis qui contemplatrici viuendi rationi addidi
sunt: *Quando videlicet*, vt scribit S. Hieronymus, *in spirituali theoria ad
sublimiora transimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & celesti-
bus disputamus: vt presentis vita meditatio umbra futura beatitudinis sit.* Hi-
storia verò, & tropologia, vt quæ maximè spiritus vtilitati seruiunt
magis propriæ sunt meditantis. nam historia dum res gestas narrat,
docet. Tropologia autem mores etiam ipsos informat, & vt idem S.
Hieronymus est auctor, *ea que dicuntur, ad anima emolumenta conuertit.*
De his duabus pauca hic dicenda sunt, non quidem exquisitè, quod
faciunt Theologi, sed adumbratè potius, & quantum ad meditan-
dum cuilibet vel leuiter sacris literis imbuto sufficiat; & primum de
historia.

Ad historiam pertinent verba. hæc apud S. Augustinum in Scri-
pturis sacris duplicia esse perhibentur: *propria & translata.* Propria di-
cuntur cum his rebus significandis adhibentur, propter quas sunt
instituta, vt bos ad significandum pecus. Translata sunt, cum & ipse
res, quas propriis verbis significamus, ad aliud aliquid significandum
vsurpantur. vt cum per bouem intelligimus Euangelistam, quem si-
gnificauit Scriptura, interpretante Apostolo, dicens: *Bouem trituran-
tem non infranabis.*

Circa verba propria multa dicit idem S. Augustinus obseruanda
in interpretatione Scripturæ, quæ suo tempore multiplex & varia cir-
cumferebatur. quibus nunc soluti sumus, modò vulgatam editio-
nem à S. Romana Ecclesia approbatam sequamur. quamquam ma-
ximè intelligentiam iuuat cognitio Græcæ linguæ, qua scripta Euan-
gelia primùm sunt (excepto Euangelio S. Matthæi, quod tamen li-
cet Hebraicè scriptum sit ab ipso, Græcè prius versum est, quàm lati-
nè, & à Latinis ex Græcis acceptum. sicut etiam Euangelium S. Mar-
ci, quod primùm scriptum latinè putant nobiles Scriptores: nos ta-
men illud à Græcis accipimus.) huc quoque pertinent multi loquē-
di modi Hebræorum proprii, qui Euangelistis, vtpote Hebræis, aut
Hebraicè doctis, familiares etiam sunt.

Exemplum sit ex Græcis verbis, quod Dominus apud S. Matthæū
docet: *Attendite ne iustitiam vestram faciatu coram hominibus, vt videamini
ab eis:*

Quæst. 12. ad
Hebræiam.

Ibidem.

Lib. 2. de doctr.
Christiana,
cap. 10.

1. Corinth. 10.

Matth. 6.

ab eis: cum ergo faci eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.
Alludit enim ad tragœdiarum, & comœdiarum morem, quarum i-
nitio tubis canitur, vt populus admoneatur histrionem exire, ocu-
losque & aures attendat, hoc enim loco quasi tragœdiam, aut comœ-
diam Pharisæorum Christus inducit. primùm enim nomen ipsum
ὑποκριτῆς hypocrita quo vtitur, *histrionem* propriè significat, qui alia perso-
na cum sit, aliam agit, vt etiam S. Augustinus adnotauit. deinde verbum
σαδύνας, vt spectemini, theatrale est, nam theatrum ipsum ab eodem du-
ctum est verbo, & *tuba canere* proprium est etiam theatri. hæc omnia
vt significet, nihil in hypocritis esse veræ solidæque virtutis, quicquid
agunt, simulationem, laruam, tragœdiam, & comœdiam esse, ideoque
spectari velle; nos solidam debere sequi virtutem, nec alios spectato-
res quàm Deum desiderare. hæc noster Ioannes Maldonatus in eum
locum.

Quamquam coniuncta sunt hæc cum aliqua metaphora, illud sim-
plex est, *Esto consentiens aduersario tuo.* Græcè *εὐνοῶν*, id est, beneuolus. *Matth. 5.*
quod Tertullianus vertit *beneuolentiam habeto.* Item illud: *Alij autem pal-*
mas in faciem eius dedere. Græcè *οἱ δὲ ἔρρασαν*, fustibus aut bacillis cecide-
runt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimùm vtebantur. *ἴαπῖς* e-
nim vnde verbum *ἴαπῖζεν* ductum est, & virgam, aut fustem, & crepi-
dam significat, & est verisimile, Iudæos contumeliæ causa crepidis fa-
ciem Christi cecidisse. Et apud S. Lucam vbi nos legimus: *Corripiam* *Luc. 23.*
ergo illum: Græcè legitur *καὶ δούσας ἔν αὐτὸν*, hoc est, puerorum more fla-
gris subiiciam, tanquam hominem dignum scutica aut pædagogi fe-
rula, quod magis auget ludibrium, & despectum, quo Christus Pila-
to & Iudæis fuit. Sed & quantam vim sanguinis Christus profuderit *Luc. 22.*
in horto illo Gethsemani, cum in agonia positus sanguinis guttas su-
dauit, ex Græco verbo intelligimus, quod est *σπόμεναι*, hoc est, crassio-
res guttæ.

Articulus etiam Græcus quibusdam nominibus præpositus ma-
gnam habet emphasim, vt cum beatissima Virgo de Deo loquens ait:
Quia fecit mihi magna, qui potens est, Græcè *ὁ δυνατός*, ille potens. Et: *Quia* *Luc. 24.*
Propheta magnus surrexit in nobis, Propheta ille magnus, & in parabola fi-
lij prodigi *τὴν σολὴν τὴν πρώτην*, illam stolam illam primam, & ibidem vi-
tulum illum saginatum, & apud S. Ioannem: *Non erat ille lux,* τὸ φῶς, lux *Ioan. 1.*
illa. *Inuenimus τὸν μεσσίαν*, illum Messiam, & illud Pilati: *Tu es Rex.* ὁ βασι-
λεύς, ille rex *Iudæorum?* & idem aliis in locis. Sed quia hæc non nisi Græ-
cæ linguæ præsidio ex Euangelis erui possunt, sat est hæc pauca atti-
gisse.

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebræorum propriis, qui

Ioan. 1.
Matth. 19.
Matth. 6.
Matth. 10.
Ioan. 3.

ramen in Euangeliis passim occurrunt. Primum enim Caro in scripturis Hebræorum more pro homine ponitur. Vt, *verbum caro factum est. Non sunt duo, sed vna caro.* Et: *Non fuerit salua omnis caro:* similiter anima pro vita: *Ne solliciti sitis animæ vestra, quid māduerit.* Et: *Qui inuenit animam suam perdet eam.* veritas pro iustitia; *Qui facit veritatem venit ad lucem.*

Lib. 2. de consensu Euangel. cap. 1.

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus Hebraismi sunt in Euangeliis quàm plurimi, vt *filius gehennæ*, pro eo qui est gehenna dignus. quomodo dicimus etiam *filius mortis. filius hominis*, id est, homo, quo nomine se Christus Dominus appellat sæpe, nec eo vnquam appellatur ab aliis, vt intelligamus, senon honoris, sed abiectiois causa ita vocare. *Commendans nobis*, ait S. Augustinus, *quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis. filius pacis*, hoc est, pacis amicus, & dignus pace, *filius sapientiæ*. pro sapiente. *filius sponsi*, pro sponsi amico. In oratione ipsa & partibus siue membris periodi alicuius. *Si te audierit. Qui vos audit*; hoc est, obedientem se præbuerit, aut præbet. *Inuenisti gratiam apud Dominum*, pro obtinuisti. *Aue gratia plena*. pro valde gratiosa. *Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus meus*, hoc est, anima quanta quanta est.

Luc. 1.
Luc. 11.

Græcismus autem & Hebraismus simul est in illis verbis, quibus querit Dominus ex discipulis: *Quem dicunt homines esse illum filium hominis?* hoc est, quem vulgarem, & plebeium, parumque nobilem reputant homines. *deceptio diuitiarum* apud S. Marcum, hoc est, diuitiarum deceptrices. *Omnis igne salietur, & omnis victima sale salietur*, ac si diceret, sicut sine sale nulla hostia Deo accepta erat, sic sine tribulatione nemo Deo gratus. *Desiderio desiderauit* (ait Dominus) *hoc pascha manducare vobiscum*, hoc est, ex animo, & summo cum desiderio desiderauit. & sexcentæ aliæ sententiæ quibus accommodatè ad formam loquendi Hebræorum propriam plena sunt quatuor Euangelia. quæ vsu legendi, & studio adhibito præsertim ad eos commentarios, qui historicum sensum cum linguarum obseruatione tractant, facile cognoscuntur. Inter hos excellunt scholia Vatabli correctæ tamen, commentaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadem Euangelia & aliorum recentiorum scriptorum.

Marc. 4.
Marc. 9.
Luc. 22.

Illud hoc loco prætermittendum non est, meditationi subinde magnam lucem adferre interpretationem nominum Hebraicorum, quæ in nostra editione Euangelica retinentur. *IE S V* Saluatoris; *Maria* Domina, aut illuminatrix, & patrona; *Simonis*, obedientis; *Bethleem* domus panis, *Hierusalem* visionis pacis, & aliorum innumerabilium. quorum explicationem tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione scripserit secutus Philonem, & Origenem. Et verò sancti

sancti Patres ad morum informationem huiusmodi interpretationem sæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadem in meditando vtamur. Legatur expositio S. Anselmi ad initium Euangelij secundum Matthæum, in qua omnia illa nomina, quibus textitur Saluatoris genealogia accommodatissimè ad morum institutionem persequitur, latine primum vertens singula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quasi sterili solo vberem etiam frugem meditationis existere. quod etiam facit auctor commentariorum in S. Marcum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cum ad eum locum peruenit, in quo ab Euangelista commemorantur omnium Apostolorum nomina.

Vtile etiam est non ignorare alia quædam Hebræorum Grammaticorum præcepta, quorum vsus frequens est in Euangeliis: vt quod careant superlatiuo, ideoque eius loco vel positiuo vtantur, vt *mandatum magnum* pro maximum, vel repetitione aliqua eiusdem positiuo, vt *Amen, amen dico vobis*, hoc est, verissimè assero: quod vnum tempus alius loco adhibent, vt: *Deposuit potentes de sede*. pro deponet. *Soluite templum hoc*, pro soluetis: quod cum careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt *Bar Iona* filius Ionæ: & quia carent comparatiuo, vtuntur aliquo verbo, quod eam vim sortitum sit. vt: *Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria collo eius*, pro melius illi est. vel certè positiuo ipso: *Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem*, id est, melius est. Sed hæc ex multorum scriptorum obseruationibus notiora sunt, quàm vt à me debeant pluribus verbis explicari, & non admodum meditationi necessaria sunt, quippe quæ non his hæreat, sed emolumenta animæ sectetur ex his, quæ meditati vtunque manifesta sunt.

Vtilissima etiam est consideratio aduerbiorum quorundam, & similiarum particularum, quæ orationem Euangelicam ex variis occasionibus ingrediuntur. quale est (*ecce*) quod rem nouam & inauditam sæpe significat: *Ecce Magi ab oriente venerunt*: vel consentientis & optantis animum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. animi item promptitudinem: *Ecce nos reliquimus omnia. Continuo & statim*, aliquando & ipsa vim habent oranti oportunam, vt: *illi continuo relicti sunt tibus securi sunt eum. Et continuo surgens ministrabat eis*. Idem dicendum de aliis aduerbiis temporis, vt: *Tollat crucem suam quotidie: Da nobis hodie; Oportet semper orare: Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt: Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc*. Eadem vis est in particula (*sic*) *Sic*, inquit Dominus, *deceat nos implere omnem iustitiam: sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*. In pronomine etiam: *Et ego dico tibi. Ego autem dico vobis. Quemadmodum ego feci vobis. Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*. In Epithetis: *Ignem æternum, panis viuus, pastor bonus, iugum suauis*,

suauis,

suave;onus leue. Longum esset, singula persequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in propriis verbis, & nominibus posita sunt.

De translatis autem tam verbis, quam aliis loquendi modis, sic scriptum est à S. Augustino: Sicut in verbis propriis, ubi res, vt dicuntur intelligenda sunt; sic in translatis, quæ faciunt tropicas locutiones, ubi aliud ex alio intelligendum est, non solum admonendi sunt studiosi venerabilium litterarum, vt in scripturis sanctis genera locutionum sciant, & quo modo apud eas aliquid dici soleat, vigilanter aduertant, memoriterq; retineant; verum etiam quod est precipuum, & maxime necessarium, orent, vt intelligant. In eis quippe litteris quarum studiosi sunt, legunt, quoniam Dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia, & intellectus, à quo & ipsum studium si pietate pradiu est, acceperunt, quod quantum magis præstandum sit ab orante & meditante, nemo est, qui non intelligat.

Deinde seruanda sunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem sanctissimus Pater tradidit. Quorum primum est: Rarissime, inquit, & difficillime inueniri potest ambiguitas in propriis verbis, quantum ad libros diuinarum scripturarum spectat, quam non aut circumstantia ipsa sermonis quo cognoscitur scriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis lingua soluat inspectio. Sed verborum translatorum ambiguitates, non mediocrem curam industriamq; desiderant. nam principio cauendum est, ne figuratam locutionem ad litteram accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus: Littera occidit, spiritus autem viuificat.

Secundum præceptum est: Huic, inquit, obseruationi adiungenda etiam illa est, ne propriam quasi figuratam, velimus accipere. Demonstrandus est igitur prius modus inueniendæ locutionis, propria ne an figurata sit. Et iste omnino modus est, vt quicquid in sermone diuino, neq; ad morum honestatem, neq; ad fidei veritatem proprie referrî potest, figuratum esse cognoscias. Morum honestas ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem sua cuique est in conscientia propria, quem admodum se sentit ad dilectionem Dei, & proximi cognitionemq; proficere. Et infra: Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiusmodi, vt tam diu versetur diligenti consideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iam proprie sonat, nulla putetur figurata locutio. si præceptiua locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, & beneficentiam iubens, non est figurata. si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem, & beneficentiam vetare, figurata est, ait scriptura. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi. hic nullo dubitante beneficentiam præcipit, sed quod sequitur, hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: maleuolentiæ facinus patres iuberi, ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cum possit dupliciter interpretari, vno modo ad necandum, altero ad præstandum, ad beneuolentiam tepotius charitat

Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 37.

Iacob. 1. Proverb. 2.

Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 4. Primum præceptum.

1. Corinth. 3.

Secundum præceptum. Cap. 10.

Cap. 15.

Rom. 12.

charitas reuocet, vt intelligas carbones ignis esse vrentes penitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseria subuenitur. Item cum ait Dominus, qui amat animam suam perdet eam, non vtilitatem vetare putandus est, qua debet quisq; conseruare animam suam, sed figuratè dictum, perdat animam, id est, perimat, atq; amittat vsum eius, quem nunc habet peruersum scilicet atque præposterum, quo inclinatur temporalibus, vt aeterna non quaerat.

Ex quibus regulis non solum facile dignoscimus figuratas locutiones, aut verba esse manifesta illa: Agnus Dei, sponsus, via, ostium, pastor bonus, lapis angularis, & alia, quæ Christo tribuuntur, sal terra, lux mundi, filij sponsi, filij tonitru, quæ Apostolis, sed etiam abstrusiores illas; Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, Fidelis, inquit S. Ambrosius, ab infideli communicatione secernitur. Qui non odit patrem suum, & matrem, non potest meus esse discipulus. quatenus nimirum Christo contrarius est pater, & mater, si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. quo loco inquit S. Hieronymus, oculo & manu affectus propinquorum intelligitur. exponendæ sunt aliæ eodem modo.

Metaphora censenda est parabola, quanquam longior, & continuata, cuius frequens est in Euangelio vsus. erat enim loquendi modus familiaris Syris & Palæstinis, vt auctor est S. Hieronymus. Has S. Augustinus diuidit in duo genera: Parabolas, inquit, Dominus aut secundum similitudinem aliquam ponit, sicut de seruo illo, cui Dominus dimisit, quod ratione reddita debere inuentus est, & ipse conseruo suo dilationem saltem dare noluit: & de fenatore, qui cum duobus debitoribus donasset, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit, & de homine, qui habebat duos filios, maiorem in agro sibi propinquantem, minorem autem in longinquo luxuriantem. De his in quantum similia sunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad mysterium insinuandæ, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat, veluti est illud, quod si fœnum agri quod hodie est, & eras in thibbanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de seruo ait, cui Dominus denunciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille fecit Domino suo, vt falsatis chirographis debitoribus eius, quantum commodum visum est, relaxaret: neq; vilo modo nos Dominus, vt sibi fraudem faciamus, hortatur, sed si qui fraudando sibi prouidit in posterum, laudatum eum dicit à Domino, quanto maiore alacritate sibi prouidere debent in aeternam vitam?

Quamuis autem in parabolis non omnia sint necessaria, vt aiunt patres, sed pleraque ad ornatum historicum pertineant, nihil tamen mysterio vacat, & nonnunquã ex clausula ipsa parabolæ, quæ sit mens Christi Domini in vniuersa illa metaphora facile cognoscitur. vt cū legimus: Multi vocati, pauci electi, & qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.

Tertium prae-
ceptum.
Lib. 2. de conf.
Euang. cap. 28.

Denique ut quae de verbis dicenda sunt, breuiter concludantur, idem S. Augustinus sic praecipit: Nihil in scriptura verbis debemus inspicere, nisi loquentis voluntatem, cui debent verba seruire, nec mentitur quisquam, si alii verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba non dicit. haec si quidem vnica ratio est sensus historici in Euangeliis indagandi.

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo sensu morali cum historico.

C A P V T X X.

Lib. 11. in E-
zech. cap. 41.
Prior ratio.

In historia, inquit S. Hieronymus, spiritualementem habere intelligenti-
am, & in tropologia historiae veritatem, horum vtrunq, altero in-
diger. Intelligentiae autem moralis inuestigandae duplex
est ratio, vna simplex & aperta, qualis est in illis historiis,
quae per se ad mores spectant. De quibus loquens S. Gregorius: Virtu-
tum opera ex magna parte iuxta folium historiae textum tenemus, ne si haec ad inda-
ganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur. Quare
quando historia apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per
se emicat virtus, & allicit, ut per mysticam expositionem non sint vi
meditationis quasi ex silice excutiendae nouae virtutum latentium scin-
tillae. Quis enim in concione illa Domini, in qua tam multis verbis
persuadet Christianam iustitiam Pharisaeicae loque superioris esse de-
bere, adhibeat mysticam interpretationem? Quis item ad recondi-
torem intelligentiam trahat apertas eius reprehensiones, praecipua
virtutum, ieiuniorum obseruationes, elemosynas, & alia multa mi-
sericordiae opera, quae in Euangelio continentur?

Inter meditandum igitur ea, quae virtutum, aut vitiorum historias
exemplare explicant, non sunt mystice exponenda, sed diligenter a-
nimo insigenda, ut in vsus proprios virtutes, vitia in exempla con-
uertantur. hanc rationem perpetuo sequitur S. Basilius in suis mora-
libus: Paenitentiam, inquit, agentes debent amare flere, & reliqua quae sunt pa-
nitentiae signa edere. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: priusquam
gallus cantet, ter me negabis; & egressus foras fleuit amare. In regulis item bre-
uioribus, ut exempli causa: Quomodo, inquit, alij alij inter nos obedientiam
praestabimus? tanquam serui, ait, aduersum Dominos, conuenienter illi praeepto
Domini, Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium vltimus & seruus omnium. Qui-
bus verbis adiungit, quod nos efficacius etiam possit mouere: sicut filius hominis non
venit

Cap. 3.
Matth. 26.
Ierem. 17.
Matth. 10.

venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret: & consentaneum in modum etiam
dicto illi Apostoli: per charitatem spiritus seruite inuicem.

Galat. 5.

Illud porro in hoc expositionis genere meditati propositum es-
se debet, virtutum exempla ad ea, quae conditionis ipsius propria sunt
accommodare. exemplum ex S. Anselmo petamus, sic enim scribit in
ea Domini verba: Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & de-
mergatur in profundum maris. seculares homines dicuntur esse dediti rotae huius
mundi, iuxta illud: in circuitu impij ambulant. per molam ergo asinariam secula-
ri vita circuitus, & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio
designatur. dicit ergo, melius esset alicui contemplatiuo, ut volueret molam asino-
rum, id est, secularis esset, voluens sollicitudinem mundanorum, & per hoc demer-
geretur in profundum inferni, quam esset contemplatiuus scandalizans fratres suos.
Ienior enim poena esset sibi in inferno. Idem in explicatione petitionis filio-
rum Zebedaei, sic scribit: Patitur frequenter Dominus discipulos suos aliquid
non recte aut dicere, aut agere, aut cogitare, ut ex illorum culpa inueniat occasiones
docendi, & exponendi regulam pietatis. Et paulo post: Isti ambitiosi, illi inuidiosi,
vtrique tamen nobis profuerunt. Sic meditetur vir religiosus, & ad hanc nor-
mam suam meditationem instituat etiam secularis, ea inuestigans, &
cogitans, quae generi vitae ab se instituto conueniant. Idemque de a-
liis humanae vitae conditionibus intelligendum: aliter enim medita-
tur matrimonio copulatus, solutus aliter, aliter paterfamilias, aliter
filius, aliter princeps, aliter priuatus ciuis.

Altera ratio moralis expositionis est, cum ex historia plane per-
specta, rebusque gestis pietatem eruimus, documentaque virtutis, per-
sonas personis accommodantes, res rebus, verbis verba. qua ratione
in Euangelio Herodes diabolus est. infans Christus virtus enascens
suis nondum firmata radicibus: satellites Herodis occasiones oblatae
hominibus necdum in virtute corroboratis, ut ab ea deficiant. qui
profusus est interitus paruulorum. a quo tamen angelorum monitu,
& custodia eripitur Christus, hoc est, Virginis filius, is nimirum, qui
virginem ut parentem habet, colit, imitatur.

Hanc sequuntur plerique omnes Patres, in primis autem apud Graecos Origenes, & S. Cyrillus. apud Latinos vero S. Gregorius Papa. De
ea sic S. Hieronymus: Historia stricta est, & euagandi non habet facultatem.

Tropologia libera, & his tantum legibus circumscripta, ut pietatem sequatur
intelligentia, sermonisque contextum, nec in rebus multum in-
ter se contrariis violenta sit copulanda. Atque haec dicta

sint de intellectu exercitatione, nunc de
affectu, quae restant, expe-
diamus.

De exercitatione voluntatis, & affectus
orationis tempore.

C A P V T X X I.

NON meditatur, vt intelligamus, aut discamus solum, sed multò magis vt animo ac voluntate moueamur & afficiamur: Et in meditatione mea, inquit Dauid, exardescat ignis. Affici igitur erga bonum proprius est orationis meditationisue scopus. ex quo oratio vim, naturam, definitionemq; adepta est. idcirco enim dicitur à S. Augustino: *Ascensio animæ de terris sribus ad celestia*, à S. Damasceno: *Ascensio mentis in Deum*, à S. Chryso-
stomo: *Colloquium cum Deo*, à S. Gregorio Nysseno: *Conuersatio sermocinatio-
ue cum Deo*. Quod quomodo fiat vniuersè à S. Augustino explicatur sic: *Quid opus est ipsa oratione, si Deus iam nouit, quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciūq; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur*. Et post pauca: *Fit ergo in oratione conuersio cordis ad eum, qui semper dare paratus est, si nos capi-
amus, quod dederit: & in ipsa conuersione purgatio interioris oculi cum excludū-
tur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis simpliciter ferre possit simplicem
lucem, diuinitus sine vilo occasu, aut immutatione fulgentem, nec solum ferre, sed
etiam manere in illa, non tantum sine molestia, sed etiam cum ineffabili gaudio,
quo verè, ac sinceriter beata vita perficitur*.

Oratione igitur purgatur cor, illustratur, perficitur. hoc est, insti-
tuitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iam
nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua siue vnitua
commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi v-
nicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba scripturæ diuinæ & præsertim Euangelicæ per se apta
sunt ad mouendum hominis cor, sunt enim vt verba sponsæ, de qui-
bus S. Bernardus scribens ait: *Sunt delicia ad saporem, solida ad nutrimen-
tum, efficacia ad medicinam. Ex eo enim, quod suauiter sonant, affectum mulcent,
& de sensuum vbertate montem impingunt, & nutriunt, & de altitudine myste-
riorum dum intellectum, quo plus exercent, plus terrent, miro modo tumorem sa-
nuant instantis scientiæ. Est tamen præterea necessaria hominis industria,
& exercitatio, qua vna se quasi verrere spiritum suum testatur Pro-
pheta. Vt enim Elifæi spiritus non nisi ad psalterij concentum susci-
tatus est; sic humanum cor non nisi industria meditationis afficitur,
& concalescit.*

Alij

Alij autem sunt affectus incipientium, & in via purgatiua consti-
tutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfe-
ctorum, & viæ vnituæ. Affectus incipientium statui accommodati, *Affectus pri-
mus.*
& quos orando in seipsis excitare vt plurimum debent, qui purgan-
tur, hi ferè sunt, dolor de peccatis, siue detestatio peccatorum, timor
iudicij Dei & iustitiæ eius, horror inferni, odium & contemptus sui,
vilitatis suæ cognitio, & erubescencia. Proficientium verò hi, virtu-
rum amor, & desiderium eas acquirèdi humilitatis nimirum, patien-
tiæ, castitatis, obedientiæ, mansuetudinis, & simillium. Perfectorum
postremò hi, amor Dei, spiritualis voluptas, & exultatio in contem-
platione ac memoria immensarum diuitiarum ac perfectionum Dei,
eiusque summæ, & inexplicabilis beatitudinis, desiderium vehemēs
sanctificationis nominis eius, aduētus regni eius, expletionis diuinæ
voluntatis, sicut in coelo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam
multis beneficiis à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus o-
mnibus grati animi specimen illi exhibendi, admiratio maiestatis e-
ius, adoratio, & cultus sumæ ac præpotentis diuinitatis, spes & fiducia
propensæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius misericordiæ, laudatio &
prædicatio ipsius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos
experientia potius, quàm doctrina cognosci, optandum est.

Incipientium sunt affectus illi, quos copiosè descripsimus libro *Lib. I. cap. 15.*
primo. quod etiam allato exemplo Dauidis in Psalmis pœnitentiæ,
& præsertim quinquagesimo confirmauimus. non repeto hîc, quia
inde peti possunt. nec illustrius exemplar pœnitenti ad imitandum,
in oratione proponi posse video, quàm Dauidem sese in pœnitentiæ
Psalmis meditandis tanta cum animi submissione, & contritione
cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambrosius inculcat virginis lapsæ, &
S. Chrysostomus Theodoro similiter lapsæ, & S. Anselmus in deplora-
tione amissæ virginitatis. & exemplum in promptu est in Psalmo
129. *De profundis*. Ecce cognitionem miseriarum quibus premitur. Ec-
ce item submissionem animi magnâ. *Clamaui*. Ecce magnitudinem
doloris, & contritionis. est enim clamor hic hominis grauitate pec-
catorum oppressi, & supra modum afflicti. *Ad te Domine*. Ecce timo-
rem serui erga Dominum. *Domine exaudi vocem meam*. Et: *Fiant aures
tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ*. Ecce conuersionem cordis ad
Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem postulationem. *Si iniquita-
tes obseruaueris Domine, Domine, quis sustinebit?* Ecce peccati & grauita-
tis eius cognitionem, & simul detestationem eiusdem. *Sustinuit ani-
ma mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino. Quia apud te propitiatio*

Psalm. 38.

Serm. de sem-
pore, cap. 230.
Lib. 3. cap. 24.
Homil. 30. in
Gen.
Lib. 2. de Serm.
Dom. in mon.
cap. 3.

Serm. 67.
in Cant.

est. Ecce spem veniæ, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex vi gratiæ, & misericordiæ, quæ in Deo est maxima. Ecce etiã spem in Christi redemptoris meritis, si quidem copiosa ad eum redemptio, & alij multi affectus pœnitentiæ, quos habebat Dauid, cum in eiusmodi Psalmis versabatur.

Cap. 1.

Proficientium verò, & perfectorum insignes affectus exprimit S. Augustinus in suis confessionibus multis in locis. quales illi sunt in quinto libro: *Accipe sacrificium confessionum mearum de manu lingua mea, quam formasti, & excitasti, vt confiteatur nomini tuo, & sana omnia ossa mea, & dicent: Domine, quis similis tibi? sed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miserationes tuas, vt laudet te.* Et libro primo: *Quis mihi dabit, acquiescere in te? quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Misereere vt loquar. Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miseras. parua ne ipsa est miseria, si non amem te? & alij similes, quos nobis attigisse satis est exempli causa.*

Cap. 34.

In Euangelio multa est materia affectuum omnium, sicut in alijs plerisque Scripturis diuinis, & præsertim in Prophetis, maximè verò omnium in Psalmis. Et in Euangelio quidem ad commouendos animos incipientium accommodatissima est parabola de filio prodigo; historia publicani, & Pharisei in templum ascendentium, & tam dissimili euentu vota sua promentium: conciones omnes Domini, in quibus aut minas intentat, aut supplicia peccatoribus interminat.

Matth. 20. &

23.

Lucæ 14. & 18.

Proficientes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quantum est illa clausula: *Multi sunt vocati pauci verò electi.* Et illa: *Qui se humiliat exaltabitur.* & in concionibus tam multis, quibus turbas aut discipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, sui ipsius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem spiritus, castitatem, eordis puritatem, Dei solius timorem, & amorem, zelum salutis animarum; Denique quibus instruit ad omnem vitæ Christianæ, atque Euangelicæ perfectionem, præcipuè verò ad ipsiusmet vitæ, passionis, & mortis imitationem.

Eps. 122.

Vniuersè autè præcipiunt magistri doctrinæ spiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicumque sit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perseueret, minimè interim sollicitus quidnam meditandum supersit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna esse debeat meditatio cum affectu copulata, siue ille lenis sit, siue vehemens. & an laudabilis sit magis breuis, an longa oratio. Sic enim scribit S. Augustinus ad Probam:

Probam: *Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas. ne illa vigilanter erecta, qua oranti plurimum necessaria est, per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non esse rumpendam.*

Ex vno, & ex multis etiam simul cõglobatis affectibus existit precatio ad Deum. de qua S. Augustinus, sic scribit: *Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio. nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. multum autem precari, est ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus fletu, quàm assatu.*

Ibidem.

Precatio autem, quanquam toto meditationis tempore permisceri solet orationi, prout ab affectu suggeritur, propriè tamen clausula est meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus. & à quibusdam colloquium nominatur. in quo omnes neruos intendit mens, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obsecrationibus; & postulationibus, vt vincant, Deum, ad se trahant, eumque ita teneant, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum statuunt, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus posita est, quàm in magna erga Deum submissione, & reuerentia. Si quidem Dei donum est, potius quàm hominis industria. *Ipsè enim spiritus, vt ait Apostolus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia nimirum eos ipsos gemitus nobis ingenerans postulationes nostras, quasi dicat, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit ascensiones cordis, sed in valle lachrymarum, quia vt ait S. Gregorius, quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis.*

Psalm. 33.

Lib. 30. moral.

cap. 28.

QUONIAM tamen in recta prudentique exercitatione affectus tota meditationis nostræ vis posita est, quomodo in ea gerere se debeat proficiens, breuiter est explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices esse affectus animi, vehementes, & mites.

Affectus vehementes, si à Deo immittuntur, vt accidit, cum ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi sunt, & quamdiu Deus dederit, diligenter conseruandi, & continuandi.

Affectus vehementes.

Sed hi siue diuinitus, siue nostra etiam industria concurrente excitentur.

citentur, diuturni esse non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, nec vim tantam, tantumque pondus, quantum secum adferunt vehementes affectus, fragilis natura diu sine nouo Dei munere sustinet. Quam ob causam, ne videlicet capitis aut pectoris constitutio lædatur, cum spontè commouentur à nobis, sunt quantocys prudenti remissione eleuandi, & post etiam omnino deponendi.

Sunt nihilominus huiusmodi affectus vtilis & necessarij in plerisque vitæ spiritualis grauib. casibus, cum videlicet agitur ad abolenda peccata præterita de vehementissimo animi dolore concipiendo, qui contritio sit, præsertim cum instituitur in eum finē totius antea vitæ generalis confessio. Tunc enim sunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus volūtatis ardor asciscendus est, cum pulsamur graui aliqua, periculosaq; tentatione. qualis insurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem, cum item deseruescēte paulatim spiritu in animi teporem miserè delapsos nos deprehendimus, ac de vita renouanda, feruoreque spiritus resuscitando seriò cogitamus. cum denique ad diuinam gloriam illustrandam aliqua ineunda via est, quam iis difficultatibus obstructam cernimus, quæ non sine magna animi contētionē superari possunt. Ad hæc omnia præstanda necessarius est magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus sit par, aut etiam maior animi affectus. affectum hunc vehementem si Deus tunc non commouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum est, adhibita præsertim attentâ consideratione, contentaque precatione. ex his nempe duobus tanquam ex conflictu durorum corporum exardescit hic ignis. Sed hunc longiusculæ meditationi, qualis est vnus horæ, aut etiã duarum, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Affectus lenis.

Quare meditationis de qua hîc agimus maximè proprius est lenis affectus. quippe qui protrahi diutius potest, nec dum protrahitur capiti pectoriue noxius est. hunc si non gignit in animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipsi supra explicata cōmentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò personarū, Dei, aut sanctissimę Trinitatis, Christi Domini, beatissimę Virginis, & aliorū, quos suo loco numerauimus. id autem ferè fit expleta ratiocinationis cuiusque periodo, non amplius ratiocinando, sed simpliciter apprehendendo personam, cuius illa sunt verba, actionesue: in conspectu eius nos ipsos sistendo, eam humiliter intuendo mentis & phantasiæ lumine, dulciterque alloquendo, non ore aut verbis, sed cordis affectibus.

Id por-

Id porro fieri duplici ratione potest. prior est commotio affectus *Prior ratio.* erga præsentem, verbi gratia, Dominum Christum reuerentiæ, timoris, admirationis, amoris, sed statim transcurrendo ab vna ratiocinatione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo. ex quo non magna capitur vtilitas. quod ea commotio ponticulus tantum sit, quo iungitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat.

Posterior est commotio alicuius affectus, aut eiusdem etiam, sed *Posterior.* continuata, aut certè cum magna animi submissione multò maximè repetita, idque non modico tempore, sed quo longiore fieri potest. Hoc si bene fiat, vtilissimum est, & in eo positum est totum huius exercitationis momentum.

Hæc ipsa cœlestium est: ciuium apud Isaiam oratio, qua diuinæ *Isaia 8.* Maiestatis admiratione suspensi illi perpetuò canunt: *Sanctus, sanctus, Apocal. 4.* *sanctus.* propterea que apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc est, nunquam intermittere orationem huiusmodi.

Verum quoniam hîc de nostra, hoc est, mortalium hominum oratione agitur, fuit hæc Dauidi familiarissima meditatio. Excitabat autem Dauid affectum in Deum, quem præsentem, dum psalleret, intuebatur, dupliciter: vel simplici conceptione alicuius attributi, actionisue; cuius repetitione eandem continuabat animi motionem: vel si varias ac distinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamen non nisi in vno eodemque animi affectu commouendo, augendoue persistebat.

Exempla primi generis sunt illa: *O Domine ego seruus tuus, ego seruus* *Exempla primi* *tuum.* affectus est dedicationis, & deuotionis. *Paratum cor meum Deus,* *generis.* *paratum cor meum.* dedicationis & prompti simul animi ad omnē Dei *Psalm. 115.* voluntatem obeundam. Desiderij diuinæ gratiæ fauorisque, illa: *Miserere mei Deus, miserere mihi. Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus.* *Psalm. 56.* præclara illa diuinæ spei & amoris: *Misericordia mea, & refugium meum,* *Psalm. 66.* *susceptor meus, & liberator meus, protector meus, & in ipso speraui.* *Diligam te* *Psalm. 143.* *Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.* Denique diuinæ laudis; *Psallite, Deo nostro, Psalm. 46.* *psallite, psallite Regi nostro, psallite.*

Alterius generis exempla sunt multa in Psalmis. omnia nimirum *Exempla secun-* *di generis.* illa, in quibus variatis sententiis, quas Propheta contemplantur, per quosdam intercalares versus, ad eundem redit affectum. Illustriora huius generis exempla sunt Psalmus 135. in quo ad illud: *Quoniam in aeternum misericordia eius, vigesies septies repetitum se mirabiliter*

L I

excitat *Psalm. 135.*

Psalm. 150.

excitat ad diuinæ misericordiæ miraculum prædicandum, & Psalmus ultimus, in cuius quinque solis versiculis vndecies ad Dei laudes decantandas, prouocat.

Nec desunt in Ecclesiastico officio documenta, quibus ad tam vtilites repetitiones affectuum nos instituit per verborum repetitiones, sancta mater Ecclesia. in sacrificij quidem missæ initio, cum excitat ad insignem contritionem per illa; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* cum deinde ad expetendam Dei misericordiam nouem Kyrie-eleison accumulatur, & deinceps alia plura. adeo vt aliquo anni tempore solemnè conuentione diuini officij vndecies Alleluia ad Dei laudes amplificandas pronunciet vnus Antiphonæ spiritu.

Eandem rationem secuti sunt Patres in suis meditationibus. *Seruite amari*, ait sanctus Augustinus, *pulchritudo tam antiqua, & noua, seruite amari.* Et cognoscam te cognitor meus, cognoscam te. nimirum quod vt arbitrator, hæc recta certaue via est ad eam cum Deo coniunctionem, & consuetudinem, quam scopum esse orationis & meditationis, Patres tradunt. *Cum auida mente*, ait sanctus Bernardus, *versamus testimonia eius, & iudicia oris eius, sciamus pro certo adesse sponsum, & alloqui nos.* quare Cassiodorus etiam obseruauit, tunc Dominum adfuisse præsentem templo Salomonis, illudque sua gloria compleuisse, quando repetitum illud carmen: *Quoniam in æternum misericordia eius*, toties vt diximus, decantatum tunc etiam est iussu Regis. Quod si vicissim loquimur nos cum Deo in secreto cordis per interna desideria, vt sanctus Gregorius scribit, quid hinc ad diuinam familiaritatem amplius optari potest?

Nec via solum, sed compendium simul est ad veræ solidæque deuotionis habitum comparandum. hic enim non nisi frequentatis actibus efficitur. Sic habet S. Bonauentura: *Si quis per viam purgatiuam, bene præparatus sapienter hoc dictum corde frequentaret; O Domine, quando te diligam? quando te constringam? citius se sciret experimenter inflammar, quam si de secretissimis celestibus, & æterna generatione, vel processione milies cogitaret.*

Hæc demum est stabilis animæ quies, & exultatio, de qua David; *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Siquidem, vt scriptum est apud B. P. Ignatium: *Non abundantia scientiæ, sed sensus & gustus rerum interior desiderium animæ explere solet.*

Veruntamen sunt in hac exercitatione hæc diligentissimè procuranda. Primum quidem ne eam ingrediamur sine magna animi puritate, conscientiaque candore. nam vt ait Cassianus: *Vnaquæque mens in oratione sua erigitur, aut formatur, secundum puritatis suæ meritum ac mensuram.*

Lib. 10. Confess. cap. 17. Cap. 1.

Serm. in Cant. 32. In Psalm. 135.

Lib. 10. moral. cap. 12.

Lib. de mystica Theol. q. 9. v. 2.

Psalm. 62.

Annotat. 2. ex prioribus.

1.

Collat. 10. cap. 5.

furam. Et Vgo Victorinus auctor est, Deum affectum suæ dulcedinis non exhibere nisi hominibus Ioanni Euangelistæ similibus, hoc est, mundis corde. Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reuerentia maxima. *Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis*, dicebat Abraham. Et sanctus Bernardus iubet, prius ad oscula pedum abiicere nos, quam audeamus ad manus usque aspirare. Postremò non sistatur in gustu, sed gustus dirigatur ad opus: & pro occasione deuotionis habitus opportunè ac promptè virtutum vsui seruiat. denique vt eiusdem S. Patris verbis loquar: *Persistentibus nobis in oratione pinguescat pectus, repleat viscera inundatio pietatis, & si sit, qui premat lac concepta dulcedini vberum fundere, illa non tardabunt.*

Vgo de claustro anima, cap. 10.

2.

Genes. 18.

Serm. 3. & 4. in Cantic.

3.

Serm. 9. in Cantic.

De impedimentis contemplationis.

CAPVT XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hinc dico. locus est in postremo libro. quod reliquum est ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, absoluantur, est explicatio impedimentorum, quibus orantis animus detineri solet, ne oret sicut oportet. Quæ de re sanctus Bernardus: *In hoc arcanum, & in hoc sanctuarium Dei, si quem forte vestrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruentia imaginum corporearum phantasmata, poterit quidem hic, cum ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum suum.* Quo loco S. Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quasi commentario explanauit. refero breuiter, quæ ille copiosius, adiectis quibusdam.

Serm. 23. in Cantic. in fine.

Cantic. 7.

In meditationibus S. Bonauentura Christi, cap. 56.

Primum impedimentum est *sensus egens*. est quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & sensibus corporis vtitur administris, vt cum laborant hi, minimè apta sit ad contemplandum. Quare cum ægro corpore sumus, contemplationi non sumus idonei, nisi Deus, peculiari ope iuuet, nec cum fame, siti, aut alio aliquo corporis incommodo cruciamur, & premimur. *In excelsis*, inquit S. Ambrosius, *infirmi esse non possunt.*

Primum impedimentum.

Secundum impedimentum est S. Bernardo: *Cura pungens*, hoc est, sollicitudo rerum terrenarum. Cor enim, quod iis tenetur, distrahitur ab illis, vt se se minimè colligat ad orandum.

Lib. 5. in Lucam, cap. 6.

Secundum.

Tertium impedimentum, nominat idem *culpam mordentem*. Et qui-

Tertium.

Serm. 5. de Af-
sumpt. Virg.

dem tam de cutis, quàm de culpis vberius scribens alibi, sic ait: Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebrae, humor concretus, puluis iniectus. Hac ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur. tenebrae scilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum.

Primus mor-
bus.

Psalms. 17.

Secundus.

Psalms. 31.

Tertius.

Primo illo morbo turbatum se plangebat. Prophetas, cum diceret: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. cum enim luce iustitiæ desitui mur, nil aliud quàm peccatorum tenebras inuenimus. Item secundo se grauari sentiebat, cum dicebat: Conuersus sum in arumna mea, dum configitur spina. Tertio occupari se conqueritur, cum dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam. Cinerem scilicet actionis pro pane contemplationis. Quicquid ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profecto necesse est, vt eum prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium, nam primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. His non valde dissimilia leguntur apud S. Gregorium in moralibus, præsertim non resuscitandam esse memoriam peccatorum tempore orationis illius, qua imprimis queritur anima cum Deo per suauissimum ipsius amorem coniunctio. Et primo libro huius operis quædam huc pertinentia explicata sunt.

Lib. 10. cap. 17.
& 18.

Cap. 14.

Quartum im-
pedimentum.
Collat. 10. cap.
13.

Quartum impedimentum est multitudo phantasmatum irruentium, aduersus hoc multa scribunt Patres. Et primum quidem Cassianus crebrò inculcat: Quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi, necesse est enim mentem in tempore supplicationis sua de statu precedenti formari. Et S. Gregorius: Cum se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reueterata patitur, quibus libenter prius otiosa premebatur. Deinde monet idem Cassianus oratione ad Deum agendum pro oratione contra eadem importuna phantasmata: Euagationibus anime innumeris, ac diuersis, & instabilitate cordis exastuo, nec cogitationum dispersiones valeo coercere, ipsamque orationem meam fundere absque interpellatione, atque phantasmate inanimi figurarum, necessariò proclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Sanctus Augustinus, cogitationem fuscipere iubet presentie Dei, coram quo stamus, præsertim autè benignitatis, & patientiæ, qua nos tolerat, dum in conspectum eius venimus, aut stamus, animo pleno occupatoque cogitationibus alienis, & ludicris: Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem te, inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniam Domine cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei attendens quod hic ait: latifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuauit, quoniam suauis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixisse mitè Deum, quia patitur ista nostra, & expectat

tamen

tamen à nobis orationem, vt perficiat nos, & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quantas inconditè fundimus, & accipit vnam, quam vix inuenimus. Et paulò post: Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuersas res cogitatum, omitto dicere, & noxias, & peruersas, & inimicas Deo. Quoniam tu suauis, ac mitis es, toleras me, quia tu suauis es Domine, ac mitis.

Nec parui pendendum est peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad scholasticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in suo Theologico Disput. 6. q. 2. p. 9. tomo tertio. in quo similiter multa de virtutibus sapienter tractata inueniet proficiens: Nam quæ, vt ait S. Cyprianus, segnitia est, alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cum Dominum deprecari, quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quòd cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias? Vix esse Deum memorem tui cum rogas, quando tu ipse, memor tui non sis? Hoc est ab hoste in totum non cauere. hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligentia orationis offendere. hoc est, vigilare oculis, & corde dormire. S. Basilius eundem hunc locum tractat. quanquam locus S. Bernardi accipi etiam potest de summo contemplationis genere. in quo asserunt viri sancti, mentem ita liberam esse à corpore, vt quasi extra corpus posita spiritualiter, & sine corporis phantasmate intelligat. sed de re hac in quinto libro.

De pietate, & obseruantia.

C A P V T X X I I I.

EXPLICATIS iis, quæ pertinere visa sunt ad orationem, quæ magna pars est virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionem Pietas, quæ sic describitur à Cicerone: Pietas est, per quam sanguine iunctis patrieque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus. Explicat S. Thomas: Ad religionem pertinet cultum Deo exhibere, ad pietatem autem parentibus, & patrie quibus iunguntur consanguinei, & amici. ac sicut cultus nomine intelligitur honor, sic officium obsequium significat, vtrumque iubet pietas præstari iis, quibus debetur à nobis.

Pietati affinis est obseruantia. per eam enim quasi per alteram pietatem, vt ait Tullius, reueremur, & colimus atate, aut sapientia, aut honore, aut dignitate aliqua antecedentes.

Primus gradus est pietatis & obseruantie propositum, mouentia autem voluntatem ad hoc propositum hæc sunt. Primum est pietas

Ll 3

innata

Primum gra-
dus.
Primum inci-
tamentum.

In Psalm. 25.

2. Reg. 7.

In Psalm. 39.

Lib. 2. de inuic.
2. 2. q. 101. art. 1.

Ibidem.

Tom. 1. Serm.
de Absalon
patrem perse-
quente.
Lib. 5. Hexa-
meron, cap. 16.

innata nobis, nec nobis solùm, sed penè belluis ipsi: *Bestia*, ait sanctus Chrysostomus, & muta pecudes pietatis iura conseruant, & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem. Egregium exemplum pietatis huiuscemodi exaggerat S. Ambrosius in ciconiis, quæ artus patris plumis nudatos præ senectute fouent alarum suarum tegmine, & collatio cibo pascunt famescentem, immo & fulcro alarum suarum subleuant debilem, & quasi reparando ad volandum exercent. hanc ob causam impij in parentes Iudæi dicti sunt *genimina viperarum*, quoniam solæ viperæ nascendo matres occidunt.

Matth. 23.

Secundum in-
cizamentum.

Exod. 22.

Deut. 5.

Leuit. 20.

Deut. 21.

Proverb. 20.

28. & 30.

Rom. 13.

Secundum mouens est utilitas. nam magnum præmium proponitur piis filiis in lege Moyse, nempe longitudo vitæ, & terrena felicitas. contra, diræ, & maledicta in impios passim coniciuntur, & apud Moysem, & apud Salomonem. Hoc ipsum de virtute obseruantia præceptum intelligitur ex sacris libris, & præsertim ex Apostolo, cuius ad Romanos hæc sunt verba: *Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit. non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali.* Maximè verò exhibenda est obseruantia Principibus, & Dominis Ecclésiasticis. nam qui bene præsunt presbyteri, ait Apostolus, *duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Nec ab hoc numero senes, & maiores natu eximendi sunt, siquidem scriptum est: *Coram cano capite cõsurge, & honora personam senis; & time Dominum Deum tuum.*

Leuit. 19.

Secundus gra-
dus.

Prior modus.

Lib. 5. Hexa-
meron, cap. 16.

Eccles. 3.

Genes. 9.

Secundus gradus pietatis, & obseruantia est fortitudo. Duplìciter autem in hoc gradu se proficiens exercet, vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum siue incommoda, siue vitia, siue iniurias. Hoc enim quam difficile sit, indicant illa S. Ambrosij verba: *Quis nostrum leuare agrum non fastidiat patrem? quis fessum senem humerum imponat? Quis vt pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium? Ob eandem causam Salomon hac de re præscriptum singulare dat: Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.* Clarissimum exemplum, & piis filiis ad imitandum proponitur in libro Genesis, cum duo filij Noë auersa facie ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modestissimè contegunt.

Alter modus.

Alter modus est priore superior, tanto scilicet, quanto in Deum pietas, superat pietatem in parentes. Cum nimirum fortiter resistimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores sunt facinoris alicuius aduersus sanctam Dei legem, & volutatem. quam actionem, vt egregiè fortitudini adscribit scriptura diuina, sic magno præmio dignam

dignam cõset apud Moysem illis verbis: *Qui dixit Patri suo & Matri sua.* Deut. 33 (sermo est de Leui contra carnem & sanguinem pro lege Dei dimicante) *Nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos: Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.* Maior quippe fortitudo fuit seipso affectiõnemque naturæ vicisse, quàm ensem aduersus consanguineos & affines distrinxisse, quæ res si laude digna habita est in veteri testamento, cum spiritus perfectionis angustissimus erat, quid dicendum de tempore noui testamenti, in quo idem spiritus tam latè patet? certè à Domino in hæc sententiam multa dicta sunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem, ait, parentes quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nescire debemus.* Et S. Ambrosius: *Nescitudo generis diuinæ religionis pietas antefertur.* Denique & S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Christianæ perfectionis sectatores multi sunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parentum contemptu, quando ita necesse est ad ingredendam, aut prosequendam viam salutis ac perfectionis. & quod quoque allatum est, scitum est illud S. Chrysostomi: *Vt cum spiritualia impediunt parentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cum nihil impediunt, meritò omnia his sunt tribuenda, & omnibus ipsi anteferendi.*

Ad hoc facit obseruantia & obedientia, quæ præstanda à nobis est Dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. vt S. Petrus præcipit, & cum Deus vitur *Assur furoris sui virga* aduersus scelera nostra.

Tertius gradus est voluptas. quæ percipitur ex pietatis & obseruantia actionibus repetitis. hanc certè optasse in filiorum obedientia S. Paulum, ostenditur ex præcepto, quod imponit parentibus, cum ait: *Patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant.* Et cum affirmat, liberis non expedire, si patres imperent cum gemitu, aperte significat, cupere se, vt filij cum gaudio pareant, vt prompto, & alacri obsequio læticiam adferant imperantibus.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligant homines, & velint, non solùm mortalis vitæ parentibus obsequi, sed multò etiam magis auctoribus secundum Deum vitæ nostræ spiritualis: quos propterea patres spirituales nominamus. & vsque eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipsam profundendam pro spiritibus parentibus spirituales filios paratissimos reddit. hanc enim vicem hi debent illis: *Patris sum, inquit S. Chrysostomus, & pater nimis super filios tremes, ita vt sanguinem meum pro vobis fundere paratus sim. Sed & vos eadem facite pro nobis: si mihi namque erga nos deuincti estis affectu, Nam & Paulum audite, qui dicit: salu-*

tate

rate Priscillam, & Aquilam adiutores meos in Christo, qui pro anima mea suas ceruices posuerunt. sicut enim pulchrum est, pastorem pro ouibus immolari; ita rursum pulchrum est, & oues à pastore nec morte seiungi. Probat idem alibi (quæ in a gent. tom. 5. causa est cur nos tantoperè eos diligere debeamus) Patres spirituales maiore nos amore prosequi, quàm naturales: Paulo ita attestante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? sed demus patres hucusq; affectu accedere posse, nos spirituales patres maiore appetere, ostendemus. at hoc ipsum vnde? ab iisdem visceribus, & Moysis verbis. ille verò quid dicit? si remittis ei peccatum, remitte. Sin minus, & me ipsum ex libro quem scripsisti, dele. nullus sanè est pater, cui, alioqui boni infinitis perfrui liberum sit, qui tamen malit vna cum liberis suis pœnis affligi. At Apostolus, vt qui in gratia statuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Christum. non enim Moysis exemplo cum illis pœnas dare malebat, sed vt aliis bene esset, sibi ipse excidium imprecabatur. optarem ipse anathema esse à Christo pro cognatis meis patribus secundum carnem. tanta certè misericordia, & affectu olim sanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur si pro tanto patrum spiritualium amore par rependatur amor à filiis? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter? Quod est maximum veræ pietatis indicium.

De obedientia.

CAPVT XXIV.

2. 2. quest. 104.
art. 2. ad 3.

ANCTVS Thomas sic obedientiam describit, vt sit Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptam reddit ad implendam voluntatem alterius, scilicet præipientis. quæ descriptio latissimè patet. Complectitur enim obedientiam, quam Deo, & quam hominibus præstamus. & hominibus quidem, siue parentibus, siue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquam Deo spiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis hîc tractandum est de ea præsertim obedientia, quam propter Deum hominibus præstat proficiens, & quam inter consilia Christi, tanquam perfectionis cumulum semper adnumerauit Ecclesia.

Primus gradus.

Primum incitamentum.
Lib. 6. in 1. Reg.
cap. 2.

Huius primus gradus sit propositum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc magni sit apud Deum meriti. docent id Patres. in primis S. Gregorius illis verbis: Longè altioris est apud Deum meriti, propriam voluntatem aliena semper voluntati subicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare: qui qui perfecte præceptoris sui voluntatem implere didicit.

didicit, in cælesti regno, & abstinentibus, & stentibus excellit. Et S. Basilij illa sunt verba: Præmium obedientia magis debetur, quàm rectè factò cum continentia. Et tradunt Theologi, præsertim S. Thomas, actiones etiam parui momenti, si ex voto obedientia fiant, magni esse apud Deum meriti, & superare etiam aliquas alias per se ipsas excellentiores, sed sine obedientia voto editas, quia, ait: Nihil maius potest homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiiciat. Quare in collationibus Patrum dicitur deterrimum genus monachorum esse: Sarabaitas, qui suas necessitates curantes absoluti à seniorum iugo, habent libertatem agendi, quid libitum fuerit, & tamè magis quàm hi, qui in cenobis degunt, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.

Secundum mouens est. obedientiam præstantissimam esse virtutem. ea enim maximum bonum, quod nobis est nostra voluntas, non solum posthabemus, sed etiam propter Deum contemnimus, Deoq; litamus. quare melior in scripturis censetur, quàm victima. quia, vt exponit S. Gregorius, Per victimas aliena caro, per obedientia propria voluntas mactatur.

Tertium mouens. obedientia tuta est, & recta ad virtutem via. vel quia præceptorum materia est virtus, & virtutis actio, vel quia ea, quæ per se ipsa actiones virtutis nõ essent, quales sunt, quas appellant indifferentes, vt ambulare, dormire; si imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam suscipiantur à nobis, obedientia vi rationem virtutis induunt. partas virtutes tuetur eadem obedientia, vt propterea à S. Gregorio scriptum sic; Obedientia sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, infertaq; custodit. Et à S. Augustino appellatur virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo est omnium, custodiq; virtutum.

Quartum mouens est. obedientia victoriam parat aduersus demones & vitia. siquidem legimus: Vir obediens loquetur victorias. Et S. Gregorius: Victima sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subicimur, superbos spiritus superamus. ceteris quidem virtutibus demones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt: quia dum voluntatem suam aliis perfecte subiiciunt, ipsi lapsi per obedientiam Angelis dominantur. Sanctus Augustinus etiam, & S. Bernardus auctores sunt libidinis vitium facile superari ab eo, qui sui Maioribus bonè didicit obtemperare.

Quintum mouens sit Christi Domini exemplum, qui vt ait Apostolus: Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Et qui non solum homo, sed Deus erat, ait sanctus Bernardus: Pro obedientia non dubitauit mori. Et alibi: Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.

Secundus gra-
dus.
Const. monast.
cap. 20.

Secundus obedientiae gradus est fortitudo, de qua sic S. Basiliius: *Sit tanta animi firmitate, ut ad mortem usque martyrum constantiam, praeseferat, cum diuinis praeceptis retinendis, tum obedientia aduersus magistros suos conseruanda.* in usu quippe obedientiae maxime oportet ut se animose ac fortiter gerat proficiens aduersus multas & magnas difficultates, quae se plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potissimum haec.

Prima diffi-
cultas.

Prima difficultas est penes rem, quae imperatur. accidit enim aliquando, ut illa per se difficillima sit, & ita superet hominis vires, ut sit etiam impossibilis. & tamen adniti debet proficiens, ut si quando huiusmodi res illi committatur, eo sit animo, ut eam aggrediatur implere, quatenus potest; sic sane scribit Cassianus de monachis Aegyptiis: *Ut, inquit, nonnunquam etiam impossibilia sibi met imperataeque fide ac deuotione suscipiant, ut virtute ac sine ulla cordis hastatione perficere ea, aut consumi nitantur, & nec impossibilitatem praecepti quidem pro senioris sui reuerentia metiantur.* adfert deinde plura exempla, praesertim Ioannis, dono prophetiae postea insignis Abbatis, cui adolescenti adhuc cum Praepositus imposuisset, ut immane saxum aduolueret, confestim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto nisu, atque conatu prouoluere contendebat, ut sudore omnium membrorum non solum totum infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem praecepti.

Lib. 4. cap. 10.

Cap. 26.

Consimilis difficultas incidit, cum iubet Praepositus aduersus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera sit, aut ita certe videatur. parendum enim etiam tunc est, & prorsus abiicienda sanitatis superflua cura. *Securè, inquit Climachus, maioribus credamus in domino, qui curam nostri susceperunt, etiam si quaedam imperent, quae contraria, ac saluti nostra videntur aduersantia. tunc enim, tunc fides ad illos nostra veluti in fornacis humilitati comprobatur.*

Grad. 4.

In const. ma-
nast. cap. 25.
Tr. sit. de pra-
cepto & diffi-
cultate.

Quid, inquires, si aliquid iubear, quod legi Dei conscientiaeque repugnet? consentiunt Patres, praesertim S. Basiliius, & S. Bernardus tunc minime obtemperandum esse, cum in mandato contineri peccatum perspicue cernitur. *Quidquid, ait sanctus Bernardus, vice Dei praecipit homo, quod non sit tamen certum, displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quam si praecipiat Deus.* Quod si res dubia sit, nec ulla culpa manifesta sit in praeecepto, tunc standum esse iudicio praecipientis, humilitas ratioque suadent. Et si quandoque aliquid imperet Rector, quod praecipue legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minime debemus propter antedictam rationem, sed nec tamen

men repente Rectoris mentem apud nos redarguere. *Optimus, inquit Climachus, atque praeclarus ad promptè obtemperandum modus est, si semper ita recum reputer: Tentat te pater.* qua ex re illud etiam intelligitur, exempla quae occurrunt nonnunquam in historiis sanctorum Patrum, eorum, qui in huiusmodi rebus promptè paruerunt, quale illud est apud Cassianum de Mutio monacho puerum de Abbatis mandato proiiciente in fluuium, suspicienda esse, nullo modo imitanda, nisi quatenus referunt obediendi maxime prompta atque parata studia.

Grad. 4.

Lib. 4. cap. 27.

Secunda difficultas posita est in victoria affectuum, qui quasi arma capiunt contra mandatum, si ut ferè sit, id ipsis aliquo modo repugnet. haec autem pugna, quia acerrima est, & in nobis ipsis, maximam etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omnino sedetur in executione praecepti. Quam ad rem maxime appositum est exemplum Abrahæ, de quo S. Chrysostomus sic scribit: *Qui cum iuberetur interficere filium, cogita, quam multae cogitationes tunc insurrexerunt in illu, & tamen subegit omnes, omnes illum metuebant, magis quam reges metuunt satellites, omnesque solo oculorum intuitu compefcuit, nec ulla illarum causa est erumpere, sed submittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuersa, quamuis erant acerrimae omnes, vehementerque perfractae. neque enim hastarum cuspides aequè metuendae sunt à multis subrepta, atque natura cognati affectus.* Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quam ulla cuspis acuta. Et paulò post: *Nihil natura violentius: Etiam si decem millia tyrannidarum produceris, contemplator rem ipsam. Natura prostrata erat humi cum armis suis, cum vniuerso exercitu, atque ille stabat porrecta manu non coronam tenente, sed enses quamvis corona splendidiorum, & Angelorum populus applaudebat, & è caelis Deus victorem pronuntiabat.* Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obedientiae vi rationi fortiter subiiciuntur. Siquidem idem S. Chrysostomus de eodem scribit: *Etiam si maximum doloris sensum haberet in expellendo Ismaele & matre eius, & in occidendo Isaac, tamen propter obedientiam omnia tolerabat, sicut & ipse Isaac.*

Secunda diffi-
cultas.

Homil. 3. in
2. ad Corinth.

Homil. 42. in
Genes.

Tertia difficultas est, quae oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim superare & frangere, cupiditates coercere, libertatem alteri obligare, obedientiae proprium est. quod quam difficile sit inchoare, quam difficiliter absoluere, nemo non videt. Violentiae certe adscribitur à S. Basilio, cum sic ait: *Violentorum est regnum caelorum, & violenti rapiunt illud.* Verba haec Euangelij sunt. Violentiam appellauit asiduam, & acrem corporis in laboribus fatigationem, quod nullius impulsu sua sponte Christi discipuli faciunt, cum & voluntatem propriam, & corporis laxamentum abnegant omne, & magistri sui praecepta omnia conseruant. Quocirca si

Tertia diffi-
cultas.

In serm. de ab-
dicatione verbi,
& c. Matth. 23.

tibi in animo est rapere regnum Dei, violentia te dato, ceruices tuas Christi seruitutis iugo submitto, & eius lorum collum tuum arte circumquaq; cohibeto. Et S. Gregorius, vt diximus, asserit: *Ieiunium & abstinencia prestare voluntatem propriam aliena semper subiicere.* Et alibi ait: *Propriam voluntatem mactari per obedientiam, & natura ita comparatum est, vt nihil feramus ægrius, quàm quod fit, aut est contra voluntatem. ita nobis benè volumus, nobisq; blandimur.*

Denique S. Thomas latè probat *votum obedientia esse precipuum inter tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo obedientia voto offertur, Maius bonum est, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantumcunque initio nos Deo voluntariè sacrificauerimus per obedientia votum, in eoq; persoluendo postea toti simus, nimirum vt omninò obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam displiceat, quod mādatur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideò quanquam verum est, vt idem ait: *Vt quia necessitati aliqua faciendi, quæ secundum se non placent per votum obedientia homo se subiicit propter Deum, ex hoc ipso ea, quæ facit, sint magis Deo accepta, etiam si sint minora, quia nihil maius potest homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiicit; non ideò tamen eo ipso tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non debet homo sibi magnam vim afferre, seq; peruincere viriliter, & obedientia virtute suam voluntatem adigere ad id sequendum, quod auctoritate iubentis non interposita libenter aspernaretur, quæ excellens est animi fortitudo. nam melior est, ait Salomon, qui dominatur animo suo expugnatore vrbiū.* & Climachus hanc etiam ob causam appellat obedientiam *perfectam anima abnegationem, mortem spontaneam, se pulchrum voluntatis.*

Quarta difficultas est penes rationem, & mentem. fieri enim potest, vt quamuis voluntate propensior quis sit ad obtemperandum, argumentis & rationibus inde retrahatur. quæ longè maxima est difficultas. nam flectere voluntatem cum Dei gratia in nostra est potestate, mentem etiam cum mouetur rationibus, quæ ex coniectura pendent. at cum mens ita certa est, ac si oculis cerneret rem aliter se habere, quàm existimat ille, qui iubet, vel putat rem processuram melius, si diuersa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimū est, eam in iubentis sententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitrium nutumq; alterius, vt in eo penitus acquiescat. quare fortem oportet esse admodumq; virilem voluntatem, vt si hoc accadat, mentem tunc ad se pertrahat, cogatq; secum vel inuitam sentire, similiter ac in rebus fidei facere consueuimus;

In eius obsequium, vt ait Apostolus, *intellectum captiuantes.* qui sensus est omnium sanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderunt.

S. Basilius: *Monachi, ait, libentissimè obtemperent suo præposito, nec ab eo eorum, quæ sibi imponuntur rationem repositant.* Et alibi: *Nihil omnino ipsorum iussa curiosius perscrutando, quando libera sunt à peccato.* S. Hieronymus: *Credeas salutare quidquid Præpositus præceperit, nec de maiorum sententia iudices.* Casianus sic: *Ægyptij monachi vniuersa complere, quacunque fuerint à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitus edita sine vlla discussione festinant, vt nonnunquam etiam impossibilia.* Et postea: *Nihil discernens, nihil diiudicans exiis, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate ac fide obedientiam semper exhibeas.* S. Gregorius: *Verà obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, nescit dicare quisquæ perfectè didicit obedire.* S. Bernardus: *Imperfecti cordis, & infirma prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discutere, herere ad singula, quæ iniunguntur, exigere de quibusq; rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit, quod forte liberit, aut quod non aliter licere, seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* Idem scripserunt alij viri docti, & sancti, qui postea secuti sunt, vt S. Bonauentura & Umberto magister Generalis Quintus ordinis Prædicatorum. hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vsum deduxerunt sanctissimi quique Patriarchæ religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciscus, nec de S. Dominico, & aliis dubitandum est. Hanc appellant multi obedientiam cœcam. Et Climachus in primis: *Dominus, inquit, illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magistri virtutes, idemq; eos excaecat ne defectus videant.* S. Bernardus deplorat eos, qui nolunt quasi cæci ad manum trahi cum Saulo, quod se existiment illuminatos, cum non sit illis credita dispensatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat foelicem cœcitatem eorum, quorum oculi in conuersione salubriter excaecantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. imò idē S. Bernardus nominat hanc obedientiam *indiscretam,* quia nescit discernere quid, vel quare præcipiatur. hæc est illa *simplicitas,* quam S. Paulus laudat in obedientia exercitatione, scribens Ephesiis, & Colossensibus. Hac sine dubio caruit Eua, cum audiuit Satanam dicentem: *Cur præcepit vobis Dominus?* vt norant S. Bernardus, & S. Chrysostomus. Denique hac excelluit Abraham, cum iussus est exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quam mundi partem migraturus esset. *Nihil,* ait sanctus Chrysostomus, *in mentem suscipien-*

In lib. 4. Reg. cap. 2.
In lib. 35. moral. cap. 12.

22. quest. 186. artic. 3.

Ibid. artic. 5. ad 5.

Proverb. 16. Grad. 4.

2. Corinth. 10. Const. monast. cap. 20. Et c. 23.

Epist. ad Rust. lib. 4. cap. 10.

Cap. 41.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.

De præcepto dispens. cap. 13.

In speculo disciplina, par. 2. cap. 3.

In epist. de obedient. Grad. 4.

In sermone de conuersione S. Pauli.

Ad fratres de monte Dei.

Ephes. 6. Coloss. 3. Genes. 3.

Serm. de S. Andraa. Hom. 16. in Gen. Homil. 13. in

dum censuit, sed sicut voluntarius servus ad solum imperium obediuit, nihil curiose quarens.

Tres igitur sunt, quasi partes obedientia, executio externa actio, nis, voluntas parata ad obediendum, vsuque interno libens praecpto consentiens, & animi, mentisque iudicium idem prorsus cum eo, quod facit de re, quae materia praeccepti est, ille qui praecipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem consistet in prioribus duabus, siquidem voluntati facem praefert mens, vtraque executionem imperat. sed quod maximè roborat obedientiam, eamque quasi trabali clauo figit in animo proficientis, est votum de ea Deo factum, si cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Siquidem vt doctus Theologus scribit: Vouere nihil aliud, est, quam immobilitare animum, ne possit retrogredi.

Caietan q. 184. artic 6 Sec. secunda. Tertius gradus. In serm de obedientia virtute. Const. monast. cap. 23.

Tertius obedientia gradus est delectatio. S. Bernardus septem gradus statuit obedientia hisce nominibus distinctos: Libenter, simpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indefinenter. Quorum quatuor: Simpliciter, viriliter, humiliter, & indefinenter, ad fortitudinem obedientia pertinent. libenter, hilariter, velociter, ad delectationem. S. Basiliius: Apostoli submissa mentis cervice obedientia iugum subierunt, alacriq; animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruce, in varias neces processere. hanc obedientiam v, qui secundum Deum verè est monachus Antistiti suo praestet, oportet. hunc gradum cum tenet proficiens, suauissimè non in sua, sed in praepositi sui voluntate conquietur. estq; vt ait Climachus adeptus securum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter. haec delectatio propria est obedientia perfectissima, eius, in qua, de qua S. Bernardus: Perfecta obedientia legem nescit, terminu non arctatur, neq; contenta angustiis professionis largiori fertur voluntate in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vigore liberalis alacriq; animi modum non considerans in infinitatem extenditur.

Lib. de disp. & praecept.

Primum indicium.

Serm de virtute obed.

2. Lib. 2. in Reg. cap. 2.

3. Epist. ad Russt. Deut. 6.

4.

Indicia obedientia perfecta quamuis ex his, quae scripsimus intelligi possunt, nihil tamè oberit, si hinc breuiter attingantur. Primum sit exterior promptitudo. Verus obediens, ait S. Bernardus, mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri. & sic se totum intra se colligit, vt mandatum peragat imperanti. Secundum indicium est ex sancto Gregorio, magna videlicet simplicitas animi. Nescit enim, ait, iudicare, quisquis perfecte didicit obedi. Tertium indicium est praecceptum Moysis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipsum propositum, cum nimirum interiorem obedientiam externo silentio declaramus. Audi Israël, & tace. Quartum indicium est in rebus omnibus eadem imago, & similitudo sui ad exemplum corporis exanimis

mis: vt aiebat S. Franciscus. Tolle, scribit S. Bonauentura, corpus exanime, In Vita eius, & vbi placuerit, pone, videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet, si collocetur in purpura, pallecet. Hic, ait, verus obediens est, qui cur moueatur, non diiudicat, vbi locetur, non curat, vbi transmutetur, non instat, Euectus ad officium, solitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat se indignum. S. Basiliius vtitur exemplo singulorum artis instrumentorum, quibus faber, & aedificator pro arbitrio vtitur suo, aliis alij, quibus significant perfectae obedientia signum esse, nihil omnino quod suum sit, ad obediendum adferre: sed prorsus vt inuentum fieri cum Propheta apud Deum, vt sit semper secum.

Const. monast. cap. 23.

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in sanctis viris obedientia cultoribus excellens fuit, vt non solum omni animi submissione, & alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur; Sed etiam si ita ferret, vel natura seniorum, vel monasterij consuetudo, & regula institutum, quotidianas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperandum consectabantur, aequo animo sustinerent, & quasi haberent in deliciis, quod S. Damasceno, vt in eius vita testatur Ioannes Patriarcha, & Achatio monacho apud Climachum, & a

Grad. 4.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

PELLAN latini gratitudinem gratiam, de qua sic Tullius. Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur. Gratitudo alia est erga Deum, erga homines alia. Prior sic describitur ab Alberto Magno: Excellentia donorum Dei in anima cum anihilatione sui, & debita cordis reuerentia, sic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei, dicēs: Dilexi mandata tua super aurum & topazion, posterior illa est, quam definitione sua nobis explicat Cicero.

Li. 2. de Inuent.

1. Paradiso anime, cap. 25.

Psal. 118.

2.

Primus gratitudinis gradus sit propositum praebendi se gratum tam Deo, quam hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem ista, primum quod semen virtutis huius nobis est à natura inditum, quare inquit Seneca: Officia etiam fera sentunt: nec vllum tam immanisuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem sui vertat. Leonum ora à magistris impunè tractantur. Elephantorum feritatem vsq; in seruale obsequium demeretur

Primum gradus.

Primum incrementum.

Lib. 5. de beneficiis, cap. 3.

Homil. 27. in
Genes.

Serm. de gratiis
reddendis, to-
mo 5.

Secundum in-
citantum.
Ibidem.

Lib. 4. de benef.
c. 5. & 6.

cidus. Et S. Chrysostomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus esse ex sacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo sponte sua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, sed solum à se ipsis commoiti. Conqueritur idem alibi de hominibus in hæc verba: *Cum cæli ipsi Dei gloriam prædicent: ipse verò cuius ob gratiam sunt illi effecti, ita te geris, ut tui & factor, & creator Deus propter te male plerunque audiat?*

Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, *consideratio dantis beneficium, qui est Deus omnipotentissimus, nobilissimus, amantissimus, fidelissimus, optimus, beatissimus, perfectissimus.* Item donorum magnitudo. non enim est tam paruum donum spirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non sit inclusus immensus Deus cum omni diuina virtute, numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque distinguit: *Vnde ista, quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? quæ rapis? vnde hæc innumerabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoque instruens copia? neque enim necessitatibus nostris tantummodo prouisum est, vsque in deliciis amamur, tot arbuta, non vno modo frugifera, tot herba salutares, tot varietates ciborum per totum annum digestæ, ut inertis quoque fortuita terræ alimenta præberent, iam animalia omnium generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa, ut omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. flumina hæc amoenissimis flexibus campos cingentia, illa præbitura commercii viam vasto & nauigabili cursu vadentia: ex quibus quædam statim diebus mirabile incrementum trahunt, ut anhela & seruentis loca subiecta cælo subite vni assiuo torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipsis littoribus aquarum calentium exundatio? Te maxime Lari, teque fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donasset iugera, accepisse te diceres beneficium, immensa terrarum latè parentium spatia negas esse beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emisit in aëra, super quæ decurrunt solæ aurum vehentia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inuestigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in summa terra signa disposuit, negas te accepisse beneficium? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid resplendet, & rectum nitidius auro aut coloribus sparsum, nū mediocrem munus vocabis? ingens tibi domicilium sine vlllo incendio, aut ruina periculo struxit, in quo vides non tenues crustas, & ipsa qua secantur lamina graciliores, sed integras lapidum pretiosissimi moles, sed totas varia distinctæ materia, cuius paruula frustra mirari: rectum verò aliter nocte, aliter interdum fulgens, negas te vllum munus accepisse? Et cum ista quæ habes, magno aestimes, quod est ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi istum, quem trahis spirituum? Vnde istam per actus vitæ tuæ disponis, atque ordinas lucem? Vnde sanguinem.*

GUINE

quius cursu vitæ alii continetur calor? Vnde ista palatum tuum saporibus exquisitis ultra sarietatem laceffentia? Vnde hæc irritamenta, iam lassæ voluptatis? Vnde ista quies, in qua putrescis, ac marces? Nonne si gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò post: Ille tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios spiritu nostro, alios externo cantus edituros commentus est. neque enim nostra ista, quæ inuenimus, dixeris non magis, quam quod crescimus, quam quod ad constitutam tempus sua corpori officia respondent. nunc puerilium dentium lapsus, nunc ad surgentem iam ætatem, & in robustiorem gradum transeuntem pubertatem, & vitimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Instita sunt nobis omnium ætatum, omniumque artium semina, magisterque ex occulto Deus producit ingenia. Hæc ille.

Corporis humani fabricam suspicit Galenus, & meritò, est enim admirabilis. Quod si ipsum receptaculum tale est, qualis erit animus corpori diuinitus infusus, ut in illo vigeat, sentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique tanquam præpositus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum censendum est?

Sunt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad usum tributa. Quid dicemus de spiritualibus beneficiis? de Dei gratia, qua diuinæ confortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus. Spiritus sancti, de beatitudinibus, de diuinis instinctibus, de motionibus internis virtutum animæ, de auxilio Dei ad omnes actiones, præsertim supernaturales præsentaneo semper, semper recenti ac nouo, de diuina prædestinatione, vocatione, iustificatione, de Sacramentis, de administratione Ecclesiæ, de principibus Ecclesiasticis, de administratoriis spiritibus Angelorum, de filij Dei incarnatione, vitæ, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitiis, de gloria cæli, de spe, & pignore æternæ vitæ, de sacrificio Missæ, de sacrosancta Eucharistia, quæ Christus ipse continetur, an non hæc est infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquam si fieri posset intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, *considerandus est affectus dantis Dei, nec enim hæc se dimidio dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel ut absoluetur à nobis, sed ex omni desiderio diuino, ex tota delectatione & bonitate sua.*

Quarto loco consideranda est vtilitas donorum Dei: *Dat enim singula, ait idem, ad ipsum cognoscendum, amandum, fruendum, & ad nos beatificandum.*

Quinto consideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda, non timor mali, non spes boni, non virtus hominis aliqua, sed sola immensa ipsius & infinita bonitas.

N n. Sexto

Tertium inci-
tamentum.

Quartum inci-
tamentum.

Quintum inci-
tamentum.

Sextum inci-
tamentum.

Septimum inci-
tamentum.

Hamil. 72. ad
pop. Ant.

Lib 3 de benef.
cap. 1.

Hamil. 27. in
8. Matth.

Secundus gra-
dus.

In epist. ad Ro-
man. hom. 2.

Hamil. 19. in ep.
ad Ephes.

Sexto cogitemus, quàm indigni simus, & immerentes, non solum tantorum bonorum, sed etiam tantillæ lucis, cuius vsura fruimur.

Accedat postremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis esse utilissimam, vt idem auctor scribit: *Quanto maior est in anima erga Deum grati animi affectio, tanto redditur idonea magis, & capax ad vberiore Dei gratiam recipiendam, & tandè amplius liberalissimus Deus, quasi cogitur ad largiendum.*

Est igitur vt ait S. Chrysostomus, gratitudo maxima utilitas hominibus, qua cognoscimus benefactorem, à quo propter hoc ipsum cumulatiua bona recipimus. Præterquam quòd est maxima custos beneficiorum, quorum recordatione vehementer inardescimus in amorem Dei, & obseruantiam diuinæ legis.

1. Ad ostendendum autem gratum animùm hominibus de nobis bene merenti, inducunt multa. In primis iustitiæ lex, qua redditur vnicuique suum. deinde amicitia vis, qua beneficium beneficio compensandum est, vel certè grata voluntate, & memoria, siquidem, vt

scribit Seneca: *Ingratus est, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit. Ingratus est, qui dissimulat; ingratus qui non reddit. Ingratissimus omnium qui oblitus est, illi enim si non soluunt, tamen debent, & extat apud illos vestigium certè meritum in æternam conscientiam conclusorum. Hic nunquam fieri gratus potest, cui totum beneficium elapsum est. quare peccatum ingratiitudinis magnum peccatum est.* Vnde Iudas ait S. Chrysostomus, *nihil aequè perdidit, etque ingratiitudo.*

Secundus gradus est fortitudo. neque enim deest gratitudini suum robur, quo vti debeat aduersus pericula, & tentationes. Si quidem laboriosum non est hominibus agere Deo gratias, cum illi cuncta prospere, & ex sententia eueniunt. hoc faciunt libenter omnes. ethnici ipsi, at verò si contrà accidat, à rebus aduersis, & à calamitatibus ipsis occasione accipere gratiarum actionis, hoc paucorum est; nec sine gratiæ supernaturalis ope fieri potest. at hoc ipsum efficit Christianæ gratitudinis virtus: *Gratias agere conuenit non diuites modo, sed & paupertate oppressos, sic scribit S. Chrysostomus, non sanos, sed & egrotantes, non eos, quibus prospera omnia, sed & eos, quibus aduersa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cum secundo cursu res feruntur, nihil mirum fuerit. at verò cum ingenti suborta tempestate, iactat aequè vndique nauis periculum incurrerit, tum demum magna existit patientia equanimitatèq; probatio.* Et alibi: *Pro omnibus, que accidunt, oportet gratias agere, etiam si sit morbus, etiam si sit paupertas, etiam si rationem nescias, age gratias, hoc enim est reuera gratiarum actio. Sin autem, cum sis beneficii affectus, opulentusq; & locuples, resq; tuas bene geras, & omnia tibi prospere succedant, agas gratias, non est magnum, nec admirandum. quod queritur autem est, vt gratias agat, qui est in afflictionibus, pro ipsa gehenna oportet*

Deo

Deo gratias agere, pro pœnis, & suppliciis, que sunt illic. ea enim res valde isuat eos, qui animadvertunt. pro franco metus gehennæ imponatur cordibus nostris. Addit paulò post: *Cum paupertate, morbis premimur, cum nobis insultabitur maledictis, & calumniis, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neque linguis, sed rebus & factis, & cogitatione, & corde.*

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines absentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam. immo & in vita functos, cum pro illis oramus, elemosynas largimur, legata soluimus, missas celebramus, & alia pietatis officia exercemus, quibus quasi beneficiis, vt S. Damascenus loquitur, *multum iuuantur animæ fidelium defunctorum. & in quibus elucescit gratitudo eorum, qui mortuis assistes sunt.*

Tertius gradus gratitudinis est delectatio, qualem fuisse in Domino nostro Iesu Christo auctor est S. Lucas: *In ipsa hora exultauit spiritu, & dixit, confiteor tibi Pater celi & terræ.* Talis etiam fuit in S. Paulo: *Gratias, inquit, Deo super inenarrabili dono eius, & gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens.* Illustris est Dauid in huiusmodi affectionibus gaudij mixti actione gratiarum, præsertim in Psalmis illis: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, letabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Bonum est confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exultabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.* Et reliquis vsque ad vltimum.

Quod verò attinet ad gratitudinem, quam iis debemus, qui in nos beneficii sunt, prima lex Senecæ est: *Hilares accipiamus, profitentes gaudium. nam qui gratè beneficium accepit, primam eius pensionem soluit.* Secunda lex est: *Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat.* Denique potest, vt idem ait, *gratus etiam esse homo voluntate.*

Indicium gratitudinis erga Deum est, quod Albertus Magnus adfert: *Cum quis, inquit, pensatis singulis supra dictis, que valent ad gratitudinem, pro singulis donis paruis, & magnis ex toto corde gratias agit, cum eas reuerenter susceperit, & toto nisu gratias ab amantissimo Domino reuerenter susceptas; impollutas conseruare contendit. Sicut ingratiitudinis magna argumentum est, vel non cognoscere beneficia, ne dum conseruare, vel si cognoscas, non iis vtis ad eius gloriam, qui ea adèdè amanter liberaliterq; largitus est.*

Sed maximè arguit gratum animùm annihilatio, quam idem Albertus in descriptione gratitudinis allata commemorat. *Qua se cognoscit, & proficitur homo indignum non solum magnis beneficiis Dei: Sed etiam, vt ait Iacob, seridè reputat minorem secundis eius miserationibus.*

Nu 2

Indi-

Genes. 32.

Tertius gra-
dus.

Luc. 10.

2. Cor. 9.

Philip. 1.

Psal. 9. & 110.
137.

Psal. 31

Psal. 91.

Psal. 102. &

103. 104. 105.

106. 117. 135.

143. 144. 145.

Prima lex.

Lib. 2. de benef.

cap. 22.

2.

Cap. 25.

3.

Cap. 31.

Indicium pri-

mum.

Cap. 25.

Paradis.

2.

3. Indicium etiam est gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficiis, quæ exigui momenti æstimantur, magnum & admirabilem. nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura, sed iis contentos, quibus à Deo donati sumus, ea augere consideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem cõmendandi. Legatur Seneca in c. 28. lib. 2. de beneficiis, vbi offendit, quanto in errore versentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros. cum potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum est, dari non potuit. & quod nos charissimos habuerit Deus, & nos illi in deliciis fuisse (quæ verba sunt diuinæ sapientiæ apud Salomonem: *Et delicia mea esse cum filiis hominum*) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipso proximos nos collocauisse. qui sensus est Dauid in Psalmis: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum,*

Proverb. 8.

Psal. 8.

De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.

CAPVT XXVI.

2. 2. q. 109. art. 3. ad 3.
Lib. 4. Ethic. cap. 7.
2. 2. quæst. 109. artic. 2. ad 4. &
111. art. 3. ad 3.

VERITAS seu veracitas, sic à S. Thoma describitur Aristotelis verbis, vt sit virtus qua aliquis, & vita & sermone talem se demonstrat, qualis est, & non alia, quam circa ipsum sint, nec maiora, nec minora. Docet sanctus Doctor simplicitatem, & veritatem idem esse, quia eiusdem virtutis ope ostendimus, & quales simus vita & sermone, quod est veritatis, & abiecta omni simulatione id nos animo reque intendere, quod ipsa specie ostentamus, quod est simplicitatis.

Virtuti veritatis contraria sunt vitia mendacium, simulatio, hypocrisis, & ironia; simplicitati stultitia, dolus, fraus. veritati affinis est humana fides, quæ est dictorum conuentorumque constantia.

Lib. 8. mor. c. 38.

Porro veritatem hanc siue simplicitatem S. Gregorius appellat puritatem cordis, alij, vt Apostolus sinceritatem. Latini veracem hominem simplicem & candidum etiam nominarunt. Sed præclare vt omnia, Dominus candidum, & simplicem circumscribens ait: *Ecce verè Israëlita in quo dolus non est.* quo loco S. Augustinus: *Dolus fraus est, simulatio est, quando aliquis aliud in corde regit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo corda habet: vnum quasi sinum cordis habet, vbi videt veritatē: & alterum sinum*

Ioan. 1.
Tract. 7 in
Ioan.

vbi

vbi concipit mendacium. & vt noueritis hunc esse dolum, dictum est in psalmis labia dolosa. quid est labia dolosa? sequitur: in corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde, nisi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in scripturis scilicet duplici corde, & duplex animo. nec vacat mysterio, quod vir minime dolosus dicatur verè Israëlita ab Israël, qui & Iacob. nam de Iacob scriptum est, Iacob autem vir simplex.

Genes. 25.

Primus gradus veritatis est propositum huius virtutis habendæ, & retinendæ. Ad quod mouent ista. Primum, Deo ita placet veritas, vt Deus veritati appelletur. & Christus Dominus seipsum veritatem appellat. & Spiritus sanctus Spiritus est veritatis. & vt intelligamus, Christum amare veritatem non solum verborum, sed factorum etiam, dicitur apud S. Ioannem: *Veritatem per Christum factam esse.* & propter vllum incommodum, aut periculum etiam vitæ, veritatem nunquam non annunciauit, hypocrisin detestans & exterminans omnem, semper palam præferens quod occultè gerebat in animo. denique nec inuentus est dolus in ore eius: & eos discipulos instituit, qui vbique veritatem prædicarent, & exhiberent præcones illius vocis: *Est veritas Christi in me, & est veritas in Iesu:* ac demùm ad magistri exemplum vitam ipsam pro veritate profunderent. Contra Diabolus in veritate non stetit, & mendax est, & pater mendacij, & cum loquitur mendacium ex proprio loquitur.

Primum gradum.
Primum incitamentum.
Psal. 30.
Ioan. 14.
Ioan. 1.

1. Pet. 2.

1. Corinth. 11.

Ephes. 4.

Ioan. 8.

Secundum. sicut mendacium oris abominatio est Domino, vt ait Salomon, sic mendacium vitæ aut actionum, qualia sunt peccata omnia, quæ prædiximus, aduersari veritati, & simplicitati. Indicium etiam ea sunt, & argumentum æternæ reprobationis: *Non intrabit in eam,* ait S. Ioannes, *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vite.* Et postea: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruietes, & omni, qui amat, & facit mendacium.* Quo loco aperte describit illud genus hominum, qui toti positi sunt in fallaciis fraudibusque; struendis, & in quidlibet aliud agèdo potius, quam vt veritatem dicant, aut candidè, & simpliciter se cum hominibus gerant, nihil aliena curantes incommoda, modò suis commodis consulant, votisque; potiatur suis, quos aliqui politicos vocant. quis enim neget hos esse, qui amant, & faciunt mendacium?

Secundum incitamentum.
Proverb. 12.

Apo. 21.

Apo. 22.

Tertium. simulatio hominibus est execranda, & detestabilis, nec ante Deum culpa caret. exemplum scriptum legimus in historia Machabæorum, Eleazari optimi Israëlitæ, hominisque nonagenarij: qui cum duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes fuillas, quas illa vetabat, secretò rogatus ab amicis, vt comedens carnes, quas vesci licebat, simularet tantisper se fuillas esitare:

Tertium incitamentum.
Lib. 2. cap. 6.

Cœpit, inquit scriptura, cogitare aetati ac senectutis suae eminentiam dignam, & ingenita nobilitatis canitiem, atq; a puero optima conuersationis actus, & secundum sancta, & à Deo condita legis constituta, respondit citò dicens: praemitti se velle in infernum. non enim aetati nostra, inquit, dignum est fingere, vt multi adolentescentes arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilita vitæ tempus decipiantur, & propter hoc maculam, atq; execrationem senectuti meae conquiram. nam etsi in praesenti tempore supplicii hominum eripiar, sed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.

Galat. 2.

Apostolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod simularet Legem Moysis, & alios exemplo induceret in eandem simulationem, ita vt affirmet, se ei in faciem restitisse, quod reprehensibilis esset. quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale. vt intelligas simulationem etiam venialem, sicut & omne aliud mendacij genus Christiano viro indignum esse, maximè verò proficiente.

Omitto sexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in scripturis, seuerè que vindicatorum, ne longum faciam. certū illud est. Virum dolosum abominabitur dominus, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et illud S. Ambrosij: Turpis est omnis fraus, etiam in rebus vilibus. turpis est statera fallacia, & fraudulenta mensura. & si in foro execrabilis est, & in vsu commerciorum, potest ne irreprehensibilis videri inter officia virtutum?

Psal. 5.
Psal. 54.
Lrb 3. offic.
cap. 9.

Secundus gra-

dus.

Rom 1.
Rom. 8.2. 2. quæst. 3. ar-
tic. 2.

Secundus gradus est fortitudo. siquidem pro veritate ferenda multa sunt. & pro eius defensione certandum etiam vsque ad mortem, ait enim Dominus: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum Angelorum. Et Apostolus: Non erubescio Euangelium. Denique idem scribit: Cordi creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. quod nimirum tunc necesse est fieri, cum, vt ait S. Thomas, subtrahitur Deo debitus honor, & utilitas proximis impendenda. videlicet si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide.

Deinde nobis inferamus vim, oportet, cum datur occasio opitulandi aliis nostro mendacio officioso, aut etiam iocoso. non enim fas est nostro malo cuiquam benefacere. nec audiendi illi sunt, qui aliquando mentiri ad aliorum utilitatem licere nobis, affirmarunt. cum non sint facienda mala, vt eueniant bona. quare communis est Theologorum summusque consensus, etiam si cœlum rueret, etiam si præceps humanum genus vniuersum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri posset, illo ipso mendaciunculo,

tal-

tanquam fulcmento tantam molem sustinere, ruinamque fulcire, minimè licere. aliqua hac de re diximus capite octauo libri secundi.

Sed imminet proficiente difficultas maior cum mundo hominumque mundanorum viuendi ratione. Mundus enim totus, ait S. Ioannes, in maligno positus est, & non est, qui faciat bonum, ait Dauid, sed omni homo mendax. mirum enim est, quàm sit mundus addictus ad quaerenda, quæ sua sunt, & quàm nihil aut parùm curet quæ sunt Iesu Christi, & aliorum hominum, modò sibi suisque rebus benè consultum videat. quare totus aptus, & coagmentatus est ex fallacijs, & fraudibus. & manu ferè tangitur tutum neminem esse, nec etiam inter domesticos, & purum nihil iam esse, syncerum nihil. immò quod sine lachrymis vix cogitari potest, hæc est hoc tempore in clariore etiam, & honoratiore hominum parte mundi sapientia, professio, disciplina. vt si non possis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munitus artificio omnis simulationis, ad omnem astutiam, fallaciam, malitiam, calliditatem. ac quidlibet aliud, quàm quod es, præ te feras. nam si ingenuus ac simplex sis, hebes stultusque nominaaberis. Apud hypocrytarum, ait S. Gregorius, sensum simplicitas omni in crimine est. apertas quippe mentes diiudicant, & puritatem cordis hebetudinem appellant. Sed rem vniuersam planius idem persequitur alibi in illa verba Iob: Deridetur iusti simplicitas, huius mundi sapientia, inquit, est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera offendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare. hæc nimum prudentia vsu à iuuenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt ceteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subiecti, & rimidi in alijs mirantur, quia ab eis hæc eadem dupliciter aequitatis nomine palliata deligitur, dum mentis peruersitas vrbanius vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quaerere, adepta temporalis gloria vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multipliciter reddere, cum vires suppetunt, nullis resistens cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid exple-re per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia iustorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera vti sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriam vltionem quaerere, pro veritate contumeliam lucrum putare. sed hæc iustorum simplicitas deridetur, quia ab huius mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur.

Armet igitur se proficiens contra hanc mundi perniciem, & quantus quantus est, totus sit simplex, ac candidus: illudque & secum reputet assidue, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipse, & alijs inculcet: Regulam iustitia (vt scribit S. Ambrosius) esse

Lib. 3. offic.
cap. 11.

1. Ioan. 5.
Psal. 13.
Psal. 115.
Philip. 2.

Lib. 8. moral.
cap. 32.

Lib. 10. mon.
cap. 17.
Iob. 12.

Cap. 12.

manifestam, quod à vero declinare virum non deceat bonum, nec damno iniuste afficere quenquam, nec doli aliquid adnectere, fraudisue componere. purum propterea ac sincerum oportere esse affectum, ut vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem suum circumscriptioe verborum inducat.

Tertius gradus.

Tertius gradus est delectatio, quæ spontè nascitur ex veritatis, & sinceritatis exercitatione. sanè voluptatem spiritualem consentaneam esse veritati, sinceritatique sociam, indicat Apostolus, cum scribit: *Itaque epulemur non in fermento malitiæ, & nequitia, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.* ac sicut tormentum nullum maius est, quam stimulis conscientia mendacis agitari; sic nulla maior voluptas, quam quæ percipitur ex amica veritatis conscientia, & ex ingenuo ac candido vitæ instituto.

1. Corinth. 5.

Indicium primum.
Lib. 3. offic.
cap. 10.

Indicium virtutis huius est illud maximum, quod adfertur à S. Ambrosio, cum loquitur de Iosue, qui facile fidem præstitit Gabao-nitis: *Aded, inquit, sancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui ceteros de suo affectu estimant? & quia ipsis amica est veritas, mentiri neminem putant, fallere quid sit, ignorant, libenter credunt, quod ipse sunt, nec possunt suspectum habere, quod non sunt. hinc Salamon ait: Innocens credit omni verbo. non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. hoc est, innocentem esse, ignorare quod noceat, & si circumscriptur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur.*

Proverb. 14.

Secundum indicium.

Matth. 5.

Aliud indicium veræ simplicitatis est, rem vti est, simpliciter enunciare, nec amplificando aut exaggerando, aut figuratè loquendo aliter, aut amplius quam res sit, explicare. Et sic sermo vester est & non, ut ait Dominus. immò nec rem iureiurando vnquam affirmare, nisi urgeat necessitas. dixi amplius. quia minus, quam res est, de nobis ipsis nostrisque laudibus dicere, etiam Aristoteles intellexit, virtuti veritatis consentaneum esse. nam de se amplè loqui aliis molestum est, minus autem quam res est, dicere, consentaneum est decoro, & ab omni invidia remotum.

* * *

De

De amicitia & affabilitate siue comitate.

CAPVT XXVII.

MOR cum benevolentia erga alium aliquem coniunctus amicitia est, quam sequitur eius, quem amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem amicitia quædam est in verbis, corporis actione, & gestu posita, qua homo decenter se habet cum illis, quibus cum viuit, & consuecit. illa interior est, & in affectu sedem habens, hæc exterior est, & in conspectu, propriaque consuetudinis, quæ nobis cum aliis intercedit. prior non est virtus, sed vel virtutem consequitur, vel propter virtutem initur. posterior virtus est, hominem dirigens, ut in communi consuetudine tam verbis quam factis hominum nature conuenienter se gerat. maximè verò interest proficientis vtramque cognoscere, & quomodo se in vtraque gerat, intelligere.

Et quidem de amicitia S. Chrysostomus, & postea discipulus eius Cassianus differentias easdem, & species tradiderunt. *Alia enim, ait S. Chrysostomus, (ut omittamus turpes) sunt amicitia temporales, alia naturales, alia spirituales. temporales oriuntur ex beneficio, ex communionemense, aut peregrinationis, aut artificij eiusdem, aut ex vicinia eadem, aut ex huiusmodi rebus aliis. Naturales sunt patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, vxoris erga maritum. hæc illis vehementiores esse videntur. videntur, inquam, quia sæpenumero illis inferiores sunt. etenim aliubi visi sunt amici germanius affecti quam fratres. Spirituales verò amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium suorum habens, splendido habitu conspicua. nihil enim hæc terrenum est, vnde ista nascatur, quemadmodum in aliis. non enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura; non ex tempore, sed è supernis descendit, ex ipso cælo. De eadem Cassianus: Hæc est amicitia fida indissolubilique coniunctio, quæ sola virtutum paritate fundatur. Dominus enim inhabitare facit vnus mori in domo. & ideo in his tantum indurpta potest dilectio permanere, in quibus vnum propositum ac voluntas, vnum velle ac nolle consistit.*

Homil. 1. epist.
ad Coloss.
Col. 16.Cap. 3.
Psalm. 67.

Affabilitas verò, ut ait S. Thomas, non est amicitia proprie loquendo, sed quædam eius similitudo, in quantum, inquit, aliquis decenter se habet ad illos, cum quibus conuersatur. tam in amicitia igitur quam in affabilitate considerari possunt proprii gradus.

Oo

Primus.

Primus gradus.
Primum incrementum.

Primus gradus amicitiae & affabilitatis sit propositum. Ad amicitiam porro spiritus inducunt ista. Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus. hæc enim amicitia charitas est, aut comes eius, & ministra. diligere autem iubemur maxime domesticos fidei, & eos qui nobis arctiore spiritus vinculo coniuncti sunt, quæ est amicitia spiritualis. sic Christus Dominus dilexit Apostolos, & amicos nominauit. sic Apostoli discipulos, & auditores suos. *Salutate Epenetum dilectum mihi*, scribit Romanis Apostolus, & postea: *Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino*. quoties verò appellat eisdem charissimos? illæ deinde voces, *viscera mea, desideratissimi, gaudium meum, corona mea*, nonne singularem amicitiam Pauli erga alumnos suos ostendunt? idem de aliis Apostolis dicimus.

Secundum incrementum.

Secundum est utilitas. omnem enim utilitatem, quæ percipitur ex amicitis temporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis amicitia spiritus. communicat quippe nobiscum, amici terrenas facultates, opes, operam, consilium, voluntatem, animum, at quod longè amplius est, bona etiam spiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionum merita. nam *particeps*, ait Dauid, *sum omnium timentium te*. & quod ad huc excellentius est, adfert secum spiritualis amicitia in amore perseverantiam. *Nihil enim*, ait S. Chrysostomus, *nihil est inquam adeò firmum ac validum, atq; spiritus vinculum*. quod ab aliis amicitis optare potius possumus, quàm sperare. cuius rei causa est, quia aliæ amicitiae nituntur rebus caducis, & fluxis, & ut ait S. Gregorius Nazianzenus: *Rebus, quæ euanescent, ut verulæ flores*. amicitiae verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ sunt, & diurnæ, quantoque maior pulchritudo ipsis obuersatur (nempe spiritus) tantò arctius & secum, & inter se coniungunt eandem rerum amatores.

Psalms. 118.

Homil. 1. in Epist. ad Coloss.

Oratione in laudem S. Basilij.

Tertium incrementum.
Idem.

Tertium est dignitas amicitiae spiritualis. est enim *ex ipso caelo*, teste S. Chrysostomo, *non terrena*: ut amicitia mercenaria, & quæstiosa, & ea ipsa quoque, quæ à natura inter consanguineos affinesq; conciliatur. ideoq; tanti fit à Deo, ut amore amicorū sit etiam beneficis inimicis. *Dominus*, ait, *conuersus est ad pœnitentiam Iob cum oraret ille pro amicitia*. Et Christus: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, ut cum deseritis, recipiant vos in æterna tabernacula*.

Iob 42.

Luc. 16.

I.
Ecclesiast. 5.
Ecclesiast. 23.
Exod. 13.

Affabilitatem verò multa commendant. Scriptura sacra inprimis: *Congregationi pauperum affabilem te facito*. Et alibi precatur Salomon, non committi aliquando se *animo irreuerenti, & infrunito*. Moyses quoque si mysticam intelligentiam sequamur, hoc indicauit, cum dixit: *Primogenitum asini mutabis que*. Deinde quia affabilitas magna pars

pars est mansuetudinis, cuius proprium est *possidere terram*, amicitiae quoque: ut propterea dixerit Aristoteles: *Vitio contrario sepe dissolui amicitias, quas vinxerat affabilitas*. immò est non exigui momenti ad salutem animarum procurandam. docet enim hæc, *omnia omnibus fieri, ut omnes Christo lucrifiant*. quod fecit Dominus, & Apostoli. Denique ut scribit S. Hieronymus: *Sancta rusticitas solum sibi prodest*.

Secundus gradus est fortitudo, qua maxime indiget amicitia spiritualis. Quia ut dicit S. Chrysostomus: *Quisnam est labor absolute diligere? nullus labor, germanè autem, & syncerè diligere multus est labor*. oportet enim primò nuncium remittere amoribus omnibus, qui spirituales non sunt, si vis spiritualiter, & syncerè diligere. quod quàm sit difficile, experimento quotidie discimus. certè dominus, ut indicaret quàm vim adferre nobis ipsi deberemus non solum in abiiciendis terrenis rebus, sed etiam in posthabendis parentibus, & consanguineis, quorum nobis amorem inseruit natura, odij mentionem iniicit, & ait: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, ad huc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus*. Et postea: *Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus*.

Deinde in ipsa cum spiritualibus hominibus consuetudine, maxime oportet proficientem præcauere, ut syncerè diligat; ne dum se putat spiritualiter amicum amare, impingat in amorem carnis, qui se aliquando nobis non animaduertentibus, velat nomine spiritualis amoris. Certè S. Basilij seuerè monet iuuenes monachos, ut in hac re sint vigilantissimi. *Iuuenis siue ætate, siue animo fueris, equalium tuorum consuetudinem defugito, ab illisq; non secus, atque ab ardentissima flamma procul abducito: quando illorum opera vsus aduersarius, plerisque olim incendio dedit, & sempiterno igni cremandos addixit: ac spirituali primo charitatis vana quadam specie illectos in teterrimam postea voraginem precipites deturbauit; & qui ex medio pelago seuientibus vndisq; procellis tempestateq; incolumes euaserant, eos iam intra portum securos vnà cum ipsa nauis vectoribusq; submersit*. quæ causa S. Basilio fuit, ut postea in constitutionibus monasticis sancierit; *Ne in conuentu monachorum priuata coitiones, & sodalitates permittantur, nec singularis amor, sed equalis in omnes ab omnibus ostendatur*. Et multò magis ne cum mulieribus monachus temerè congregiatur, aut colloquia texat. quod latissimè & elegantissimè probat. in quo etiam argumento feliciter versatus postea est sanctus Bonauentura, qui inter alia sic scripsit: *Non erunt spirituales, quod licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, & damnosa, ipsis tamen magis est pernicioosa, maxime quando conuersantur cum persona, quæ spiritualis videtur. nam quamuis horum principium videatur esse pu-*

Lib. 8. Eth. ca. 3.

4.
Epist. 103. ad Paulinum.

Secundus gradus.

Luc. 14.

Serm. de abdicatione rerum.

Lib. de instit. monachorum.

In cons. monast. cap. 4.

Opusculo de puritate conscientia. ca. 14.

Epist. 2.

rum, frequens tamen familiaritas domesticum est periculum, delectabile detrimentum, & malum occultū bono colore depictum. Ad hoc idē pertinet, quod S. Hieronymus Nepotiano scribit: *Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos, ac degustatos cibos, blandasq; & dulces litterulas sanctus amor non habet.* principio igitur ne in hæc retia incurramus, prævideamus diligenter. deinde in ipsis congressionibus citò sagaciterque odoremur, si quid subsit periculi, noīque ab huiusmodi amicis, si periculum deprehenditur, quanto cyus viriliterque abstrahamus, quantumcunq; in ea re vtiliter collocari opera, nobis alioquin videri possit.

Lib. 3 offic. c. 16.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis spiritualis amicitia in aliis rebus: *si necesse est* (ait S. Ambrosius) *toleremus propter amicum etiam aspera, & vt in amici aduersis patientia & tolerantia necessaria, sic in prosperis auctoritas congrua est, vt insolentiam extollentis se amici reprimat, & redarguat.* Sunt enim vt idem paulò antè scripserat: *Bona correptiones, & meliores, quàm tacita amicitia. & si lædi se putat amicus, tu tamen corripe. & si amaritudo correptionū animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis.* tolerabiliora enim sunt amici vulnera, quàm adulantium oscula. errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deseras. *Constans enim debet esse amicitia.*

Rom. 9
Hornel. 1. ad
Colos.
Philip. 1.
1. Theffal. 2.

Sed altius adhuc spectat fortitudo spiritus in amicitia Christiana. *Optabam, ait sanctus Paulus, anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Quis nam (dicit sanctus Chrysostomus) *pater optauerit filij gratia in malū esse? Et iterum: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo multò magis melius. permanere autem in carne necessarium propter vos. quæ mater mallet ista dicere, vt quæ sua ipsius sunt negligeret? & rursum audi ipsum dicentem: nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ aspectu non cordo.* Et hic quidem pater si contumelia fuerit affectus, amicitiam dirimit, illic verò non item, sed vsque ad lapidantes illos pertingit beneficiis illos afficiens. Et paulò post: *Neque tempus, neque illata iniuria, neque infamia, neque rumor, neque aliud quidpiam audebit amicitiam spiritualem, neque etiam poterit dissoluere. & vt rem istam cognoscas, lapidabatur Moyses, & tamen pro eu orabat.* Quisnam pater hoc pro lapidante se filio fecisset? *persequamur igitur istam amicitiam, quæ est ex spiritu, est enim valida & insolubilis.* Certè in his amicis, in quibus est tantum animi spiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo, si quando opus sit, se Apostolum gerere pro amicis: hoc est, vitam ipsam profundere in amici vtilitatē, quod fecisset Apostolus, si res postulasset: *Impendam, inquit, & super impendar ipse pro animabus vestris, & significauit Dominus cum dixit: Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Vel etiam seipsum hostibus tradere ad perpetuam seruitutem,

Exod. 17.

2 Corinth. 12.

Ioan. 15.

tem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret. quod fecit S. Paulinus Nolanus Episcopus.

Hæc eadem quæ de amicitie fortitudine dicta sunt, iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agrestibus, barbaris, contumeliosis, si quando in hos incurrat, tueatur, & seruet. neque enim benignè comiterque se gerere erga faciles ac suaues homines, magna virtus est. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio absumitur; tantum abest, vt verborum inclementium aura de suo statu dimoueri possit.

Tertius gradus est delectatio. sunt quippe amicitie spirituales fructus suauissimi: *Ego, inquit Apostolus, te fruor in Domino.* Et alibi: *Abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio, quoniam voluimus venire ad vos. Ego quidem Paulus semel & itorū, sed impediuit vos Satanas. quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius? vos enim estis gloria nostra, & gaudium.* Amicitia, inquit S. Ambrosius, *est solatium vitæ huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur.* Quod S. Patris dictum existimo intelligi oportere secundum sententiam Cassiani, qui distinguit *charitatem siue ἀγάπη, & affectionē siue διάθεσις, vt illa omnibus exhibeatur etiam inimicis, hæc autem paucis admodum, & his, qui vel paritate morum, vel virtutum societate connexi sunt.* Licet etiam ipsa diathesis multā in se differentiam habere videatur. de his, inquam, loquitur S. Ambrosius, nam addit postea: *Quid est enim amicus nisi consors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applies, vt vnum velū fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.*

Tertius gradus
des.
Philom.
1. Theff. 2.

Lib. 3 offic. c. 16.

Coll. 16. cap. 14.

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate sermonis. quod Domino fatentur discipuli, cum dicunt: *Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Et Salomon ait: *Lingua placabilis lignum vitæ.*

Ioan. 6.
Proverb. 15.

Primum indicium amicitie spiritualis est amare amicum in Domino, hoc est, propter Christum, nihilque propter amicum velle, nisi quod Domino probatum esse intelligimus: *Obsecrans, ait Apostolus, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos: Vides, ait S. Chrysostomus, & summo affectu desiderantem eos videre, nec sustinentem tamen id facere præter Dei placitum, sed habentē desiderium suum cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & sollicitè festinabat, sed tamen etiam si amaret, præter Dei voluntatem videre eos nolebat, quæ ipsa de-quum germana est charitas.*

Primum iudicium.
Rom. 1.
Hom. 2. in epist.
Rom.

Secundum indicium est, illam veram esse amicitiam, quæ cum vir-

Secundum iudicium.

Ibidem.

tute & obsequio in Deam est, nam vt ait S. Ambrosius: Virtus est amicitia, ea autem est cum virtute, qua coniuncta est cum obseruatione diuinorum mandatorum. Nam ait idem: Qui facit mandatum Dei, amicus est, ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus est a peccato, nec in amicitia solum, sed in vniuersa viuendi ratione. Est itaque, ait S. Chrysofomus, mendax omnis amicitia, que diuino non ligatur timore.

Homil. 25. in Matth.

Tertium indicium.

Tertium indicium est: imperfecta, & aliqua reprehensione digna illa amicitia est, quæ commodo studet suo, nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono. idcirco enim ait S. Chrysofomus: Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curiose inquireret de statu Ioannis, cum quo vt amicus diu viuere desiderabat, intempestiuum eius corrigens affectum. cum enim essent orbis terrarum curam suscepturi, sortiri etiam eos oportebat diuersas mundi partes ac regiones, in quibus disseminarent verbum Dei ad salutem animarum, non autem tanto bono mundum priuate propter diuturnum indiuiduumq; conuictum.

442. vlr.

Quartum indicium. De infest. mach.

Quartum indicium traditur a S. Basilio: Aequalis, inquit, similiq; ab omnibus tenenda aduersus cunctos charitas est: vnicuique autem separatim pro cuiusq; deoro honos habendus. in his autem, quos hoc modo charitas coniunxerit, ac copularit ad maioris amoris cumulam conciliandum, nihilo plus momenti adserit naturalis sanguinis necessitudo, neq; si aliquis quidem frater alicuius germanus sit, filiusve, aut filia, huic maiorem charitatem, quam ceteris consanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiusmodi naturam sequitur, is plane declarat se ipsum nondum ex toto a naturali defecisse affectu, sed adhuc regi carnis imperi.

Signa autem deprauati spiritualis amoris explicantur copiose a S. Bonauentura in opere de processu religionis tract. 6. cap. 15.

De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA beneficentia liberalitas & eleemosyna virtutes & actiones, sunt inter se maximè coniugatae, ideoq; non sunt tractatione separanda. Misericordia est & passio sensus humani, & actio voluntatis. hec virtus est illam regens: Seruit enim rationi, vt S. Augustinus ait, quando ita prabetur misericordia, vt conseruetur iustitia, siue cum indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur penitenti. Definitur a S. Gregorio Nysseno: Voluntaria tristitia, qua constat ob incommoda aliena.

Lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5. Lib. de beati- tudinibus.

Beneficentia verò est actio quædam externa charitatis & beneuolentia internæ, qua secundum Apostolum: Operari debemus bonum ad Galat. Sic omnes, maximè autem ad domesticos fidei, & ad alios quoscumque nobis aliquo vinculo colligatos, non est igitur virtus à charitate diuisa.

Liberalitas verò vt scribit S. Thomas: Spectat bonum dupliciter, vno modo primò & per se, alio modo ex consequenti: primò quidem & per se tendit ad ordinandam propriam affectionem circa passionem pecuniarum, & vsus, quare (vt idem antea) propinqua materia liberalitatis sunt interiores passionis, secundum quas homo afficitur circa pecunias, & ideo ad liberalitatem pertinet præcipue, vt homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam non prohibeatur a quacunque debito vsu eius. Alio modo ex consequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bonum, & secundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non est amarius pecunia, sequitur, quod de facili vtatur ea, & ad seipsum, & ad vtilitatem aliorum, & ad honorem Dei.

Ad has virtutes pertinet eleemosyna, vt actio earum celeberrima: Est enim, vt ait S. Chrysofomus, eleemosyna, non dare opes, sed cum misericordia illas dare. Quid est, ait S. Augustinus, facite eleemosynam? facite misericordiam.

Homil. 13. in 2. Cor. Ser. 30. de Gen. bis Domini. Primus gradus. Primum incitamentum. Lib. 1. off. c. 11.

Primus gradus eius est propositum miserendi, benefaciendi, & liberalitatem exercendi, ad quod innumera sunt, quæ mouent hominis animum. Primum misericordia (ait sanctus Ambrosius) perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem, nihil tam commendat Christianam animam, quam misericordia. & Dominus: Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est, vt sitis filij patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Et Ecclesia prædicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonstrare, quam misericordiam, qua hominibus benefacit, præsertim peccata condonando.

Secundum est Christi Domini exemplum, qui plenus miseratio- ne pertransit benefaciendo, qui & aliquando dixit: Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Quare meritò S. Gregorius Nazianzenus: Nihil tam diuinum homo habet, quam de aliis bene mereri. Et S. Chrysofomus auctor est: Melius est artem dandi eleemosynam scire, quam esse Regem, & diadema coronari.

Secundum incitamentum. Actus. 10. Matth. 12. Orat. de pauperum amore.

Tertium est misericordiam coniunctam cum beneficentia plurimum valere ad peccatorum relaxationem. Peccata tua eleemosynis redime, dicit Daniel, & Angelus apud Tobiam: Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, que purgat peccata. Quam rem patres vno ore, consensuque mirifice exaggerat. S. Augustinus appellat illam secundum baptismum: quia scriptum est: sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum, & idem

Tertium incitamentum. Hom. 33. ad pop. Daniel. 4. Tob. 12. Eccles. 3. Serm. 76. de tempore.

Bene-

ait,

ait, eam esse sacrificium Christiani. quod sanè ex Apostolo acceptum est, cum scribit: Beneficentia, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hosti promeretur Deus. quæ omnia sic intelligi oportere, docet S. Thomas. Actus, inquit, misericordiae operatur circa peccatum per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem. vel operatur per modum preparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest precedere iustificationem, vel etiam concurrere ad iustificationem simul cum virtutibus quibusdam, vt, verbi gratia, charitatis, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi. Et quoniam S. Ambrosius laudans misericordiam dicit: Omnem summam disciplina Christiane in misericordia, & pietate esse, quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur sine dubio vuluabit, sed non peribit. Idem sanctus Doctor, alibi exponit, vt qui huiusmodi est, liberetur à perditione aeterna, in quantum disponitur per huiusmodi opera ad hoc, quod gratiam consequatur, per quam poeniteat, & in quantum per huiusmodi opera satisfacit delibrico carnis commisso. non autem ita, quod si in eo perseveret vsque ad mortem per pietatis opera liberetur.

Solent etiam eleemosynæ piis & sanctis viris distributæ conciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorandum Deum, vt propitiùs sit peccatis nostris, itaque impetrare aliquando peccatoribus donum poenitentiae, per quam etiam culpa remittatur. quem vnicum modum quibusdam esse ad salutem reliquum, colligit sanctus Augustinus ex illis Domini verbis: Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Est itaque, inquit, quidam vitae modus, nec tam mala vt his, qui eam viuunt nihil proficit ad capeffendum regnum caelorum largitas eleemosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula aeterna suscipiant; nec tam bona, vt ad tantam beatitudinem adipiscendam eù ipsa sufficiat, nisi eorum meritis, quos amicos fecerint, misericordiam consequantur.

Quartum est, vtilem esse misericordiam multis aliis nominibus. certè à Chrysofomo vocatur ars omnium artium quaestuosissima. prodest ad aeternam vitam, nam: Disperfit, dedit pauperibus, iustitiae eius manet in seculum seculi. prodest in hac vita ad virtutem comparandam. Idem sanctus Chrysofomus: Magnum est & pulchrum, & pretiosum eleemosyna, donum est magnum, immo verò magnum bonum, si pecunias contemnere discamus, alia quoq; discemus. Dans eleemosynas sicut oportet dare, discit aspernari diuitias, qui pecunias didicit aspernari malorum radicem excidit. itaque non minus accipit, quam praestat beneficium, non eo solùm quod retributio sit eleemosynae reposita, verùm & quod anima fiat sapiens, alta & diues. discit enim non admirari pecunias neque aurum. hoc autem instructa mente maximum in caelum ascendendi principium accepit, & innumeras contentionis, litis, inuidiae, ac tristitiae suscipit occasiones.

Quid.

Quid verò comodi adferat eleemosyna aut misericordia iis, in quorum beneficium exercetur, clarius est, quam vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet quintò ad misericordiam & beneficentiam natura: Habemus, ait S. Chrysofomus, aliquid ad misericordiam inclinatum, à natura. & propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos cum videmus, lachrymas impendimus. & super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo. magnum enim homo & pretiosum vir misericors. itaq; nisi hoc habeat, desit esse homo. Discamus itaque misericordes esse, maxime quod nos multa indigemus misericordiae.

Accedit sextò, diuites dispensatores esse bonorum à Deo constitutos potius quam Dominos, quod idem S. Pater latè probat, & alij.

Denique praecipuum diuinum est, & vt ait S. Cyprianus: Ita frequens inter Christi praeccepta, vt nihil crebrius mandet, quam vt insistamus eleemosynis dandis, nec terrenis possessionibus incubemus, sed caelestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, quae possidetis, & date eleemosynam. Et iterum: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa, quae habes, & da pauperibus. & vendidit vniuersa quae habuit, & emit eam. deniq; Abrahama filios dicit, quos iuuandis alendisq; pauperibus operarios cernit. Dandum autem est de eo, quod superest. quod quomodo intelligendum sit, ad theologum spectat exponere.

Secundus gradus est fortitudo. quam inesse animae liberalitati dedita testatur S. Chrysofomus: Anima quae sic pacitur omni superior est morbo, omni fame, omni intemperie, & aegritudine. nullus illam poterit rapere. sed sicut adamantinum corpus nec ferrum cadere valet, nec aliud quidpiant, ita & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest. hoc autem duabus ex causis accidit. Prior est Dei optimi maximi cura & protectio, qua eam à paupertate, à praedatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, & ab alia quauis iniuria tutam illaefamque seruat. Posterior est ipsa liberalitatis vis atque natura, quae corrigit affectionem erga diuitias immoderatam, redditq; animum hominis longè superiorem rebus facultatibusque terrenis. qua in re seipsum egregie vincat homo necesse est: nec id consequitur liberalis nisi abnegatione laboriosa atq; diuturna: In hac eleemosyna consuetudine nos ipsos constituamus, ait S. Chrysofomus, quot opus erat nobis laboribus, vt hoc remedium inueniretur? ac si diceret magnis, quibus tamen perfungi deberemus, vt rem tantam assequeremur.

Quid? quod beneficium dare, vt ait Seneca, virtutis est, & turpissimum est, id causa vilius alterius rei dare. Ad hoc autem quis neget requiri abnegationem spei, & retributionis? loquimur autem de humana retri-

Pp butione.

Quintum incitamentum. Homil. 33. ad populum.

Sextum incitamentum.

Homil. 34. ad populum.

Septimum incitamentum.

Serm. de eleemosyna.

Luc. 12.

Matth. 6.

Matth. 19.

Matth. 13.

Luc. 19.

Secundus gradus.

Homil. 25. in Alt.

Prima causa.

Secunda causa.

Homil. 36. ad populum.

Lib. 4. de benef. cap. 3.

Quartum incitamentum.

Hom. 33. ad pop.

Isai. 111.

Hom. 36. ad pop.

Lib. 21. de cin.

Dei, cap. 27.

Luc. 16.

1. Tim. 4.

2. 2. 9. 154. art. 5.

2. ad 5.

Hom. 29. lib. 50.
hom.
Hebr. 13.
1. 2. 9. 113. art. 4.
ad 1.

Lib. 1. de be-
nef. cap. 1.

butione. præterea permanere in dandis beneficiis etiam ingratissimis, & id etiam quando male cessit, & esse aduersus experimenta pertinaces, ut idem ait, liberalitatis est, & magna fortitudinis.

At verò quàm magni animi & de seipso triumphantis est, versari assidue inter pauperes, pannosos, ægros, in carceribus, in xenodochiis, morientibus assistere, sepulturæ mandare corpora mortuorum? Quantæ patientiæ, & charitatis à tyrannide infidelium Turcarum, & hæreticorum redimere captiuos, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro incolumitate & salute aliorum Deum orare, afflictos consolari, iniurias illatas fortiter tolerare, ac condonare? Certè Apostolus sic loquitur: *Debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere.* Et: *Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Et: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.*

Tertius gradus

Eccles. 35.

Psal. 117.

2. Corin. 9.

Rom. 12.

Primum inci-

tamentum.

Serm. 81.

2.

In oratione de

pauperum

amore

Lib. 1. de be-

nef. cap. 6.

Lib. 2. cap. 1.

Homil. 34. ad

populum.

I. cor. 12.

2. Corin. 8.

3.

Serm. 1. de col-

lectis.

Matth. 25.

Primum in-

dicium.

Lib. 2. de be-

nef. cap. 11.

Tertius gradus est delectatio: In omni dato, ait Salomon, hilarum fac vultum tuum. Et David: iucundus homo, qui miseretur, & commodat. Apostolus denique: *Hilarem datorem diligit Deus.* Et: *Qui miseretur in hilaritate.*

Hoc gaudium pariunt hæc. primum dicitur à S. Ambrosio: *Nonne te oportebat gratias agere Deo, exultare & letari, quod non ipse mendicans alienas circui fores, sed alij ante tuas ianuas sedent à te misericordiam postulantem?* Deinde illud S. Gregorij Nazianzeni: *Beneficij gratia promptitudine, & celeritate congeminatur.* Sanè Seneca sic definit beneficium: *Beneuola actio tribuens gaudium, capiensq; tribuendo, in id quod facit prona & spontè parata.* Et postea docens quemadmodum dandum sit beneficium: *Ante omnia, inquit, libenter, citò, & sine vlla hesitatione.* Et S. Chrysostomus: *Eleemosyna magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantium promptitudine. & propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus est acceptabilis, & quæ duo minuta erogauit, ut discamus, quod Deus vbiq; mentem requirit.* Et Apostolus: *si voluntas prompta est, accepta est secundum id quod habet.* Postremò illud S. Leonis Papæ: *Prompta ergo & facilis dilectissimi apud nos largitas esse debet, si credimus, sibi vnumquemq; id præstare quod indigentibus tribuit.* Thesaurum enim suum condidit in cælo, qui Christum pascit in paupere. Et verò quem non inflammet ad promptè alacriterque benefaciendum illud: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis?*

Indicia liberalitatis perfectæ sunt multa. duo adfero: Vnum est dati beneficij obliuisci, si fieri potest, aut saltem illud non commemorare: *Qui dedit beneficium, ait Seneca, taceat: narret, qui accepit.*

Alterum.

Alterum. Est magnæ christianæque liberalitatis, non solum seipsum spoliare facultatum suarum fructibus, sed etiam facultatibus ipsis propter Christum. nam in animi præparatione & promptitudine aiunt Theologi virtus hæc sana saluaque est tota, si defit tribuendi facultas, & nihil sibi ad Christi imitationem retinuisse maxima liberalitas est. denique Hedibæ scribit S. Hieronymus: *Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignatus? fac quod fecerunt Apostoli. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudam solamq; crucem nudam sequaris, & sola.*

Secundum in-

dicium.

Epist. 150. q. 1.

De Fortitudine.

CAPUT XXIX.

SANCIVS Augustinus sic definit fortitudinem, *quæ omnia incommoda, & damna rerum non in nostra potestate constitutarum contemnimus.* Accuratius Theologi, est virtus animi, qua labores mortisq; pericula constantè suscipiuntur, & perferuntur. Fortitudinis proprium est timorè ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem constantem in consiliis ritè susceptis ad pericula etiam mortis promptum, ad mala quæque etiam grauissima toleranda paratum efficere. eius duo sunt potissima officia. Primum & potius sustinere aut pati, secundum adire, aut aggredi.

Lib. 1. de lib.

arb. cap. 3.

Primus gradus est propositum. Ad hoc inducunt multa. primum quia virtus est ex cardinalibus vna, & cui meritò tertius debetur locus. si quidem cum rationem prudentia moderetur, iustitia verò rationis ordinem ac regulam in res humanas inducat, & distribuatur, ad fortitudinem & temperantiam pertinet tantum bonum vbi semel introductum est, seruare & custodire. id præstat temperantia, reprimens sensuum voluptates, fortitudo verò compefcens timorem mortis, & roborans animū aduersus corporis dolores, quod sanè superat temperantiæ munus. nam timor mortis acrius multò pugnat contra rationem, quàm voluptas: & ut scribit S. Augustinus: *Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quàm affectet voluptatem.* namque videmus, & immensissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu.

Primum gra-

duum.

Primum inci-

tamentum.

Lib. 83. q. 9.

quæst. 36.

Secundum, quia sacra literæ ad fortitudinem nos inuitant. S. Petrus: *Timorem eorum ne timueritis, neq; conturbemini.* S. Paulus: *Fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper.* David: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Immò est Domini præceptus: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*

Secundum in-

dicium.

1. Pet. 3.

1. Corin. 4.

Psal. 30.

Matth. 10.

Tertium inci-
tamentum.

1. Pet. 3.

Tertium quia fortitudinis usus est magni apud Deum meriti. Sanctus Petrus: *Hac est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias patiens iniuste; Quae est enim gloria si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si bene facientes patienter sustinetis, haec est gratia apud Deum.*

Quartum inci-
tamentum.

Quartum est exemplum Christi, propterea enim addit princeps Apostolorum. *In hoc vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius, exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem passionis suae tempore, ut cum procedit obuiam inimicis eum ad necem quaerentibus, cum taceret dum vinculis constringitur, dum illuditur, dum caeditur, dum crucifigitur, immo & dum clamans voce magna emittit spiritum.*

Secundus gra-
dus.

Lib. 2. Eth. c. 4.

Secundus gradus est ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas. si quidem, ut ait Aristoteles: *Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari.* quare fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus, ut propterea a singulis supra exegerimus secundo loco in vnaquaque fortitudinis propriae gradum. is etiam & multo magis in ipsa fortitudine reperitur. efficitque ut actio cui alioquin per se id conuenit, accedente hac communi proprietate virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & penè dixerim insuperabilis. S. Ambrosius: *Præclara, inquit, fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obstruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu, & legionibus succincti communem cum multum victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quam insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes non expavit leones? fremebant bestia, & ille epulabatur.*

Lib. 1. offe. c. 35.

Huius autem præclarissimae actionis partes exponunt patres, præfertim verò S. Ambrosius, & S. Prosper. illius haec sunt verba: *Non est mediocris, nec discretæ à ceteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, sed quæ sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quæ inexpiabili praelio aduersus omnia vitia decernat, inuicta ad labores fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat, nec ut dicitur, Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effeminat.*

Lib. 1. offe. c. 39.

Lib. 3. de vita
contempl. c. 20.

Quia verò actio hæc vires humanas maximè superat, S. Prosper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Christianæ vis. nempe vni Deo: *Sed hæc, inquit, animi fortitudo, ab illo est nobis, cui cum Prophetæ cantamus: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. fortitudo nostra est, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, ut animi nostrum, nec blanda dissoluant, nec aduersa deiiciant, & tunc laus nostra Dominus sit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is*

Isaia 12.

ergo

ergo cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desideriis cedit, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat, non eum pecunie amor addicat, non acerbitas passionum, damnorumque subiiciat. sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas incorrupta, ut ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo displiceat, quicquid pretiosum videtur esse, vilescat: quicquid nitidum, futurorum contemplatione fordescat, nec ab his, quæ iam per gratiam elisit, se patiatur elidi: quia & turpius videtur animum ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil eis profit aliqua superasse, si alicui quod neglexerit superare, subiaceat: quando non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculisque claruerit, aut frenandis voluptatibus ac domandis insisterit: sed ille magnus, ille sublimis, ille potens atque dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitij rebellare, aut dominari permiserit. modò absit ignauia, ne nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitiosa, ne nobis hoc quod per Dei gratiam possumus, adscribamus. animi fortitudo tam desperandi ignauiam debet excutere, quam iactantiae contraire.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis sustinere, inquam & aggredi, præcipuum est sustinere, ut ait Aristoteles, cuius rei tres causas reddit S. Thomas; Prima est, quia toleramus valètiorem nobis, inuadimus, quem saltem putamus fore debiliorem. Secunda est, quia ferendo incumbentia iam mala sentimus, inuadendo adhuc futura præuidemus. Tertia est, quia in puncto temporis inuadimus, non nisi aliquo temporis intervallo sustinemus. Certè non sine causa vna ex beatitudinibus Christi Domini doctrina celebratis, est pati persecutionem propter iustitiam. & certum est, voluntatis & amoris proprii in patiando minimam aut nullam suspicionem subesse, maximam in inuadendo. & quanquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen aduersus mortis pericula, timorefque. quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præstanti, qualis est fortitudo.

Tertius gradus est delectatio. S. Augustinus accommodans quatuor fluuiis paradisi quatuor cardinales virtutes; *Flumen quod alluit Æthiopiæ calidam ac feruentem regionem, dicit significare fortitudinem, calore actionis alacrem atque impigram.* Certè si de fortitudine viri Christiani loquamur, ut loquimur, alacritatem illi etiam suam inesse negandum non est, quandoquidem ea ab eodem patre sic alibi describitur, ut sit amor omnia propter Deum facile perferens. Quod si Aristoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers fit vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis positus, non autè de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipsamet actio-

Lib. 3. Ethicor.
cap. 9.

22. quæst. 123.
artic. 6.

Prima causa.

2.

3.

Tertius gra-
dus.

Lib. 2. de Gen-
contra Mani-
chos, cap. 10.

Lib. 2. de mori-
bus Eccles. Ca-
thol. cap. 15.

Lib. 3. Ethicor.
cap. 9.

2. Machab. 6.

22. quæst. 124.
artic. 8.

ne fortitudinis, cuius vi cognoscit vir fortis se dolores vitamque cō-
temnere propter virtutē, quod multò maximè propriū est Christiane
fortitudinis, qualis fuit illius viri fortissimi Eleazari, qui cum Deo a-
gens: *Diros, aiebat, corporis sustineo dolores, secundum animam verò propter
timorem tuum libenter hæc patior.* Immodò auctor est S. Thomas, & testata
res est apud historicos sacros, eo ipso tempore Dei gratiam aliquan-
do adeò copiosam mentes martyrum perfundere, vt ne percipiatur
quidem ab illis sensus doloris, quia dum corpore torquetur, animo
sic abstrahuntur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & affli-
ctionem penè absorbeat diuina illa voluptas.

Astor. 5.

Coloss. 3.

Magnam sanè lætitiā adfert proficientis animo iniuriæ propter
Christum tolerantia. Siquidem *ibant gaudentes Apostoli à conspectu concilij,
quonia digni habitū sunt pro nomine IESV contumeliā pati.* nec non la-
bores omnes ac cruciatus eiusdem nomine suscepti: *Gaudeo, ait Apo-
stolus, in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in
carne mea.*

Oritur primo.
Rom. 5.

2.

Serm. 61. in
Cantis.

3.

Oritur autem hoc spirituale gaudium in martyribus præsertim,
vel ex magna spe maximi præmij, quod expectant. Siquidem *opera-
tur probatio spes, spes autem non confundit:* vel ex cōtemplatione eorum,
quæ Christus Dominus pro nobis acerbissima tulit, vt propterea S.
Bernardus dixerit: *Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero
corpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, sed & alacriter sacrum è carne
sua circumspicere ebullire cruore, quod tunc fit in tuto anima martyris, nempe in
visceribus, & vulneribus IESV:* vel denique quòd vt dicebamus paulò
antè, Deus supernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut
Angelum aliquem ad martyris solatium submittendo, aut etiam in-
terdum seipsum coram martyre benignissimè sistendo, vt ne dum
dolorem sentiat martyr, sed præ Christi amore, & virtutis lætitiā vix
apud se sit.

Indicium pri-
mum.

Indicia fortitudinis sunt hæc. primum ita se habere ad passiones
quæ illi sunt veluti ministræ, vt eas prorsus habeat in potestate, nec
tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipsa regat, & modere-
tur ad nutum, vtitur enim ira fortis in aduendis periculis, sed vt in-
strumento, & quasi mancipio, non autem domino, nec ea turbatur
eius ratio, sed inflammatur affectus, atque hic est ille *sapiens*, celebra-
tus à Salomone, tanquam *melior viro forti, & qui animo suo dominetur.* ad-
hibet etiam timorem vir fortis in sustinendo, & quasi præstolando,
non sibi ab alio iniectum, sed quem sibi ipse prudenter incutit, vt eo
ad cunctationem qua seipsum ad patientiam instruit, vtiliter vratur.

Lib. 1. cap. 16.
de ira.

Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vt potè Stoicus, omnes
animi

animi affectiones etiam moderatas morbos esse, scripsit *rationem ho-
minis per se ipsam ad res gerendas satis esse, & stultum esse, hæc ab iracundia pete-
re præsidium.* vt quid enim naturæ passiones inferuisset optimus arti-
fex naturæ Deus, si nunquam non abuti illis oporteret? aut quæ de-
mum vis rationis humanæ foret, si earum motibus præesse posset nū-
quam? aut non eas iniecto quasi fræno ad arbitrium suum modera-
ri, vtilitatemq; cōvertere? sapientius David; *Irascimini & nolite pecca-* *Psal. 4*
re. Et: *Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, & in matutino tamen* *Psal. 100.*
interficiebam omnes peccatores terre. Et S. Iacobus, cum præcipit, vt vir
Christianus sit *tardus ad iram.* hoc est, non præceps & ardens, ac sine
ratione, sed tarditate considerationis iram sensim rationi subiiciens,
sicque eam ad actiones virtutis adhibens.

Secundum indicium Christianæ fortitudinis est martyrij pro *Secundum in-
Christo obeundi desiderium, si sese offerret occasio, aut verò eius ip-
sius occasionis incensa cupiditas, qualis fuit in beatis illis viris Fran-
cisco & Antonio eius alumno, & multò antè in S. Andrea Apostolo,
qui cum venisset in conspectum crucis, quæ sibi ad vltimum suppli-
cium parata erat: O crux, inquit, diu desiderata, & iam concupiscenti animo
preparata.* Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum
datus erat intuens; *Scio, inquit, quid mihi proficit, iam incipio Christi discipu-
lus esse.* Et in S. Laurentio, qui magistrum ad mortem rapi videns; *Quòd,
ait, sacerdos sine ministro properas?* est enim martyrium princeps actio-
num omnium, quæ à fortitudine promanant. quare ardens eius de-
siderium non potest in hominis animo procreari, nisi virtute incen-
sæ fortitudinis ac feruidæ charitatis. sanè *hoc ipsum votum in martyrium est.* *Homil. in Psal.
96.*
S. Chrysostomo.

Tertium indicium est propensa voluntas ad imminentiā pericula *Tertium indi-
præmeditanda, & ea præcipuè, ad quæ propulsanda magna animi for-
titudine opus est. nam vt periculosum est cogitatione versare alia
quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia cō-
iuncta sunt, propterea quòd illa ipsa cogitatio vix culpa caret, certè
periculo proxima est: sic laudandi sunt illi, qui assidua vehementiq;
præmeditatione futurorum malorum, sese comparant ad ea feren-
da, cum adueniunt. siquidem fortitudo virtus est, quæ spontè si tem-
pus ferat, hæc ipsam curam suscipit. nempe vt scribit S. Gregorius,
iacula quæ præuidentur, minus feriunt.* *Homil. 35. in
Euangel.*

Quartum fortitudinis indicium est viriliter ferre, quæ repente, &
ex improviso accidunt mala. nam vt ait Aristoteles; *In repentinis peri-
culis maximè apparet fortitudinis habitus.* perspicuum enim est maximè
roboratam in animo fortitudinem esse, cum subitis calamitatibus
minimè

Quartum in-
dicium.
Lib. 3. Ethic.
cap. 8.

Cicero Tuscul.
quæst. lib. 3.

minimè mouetur. præsertim cum vt ait ille: *Omnia subita videantur maiorâ, quia quanta sunt, quæ accidunt, considerandi spatium non datur.*

De Magnanimitate Christiana.

CAPVT XXX.

Lib. 4. Ethic.
cap. 3.

MAGNANIMITAS est Aristoteli virtus, quæ versatur circa res magnas, quas comitatur honor magnus. quare de sententia Aristotelis magnanimus vir vtrûq; spectat, & virtutis actionem insignè, & honorem, qui huiusmodi actioni debetur. S. Bonauentura sic scribit quodam loco: *Notandum, quod Philosophus dicit, quod magnanimus est in appetitu honoris. sed quicquid dicat ipse, hoc non docet veritas, nisi cum honor est æternorum.* rem hanc acutissimè vt omnia definiuit S. Thomas, qui sic habet: *Qui contemnunt honores, vt pro eis adipiscendis nihil inconueniens faciant, nec eos nimis appetentur, laudabiles sunt. si quis autem hoc modo contemneret honores, quod non curaret facere ea, quæ sunt digna honore, hoc vituperabile esset. & hoc modo magnanimitas est circa honores, vt videlicet studeat facere ea, quæ sunt honore digna, non tamen sic, vt pro magno estimet humanum honorem.* Ex quibus verbis illud efficitur aperte, magnanimum occupari in iis rebus, quæ honore dignæ sunt, honorem autem per seipsum non quærere, immò nec humanum honorem magnificere. quæ in re propriè magno animo est, hoc est, longè superiore humani honoris aura.

Lib. super Gen.
de luminar.
Eccles. Serm. 5.
2.2. quæst. 129.
art. 1. ad 3.

Artic. 2. ad 3.

Alia etiam ratione à calumniâ liberare sententiam Aristotelis nititur S. Thomas: *Magnanimus, inquit, intendit magnos honores, sicut quibus est dignus, vel etiam minores his, quibus est dignus. quia scilicet virtus non potest sufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo, & ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et similiter de honorationibus non frangitur, sed eas contemnit, vt potè quas reputat sibi indignè adferri.* quo loco videtur eandem doctrinam tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiam si vulgaris, & vilis sit, qualis est humanus, quem magnanimus ad Christi normâ institutus non vult haberi sibi, nisi referatur ad eum, quem virtuti decernit Deus. hunc ille appellabat *honorem æternorum*, hoc est, ad futuram æternitatem suo iam modo pertinentem. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per se non spectare nisi magna virtutum omnium officia, actionesque, quamuis harum comes sit etiam magnus honor.

Et sanè

Et sanè sancti Patres hanc magnanimitatem agnoscunt non aliam. S. Gregorius: *Magnus est, qui æterna concupiscit.* S. Hieronymus: *Is vere & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cœno-*
bio infirmitates fratrum aequali magnanimitate sustentat. S. Chryostomus magnanimitatem liberalitatem vocat. postea hoc idem nomen aliarum virtutum officii tribuens ait; *qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magna esset anima? qui insumit vbi opus est, pecuniam, hic magnanimus est. magna enim reuera anima est, si affectioni non seruit, quæque nihil putet esse pecunias. dispensans igitur, vt oportet, magni animi frater est. ne magnanimum vocemus eum, qui simpliciter erogat, sed qui erogat, vt oportet. quanta diues ille insumpsit, qui induebatur bissum & purpuram, sed non erat magnanimus, anima enim eius crudelitate vexabatur, & à variis voluptatibus. magnanimus erat Abraham in pauperibus suscipiendis multa insumens, & vbi oportebat, non solum non opibus, sed ne anima quidem sua parcebat, & alia similia, quæ in eandem sententiam ibidem addit.* S. Basilius: *Nos, inquit, neque diuitias, neque honores, neque regnum ipsum, neque quicquid mundanorum magnum quispiam dixerit, magni estimamus, sed vires omnes animi ad futuræ vitæ preparationem intendimus.*

Lib. 5. moral.
cap. 34.
Lib. 1. in la-
ment. Hierem.
cap. 3.
Homil. 48. in
Acta Apost.

Genes. 18.

Orationes ad
Iuuenes.

Sit igitur primus gradus Christianæ magnanimitatis honore humano contempto velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione. & quidem de posthabendo honore terreno sic habet S. Augustinus: *Quod si peruersitas seculi admitteret, vt honoratiores essent quique meliores, nec sic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius est ponderis sumus. Sed vt amur etiam in his rebus beneficio Domini Dei nostri, consideremus quanta contempserint, quæ pertulerint, quas cupiditates subegerint pro humana gloria, qui eam tanquã mercèdè talium virtutum accipere meruerunt, & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam superbiam. vt cum illa ciuitas, in qua nobis regnare permissum est, tantum ab hac distet, quantum distat cælum à terra, à temporali latitia vitæ æternæ, ab inanibus laudibus solida gloria, à societate mortalium societas Angelorum, à lumine solis & lunæ lumen eius, qui fecit solem, & lunam; nihil sibi magnum fecisse videantur tantæ patriæ ciues, si pro illa adipiscenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua sustinuerint, cum illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint, tanta perpepsi sint.*

Primus gra-
dus.

Lib. 5. de ciuit.
Dei, cap. 17.

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum aggrediendumque magna ad finem ante dictum, est maximum præmium paratum magnis actionibus. hoc autem non solum est æterna felicitas, quæ nihil secundum Deum maius excogitari potest, immo præ magnitudine, nec cogitari potest, quia *nec in cor hominis ascendit, sed etiam ipsa ratio consequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expedite*

Primum inci-
pamentum.

dite absque graui dæmonum pugna in ipso mortis articulo. viris enim magnis appropinquante morte vix negotium facessit diabolus, quod eos longè superiores viribus esse animaduertit. sed nec eos diu ignis purgatorius detinet, quia magnis & assiduis magnarum virtutum officiis, magnisque pro Christo passionibus, quasi per ignem illis omnes peccatorum suorum sordes ac vitia excocta iam sunt. quod tradit S. Gregorius: *Magna promissit qui magna precipiendo docuit: vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe est soli Domino seruire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere: sed ò quam maximum in huius vitæ transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in viâ horribilitates cernere, contrarietates obiectiuum nullas inuenire, æternas poenas euadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam sæculi lucem perdere, sed repente ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. audiant ergo, audiant, qui de manu Philistinum liberari desiderant, præparate corda vestra Domino, seruite illi soli.*

Secundum incitamentum.

Hierem. 10.

Psal. 47.

Psal. 76.

Psal. 146.

Psal. 102.

Lucæ 12.

Psal. 85.

Psal. 30.

Tertium incitamentum.

Psal. 50.

Sapient. 12.

Secundum autem quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeundas, est ipsemet Deus cui famulamur. siquidem *magnus es tu*, vt ait Propheta Hieremias, & Dauid: *Magnus Dominus & laudabilis nimis. Quis Deus magnus, sicut Deus noster?* Magnos igitur virtute, & sanctitate eos oportet esse, qui ad eò magno Domino seruiunt. Nec solum magnus Dominus; sed magna virtus eius. Nec est, qui iure dicere non possit; *Fecit mihi magna qui potens est.* Et vt omittamus alia, magna in remissione peccatorum, qua *redimit de interitu vitam nostram.* magna in promissione præmij. nam *complacuit patri vestro dare vobis regnum.* magna in assiduis magnisque gratiæ suæ subsidiis, quæ nobis submittit in rebus aduersis; *Magna enim est*, ait Dauid, *miserisordia tua super me,* magna in solatiis, quibus nos mulcet in rebus prosperis, scribit enim idem; *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timoribus te, perfecisti eum, qui sperant in te?*

Tertium est admirabilis benignitas Dei erga nos, non solum parcendo, miserando, & subueniendo demonstrata, sed etiam dum tolerat nos, cum in illum peccando arrogantes sumus, dum ita se gerit dissimulando, & patienter ferendo quæ in illum quotidie scelera committimus, ac si nihil ad ipsum illa pertineret iniuria, quæ tamen aduersus ipsum inprimis infertur. quippe *illi soli peccamus, & malum coram illo facimus.* dum denique expectans ad penitentiam ita nos humanè & liberaliter tractat, ac si filij illi charissimi permanissemus semper. adde etiam si vis honorificè sic agit nobiscum Deus, vt scripserit Salomon: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicis, & cum magna reuerentia disponis nos.*

Quar-

Quartum est. quia homo creatus est propter Deum, tanquam propter finem, & hoc quid præclarior? quid excellentior? factusque propterea est *ad imaginem & similitudinem Dei.* hoc est, vt ait S. Augustinus, *Dei capax.* non ascendit autem tam altè animus hominis, nisi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio subleuatus. his igitur informetur, has sibi comparet necesse est; quod consequitur nunquam, nisi in vsu virtutum spectet vnus cuiusque summum. Et sanè si in aliis rebus non contenti secundis optamus, & quærimus prima, cur non id faciamus etiam in iis, quæ sola veraque bona sunt, quales sunt animi virtutes?

Quintum est consideratio diuinæ liberalitatis in homines, maxime autem Christi Domini. nam & pater *pro nobis omnibus tradidit illum,* & ipse *ex inaniuit semetipsum pro nobis factus obediens vsque ad mortem crucis.* Ecclesiam locupletauit thesauris inexhaustis meritorum suorum: & abiurus in cælum seipsum reliquit in hominis cibum & potum in sacrosancto diuinoque illo inuento, Eucharistiæ inquæ mysterio. hanc liberalitatem imitari quomodo possumus, nisi nosmetipsos totos illiconsecrando, & conferendo quantum in nobis est roboris animi neruorumque ad eum quam proximè possumus imitandum? certe inuitat ille nos, cum ait; *Estote perfecti, & discite à me.*

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Domini in homines deriuauit: *agnosce*, ait S. Leo, *ò Christiane dignitatem tuam, & diuina consors factus natura, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire.*

Sit secundus gradus huiusce magnanimitatis Christianæ quoddam quasi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis in dies maiora ad Dei gloriam, & hominum salutem, cuius rei illustrissimum exemplum est Apostoli Pauli historia, vitæque vniuersa. notior est, quam vt à me debeat explicari. legantur quæ ipse scribit ad Corinthios præsertim. his cum dixisset: *In carceribus abundantius, in plagis supra modum,* in mortibus frequenter, ac si nihil vel fecisset, vel dixisset, addit: *Ego autem impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris.* Verè ait S. Chrysostomus: *Magna animæ est suam despicere quietem, & curare alienam, qui non sibi ipsis sufficiunt solis; sed etiam aliis merito maiores sunt.*

Verum hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum cum quo conscientia puritate, & gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit, audetque, vt plus satis videri possit his, qui in hac virtute adhuc sunt inexercitati. tractat hunc locum S. Bernardus: *verò magni patrisfamilias, seu regie maiestatis schema apparere existimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori spiritus libertate, & puritate conscientia ma-*

Quæ

gnani-

gnanimiores facti consueverunt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi ferretiora penetrare, & apprehendere sublimiora, & tentare perfectiora non modo sensuum, sed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inveniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem: nec est omnino in omnibus apotheca sapientia, à quo Deus scientiarum Dominus arcendos censeat cupidos veritatis, vanitatis non conficios. Talis erat Moyses, qui audebat dicere Deo: si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Talis Philippus, qui sibi & suis condiscipulis patrem postulabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tangeret vulnus, & fossam latus, credere recusabat. pusilla fides, sed de magnitudine animi, miro modo descendens. Talis quoque Dauid, qui & ipse dicebat Deo: Tibi dixit cor meum, exquiescit in te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Tales itaque magna audent, quoniam magni sunt, & quæ audent, obtinent iuxta verbum promissionis ad ipsos, quod est istiusmodi: Quemcumque locum calcauerit pes vester, vester erit. Magna siquidem fides magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, eatenus possidebis. Et paulò post: Istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cum eis.

Sed non solum erga Deum magnanimitas exercenda, nec solum erga homines eos liberaliter tractando, sed etiam inuictum se præbendo aduersus eas iniurias calamitatesque, quæ nobis ab hominibus impendent. ad quam rem plurimum iuuat proficientem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidat, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipso tempore, quo iam adfuerunt. explicat id Seneca eleganter: Omnia, ait, leuiores accidunt expectantibus. quod quisque honestior genere, fama, patrimonio est, hoc se fortius gerat: memor in prima acie altos ordines stare. contumelias, & verba probrosa, & ignominias, & cetera de honestamentis velut clamorem hostium ferat, & longinquatela, & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia. iniurias vero vt vulnera alia armis, alia pectori infixis, non deiectus, ne motus quidem gradu sustineat. Etiam si premeris, & infesta vi vrgeris, cedere turpe est. assignatum à natura locum tuere. Quærit, quis hic sit locus? Viri.

Tertius gradus est gaudium magnanimi, etiam in iis magnanimitatis officiis, quæ alioquin per se mœrorem parere solent. quale fuit in Apostolo Paulo, cum scriberet: Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Multa (infra) fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

Indicia magnanimitatis Christianæ multa sunt. Primum fuga omnis arrogantiæ, præsumptionis, ambitionis, inanis gloriæ. hæc enim vitia sunt, quæ nullo modo possunt cum virtute congruere.

Secun-

Secundum est fuga honoris humani cuiuscumque quantum in nobis est, quod antiquissimum fuit viris sanctis, & perfectis in Evangelica perfectione. exempla suppetunt innumera S. Syluestri, S. Gregorij, & aliorum omnis generis, & status bonorum virorum. Immo docet S. Augustinus disertè: Locus superior et si ita teneatur & administratur, vt Lib. 29. de ciu. decet, tamen indecenter appetitur. quid hic dicet magnanimus Aristotelis? Indicium secundum.

Tertium est sola necessitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus est. sic habet idem S. Augustinus: Quamobrem otium sanctum quarit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis. quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intulendæ vacandum est veritati. si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis. Indicium tertium.

Quartum signum est sub honoris, quasi sub oneris pondere genere, si ad eum aliquando homo vel inuitus ascendat. S. Gregorius: Quare data est misero lux? lux enim miseris datur, quando hi qui sublimia contemplantur esse se in hac peregrinatione miseros, agnoscunt, claritatem transitorie prosperitatis accipiunt: & cum valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Et paulò post: Qui expectant mortem, & non venit, desiderant se quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita glorie temporalis extinguere, sed occultis sæpe Dei iudiciis vel præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hac mortificationem plenissimam indefinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum usus temporalis gloriæ etiam nolens viuunt. Quam tamen pro diuino amore tolerant, & intus quidem seruant desiderium pietatis, foris tamen explent ministerium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Idem sensus est S. Augustini & aliorum. Denique S. Chrysostomus: Honor verus virtus animi est. hic neque à Cesaribus præstatur, nec adulatione conquiritur, neque pecunia preparatur: nihil fucati in se habet, nihil simulati, nihil occulti: huius honoris successor nullus est, accusator nullus, nullus ingratus: hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabula metuit aliquando delendam. Indicium quartum. Lib. 5. moral. cap. 1. Cap. 2. Homil. quod nemo leditur nisi à se ipso. Tom. 5.

De Patientia.

CAPUT XXXI.

Libro de patientia, cap. 2.
Lib. 2 de Inuent.

2. 2. quæst. 136.
art. 5. ad 2.

ANCTVS Augustinus scribit: Patientia hominis est, quæ mala æquo animo toleramus, ne animo in quo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Tullius autem: Patientia est honestatis, & utilitatis causa voluntaria ac diuturna perpesio rerum arduarum ac difficilium. S. Thomas sic exponit: Quod dicit (arduarum) pertinet ad constantiam in bono, quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam proprie respicit patientia, quod verò additur (diuturna, siue diutina) pertinet ad longanimitatem, secundum quod conuenit cum patientia.

Materia patientiæ, vt docent Theologi, sunt mœores, & tristitia; sicuti fortitudinis timores, quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo succumbat. tristitiæ autem materia virtutis huius censentur, quatenus à rebus aduersis quæ nobis accidunt, excitantur, quare etiam aduersus externa mala hominem patientia firmat.

Primus gradus
Primum incrementum.

2. Corinthe 7.
Ecclesi 30.

Primus patientiæ gradus est propositum acquirendi patientiam, Primum autem quod ad patientiam appetendam inducit, est peccati periculum, quod tristitiæ plerunque inest: siquidem tristitia facili mortem operatur, ait Apostolus. & Salomon, tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. multa dicta sunt de mœoris malitia libro secundo.

Secundum incrementum.
Oratione de patientia.
Libro de patientia.

Rom. 2.

Tertium incrementum.

Secundum est, patientia virtus diuina est, nam vt copiosè declarant S. Cyprianus & S. Augustinus: Est, inquit ille, nobis cum Deo virtus ista communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput sumit. Deligenda res homini, quæ Deo chara est, bonum quod amat, maiestas diuina commendat. probat autem id, quod Deus sustinet hominum scelera in contumeliam sui commissa, pluens super iustos & iniustos, & solem suum oriri faciens super bonos & malos, quod cum habeat in potestate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt vel serò ad Dominum homines conuertantur. quod commemorans Apostolus ait; An diuitias bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis contemnunt? ignorans quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit?

Tertium est Christi Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritissimè. Mortalem se fieri patitur, Dominus baptizatur à seruo, diebus quadraginta ieiunat, esurit, cum diabolo tentante congregitur, discipulis non vt seruis præfuit, Iudam potuit longa patientia sustinere. Numerat deinde tolerantiæ Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, spumina, flagella, spinas, palmas, nuditatem, fel, inter facinorosos deputatio-

putationem, falsa testimonia, impium iudicium, silentium iudicati, qui nec loqueretur, nec moueretur, nec maiestatem suam sub ipsa saltem passione profiteretur, vt consumaretur in Christo plena, & perfecta patientia. & post ista interfectores etiam suos suscipit: Quid potest, ait, patientius, quid benignius dici viuificatur Christi sanguine etiam qui fudit sanguinem Christi. talis est Christi actantia patientia, quæ nisi talis actantia existeret, Paulum quoque Apostolum Ecclesia non haberet.

Quartum est, quia patientia via est ad perfectionem, & magna præmia. S. Chrysostomus adfert exemplum Abraham: Considera, inquit, quomodo paulatim multam præseferens patientiam (vt potè viginti quatuor annis probatus) in fastigium virtutis progressus, ita illustris & spectabilis factus est, vt ex eo nati astris cæli adæquantur, fortasse si quis bene velit intueri, non solum centuplum accepit hic iustus, sed decies millies millecupla. quando enim audi, quod omnes iusti ab illo tempore vsq; nunc, & vsq; ad consumationem mundi opus orationis faciunt, vt in sinu patriarchæ occurrant, quem alium hoc maiorem honorem commendare quis poterit? Alibi idem ostendit exemplo Ioseph ex carcere ad regnum euecti, patientiam hominem ab imo ad summum locum deducere.

Quintum est, quia patientia opus perfectum habet, vt ait S. Iacobus. facitque hominem sui ipsius dominum, ac regem: Ipsa est, scribit S. Cyprianus, quæ iram temperat, quæ linguam refrenat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere, si ipse delinquant, diu & multum rogare, tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consumat.

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorum. Dei & Domini nostri in scripturis præcepta patientiæ: Patientes estote ad omnes; Patientia vobis necessaria est. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

Secundus patientiæ gradus est fortitudo maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chrysostomus: Est patientia scutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodum in abyssum maris scintilla delata huic quidem nihil obest, ipsa extinguitur, sic in animum tolerantem quicquid incidere maximarum etiam rerum potest, facile quidem absumitur ipsum, ille conturbabitur prorsus nihil. quando rebus omnibus solidior patientia est. exercitus, thesauros, equos, muros, arma & quodcunque tandem memores licet, æquè firmum patientia nihil adduces, iniice multam, nihil hanc petram mouebis. contumelia pote, nondum turrim concussisti, plagas incute, nihil dum adamantem illum perterrituisti, longanimus iuicco etiam patiens vocatur, quia longum & ingentem animum habet.

Quartum incrementum.
Homil. 40. in cap. 17. Gen.

Homil. 64. in Gen.

Quintum incrementum.

Sextum incrementum.

1. Thessal. 5. Hebr. 12.

Matth. 5.

Secundus gradus.

Homil. 35. in 1. ad Corinth.

2. 2. quæst. 136.
art. 5. ad 2.

Hæc porro patientiæ firmitas & immutabilitas in eo posita est, ut S. Thomas tradit, ut propter tristitias quæ extrinsecus ab aliis inferuntur, quantumcumque sint, homo non recedat à bono virtutis. quare hominem munit patientia aduersus paupertatis incommoda, aduersus morbos, & valetudinis damna, aduersus vulnera, tormenta, doloresque corporis, aduersus contumelias, conuitia, probra, & cuiuscunque generis iniurias, aduersus infamiam, aduersus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, consanguineis, affinis, amicis accidere possunt. idque illa vna ratione potissimum, instituendo hominem, efficiendoque, ut animosè repugnet tristitiæ cuiuscunque, ex quacunque causa exorta sit in animo, eum ita roborando, ut illam expellat omnino, quod est Salomonis præceptum: *Tristitiam longè expelle à te, vel certè ita temperet primò, ut post paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat.* Denique ait S. Gregorius: *Patientia martirium est in occulta cogitatione.*

Eccles. 30.

Homil. 35. in
Euangel.
Tertius gradus

Tertius gradus est delectatio, similis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus. est enim patientia æmula fortitudinis. quamquã maior adhuc patientiæ voluptas inesse potest, quod sedem habeat, nõ ut illa in irascibili appetitu, sed in concupiscibili, qui parens est delectationis. adferunt hanc lætitiã multa. Primum est, pati præsertim pro Christo, aut virtutis cuiuscunque causa, donum Dei est. *Vobis donatum est pro Christo nõ solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini,* ait Apostolus.

Oritur primo.
Philip. 1.2.
2. Timoth. 2.
Matth. 5.

Secundum est spes futuræ retributionis, nam si sustinemus, & contragnabimus. quã ob causam Christus Dominus inter beatitudines collocat patientiam. est autem beatitudinis huius & alacriter pati, & optare etiam pro Christo, & veritate grauiora pati.

3.
Psalm. 90.

Tertium est, cui iucundum non sit habere Dominum si non laboris & doloris, certaminis certè socium? si quidem scriptum est: *Cum ipso sum in tribulatione.* Dominum, inquam, propter ipsas afflictiones homini peccata condonantem, neque enim sine causa precatur Dauid: *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* Dominum vota precesque hominis afflicti gratiosè suscipientem. Ad Dominum, inquit, cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.

Psalm. 24.
Psalm. 119.4.
Epist. 86.

Quartum est ipsamet consideratio utilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. Demetrius, inquit Seneca, vitam securam, & sine vllis fortune incursionibus mare mortuum vocat. nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atque incursu sortem animi tui tentes, sed in otio inconcussò iacere, non est tranquillitas, sed malitia. *Atque talis item stoicus; malo, inquit, fortuna me in castris suis, quam in deliciis habeat.*

Torqueor,

Torqueor, sed fortiter, bene est. occidit, sed fortiter, bene est. Idem alio loco: *Miserum te iudico, quod non fuisti miser. transisti sine aduersario vitam.* Certè Dauid huc spectat, cum psallit: *Bonum mihi quia humiliasti me.* Et Apostolus: *Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem.*

Libro de Providentia.
Psalm. 118.
Rom. 5.

Indicia patientiæ multa sunt. Primum à S. Gregorio ponitur. *Ille verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. nam qui alienam imperfectionem ferre non valens patientiam deserit, ipse sibi testis est, quod perfectè nec dum proficit.*

Primum indicium.
Lib. 5. moral. cap. 15.

Secundum indicium est apud eundem S. Gregorium: *Per patientiam perfectè aduersarius vincitur, quando mens nostra & inter tentamenta eius ad delectationem, atque consensum non trahitur, & inter contumelias proximi custoditur ab odio, & inter flagella Dei compefcitur à murmuratione.*

Secundum indicium.
Homil. 35. in Euangel.

Tertium habetur apud eundem: *Patientia vera est, quæ & ipsum amat, quem portat. nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.*

Tertium indicium.
Super Execl. Homil. 7.

Quartum adfertur ab aliis. patientia perfecta est, cum quis sustinet patienter iniurias, etiam cum innocens est: *Si benefacientes,* ait S. Petrus, *patienter suffertis, hæc est gratia apud Deum.*

Quartum indicium.
1. Petr. 2.

Quintum signum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam se excusat, rem totam Deo committens, qui suo tempore reuelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. exemplo Domini, qui etiam prouocatus, ut se excusaret, tacere maluit.

Quintum indicium.
1. Corinth. 4.

De Perseuerantia.

CAPVT XXXII

DVPLEX est perseuerantia. Vna est, ut ait S. Thomas; *Ipsæ ætius perseuerantia durans vsque ad mortem, & secundum hoc homo non solum indiget gratia habituali, sed etiam gratuito Dei auxilio conseruantis hominem in bono vsque ad finem vitæ, quia cum liberum arbitrium de se sit vertibile, & hoc non tollatur ei per habituales gratias presentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrii etiam per gratiam reparati, ut se immobiliter in bono statuât, licet sit in potestate eius, quod hoc eligat. plerumque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio. & de hac perseuerantia nobis hic agendum non est, non enim propriè virtus est.*

2. 2. quæst. 137.
art. 4.

Alterâ perseuerantia est habitus virtutis cuiusdam, quæ describitur à Tullio & à S. Augustino: *In ratione bene considerata stabilis & perse-*

Lib. 2. de Innec.
lib. 83. 99. 932

R tua

una permansio. hæc est pars fortitudinis in appetitu irascibili sedem habens, propterea quod fortitudinem imitatur in superanda difficultate diuturnitatis, quæ reperiri potest in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia potest esse actio virtutis longinquitate producta.

Primus gradus

Primum incitamentum.
Isaia 35.

Secundus incitamentum.
Isaia 41.

Psalm 22.
Hebr. 12.

Tertium incitamentum.
Matth. 11.
Galat. 3.
Eccles. 27.

Quartum incitamentum.
Epist. 129.

Secundus gradus.

Primus aduersarius.
1. Pet. 5.
Eccles. 10.

2.

Primus perseverantiæ gradus est voluntas perseverandi in actione virtutis inchoata, donec absolvatur tota. Primum ad id mouens est Scriptura diuina. *Confortate*, inquit Isaia, *manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis, confortamini & nolite timere.*

Secundum est Dei auxilium, quod nobis præsto est in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur. sic enim ait idem: *Ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicensq; tibi, Ne timeas. Ego adiuu te. Noli timere vermis Iacob; qui mortui es; ex Israel. Ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus sanctus Israel.* hoc idem spectat sæpe Dauid, cum Deum vocat *auxiliatorem, fortitudinem, refugium & susceptorem suum.* cum ait diserte; *Quoniam tu mecum es.* & Apostolus cum Christi exemplum, & præsens auxilium præfatus esset, adiungit: *Propter quod remisissus manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans, quis erret, magis autem sanetur.*

Tertium, quia inconstantia in bene cœptis est magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenentur, appellat *arundines ventis agitatae.* Apostolus stultos: *Sic stulti estis, vt cum spiritu cooperitis, nunc carni consummemini?* Idem Sapiens: *Stultus sicut luna mutatur.*

Quartum est laudatio perseverantiæ habita à S. Bernardo, quamquam pertineat ad perseverantiam totius vitæ, attingit tamen etiam hanc virtutem quam tractamus: *Et nunc quid restat charissimi, nisi vt admoncamini de perseverantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? prorsus absq; perseverantia, neq; qui pugnat victoriam, neque palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consumatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad premium, soror est patientiæ, constantia filia, amica paci, amicitiarum nodus, vnanimiatis vinculum, propugnaculum sanitatis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.*

Secundus gradus est firmitas voluntatis in persistendo in actione virtutis, resistendoque iis quæ aduersantur. sunt autem hæc. Primum Diabolus, qui circuit *quærens quem deuoret.* Cui, ait S. Petrus, *resistite fortis in fide.* Et Salomon: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* cum enim Diabolus impedire non potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perseveremus.

Secundum est ipsamet temporis diuturnitas, quæ inanem timorem iniicit menti, de virium corporis & animi firmitate, deque ipsa perse-

perseuerantia propter virtutis asperitatem quandam, quam ipse sibi aliquando obiicit, qui in ea exercetur. quæ tentatio est Incipientium vt à nobis primo libro est explicatum, ita tamen, vt etiam proficientes percellat interdum. hæc fugatur curatione cogitationis, & falsæ opinionis, quam tunc proficiens concipit aliter, quam res sit. *Hominibus enim,* dicebat Epictetus, *perturbantur non rebus, sed iis, quas de rebus habent opinionibus.* excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio, ea enim sublata, ruit timor. sunt autem hæc rationes.

In Deo possumus omnia, vt ait Apostolus, etiam transgredi muros difficultatum alioquin insuperabilem, quod adfirmat Dauid, cum ait: *In Deo meo transgrediar murum.*

Veniant in mentem exempla tam multa, multorumq; hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perseverantia. dicamq; nobis ipsis, quod sibi S. Augustinus olim; *Tu non poteris, quod isti, & ista? sufficiat diei malitia sua.* vt quid enim est opus formidare ante tempus? *Tibi præcipio* (ait Seneca) *ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminentia expauiisti, fortasse nunquam ventura sint; certe nõdum venerunt, quædam enim nos magis torquent, quam debeant: quædam autem torquent, quam debeant. Infirmi, & imbecilli animi est timere id, quod nondum accidit, vel longinquum est.* Seneca alibi sic: *Quemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurant, sic infirmus animus multum ante quam opprimatur malis, quæritur.*

Denique donum Dei est constantia in bonis actionibus vsque ad finem earum. ad hanc me inuitat, qui cam mihi largiturus est. *In disciplina,* inquit, *perseuerate. itaque quam filiis vobis se offert Deus, miles Christi sum, in acie sto pro Christo, pergam igitur, vt ei placeam, cui me probaui.*

Tertius aduersus quem nobis viriliter certandum est propter actionis bonæ perfectionem, est mundus. qui nos plerunque territat suis laruis, exemplis auertit. recipiamus tunc nos intra nos ipsos, & exuamus mundum sua pompa qua homines allicit, suo satellitio, quod cum videmus, expauescimus. iubeamus, vt personam deponat, intuebimur puerilia esse, quæ obiicit, ludicra, incerta, falsa quæ pollicetur, cum eum sequimur aberrare nos post alios, quærere alienas; cum virtuti operam damus, cum duramus, nec cedimus difficultati, tunc nos ipsos excolere, curare quæ nostra sunt; mercaturam magnam copiosamque facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni colorum. denique quisq; ita sibi à Deo commissus est, vt ipse de Deo rationem redditurus sit: quicquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius gradus est perseverantia cum gaudio. laborem quidem sequitur merces, defatigationem quies. laborantibus igitur, & defa-

Rr 2 tigatis

In Enchirid.
cap. 10.

Primæ ratio.
Philos. 4.

Psalm. 17.

Secunda ratio.

Lib. 3. confess.
cap. 11.

Matth. 6.
Epist. 13.

Epist. 75.

Tertia ratio.
Hebr. 12.

2. Timoth. 1.

Tertius aduersarius.

Tertius gradus

Rom. 5. tigatis vnicum solatium spes est. & hoc ait Apostolus: *Probatio vero operatur spem.* certè de virtutis consuetudine dicere meritò possumus, quod Salomon de sapientia: *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec radium conuictus illius, sed letitiam, & gaudium.* Et quod Apostolus de disciplina: *In presenti quidem videtur non esse gaudij, sed moreris, postea autem fructum pacatissimum exercitatus per eam reddet iustitia.*

Luc. 12.

Indicium animi perseveraturi in actione virtutis est vehemens desiderium perficiendi, simile illi quod erat in Christo Domino. Ignè dicebat, *veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur?*

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

Lib. de moribus Eccles. 19.

MVNVS temperantia, ait S. Augustinus, est in coercendū sedandique cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius. hæc autem cupiditates sunt passionem appetitus concupiscibilis, quæ versantur circa ea quæ corpus delectant secundum sensum tactus in vsu cibi, potus, & rerum venerearum. quapropter alibi idem S. Augustinus sic scribit: *Temperantia est affectio coercens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.* hæc vna est ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valde optabile & laudabile sit, magnique ab omnibus fiat, moderari eas delectationes, à quibus quòd nobis sint naturales, difficilius nos abstrahimus.

Primum gradus

Primus temperantiæ gradus est volūtas regendi appetitum, ratio neque moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa sunt, quæ meritò hominem moueant. Primum est quod voluptas, quæ mala est, vtpotè quæ sequitur actionem malam (de hac enim loquimur) est impedimētum, ne se Deus per verbum suum tam internum quam externum immittat in animum hominis, eumque vt par esset, ad se trahat, atque conuertat. *Semen, inquit Dominus, est verbum Dei, quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ eunt: suffocantur, & non referunt fructum.* propterea apud Prophetam anima voluptatibus diffuens filia vaga nominatur. *Vsq̄ quod deliciū dissoluens filia vaga? longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes sensuum immoderatè sequitur.*

Primum incitamentum.

Luca 8.

Hierem. 31.

Immo

Immo gentiles ipsi, vt refert Cicero de Archita, auctores sunt; *Nihil Deum homini dedisse mente prestabilis. huic autem diuino muneri ac dono, nihil esse tam inimicum quam voluptatem. neque enim libidine dominante temperantia locum esse omnino, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere. quod quò magis intelligi posset, fingere animo aliquem iubebat incitatum voluptate corporis quanta posset percipi maxima, nemini censebat fore dubium, quin tam diu dum ita gauderet, nihil agitare mēte, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. quocirca nihil esse tam detestabile, tamque pestiferum, quam voluptatē. Si quidem ea, cum maior est, atque longior omne animi lumen exstingeret. atque hoc ipsum est recipere non posse lumen diuinum; neque satus eius. hoc enim animi aures ab affectionibus inanibus liberat, ac præparatas requirit.*

Secundum est natura voluptatis, quæ inanis, fluxa, momentanea est. S. Gregorius Nyssenus ostendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex variis rebus captauerat, pronunciaffe illud: *Vanitas vanitatum.* Certè ipse idem alibi, *voluptatem vanam* appellat. & Apostolus huc spectat, cum ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. & laudatur propterea dictum Aristotelis illud: *Voluptates abeuntis consideremus, fessus, inquit ille, penitentiaque, plenas animis nostris natura subiecit, quo minus cupide repetantur.* adde, sed nec vnquam, vel leuiter appetantur.

Tertium est, quod ipso momento temporis quo suis illecebris hominem voluptas irretiuertit, tanto cum veneno dicam ne an vi suauitatis suæ animū capit, vt illi planè dominetur. quare blandissima Domina appellatur à quodam, & à S. Iacobo dicitur *concupiscentia hominem illicere & abstrahere, & prohibet Apostolus; Ne concupiscentia dominetur in nobis, aut quòd perinde est, ne regnet peccatū in nostro mortali corpore.*

Quartum. Valde indigna res est Christiano homine vita intemperans. & quando quidem de cælo ea lux descendit, quæ tenebras ignorantia præterita iam pridem dispulit, sicut in die, præcipit Apostolus, vt *honestè ambulemus, non in comessationibus & impudicitia, sed induamus Dominum IESVM Christum, & carnis curam ne fecerimus in desideriis.* Deliciæ nobis in cælis paratæ sunt, hinc *tanquam aduenæ & peregrini iubemur à S. Petro abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* hic igitur militamus, vt in cælo coronemur. vt propterea moneat idem S. Paulus: *Omnia, qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*

Quintum admirabiles sunt temperantiæ fructus, quos in eius laudibus numerant Philosophi, & S. Patres. satis erit hoc loco vnus S. Prosper. *Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentem, parcum, sobriū,*

R 1 3

modera-

Lib. de senectute.

Secundum incitamentum. Homil. 2. in Eccles. Ecclesiast. 1. Ecclesiast. 11. 1. Corin. 7. Valerius Max. lib. 7. cap. 7.

Tertium incitamentum.

Iacobi 1.

Quartum incitamentum. Rom. 13.

1. Pet. 2.

1. Corin. 9.

Quintum incitamentum. Lib. 3. de Vita contemp. ca. 19.

moderatum, pudicum, tacitum, serium, verecundum. hac virtus si in animo habitat, virtutes frangat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes pravae remouet, inscribit sanctas, ignem libidinosae voluptatis extinguit, animi teporem, desiderio futurae remunerationis accendit, mentem tacita tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit.

Sextum incrementum.

Sextum sit exemplum Christi Domini, & Sanctorum tam veteris quam noui Testamenti, in quorum vita ad Christi imitationem conformata tanquam in praclarissimo speculo cernitur omnis temperantia, & honestas.

Secundus gradus.

Secundus gradus est pugna aduersus tyrannidem voluptatum, quae sanè velut immanes quaedam belluae animum hominis rationeque suffocant, si in tempore non occurratur illis, hoc est initio. scribit Seneca: *Facilius est initia affectuum prohibere, quam impetum regere.* Ideoque cupiditates appellantur, vt sunt plerumque effrenatae, indomita, furiosae, praecipites. S. Hieronymus comparat temperantiam circuncisioni, vt intelligamus ea quasi gladio debere nos iugulum voluptatis petere. S. Paulus postquam Thessalonicenses hortatus esset, vt temperantiae operam darent, addidit: *Nos autem, qui dici sumus, sobrii sumus, in casti loriscam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Vt videlicet nos instrueret atque munitis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe ceterisque virtutibus, in primis autem cardinalibus quatuor, quae trium theologiarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, quae sunt earum soboles. sic S. Gregorius cum dixisset: *Ventus vehemens quatuor angulos domus concurrit, dum fortis tentatio, osculati motibus quatuor virtutes quatit;* addit, *Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format, eandem mentem, vt contra singula quaeque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat.*

Lib. 2. moral. cap. 36.

Philipp. 3. Lib. 3. de virginibus.

Est autem temperantiae Christianae charitati innixae propria altitudo quaedam animi, qua similiter S. Paulo, voluptates terrenaeque delicias arbitrat ut stercola. *Temperantia*, inquit S. Ambrosius, *sacrae vinculo charitatis, mysteriorumque contemplatione caelestium negligit corporis voluptates.* Exempla huius magnanimitatis non desunt in sacris historiis, praesertim sanctorum martyrum & virginum, haec autem ex viua fide pendet. siquidem fidei donum electum promittitur temperantibus.

Sapient. 3. Tertius gradus. Apocal. 2.

Tertius gradus est voluptas spiritualis, quae carnalem contemnens etiam in hac vita à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna absconditum & Dei amor, qui amor carnis in animo temperantis succedit, & vt voluptatem malam trudit, sic pro ea subicit spiritus suauitatem*

tatem quandam, quae sui victoriam quasi quaedam palma subsequitur. sed non exiguam laetitiam adfert temperanti ipsa temperantiae pulchritudo, qua in primis pulcher efficitur virtutis amator. temperantiae enim est proportione quadam partes animi affectusque inter se temperare, & hominem voluptate reiecta turpitudinis nota liberare, quae proprie pulchritudo animi est, admirabilem sui amorem excitans, cum animo cernitur, vt re vera cernitur ab his, qui temperantem viuunt. vt propterea dixerit Sapiens: *Quam pulchra est casta generatio, cum claritate?* Et Cicero temperantiam *ornatum vitam* censuerit esse, & in qua positum est maximè illud *decorum, & honestum*, quod tantoperè hominem decet.

Sapient. 4.

Indicia temperantiae, externa quidem sunt modestia, morum granitas, consideratus sermo, silentium, vigiliæ, opera denique poenitentiae. Internum verò signum in primis est dominium cogitationum & tentationum carnis. quod deprehenditur, cum illae insurgunt quidem fortasse, sed non afficiunt mentem. *Non liberè contra dicentes, vt dicit S. Augustinus, eundo in obuiam, sed veluti à dorso musitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes.*

Lib. 8. Confess. cap. 11.

De Abstinencia, Sobrietate, & Ieiunio.

CAPVT XXXIV.

ANCTVS Ambrosius de Temperantia scribens ait; *Eam passionum restringere ardorem, & primum sobrietate, & moderatione animum temperare, mentem informare, Deinde etiam deliciarum abstinencia restringere habenas corporalis felicitatis. quare abstinencia & sobrietas partes sunt temperantiae.*

Est autem abstinencia à S. Thoma descripta: *Virtus qua homo à cibis abstinet, prout oportet, pro congruentia hominum, cum quibus viuunt, & persona sua, & pro valetudinis suae necessitate; & haec est illa abstinencia, quam quia ratio moderatur, S. Petrus iubet, vt in scientia ministratur. Sobrietas autem apud eundem S. Thomam: Virtus est, quae moderatur potum, non quemcumque, sed eius rei, quae sussumostrate nata est caput conturbare, sicut vinum, & mine quod inebriare potest. Ieiunium verò est insignis abstinenciae actus, vt idem est auctor, ordinatus ad bonum honestum, nimirum ad concupiscentias carnis reprimendas, mentem ad contemplandas res caelestes subleuandam, & satisfaciendum pro peccatis.* Et hoc est duplex, naturale, & Ecclesiasticum. Naturale est, quod quisque naturae legis instinctu spontè suscipit, quatenus sibi opus esse, intelligit ad ante dictum finem consequendum

2. 2. quæst. 146. artic. 1.

2. Petr. 1. 2. 2. quæst. 149. art. 1.

2. 2. quæst. 147. art. 1. & 2.

dum. Ecclesiasticum est cum abstinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione iuxta Ecclesie morem atque prescriptum. Quare Ecclesiasticum Ieiunium est simul abstinentie, & obedientie officium. Sunt autem temeria hæc ita inter se coniuncta, ut à nobis non debeant tractatione separari.

Primus gradus.

Primus igitur gradus est propositum abstinentie sobrietatis & ieiunij. non hic loquimur de iis pro ut imperantur ab Ecclesia, aut instituti proprii disciplina, qua ratione ad obedientiam pertinent: sed prout actiones sunt virtutis laudabiles.

Primum incrementum.
Ecclesiast. 31.
Ecclesiast. 10.

Ad id inducunt primum Scripturæ antiquæ, & nouæ, in quibus abstinentia, sobrietas, ieiunium magnoperè commendantur. Salomon: *Vtere quasi frugi his, quæ tibi apponuntur, ut non cum manducas multum, odio habearis.* Et alibi: *Beata terra, cuius principes comedunt in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Qui autem abstinens est, adiciet vitam.* Item: *Exultatio animæ, & cordis vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.* Et Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* S. Petrus: *Sobrii estote, & vigilate.* Denique: *Sanctificate ieiunium.* Et apud Apostolum: *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in ieiuniis, in vigiliis, in castitate.*

Ecclesiast. 31.

Ephes. 5.
1. Petr. 5.
Ierem. 2.
2. Corinth. 6.

Secundum incrementum.
Lucæ 21.
Lucæ 16.

Secundum sint mala, quæ ex vitiis his virtutibus contrariis oriuntur. Dominus ait: *Negrauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.* Et ille qui epulabatur quotidie splendide, dicitur ab eodè mortuus in inferno sepultus: Et Salomon, vinum multum potatum, ait, *facere iritationem, iram, vulnera, apostatara sapientes, & ruinas multas: & propter crapulam, ex qua morbi existunt multi, obiisse multos.* Sanè cum Christus Dominus asserit *grauari corda crapula, & ebrietate*, simul indicat his vitiis mentem & animum obrui, itaque ventri obedientem reddi, ut de superis ac cælestibus rebus, de virtutum officii cogitare parùm, aut nihil possit.

Ecclesiast. 31.
Ecclesiast. 19.
Lucæ 21.

Tertium incrementum.
Lib. de Helia
& ieiunio, cap. 3.

Tertium sint effectus præstantes ieiunij. Breuiter de his S. Ambrosius: *Quid est ieiunium nisi substantia, & imago cælestis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis est. Ieiunium vita est Angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis. hoc ad Deum gradu citius peruenitur.*

Quartum incrementum.
Matth. 4.

Quartum sit exemplum Christi Domini, qui abstinentiam, & sobrietatem perpetuò coluit: sed & ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus non manducans, neque bibens. Exemplum item S. Ioannis Baptistæ, Apostolorum & omnium omnino sanctorum virorum, quicumque ante Christum, & multò maximè post Christi aduentum in Christiana philosophia excelluerunt.

Secun-

Secundus gradus est fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones necessaria est. Primum enim nobis certamen est cum nobis ipsis, corpore, inquam, & appetitu nostro, quem vincere, ut difficile, sic gloriosum est. Deinde cum diabolo, qui carnis nostræ causam interna tentatione quasi iustum patrociniū arripit. *Quid facis, quia ieiunas?* (ex S. Augustino) *defraudas animam tuam, non ei das, quod delectat, tibi ipsi ingeris pœnam & tuus ipse tortor & cruciator existis.* Deo ergo placet, quod te crucias? ergo crudelis est, qui delectatur pœni tuis.

Secundus gradus.

1.

2.

Tract. de Utilitate ieiunij.

Duplex est responsio. prior est ex eodem S. Augustino: *Responde, ait, huius tentationi. Excrutio me plane, ut ille parcat: do de me pœnas, ut ille subueniat, ut placeam oculis eius, ut delectem suauitatem eius. nam & victima excruciat, ut in aram imponatur. minus premet mentem meam caro mea. & tali diffusori malo seruo ventri, responde per hanc similitudinem, & dic: si iumento forte insideres, si equo vtereris, qui te gestando posset precipitare, nonne ut securus iter ageres, cibaria ferocenti subtraheres, & fame domares, quem freno non posses? caro mea iumentum meum est. iter ago in Hierusalem, plerunque me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Christus est. ita exultantem non cohibeo ieiunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimento probat, quàm utiliter ieiunetur.* Posterior responsio est S. Chrysostomi: *Si diligenter, ait, scrutari volueris; inuenies ieiunio corpora roborari validius. Et si meum respicis sermonem, medicorum te doceat disciplina: qui parcitatem salutis nominat matrem, nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cetera quibus febris atque languores corporis comparantur, ex luxuriis atque voluptatibus aiunt, generari, & tanquam de fonte noxios riuos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem commeare restantur.*

Prima responsio.

Secunda responsio.

Homil. de Iona Prophet.

Quare præclara est Aristotelis sententia: *Quod turpia appetit, incrementum, magnum accipit, castigandum est, ac temperandum. Huiusmodi maximum est cupiditas, & puer.*

Lib. 3. Eth. c. 12.

Hæc autem pugna ieiunij contra corpus propriè pertinet ad fomitem, qui nobis est natura insitus. corpus igitur ita coercendum, ut negotium rationi vel nullum, vel paruum faceat. quod similitudine apta declarat S. Basilius: *Quemadmodum, inquit, vermes, qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdam vehementer acerbis, & amarissimis excutiuntur, ita peccatum in intimis secessibus habitans, extinguit enecatque, simulatque in animam superuenerit ieiunium, & hoc ipsum suo dignum nomine, quod media purget animæ viscera. enecat, inquit, cohibendo, & comprimendo. quia nimirum, ut ait S. Athanasius, efficit, ne insurgant in nos concupiscentiæ. Idem S. Basilius: *Sicut, ait, athleta oleo roboratur, sic ieiunio animus ieiunantis, præfertim si continetur. ideo enim S. Maximus Taurinensis**

Homil. de laboribus ieiunij.

Serm. 1. de ieiunio.

Homil. 2.

Homil. 25.

Ss

ieiunia

ieiunia continuata comparat castris. & addit; *Murus igitur quidam est Christiano ieiunium inexpugnabile diabolo, intransgressibile inimico. Quis enim vnquam Christianorum ieiunauit, & captus est?*

Sed hæc ostendunt ieiunia arma esse, quibus tegimur ad resistendum diabolo, & repellendum à nobis hostem. at S. Leo auctor est, eadem prodesse nobis *ad eundem prosternendum, & elidendum.* & Dominus: *Hoc genus demoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio.*

Tertius gradus est delectatio, quæ percipitur ex ieiunio. vt enim oneratur animus obruiturque crapula, sic alleuatur ab abstinentia, & ieiunio. magnus etiã voluptatis fructus capitur ex sanitate, aut sanitate diuturnitate. vtraque autem ex ieiunio nascitur. *Interroga medicos,* ait S. Basilius, *ac dicent tibi, nihil esse periculosius habitudine corporis extreme bona. Eoque, qui peritissimi sunt artis per ieiunium detrahunt redundantiam, ne vis natura pondere corpulentia fracta succumbat.* augent hanc lætitiã virtutes eximie, & multæ quas ieiunium corporis ingenerat animo. sic scribit S. Ambrosius: *Vt Esaias spiritu diuino locutus est; ossa tua pinguescent, & eris sicut hortus ebrius. pinguescit igitur anima tua, virtutesque eius spirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tua: vt sit in te sobria ebrietas, sicut est illud poculum de quo ait Propheta; & poculum tuum inebriant, quàm præclarum est.*

Indicia virtutum harum sunt primum firma, stabilis, constans viuendi regula, quæ violetur nunquam, nisi charitas vrgeat. ad quod plurimum iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secundum nunquam ad mensam sine fame accedere, nec fame planè depulsa ab ea recedere. vide Celsianum lib. 5. Tertium non alia condimenta curare magis quàm famem ipsam. Quartum est, nihil sollicitari cogitationibus cibi potusue, ac multò minus de iis miscere sermonem.

De Continentia, Castitate & Virginitate.

C A P V T X X X V.

VAMVIS Aristoteles opinetur continentiam, non tam esse virtutem, quàm viam ad virtutem, propterea quòd existimet, eius officium esse resistere concupiscentiis prauis, cum vehementes sunt, quas abesse à virtute præ-

dito

dito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendum censent cuicunque principio actionis laudabilis: qualis est continentia. cuius est officium cohibere hominem nò solùm ab impetu, sed quantum potest ab omni motu turpis delectationis. quare ab Apostolo iungitur castitati, & ab aliis existimatur æquè latè patere, ac temperantiam, eandemque materiam habere. nos hic de ea loquimur, vt est quædam castitatis, & virginitatis communis ratio.

Est autem castitas S. Thomæ *virtus, qua homo secundum iudicium rationis, & electionem voluntatis moderatè vtitur corporis membris.* cui adiuncta est pudicitia, quæ re ipsa eadem est ac castitas, quamuis propriè externas actiones hominis ad honesti normam dirigat. Virginitas verò à S. Augustino describitur *in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatione.* per meditationem intelligitur propositum, in quo perpetuò Virgo perseuerat. huic adiungitur proxima viduarum continentia.

Castitatis lege tenentur omnes, suo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti sunt, ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officiis modestiæ fines non transiliant.

Primus gradus sit propositum castitatis. ad quod mouent multa. Primum non est impuris hominibus aditus in cælum. *Hoc scitote, inquit Apostolus, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est Idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.* quod intelligitur de iis etiam, qui animo solùm impudici sunt, siue cupiditate, siue deliberato consensu ad carnis delectationes. Sanctissima enim Christi sententia est; *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mæchatus est eam in corde suo.*

Secundum est, multò maximè Christianis hominibus fugienda est omnis impuritas. quia per baptismum corpora nostra membra Christi mystica effecta cum sint, redudat culpæ huius iniuria in Christum ipsum, quod Apostolus considerandum proponit, cum dicit; *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* quare alibi ad sanctitatem gratiæ habitantis in viris bonis prouocans idem Apostolus ait: *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitude.*

Tertium, castitas non est obscurum indicium prædestinationis. Siquidem prædestinati in Scripturis *vasa honoris* appellantur. ait autem Apostolus: *Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore.* Huc pertinent quæ diximus aduersus luxuriam in secundo libro.

Serm. 4. de ieiunio decimi mensis.
Matth. 17.
Tertius gradus.

Hom. 2. de ieiunio.

Epist. 82.
Isaia 58.

Psal. 22.

Indicium primum.

2.
3.
4.

Lib. 7. Ethic.

Galat. 5.
2. 2. q. 151. art. 3. ad 1.

Lib. de Virginitate. cap. 13.

Primus gradus
Primum incrementum.
Ad castitatem.
Ephes. 5.

Matth. 5.

Secundum incrementum.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

Tertium incrementum.

1. Thess. 4.

Ad Virginitatem, Incitamentum primum.

Cap. 4.

Ad propositum porrò Virginitatis aut castitatis perpetuæ innu-
mera sunt, quæ mouent. Primum eius præstantia tanta, vt vitæ pro-
pria à multis anteposita sit. quot enim ne perderent castitatem, vi-
tam profuderunt, vel ablatam vi ab aliis, vel (nec sine diuino instin-
ctu) spontè abiectam? plenæ sunt historiæ nostræ. legatur S. Ambro-
sij liber tertius de Virginitibus, & octauus liber historiæ Eusebij Cæsa-
riensis. quanti etiam fiat ab hominibus generis propagatio, nemo
est, qui ignoret. huic autem tanto bono prætulerunt non vulgares so-
lùm, & pauperes homines castitatem, sed diuites multi ac præpo-
tentes, Duces, Reges, Imperatores ipsi: gloriosiores reputantes
mortem post cœlibem vitam immortalitate, quam ex liberis regno-
rum hæredibus ex honesto matrimonio susceptis facillè consequi po-
tuissent.

Secundum inci-
tamentum.

Dialog. 2.
Sap. 4.
Lib. de Virginitate.

Secundum est castitatis pulchritudo, est enim vt scripsit S. Sulpi-
tius: *Beata species eius, & Deo digna.* Et apud Salomonem legimus: *O quam
pulchra est casta generatio cum claritate.* Hac, ait S. Gregorius Nyssenus, re-
staurari, ac restitui de prauatam imaginem Dei in nobis. ob hanc vnam maxi-
mè sancti Patres, Chrysostronus, Nazianzenus, Basilius, Ambrosius,
& alij vitam castorum hominum prædicant vitam esse Angelorum. nec
obscurè id à Domino significatur, cum ait: *Neque nubent neque nubentur,
sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.*

Matth. 22.

Tertium inci-
tamentum.

1.
1. Cor. 7.
Lib. de Virginitate.

2.

Sap. 3.

3.
Judith. 15.

4.

Tertium est utilitas. Siquidem ab infinitis propemodum malis
nos liberat castitas. attingit aliqua S. Paulus, vt illa: *Volo, vos sine soliti-
tudine esse. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. & diuisus est cogi-
tat qua sunt mundi.* Plura hæc explicans recenset S. Chrysostronus. au-
get nos innumeris bonis. est enim castitas radix sapientiæ Salomo-
ni. quare sapientissimi quique castissimi, Hieremias, Daniel, que-
tiam virgines perseuerarunt. Apostoli, Sancti quique noui Testa-
menti, quò doctrina præstantiores, eò & castitate. Confert robur cor-
poris, & animi. *Confirmatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris,* di-
ctum est Judith: sed cumulat animum cœlesti gratia præclaris que do-
nis Dei.

Eccles. 29.

Quare pretiosa res est castitas. *Omnis ponderatio,* ait Salomon, *non est
digna continentis animæ.* eòque pretiosior Virginitas, quòd si semel amit-
tatur, recuperari nunquam potest. certè à sanctis Patribus sacrificium
appellatur, quo nihil Deo gratius, nihilque magis ad eum nobis conciliandum a-
ptius. sic ab Origene, sic à S. Ambrosio. propterea scriptum est: *Qui dili-
git cordis munditiam, habebit amicum regem.*

Homil. 23 in
Num.

1. 2. de Virginitate.
Proverb. 22.

Quartum

Quartum est exemplum Christi Domini, qui virgo ex virgine
procreatus, primus virginibus, & castis hominibus virginitatis per-
petuæ signum sustulit. quare qui castitatem sectantur, nomen Chri-
sto matricque eius sanctissimæ dant. hos duces ad amplissimam glo-
riam, hos antesignanos habent. commilitones autem Sanctos om-
nes, illos autem in primis, qui ne castitatem desererent, vitam dese-
ruerunt.

Quintum inci-
tamentum.

Quintum est præmium, quod castis quidem omnibus paratum
in cœlo est maximum, Virginibus autem multò maximum. hi e-
nim *quod virgines sint, sequuntur agnum quocunque ierit. & canunt canti-
cum agni.* Denique dicebat Dominus; *Qui potest capere, capiat.* propo-
nens, vt ait S. Hieronymus, *Agonothetis præmium, inuitans ad cursum, re-
nenq; in manu virginitatis brauium ostendit purissimum fontem, & clamitat;
Qui sitit, veniat, & bibat.*

Quintum inci-
tamentum.

Apoc. 14.

Matth. 19.

Lib. 1. aduers.
Iouinianum.

Secundus gradus castitatis & virginitatis est fortitudo, quæ huic
statui magna à Deo conceditur, vt Iudith indicatum esse, supra di-
ximus, & perspicuum est ex martyrum, & virginum passionibus.
propter quam causam virginitas martyrio comparatur à S. Hieronymo,
& à S. Ambrosio, S. Bernardo & aliis, non tam quod in martyribus
reperiatur, quam vt opinatur S. Ambrosius, *quod ipsa martyres faciat.*
facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens est, augendo maxi-
mè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non bre-
ue, sed longum, diuturnumque martyrium cum sit, continuam
quasi mortem carni adfert. quod quàm magnam grauemque mole-
stiam exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu,
& propensione omnium hominum ad illas voluptates, quæ etiam
nonnunquam malæ non sunt, sed necessariæ coniugibus ad filios
procreandos. Sed de fortitudine castitatis præclare S. Hieronymus:
*Grandis fidei est grandisq; virtutis Dei templum esse purissimum, totum se holo-
caustum offerre Domino, & iuxta eundem Apostolum sanctum esse corpore & spi-
ritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt
per Esaiam quod pro filiis, & filiabus locum habeant in cœlis paratum. Horum ty-
pus est Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado ille reginæ Candaces in Actis
Apostolorum, quod ob robur fidei viri nomen obtinuit.*

Secundus gra-
dus.

Epist. ad De-
metr.

Lib. 1. de Vir-
ginitate.

Serm. 30. in
Cantic.

Lib. 1. in Ionin.

1. Corinth. 7.

Ysaia 56.

Hierem. 38.
Act. 8.

Tertius gradus est spiritualis delectatio, ob hanc ait S. Thomas,
castitatem, & continentiam numerari ab Apostolo in fructibus Spiritus san-
cti. fructus enim diuinus adnascitur in virtute sibi cognata, & ani-
mum proficientis in virtutis vsu mira suauitate complet. quod ex-
perimento quotidiano probant hominis puri ac casti. nã vt ait S. Cy-
prianus:

Tertium gra-
dus.

Lib. de bono
pudic.

Collat. 12. ca. 7.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

prianus: Voluptatem vicisse, voluptas est maxima, & nulla maior victoria, quam qua de cupiditatibus refertur.

Castitatis indicia peti possunt ex illis sex gradibus castitatis, quos numerat Cassianus, de quibus sententiam meam secundo libro explicavi. sunt autem hi. Primus non impugnari carnaliter in vigilia. Secundus non immorari cogitationibus voluptariis. Tertius non moveri etiam tenuiter aspectu femineo. Quartus non perferre in vigilia vel simplicem motum carnis. Quintus cum necessaria cogitatio suscipitur humanae generationis, nihil magis moveri, quam si de lapidibus cogitares. Sextus non illud etiam per somnum obscenae phantasmatis.

De Mansuetudine.

C A P V T XXXVI.

ANCTVS Thomas: Mansuetudo, inquit, est, quae secundum rationem rectam moderatur iras, ut dicitur in libro quarto Ethicorum.

Primus gradus mansuetudinis est voluntas eam habendi. ad quam inducunt; primum ipsa hominum natura communis. Magna (inquit Seneca) laus est, si homo mansuetus homini est. omne quod vides, quo humana diuinaque conclusa sunt, vnum est. membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit cum ex hisdem, & in eadem generet. hac nobis amorem indidit mutuum, & sociabilis fecit. illa equum iustumque composuit. ex illius constitutione miserius est nocere, quam ledi. ex illius imperio paratae sunt iuuantis manus. Iste versus & in pectore & in ore sit, Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus. societas nostra lapidum fornicationi simillima est, quae casura nisi inuicem obstavent, hoc ipso sustinetur.

Secundum mansuetudo pacem animo conciliat. Sanctus Chrysostomus: Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete esse facit, ut mansuetudo & modestia. haec omni diademate & gloria conducibilior. Quid enim beatius, quam intestino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura externa fruamur, si intra nos cogitationum nascatur tempestas, tumultus, seditio, nihil externa pax nobis proderit: sicut & nihil miserabilius est aliud ciuitate, quae licet praesidium & muris bene sit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur, obsecro, ut ante omnia nobis sit cura, quomodo animam à turbulentia

pin-

vindicemus, & in tranquillo statu educamus, & ab omni liberemus amaritudine, quo & ipsi multa fruamur quiete, & iis, qui familiaritatem nobiscum habent, sumus blandi. hoc enim certissimum signum, quo interno scitur vir ratione praeditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus, & quietus, si non quasi seruus ducatur & trahatur aut ab ira, aut ab aliis affectionibus, sed ratione vincat internos illos incompósitos motus, nobilemque suam generositatem seruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertium est amor aliorum hominum erga mansuetum. Idem alibi: Mitis orphanorum pater est, viduarum praeses, pauperatum procurator, iniuria afflictorum adiutor. semper strenue agit, quod iustum est. Mitis reuerendus pater pueri, & obseruandus Dominus est seruis. nihil enim ita conciliat Domino familiares, ut quod illum vident tranquillum se offerre, & mansuetudine iucundum. nam & talem maioris faciunt, habentque pro patre non pro Domino. gratus, & amabilis est videntibus, gratus item & his, quibus tantum nomine notus est. neque facile vllum inuenies, qui audiens laudari hominem mansuetum, illum videre, & ex osculari non desideret, & non habeat in aliquanta lucri parte eius amicitia posse diu frui.

Quartum, non solum ab hominibus mansuetus amatur, sed Deo etiam gratissimus est; suscipiens, ait David, mansuetos Dominus. horum audit orationes. humilium, ait Iudith, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. ad hos filium certa ratione destinavit. Ad annunciandum, ait, mansuetus misit me. his gratiam suam largitur. Mansuetus, ait Salomon, dabit gratiam. hos dirigit in actionibus, & negotiis quasi consiliariis. Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas: adeo ut scripserit S. Chrysostomus; Deus non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem elemosynarum largitionem, ut propter mites beneque compositos mores.

Quintum. magna vis est mansuetudinis, nam non solum hominem amabilem facit, sed inimicum multo feliciter superat quam iracundia, nempe ad poenitentiam fletumque conuertens. Sic Apostolus commemorans illud Salomonis dictum; Si esurierit inimicus tuus cibum, si sitit, potum da illi. hoc enim faciens carbones igni congeres super caput eius. per carbones ignis, ut exponit S. Augustinus significat vrentes poenitentiae gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet, se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseria subuenitur.

Sextum est exemplum, nam ut ait S. Chrysostomus: Ut hi qui laborant oculis, colorem aliquem suauem frequenter intuendo, nonnullum morbi capiunt leuamen, sic is, qui hominum mansuetorum imaginem pra oculis habet, si in ea assidue desigat oculos, etiam si millies obrundat ira mentis oculum perturbans perfectam sanitatem, puramque philosophiam, ac tranquillitatem animi consequetur.

Porro

Tertium incitamentum.
Homil. de mansuetudine.

Quartum incitamentum.
Psalm. 146.
Iudith 9.
Isaia 61.
Proverb. 3.

Psalm. 24.

Quintum incitamentum.

Proverb. 12.

Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 16.

Sextum incitamentum.
Homil. 3. de David & Saul.

Lib. 4. cap. 5.

Primus gradus.
Primum incitamentum.
Epist. 95.

Secundum incitamentum.
Homil. 34.
Genes. 13.

Post medium, cap. 12. Exod. 15. § 19.
 Porro exempla mansuetorum Ethnicorum multa scribit Plutar-
 chus libro de ira cohibenda, & Seneca libro tertio de ira. Nostro-
 rum autem exemplis abundat scriptura diuina, Moysis erga popu-
 lum illum duræ ceruicis, Iacob erga Esau, Ioseph ergo fratres, Dau-
 idis in primis erga Saulem, & alios. Sed nullum est illustrius exemplo
 Domini nostri Iesu Christi in omni vita, maximè verò passionis tem-
 pore. *1. Pet. 2. Iſaia 53.* Cum enim malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non commina-
 batur: tradebat autem iudicanti se iniuste. Et apud Iſaiam: *Tanquam agnus
 coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.* Denique virtutes om-
 nes in Christo illustrissimæ fuerunt, & imitatione dignissimæ: ali-
 quid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius mansuetu-
 do. nam propterea dixit Apostolus; *Obsecro vos per mansuetudinem, &
 modestiam Christi.* Et ipse Dominus: *Discite à me, quia mitis sum & hu-
 milis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Huc etiam pertinet de-
 scriptio Iſaiæ, repetita apud S. Matthæum; *Non contendet, neq; clamabit,
 neq; audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quassatam non confringet, li-
 num fumigans non extinguet.*

Facit etiam ad iram detestandam, & excolendam mansuetudi-
 nem ipsius iræ turpitudinis consideratio, quam attigimus libro se-
 cundo, & Scriptores tam profani quàm sacri, latè persequuntur. Ci-
 cero, Seneca, Plutarchus, S. Basilus, S. Gregorius Magnus, S. Ambro-
 sius.

Tusculan 4. Lib. de ira. Homil. de ira.

Homil. 29. ad populum, § 30. § 31. Lib. 3. moral. cap. 30. 31. § 33. Lib. 8. epist. 51. Lib. 1. offic. cap. 22.

*Secundus gra-
 dus. Homil. 29. ad
 populum.*

Secundus gradus mansuetudinis est fortitudo. nam ira ferox est
 bellua tam tua quàm alterius, qui in te debacchatur. Nihil iracundo
 homine, ait S. Chrysostomus, infestius. Fera potius quàm iracundo homini
 cohabitandum est, nam illa cum semel mansuefacta fuerit, suam seruat legem: hunc
 autem quotiescunq; mitigaueris, rursus efferatur, sicut enim dies clara & serena,
 & hyems multa plena tristitia, itidem & irascentis animus, & mansueti. *Quis
 rortor ita laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex
 naturalibus sensibus ita excedere facit, sicut furor, & iræ consternatio? ebrietas
 quedam est ira, immò verò difficilior ebrietate, & demone miserabilior, quæ
 omnia his, quæ in sacris literis de ira scripta sunt, valde consentanea
 sunt. Melius est (inquit Salomon) habitare in terra deserta, quàm cum
 muliere rixosa, & iracunda. Et propterea alibi: Noli, ait, esse amicus homini
 iracundo, neq; ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scan-
 dalum animæ tuæ.*

*Proverb. 21.
 Proverb. 22.*

*Lib. 3. moral.
 cap. 34.*

Quomodo autem fortitudo mansuetudinis aduersus iram exer-
 ceri debeat, docet S. Gregorius. *Dubius modis fracta possidere animum ira
 desue-*

desuecit. Primus quippe est, vt mens sollicita antequam agere quodlibet incipi-
 at, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat, quatenus redemptoris sui
 probra cogitans ad aduersa se præparet. *Quæ nimirum venientiarum tantò fortius
 excipit, quantò se cautius ex præscientia armavit.* Et post pauca: *Se-
 cundus autem seruanda mansuetudinis modus est, vt cum alienos excessus ad-
 spicimus, nostra, quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus, considerata
 quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena.* Sanctus Bernardus *Serm. 13. in
 etiam auctor est; Ex consideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob
 culpam in Deum commissam concipitur, oriri non solunt mansuetudinem, cui
 draconis flatus non noseat, sed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non
 terreat.*

Primus modus.

*Secundus mo-
 dus.*

*Serm. 13. in
 Psalm. Qui
 habitat.*

Tertius mansuetudinis gradus est delectatio; hæc percipitur in
 vsu mansuetudinis inueteratæ, quæ habitus virtutis huius est. quem
 requirit in primis S. Ambrosius cum disputat contra iram. *Primum,
 inquit, est, si fieri potest, vt morum tranquillitas vsu quodam affectionis propo-
 sito in naturam vertatur.* habitus autem delectationem habet. præfer-
 tim verò mansuetudo. quæ inimica omnis perturbationis, pacis au-
 tem conciliatrix cum sit, mirabilem voluptatem animo adfert. mag-
 næ etiam lætitiæ est amari ab hominibus amore gratuito, & libe-
 rali. hunc autem propria ratione captat mansuetudo. quare dicebat
 Dominus: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* gaudium hoc ab
 Apostolo inter fructus spiritus adnumeratum mansuetudo nomi-
 natur: hoc est, delectatio, quam vsu mansuetudinis consequitur pro-
 ficiens.

*Tertius gra-
 dus.*

Lib. 1. offic. c. 21.

Matth. 5.

Galat. 5.

Indicia mansuetudinis sunt actiones virtutis mansuetudini affi-
 nis, qualis est humilitas, quas propter affinitatem sæpe scriptura di-
 uina simul iungit. sicut etiam patientiam, quare amans patientiæ,
 & humilitatis cultor ferè semper lenis, & mitis est. Indicium etiam
 mansuetudinis est interna quies. Siquidem Dominus

*Primum
 indicium.*

ait; *Inuenietis requiem animabus vestris.*

*2.
 Matth. 11.*

—OS)—(DO—

T t

De

De Modestia.

CAPVT XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta moderatio est cupiditatum rationi obediens, propriè virtus est, vt S. Thomas docet, quæ in rebus mediocribus ac minimis modum ponit. iungitur autem temperantiæ, quæ per se passionum vehementium moderatrix est, sicut modestia aliarum motionum animi, actionum, quæ corporis externarum.

Andronicus quidam tres partes modestiæ statuebat, vt refert S. Thomas, ordinationem ad quam pertinet ordinem constituere in agendis rebus: quid scilicet sit obeundum, quid omittendum, & quæ ratione: ornatum, quo homo agit, quod agit, vt decet: & austeritatem, quæ in alloquiis & congressibus requisita maturitas retinetur.

Primus modestiæ gradus est voluntas eam habendi, ad quam mouent. Primum, quod in diuinis libris incompositæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. Pro eo quod (scribit Isaias) *eleuata sunt filia Sion, & ambulauerunt collo extento, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluaabit Deus verticem filiarum Sion.* Salomon etiam *Apostatam hominem*, hoc est, perduellem, & perditum dicit, *annuere oculis, terere pede, digito loqui*, quo etiam loco *oculos sublimes se deestare* confirmat. Idem sæpe prudenter carpit, tanquam stultos homines nimio *risui* deditos, eosque quorum *oculos*, ait, *non precedere gressus, sed auolare in fines terræ.* Idem quàm plurima præcepta tradit humanæ consuetudinis, & amicitia ad modestiam pertinentia in congressibus, in colloquiis, in conuiujs, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magistratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuæ, cum parentibus, cum liberis, cum uxore, cum seruis, quæ longum planè esset numerare.

Contrà verò Scriptura sacra modestiam mirificè commendat, coniungit videlicet timori diuino. *Finis*, inquit, *modestiæ timor Domini.* Cum modestia, & timore, ait S. Petrus, *conscientiam habentes bonam.* Et S. Paulus æquè vult nos modestia ornatos, & vt ille ait *indutos, ac patientia & humilitate.* & vehementer quidem vult *gaudere eos*, sed addit, *modestia nota vestra sit omnibus hominibus.* S. Ambrosius cum dixisset etiam

etiam dum Deo preces fundimus, modestos nos esse debere, qualis erat ille publicanus, qui *non audebat oculos in cælum tollere, addit, ideoq; oremus in incorruptione quieti, & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples, vt ait Petrus.* Magna igitur modestia, quæ cum sit etiam sui iuris remissior, nihil sibi vsurpans, nihil vendicans, & quodammodo inter vires suas contractior, diues est apud Deum, apud quem nemo diues. Diues est modestia, quia portio Dei est.

Secundum est exemplum *modestiæ Christi Domini*, quam prædicat Apostolus per eam Corinthios obtestans. & eadem testata est, ac manifesta in vniuerso Euangelio. Exemplum item modestiæ sanctissimæ Dei matris, de qua sic idem S. Ambrosius; *Bonus regendæ castitatis pudor est comes, qui si se prætendat ad ea, quæ prima pericula sunt, pudicitiam temerari non sinat.* Hic primus in ipso cognitionis ingressu Domini matrem commendat legentibus, & tanquã testis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur astringit, quod in cubiculo, quod sola, quod saluta ab Angelo tacet, & mota est in introitu eius, quod ad virilium sexus speciem peregrinam turbatur aspectus Virginis. Itaque quamuis esset humilis, præ verecundia tamen non resalutauit. Narrat S. Gregorius Virginem adolescentulam maturam, vt ita dicam cælo, non antè ad cælestes nuptias admissam à diuino sponso, quàm leuitatem vanitatemque morum per modestiam exuisset. Tantum Deo displicet vanitas, & immodestia.

Tertium est, quoniam sicut *corrumpunt bonos mores colloquia praua*; sic deprauatæ, ac incompositæ actiones hominis externæ perniciæ sunt & pestis virtutum animi. feruit enim corpori nullo negotio animus, & sese ad illius mores facillimè conformat, ac fingit. *Studeamus modestia*, ait S. Basilius, *nam studiis, & exercitiis assimilatur anima, & qualia facit, salu formatur, & figuratur.*

Secundus gradus est fortitudo modestiæ, nam vt ait S. Gregorius: *Intus est custodia, quæ cõposita seruat exterius membra. qui ergo statum mentis perdidit, foris in inconstantiâ motionis fluit, atq; exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat.* Et S. Basilius: *In immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem subsultare, nequaquam est eius, qui animo composito sit, aut planè probus, & compote sui ipsius.* Quare tantam fortitudinem à nobis exigit modestiæ virtus, quanta necessaria est ad motus internos componendos, animumque in officio rationis continendum, tantoque maior vis initio afferenda est animo nondum domito, quãtò maiora mala ex passionibus in naturæ corruptæ gremio educatis tempore procedente deriuantur in vniuersam hominum vi-

T t 2 tam.

2. 2. quæst. 1. 1. artic. 1.

2. 2. quæst. 1. 1. 43. artic. 1.

Primus gradus.

Primum incitamentum. Isaias 3.

Proner. 6.

Ecclesiast. 7. Ecclesiast. 19. & 21. Proner. 4. & 17.

Proner. 22.

2. Pet. 3.

Coloss. 3.

Philip. 4.

Lib. 1. offic. c. 18.

Secundum incitamentum. 2. Cor. 10. 10. Ibidem.

Lib. 4. Dialog. c. 17.

Tertium incitamentum. 1. Cor. 15.

Ser. de Humil.

Secundus gradus. 3. p. p. c. 24.

Reg. fus. disp. Inter. 17.

Lib. 1. offic. c. 18.
Oratore I.
cont. 1. 1.

tam. Sanè hanc vnam ob causam, vt arbitror, sanctissimi, & sapientissimi viri Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales, & notabiles exitus, ille duorum clericorū, quorum vnus gestus plurimū dedecret, alterius insolentis incessus quodam verberare oculos eius feriret: hic Iuliani impiissimi Imperatoris Apostataræ. ex ceruice nimirum eius non stata, ex humeris subsultantibus, & ad æquilibrium subinde agitatis, ex oculo insolenti & vago, furioseque intuente, ex pedibus instabilibus, & titubantibus, ex naso contumeliam, & contemptum spirante, ex risu petulanti, & effrenato, ex nutibus, & renutibus temerariis, ex sermone hærente, spirituque conciso, ex interrogationibus stultis, & præcipitatis, ex responsionibus nihilo melioribus, aliis in alias insultantibus, nec grauibus, nec constantibus, nec disciplinæ ordine progredientibus. *Hæc, inquit, vt conspexi, statim sum prolocutus amicis: Quale malum Romanorum terra nutrit?*

Talem animum, qui natura aut educatione fortitus est, si eum domat, & ad rectæ rationis normam dirigit, vt se deinceps ad modestiam effingere facillè posse sperare debet; sic dum in id incumbit fortissimus est.

Lib. 1. offic. c. 23.

Quamquam aliam etiam ob causam robore animi præditum esse oportet modestiæ studiosum. siquidem Christiana modestia seueriore est, quam gentilis. quod quamquam ex antedictis cernitur; explicatè etiam dicitur à S. Ambrosio: *Multa, inquit, præterea de ratione dicendi dant præcepta seculares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi disciplina. Nam licet interdum honesta ioca ac suauius sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: quoniam quæ in Scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum vsurpare possumus? Cauendum est etiam in fabulis, ne instent grauitatem seuerioris propositi. Veh vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus. & nos ridendi materiam hæc requirimus, vt hic ridentes, illic fleamus! Non solum profusor, sed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamen suauius sermonem esse non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam simplicem, & puram esse satis arbitror? canoram autem esse natura est, non industria. sit sanè distincta pronunciationis modo, & plena succi virilis, vt agrestem, & subrusticum fugiat sonum, non vt rituum affectet scenicum, sed mysticum seruet. Quo loco non prohibet S. Ambrosius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam, sed eam solum, quam cum S. Paulus appellasset Eutrapeliam (quandoque enim & vitij, & virtutis idem est nomen) noster interpres in epistola eius*

Cap. 5.

eius ad Ephesios vertit *scurrilitatem*. alioquin certè Eutrapelia Aristoteli, & S. Thomæ virtus est à bona conuersione dicta, quia scilicet, qui ea præditus est, bene conuertit aliqua dicta vel facta in solatium honestum eorum, qui adsunt. vel vt idem S. Thomas exponit, S. Ambrosius, non ab hominum consuetudine iocos remouet, sed, à *sacra doctrina*, cuius proprium est, vt dicitur in prouerbis *de magnis rebus loqui*. Vt sit, Christiana modestia grauis est, matura, ac seueritatis potius amica, quam leuitatis aut vanitatis cuiuscunque. Quare postulat animum non solum compositum sui, sed planè sibi dominantem.

Tertius gradus modestiæ est delectatio in vsu eius. nec est difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam esse modestiam. alioquin magno illi & repetito gaudio non adiunxisset Apostolus, *modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. S. Prosper cum multa dixisset de laude temperantiæ, & modestiæ, concludit: *Ac per hoc ipsius temperantiæ est, quod non solum temperantes in omnium membrorum officiis sumus; sed etiam quod omnia libenter, quos nos moderatos, ac sobrios faciunt, obseruamus.*

Non haberi suspicionem de nobis etiam in ipsa occasione turpitudinis, indicium est modestiæ. Illustre est Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

QUIBUSDAM Theologis sic describitur humilitas ex S. Augustini sententia: *Humilitas est ex intuitu propriae conditionis, & sui conditoris voluntaria mentis inclinatio in suo imordinabili ad suum conditorem*. S. Thomas Humilitatis essentiam sic declarat: *Humilitas essentialiter in appetitu consistit, secundum quod aliquis refrenat imperum animi sui, ne inordinatè tendat in magna: sed regulam habet in cognitione, vt scilicet aliquis non se existimet supra id esse, quod est. & vtriusque principium, & radix est reuerentia, quam quis habet ad Deum. ex inferiori autem dispositione humilitatis procedunt quedam exteriora signa in verbis & factis, & gestibus, quibus id quod interius latet manifestatur, sicut & in ceteris virtutibus accidit.*

Ex quibus illud est in primis intelligendum, propriam humilitatis actionem esse subiectionem, & reuerentiam erga Deum omnipotentem.

Lib. 4. cap. 8.
2. 2. quæst. 168.
art. 2.

Prouerb. 8.

Tertius gradus.

Philip. 4.
Lib. 3. de vita
Contempl. c. 19.

Epist. ad Salustianum.

Paradysus 1. 1.
p. 4. cap. 1.

2. 2. q. 161. art. 6.

tentem. quod etiam in Scripturis sacris explicatur. *Humiliamini*, ait S. Petrus, *sub potenti manu Dei*. Et Dauid: *Veruntamen Deo subiecta erit anima mea, quoniam ab ipso patientia mea. Quia ipse Deus meus, & Saluator meus.* Quo loco aperitur simul ratio, ob quam Deo hominem humilitas subiicit. quia nimirum *Deus est*, hoc est, omnipotens, & Dominus, & Saluator. S. Iacobus etiam cum dixisset: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*, adiungit, *subditi ergo estote Deo*. ac si diceret. hoc nempe est humilem esse.

Quod si hominibus nos subiicimus per humilitatem, ideo fit, quia ut S. Thomas docet: *Cum in homine duo possint considerari; id quod est Dei, id est, dona Dei, & id quod hominis est, hoc est, defectus; quilibet homo secundum id, quod suum est, debet se cuilibet proximo subiicere, quantum ad id, quod est Dei in ipso*. qua in re Deum in homine agnoscit, & quasi reueretur sese illi submittendo. quod expressit S. Petrus, cum dixit: *Subiecti estote omni humana creatura propter Deum.*

Primus gradus Humilitatis (si sequamur ordinem in situtum in explicacione aliarum virtutum) est velle omnino humilem esse, hoc est, ex animo sese Deo prorsus submittere, tanquam Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Ad hoc propositum multa mouent hominem Christianum, & praesertim proficientem. Primum. Virtus Humilitatis Virtus est Christi, & Christianorum propria, à philosophis nec recepta, nec agnita, nam etsi Aristoteles eum, qui tendit in parua secundum modum suum, temperatum, non magnanimum esse nominandum, dicat, quem aliqui Theologi aiunt, à nobis posse vocari *humilem*. vim tamen, & amplitudinem Humilitatis Christianae, nec ipse intellexit, nec alius Gentilis quicquam diuinavit. Deus Deus ipse de humilitate doctrinam tradidit in Scripturis antiquis, & antiquorum Patrum confirmauit exemplis Abraham, Dauidis, Danielis, & aliorum. Magister autem & propagator eius Christus est. qui propterea dicitur à sanctis Patribus praesertim à S. Augustino: *Primus docuisse Humilitatem, & Doctor Humilitatis Christianus*. docuit autem non magis verbo, quam exemplo. & verbo quidem ita eam, & tam saepe commendat, exemplis explicat, & parabolis, ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendam censet, ut dixerit idem S. Augustinus: *Humilitas penè tota disciplina Christiana est*. Et alibi: *Sicut Demosthenes interrogatus, quid primum obseruari deberet in praeceptis eloquentiae, quid secundò, quid teriò, semper respondit pronunciationem; sit, inquit, si interrogares, & quoties interrogares de praeceptis Christianae religionis, nihil*

1. Petr. 5.
Psal 61.

Iacob. 4.

2. 2. quaest. 161.
art. 3.

1. Petr. 2.

Primus gradus.

Primum incitamentum.

Lib. 4. Eth. c. 5.

S. Thom. 2. 2.
q. 161. art. 4.

Lib. de S. Virg.
cap. 31.

Ibid cap. 3.
Epist. 56. ad
Dioscor.

nihil me aliud respondere, nisi Humilitatem liberet. Exempla autem Humilitatis Christi tam multa sunt, & tam illustria, ut superfluum sit, ea nunc commemorare. Certum est, Christum humiliasse se, ut ait idem, *et nos humilitatem doceret*. Nec obscure id significat, cum ait: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*. Et iterum: *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*. Monstro igitur simile est caput humile, & membrum superbū, & nolle humilem esse hominem, si dignatus est fieri humilis Deus. his similia scribunt Patres, praesertim idem S. Augustinus alibi.

Secundum. Res Deo gratissima Humilitas est. adeò, ut cum ipse in natura diuina humilis esse non posset, cui enim se Deus subiiceret? *Humiliauerit se*, ut ait Apostolus, *formam serui accipiens, & exinanierit se*, factus videlicet homo. quare charissimi Deo sunt humiles, quippe *super humiles requiescit*, ut ait Propheta, *& humilium orationes exaudit, & humilia respicit in caelo & in terra*. & nihil cum oderit magis quam peccatum, & peccatores; non aliis hostiis placatur, quam corde contrito, & humiliato. *Sacrificium Deo*, ait Dauid, *spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Immo ait S. Chrysostomus: *Sacrificium maximum Humilitas est; qui enim peccando se Deo subducit, eidem se per Humilitatem subiicit, cum conuertitur ad poenitentiam*.

Tertium. Humilitas bona adfert secum multa, & magna. decla- rant id Patres multis locis copiose, maximè S. Chrysostomus. is primò afferit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde saepe docet Humilitatem fundamentum esse omnium bonorum. probat autem, quia superbia contrà causa est omnium malorum. & quia quicquid in spiritali aedificio superextruitur sine humilitate nec solidum est, & citò ruit. nam *sive orationem, inquit, siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudicitiam, siue aliud quid bonorum absque humilitate congreges, statim cuncta disfluunt*. quod Phariseo legimus accidisse. & hanc ob causam scribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarum, primam à Domino positam paupertatem spiritus, quae humilitas est. cuius rei haec ratio est, quod cum à Deo sit omne datum optimum, & omne donum perfectum; quales sunt virtutes & dona sancti Spiritus, nec is gratiam suam libenter collocet, nisi in animo humili, ac demisso, nec nisi humiles homines ad progressus in virtute faciendos adiuuet, necesse est fateri, secundum Dei gratiam initia & incrementa virtutum

Humi-

Matth. 11.
Ioan. 13.

Ser. 49. de Ser-
bis Domini, &
tract. in Ioan. 25.
Secundum in-
citamentum.

Philip. 3.

Isaia 57.
Psal. 101.
Psal. 112.

Psal. 50.

Tom. 1 hom. 2.
In Psal. 50.

Tertium inci-
tamentum.

Tom. 4. ho. 5. ad
Phil. & tom. 1.
Hom. de Verbis

Dauid. Quis
sum ego.
Hom. 15 in Mat.
Tom. 2.

Luca. 18.

Homil. 30 in
Acta.
Tom. 3.

Humilitatis esse sobolem. Quare idem S. Chrysostomus alibi sic: Nihil conferendum Humilitatis virtuti, ipsa enim mater est, ac radix, & alitrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.

Ser. 10. de Ser-
bis Domini.
Const. monast.
cap. 17.

Huc pertinet quod S. Augustinus fusè explicat: Si velimus pervenire ad fastigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis. Et quod sanctus Basilius dixit: Humilitas est tutissimus Virtutum omnium thesaurus.

Quantum in-
estamentum.
Lib. de Virgim.
cap. 33.

Quartum. pretiosa dona Dei multa Deo grata non sunt sine Humilitatis ornamento. exemplum vnum instar omnium sit Virginitas, de qua S. Augustinus sic scripsit: Quia perpetua continentia, maximeque Virginitas magnum bonum est in sanctis Dei, vigilantissime cavendum est, ne superbia corrumpatur. quo loco præclare pergit in adhortandis continentibus, & Virginitibus, ut summo studio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: Laudabilis Virginitas, sed magis necessaria Humilitas. illa consulitur, ista precipitur. sine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuisset. Et postea: Et si placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.

Homil. Super
moyses est.

Secundus gradus Humilitatis est fortitudo, roborat enim animus Humilitas aduersus incommoda, & calamitates præsentis vitæ. quarum impatientissimi sunt superbi, & arrogantes, ut potè suamantes, & delicatè viuentes. exemplum imbecillitatis huiusmodi sit vnus Antiochus, quem legimus animo profus perturbato, & abiectio, concidere solitum cum res bellicæ non succederent ex sententia. Contrà animo magno stabilique perstitisse Iob acceptis acerbissimis illis nunciis prædationis bonorum omnium, incendiolorum, mortis etiam charissimorum liberorum. nempe superbissimus ille, hic humillimus. hanc ob causam scripsit S. Chrysostomus: Nihil Humilitate potentius, fortior est petra, solidior adamante, & in maiorem securitatem nos collocat, quam queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusq; diaboli machinamentis sublimior facta constringere volentibus insuperabiles facit. Nil magis odit demon quam humilem, & Dei amantem, ut dicebat S. Antonius. quod ad eò verum est, ut cum ad tentandum accedit, si in hominem verè humilem incidat, statim fractus procul abeat, non nisi longo temporis interuallo rediturus. De Iob certè scribit S. Gregorius: Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia stravit.

Secundus gra-
dus.

Lib. 1. Machab.
cap. 6.

Tom. 4.
Hum. 20. in A-
poc.

Lib. 2. mor. c. 19.

De Maria Vir-
gine, de verbis
Apoç.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur, ut opinor, magnæ cuiusdam fiduciæ, quam de diuina virtute sibi pollicetur humilis, cum se totum Deo submittit, ac tradit. Agit hoc, ait S. Bernardus, in cordibus electorum:

electorum gratia prerogativa diuina, ut eos nec Humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur sibi, ut non solam nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maxime prouebatur humilitas, ut inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniantur ingrati, ac vicissim ex occasione Humilitatis pusillanimitas nulla surrepat: Sed quo minus de sua quisque vel in minimis præsumere consuevit, eò amplius etiam in magnis quibusq; de diuina virtute confidat.

Est autem fortitudo maxime necessaria in vsu humilitatis, quia quamuis humilis oculos mentis defixos habeat in culpas, & errata sua potissimum, non est tamen ignarus bonorum suorum, etsi ea dona Dei esse sciat. quare ut subtiliori superbix, quæ inde suboriri solet, repugnet, & se in humilitate contineat, quæ non parua sui ipsius est victoria, illi magnoperè laborandum est. rectè enim scriptum est apud S. Gregorium: Qui magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse, quæ agit. nam si magna esse nescit, ea proculdubio minime custodit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est, ut custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur.

Lib. 26. mor. al.
cap. 37.

Deinde requiritur ad humilitatem fortitudo animi. quia Christiana Humilitas non est contenta quacunque demissione sui, sed summam exigit ab homine, eamque voluntariam abiectionem, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. quæ in re gradus Humilitatis à S. Benedicto sapientissimè traditi, nec omnes ad vnam hanc deiectionem, quæ se spontè contemnit Humilis, pertinent; sat est si recenseamus hoc loco gradus septem, quos ad hoc propositum excogitauit S. Anselmus. quorum primus est contempibilem se esse cognoscere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc aliis persuadere tempore, & loco. Quintus, patienter sustinere dum id ab aliis dicitur. Sextus a quo animo ferre se contempibiliter tractari. Septimus, hoc ipsum gratum habere, appetere & amare. annon magna virtus magnumque robur animo insit, oportet, ut hos gradus ascendat? cum enim Humilitatis demissio sit voluntatis actio, qua spontè se submittit homo Deo, & voluntati eius; sit verò voluntas Dei sanctificatio & perfectio nostra, perspicuum est, subiectionem hanc nostrimet sub Dei voluntatem tam multa, tam grâua à nobis exigentem, ut perfectionem Christianam assequamur, non tam facilem descensum esse, ut opinari posset in exercitatus huius disciplinæ tyro, quam vim magnam potius quæ voluntati adferretur, ut contra naturalem propensionem sese iniuriis, opprobriis,

In Regula c. 7.

Libro de siml.
cap. 10. & de im-
ceptis.

Vu. contem-

contemptui, totam deuoeat propter Deum, si quando diuinæ gloriæ causa id postulet, & propriæ salutis occasio.

Considerandum verò hic est, supremum, aut supremo proximum humilitatis Euangelicæ gradum esse tolerantiam iniuriarum ad Christi Domini imitationem, quem certum est præclarum admodum & admirandum rei huius exemplum reliquisse nobis, vt eum sequeremur. quas enim contumelias Dominus nostri causa non pertulit quod si *predestinati sumus conformes fieri imagini filij Dei*, & ipse passus est pro nobis, vt sequamur vestigia eius, quis non intelligit, nos illi similes esse oportere sicut in reliquis virtutibus omnibus, sic etiam in humilitate illa, qua patienter sustinemus, sicut ipse, iniuste nos & iniuriose tractari? Certè hoc spectabat ipse, cum dicebat Apostolis: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*, cum Apostolos se mittere fatebatur *tanquam agnos inter lupos*, cum Beatos repetebat esse, *cum maledicerent illis homines*, cum animabat ad eiusmodi gloriosam infamiam exemplo suo: *Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius*, ergo si verum est, vt ait S. Augustinus: *Quia caput est humile, membrum superbum esse non debere*, quia caput opprobrii onustum, & saturatum est, vt Scriptura loquitur, nequaquam fas est, vt membra alio nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quam iniuriis, quibus operum caput intuentur.

Altissimus sanè Humilitatis gradus, quem exemplis suis olim Ioseph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt, illustrauit autem maximè Dominus, & post eum Apostoli, & omnes alij qui deinceps secuti sunt Christianæ philosophiæ Sectatores. Si enim, vt ait S. Chrysostomus, *nihil sic est amicum Deo, quam si quis minimis se annumeret, estque id caput totius philosophiæ, atque fastigium*, quid dicendum est, de eo, qui non solum se in minimis ponit, sed nihil etiam facit & æstimat, & præterea animo forti & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimam, immeritò se malè verbis accipi, sibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam verissimum est, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus superest nunc explicandus.

Tertius igitur gradus Humilitatis omniumque maximus est ille, quem postremo loco posuit sanctus Anselmus, appetere iniurias, & reliquam seriem malorum detestabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Christum, cum inferuntur. In hoc erat Dux noster Christus, cum stabulum nasciturus ele-

git, cum vitam humilem, & abiectam spontè traduxit, cum *faber* nominari maluit, quam creator & Dominus, cum se *filium hominis*, hoc est, terræ filium nuncupauit, cum aiebat *coarctari se*, hoc est, præ desiderio non posse se diutius ferre tam longam moram temporis passioni ac morti ignominiosissimæ dedicati: cum obuiam procedit hostibus manus sibi tanquam latroni mox iniecturis, cum adeo æquabiliter, ac sedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, sputa, blasphemias, conuitia, flagella, spinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præsidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipsam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & si quid esse potest ignominia ignominiosius, probro probrosius. talis erat crux ea tempestate, qua Christus eam pro hominibus subiit adeo libenter, vt dicat Apostolus: *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.*

In hoc eodem gradu pro mensura gratiæ Dei fuerunt Apostoli, cum *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti erant pro nomine eius contumeliam pati.* Hunc attigerat Apostolus, cum gloriabatur in cruce, cum se *mundo crucifixum* gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cum dixit: *Exhibeamus nos vt Dei ministros in multa patientia, & post, in suauitate, post, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* quibus locis simul aperitur ratio, cur ignominia sit appetenda, nempe Christi amor, & studium imitationis eius. sed ponit etiam aliam causam sanctus Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriæ præmium. *Excamus, inquit, ad eum extra castra improprium Christi portantes. non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* & mystico exemplo allato scribit: *Moses grandis factus negauit, se esse filium filii Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesaurus Ægyptiorum improprium CHRISTI, aspiciebat enim in remunerationem. Improprium CHRISTI, ait sanctus Chrysostomus, petra enim erat CHRISTVS; & quia sustinuit talia, quale CHRISTVS sustinuit improprium, nimirum à suis, & propter similem causam. pro CHRISTO enim improprium sustinere maius bonum putauit, quam in deliciis esse. magnum ergo bonum est afflictio, ad quam ex fastigio regali seipsum proiecit. Hæc enim faciebat magna quedam prospiciens.*

Cæterum hæc nostrimet abiectio, & culpa nostra carere debet, & aliorum, quantum in nobis est. nec enim appetere nobis licet alieno

Rom. 8.
1. Petr. 2.

Matth. 5.

Luca 10.
Matth. 5.
Matth. 10.
Ibidem.

Thren. 3.

Tom. 2.

Matth. 3. in Mat.

Tertius gradus.

Act. 5.

Galar. 6.

1. Cor. 6.

Hebr. 13.

Hebr. 11.

Tom. 4.

Homil. 26. in o-

ps. ad Hebr.

1. Cor. 10.

malo bonum nostrum: nulla autem nostra culpa accidit, cum nos istam occasionem prebemus nullam, cur in nos incurrant ignominie, & probra, quicquid ipsis ita volentibus in hac re peccent alij. haclage si expetatur ignominia propter Christum, & æternam gloriam, virtus est humilitatis multo maxima.

Lib. 4. In spiritus. cap. 39. In libro prim. 20077.

- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Serm. de 21. s. r. a. signa. Magn. num.

Humilitatis indicia recensentur à Patribus. Casianus sic habet. Humilitas huiusmodi indicia comprobatur. Primum, si homo mortificatus in se habeat omnes voluntates. Secundò, si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum nihil suum calauerit seniore. Tertio, si nihil sua discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. Quarto, si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiam constantiam. S. Bernardus quoque auctor est, mansuetudinem, & humilitatem esse veluti sorores collactaneas. Quintò, si non solum iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibi irrogatam doleat, atque tristetur. Sextò, si nihil agat, nihil presumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, si omni vilitate contentus sit, & ad omnia se que sibi prebentur, velut operarium malum iudicari indignum. Octauò, si semetipsum cunctis inferiore, non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nond, si linguam cohibeat, vel non sit clamorosus in voce. Decimò, si non sit facilis ac promptus in risu.

Aliud indicium primum.

In Psal. 33. Indiciu secundum.

Hom. 20. lib. 50. hom.

Indiciu tertium.

Lib. 22. mor. c. 5.

Indiciu quartum.

Lib. 34. moral. cap. 17.

Psal. 130. Proverb. 9.

Indiciu quintum.

Hom. 10. super Ex. 24.

Quod si hæc cupiam fortasse recondita videantur, nec communia omnibus, obseruet is seipsum, examinetque ad alia indicia. Primum est S. Augustini. Quid est esse humile? nolle laudari.

Secundum est eiusdem. Humilitas in Scripturis sancta probatur infantia. hæc est sancta simplicitas, verbu, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obscura potest esse humilitas solida.

Tertium S. Gregorij. Si cor veraciter humile est, bona, quæ de se audit, aut minime recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit, aut certe si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perditæ, quod hæc considerat hominibus diuulgata: pauetque vehementer, ne spes futuri muneris in mercedem permutetur transitorij fauoris.

Quartum est eiusdem. Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. hinc namque ab David dicitur; si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat. & plura, quæ adiungit S. Pater.

Quintum apud eundem: Neesse est, inquit, patres charissimi, ut in vobis hoc semper debeat aspicere, quod minus habetis: in proximis verd hoc quod vobis amplius acceperunt.

Sextum

Sextum similiter ex S. Gregorio habetur, nimirum: Humilitatis indicium est peccatum suum accusare, & accusantibus non negare.

Septimum apud eundem. Vera humilitas obedientia bonum in maioris imperia consequenda comitatur. & verè humilis sese ad emendationem culpæ, pro qua arguitur offert. cui consentaneum est, quod alibi tradit; Humilem patienter se corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.

Octauum ex S. Bernardo adfertur. Magna, & rara perfectè virtus est, ut magna licet operantem magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. hoc ego ipsis virtutibus mirabilis iudico.

Nonum S. Chrysostomus (ne hoc etiam omittatur) humilis euadit, ait, qui humana contemnit, qui sua constitutionis initia considerat, adde tu & progressiones & peccata. Item qui se cognoscit, cognitionis autem sui gradus duodecim numerat alibi idem pater. qui Deum agnoscit. Denique humilibus exercitationibus acquiritur, conseruatur, & cognoscitur humilitas.

Et vt colophonem huic tractationi addamus, si me mea non fallit opinio, perfectissimæ Humilitatis signum est, non solum benefacere iis, qui oderunt nos, & orare pro persecutibus nos, sed etiam occasionem captare bene merendi de iis, quos certò scimus vitæ ac nominis nostro per summam iniuriam insidiari. Exemplum dedit nobis Christus in ea ratione, quam secutus est agendi cum discipulo proditore suæ salutis & famæ eo ipso tempore, quo ille dolos struebat, & tanto flagitio totus incumbere, vt hoc quoque, ait S. Augustinus; Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus est pedes lauare, cuius manus iam praeuidebat in scelere, immò & osculari, & ex animo sum reuocandi à facinore, amicum vocare, humanissimeque commonefacere.

Indiciu secundum.

Lib. 22. moral. cap. 14.

Indiciu septimum.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 3. & 4.

Indiciu octauum.

Serm. 13. Cantic.

Indiciu nonum.

Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor.

Tom. 1. Homil. 12. in Gen.

Tom. 1. homil. Serbis David.

Qui sum ego. Tom. 1. homil.

in Psalm. 115. Tom. 5. hom. 58.

de Vita monach.

Tractat. 55. in Ioan.

Vsus Exempla, ad ea qua tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

EDICATIONES de singulis virtutibus, tam in libro quarto, quam in tertio formentur è singulis capitibus, quæ de singulis virtutibus sunt, singulae in quatuor puncta distinctæ.

Vu 3

Primum

Primum Punctum est virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiusque capituli explicantur.

Secundum Punctum, est propositum acquirendæ eius virtutis, attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum & exercitationem illius virtutis impediunt.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen, quoad indicia illa quæ post vnamquæque virtutis cuiusque explicationem afferuntur, seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute, progrediaturne in ea an non, quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituum discretionem, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri, nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri, præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hæc capita sunt interiecta, materia sunt meditationis totius pœnè Euangelicæ historiæ, cui nullus hic ordo præscribitur, quod id ab aliis diligenter præstitum sit.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE

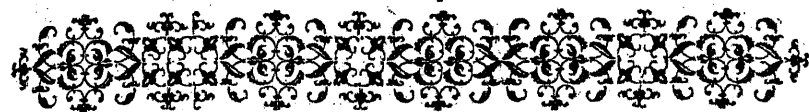
DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVN-
TVR, QVÆ STATVI PERFE-
CTORVM CONVENIUNT.

Quis

*Quis sit perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad
id pertinent, explicanda sint.*

CAPUT I.

PERFECTIO hominis est Deo coniungi. coniunctio
autem charitate cõciliatur. Quare perfectio in cha-
ritate posita est. *super omnia autem hæc charitatem habetis,*
quod est vinculum perfectionis, ait Apostolus. Cùm enim Col. 3.
res quælibet tunc perfecta censeatur, cum suo copu-
latur fini, finis autem hominis Deus sit, perfici tum
demum hominem necesse est, cùm perfecte Deo adhæret. Deus verò,
vt scribit S. Ioannes, *charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, &*
Deus in eo. 1. Ioan. 4.
Lib. 1. de doct.
Christ. cap. 22.

His consentanea sunt, quæ Patres tradunt. S. Augustinus: *Tunc qui p-*
pe, ait, optimus est homo, cum tota vita sua pergat in incommutabilem vitam, &
toto affectu inheret illi. Et libro primo Confessionum: *Bonus est qui fecit* Cap. 20.
me, & ipse est bonum meum. Et alibi: *Viuit anima mea de te.* S. Gregorius Lib. 10. Confess.
etiam cùm dixisset, *omne mandatum de sola dilectione esse,* concludit, *omnia*
precepta esse vnum in radice dilectionis. quod est idem vt sentit S. Chryso- cap. 20.
stomus, ac illud, quod S. Paulus asserit, *charitatem esse vinculum perfe-* Homil. 27. in
ctionis: non dixit, inquit, vertex, sed quod magis est, quæ vinculum est. necessa- Euangel.
rium magis est hoc, quàm illud. nam vertex quidem perfectionis est auctio, & in- Homil. 7. ad
tentio: Vinculum verò conseruatio eorum est, quæ perfectionem efficiunt tanquam Coloß.
radix.

Charitatis autem perfectæ nomine intelligitur amor Dei, & amor
proximi tantum perfectus, quantum in hac vita, dum sumus, esse po-
test. Qua de re sic S. Thomas: *In hac vita haberi potest perfectio charitatis,* 2. 2. quæst. 184.
dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod arisc. 2.
contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale, & sine tali perfectione chari- Primo modo.
tas esse non potest. Vnde est de necessitate salutis. Alio modo, in quantum ab affe- Secundo modo.
ctu hominis excluditur non solum illud, quod est charitati contrarium, sed etiam
omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: sine qua
perfectione charitas esse potest, putà in Incipientibus & Proficientibus. Et Ad tertium.
paulò post: *Potest & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, sicut,* Prima perfe-
& circa dilectionem Dei. Vna quidem sine qua charitas esse non potest, vt scilicet ctio.

Secunda perfectio.

1.

homo nihil habeat in affectu quod sit contrarium dilectioni proximi: Alia autem sine qua charitas inueniri potest, quæ quidem attenditur tripliciter, primo quidem secundum extensionem dilectionis, ut scilicet aliquis non solum diligat amicos, & notos, sed etiam extraneos, & ulterius inimicos. Hoc enim, ut dicit S. Augustinus in Enchiridio, est perfectorum filiorum Dei. Secundo secundum intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit, ut scilicet homo contemnat non solum exteriora bona propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & ulterius mortem: secundum illud Iohannis 15. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat qui pro amicis suis. Tertio quantum ad effectum dilectionis, ut scilicet homo pro proximo impendat non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & ulterius seipsum: secundum illud Apostoli secunda ad Corinthios secundo, Ego autem libentissime impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris.

2.

3.

Ex quibus intelligitur, perfectum Virum qualem hinc requirimus, non esse eum qui in charitate est solum, & qui extra peccati mortalis culpam est, sed eum qui simul in charitate cum sit, & ideo nullius peccati mortalis reus, procul etiam est ab omni impedimento, quo retardari potest eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum. in Deum autem dirigitur etiam tunc, cum diligitur proximus propter Deum, & si sit inimicus. Ille enim, ait S. Gregorius, veraciter, hoc est, perfecte, charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Homil. 27. in Evangel.

Collat. 11. cap. 8.

Ratio amoris huius ea videlicet, quæ hominem ad amandum Deum mouere debet, Deus est, inquit S. Bernardus. quod copiosius explicat Cassianus: Non aliter, ait, ad illam veram perfectionem ascendere poterimus, nisi quemadmodum nullius alterius rei, nisi nostræ salutis gratia prior nos ille dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei, nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Quamobrem studendum nobis est, ut de timore ad spem, de spe ad charitatem Dei, vel ipsarum virtutum amorem perfectio mentis conscendamus ardore.

1. Corinth. 13.

Homil. 7. ad Coloss.

Neque verò perfectio ita in vna charitate consistit, ut ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant, quandoquidem scriptum est; Charitas patiens est, benigna est. Et S. Chrysostomus disertè affirmat, Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere. Sed aliud est aliquid maximè perfectionem efficere, siue quod aiunt essentialiter, aliud proximè, siue quod aiunt, accidentaliter. ipsa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio est, hoc est, vis ipsa, & ratio perfectionis: aliæ autem virtutes charitatis, & perfectionis ministræ. propterea idem S. Chrysostomus alibi; Virtutis principium & finis est dilectio. Hanc habet radicem, hanc materiã, hunc verticem. si itaq; illa principium est ac plenitudo, quid illi poteris adæquari? Et S. etiã Gregorius Nyssenus, cum ad vitam

Homil. 23. ad Rom.
Lib. de Vita Moysi.

perfe-

perfectam indagandam, de cæteris Moysis virtutibus differuisset, tanquam ad eam propria ratione spectantibus, concludit tandem perfectionem humanæ vitæ positam esse in eo, ut à Deo cognoscatur, & amici Dei efficiamur. Sunt autem aliæ virtutes perfectionis ministræ, tum actionum internarum exercitatione, tum externarum, præsertim earum, quæ in edomandis passionibus, corporeque rationi subiiciendo occupantur.

Igitur summa perfectionis euangelicæ consistit in duobus; initio quidem in optimo, maximoque omnium virtutum usu, remouendisque impedimentis omnibus non solum oppositis perfectioni, sed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipso diuini amoris, & charitatis affectu, cum Deoque summa quantum possibile est, coniunctione. Quare ordo tractationis de perfectione postquam de abnegatione & virtutibus supra differuimus, postulat, ut de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo aliæ virtutes sint instrumenta, & adminicula ad perfectionem adipiscendam: postea verò de ipso charitatis affectu.

1.

2.

Propositio & ordo tractandorum in hoc libro.

Quibus rationibus, & virtutibus ex Domini & Euangelij Doctrina tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

MPEDIMENTA perfectionis non obscura sunt, & explicantur à sanctis Patribus, & à Theologis. & quidem ut nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ superanda instituitur totus secundus liber operis huius, impedimenta proxima perfectionis sunt affectiones hominis ad res temporales, ut S. Augustinus docet: Venenum, inquit, charitatis est spes adipiscendarum aut retinendarum rerum temporalium: Augmentum eius est cupiditatis diminutio: perfectio verò nulla cupiditas.

Lib. 83. 77. 9. 36.

Cupiditas hæc triplex est. Prima boni cuiuslibet externi, Secunda boni corporis proprii, Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri possit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autem oportere domuisse eum, qui ad perfectionem aspirat, ex his, quæ dicta sunt, perspicuum est, & breuiter etiam nunc est ostendendum. multa

in pauca, & quasi in vnum colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum.

Matth. 19.

Primum gradus.

Lib. 2. moral.

cap. 27.
Secundus gradus.

Epist. 34.

Collat. 1. cap. 6.

Tertius gradus.

Quartus gradus.

Lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 4.

Epist. ad Demetrum.

Serm. 27. de Serb. Apost.

Lib. 1. epist. 33.

S. Chrysof. Altor 5.

Lib. de bono coning. cap. 22.

Quod ad primam attinet, certum est res temporales re ipsa abiciendas esse ei, qui in statu legis Euangelicæ perfectus esse cupit. Et enim dicitur à Domino; *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me.* Quo loco dicunt Patres ad vnum omnes, poni fundamentum primum, primumque gradum, vt ait S. Thomas, *ad acquirendam perfectionem charitatis, quæ est voluntaria paupertas, hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominem, vt loquitur S. Gregorius, ad culmen perfectionis.*

Proximus gradus perfectionis huius est, exuere secundum abiectionem facultatum terrenarum affectionem animi omnem ad eandem. contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur. quippe diuitia, vt idem testatur, *veluti spina animum hominis timoribus, sollicitudinibus, angoribus mirifice pungunt, vexant, cruentant: cum enim totum amorem hominis diuitis in seipsas conuertant, dum possidentur, dum dimittentur ab eo, quasi eius membra præciduntur,* ait S. Augustinus. quæ præcisio sine dubio gladius ille est, quem venit Dominus mittere in terram. quo non solum facultates nostræ diuellantur à nobis, sed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctissimè colligabamur. hic autem est, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: *Non enim, vt ait Cassianus, perfectio statim nuditate aut priuatione omnium facultatum, seu dignitatum abiectione contingit, sed cordis puritate, hoc est, corde intacto à cunctis perturbationibus.*

Magna porrò fit accessio perfectionis ad duas superiores, si paupertati voluntariæ addatur perpetuitas. hæc enim non modò diuitiarum amorem compescit, sed omnem spem earundem repetendarum prorsus extinguit.

Accedit tanquam cumulus quartus gradus, si voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum, quod fecisse Apostolos S. Augustinus colligit ex illis S. Petri verbis: *Ecce nos reliquimus omnia, & plerisque ex primis illis Christianis Apostolorum Discipulis factitasse, testantur Patres multi, in primis S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Gregorius, S. Chrysofomus. ex quibus fontibus deinde religiosa paupertas emanauit vniuersa.*

Quod si obiicias Patres testamenti veteris sanctos perfectosque fuisse multos, & nihilominus diuites; respondere expeditius possumus, nos hic tractare perfectionem Euangelicam, non veterem. quia tamen perfectio eadem est re ipsa, dicamus patres illos, pauperes affectu, spirituque fuisse, sicut, & habitu continentes. & vt ait S. Augustinus,

Rinus, *propter temporis differentiam non fecisse eos, quod nos Euangelij tempore facere profitemur. qui etiam & illud addit: Quod ego nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset. Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etsi nunc agendum esset.*

Etsi Episcopi quorum status perfectionis est, opulenti plerique sunt, vel ideo est, quia perfectio consistit propriè in charitate, *paupertas* I. autem, vt S. Thomas loquitur, *non tam perfectio censenda est, quam via ad perfectionem: Quare qui iam statum perfectionis conscenderunt, non est quod de via adeò sint solliciti, sicut qui adhuc in via sunt, quales sunt Religiosi: vel ideo est, quia Episcopi dispensatores ecclesiasticorum bonorum à Deo constituti sunt. Quisquæ, inquit S. Prosper, omnibus quæ habuit dimissis aut venditis, sit rei suæ contemptor, cum præpositus fuerit factus Ecclesia, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator, adfertque exemplum S. Paulini & S. Hilarij Episcoporum.*

Altera cupiditas est boni proprii corporis. hanc ad duo capita reuocat S. Thomas: primum continet affectiones erga sanguine iunctos, quicumque illi sint; Dominus enim dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus.* rem hanc fusè persequitur S. Gregorius, qui postquam dixisset, aliquos contemptis terrenis facultatibus adhuc tamen in suorum affectionibus, tanquam in visco inhærescere, addit: *Extra cognatos quisque, ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi: quatenus eosdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò solidius diligit, quantò in eis affectum solubilem copula carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus viciniam iungimur, plus ceteris prodesse, quia & flamma ad motu rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius ubi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenam cognationis agnoscere, sed tamen hanc, cum cursum mentis præpedit ignorare, quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans summorum amore transcendat. Et paulò post: Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, vt per hanc in pauco saltem, ac minimo à recto itinere non declinent. Eadem est sententia aliorum sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Bernardi & reliquorum, quos operæpretium non est hîc recensere, vt breuitati necessariæ consulatur.*

Huc spectat affectio terrena erga amicos. de hac enim idem dicendum est, quod de amore carnis erga consanguineos, affinesque. De quo vniuerso genere S. Bernardus egregiè scripsit: *Est, inquit, affectio, quam caro gignit, est, quam ratio regit, & est quam condit sapientia. prima est, Secundum genus. Primum caput Opuſc. 18. c. 8. Luca 14. Lib. 7. moral. cap. 17. & 18. Serm. 50. in Cant. Prima affectio.*

Rom. 1.
2.
3.

quam Apostolus legi Dei dicit non esse subiectam, nec esse posse. Secunda quam perhibet e regione consentientem legi Dei, quoniam bona est. Nec dubium distare inter se contentiosam, & consentaneam. Longe verò tertia ab utroque distat, quæ & gustat, & sapit quoniam suavis est Dominus. primam eliminans, secundam remunerans. nam prima quidem dulcis, sed turpis: secunda sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suavis est.

Secundum
caput.

1. Corin. 7.

Sol. cap. 10.

Marth. 19.

Lib. 1. contra
Iovin.

Isaia 56.

Aliæ autem cupiditates, quæ secundo capite continentur, sunt voluptatum corporis & sensus, etiam si hæ legitimæ nuptialæ sine sint. Innupta enim & Virgo cogitat, quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. & de arce mentis nihil est, ait S. Augustinus, quod hominem magis deiciat. Quare Dominus laudat Eunuchos voluntarios, Qui se ipsos castrauerunt propter Regnum cælorum. Ad quem locum S. Hieronymus: Grandis fidei est, grandisq; virtutis Dei templum esse purissimum: totum se holocaustum offerre Domino, & iuxta Apostolum esse sanctum corpore, & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam, quod profiliis & filiabus locum habeant in cælum paratum. Ad hos Clemens successor Apostoli Petri scribit epistolas, & deinceps multi Apostolici & Martyres, & illustres sanctitate, quam eloquentia viri quos ex propriis scriptis nosse perfacile est.

Primus gradus

Genes. 12.

2.

3.

4.

Lib. de Virg.
cap. 4.

Oratione de
Natiuit. Dom.

In cap. 1. Luc.

lib. de excels.
Virg.

Serm. 4 de
Annunc.

Heresi 58.

Tertium genus

Serm. 71.

in Cant.

Lib. 4 de in-
fir. cap. 6.

Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum est nuncium remittere consanguineis, Exire, inquam, de domo & de cognatione sua, nec non vxori saltem ducendæ. Secundus gradus est exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus, amicisq; colligamur, maximè verò his, quæ voluptariæ sunt, & ad libidinem pronæ: colereque perfectam corporis, & animi castitatem. Tertius gradus est perpetuitas vitæ integrè, & castè traductæ. Quartus est votum de hac ipsa re. quæ est votum primam emisisse beatissimam Virginem, testantur Patres, S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus, Beda, S. Anselmus, & S. Bernardus: Idem fecisse Apostolos auctor est S. Epiphanius, aliosque qui postea vitam monasticam, & religiosam sectati sunt.

Tertium cupiditatis genus est, vt diximus, propriæ libertatis, & voluntatis. nam, vt inquit S. Bernardus, nihil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit is, qui paschitur inter lilia. Et Cassianus scribit: Posse ascendere ad summa perfectionis culmina eum, qui primitus edoctus fuerit suas vincere voluntates. & seniores tradidisse, Monachum nec posse voluptatem concupiscentiæ suæ refrenare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus unitatem perpetuam, nec firmam diuturnamque posse retinere concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare.

Propria

Propria voluntas coërcetur obedientia Deo præstita, & Homini propter Deum, de qua Dominus ait; Qui vos audit me audit, & de se ipso Luc. 10. dicit ipse; Non vt faciam voluntatem meam. Et Apostolus: Factus obediens vsq; ad mortem. Philip. 2.

Primus obedienciæ gradus est subiicere se homini propter Deum. Secundus est eidem voluntatem sententiamq; animi omnem regendam committere. Tertius est id vsque ad mortem præstare. Quartus ad obedientiam voto se obligare, quod faciunt Religiosi, & fecerunt olim religiosæ vitæ Institutores omnes, & propagatores, qui, vt S. Augustinus scribit, vitam suam Deo deuouerunt. Aut vt S. Basilius loquitur, se ipsos Deo deuouerunt & consecrauerunt.

In Psalm. 75.
Reg. fusum di-
spic. cap. 14.

Honor quid impediementi adferat Perfectioni.

CAPUT III.

Nobis externis numerantur honores, præsertim mundani, qui tamen paupertate nõ abiiciuntur, sicut reliqua eiusdem generis bona. & aliqui honores sunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipsis accipiuntur ad Dei gloriam, & salutem animarum. Quare dubitari me nõ potest, num honor, & quis honor, si quis est, perfectioni sit impediemento.

S. Thomas sic habet: Honori qui Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, vt dicitur in Psalmo; Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religiosi, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipso, quod secularem vitam derelinquunt.

Duo igitur sunt honoris genera, primum est, quod virtuti debetur. secundum, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, sed alia quacunque ex causa, nobilitate nimirum gentis, aut Patriæ, opibus, potestate & huiusmodi rebus aliis. primus honor est virtutis, secundus honor est mundi, siue seculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perspicuum est. id siquidem & verbo, & exemplo suo nobis confirmat Dominus, cum facta contentione inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, dixit: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos beneficii vocantur. (Euergetes Græcè) qui erat titulus ea

tempe-

tempestate principes delectans, sicut nostra hac (celsitudo) vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui praecessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. & protrita sunt in Euangelio monita, quibus Christus Dominus discipulos suos, eorumque sectatores, passim admodum grauitur instruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Christi imitator Paulus se pergere profitetur ad perfectissimam charitatem per infamiam & bonam famam. Se nihil vile existimare, quod cum salute animarum Christi quæ gloria coniunctum sit, etiam si propterea necesse sit, esse se spectaculo atque ludibrio hominibus, omniumque, ut ait, *peripsema*, hoc est, sordes, & foecem populi. Quare praedicabat: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Quam obrem qui postea mundo renunciarunt, ut Christum sequerentur, simul etiam honoribus se abdicarunt, vitamque instituerunt remotissimam ab omni mundana pompa, atque splendore, quod non obscure docet S. Basilius, cum de renunciatione scribit, & postea cum nouitio probando leges dat; Num, inquit, *paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere missa omnino verecundia, ita videlicet, ut sordidissima quaeque artificia suscipere non recusat*. Et paulò post: *Maximè autem ei, qui ab splendore aliquo vita genere ad imitandum modestissima humilitatis Domini nostri IESU Christi exemplum festinat, munera quaedam praescribi debent, de numero eorum, quae illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur, obseruandum quoque, num in eis cum omni animi alacritate non erubescantem & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat*.

Lib. 4. cap. 29.

Ad quam doctrinam illustrandam adfert Casianus exemplum nobilissimi cuiusdam viri, & summa, ut ait, familiae, res viles iussu Abbatis ut venderet, circumferentis, ad cuius narrationis calcem, haec habet: *Nequaquam perterritus tam vilis, & tam insueti officij nouitate, nec considerans indignitatem rei, nataliumque splendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Christi humilitatem, quae est vera nobilitas per obedientiae gratiam desiderat obtinere, hanc porro humilitatem ipse tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatione, qua deinde se subiiciat homo obedientiae, ita ut nulla in eo uiuat uoluntas praeter Abbatis mandatum. Quod, inquit, non aliter obseruari potest, nisi quis non solum se mortuum huic mundo, verum etiam insipientem iudicauerit, ac stultum, uniuersa quae sibi fuerint imperata, sine ulla discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac diuinitus promulgata*.

Homil. 20. in
Ezech.

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque S. Gregorius, at texens etiam tentationem, qua huiusmodi homines post renunciationem vexari aliquando solent, re-

mediumque curationis. *Alius, inquit, contempta mundi superbia, honores, atque dignitates huius seculi desereat vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, ut tamen exelsior inueniatur in permanenti gloria, quanto humilior aspicitur in transeunte vita. is forte cum subito se a proximo despici agnoscat, indignatur, cur despicitur. vult quidem in loco humili, sed tamen attendi contemptibus non vult. hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat. iam ergo pro deuotione holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque, qui in eis, quae optimè deuouerunt, aliqua infirmitate sui culpa tanguntur, cum per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoscunt, seque ipsos penitentiae lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant. Haec S. Gregorius.*

Sed quid est quod rem aliundè certissimam: hisce rationibus ultra confirmemus? Quid enim certius quam Christum Dominum in cuius imitatione & similitudine omnis Christiana perfectio consistit, processisse obuiam non inimicis modò, sed simul etiam iniuriis, ludibriis, blasphemis, execrationibus, diris, quibus eum aduersarij atrocissimè quantum in ipsis fuit, contaminarunt? An, ut diximus in capite de humilitate, non dedit percutienti se maxillam? an non saturatus est opprobriis? an non cum pateretur, non comminabatur? tradebat autem iudicanti se iniuste? an non coarctabatur, donec baptizaretur sanguine, quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudaei, quam ille copiosè pro nobis gloriosèque profudit? Mortem crucis oppetens simul acerbissimam, simul plenissimam contumeliis?

Eodem in loco reponimus beatissimam Dei matrem, quam quis dubitat, quin cum cruci assisteret Christum amatissimum filium non induerit, hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter admauerit, amplexataque sit, ac si Christo confixa esset cruci? Certè iam inde ab initio Christi spiritu imbuta, & educata praetulit virginis aetatem, ut S. Bernardus scribit, *opprobrio sterilitatis, quia vnctio docebat eam de omnibus, ac sermo Dei viuus, & efficax ante illi factus est magister, quam filius: prius instruxit mentem, quam induit carnem*, ob quam causam cum suspicionem criminis facile dimouere posset, cum occultè dimitteretur à Ioseph, ne suspitium quidem ad sui defensionem emisit.

Homil. 3. super
Messus est.

Denique vox illa Apostolica perfectorum Christi militum vox est: *Placeo mihi in contumeliis, in angustiis pro Christo*. Ergo procul est à Christi ignominiosa gloria amatoribus mundani honoris appetentia, & luce clarius est, nihil Christianae perfectioni repugnare magis quam superbiam, sine qua honor huiusmodi nec desiderari, nec quæri potest.

2. Corinth. 12.

Yy

Ad

Ad extremum qui renunciat vitæ mundanæ, ac dignitati quæ eam sequi solet vel propter magnitudinem opû, vel ob aliam quamcumque similem causam, abiicit sine dubio omnem spem mundani honoris ad eumque sibi omnem aditum, & intercludit, & interdicit.

Secundus honor.

Honor virtutis ab aliis sanctus appellatur. complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus. inter quos principem locum obtinet Ecclesiastica dignitas, siue sit secularis, siue regularis. In hoc autem quærendo ambitiosum esse, apertum flagitium est, non solum perfectis viris, sed Christianis omnibus interdicitum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque se in rebus omnibus gerere, vt vitam, ex virtute traductam laus possit comitari, honorq; virtuti debitus tribui; sic qui perfectionem sectatur, ita in virtutum omnium exercitatione versari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, quamuis iuste virtuti debiti suscipiat. neque enim alium honorem amare, aut appetere potest perfectus, quam æternum, vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigesimo perspicuum est. Nec qui renūciat mundanis rebus, sancto huic honori etiam renunciat: tum quia non est in eius potestate, sed in honorante, tum quia simul nuncium remitteret virtutum actionibus, quæ per sese maximè laudabiles sunt, etiam si à nemine honorentur, aut celebrentur. modò se attentè circumspiciat proficiens, nec vlla vnquam specie honoris obiecta sibi non solum aciem mentis præstringi sinat, sed nec ad rem vel minimam honoris causa inchoandam moueri.

Cæterum spiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Christi humilitatem totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Christus se occultauit, & remouit ab oculis eorû, qui cum Regem creare deliberauerant, sic qui Christum ex animo sequuntur, non solum honores non appetunt nondum sibi constitutos, sed delatos recusant & respuunt, & ne ad eos contra voluntatem ascendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, sibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant. quod de S. Marco Euangelista dicitur, & certum est de Amonio Monacho, qui sibi cum præscidisset auriculam, interminatus est se etiam linguam incisurum, si vrgere pergerent illi, qui hominem ad Episcopatum importunè vocabant. admiranda sanè facinora, & solo diuino instinctu, vt S. Thomas asserit, excusanda. imitanda exempla priora, quæ multa, & illustria sunt. In historiis Sanctorum, Siluestri, Gregorij, Ambrosij, Augustini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senensis, & aliorum mul-

*Pallad. Sect. II.
Niceph. lib. II.
cap. 37.*

*2. 2. quæst. 185.
art. 2 ad 3.*

multorum, quæ operæpretium non est enumerare, quia notissima sunt.

Eodem impulsu spiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exemplo abiecerunt perfectionis amore. vt Episcopatum Constantinopolitanum Nazianzenus, & summum Pontificatum S. Cælestinus.

Quare vt benè faciunt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui sibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum vtilitatem, sic laudandi illi sunt maximè, qui humilitatis Christi amore succensi se totos demittunt, abiiciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt, idq; toto vitæ suæ tempore profitentur, & nisi ad honorarios titulos adigantur præcipientis auctoritate, ad idem se voti perpetui nexu obligatos volunt, qua in re præclaram habemus S. Thomæ doctrinam, qui sic scribit: *Accipere Episcopatum non est de necessitate salutis, sed sit necessarium ex superioris præcepto. Hic autem quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliqui impedimentum licitè apponere antequam fiat præceptum.* Et paulò post: *Qui votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati superioris accipiat, illicitè vouet. Si autem intendit, ad hoc se obligare, vt quantum est de se Episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum, quia vouet se facturum id, quod hominem facere decet.* Quod S. Doctor affirmat de Episcopatu, sine dubio dici potest de quocunque alio honoris gradu, etiam regulari.

*2. 2. quæst. 185.
art. 2. ad 3.*

Quod si quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum sit, nemo dubitat, quin liceat anhelanti ad humilitatis Christi perfectionem se ipsum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis specie, quam aperiens quid sit in homine. idque quantum, & quatenus necesse esse coram Domino iudicetur: denique quidlibet faciendum esse, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ quod sine magna obedientiæ iniuria non incurritur, omninò vitetur. quæ regula à S. Gregorio

olim præscripta est in hæc verba: *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinaciæ non est.*

*Pastor. P. P.
cap. 6.*

Quæ externa virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

C A P V T I V.

ACTIONES virtutum ad charitatem tanquam finem referuntur. Et sunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inseruiunt. externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo sit, externa tamé actio excitat plerumque animum ad agendum, & honestissima voluntate, quæ ex ipsa actione à proficiente percipitur, vegetat vim facultatis internæ actum virtutis producentis. *Ex subsequenti enim opere, ait S. Gregorius, etiam dona succrescunt. Quæ ratione roboratur & crescit charitas.*

Quanam verò sint externæ actiones, quæ ad perfectionem potissimum iuuandam diuinitus sint institutæ, non est quod aliunde quàm ex sacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Est autem scriptum apud Tobiam, Angelum de cœlo demissum sic docuisse: *Bona est oratio cum ieiunio, & elemosyna.* quo loco non solum elemosynæ corporalis mentio fit, sed etiam spiritualis. Siquidem ibi commendatur ab Angelo illa misericordia, quam vtiliter erga suos tribules exercuerat Tobias, quem certum est monita salutis solitum dare illis; non solum corporibus consulere.

Perfectum virum fuisse Tobiam nemo dubitat, sed nec dubitandum est, eum nõ nisi adminiculis harum actionum ad perfectionem ascendisse. Etenim de his loquens S. Leo sic scribit: *Hæc triplex observantia dilectissimi omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & similitudinem Dei peruenit, vt à Spiritu sancto inseparabiles faciat.* Et S. Chrysologus; *Hæc, inquit, vitia extinguunt, virtutes ista succendunt, hæc reddunt casta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus scholam faciunt disciplina: per hæc in templum Dei pectora humana conserunt, hæc hominem præstant Angelum, homini Deitatis deferunt hæc honorem. Hinc est quod sit horum suffragio Moyses Deus, per hæc Helias nescit mortem, relinquit terras, cœlos intrat, commoratur Angelis, conuiuio Deo, & terrenus hospes supernas obtinet mansiones, per ista Ioannes fit Angelus in carne, cœlestis in terra, & auditu, visu, tactu, totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem. similia scribunt alij.*

Ex his porrò intelligimus, quas ob causas hæ actiones tres ad perfectionem consequendam præsent aliis, tum quia omnium virtutum effectus

effectus comprehendant, nec sine virtutum omnium præsidio exercentur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam. morrificant enim passionibus & vitiosos habitus reuellunt. Quod significat sanctus vir illis verbis; *Vitia extinguunt, adserunt corpori & animo puritatem. Reddunt, inquit, casta corpora, & corda pura.*

De ieiunio autem vniuersaque corporis castigatione multa ad rem præsentem pertinentia scripta sunt libro 2. cap. 12. & lib. 4. cap. 34. ad quæ lectorem remitto. quem etiam hortor, vt animum ferid aduertat ad eam sententiam Scraphini Firmani, quam retulimus libro 3. cap. 19. & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationem animi morborumq; eius pietatis tam spiritualis quàm corporalis exercitatio explicatum etiam à nobis lib. 4. cap. 28.

Quare superest vt de externa orantis Deum actione ponamus S. Augustini verba, quibus quantum profit internis orantis motibus, sic ostendit: *Orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & se quid aliud visibiliter faciunt; quamuis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indicis, vt ei humanus pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum, gemendumq; humiliter atq; feruentius. Et nescio quomodo cum hi motus corporis fieri, nisi motu animi precedente non possint, eisdemq; rursus exterius visibiliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos facit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent, ista præcessit, quia facta sunt, crescit.*

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè sunt, vtilissimæque motionibus animi, quas virtus excitat. inò ad hoc ipsum instituti simul sunt sacrarum cæremoniarum ritus. qui propterea diligentissimè seruandi, & obeundi sunt à proficiente: maximè verò ij qui ad sacrosanctum Missæ sacrificium spectant, & ad canonicas horas; aliasque religiosas cæremonias, quibus tenentur, qui ad instituta religionum vocati sunt. sed maius momentum ad perfectionem est in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter est.

Quomodo internis virtutum actibus praeparatur animus ad Charitatem.

CAPUT V.

In charitate in qua consistit Christiana perfectio considerandi sunt habitus ipse infusus, & actus vi eius ab animo productus. actus perfectior est, quam habitus. sicut enim ut ait S. Thomas, *Melius est bene agere, quam posse bene agere*, & habitus finis est actus. quare aeterna beatitudo, quae maxima est hominis perfectio, actus est. eò igitur maior est perfectio hominis, quò vehementior in eo est charitatis actus.

Augetur autem charitatis actus, non solum habitu charitatis, sed etiam virtutibus acquisitis, tum quia haec comprimunt hominis pravas inclinationes & passionem, eneruantque, ac tollunt vitiosos habitus, quibus animus in plura distractus studia retardatur, ne toto toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: *Vno*, ut ait S. Hieronymus, *edificante in nobis, & alio destruyente*. Tum quia virtutes eadem animum incitant ad ea consecretanda bona, quae consonant Charitati, & quibusdam quasi igniculis appositis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt. ob id Apostolus: *Spiritu ambulate*, ait, hoc est, ut exponit S. Hieronymus, *spiritualibus actibus*, quos describit infra, cum eos numerat, & *fructus spiritus* vocat. ubi etiam addit; *Cum enim anima carnalia cogitat, caro dicitur, quando vero spiritualia, vnus cum Deo fit spiritus*, per charitatem nimirum hisce spiritualibus actibus auctam.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hunc modum charitatem augent, crescit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum, quae acquisitae cum sint, similes sunt Theologicis, ut potè procreatae ex earum actibus, iisque omnino similes. quamuis non pares. cum sint haec naturales, illae supernaturales. fieri enim non potest, ut qui exercet fidem, spem, & charitatem erga Deum, iis ipsis actionibus, qua ratione sunt ab homine productae, non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad eandem promptissime repetendas. Haec habilitas habitus est, & Virtus, ut ita dicam, Theologica, sed acquisita, non tamen sine auxilio supernaturali Dei. Vtus certè eius tanquam charitati propinqua, ad charitatis incrementum maximè facit, propterea quòd Theologicae virtutes, cum supernaturales sint, hoc est, diuini cuiusdam generis & ordinis, non frangunt directò

directò Vires habituum vitiosorum, qui etiam homini Dei amico inesse plerumque solent, sicut nec reliquarum naturalium propensionum deprauatos motus, sed subleuant hominis animum viresque naturae ad actiones illas nobilissimas, longeque naturam hominis superantes edendas, relicta in homine difficultate naturali ad eas reuocandas cum velit.

Haec difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur praesidio, & ope aliarum virtutum quae exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare sapienter S. Thomas: *Habitus*, inquit, *moralium virtutum infusarum* (quod idem de Theologicis infusis intelligitur) *patiuntur interdum difficultatem in operando, propter aliquas dispositiones contrarias ex praecedentibus actibus relictas, quae quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquisitis, (sicut nec in Theologicis acquisitis) quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrariae dispositiones.*

Ecce igitur tibi, quam necessaria sit ad perfectionem acquirendam nostrimet abnegatio continua, qua frangantur pravae inclinationes naturae, passionem sedentur, vitiosi habitus abradantur, pervincaturque difficultas, quam tantae rei nos ipsi ex naturae corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem positum sit, in frequenti diuturnoque vsu virtutum omnium, in obstinata, ut ita dicam voluntate perfectionis culmen Deo iuuante, conscendendi. Abnegatio enim vitia impugnat, eadem iterata, & continuata etiam expugnat. dumque id praestat simul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi sui que ipsius, paupertate, castitate, humilitate, obedientia, à rebus creatis omnibus ita animum abalienans, ut eum in Dei amorem, & charitatem protinus rapiat. quod quanquam aliis verbis non obscure docuerat Cassianus: *Accipe paucis ordinem ad summam perfectionem. Principium nostrae salutis sapientiaeque secundum Scripturas timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctio- ne cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate Humilitas procreatur. De Humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa. Expulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt. pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apostolicae charitatis perfectio possideratur.* Frequens igitur, & assiduus abnegationis, virtutumque vsus certa via est ad augendam charitatem.

Est autem hoc loco diligentissimè obseruandum, id quod etiam secundo libro monuimus: *Duplici*, ut Cassianus scribit; *nobis labore*, Collat. 14 cap. 3: *sudan-*

1. 2. quaest. 71.
artic. 3.

In Galat. 5.

1. 2. quaest. 65.
artic. 3. ad 2.

Lib. 4. Institue.
cap. 43.

Collat. 14 cap. 3:

Hieron. l.

judandum in expellendis vitiis, quàm in virtutibus acquirendis. Et hoc, inquit, non nostra capimus coniectura, sed illius sententia perdoce mur, qui solus opifici sui vires, rationemq; cognouit. Ecce, inquit, constitui te hodie super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & adifices, & plantes. In expulsione enim noxiarum rerum quatuor esse necessaria designauit: id est, euellere, destruere, disperdere, dissipare: in perficiendis verò virtutibus, & his quæ ad iustitiam pertinent, acquirendis, adificare tantummodo atque plantare. Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac destrui corporis animaq; passiones, quàm spirituales extrui adificariq; virtutes.

Uberior quadam & subtilior explicatio Abnegationis preparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

EO præter mortificationem passionum maximè ad perfectionem necessaria est occultior quædam difficiliorque propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaque continua: non solum initio exercitationis huius, sed etiam & multò maximè in progressu ipso, & complemento. quæ quidem abnegatio ex Dei omnipotentis Maiestatis, potestatis, charitatis, voluntatisq; cognitione profecta ita hominem Deo submittat, ac propriæ sui ipsius despicientiæ amantem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quàm assiduè frangi voluntates suas, itaque concuti amorem proprium, vt si fieri possit, conuellatur omnino. Id ego sic explico ex doctorum piorumque hominum, qui currunt virtutis & perfectionis stadium, disciplina & experimentis.

Certum est, nos nostri iuris nec esse, sed Dei, & voluntatem nostram quantumcunq; sit in hominis potestate, diuini & ipsam iuris esse, & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omnino redigendam: vt Deus ea, totisq; nobis vtatur, nosq; verset, quomodo ei placuerit.

Quæstio.

Respondetur.

Quæri igitur potest, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux, cõsolationibus an afflictionibus adhibitis eam dirigat ad perfectionem: Et respondetur de sententia Patrum, quos adduximus secundo libro, cum ageremus de Abnegatione, satius esse, vt voluntatem Deus ad se trahat per ea, quæ contra voluntatem sunt, quàm per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentq; & si sanctissima illa sint, nec à nobis exoptata propter nos, sed propter Deum solum; siue

externa

siue externa bona malauè sint, qualis est infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiusmodi: siue interna multoq; id magis si interna sint: quales sunt desolationes, derelictiones, tentationes grauioribus, angustia cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbationes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt. in his versari nos, & his exagitari quietem voluntatis nostræ; melius multò est, quàm frui contrariis bonis. Quamobrem proficiens non se comparat ad quietem aut tranquillitatem, sed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntate pacem, quietemq; collocat suam; quantumuis magnis perturbationum fluctibus interius se iactandum præuideat.

Huius autem assertionis hæc est causa, quòd meriti apud Deum ratio posita est maximè in abnegatione tum existimationis, tum amoris proprii: ad quorum vtrumque abnegandum faciunt magis res aduersæ, quam secundæ, siue extrinsecus accedant, siue exoriantur in animo.

Ad existimationem propriam comprimendam est necessaria propriæ vilitatis cognitio. quæ quamuis per mentis illustrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus cõcedatur, Viatorum tamen naturæ accommodatius est, eam experimento nancisci. Deus itaque qui naturam non destruit, sed perficit, vult à nobis cognosci vilitatē nostram ipso vsu, & experientia: dum experimur scilicet in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam, vt perspicuè cernamus, quid ex nobis sit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet. ex nobis quippe est sentire motus illos turbidos contrarios rationi: ex Deo autem, iis non consentire. ex nobis est caligo mentis, siccitas cordis, afflictio: ex Deo contraria Dona, quibus illa tanquam à ventis nubes dispelluntur. Neque id iniuste vult Deus, ij enim sumus, qui ob commissa facinora digni sumus, in quos calicis, qui in manu Domini est, vniuersa amaritudo, & ira delapsa nos obruat, cuius tamen vix minimam guttam nobis aspergit Deus, cum nos affligi permittit. vt qui eam refugit, iniuste admodum à Dei iustitia se subtrahat præ amore sui immoderato: ij sumus, quos quanquam sibi Deus reconciliauit per sanguinem filij sui, & condonato adulterio secum iterum copulauit vt sponsas; velit tamen patrati sceleris extare animis corporibusq; nostris iniustas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiscum agi, quàm si incorrupti integrique vixissemus semper: iisque malis à Deo nos affici, vt super nos recognoscamus manū Domini, qua veluti de cælo percutimur, cruciamurq; (quamuis infinite minus quàm par est) indeq; exur-

Z z

gamus

gamus ad maiorem reuerentiam, erga Dei maiestatem, timoremque maiorem, ac in bonam partem accipiamus eius etiam verbera atque flagella, quando ab eius infinita misericordia proficiscuntur omnia. Denique sicut temporanea, ac terrena prosperitas, sic spiritualis, hominis mentem occæcat, multoq; magis hæc, quàm illa, quia irrepit, nocetque occultius, & cum sit nobilioris generis animû magis turgescens reddit, & in memorem sui nihili, veterumq; delictorû, ideoque lucifero propiorê. hæc ad configendâ existimationem propriam.

Ad suffringendos autem amoris proprii neruos, eundemq; ex animo conuellendum valent illæ eadem desolationes, & miseriæ. cum enim ipso experimento compertum nobis est, ex nobis existere adeo prauas propensiones, & corruptelas, concitatur in nostrum odium, contemptum, nauseam, indignationem, persecutionem, in nosq; conuitia iactamus, & exprobramus nobis nostra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex spiritus dulcedine fluit, qua nobis ipsis maxime placere solemus, magis nutrit amorê nostri, quàm illecebræ rerum mundanarum. est quippe idem in diuersa materia vitium. idque accidit, cum Dei dona magis quàm Deum ipsum quærimus, eiusq; propterea mercenarij serui sumus. Idcirco in cor hominis amarissima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet, assuefaciatque diligere Deum propter Deum, nõ semet propter seipsum. Id enim adeo præposterum est, adeoque Deo displicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tum vt ex illa manifesta turpitudine cognoscamus occultam offensam, in qua sumus apud ipsum, tum vt vel sic ablactemur à lacte nostræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata in quæ incurrimus, quatenus Deo aduersantur, & quia peccata sunt, in mortali odio prosequi, quatenus tamen apta sunt nos demittere, nobis aliisque viles efficere, nostram denique erga nos ipsos affectionem retundere, patienter ferenda sunt, cum ex illis hoc tantum bonum tanquam è tenebris lucem Deus educat. Immò actum ipsum bonum, si quia nobis placet, blanditurq; naturæ & existimationi propriæ, à nobis expetitur, non dicam à Deo abalienare, dicam tamen, non copulare nos cum illo.

Accedit, quòd quamdiu vas humani cordis non planè purgatur face amoris huius, Dei donis plusquam par est inhærentis, & Deum ad æmulationem prouocantis, non expedit nobis, Dei dona quædã qualia sunt interna solatia, immunitas à tentatione, illustrationes mentis & similia augeri in nobis: eo enim illa veluti sordidata Deo malè olent, & homo iis locupletatus tanquam nobilioribus phaleris conue-

conuestitus equus aduersus dominum calcitrat. dometur ergo prius, & vexationibus subactus intelligat, non alia ratione vlla Dei dona à viro perfecto expetenda esse, nisi quia, & quatenus Deus vult: illaque sic nos Deo coniungere, promptoque efficere ad Deo seruiendum.

Summa igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiusmodi dona, quæ cum honesta etiam voluptate, quàm ea, quæ cum afflictione animi diuinitus immissa, sunt coniuncta; optet potius, hæc, quàm illa. tum quod sint à suspicione amoris priuati remotiora, tum quia opera quæ Deo per ista præstatur, gratuita omninò est, nulloque planè modo mercenaria, tum quia voluptaria & mollis via diaboli est; vt docuimus libro secundo, cap. 35. contrà via Dei grauis, & seuera, tum denique quia cum illa quasi mercede seruire Deo facile quidem est, sed inordinatum quid, obliquum, impurum; addo imperfectum, & quasi monstruosum: quoniam qui huiusmodi est, partem dat sui Deo, reliquam sibi retinet, nondumque holocaustum est, nec putum purum aurum: duobus seruit Dominis; in vtramque partem claudicat, Samaritanus potius quàm Israëlita, qui Deo litat, & idolo. similis ex parte Racheli, quæ in terram promissionis commigrans secum simul idola paterna transportat. atque vt Rachelem propter idola secutæ sunt vexationes, sic proficiens, donec se penitus exuat his amoris proprii deliciis perpetua tempestate diuersarum perturbationum se quatiendum intelligat.

Quamuis autem illustrationibus, & consolationibus internis promptior euadat homo, ad Deo seruiendum, qua ratione illæ, vt diximus in secundo libro, expeti possunt, & verò etiam magnificiendæ sunt; perfecto tamen viro satius est posse, & velle seruire Deo sine promptitudine, quæ inde proueniat, potius cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Deponendus propterea falsæ opinionis error duplex. vnus est meritum apud Deum consistere in illa facilitate voluntatis. cum sub ea plerumque lateat perniciæ meriti, vis amoris proprii multa, cuius expers est contraria difficultas. quæ idcirco magna seges est magnorum meritorum. Quare Deus amantissimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitque ad se se per mille salebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos suos diu esse sedatos. & qui in cælis apud se filios, & ministros habet sibi summam voluptate coniunctissimos, quos perpetuò beata illa, & inexhausta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obsequia perfecta quidè, illi-

Matth. 4.
3. Reg. 18.
4. Reg. 17.
Genes. 31.

Prior error.

que perquam gratissima, plena tamen perturbationis, & doloris, perinde quasi fortunatissimus Rex quispiam, qui quanquam innu- meros habet corporis stipatores ministrosque suorum studiorum ad nutum paratissimos, illique ad omnem voluntatem promptissimos, gratissimosque; oblectat tamen se se pusionis alicuius, aut distorti hominis lentis frigidisque obsequiis. ob hanc scilicet causam tan- toperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duò minuta æris solum misit in Gazophylacium.

Alter error.

Alter error corrigendus est proficienti, quo plerumque fingimus animo, quærimusque nobis quietem quandam internam externam- que qua abiectis curis, restinctisque perturbationum motibus Deo tranquillè placideque; seruiamus contra quam res habeat, & vt ex an- tedièis intelligitur, contra quam velit Deus; qui vix dum hinc viuunt, tranquillat plenè animos amicorum suorum. ita potestatis suæ vim nobis manifestam faciens, qua nauiculam nostram inter tot procel- las calamitatum tutò in portum valet deducere: simul, quia magnus potensque est, nos itidem ad magna ardua que obeunda præparans, præsertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus confirmetur, Virtus enim in infirmitate perficitur: iisdemque merces æter- na quæ non habitibus, sed actibus est debita, plurimum augeatur, & amplificetur. & hæc de subtiliore, occultioreque abnegatione dicta sunt breuiter.

2. Corin. 12.

De duobus proximis, & maximis adminiculis per- fectionis, Oratione & Contemplatione.

C A P V T VII

Vo supersunt adminicula Perfectionis, & quidem om- nium maxima & proxima: vnum est oratio ad Deum; alterum est Contemplatio rerum earum, quibus Perfe- ctio ipsa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud cer- tum est, Charitatem donum Dei esse. Charitas Dei, ait Apostolus, diffu- sa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et S. Ioan- nes: Charitas ex Deo est. Et S. Augustinus: In gratia est Spiritus viuificans, vnde est in hominibus charitas Dei, & Proximi, nisi ex ipso Deo? Quod de cha- ritate asseritur dicendum similiter est de omnibus aliis donis ad per- fectionem pertinentibus, deque ipso eorum incremento: quia vt ait S. Iacobus: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est de- scendens à Patre luminum.

Rom. 5.

1. Ioan. 4.

De gratia & libero arb. cap. 18.

Iacob. 1.

Quod

Quod cum ita sit, facile intelligitur, quam sit proficienti necessa- ria oratio, vt perfectionem charitatis obtineat à Deo. Cui, inquit san- ctus Augustinus, donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas conc. 17. proximi, profectò instanter orare debet, quò tantum sibi augeatur hoc donum, vt non solum pro illo contemnat delectationes ceteras, sed etiam quaslibet perferat passiones. quod quam studiosè ac frequenter faceret, idemmet testa- tur in suis Confessionibus crebrò. Quis mihi, ait, det, acquiescere in te? Quis mihi dabit vt venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiscar mala mea, cap. 5. & vnum bonum meum amplectar te? Et alio loco: Hei mihi quam excelsus es in profundis, nusquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac, excita, & re- uoca nos: accende, & rape: flagra, & dulcesce: iam amemus & curramus. Denique alibi: Da mihi te Deus meus, redde mihi te. En amo, & si parum est, amem vali- dius. Non possum metiri, vt sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abscondatur in abscon- dito vultus tui. Hoc tantum scio, quod mihi malè est præter te, non solum extra me, sed & in me ipso: & omni mihi copia, quæ Deus meus non est, egestas est.

In Psal. 118.

Lib. 1. confess.

Lib. 8. confess.

Lib. 3. cap. 8.

Nec solum ad incrementum charitatis nobis est oratio necessaria, sed etiam ad impetranda tam multa Dei auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mor- tificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via per- fectionis, ad perseuerandum in sancto proposito, nobis maximè opus sunt. Nam, vt ait S. Augustinus: Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissimè iustifica- tus, nisi æternæ luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. Nisi Do- minus, ait David, custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Ad quam rem faciunt adedò varij & opportuni Psalmorum affectus, qui- bus vt in rebus, actionibus, occasionibusque; omnibus adsit nobis Do- minus postulamus.

Libro de Na- tura & Gra- tia, cap. 26.

Psalm. 126.

Adminiculum alterum contemplatio est, vt dicebamus. Nomine autem contemplationis hoc loco intelligitur attenda consideratio rerum spiritualium, tam diuinarum, quam humanarum. huic enim qui vacat, vt debet, mirum est quam magnos in virtutibus, charitate præsertim, progressus faciat. Qua de re sic S. Basilus, cum enim de perfecta renunciatione facienda differuisset: Hac, ait, vbi præsterimus, omni custodia custodiendum fuerit cor nostrum: neq; patiendum, vt assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta sunt, memoria contamnetur per futiles & euandas cogitationes: contraque illud agendum assidue, vt ex purissima ac perpetua recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod signum circumferamus. Siquidem hæc est ratio, per quam erga Deum acquiri charitas consuevit: quæ simul cum ad

Basil. in Reg. fus. disput. c. 5.

conscienda Dei mandata nos excitet, tum vicissim quoque ab iisdem ipsa ad perpetuitatem stabilis conseruetur.

Contemplatio porrò quamquam industriam nostram requirit, donum tamen est gratuitum diuinæ misericordiæ. Deus enim est, qui illuminat tenebras nostras, ut ait David, qui illucet in cordibus nostris, ut Apostolus scribit: quare & lux, & illuminatio nostra dicitur.

Contemplatio igitur, & oratio simul misceantur, & temperentur, oportet, ita, vix ut discerni possit vtra sit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres. *Coruscasti* (inquit S. Augustinus) *splenduidisti, & fugasti cecitatem meam: Flagrasti, & duxi spiritum, & anhele tibi. Gustasti, & esurio, & sitio. Tetigisti me, & exarsi in pacem tuam.* Et post pauca: *Mihi Domine miserere mei.* Colligatio igitur summa est inter hæc tria, Orationem, Contemplationem, Amorem, ut nisi simul de Contemplatione vix quicquam possit de Amore dici.

Psal. 17.

Corinth. 4.

August. lib. 10.

confess. cap. 1.

Qua via diuinus Amor deinceps indagandus est ex Cantico Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

DIUINI Amoris naturam, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone SPIRITVS sancti instinctu describi, & celebrari, certum est apud omnes, cui consentaneum est illud, quod à Casiano scribitur, cum de triplici Abrenunciationum genere loquitur. *Tribus, ait, abrenunciationibus proprii tres libri Salomonis aptantur. Nam Proverbia prima abrenunciationi conueniunt, quibus concupiscentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reseruantur. Secunda abrenunciationi Ecclesiastes, vbi vniuersa quæ aguntur sub sole, VANITAS pronuntiantur. Tertia Canticum Canticorum, in quo mens visibilia cuncta transcendens, verbo iam DEI cælestium rerum contemplatione coniungitur.*

Pro certo etiam habetur à plerisque omnibus, Sponsi, & Sponsæ nominibus intelligi à Salomone DEVM aut CHRISTVM, & animam hominis DEI amici. Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambrosius; *Deuimus, inquit, in nuptiis sponsa crines Calamistris quibusdam saltim orationis ornare, ne se prius Dominico iugo timefacta subduceret, quam vocata inclinaret. Sic equorum vultu plausu sonitum discit amare ceruicis, ne recuset iugum. Hoc nos magisterium non inuenimus, sed accepimus. Sic instituit mystici carminis doctrina cælestis: Osculetur me osculo oris sui. Totus iste deliciarum locus ludum sonat, plausum excitat, amo-*

Ambros. lib. 2.
de virginibus.

Cantic. 1.

rem prouocat. Ideo, inquit, adolescentule dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorem vnguentorum tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum suum, ab osculis cepit, ut ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris exercitat eam virtutis, ut aperiat manu claustra, in agrum exeat, in castellis maneat; in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cum in tabernaculum venerit, vnguentum mutatur a castellis. Origenes idem antè dixerat de sponsæ cursu loquens: *Currit modò, quia adhuc cursu indiget, & profectu.* Et alio loco: *Hæc ipsa quæ nunc nigra, in fine Cantici huius dealbata memoratur ascendere.*

Dubitationem denique non habet, hunc profectum Sponsæ consistere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu sui, abnegatione passionum, vitiorum expulsiōne, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum sibi faciat anima ad contemplationem, & amorem DEI. *Sed potest* (scribit S. Ambrosius) *hoc* (nimirum: *Osculetur me ab osculis oris sui*) *ad animam deputari, quæ passiones corporis subigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnantisque motus sibi obedientes efficit.* Hæc igitur anima eleuans se à corpore, abdicatis luxuria atque delitiis, voluptatibusque carnalibus, exuta quoque solitudine secularium vanitatum, iam dudum infusionem sibi diuinæ presentis, & gratiam verbi salutaris exoptat, cum moras eius ferre non possit, quasi vulnerata charitate conuersa ad PATREM vrget ut mittat sibi DEVM VERBUM dicens: *Osculetur me ab osculis oris sui.* S. Bernardus idem docet, initio Canticorum, describi Sponsam, etsi perfectam & ardentem amore, etsi osculis Sponsi inhiantem, sollicitam tamen adhuc, & anxiam cura distentam *super custodia gregum suorum*, hoc est, mortificatione suarum passionum, dum sibi illas studet subiicere.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuo sistit sponsa: vocatur enim à contemplando sponso ad quærendas animas, earumque procurandam salutem, amore videlicet impellente ac propè cogente: *Surge amica mea, sponsa mea, & veni.* Commendat, inquit S. Bernardus, sponsus multam dilectionem suam iterando amoris voces: nam iteratio affectionis expressio est. & quod rursum ad laborem vinearum sollicitat dilectum, oscedit, quàm sit de animarum salute sollicitus: nam vineas animas esse, iam audistis. Propterea idem de se alibi: *Patienter auellor ab infocunda Rachelis amplexibus, ut de Lia mibi exuberent fructus profectuum vestrorum. Minimè pigebit me intermissa quieti pro cura sermonis, cum videro in vobis germinasse semen meum, atque ex eo auferi incrementa frugum iustitiæ vestra. Caritas enim quæ non querit quæ sua sunt, id mihi iam dudum facile persuasit, nil scilicet desiderabilium meorum vestris præferre utilitatibus.*

Orig. Homil. 1.
in Cantica.
Homil. 2.Ambros. lib. de
Istac. cap. 4.S. Bernardus
Serm. 28. in
Cant.Cantic. 2.
S. Bernardus
Serm. 61.
in Cant.Idem Serm. 52.
in Cant.

Statu quatuor Anima DEVM diligentis, ex
Cantico Canticorum, & sanctis
Patribus.

CAPVT IX.

His quasi fundamentis positis, accedendum tandem est ad ipsius charitatis indagacionem, videndumque quomodo vis, & partes eius possint à nobis expedite percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à sanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino sunt perfectissimi amoris & excellentissimi charitatis status animæ DEVM singulariter diligentis, qui in eo libro describuntur verbis ab humano amore artificiosissimè translatis. Hi autem tanquam dies quidam noctibus, quietibus, vigiliis; distinguuntur. Quiete quippe contemplationem, actionem vigilia significare mos Scripturarum sanctarum est: vt scribunt Patres in illa Genesim verba: *Immisit ergo Dominus DEVS soporem in Adam*, S. Ambrosius nimirum, S. Gregorius, & S. Chrysostomus. Immo S. Hieronymus auctor est, versionem aliam habere: *Immisit DEVS exstasim super Adam*. Et hoc ipsum dormire, & somnum capere; quod aliquando ponitur in Canticis, contemplationem DEI esse, qua anima in amore DEI suauissimè conuiescit, testatur S. Gregorius Nyssenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: sicut & dormientem excitare sponsam, esse, eam ad animas lucrandas inuitare.

Primus status amoris est actiua vitæ, in quo anima affectibus nondum edomitis Deum quidem odoratur, & quasi degustat, currens in odorem vnguentorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem suam fruitur. Et mirabar, inquit S. Augustinus, quod iam te amabam, & instebam fratri Deo meo, sed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abste pondere meo, & ruebam in ista cum gemitu, & pondus hoc consuetudo carnalis. Et infra: *Acie figere non valui, & percussus infirmitate redditus solitus, nec mecum ferebam nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, que comedere nondum possem.*

Secundus status est vitæ contemplatricis. In hoc collocatur anima, facio sibi ad eum gradu vitiosorum habituum demolitione, passionum propriarum compressione, & perfecta rerum omnium sui- que abnegatione: & in eo constituta, non solum sicut in priore statu Deum

Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, sed eodem continuato aliquandiu ipsum contemplanans amansque pœnè possidet magna mentis tranquillitate: fitq; suauissimus lectus pacifici Salomonis, & quasi nuptiale ferculum, in quo sponsus requiescit; ac vehitur, animam in se quiescentem fouens. Hunc quoq; statum optasse S. Augustinum, intelligimus vel ex eo loco Confessionum, qui sic habet: *Noli esse vana anima mea, & absurdescere in aure cordis tumultu vanitatis tua: audi & tu, VERBUM ipsum clamat, vt redeas, & ibi est locus quietis imperturbabilis, vbi non deseritur amor, si ipse non deserat. Ecce illa discedunt, vt alia succedant & omnibus suis partibus constet infima vniuersitas. Nunquid ego aliquo discedo, ait VERBUM DEI? ibi fige mansionem tuam, ibi commenda quicquid inde habes anima mea, saltem fatigata fallacis: veritati comenda quicquid tibi est à veritate, & non perdes aliquid, & reslorescent putrida tua, & sanabuntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabuntur, & renouabuntur, & constringentur ad te, & non te deponent quod descendunt, sed stabunt tecum, & permanebunt ad semper stantem ac permanentem DEVM. vt quid peruersa sequeris carnem tuam? ipsa te sequatur conuersa.*

Tertius status conflatur ex actione & contemplatione. In eo anima, sic iubente sponso, à contemplatione diuisa, se coniicit in turbam & gregem Pastoris illius, qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, è sinu PATRIS in terras descendit quæsiturus magnis laboribus, & proprio sanguine redempturus ouiculas, quæ perierant. procellam nullam acerbissimorum temporum, periculum nullum, pœnamue subterfugiens, aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectum sponsæ exprimit ex Canticis sanctus Ambrosius in hunc modum: *Veni frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis. Supra ad hortum inuitabat; hic ad agrum habentem non solum florum gratiam, sed etiam triticum & hordeum, hoc est, solidiorum firmamentorum virtutum, vt fructus eius aspiciat. Requiescamus, inquit, in castellis. Ad quam Adam, cum de Paradiso eiectus esset, fuerat relegatus, in his requiescebat, sed terram operabatur. Qua autem ratione exire in agrum velle, intellectus manifestus est, vt quasi bonus Pastor pascat gregem suum, lassos alleuet, reuocet errantes. Nam etsi ista anima noua & vetera seruaui, tamen sunt adhuc velut agni, qui lactis succo nutriendi sunt. Ergo quasi perfecta non pro se, sed pro aliis interuenit, vt de sinu PATRIS exeat, vt procedat foras tanquam sponsus procedens de thalamo suo: egrediens currat viam, vt infirmos lucretur. Hunc statum tenebat sanctus Augustinus, cum in oratione cum DEO agebat sic: *Domine DEVS meus intende orationi meæ, & misericordia tua exaudiat desiderium meum: quoniam non mihi soli estuat, sed vsui vult esse fraternæ charitati, & vides in corde meo, quia sic est, vt sacrificem tibi famulatum cogitationis, &**

Aaa lingua

Genes. 2.
Ambros. lib. 2.
de Iacob.
Lib. 1. Reg. 3.
Lib. 4. moral.
c. 19. 30.
Lib. 23. moral.
cap. 10.
Chrys. in c. 38.
Genesim.
Apud Theod.
lib. 1. in Cant.
S. Bernardus in
Serm. 52. & 57.
Rupere. lib. 5.
6. & 7.
S. Bernardus
Serm. 52. in
Cantic.
Primus status.
August. lib. 7.
Confess. cap. 17.
Secundus status

August. lib. 4.
Confess. cap. 11.

Tertius status

Ambros. lib. de
Iaac. & Abi-
ma, cap. 3.
Cantic. 7.

Genes. 3.

Psalm. 28.

August. lib. 11.
Confess. cap. 2.

lingua mea, & da quod offeram tibi. Et paulò post: Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dedisti.

Quartus sta-
tus.

Quartus status est, cum anima vitam supra humanam ac poenè diuinam supradictis longè superiorem inexplebili desiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque veluti zelotypia æstuat, ut manere in carne, mors illi sit, & peregrinari à Domino alter quasi infernus illi videatur, soleturq; propterea exilium suum, ac perferat vno studio laboreq; animarum lucrandarum dilectissimo spò.

S. Gregor. lib. 2.
super Ezech.
Homil. 15.

so. De quare sic S. Gregorius: *Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda, in quibus anima per amorem sponso inuisibili iunguntur, ut eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, presentis vite longitudinem poenam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in celestis sponsi visione requiescere: Idem itaq; quæ iam talis est, nullam presentis seculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxietur. Vili sit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Cantico dicitur: Vulnerata charitate ego sum, mala autem salus est cordis, que dolorem huius vulneris nescit, cum verò anhelare iam celesti desiderio, & sentiri vultus amoris cepit, sit anima salubrior ex vulnere, quæ prius egrotabat ex salute. Mentis autem sponsum suum fortiter amanti, de amore vite presentis vna sola esse consolatio, si per hoc, quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum anima eius verbo proficiant, & ad celestem sponsum amoris facibus inardescant. Marret, quia differri se conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, ut dixi, non parua consolatio, si feruens anima differatur, & per eam multa colliguntur, ut tardè eum cum muliere videat, quem sola videre citius volebat.* Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem sententiam præclare scribit.

Cantic. 2.

1. Hæc quanquam obscure, significantur in Cantico. Primum statum obtinet sponsa, quando post somnum inter lauam, & dexteram sponsi in secundo capite suscitatur illis verbis: *Surge amica mea, speciosa mea, & veni.*
2. In secundum statum intelligitur peruenisse, quando somno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum summa adolescentularum animarum admiratione audit sponsa: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula sumi ex aromatibus myrrha & thuris, & vniuersi pulueris pygmentarum.*
3. In tertio statu est eadem, quando tertio dormiens, denudè experrecta, in quinto capite de seipsa dicit: *Surrexi, ut aperirem dilata meo.*
4. In quarto deniq; statu, collocatur sponsa, quando ei post quartam quietem, ad quartum perfectissimæ charitatis gradum suscitata, in octauo

octauo capite dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicia affluens, in-nixa super dilectum suum?*

Primus status, ni fallor, in toto primo & secundo: Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, sexto, & septimo: Quartus in octauo capite Canticorum describuntur, & canuntur.

Sed iam res appetit, ut breuè paraphrasim proponamus vniuersi Cantici Canticorum, quæ perspicuè appareat tota illa narrationis series, & hi amoris diuini gradus quatuor distinctius explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, siue primus sponsa status, qui in primo & secundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis.

cc Caput pri-
mum Cantici
cc cornu.

ANIMA sponsa Christi Domini fieri percupida à Christo flagitat osculum spirituale, perfectum nimirum sensum, & gustum dulcedinis, amorisq; illius, qui ex contemplatione, arctissimaq; cum illo conjunctione percipitur. Amores enim, dulcedinesq; eius quodlibet terreni amoris humaniq; solatij vinum longè superare, certissimum est.

Oleum effusum nomen tuum: Ideò adolescentula dilexerunt te.

Odorem bonitatis sponsi, nomen, existimationemque eius fama celebratum instar alicuius suauissimi unguenti, aut olei aromatici effusi fragrantia, se, ac ceteras animas dulcedinis eius adhuc expertes, inuitare, & ad sponsum maximè allicere.

Traheme, post te curremus in odorè unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & letabimur in te memores vberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

Proinde sponsum rogat, ut se simul cum ceteris hac odoris illece-

bra trahat, & capiat: ut sic post illum currendo, in cellaria eius abdita penetrare, ibique cum cæteris exultare, lætari, dulcedines eius super cuiuscunque humanæ consolationis vinum commemorare, & celebrare possit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflammandos.

- ” *¶ Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem,*
 ” *sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. No-*
 ” *lite me considerare quod fusca sim, quia decolora-*
 ” *uit me sol. Filij matris meæ pugnarunt contra me,*
 ” *posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non*
 ” *custodiu.*

Verum quoniam alicui fortasse anima adhuc mortali, & crasso conclusa corpore videri posset minus idonea ac digna ad tantam cœlesti sponso familiaritatem incundam, ait eadem, se quidem, corpore quod corrumpitur aggrauante nigram esse & deformatam: sed nigrorem hunc sibi esse extrinsecus allapsum ab æstu passionum sensus quasi à sole, ut sub eo desudantibus accidit: intus tamen se formosam esse, ut potè insignitam Dei similitudine, capacemq; diuinæ contemplationis & luminis. Non diffiteri se tamen, *filios matris*, hoc est, sensus, quos secum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduersum se quasi arma sumpsisse, adeoq; inualuisse, ut eam addixerint custodie ac cure rerum terrenarum, quasi vinearum extranearum, itaq; distraxisse, ut vineam animæ propriam pœnè videretur neglexisse.

- ” *¶ Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pa-*
 ” *scas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post*
 ” *greges sodalium tuorum.*

Idcirco obnixè rogat sponsa ab sponso edoceri, quo modo ipsam possit per contemplationem inuenire, eoq; inuento, sub umbra eius requiescere, ac cubare tuta à meridiano calore passionum sensus, vicissimq; ab ipso pasci suauitatis contemplationis & amoris pastu: ne fortè deficiente intimæ ac spiritualis dulcedinis gustu, extra se per sensus externos posita vagari incipiens per imitationem, post exempla brutorum & sibi similibus animalium, Mundo, Diabolo, & Carni seruiat, extraneumq; que cibum seducta foris quærat.

¶ Si

” *¶ Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, e-*
 ” *grederere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pa-*
 ” *sce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equi-*
 ” *tatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te ami-*
 ” *ca mea. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum*
 ” *tuum sicut monilia. Nucenulas aureas faciemus*
 ” *tibi vermiculatas argento. Dum esset Rex in accubi-*
 ” *tu suo, nardus meas dedit odorem suum.* ”

Annuit sponsus optatis sponsæ, eique viam ostendit inueniendi sponsum contemplatione: iubet enim ut mente quasi è corpore excedat, ascendensq; ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, corporearum imaginum vestigia persequatur. Quam ob causam hunc animæ ad contemplandum egressum collaudans, sponsam ait, esse persimilem populo Israëlitico ex Aegypto per rubrum mare in oppositum continentem penetranti nullo suo aut damno, aut incommodo. extincto interim in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerso cum curribus & equitatu, reliquoq; apparatu bellico. triumphantibus Hebræis, & locupletatis infinita supellectili, veste, argento, aliâq; multa Aegyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas subsidia sibi comparauerat. Sponsam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad sponsum conuertit, quam plurimis speciebus ab his, quæ sub sensum cadunt, acceptis, quasi quibusdam spoliis, aut mundo muliebri Aegyptiis erepto ornata cultamq; habere. Ascensionem item ipsam mentis, qua veluti collum cum capite sponsa cum sponso coniungitur, ex rerum creatarum formis, quibus sibi ad creatorem sponsum gradum facit, quasi torquibus aureis vestiri ac cingi. Decumbens igitur ac quiescens sponsus rex in lecto æternæ suæ beatitudinis sponsam ad se iam iam meditando & contemplando ascendentem commendans, affirmat similem esse Nardo, quippe quæ humilis quidem sit, ut adhuc in terra constituta, suauitatem tamè odoris ex se ipsa afflet talem, ut ad odoratum sponsi recreandum sufficiat.

Exod. 14

” *¶ Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter v-*
 ” *bera mea cõmorabitur. Botrus cypri dilectus meus* ”
 Aaa 3 mihi

„ *mihī in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica*
 „ *mea, ecce tu pulchra es, Oculi tui columbarum. Ec-*
 „ *ce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster*
 „ *floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laque-*
 „ *aria nostra cypressina.*

Coniuncta sponsa sponso, contemplationisque & amoris actibus quasi quibusdam brachiis sponsum complexa, dulcissimis verbis ipsum alloquitur. Comparatque primo fragrantissimæ myrrhæ fasciculo inter vbera sua commoranti: qua similitudine constituta sibi ante mentis oculos humanitatem sponsi passionis suæ amaritudine multam confectam, in eiusque meditationem toto pectore incumbit. Deinde similem illum dicit botro Cypri, quæ arbor est suavissimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, ut indicet teneri se simul contemplatione & amore beatissimæ Diuinitatis sponsi, tantaque se suavitate compleri consideratione suavissimi amoris diuini, quanto vulneratur dolore cogitatione Humanitatis doloribus mortique obnoxia. In qua contemplatione occupatam sponsam sponsum vicissim complectens laudat eius pulchritudinem repetita laudatione, eamque sibi ab eadem liberalissimè reddi intelligit, tandemque inuitari se ad sese demittendum, collocandumque in lectulo siue refectum floribus, siue vmbrosuin, positum in domo cedrina atque cypressina, hoc est, in interiore parte animæ solidis virtutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in sua maiestate regnantem accedere.

Cap. 2. Cap. 1. „ *Ego flos campi, & lilium conuallium. sicut li-*
 „ *lium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut*
 „ *malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter*
 „ *filios. sub umbra illius, quem desideraueram, sedi,*
 „ *& fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me*
 „ *rex in cellam vinariam, ordinauit in me charita-*
 „ *tem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amo-*
 „ *re languero. Laua eius sub capite meo, & dexterail-*
 „ *lius amplexabitur me.*

Respon-

Respondet sponsæ votis humanissimus sponsus, seque tanquam liliū vallium, & florem campestem in humili cordis sponsæ cubili collocat, vbi se mutuis iterum colloquiis oblectant. Sponsus enim sponsam similem sibi videri dicit rosæ inter spinas emicanti. sponsa verò sponsum malo arbori inter steriles syluas fructus multos afferenti. Inter quæ verba sensim sponsus illapsus ad sponsæ animum, sensus eius planè occupat, & eam quasi quadam ligat, ac suspendit, eiusque terrenos affectus refrigerans cor eius & spiritum, sibi in amore copulat, atque quiescenti sub umbra sua veluti sub arbore obumbrante, amoris sui suauissima oscula tanquam dulcissima poma degustanda præbet. Vnde sponsa dulcedine & amore sponsi ebria facta, & in celam eius vinctam ad diuini amoris vinum hauriendum, quodammodo introducta, vehementissimo illius feruore omnem ordinem seriemque amandi superante capitur, eoque quasi charitatis vexillo super cordis arcem posito, occupatur tanto castissimæ voluptatis sensu, ut ne præ magnitudine eius deficiat, verita, postulet se diuinarum consolationum osculis, quasi florum, pomorumue odore foueri, sustentarique: quibus recreata in vita quadam inter præsentem atque futuram media, quasi inter laeuam & dexteram sponsi, ex mentis excessu constituta inter eius charitatis amplexus suauissimo contemplationis somno consopitur.

„ *Adiuuro vos filie Hierusalem per capreas cer-*
 „ *uosque camporum, ne suscitatis, neque euigilare facia-*
 „ *tis dilectam quoadusque ipsa velit.*

Venatorum iuramento venator animarum sponsus adiurat res omnes creatas, maxime verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriusque Hierusalem, ne excitent à tam suauis somno sponsam. Custos quippe eius factus, contemplatione, amoreque illius oblectatus, quietem tantam incursum rerum alienarum perturbari nullo pacto vult, quoadusque ipsa velit; hoc est, ipsa sua voluntate se ipsam ab sponsi amplexu diuellat.

„ *Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in monti-*
 „ *bus, transiliens colles. Similis est dilectus meus ca-*
 „ *preæ, hinnuloque ceruorum: En ipse stat post parie-*
 „ *tem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per*
 „ *cancellos.*

Hoc

Hoc diuino sopita somno sponsa mundo quidem dormit, sed per-
nigilat Dilecto, eius secreta, & intima voce commonita: ac mirabili
viso ostendi sibi indicat vniuersæ contemplationis progressus & gra-
dus. Cernit enim ad se accedentem sponsum instar capreæ hinnuliq;
ceruorum mira velocitate & incitatissimo cursu cœlorum montes
collesq; transilire: nec se summam eius excellentiam clara mentis
comprehensione posse percipere, quod opinor, corporis ergastu-
lo impediatur: posse tantum eum quasi post corporis parietem deli-
tescentem per rimas, fenestras, cancellosq; ut per speculum in ani-
mate, subauscultare & attendere potius, quam videre perspicuè.

„ *¶ En dilectus meus loquitur mihi: surge propera*
„ *amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.*
„ *Jam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit.*
„ *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putatio-*
„ *nis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra:*
„ *ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt o-*
„ *dorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, & ve-*
„ *ni: Columba mea in foraminibus petrae, in cauerna*
„ *maceria. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua*
„ *in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua*
„ *decora.*

Eodem arcano viso sponsa intuetur sponsum inuitantem, & alli-
cientem se ad primum contemplationis, & sanctæ charitatis gradum.
Allestat primum lenissimis, amantissimisq; mirabilem amorem
excitantibus verbis: Deinde ait sublatam esse temporis inclemen-
tiam omnem, hoc est, omnia contemplationis impedimenta remo-
ta. Verni temporis adesse suauitatem, hoc est, omnia præsidia con-
templationis. Quinque internis Animæ sensibus partum paratum
esse proprium singulis: oculis flores, cantum auribus, gustui epu-
las, suaueolentes vineas olfactui: quæ sunt spirituales deliciae, ac do-
na, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem,
quæ cum Deo fit, aditum ad eam aperiente Christi Domini Huma-
nitate, vulnere eius intima meditatione, dolorisq; & amoris ple-
na commiseratione. Quo loco anima, optata sua omnia, vniuersam-
que

que conscientia suæ faciem summo cum gaudio ob oculos sponsi
proponit.

„ *¶ Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit. Dilectus meus*
„ *mibi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret*
„ *dies, & inclinentur umbra.*

Pergit per idem visum sponsa videre sponsum Angelis imperan-
tem, ut suis custodiis defendant sponsam ab astutiis Dæmonum, qui
instar vulpecularum virtutes veluti florentes vineas demoliri con-
nantur: ut tutò, diuque possit sponsi conuictu frui. Quando quidem
ille adeò libenter vnà cum ea moratur, ac si inter lilia ambularet: id-
que quamdiu eam obumbrat sponsum, illique dies contemplationis
lucescit.

„ *¶ Reuertere, similis esto dilectæ mi, capreæ, hin-*
„ *nuloque ceruorum super montes Bethel.*

Quo tempore quando quidem illa propter corporis imbecillita-
tem, præsentiam tanti solis diutius ferre non potest, rogat sponsum ut
more capreæ hinnuliq; ceruorum velocissimè reuertatur super montes
diuisionis, hoc est, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi diuini Amoris gradus, siue secundi sponsæ
status, qui in 3. & 4. capite Canticorum de-
scribitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

„ *¶ In lectulo meo per noctes quasiui, quem diligit*
„ *anima mea: quasiui illum, & non inueni. surgam,*
„ *& circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quaram*
„ *quem diligit anima mea: quasiui illum, & non inue-*
„ *ni. Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem:*
„ *num quem diligit anima mea, vidistis?*

N PRIMO amoris statu sponsa contemplationis actu sponsum affecta, ad seipsam actu passionum suarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, subinde ad sponsi præsentiam aspirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt. & multò minus, dum vitæ necessitatibus seruiens in eius commodis quærendis, quasi in lectulo conquiescit. Quærit in exercitatione vitæ actuosæ, civilis, œconomica, ethica, quæ passiones ipsas in primis rationi subicit: nec etiam inuenit. Quærit tertio rem Christianam gerendo, animarum nimirum curam, qua custodibus vigilantibus sociatur, nec tamen inuenit: quòd nullà prædictarum actionum contemplatio sit.

- ” *Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.*

Actionis & mortificationis præsidii adiutæ sponsæ minimum laborandum est, præsertim sponsi desiderio iam æstuantem, vt exurgat, erigatque se ad contemplandum sponsum, comparandumque ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo non iam transitione sponsum cernat, sed diuturna crebraque contemplatione ac charitate sic possideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abesse aliquando cogatur, integrum tamè illi sit, ad eum redire, cum velit, eumque apud se retinere, donec introducat illum in lectulum & cubiculum matris, hoc est, ad quiescendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita est.

- ” *Adiuuro vos filia Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne suscitatis, neque euigilare faciat dilectam, donec ipsa velit.*

Ergo dormit secundo sponsa arctiore sanè somno confopita in hoc secundo amoris gradu, quàm fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à sponso, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes quasi muscas abigit, & occasiones earum præcidit,

Qua

Qua est ista que ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij?

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad sponsum anima, quæ secundum amoris gradum tenet, quantumque, cum hoc iter ingreditur, deseratur à rebus humanis, aliisque contemplationis impedimentis. sed & hunc ingressum anteuertisse mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum suauitates.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Egredimini, & videte filia Sion regem Salomonem in diademate. quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die letitiæ cordis eius.

Mutuus sponsi amor in sponsam. sicut enim dulci amoris somno confopitur in eo sponsa, sic vicissim ipse in ea quasi in lectulo conquiescit. Dicitur autem lectulus septus custodiis Heroum sexaginta promptissimorum ad pugnam, propterea quòd diuinum hunc somnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, supernaturalesque illustrationes, sic nutrit, fouet, tuetur eiusdem diuini verbi vi, prædicatorumque eius præsidio aduersus Diaboli fraudes, mundi que tenebricosas acies. Sponso simul instar vmbraculi, siue tentorij est somnus sponsæ, quo seipsum mirificè recreat. quòd id sit de lignis Libani, virtutibus nempe solidioribus compactum, quòd habeat columnas argenteas diuinæ doctrinæ firmitatem & perspicuitatem: quòd operiatur purpura sanguine nimirum Christi Saluatoris: quòd

auro sternatur, siquidem partem mediam charitate contrahit amore animarum pacificarum. Hoc ipsum umbraculum ferculum pompæ sponso est, quo vehitur, quasi triumphans, conspicique in eo vult ab animabus sanctis: quas iccirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndum eum in suo ferculo deportatum, coronatum sponsæ amore corona humanitatis, qua circumdatus est in die desponsationis seu incarnationis: eodem enim in somno anima per Christi humanitatis ostium contemplatione ingreditur, & egreditur, & pascua amoris inuenit.

Cane cap 4

» *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra*
 » *es? Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus*
 » *latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascende-*
 » *runt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges ton-*
 » *sarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemelli*
 » *foetibus, & sterilis non est inter eas. sicut vitta cocci-*
 » *nea labia tua, & eloquium tuum dulce, sicut fragmē*
 » *mali punici, ita gena tua, absque eo quod intrinsecus*
 » *latet. Sicut turris David collum tuum, quæ adifica-*
 » *ta est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea,*
 » *omnis armatur a fortium. Duo ubera tua sicut duo*
 » *capræ gemelli, qui pascuntur in liliis.*

SECUNDI sponsæ status proprietates ac vires numerans spon-
 sus, animæ contemplantis pulchritudinem formamque describit,
 adhibitis variis elegantibusque comparationibus. Comparat vim
 animæ ac spiritus, quæ sponsa à Deo vocata in puncto temporis rapi-
 tur in ipsum, & nulla re interposita, scintillantes mentis oculos de-
 figit in sponsum, amabilissimis columbarum oculis, miri, intusque
 latentis candoris indicibus. Cogitatus verò spirituales, & subtilis-
 sima consilia, quibus anima vitur, ut se ad eundem sponsum con-
 templandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite super frontem
 dependentibus: & pilo caprarum candidarum, quæ se quasi spectan-
 das proponunt in monte Galaad, eum ornantes sua præsentia atque
 albore. Meditationem sponsæ, quæ res diuinas degustans eas dein-
 de accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonsarum,
 & è

& è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamē gemellis foetibus sint foe-
 cundæ: Propterea quod meditatur res diuinas sponsa, non ut medita-
 tioni insistat solum, sed ut ex ea verberes sanctarum actionum fructus
 capiat, exerceatq; fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem
 sponsæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus
 incitata prorumpit, labris ad fili coccinei similitudinem rubris, qui-
 bus locutio eius redditur gratiosa. Conuersionem faciei sponsæ ad
 sponsum magna erga eum reuerentia rubore quodam mista, qua in-
 dicatur amabilissimus, ac inprimis ingenuus animæ sanctæ pudor,
 malorum punice acinis fragmine quoque diffraeto apparen-
 tibus. Mentis sponsæ in Deum erectione recto cuiusdam collo, & turri
 David admirabili arte constructæ, ac munitissimæ. Spiritualem deniq;
 gustum, verberatem diuini Spiritus, saturitatem animæ ex sponsi
 quantumcumq; ænigmatico conspectu, quæ inter contemplandum
 tum affectu, tum mente à sponsa percipitur, verberibus duobus, instar
 duorum hinnulorum capræ rotundorum, amoris, intelligentiæque
 lacte plenissimis.

» *Donec aspiret dies, & inclinentur umbra, va-*
 » *dam ad montem myrrha, & ad collem thuris.*

Quamuis anima contemplationis habitum sit adepta, corpore
 tamen inclusa corpori ut seruiat, à contemplationis actu aliquando
 cesset, necesse est: tumq; ea ratione à sponso deseritur. Idcirco enim
 dicit: Dum flagrantissimus est æstus, & fugiūt umbra, hoc est, eo ipso
 tempore quo adhuc vis diuinæ charitatis sponsam inflamat, & fu-
 gatis terrenis illustrat mentem eius, vel dum illa tantisper redit ad
 humanum diem, siue umbram noctis, secedam, inquit sponsum, ad
 tempus in cælos omni odorum suauitate abundantes.

» *Tota pulchra es amica mea, & macula non*
 » *est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano,*
 » *veni: coronaberis te capite Amanæ, de vertice Sa-*
 » *nir & Hermon, de cubilibus leonū, de montibus par-*
 » *dorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vul-*
 » *nerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in*
 » *vno crine colli tui. Quàm pulchra sunt mammae tuæ,*
 » *soror mea sponsa? pulchriora sunt ubera tua vino,*

» *Et odor unguentorum tuorum super omnia aroma-*
 » *ta. Fauus distillans labia tua sponsa; mel Et lac sub*
 » *lingua tua; Et odor vestimentorum tuorum sicut o-*
 » *dor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa: hor-*
 » *tus conclusus, fons signatus. Emissiones tue paradi-*
 » *sus malorum punicorum cum pomorum fructibus,*
 » *Cypri cum nardo, nardus, Et crocus, fistula Et cin-*
 » *namomum cum uniuersis lignis Libani; myrrha Et*
 » *aloë cum omnibus primis unguentis. Fons hortoru.*
 » *puteus aquarum uiuentium, que fluunt impetu de*
 » *Libano.*

Sponsus ac si sponsæ absentiam diu ferre non possit, paruo inter-
 uallo ad eam reuertitur: eiusq; puritate ac forma collaudata, postu-
 lat ut eodem mentis candore ac robore ad ipsum redeat, alliciens eã
 amantissima inuitatione, eaque repetita, præsentis ac præstanti amo-
 ris præmio, adducto ante eius oculos horrore mundi, ad quem est
 regressa, utpote difficultatibus pleni, & qui receptaculum etiam sit
 leonum atq; pardorum, hominum nimirum vi, & arte à solitudinis
 quiete animam reuocatum: Inprimis autem quod corde ab ea vul-
 neratus sit, quasi sagitta, vno contemplationis eius oculo, ligatusque
 ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quasi vno crine colli: quod
 castissimi eius amores, suauitatesque, quas expertus est, eam spiritua-
 liter amando, superent omnia terrena solatia, illa quoque, quæ vel o-
 dorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel suæ dulcedinis vi
 etiam inebriant. Osculum eius, siue coniunctionem ipsam charitatis
 fauum esse, ex quo distillat mel, & lac in ore sponsæ, hoc est, in ipso
 eius amoris spiritualis actu. exitum de corpore veluti de indumento
 ad contemplationem sponsi, odorem esse suauissimum. statum de-
 niq; sponsæ contemplantis solum omnino, & vacuum rerum crea-
 tarum cura & cogitatione, ut foli sponso vacet, hortum esse con-
 clusum omni pretiosorum fructuum vbertate conspicuum, fontem
 ob signatum, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuandos
 alios, eo maiore impetu ad internarum animæ facul-
 tatum hortos irrigandos, erumpit.

Tertius

Tertius amoris gradus, siue tertius sponsæ status,
qui in quinto, sexto, Et septimo Canti-
corum capite describitur.

CAPVT XII.

Surge Aquilo, Et veni Auster, Et perfla hor- cc Cant. cap. 5.
tum meum: Et fluent aromata illius. cc

RANSITIO est ad tertium amoris statum, ad quem spon-
 sam præparat sponsus oratione conuersa ad Aquilonem
 & Austrum. Aquiloni imperat, ut maturet fugam, volens
 sponsam ab eo somno excitare, quo tota in vnus sponsi
 contemplatione defixa, & in eius solius amore conquiescens, frige-
 facta & penè mortua externis actionibus cernitur. contrà, Austrum
 inuitat, ut calore suo virtutum sponsæ, charitatis præsertim, aro-
 mata liquefaciat, ut dilapsus eorum odor late diffundatur in salutem
 animarum.

Veniat dilectus in hortum suum, Et comedat cc
fructum pomorum suorum. cc

Flare Austrum feruētioris charitatis ad salutem animarum qua-
 rendam, idem esse ac fluere ad consolationem propriam augendam
 opinata sponsa, rogat sponsum, ut hortum sui cordis inuisat, hoc est,
 nouo amoris additamento cumulet. quo vicissim ipse suauitate eius
 quasi recentibus pomis pascatur.

Veni in hortum meum soror mea sponsa: mes- cc
sui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi cc
fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte cc
meo. Comedite amici, Et bibite, Et inebriamini cha- cc
riissimi. cc

Se iam hoc fungum munere respondet sponsus: ac hortum cor-
 dis ingressum charitatis eius dulcedine saturatum sapius esse. nunc
 velle se, ut fructus amoris sui proponat etiam aliis, & eos consue-
 tudine

tudine ac prædicatione sua in amicos homines charissimosque deriuet.

- » *¶ Ego dormio, & cor meum uigilat. uox dilecti*
 » *mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, co-*
 » *lumba mea, immaculata mea: quia caput meum*
 » *plenum est rore, & cincinnati mei guttis nocturnum.*

Sponsa adhuc secundo contemplationis somno detenta corporis sensibus, Deo tamen animo vigilante, sponsus queritur, se quasi in uiam eiectum extra domum, hoc est, extra multorum corda manere, & in cæcitatibus eorum tenebricosis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madentem comam, & rorantes cincinnati fimbrias gerere. quod cœlestis sapientia, quæ à Deo tanquam à capite fluit, eiusque admirabilis pulchritudo quasi frigeat, & obscurata delitescat penuria eorum hominum, quorum est eam exemplo uerboque illustrare. Obnixè igitur & amatissimè obsecrat sponsam, ut sibi aditum aperiat in hominum animos.

- » *¶ Expoliaui me tunica mea, quo modo induar il-*
 » *la? laui pedes meos, quo modo inquinabo illos? Dile-*
 » *ctus meus misit manum suam per foramen, & ven-*
 » *ter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi ut ape-*
 » *rire dilecto meo: manus mea stillauerunt myrrham,*
 » *& digiti mei pleni myrrha probatissima.*

Recusat sponsa, quæ corpus mente ex eo excedendo quodammodo exuerat, illud iterum induere, dum restituitur corporis actionibus, & quæ liberando affectus omni admittione terrena, quasi pedes animi abluerat, illos iterum inquinare sordibus humanæ consuetudinis, cum hominibus agendo. Ab hac sententia deducitur à sponso instinctu quodam occultiore, quo is viscera misericordiae eius ad commiserandos humanos casus flectit. Quare vehementi miserationis affectu experrecta sponsa, tertium statum amoris ingreditur, surgitque à contemplatione, ut in hominum corda sponso aditum patefaciat actionibus, & prædicationibus poenitentiae, quæ myrrha est, eaque probatissima.

- » *¶ Pessulum ostij mei aperui dilecto meo; at ille*
 decli-

declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefa-
cta est, ut locutus est. Quasi uocatus & non inueni illum:
vocavi, & non respondit mihi. Inuenerunt me cu-
stodes, qui circumueunt ciuitatem: percusserunt me,
& vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mi-
hi custodes murorum.

Statuit sponsa intermittere contemplationis actum, & impedimentum hoc salutis hominum, quasi pessulum tollere. vacat ergo aperiendo ostio salutis animarum. Sed interim ab ipse sponsum animaduertens eius absentiam deplorat. Commemorat vim suauitatis eius, eam uidelicet, quæ intus commota sunt viscera eius ad commiserationem aliorum, quærit illum, & uocat, nec ille se restituit. Quin inuentam se dicit, in animabus scilicet, quas sponso acquisuerat, à custodibus lustrantibus ciuitatem, hoc est, à Rectoribus mundi, & tenebrarum, qui circumueunt *querentes quem deuorent*: qui percusserunt eam, colaphizantes eam stimulis carnis, & grauibus tentationibus: & vulnerauerunt, allicientes ad peccati consensum: Denique expoliauerunt eam pallio suo, hoc est, Christo, quo animas illas laboriosis suis actionibus induerat.

¶ Adiuro uos filia Hierusalem, si inueneritis Dilectum meum, ut indicetis ei, quia amore langueo.
Qualis est Dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum;
qualis est Dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?

Adiurat sponsa adolescentulas perfectionis studiosas, ut quando ab se discessit sponsus, significant illi, si forte occurrant, se præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hisce uerbis excitatæ Adolescentulæ, pulchritudinem sponsæ quam antè non agnouerant, prædicantes rogant eam obnixè, ut quoniam tam grauius ipsas adiurauit, edisserat, qualis tãdem sit ille sponsus, quem præ aliis & amat, & amabilem prædicat.

¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Co-

- » *ma eius sicut elata palmarum, nigra quasi coruus.*
 » *Oculi eius sicut columba super riuos aquarum, que*
 » *laeta sunt lota, & resident iuxta fluentia plenissima.*
 » *Genæ illius sicut areole aromatum consita à pigmē-*
 » *tariis. Labia eius lilia distillantia myrrhā primam.*
 » *Manus illius tornatiles, aureæ, plena hyacinthis.*
 » *Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crurail-*
 » *lius, columna marmorea, que fundata sunt super ba-*
 » *ses aureas. Species eius, ut Libani, electus ut cedri.*
 » *Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.*
 » *Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus, fi-*
 » *lia Hierusalem.*

Satisfacit Adolescentularum postulationi sponsa, pingitq; diuinis coloribus sponsum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæq; naturæ societas & complexus est, quo antesignanus est omnium Prædestinatorum Christus: Aureum caput gratia & charitas fons reliquarum virtutum eius. Capillus pulcher & benè pexus ad similitudinem multiplicis filii, quod ex palmæ theca primum erumpens nigricanti colore splendet, cogitationes eius sunt atq; consilia euigilantissima, saluberrima, & quæ sua specie alliciant intuentes, nigroreque dissipatas oculorum vires, & intentionem cogant in vnum sponsum. Mansuetudo sponsi est columbæ oculus, & quæ eum ambit quasi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: siue dona ipsa Spiritus sancti, quæ Christo insunt tanquam fonti, & ex eo ut flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuersorum florum conspiratione pulcherrimæ virtutes sunt in Christi externa specie, quasi in vno conspectu positæ ad conciliandum amorem, modestia, verecundia, ingenuitas, probitas. Labia distillantia myrrham diuina Christi est eloquentia, & dicendi vis maxima: lilia autem, nempe purpurea, propter amantissima, amabilissimaq; eius verba. Manus teretes, & ornatæ hyacinthis actiones perfectissimæ, & infinito pretio pretiosissima. Venter eburneus, siue ebur intelligens, sapphiris distinctus, cor affectionum Christi sedes, eas ita temperans, ut omnino rationi subiciat, efficiatq; omni prædicatione dignissimas. Fortitudo autem, qua nos quoque

quoque fortes Christus reddit eius maximo amore nixa, sine dubio crura & columnæ marmoreæ sunt, fundatæ super aureas bases. Ut autem explicet admirabilem Christi excellentiam, qua Angelos ipsos longè superat, cedro altissimæ super altissimum Libanum sitæ similem dicit. Denique guttur eius suauissimum vox Christi est, qua animam intus alloquens sensim in cor eius illabatur tanta suauitatis affluentia, ut ea eius amore incensa clamet: *Totus est desiderabilis.* Vel, *Totus desideria.* *Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus.* Vel, *Talis est Amor meus, filia Hierusalem.*

¶ *Quo abiit Dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinavit Dilectus, & quaremus eum tecum?*

Verbis sponsæ de sponso adeò eleganter suauiterq; colloquentis, ita captæ atque incensæ sunt sponsi amore fideles animæ, ut sollicitè quærant ex ea, ut edisserat, quonam ille diuerterit: se enim sollicitudinis eum quærendi socias esse velle.

¶ *DILECTVS meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in liliis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.*

QUIBUS illicò respondet sponsa, se adhuc inter homines ad eorum salutem commorante, ad cordis sui hortulum sponsum esse reuersum, ac se rationem adinuenisse, qua etiam inter hominum turbas ipsa sponso, & sibi vicissim sponsum mutuo posset amore coniungi. In hoc enim amoris statu, quamuis initio, cum à contemplatione disceditur, internum illud diuinæ præsentie solatium, æstusq; amoris deferuescat: progressu tamen temporis ac laboris propter sponsum suscepti inuenit facile anima etiam inter homines tempus vacandi Deo, eoq; summa cum animi suauitate perfruenti.

¶ *Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.*

In hoc statu sponsum laudat fidelem animam, dicitq; ipsam adeò pulchram nobilemque esse ac Therfa, & Hierusalem Regum Israël, & Iuda Regias principesque ciuitates; eiusque oculorum coniectum adeò vehementem esse atque violentum, ut eorum acies ei ita

formidolosa sit ac acies militum ad dimicandum instructa. Proinde sequitur:

» **¶** *Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.*

Hoc est, deice paululum oculos tuos à me: eorum enim acerrimam vim ferre non valens, ab ea, in cuius, ait, vultu, alioquin oculi mei habitant, oculos abstinere compellor, tantisper dum respicio.

» **¶** *Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & sterilis non est in eis. sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis.*

Laudat sponsam similiter ad laudationem primi status pulchritudine, ut oculorum, sic capillorum, dentium, genarum: quæ, quid significant, capite secundo exposuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

» **¶** *Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Una est columna mea, perfecta mea: una est mater sua, electa generatrici suæ.*

SERMONEM paucis concludens, affirmat, animas in secundo contemplationis statu esse veluti reginas, vxoresq; multas: in primo vero statu qui actuosus est, tanquam concubinas plures: Incipientes, quæ quasi adolescentulæ ad nullum adhuc perfectionis statum peruenerunt, ad perfectionem tamen aspirare cœperunt, innumerabiles esse. Animam autem, quæ tertium hunc statum actione & cōtemplatione conflatum tenet, vnâ esse veluti columbam, pulcherrimam, vniceque à se dilectam.

» **¶** *Viderunt eam filia, & beatissimam predicauerunt: reginae, & concubinae, & laudauerunt eam.*

Prærogatiuam & excellentiam sponsæ agnitam esse ait atq; laudatam ab aliis animabus, quæ multis rebus ea inferiores sunt.

¶ *Qua*

¶ *Qua est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Descendi in hortum meum ut viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset vinea & germinassent mala punica. Nesciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, ut intueamur te.*

Propter dignitatem autem, qua sponsa eminet inter alias animas, affirmat sponsus, illam, sicut Auroræ stellam inter alias stellas emicare. Et quidem ob actionis perfectionem qua prædita est, extare inter eas sicut lunam: At propter contemplationis lucem instar solis maximo fulgore compleri. Propter vitam denique, quæ ex vtroque gradu constat, similem esse dicit militiæ castrorum, nimirum cœlestis exercitus, quæ innumeris radiis, quasi tot amoris iaculis sponso traiecto terrorem iniecerit. Idq; ex eo confirmat, quod cum aliquando ad sponsam tanquam ad hortum nucum pomorumque animi gratia diuertisset sponsus, statim ac in eam oculos intendit, ita eius aspectu ardentem amorem spirante perculsus, & consternatus animo est, ac si in expeditissimas nobilissimæ exercitus in ipsum ruentis quadrigas & acies ex inopinatò incidisset. Id porro intelligens sponsa declinat ad tempus sponsi præsentiam. quod ille minimè ferens, terque quaterque eam ad se suauissimè reuocat.

¶ *QVID videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis? Iunctura fœmorum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Veter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis. Duo vbera tua sicut duo hinnuli gemelli capræ. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscina in*

Ccc 3

Hese-

„ Hesebon, quæ sunt in porta filia multitudinis. Nasus
 „ tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Dama-
 „ scum. Caput tuum ut Carmelus, & coma capitis tui
 „ sicut purpura Regis iuncta canalibus. Quam pul-
 „ chra es & quàm decora charissima in deliciis. Sta-
 „ tura tua assimilata est palma, & ubera tua botris.
 „ Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fru-
 „ ctus eius, & erunt ubera tua sicut botri vineæ: &
 „ odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut vi-
 „ num optimum dignum dilecto meo ad potandum,
 „ labiisq; & dentibus illius ad ruminandum.

S P O N S A reuertente, mirificè illius aspectu delectatus sponsus, pulchritudinem perfectionis, quam in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vsque non sine magno mystici cuiusdam ordinis Sacramento miris quibusdam laudibus præconiisq; extollit, suas in ea delicias omnes positas affirmans. scq; eius virtutibus admirabilibus, clarissimisq; inter se concinentibus captum. Pedes, gressusq; officia sunt virtutù externa, quibus virtutes internè nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, mansuetudo, quæ perfectam animam amabilem reddunt, & principis filia nomine, hoc est, animo excelso ac generoso dignam. Iuncturæ femorum sicut monilia, fortitudo Christiana est instar artificiatum monilis teres atq; perfecta. Umbilicus & venter temperantia: Vbera Iustitia, liberalitas. Collum & oculi, oratio, & contemplatio amoris plenissima: Nasus grauitas, & prudentia: Caput gratia, & charitas. Capilli purpurei cogitationes sunt amoris à quo deriuantur, colore diffuse. Admiratus propterea sponsus tantam pulchritudinem, spòsam sibi in sancto amore ac in deliciis esse commemorat. simulq; structuram virtutum antedictarum ad eò excelsam esse, & altam, ut sibi etiam cum labore multo tanquam in proceram palmam ascendendum in eam omnino sit, ad colligendos gustandosque suauissimos earum fructus. Denique sermones sponsæ de rebus spiritualibus ac diuinis vberimos esse, dulcissimos, efficacissimos, nec dignos solum qui summa gratia à sponso excipiantur, sed etiam quos ille assiduè animo repetat, ac ruminetur.

Ego

„ **E**go Dilecto meo, & ad me conuersio eius, veni
 „ Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in
 „ villis. Mane surgamus ad vineas. Videamus si flo-
 „ ruit vinea, si flores fructus parturiunt. si floruerint
 „ mala punica: ibi dabo tibi ubera mea. Mandrago-
 „ ra dederunt odorem. In portis nostris omnia poma:
 „ noua, & vetera, Dilecte mi, seruaui tibi.

Sponsa statim Dilecto in amore respondens, se totam, & quæ sua sunt omnia cum summa animi demissione sponso committit, inuitans eum ad solitudinem cordis sui, ut in ea tempestiuè, hoc est, opportunè, & magna cum vigilantia simul cum sponsa collustret vineam animæ, num flores bonorum desideriorum fructus edant actionum sanctarum: num magna sit spes, ut esse debet, maioris in dies progressions in via perfectionis: quo modo crescant amor Dei, & proximi, duo vbera sponsæ, quibus suauissimè pascitur sponsus: an latè fundatur euangelicæ castitatis odor. Hæc omnia, ait sponsa, domi nostræ tibi condita seruo ò sponse; Noua, inquam, & vetera, hoc est, Quicquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum est, & deinceps quotidie datur: & quicquid item antiquo tuo beneficio abs te mihi inlitum fuerat à natura.

Quarti amoris gradus, siue quarti sponsæ status,
 qui in octauo Canticorum capite descri-
 bitur, explicatio.

CAPVT XIII.

„ **Q**UIS mihi det te fratrem meum sugentem U- cc Cap. 8. Cant.
 „ bera matris meæ, ut inueniam te foris, & deosculer
 „ te, & me iam nemo despiciat? Apprehendam te, &
 „ ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & da-
 „ bo tibi poculum ex vino condito, & mustum malo- cc

rum

rum granatorum meorum. Laua eius sub capite
 meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro
 vos filie Hierusalem, ne suscitatis, neque euigilare
 faciatis dilectam, donec ipsa velit.

PONSA à tertio amoris & perfectionis statu ad quartum statum, summumq; charitatis gradum contendit; vt sicut ante in tertio à Dei contemplatione miseratione compulsa ad subleuandos homines descenderat: sic nunc ab hominum salute procurata ad Deum iterum contemplandum, amoreque possidendum reuertatur. Siquidem in Canticis vterque progressus continetur: ille nimirum, quo anima rectà ad Deum proficiscitur, Deoque se iungit, & is, quo cum eadem à Deo ad homines deflectisset, rursus ab hominibus redit ad Deum. Primus est veluti motus rectus, quo anima Deum diligens ad Deum ascendit vi contemplationis. Secundus est quasi circulus, cuius exordium Deus est: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quem eiusdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoribus, & perfectionis gradibus. Secundus, posterioribus duobus. Initium prioris progressionis primus gradus est, finis secundus: posterioris initium tertius est, quartus finis.

Sponsa igitur in tertio gradu posita, post multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, postque vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartum amoris gradum, eternam inquam remunerationem & requiem expetendam accenditur. Libertatem namque filiorum Dei ardentissimè appetens, simulque vinculis carnis exolui, & esse cum Christo, non amplius inuitat ad amplexus sub vmbris occultatum, aut quasi præ pudore velatum sponsum, sed omni suspitionis timore sublato, palàm, & coram Angelis Dei, castissimè vt fratrem amplecti, oscularique percipit, asserens tunc sibi beati complexus & amoris vinculis tenendum eum ac fruendum, introducendumque in sanctam domum cœlestis Hierusalem matris nostrę: ibique hausturam se ex eo rectam rationem illum perfectè amandi, amoribusque illius inseruendi, vicissimque illi amorem suum quasi præstantissimi vini, & iucundissimę potionis poculum propinaturam. Ad hanc igitur libertatis spem exardescens sponsa caput mentis tollens super sinistram manum vitę præsentis, & propinquam iam iam æternę vitę dexteram arripiens, quasi inter sponsi amplexus placidissimè conquietit, vt propterea res creatas, aut alias animas

adiuret.

adiuret sponfus, ne eam ab hoc spirituali fomno vlla vitę mortalis illecebra audeant excitare.

Qua est ista qua ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?

In hoc fomno sponsa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac desiderio cœlestis patrię ab huius mundi deserto in paradysum, deliciarum domicilium penetrans, non solum rerum corporearum incurrentibus imaginibus, sed ea etiam sollicitudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius status occupatur, ita quiescit, vt cum summa caterarum spiritualium animarum admiratione, præ nouo quodam amoris æstu super dilectum suum quiete dulcissima seipsam declinans, in cœlestis patrię ac sempiternę lucis splendore peruigilet.

Sub arbore malo suscitauit te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio; dura sicut infernus amulatio, lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Ordinem commemorat sui progressus sponsa. Primò, ait, se conciliasse sibi sponsum, & quasi excitasse ad amorē suum in primo contemplationis statu, occultè tamen, & sub arboris vmbra; sit hæc meditatio crucis & passionis Christi. Secundò excitauit illum sibi sub eadem vmbra, siue vt alij legunt, destruxit illum, contemplās quomodo ipsamet sponsa causa fuit, cur per mortem excinderetur filius Dei spòsus eius Christus factus homo, & in eius passionis, mortis, & multò maximè amoris contemplatione conquietens ad secundum perfectionis gradum peruenit. In tertio autem statu affirmat se genuisse illum magno cum dolore in visceribus earum animarū, ad quarum salutem magno studio & labore, ob amorem sponsi incubuerat. Nūc autem aspirare se iam tandem ad quartum amoris & perfectionis sta-

D d d tum,

Primus progressus.

Secundus progressus.

1.

2.

3.

4.

tum, in quo eam inter cor & brachium veluti signaculum firmum ac minimè mutabile constitutam arctissimè complectatur sponsus, atque deinceps semper in corde, & in oculis habeat. Ita siquidem Zelotypiæ in animo eius creuisse flammam, vt eius violentia, mortis, inferniq; vires inexpugnabiles superet, eundemque ignem nec vexationum afflictionumq; aquis extinguere, nec vlla consolationum terrenarum, aut facultatum quanta vis copia obrui posse.

- » *¶ Soror nostra parua & vbera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorum hominum est, qui infirmam multitudinem regant, eique vberibus miserationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiam illi sint vice turris, & propugnaculi aduersus spirituales inimicos. ob quam causam desiderium cœlestis patriæ, quo sponsa exardescit, sæpenumerò propter hominum salutem à sponso differtur, dum animas, quæ intra secundi contemplationis status murum, quasi intra amœnissimi pomœrij claustra concluduntur, promoueat ad tertij status vbera misericordiæ induenda, in salute hominum curanda, muniendaq; contemplationis illius mœnia hisce ætuo sæ vitæ muneribus quasi propugnaculis iisque argenteis, quod argenti sonitum reddât acutum diuina concionatorum verba, dum pertinent vsque ad intimas animorum cogitationes & voluntates: alias item animas, quæ primi status sunt, quarum idcirco ostium patet adhuc rebus creatis, quod nondum sibi planè comparauerint contemplationis habitum, quo illud tanquam tabula cedrina ocluditur, ad perfectiorem hunc statum prouehat. Hac igitur sponsione facta tantisper iuuandi animas, dum sponso sit factum satis, asserit sponsa se murum, vbera, & turrim aliis animabus euasisse, seque eam, penè in hac re pacem adeptam esse, quam ex ea quam optabat felicitate esset assecuta, atque ita in Dei voluntate profus acquiescit.

- » *¶ Vineam fuit pacifico in ea qua habet populos: tradidit eam custodibus, vir assertit pro fructu eius mille*

mille argenteos. vinea mea coram me est. milletui pacifice, & ducenti his qui custodiunt fructus eius. Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineam multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ sponsæ sunt, excolendam, custodiendamq; committere. non solum vt hominum ad salutem redeuntium fructum millesimum Deo referant, sed vt etiam sibi ducentimum colligant: dumque suam aliorumq; salutem curant, duplici honore, vt qui benè præsumt, digni habeantur. Nunc autem vineam sibi curæ esse fatetur Deus, seque illi custodes præficere, non minus tamè sibi cordi esse sponsam: quare ad sponsam Ecclesiarum in hortulis commorantem conuersus, hortatur eam, vt si quidem amici, hoc est, fideles populi eam auscultent, dum pascuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle se tamen vocem quoq; eius audire, in oratione nimirum, ac contemplationis feruore.

¶ Fuge dilecte mi, & assimulare caprea, hinnuloque ceruorum super montes aromatum.

Ad extremum sponsa vel amoris vim sponsique præsentiam ferre non valens, vel vt significet vniuersum hoc amoris canticum ita plenum esse altissimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè superent, ad fugam capeffendam sponsum hortatur, idq; tanta velocitate, quanta id facerent cœlestes mentes: fugam autem non in quemcunque locum, sed super montes aromatum, qui sunt cœlestes orbes, in quibus beati spiritus omnium virtutum odore fragrant, vt ratione præditi montes excellunt etiam ea capacitate, & perspicacia, quæ par est tantis mysteriis.

Hæc adumbrate, ex Cantico Canticorum. nunc ex Patribus distinctè, & copiosè quoad possumus eadem illustremus.

Comparatio Actionis & Contemplationis.

CAPUT XIV.

DOCTRINAM Christianę perfectionis ex sacrorum librorum fontibus hauserunt Patres, vberius etiam explicarunt.

Primum.

Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectę. Actionis autem nomine accipienda est hoc loco, prauorum affectuum, cogitationum non solùm iniustarum & turpium, sed etiam inutilium, animę & vitę vniuersę mortificatio, diuinorum præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic sapè S. Basilius, ibi præsertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem, quę sanè vel contemplatio est, vel contemplationi vnice inseruit.

Basil. serm. ad
Baptisimum.
Et constitut.
monast. cap. 5.
Secundum.

Ob hanc deinde rationem illud tanquam consequens subiiciunt iidem Patres, vitam quę in actione est, priorem esse ea, quę in contemplatione versatur. Sic S. Gregorius: *Dua sunt, inquit, sanctorum prædicatorum vita, actiua scilicet, & cõtemplatiua. sed actiua prior est tempore quàm contemplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.* Et S. Bernardus: *Quid est quod intrantem IESVM Martha excipit, discurrit, & ministrat; Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbum cor suspendit? nisi quia prius est actio, postea verò contemplatio?* Hoc idem adeò inculcat Cassianus, vt sine hac affectuum actiuosa compressione, ingenti quę vitę puritate obtineri posse sacrarum Scripturarum intelligentiam neget. quod vel intelligendum est ad eum modum, quem antè scripserat S. Athanasius, ad scripturarum nimirum sanctitatem capeffendam, non magis dignè præparari hominis animum, quàm conscientię puritate & vitę sanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philosophamur, cum Deum glorificamus, & portamus in corpore nostro: vel dicendum (quod non obscure ipsemet indicat) loqui Cassianum de donis SPIRITVS, qui *Scientia, Intellectus, & Sapientia* nominantur. S. Augustinus certè de dono intellectus differens affirmat, non nisi *mundis corde congruere, & constans est magnorum Theologorum sententia, SPIRITVS sancti dona non nisi hominibus sanctis Deique amicis dari.*

Tertium.

Tertiò statuunt Patres, actionem longè diuturniorem contemplatione esse oportere, non solùm antè, sed in ipso etiam contemplationis vsu, ita ac si septenario in sex & vnum dispersito sex partibus actioni tributis, septimam solam contemplationi relinqueremus.

SERVUM

Seruus Hebraeus, inquit S. Gregorius, *emptus sex annis seruire precipitur, ita S. Gregor. hom. vt in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum nisi actiua vita perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplatiua vita exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiuam vitã, quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiua vitã libertatem transit.* Et adhuc explicatius alibi: *Cum ab actiua vitã ad contemplatiuam surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de eternitate per speculum, & in enigmate conspicitur, quasi furtim hoc, & per transitum videt, ipsa sua infirmitate, ab immensitate tanta celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabitur, & necesse est, vt ad actiuam redeat, seq. ipsum continuè in vsu bonę operationis exerceat, sicq. fit, vt ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in contemplationem surgat.*

Homil. 5. in
Ezech.

Asserunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni præstare. Quia, ait S. Gregorius, *contemplatiua vita minor quidem tempore, sed merito maior est quàm actiua, sacri Euangelij verbis ostenditur, in quo dua mulieres diuersa egisse referuntur. Martha cura non reprehenditur, Maria verò etiam laudatur, quia magna sunt actiua vitę merita, sed contemplatiua potiora. Vnde nec auferri vnquam Maria pars dicitur, quia actiua vitę opera cum corpore transiunt, contemplatiua autem gaudia melius ex fine conualescunt.*

Quartum.
Lib. 6. moral.
cap. 28.

Luce 10.

Quintò, contemplatio de Patrum sententia, præmium est actionis: nec tamen eam quærentibus, aut procurantibus semper datur. idque duas ob causas. Prior est, quia ad eam aspirant aliqui nonnunquam non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. *En fortè appetis & ipse* (scribit S. Bernardus) *contemplationis quietem, & benefacis, tantum ne obliuiscaris flores, quibus lectulum sponsa legis aspersum. Ergo cura & tu tuum similiter circumdare bonorum floribus eperum, virtutum exercitio, tanquam flore fructum, sanctum otium præuenire: alioquin delicato satiu otio dormire vales, si non exercitatus quiescere appetas, & Licet facunditate neglecta, solis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præposterus ordo est ante meritum exigere præmium, & ante laborem sumere cibum; cum dicat Apostolus. Qui non laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias nisi obedientia mandatorum contemplationis gustum penitus non deberi.*

Quintum.

Prima causa.

Serm. 46. in
Cantic.2. TheSal. 3.
Psalm. 118.

Posterior causa est, quia inepti nonnulli natura sunt ad contemplationem, non item ad virtutum actiuosarum exercitationem: quare hi arcendi sunt, vt S. Gregorius monet, à contemplatione, in qua non sine erroris periculo versari possunt, & continendi intra fines actionis, in cuius muneribus fructuosè occupantur.

Secunda cau-
sa.Lib. 6. moral.
cap. 26.

Ex his est & aliud S. Gregorij dictum, actionem ad salutem nobis adultis esse necessariam: neque enim carere possumus vsu virtutum,

Homil. 3. in E-
zechiel.

contemplatione possumus. *Quamdiu, ait, inter proximos viuimus, quamuis vtraque, ex dono sit gratia, vna nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quia enim cognoscens Deum ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare possunt ad celestem patriam, qui bona quae possunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quae possunt. Illa ergo in necessitate est, hac in voluntate, illa in seruitute, hac in libertate.*

Denique intelligat hic proficiens, sicut ineptum natura ad contemplationem accedere superuacaneum est; sic in ea velle versari eum, qui non antè diuque in excolenda virtute, & se ipso peruincendo laborauit, praeposterum & omnino inutile ac noxium. Et quia de actione hoc nomine accepta à principio secundi libri huius operis ad huc usque locum scriptum est satis, finem facio, si prius ut clausulam tractationis, verba hic S. Gregorij ad scripsero, quae sic habent: *Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit, superest ut mentem per studia sanctae operationis exercent: & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest ut hanc usque ad secreta intima contemplationis extendat.*

Lib. 6. moral.
cap. 25.

De duplici genere actionis; & de ea vita, quae ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

ED & alia adhuc ratione vsurpatur à Patribus nomen actionis, pro exercitatione nimirum sanctae praedicationis, & functionibus eorum ministeriorum, quae ad proximos iuandos in rebus praesertim spiritualibus necessariae sunt. Sit *Rektor*, ait S. Gregorius, *actione praecipuus*. Et alibi: *Actiua vita est, panem esurienti tribuere, verbo Sapientiae nescientem docere*. Haec actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitae, quod quia componitur ex vtraque, à plerisque mixta vita dicitur: qua simul utilitati hominum incumbitur, & Deo suo tempore vacatur. Atque ut contemplatio praestat actioni, sic vita mixta dignitate vtramque superat.

In actione hac versari potest homo dupliciter: vel cum nulla, aut exigua deprauatarum affectionum mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contra planè domitis perturbationibus animi, & factis iam in virtute progressionibus magnis.

Non desunt, qui rudes adhuc & tyrones in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis operam nauant anima-

In Pastoralit
Par. 2. cap. 1.
Et homil. 14. in
Ezechiel.

animabus iuandis, & ut videtur, non inutilem. qui etiam audent se iis, qui seuoant se ab omni negotio contemplandi gratia, praeferre, quòd ipsi orent aliquando, agantque cum Deo sicut illi, homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobilissimum illud vitae genus ex actione, & contemplatione coniunctum teneant, quod ipsam per se contemplationem antecellit.

Verum hi falluntur maximè, nec rem huius praestantissimae viuendi rationis, sed nomen vsurpant. Studium sanè tradendae doctrinae populo de Augustini sententia, à quo nec S. Thomas dissentit, ad contemplationis statum aliquo modo pertinet, sed nec hoc, nec quaecumque orationis studium satis sunt, ut obtineatur ille perfectissimus status contemplatione superior: nec enim qui in hoc est constitutus, ad animarum lucra descendit ex actione studioque praedicto, sed ex continua mortificatione, altissimaque contemplatione vi diuini maximi que amoris ex his quasi fontibus deriuati. quae sententia sanctorum Patrum est constantissima.

S. Gregorius vbi dixisset, eum, qui carne domita, sanctae operationis studia exercuit, antequam doceat alios, debere se ad secreta intima contemplationis extendere, addit: *Neque enim perfectus praedicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit*. Hinc est enim quod Abraham coniuem mortuam in sepulchro duplici sepelit; quia nimirum perfectus quisque, praedicator extinctam à praesentis vitae desideriis animam suam sub bona operationis tegmine & contemplationis abscondit, ut à carnali concupiscentia sub actiua contemplatiuaque vita quasi insensibilis lateat, quae prius mundi desideria sentiens mortaliter vivebat. Hinc est, quod humani generis Redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis studium in monte pernoctat: ut perfecti videlicet praedicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed praedicando ad proximi utilitatem reditur. Et paulò post: *Quem implet charitas, incendit: vnde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram*. Idem antè tradiderat S. Augustinus, praecipiens ut praedicator prius ad Deum leuet animam sitientem, ut bibat, quam eructet, & prius impleat, quam fundat. Et distinctius alibi: *Ex tribus, inquit, illis vitae generibus, ocioso, actiuo, & ex vtroque composito, quamuis salua fide quisque, possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna premia peruenire: interest tamen quid amore teneat veritatis, & quid officio charitatis impendat. Nec sic quisque, debet esse ociosus, ut in eodem otio utilitatem non cogitet proximo; nec sic actiuus, ut contemplationem non requirat. In otio non*

Serm. 27. de
Verbis Domini:
2. 2. 181. art. 3.

Lib. 6. moral.
cap. 25.

Genes. 23.

Luca 6.

Luca 12.

Lib. 4. de doct.
Christ. cap. 14.

Lib 19 de ciuit.
Des, cap. 19.

iners

iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quisq; proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.

Sed vtrumque genus vitæ, quod mistum aut est, aut videri potest, imperfectum, & perfectum aptissimè describens S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula, huius emolumèta perfectionem, quæ commemorat. Sic enim habet: *Sed sanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, si verbi causa plenus virtutibus cum sis, forisq; nihilominus donis sit. Et eloquentiæ adornatus, metu fortè aut segnitie, aut minus discretæ humilitate verbum bonum, quod posset prodesse multis, inutili, immo & damnabili ligu silentio. Certè maledictus quod frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuum est spargis, & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita atque salute, quam alteri das, te ipsum fraudas, dum sana vacuum intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrena cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapi, concham te exhibebis, & non canalem. Hic siquidem penè simul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat, & sic quod superabundat, sine suo damno communicat, scienti maledictum, qui partem suam facit deteriorem.* Adhibet ad hoc idem confirmandum diuerfos Scripturæ locos: Salomonis; *Stultus profert totum spiritum suum simul: Misere anima tue placens Deo: Noli nimium esse iustus: Matthæi; Ne fortè non sufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis: Apostoli: Non quod aliū sit remissio, vobis autem tribulatio, sed in aequalitate. Concludit denique: Implere prius, & sic curato effundere: benigna, prudensq; charitas affluere consuevit, non effluere. Fili mi ne pereffluas, ait Salomon; Et Apostolus: Propterea debemus intendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? Tū ne Paulus sanctior? Sapientior Salomone? Alioquin nec mihi sedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? Dic cumulo, si vales, adiua me: sin autem, parito tibi.* Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Hæc S. Bernardus, qui postquam his locis exagitauit eos, qui audaciores sunt ad Apostolica ministeria, quam par est, & vires eorum spirituales suppetunt, alio deinde loco docet, qua ratione qui sese in contemplatione post mortificationem exercuerunt, adiungendis Christo hominibus alacriter inuigilare debeant: *Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis præstadio prædicationis libentissimè intermitteat, & rursum potita vobis aliquatenus, in hac parte tantò ardeat in idipsum,*
quanti

quanti se fructuosius intermisisse meminerit; & item sumptu contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra, solitè alacritate recurrat.

S. Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & prædicationis commendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur.

Quod si qui hunc statum obtinet, fortasse dubitat, quando, contemplatione intermissa, actioni, aut contemplationi operâ dare debeat; is intelligat, non solum contemplatorem, sed rudem etiam hominem & in exercitatum, cum proximi spiritualis necessitas postulat, posthabitis omnibus rebus occupationibusque in eo instituyendo, & excolendo, quacunque ratione possit, strenuè se laborare debere: *Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo.* Idque multò magis præstet oportet is, cui cura animarum commissa est, non solum cum necesse est, sed etiam suo tempore assiduè. *Clama,* inquit Isaïas, *ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam. Pæconis quippe, ait S. Gregorius, officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicij, qui terribiliter sequitur, clamando gradiatur.* Et hæc quidem necessitas & ipsa quædam est officij, licet non à charitate seiuncta. quando apud S. Augustinum scriptum est: *Negotium iustum suscipit necessitas charitatis.* Extra verò hos casus necessitatis, S. Bernardus regulam huius deliberationis statuit esse orationem. Sic enim ait: *Vnicum in huiusmodi remedium, seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad Deum, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, assiduè nobis demonstrare dignetur.*

Habent præterea religiosi homines per fugium aliud non minus tutum, maiorum suorum consilium, iussionemue, quibus cum explorata planè est tam doctrina, quam vita nostra, nihil est cur in huiusmodi rebus cum imperatur, non promptissimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui sine mortificatione, & cōtemplatione se dant actuosæ vitæ ad salutem animarum (nihil dico de necessitate aut hominum, aut officiorum) non esse in eo perfectissimo statu, quem ipsi putant, sibi que eos in re hac tam diu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua sui victoria, & recta contemplandi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine sese oblectant.

Sit etiam certum, actuosam vitam duplicem esse; vnâ imperfectam, quæ primo statui sponsæ à nobis ex Canticis explicato respondet, alteram perfectâ, & alioquin mista dicitur, quæ eadem est cum tertio statu eiusdem sponsæ. Superest nunc de ipsa contemplatione agere, quæ in priore actione prægustatur tantum, habetur autem in posteriore, cuius ipsa fons & caput est, & secundus amoris status est apud Salomonem.

Serm. 18. in
Cantic.

Deut. 15.

Proverb. 29
Ecclesiast. 30.
Matth. 25.
2. Corinth. 8.

Proverb. 3.
Hebr. 2.
Ecclesiast. 14.
Serm. in Cant.
11c. 62.

Serm. in Cant.
11c. 57.

2. 2. quæst. 188.
art. 6.

Ecclesiast. 17.

Isaia 40.
2. part. Pastor.
2al. cap. 4.

Lib. 19. de ci-
uitate Dei,
cap. 19.

Serm. in Cant.
11c. 57.

7.
2.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

NTIQUISSIMUM esse Contemplationis usum, intelligitur ex Scripturis sacris, in quibus præter soporem immisum in Adam à Domino, quem extasim fuisse, dubitandum non est; Legimus Isaac inclinato iam die egressum in agrum ad meditando. Et ut de aliis taceam, Dauid certè posuisse se totum in contemplandis, perspicendisque diuinis rebus, legibus præsertim ac mandatis Dei perspicuum est in Psalmis. Qui etiam cum Deo agens canit: *Mane adstabo tibi, & videbo.* Vel ut legit S. Augustinus, *Contemplabor.* Immo, *Vnam, ait, petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee, ut contempler* (sic idem legit) *delectationem Domini.*

Domini IESVM contemplationi noctibus imprimis operã dedisse, supra retulimus ex S. Gregorio. Apostolos non minus contemplatores, quàm prædicatores fuisse, ex Actis Apostolorum apparet manifestè, & ex epistolis S. Pauli, qui etiam de se sui que similibus scribit: *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur aeterna.*

Patres omnes communi consensu statuunt, in Ecclesia Christiana duas esse vitas, Lia & Rachele primùm, deinde Martha, & Maria diuino consilio adumbratas, actiuam & contemplatiuam nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richardus de S. Victore: *Vt possimus, inquit, commodius capere, quæ de contemplatione dicenda sunt, debemus primò, quid ipsa sit, definiendo, quærere, & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione.* Et postea: *Cogitatio per deum quæque lento pede sine respectu peruentioni passim huc illuc, vagatur. Meditatio per ardua sapè, & aspera ad directionis finem cum magna animi industria nititur. Contemplatio libero volatu quocumque, eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. Et paulò post: Contemplatio, est perspicax & liber animi contuitus in res perspicendas vsque quæque diffusus. Meditatio verò, est studiosa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens. Vel est, prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.*

S. Thomas sic exponit: *Cogitatio, secundum Richardum; videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam simplicem veritatè. Vnde sub cogitatione comprehendi possunt & perceptiones sensuum ad cognoscendum aliquos effectus, & imaginationes, & discursus rationis circa diuersa*

Genes. 2.

Genes. 24.

Psalm. 5.
In Psalm. 26.

2. Corin. 4.

Lucæ 10.

Lib. 1. de Cons.
templat. cap. 3.
& 4.2. 180. artic.
3. ad 1.

figura

figura, vel quacumque perducentia in cognitionem veritatis latentis: quamuis secundum Augustinum decimoquarto de Trinitate, cogitatio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur ad processum rationis ex principiis aliquibus pertinentibus ad veritatis alicuius contemplationem. & ad idem pertinet consideratio secundum Bernardum, quamuis secundum Philosophum, omnis operatio intellectus, consideratio dicatur. sed contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum veritatis. Hæc S. Thomas.

Ex his facile constat, quàm longè absint à vera contemplatione illi, qui etiam sine mentis euagatione multa animo volunt, ex vno in aliud continuo dilabentes. Et quàm propriè de Richardi sententia, hi cogitantes potius, quàm meditatores vel contemplantes dici possint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc possunt omnia; illud hinc intelligendum est, in Euangelicam contemplationem iisdem gradibus nixam eadem omnia conuenire, & simul alia plura, longèque præstantiora. Primò enim est hæc Dei donum: *Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua; Et: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Dominus denique illuminatio mea;* qui & propterea Pater luminum à Iacobo appellatur.

Est denique donum Dei contemplatio, vel quoniam Deus menti imprimit species spirituales, per quas intelligantur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non sine phantasmatibus tamen: vel quia absque phantasmatibus vllis diuino ac supernaturali lumine illustrata mens infixæ hæret rei quam cõtemplatur. Quamobrem, quod post explicandum est, Patres Dei gratiam contemplationi præsentem agnoscunt.

Tertiò, vera contemplatio ita altè ascendit, vt infra se relicta corporis similitudinibus, in sinum conuolet æternæ veritatis. Adfero aliqua testimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neque enim necesse est omnia.

Sanctus Bernardus: *Moriatur anima mea morte etiam, si dici potest. Angelorum* (mortificationem mortem hominum dixerat) *vt presentium memoria excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modò cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitque ei pura cum illis conuersatio, cum quibus est puritatis similitudo. Tali vt opinor, excessus aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humana virtutis est; corporum verò similitudinibus speculando non inuolui, Angelica puritatis est: vtrumque tamen diuini carnis est: vtrumque excedere, vtrumque te ipsum transcendere est. Sed longè vnum alterum. Beatus qui dicere potest: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Non fuit contentus exire, nisi & longè se faceret, vt*

Ecc 2

posset

Lib. 14. cap. 7

Lib. 3. de Anima.

I.
Psalm. 118.
Ibidem.
Psalm. 26.
Iacobi 1.

2.

4.

Serm. 52. in Cantica.

Psalm. 54.

posset quiescere. Transilisti carnis oblectamenta, ut minimè iam obedias concupiscentiis eius, nec tenearis illecebris: profecisti, separasti te, sed nondùm elongasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporearum similitudinum transuolare mentis puritate praeualeas.

Lib. 6. moral.
cap. 27.

Sanctus Gregorius in eadem est sententia: Qui, inquit, culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent. Et paulò post: Ac deinde perpendant, si cum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium umbras trahunt; vel fortasse tractas manu discretionis abigunt: si in circumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suae imagines deprimunt; & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt.

2. 1. quaest. 180.
artic. 5. ad 2.

Sanctus Thomas huiusmodi sanctorum Patrum dicta sic exponit: Contemplatio humana secundum statum praesentis vitae, non potest esse absque phantasmatibus: quia connaturale est homini ut species intelligibiles in phantasmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non sistit in phantasmatibus, sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis quae per reuelationem cognoscimus. Dicit enim Dionysius, quod Angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam Symbolis figuratis, in cuius virtute restituimur in simplum radium, id est, in simplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum umbras non secum trahunt, quia videlicet in eis non sistit eorum contemplatio: sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.

Lib. 7. Etymologiae, cap. 8.

His consentanea sunt, quae scribit S. Isidorus: Tria esse genera visionum, per oculos corporis, per spiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem postremo genere supremum locum tenet Raptus & Ecstasis, quae ut somnia diuinitus immissa, diuinæque allocutiones, per imagines fieri aliquando possunt; sic certum est supenunero accidere hominibus à sensibus simulachrisque corporeis penitus abstractis. Ait enim Apostolus: siue mente excedimus, Deo: Deus autem proprie imagine creata caret, quare multò magis corporea, quamquam negandum non est, in imagine etiam creata atque corporea diuinum aliquid aliquando Deo reuelante, conspici, quod sine illa nequaquam cerneretur. Neque

2. Corinth. 5.

enim, ait S. Gregorius, omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima, vnde resota proficiat, & post ad visionem eius gloriam pertingat.

De primo genere contemplationis, quae versatur circa DEI maiestatem.

CAPUT XVII.

DE rebus iis, circa quas versari contemplatio debet, disserens S. Bernardus, tria statuit genera contemplationis: Primum, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut proficientium: Tertium, eorum, qui à duobus superioribus gradibus adhuc absunt, sint incipientes.

Primum dicit esse de Regis ipsius, hoc est, Dei maiestate, æternitate, dignitate, atque de hoc simul docens quanta humilitate, puritate, & reuerentia tanta contemplatio subeunda sit, sic pergit; Ne rearis illud, quod scriptura minatur scrutatoribus maiestati: tantum affer purum & simplicem oculum, nō opprimeris à gloria, sed admittèris nisi non Dei, sed tuam quasi fieris gloriam. Hac excussa, securi scrutemur in petra, qua thesauri absconditi sapientiae, & scientiae sunt. Qui dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam? Ecclesia columba non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intendere aude, sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed etsi quando per excessum rapi in illam contingat, digitus Dei est iste dignanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter Dei alta peruadens. Cum enim Apostolus raptum se commemoret, ut ausum excuset, quisnam alter presumat mortaliū, huic se diuinae Maiestatis horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irruere in arcana? ergo formidolosa scrutatio Maiestatis, at voluntatis, tam tuta quam pia. Quid ni tota diligentia scrutando instem Sacramento gloriae voluntatis, cui mihi parendum per omnia scio?

Idem S. Bernardus materiam contemplationis huius latissimè tractat ad Eugenium scribès. Ego de plurimis pauca delibo. Quid est, ait, Deus? Non sanè occurrit melius, quam, QUI EST, QUI EST, misit me ad vos. Quid item Deus? sine quo nihil est. Quid est Deus? Principium. Quid est Deus? Cui secula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coaeterna tamen. Quid est Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipse vbi? Incomprehensibilis est Deus. Antequam mundus fieret, prater ipsum nihil erat, ergo in seipso erat. Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest. Deus Trinitas est, Deus trium singula personarum. Quid est ergo Deus? quod ad vniuersum spectat, finis: Quod ad electionem, salus: Quod ad se, ipse nouit. Quid est Deus? voluntas omnipotens, beniuolentissima virtus, lumen aeternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capi-

Lib 5 de Consid ad Eugenium.
Exod. 3.

Rom. XI.

piendum, iustificans ad promerendum, accendens ad zelum, fecundans ad fructum, dirigens ad equitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem. Quid est Deus? Non minus pœna peruersorum, quam humilium gloria. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Longitudo aternitas, latitudo charitas, sublimitas potentia, profundum sapientia. Timore, & amore affecta anima, velut quibusdam duobus brachijs suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor laeto, longoque, respondet.

Cantic. 3.

Posiunt ad eandem rationem recenferi à contemplatore ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditando occupetur vel scholastico modo, vt exempli gratia, Deus est ens necessarium, & à se, & ideo præter ipsum nõ est aliud, quare est vnus. Item quia est ipsum ens aut esse, est substantia infinite perfecta, ac ideo maximè perfectus, immò infinite perfectionis; quare simplicissimus, immutabilis, æternus, immensus, incomprehensibilis, vbique præsens, ob eandem summam perfectionem, vita viuens intellectuali, & felicissima, omnia sciens; libertate præditus voluntatis, quod spectat ad res, quæ extra ipsum sunt, potens quicquid vult facere, immò & omnipotens, prædestinans ad salutem æternam quos elegit per gratiam, reprobans ad sempiternam pœnam quos culpa condemnat, & similia: vel certè proponendo ante mentis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu sancto ex sacris literis intelligimus, & Symbolis Apostolicis & œcumenicis continentur, præsertim verò S. Athanasij Symbolo: vel denique ipsasmet sanctæ Scripturæ sententias, quibus de Deo, eiusque natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eisque recogitandis attentè, pieque versari.

Ps. Vmno & sicut.

Psalm. 54.
Psalm. 33.
Exod. 33.
Psalm. 26.
Psalm. 45.

Lib. 6. moral.
cap. 28.

Porro duplex est vsus contemplationis huius, duplexque ratio. Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiusque Maiestatem summa cum reuerentia intueantur, in eaq; conquiescant per se, nihil præterea quærentes. Quis dabit mihi pennas, aiebat Dauid, sicut columba, & volabo, & requiescam? Et: Gustate, & videte. Ostende, petebat Moyses, faciem tuam mihi. Et iterum Dauid: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Vacate, & videte quoniam ego sum Deus. Comparatur hic contemplationis actus auium volatui, quo se in aère quasi immobiles sistunt ad optatæ alicuius rei aspectum. Quare S. Gregorius: Quid per pennas animalium nisi contemplationes possumus sentire Sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes, sese in caelestibus librant?

Deinde

Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines sancti, non solum vt contemplantur Deum, sed vt per contemplationem efficiantur à Deo, hauriantque ex immenso illo Diuinitatis Oceano aquas aternæ salutis. Ad quem modum conformandam esse suam contemplationem à monachis Cassianus opinari videtur: Cum arena, inquit, maris, vndarumque numerum dimensum ei, cognitumque, pauidi cogitamus, & alia. Sed perspicuè S. Bernardus, cum de primo vsu dixisset: Prima & maxima contemplatio est admiratio Maiestatis; Hæc requirit cor purgatum, vt à vitij liberum, atque exoneratum peccatis facile ad superna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasi suspensum teneat admirantem; Addit de secundo vsu: Secunda autem necessaria est huic, est enim intuens iudicia Dei. Quo sanè pauido aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, inchoat ad sapientiam, humilitatem seruat. Tertia contemplatio occupatur, vel potius oritur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum: Memoriam abundantis suauitatis tue eructabunt. Eructatio, gratia, Psalm. 144. rum actio est. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens in sola requiescit expectatione promissorum, quæ cum sit meditatio aternitatis (siquidem quæ promittuntur, aterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantia dat vigorem. Concludit, quatuor hæc respondere longitudini, latitudini, sublimitati, & profundo, quæ Apostolus de Deo cogitanda proponit.

Quod si quæras, Quemnam terminum habeat contemplatio illa omnium maxima de Deo, quamue in hac vita de Diuina Maiestate cognitionem assequi possit contemplando mortalis homo; Aio sanctum Augustinum, & alios plerosque Patres existimasse, diuino munere S. Paulum adeò altè sublatum, vt Diuinam Essentiam artigerit mente, quod quia illi accidit in raptu, S. Thomas explicat sic: In hac vita potest esse aliquis dupliciter, vno modo secundum actum, in quantum scilicet actualiter vtitur sensibus corporis, & sic nullo modo contemplatio presentis vitæ potest pertingere ad videndum Dei Essentiam. Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum: in quantum anima eius est mortali corpori coniuncta vt forma, ita tamen, vt non vtatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic potest contemplatio huius vitæ pertingere ad visionem Diuinæ Essentia. Vnde supremus gradus contemplationis presentis vitæ est, qualem habuit Paulus in raptu, secundum quem fuit medio modo se habens inter statum presentis vitæ, & future.

Cæterum extra raptum, & in statu contemplantium communi sic habet S. Gregorius: Quandiu in hac mortali carne viuatur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircumscripto luminis radio in æther oculis insigat. Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur: sed quiddam

sub

Collat. 1.
Cap. 15.
Eccles. 1.

Lib. 5. de Con-
ma contemplatio est admiratio Maiestatis; Hæc requirit cor purgatum, vt à vitij liberum, atque exoneratum peccatis facile ad superna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasi suspensum teneat admirantem; Addit de secundo vsu: Secunda autem necessaria est huic, est enim intuens iudicia Dei. Quo sanè pauido aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, inchoat ad sapientiam, humilitatem seruat. Tertia contemplatio occupatur, vel potius oritur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum: Memoriam abundantis suauitatis tue eructabunt. Eructatio, gratia, Psalm. 144. rum actio est. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens in sola requiescit expectatione promissorum, quæ cum sit meditatio aternitatis (siquidem quæ promittuntur, aterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantia dat vigorem. Concludit, quatuor hæc respondere longitudini, latitudini, sublimitati, & profundo, quæ Apostolus de Deo cogitanda proponit.

2.

3.

4.

Philip. 3.

1. Corinth. 4.

3. Aug. lib. 12.

super Gen.

cap. 27. & 28.

Epist. 112. ad

Paulinam,

cap. 12.

2. 2. quest. 180.

art. 5.

Primo modo.

Secundo modo.

Homil. 14. in

Exech.

Genes. 33.

sub illa speculatur anima, unde resota proficiat, & post ad eius visionis gloriam peringat. Et post: Ea quæ sub ipso erant implebant templum. Quia quicquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob Angelum vidit, & vidisse Deum fatetur: quia cum ministeria eius conspiciamus, iam multum est quod super nosmetipsos leuamur. Notandum verò est, quod dicitur: Implebant templum; quoniam etsi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit, ut si adhuc maius non potest, iam tamen minus quod videt, admiretur. Hæc S. Gregorius, quibus hæc subest sententia. Quod si quædo intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ sub sensum cadat, ut lucem, nubem, & simile quid, non existimemus, Deum esse notionem illam, simulachrumque mentis, quod phantasiæ obiicitur, sed potius quod res est; ibi duas esse animi notiones, vnam rei illius corporeæ, quam phantasia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indistinctam, & quasi respicientem Deum, quem apprehendimus animo, ut similem rei illi corporeæ, quam præsentem mente versamus, ad eum modum, quocum cogitamus Deum esse solem, illico apprehendimus admirabilem Dei sapientiam, potestatem, charitatē, vim effectricem omnium rerum, non quidem notione solis, sed ipsiusmet Dei, confuse tamen apprehensi, & cum respectu similitudinis, seu analogiæ ad lucem, calorem, & vim solis.

Sed hæc scholastica sunt, illud nostrum, quod quicquid sit dei-magine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet, menti, ut S. Gregorius, ait, *satisfacit*; & in eius contemplatione quietis internæ gustus contingitur.

De secundo, & tertio genere contemplationis cælestis gloria, & Christi crucifixi: quibus addita sunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPVT XVIII.

Secundus gradus.

LETIVM contemplationis genus, ait S. Bernardus, esse de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cælestium ciuium occupata sit multitudo, & perfectis quidem, qui rimari ac penetrare arcana sapientiæ, & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitare Deum in foraminibus petreæ, in qua difficilius

Æus cauatur, nempe in Dei Maiestate. De reliquo, inquit, in cauernis maceria; ut qui in petra per semetipsos fodere, aut non sufficiunt, aut non præsumunt, in maceria fodiant, contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri. *Cantic. 2.*

Primus huius contemplationis gradus est considerare quæ ibi non sunt calamitates, & mala. S. Augustinus: Vbi non est paupertatis metus, non aegritudinis imbecillitas, nemo laditur, irascitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nullius honoris, aut potestatis pulsatio, nullus ibi Diaboli metus, insidia Damonum nulla, terror gehennæ procul, ibi mors neque corporis erit, neque animæ. *Primus gradus Serm. 37. de Sanctis.*

Secundus gradus est, contemplari quæ ibi sint bona. Partes beatitudinis, scribit S. Anselmus, sunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longeuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudium. septem priores, ad corporis; septem posteriores, ad animæ pertinent beatitudinem. *Secundus gradus Libro de Similitudinibus, cap. 48.*

Tertius gradus est Sanctorum, Angelorumque societas. Verum, ait S. Augustinus, super hæc omnia est consociari Angelorum, & Archangelorum cæteribus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, omniumque cælestium supernarumque Virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina Sanctorum splendidius sideribus micantia, Patriarcharum sive fulgentia, Prophetarum spe latantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israël orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginumque choros candentia festegestantes inspicere. *Tertius gradus S. Augustinus loco citato.*

Quartus supremusque huiusce contemplationis gradus est in ipsismet Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris diuina quæ in iis illucent, attributa considerare. Facit hoc latè S. Bernardus. Cernere, inquit, est in his, qui Seraphim appellantur; quomodo amet, qui vnde amet, non habet. In Cherubim, qui plenitudo scientiæ dicitur, Deum scientiarum Dominum esse, qui solus nesciat ignorantiam, totus sit lux. In Thronis, quàm non suspectus omnium innocentia iudex sedeat in his. In Dominationibus, quanta sit Dominus maiestatis, cuius nutu imperium constat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Potestatibus, quàm potestatiuè idem Princeps, qui regit, protegat, contrarias potestates arcens, & propulsans. In Virtutibus vnam vbi, equaliter presso esse virtutem, per quam omnia, viuificam, inuisibilem, immobilemque, omnia tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cum in minus vsitata effecta apud mortales eruperit, miracula, siue prodigia vocant. Postremò in Angelis & Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius. Quoniam ipsi cura est de nobis: qui talium nos & tantorum non desinit iucundare visitationibus, instruere reuelationibus, suggestionibus commouere, sedulitate fouere. Et post multa præclarissimè in eundem sensum explicata: Deus, inquit, amat ut charitas, nouit ut veritas,

Fff

sedet

sedet ut aequitas, dominatur ut maiestas, regit ut principium, tuetur ut salus, operatur ut virtus, reuelat ut lux, assistit ut pietas.

Potest etiam (ut huic gradui accedat cumulus) si velit contemplator, diuina attributa, in beatissima Dei Matre, immò & in sacrosancta Christi Domini humanitate ad eandem rationem inuestigare eo excellentiore consideratione, quo tanto Angelorum omnium Ordinibus præstat sanctissima Virgo, & ipsam Virginem tam longè antecellit sacratissima Humanitas Christi, Filij Dei.

Tertium genus

Serm. 62. in Cant.

Isaia 2.

Luce 16.

Tertium denique genus contemplationis subiicit S. Bernardus in hæc verba: *Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sane proponet IESVM, & hunc crucifixum, ut & ipse absq; suo labore habitet in foraminibus petrae, in quibus non laborauit. Nec verendum quod patiatu[r] repulsam, qui & vocatur, ut intret. Ingredere, inquit, in petram, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc & inerti animæ, quæ iuxta quod in Euangelio quidam de semetipso confitetur, fodere non valet, mendicare erubescit, fossa ostenditur humus; vbi lateat, donec conualescat, & proficiat, ut possit & ipsa per se sibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi animi utiq; vigore & puritate.*

Quartum genus.

Psalms. 142.

Libro de Vera Religione, cap. 29.

Rom. 1.

Psalms. 18.

Sed his addi possunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & est rerum creaturarum consideratio: *Meditatus sum*, ait David, *in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.* Et quia ut S. Augustinus docet, *ne in consideratione creaturarum vana, & peritura curiositas exerceatur, gradus ex iis ad immortalia & semper manentia faciendus est; ideo adiungit Propheta: Expandi manus meas ad te.* Hæc contemplatio est valde utilis; Siquidem *inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna quoq; eius virtus & diuinitas.* & res creatæ gloriam Dei prædicant: *Cæli enim enarrant gloriam Dei.*

Lib. 11. confess. cap. 4.

Lib. 3. de Contemplat. cap. 7. 8. & 9.

Quintum genus.

Lib. de Præparat. c. 61. & 62.

Multæ autem sunt rationes, quibus contemplator ascendit ad Deum à creaturis: sed illa præstantissima, qua vsus est S. Augustinus cum Deo agens: *Tu Domine fecisti ea, qui pulcher es: pulchra sunt enim; qui bonus es, bona sunt enim; qui es, sunt enim.* *Nec ita pulchra sunt, nec ita bona sunt, nec ita sunt, sicut tu conditor eorū, cui comparata, nec pulchra sunt, nec bona sunt, nec sunt: Scimus hæc, gratias tibi, & scientia nostra scientia tua comparata ignorantia est.* Legatur etiam Richardus de S. Victore.

Quintum etiam accedat genus contemplationis, ex consideratione nostrimet. Nam rectè scriptum est apud eundem Richardum: *Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum.* Et postea: *Præcipuum & principale speculum ad videndum Deum, est animus rationalis.* Sic enim *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Vbi, quæso, quàm in eius imagine cognitionis vestigia

stigia expressius impressa reperiuntur? *Mirabilis, ait David, facta est scientia tua ex me; Et: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Certè sanctus Augustinus ait: *Per ipsam animam meam ascendam ad illum: nempe anima spiritus est, & spiritus est Deus.* Anima intelligens est, & Deus summa Sapientia. Anima memorans est rerum antiquissimarum; & Deus æternus est. Anima liberè vult, & amat: & Deus summa libertas, summus amor & charitas. Anima corpus administrat, Deus mundum. Quid dixerim de donis supernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum ejus animæ? *speculum denique ad videndum Deum est anima.* Sed ait Richardus: *Illud verus Ioseph, tenere, tergere, & indefinenter inspicere debet. Tenere, ne deorsum corruens terra per amorem inbareat: tergere, ne inanium cogitationum puluere sordescat: inspicere, ne ad inania studia intentionis suæ oculum reflectat.*

De iis quæ cum contemplatione coniuncta sunt: & qua ratione ad eam perveniatur.

CAPUT XIX.

DOST QUAM de ipsa contemplatione, ut potuimus, differuimus, ea explicare oportet, quæ contemplationem, vel antecedunt, vel comitantur, vel consequuntur. Ex quo etiam constabit, qua ratione ad eam præparandus sit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod spectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ scripsi tertio libro, capite vigesimo primo de impedimentis orationis, præsertim de sensu egente, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: *Duo sunt, inquit S. Thomas, quæ impediunt actum contemplationis: Vehementia passionum, per quam abstrahitur intentio anima ab intelligibilibus ad sensibilia, & tumultus exteriores occupationum.* Hinc conficit S. Doctor, virtutes morales necessarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam passionum, & sedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S. Gregorius: *Neesse est, ut perfectus quisq; prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hæc postmodum in horreum quietis condat.*

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori sunt exercendæ strenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguunt: quia ut explicat Cassianus: *Non poteris, ait Dominus, videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet, scilicet mundo huic affectibusq; terrenis.* Illæ item virtutes quæ animum seuocant à negotiis: quæ negotia numerata à S. Bonauentura sunt: *Res vel communes, vel propria; externa obsequia, etiam quæ hominibus*

Eff 2 præstita,

præstita, cum satius sit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea deniq; omnia, quæ ad nos ipsos pertinent, etiamsi ad corpus ipsum, eiusq; necessitatem spectent.

Vt autem intelligamus, quàm exquisitam perfectamq; esse oporteat affectionum compressionem, legantur quæ tanquam normam, ad quam se discutere debeant contemplationis studiosi, scribit sanctus Gregorius; Si nulla, inquit, iam mala proximis irrogat; si irrogata à proximis æquanimitè portant: si obiectis temporalibus bonis nequaquam mens latitia soluitur: si subtractis non nimio mœrore sauciatur. De rerum externarum turba, incurfioneq; abigenda, sic subiungit: Si cum ad semetipfos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium umbras trahunt. Et paulò post: In abundantia sepulchrum ingreditur, qui post congesta vitæ presentis opera, mutabilitati suæ planè mortuus inscraeto veri luminis occultatur: Vnde & per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Hæc omnia secundo loco sequitur magna spiritus contentio, & perfecta sui victoria in colligendo corde, & excitanda vehemènti constantiq; omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam considerandam suscipimus. Sic habet S. Gregorius: Est in contemplatiua vita magna mentis contentio, cum sese ad cœlestia erigit; cum in rebus spiritualibus animum tendit; cum transgredi nititur omne quod corporalitate videtur, cum sese angustat, vt dilatet. Hæc autem comparatur potissimum duabus rationibus, examine conscientie diligentissimo, & diuini iudicij commemoratione.

Examè autem proprium sit oportet cogitationum, animum auocando nõ solum à turpibus, sed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus, vt sanctus Basilius docuit, vt sicut otiosa verba, sic etiam otiosa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & si fieri possit, continuum, quo dicere possit proficiens: Super speculam Domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam stans totis noctibus. Sit exquisitum: Cum in quæ feceris pridè, conferto, inquit idem S. Basilius, & cum in quæ cogitaueris. Sit seuerum, ac si non contra te, sed aduersus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obscurat magis, efficitq; ne se ipsam perspiciat, quàm amor proprius: hunc iugulamus, cum in nos ipsos tanquam in aduersarios inuehimur. Quod monuit S. Gregorius his verbis: Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquã alium attendit. Nam multa sunt peccata, quæ committimus; sed idcirco grauias nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur: & scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus. Et S. Bernardus: In eo se quisque iudicet profecisse, non cum non inuenerit quod reprehendat; sed cum quod

inuenerit,

inuenerit, reprehendet. Sit indefessum: nec enim industria hæc intermitte à contemplatore debet, nec durare ad exiguum tempus, sed ad mortem vsque. Tunc te non frustra scrutatus es, ait S. Bernardus, si rursum, Ibidem. opus esse scrutinio aduertisti: & toties non te fefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris. Et vniuersè de tota re differēs alibi sic habet: Discito tibi præesse, & vitam ordinare, mores componere, temetipsum iudicare, & temetipsum apud temetipsum accusare, sæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iustitia, stet rea & temetipsum accusans conscientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Mane præteritæ noctis fac à temetipso examinationem, & ventura diei tu tibi indicito canonem. vespere præteritæ diei rationem exige, & superuenientis noctis fac indicationem. sic districto nunquam aliunde lasciuire vacabit.

De diuini iudicij memoria hoc dictum modò sit, mundos esse oculos Domini ne malum videant, quòd scilicet ea Deus detestetur, & nihilominus eum ita accuratè illa peruestigare, vt dicat, si quid nœui sit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam seuerè se vindicaturum.

Tertium, quod antecedit contemplationem, amor Dei est: siquidem Tertium antecedem contemplatiuæ vitæ S. Gregorius proprium esse dicit, vt nihil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris inardescere. Amor enim Dei vt sanctus Thomas explicat, mouet intellectum amanti ad contemplandum Deum quem amat, eiusq; pulchritudinem inspiciendam.

Quæ verò comitantur contemplationem, multa sunt & magna, & quæ nemo nouit, nisi qui accipit. Hic tamen adscribo, quæ à Patribus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidem quòd attinet ad actum intellectus, qui per se contemplatio est, dubitandum non est, hunc à Deo esse, qui sol noster est, & parens luminum. Quanquam enim actus hic à mente sit, & mentis partus; eius tamen initium, progressus, & exitus in mente diuinitus est. Spiritus, ait S. Augustinus, meditatione, atque contemplatione ad Deum ascendit; Deus verò reuelatione atque diuina inspiratione ad eum descendit. Meditatio siquidem, est occultæ veritatis studiosa inuestigatio. Contemplatio, perspicuæ veritatis iucunda admiratio. Illam namque diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoscat: istam verò diuina inspiratio inflamat, vt illam diligit.

Primus igitur actus qui coniunctus est diuinæ illustrationi mentis, quæ contemplationem efficit, est ipse contactus Dei, aut diuinæ veritatis.

Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeò atque amianter homini in amoris domicilium, thalamumq; sponsi

Lib. 6 moral. cap. 27.

Cap. 29.

Psal. 30.

Secundum antecedens.

Homil. 14. in Ez. ecb.

I. Constat. moral. cap. 5.

Isaia 21.

Homil. de Abdicat. rerum.

Homil. 4. in Ez. ecb.

Serm. 68. in Cant.

Epist. ad Fratres de monic. Dei.

2.

Tertium antecedens. Homil. 14. in Ez. ecb. 2. 2. quæst. 180. artic. 1.

Quæ comitantur.

Iacobi 1.

Lib. de spiritu & anima, cap. 32.

I.

2.

benignè recepto se videndum præbet, eumque ad se amandum allicit, amorisque suauitate pascit, ac detinet. *Cum duo sint*, ait S. Bernardus, *beatæ contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius sanè affectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis infusio, etiam & vehemens spiritus repletus zelo, non planè aliunde, quàm è cella vinaria reportantur; & cuiunque cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariã.* Ob hanc causam Cassianus iungit contemplationi, *inherere Deo.* Et idem S. Bernardus alibi docet, contemplationem fieri *ex condescensione verbi Dei ad humanam naturam, per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipsum verbum per diuinum amorem.*

3.

Interiicitur contemplationi & amoris quasi intermedia admiratio diuinæ benignitatis, reuerentia tantæ maiestatis, timorque filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem sanctorum Patrum, Augustini præfertim, & Bernardi.

Sed quod expetendam maximè, optabilemque reddit contemplationem, est incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ, vt necesse est, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contemplatore. *Contemplatiua vita*, ait S. Gregorius, *amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit, cælestia aperit, terrena autem debere esse contemptui, ostendit; spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit.* Idcirco in Scripturis sacris ebrietati sobriissimæ, & placidissimo somno comparatur, in quo ascendit anima ad congressum colloquiumque cum Deo, immo & ad castissimos amplexus admittitur, præstatque ei Deus, quod pollicetur: *Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Et vicissim responderetur illi: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.*

Est autem hoc colloquium, & quasi conuictus, vt planè spiritualis, sic omnino inexplicabilis. Certum est illud, quod de hac Dei & animæ lingua scribit S. Bernardus: *Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; anima verò, deuotionis feruor.* In hac etiam accidunt homini aliquando ecstases, & raptus. Huius sunt multi variique gradus, prout quisque propria ratione in Deum à Deo subleuatur, ascenditue altius.

Inter ea quæ contemplationem sequuntur, primum potissimumque locum amor obtinet. *Amor enim passum*, ait S. Gregorius, *de pabulo contemplatæ veritatis accipit contemplatiuus.*

Sed illustris est mortificatio passionum, ac totius veteris hominis, quam efficit contemplatio. *Excedente anima*, ait S. Bernardus, *est non vita, certè vitæ sensu, necesse est etiam, vt nec vitæ tentatio sentiat. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vitam hac morte*

Serm. in Cant. tit. 49.

Cantic. 1. Collat. 1. cap. 13. Bernard. Sermone par. in 52.

De Spiritu, etc. cap. 32. Lib. 5. de Consil.

Homil. 14. in Ezech.

Osea 2.

Psalm. 84.

Serm. 44. in Cantic.

Quæ sequantur.

In Ezech. homil. 5.

Serm. 52. in Cantic.

ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta: vt non obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, ad angores sollicitudinum, & molestias curarum. *Moriatur anima mea morte iustorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius.*

Sed perutilis Ecclesiæ, & Deo gratissimus cõtemplationis fructus est animarum zelus, quo in hac cella vinaria, vt auctor est S. Bernardus, *incenditur animus contemplatiuus zelus, inquam, vt discretionem regendus, sic ad actuosam vitam, animarumque lucra vehementer cõticans.* Quare sic scribit S. Gregorius: *Sicut bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam transmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrsus mente conspeximus, ad actiuam melius contemplata reuocare.* Et S. Bernardus: *Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermittat.* & cætera. Et hic tertius est sponse status, quem superius describebamus: sicut contemplatio sola per se sine relapsione ad actionem, secundus.

3.

Homil. 14. in Ezech.

Serm. 57. in Cantic.

De natura diuini amoris, & partibus.

CAPVT XX.

CHARITATEM sic descripsit S. Augustinus: *Charitas est virtus coniungens nos Deo: quæ ipsum diligimus.* De hac nunc breuiter agendum, quando de contemplatione satis est dictum.

Duplex autem est dilectio, siue amor, vt Philosophis placuit, concupiscentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiscentiæ est, cum, vt ait Cicero: *Amicitiam ad fructum nostrum referimus, non ad illius commoda, quem diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur isto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominũ charitas & amicitia gratuita est.* Hæc ille. Est autem hic posterior amor beneuolentiæ, quo sic amamus aliquid, vt ei bene, aut bonum velimus propter ipsum.

Deum amamus amore concupiscentiæ, cum dicimus cum David: *Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum,*

Lib. de Moribus Eccles. cap. 11.

Aristot. lib. 8. Ethic. cap. 23. Primus amor. Lib. 1. de Natura Deorum.

Secundus amor.

Primus amor Dei. Psalm. 17.

meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meae, & susceptor meus. Item: Nonne Deo subiecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus. Ex eodem amore sunt voces illę: Firmamentum meum; refugium meum, patientia mea, spes mea, fortitudo mea, misericordia mea, expectatio, exultatio, gloria, salus, Deus auxiliij mei, pars mea, & similia.

Psal. 70.
Psal. 61.

Secundus amor Dei.

Iob 13.

Rom. 9.
Supra 8.
1. Corin. 13.

Cat. 2. 2. q.
13. artic. 1.
Priora bona.
Posteriora.

I.

Psal. 45.
Psal. 82.
Cantic. 1.
Exod. 3.
3. Reg. 18.
Psal. 99.
Psal. 83.
Malach. 3.

2.

Apocal. 5.

Mat. 6. 6.

4.
23.
35.

Sed hic amor longę est inferior altero amore, quo Deum benevolentia quasi complectimur, non propter nos, aut commodum nostrum, sed propter ipsummet, eiusque gloriam: Etiam si occiderit me, in ipsum sperabo, ait Iob. Sed & hoc, ut potę perfectio, exarserunt primi Euangelicę perfectionis propagatores; quorū sunt illa: Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. Qui nos separabit a charitate Christi? Si quis non amat Dominum nostrum. IESVM Christum sit anathema, maranatha.

Duo porrō sunt genera bonorum, quę Deo propter seipsum optare, & velle possumus: quędam, ut aiunt Theologi, in ipso, quędam ad ipsum. Priora sunt, esse, viuere, potestas, sapientia, bonitas, iustitia, misericordia, & alia eiusmodi, quę nihil sunt aliud, quàm ipsemet Deus. Posteriora sunt, honor, gloria, regnum, obedientia, ac denique optare ut omnia in eius gloriam fiant. Illa Deo volumus, contemplatione nos oblectando, quod ea Deus habeat, illis ditissimus sit; talis, inquam sit, qualis est: Vacate, inquit, & videte, quoniam ego sum Deus: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum, ait Dauid. Et Salomon: Exultabimus, & letabimur in te. Huc nos inuitat diuina Scriptura, cum Deum per se considerandum proponit: Ego sum qui sum. Qui est, misit me ad vos. Dominus ipse est Deus. Deus deorum Dominus. Ego Dominus, & non mutor. Circumfertur, & a quibusdam etiam adfertur dictum quoddam sancti Augustini exultantis in Deum, quod sanę a quocunque sit, ex huiusmodi amoris fonte promanat. Ego, inquit, Domine, Augustinus sum, tu Deus. Sed si, quod nec est, & esse nequit, ego Deus essem, & tu Augustinus, vellem omninō commutatus personis, ego esse Augustinum, ut tu Deus esses.

Hęc autem bona quę dicuntur ad ipsum, Deo volumus per amorem non solum oblectatione, sed etiam desiderio, quo optamus Deo similia illis quę in Apocalypsi Deo precantur beati: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Huc pertinent tres priores petitiones Dominicę orationis: Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in cęlo, & in terra. Hymnus angelicus: Gloria in excelsis Deo. Hortatio Dauidis: Venite adoremus Dominum: procidamus ante Deum. Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino gloriam & honorem.

Omnis

Omnis terra adoret te, & psallat tibi. Nec optamus solum hęc bona Deo, sed gaudemus cum adsunt; cum absunt, dolemus & angimur, & quantum in nobis est, curamus ut adsint, pugnamus aduersus eos, qui hęc Deo vel negant, vel non tribuunt, vel ne ab aliis tribuantur, efficiunt. Tabescere me fecit zelus meus, ait Dauid, quia obliui sunt verba tua inimici mei. In quo (Euangelio Christi) laboro vsque ad vincula, ait Apostolus: qui etiam viros Apostolicos, Adiutores Dei nominat. Et ipsemet Deus salutem hominum, salutem appellat suam. Ut sis, ait, salus mea vsque ad extremum terrę.

Psal. 118.
2. Tim. 3.
1. Cor. 3.
Isaia 49.

De proprietatibus diuini amoris.

CAPVT XXI

PROPRIETATES diuini amoris sunt planę diuine, a Theologis accipiemus de more, quę hęc scribimus.

Prima proprietas a S. Dionysio Areopagita traditur: Amor est virtus vnionem faciens. Sic exponitur a S. Thoma: Amor facit vnionem, vel effectiue, ut amor concupiscentię mouens ad desiderandum, & amandum presentiam amati quasi sibi conuenientis, & ad se pertinentis: vel formaliter, ut amor amicitię, qui est talis vnio vel nexus. Vnde Augustinus dicit, quod amor est quasi iunctura quędam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur. Quod enim dicit, (copulans) refert ad vnionem affectus, sine qua non est amor: quod verō dicit, (copulare intendens) pertinet ad vnionem realem. Vtramque amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis verbis: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. posteriorem verō sequentibus: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Sic S. Augustinus: Quis mihi dabit, ut venias in cor meum, & inebries illud, ut obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abscondere faciem tuam. Moriar ne moriar, ut eam videam.

Prima proprietas.
Lib. de diuinis nominibus, c. 4.
1. 2. q. 27. art. 2.
Lib. 8. de Trin. cap. 10.
Psal. 42.
Lib. 1. Confess. cap. 5.

Secunda amoris diuini proprietas est mutua inhęsio, quo se mutuo amant & redamant Deus & homo, sibi que vicissim bona volunt, & procurant. Deus enim, inquit S. Ioannes, charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. hoc tamen discrimine, quod ipse prior, ut idem ait, dilexit nos: quod in hominum amicitia rarō accidit. Hęc est, inquit quidam vir sanctus, iustitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem est, qui dicere possit: Amo te, ut ames me. Hoc tu fecisti Domine: quia

Secunda proprietas.
1. Ioan. 4.
Ibidem. Gulielmus Abbas S. Theodoricus in libello de sicut Amore.

Ggg

ficut clamat, & predicat seruus amoris tui, Prior dilexisti nos. Et sic planè sic est: Prior amasti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; sed quia quod nos fecisti, esse non poteramus, nisi amando te. Hæc ille.

Tertia proprie-
tas.
Lib. de diuinis
nominib. cap. 4.

Tertia amoris diuini proprietas est Ecstasis. est enim vt idem scribit S. Dionysius: *Ecstasim faciens diuinus amor*, non quidem amor concupiscentiæ, nam cum hic bonum proprium quærat semper, nunquam animum extra se ponit: Amor autem amicitia, cum hominem rapiat in rem amatam per se, eius vt bonum non sibi, sed illi velit, extra se, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem sui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ sua sunt, sed quæ IESV Christi. Sed S. Dionysius diuinio rem ecstasim diuino amori tribuit: cum enim dixisset, illum ecstasim facere, addit: *Amatores sui iuris esse non sinit, sed in ea quæ amant, penitus transfert.* Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, excessiue illius virtutis particeps factus: *Viuo, inquit, iam non ego, viuio verò in me Christus: tanquam verus amator mentis excessum patiens. Audebimus & id loqui, quod ipse quoque auctor omnium pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra se sit, ad omnia quæ sunt pertingendo multiplicis prouidentia ratione.* Hæc sanctus Pater. Verùm Dei ecstasim ab amore eius in nos profectam esse ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ assumptione, planè manifestum est. *Exinaniuit enim semetipsum pro nobis, formam serui accipiens.*

Galat. 2.

Philip. 2.

Quarta proprie-
tas.

Quarta proprietas diuini amoris est cogitare assidue, & in oculis mentis habere Deum. & ita sanè fieri necesse est ex eo, quod diximus, amorem nexum esse animorum: non enim necit animos, si non iungit cogitationes. Et idcirco affectum Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquisitionem ita accendit, & acuit, vt non nisi de Deo homo cogitare possit: immò eius intima quæque penetrare contendat, similiter ad Spiritum sanctum, qui amor Dei est, & scrutatur profunda Dei. Huiusmodi amanti occurrit Deus non modò Inter orandum, sed etiam in actionibus externis. Res ipsæ creatæ instar speculi illi sunt, in quibus Deum intueatur. *Integer quippe amator Dei.* ait Richardus de S. Victore, *quocunque se vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus huius pro speculis vititur, & in omne quod cernit, sui amatoris sibi resultat memoria. Aspicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit sine, & in huius non tam admirabilis, quam amabilis sibi occurrit: at que ex arrha dilectionis quam pracontulit, sapienter estimat, quanta reseruauit in dotem. Castus profectò columbinus, & oculus amor est, qui in rebus humano vsui concessis nulla libidinis figitur, sed in transitorio contemplatur æternum.*

1. Cor. 2.

De gradibus
charit. cap. 3.

Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei est: neque enim, vt ita dicam, potest Deus non se cognoscendum præbere amico adeò ardentem id expetenti, & quantum in ipso est, curanti. *Amor ipse*, ait S. Gregorius, *notitia est.* Et S. Augustinus loquens de Dei luce inaccessibili: *Qui nouit, ait, veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam.* Et alibi rationem huius rei reddit sic: *Amor vehemens non potest non videre quem amat: quia amor oculus est; & amare, videre est.* Quo modo id accidat, explicant hoc modo quidam. Amor gustatus quidam est spiritus, igitur cognitio est spiritualis: sicut sensus gustatus & ipse cognitio quædam sensus est. Hanc ob causam dicitur à David: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* hæc est illa suauitas, & vnctio Spiritus, de qua scriptum est: *Vnctio eius docebit vos de omnibus.* hæc sapientia iustorum, quam idcirco S. Bernardus definit *saporem boni.* Quare hæc cognitio tantum præstat illi mentis intelligentiæ, quæ sine amore est, quantum sapientia scientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio est, vt scripserit illustris Doctor; *Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum. & agnoscere facit illum, suamque bonitatem, quam ista delectatio, quæ cum placencia spirituali recipitur in anima, cum ipse Deus eam secretè visitat postquam se profundè humiliauerit ante eius Maiestatem.* Qua de re sanctus Ambrosius: *Anima iusta sponsa est verbi. Hæc si desideret, si cupiat, si oret, & oret assidue, & oret sine vlla disceptatione, & tota intendat in verbum, subito vocem sibi videtur eius audire quem non videt, & intimo sensu odorem diuinitatis eius agnoscit. quod patiuntur plerumque qui benedicunt. Replentur subito nares anime spirituali gratia, & sentit sibi presentia eius statum aspirare quem querit, & dicit: Ecce iste est, quem requiro, ipse quem desidero.* Ex quo fit, vt plerumque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, sed amore Dei flagrans. homines alioquin doctissimos, sed Dei amore destitutos, aut solùm tinctos. Hæc est illa Theologia mystica, quæ ab Dei amantissimo Apostolo Paulo tradita, discipulo Dionysio explicata deinceps ab eo est doctissimo illo de Theologia mystica libro: quam alij plures postea & commentariis & præceptis amplificauerunt.

Sexta proprietas: Diuinus amor fortis est. Est enim, ait Salomon, *fortis vt mors dilectio.* superat quippe omnia, à re nulla ipse superatur. Et res creatas quidem ab Dei amore vinci, facile cernitur in hominibus mundum, & eius opes contemnentibus propter Deum; nec mundum solùm, sed se ipsos, & qua nihil carius, vitam. Sed permirum illud est, amorem diuinum vincere etiam Deum ipsum. *Quasiui*, inquit Deus apud Ezechielem, *de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni.* *Quærit Deus*, ait

Ambr. serm. 6.
in Psal. 118.

Sexta proprie-
tas.
Cantic. 8.

Ezech. 22.
Cap. 2. de gra-
dib. charitatis

Quinta

Ggg 2

Richar-

Richardus, qui sibi se opponat irato, cuius profectio proprium est misereri, peregrinum vlcisci. Charitas igitur sua fortitudine extentam Dei manum, nesciat, continet.

Septima proprietas.

Septima proprietas est: Ita pascit animam diuinus amor, vt non fatiet tamen. tanta quippe suauitate complet pij amatoris mentem cum adest, vt cum abest, quod accidit relabete ad corpus, & ad actio- nes animo, solatium ille inueniat nullum nisi in Deo, quem diligit. Quare, inquit Propheta, *reuiuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delatus sum.* Nihil aliud igitur cogitat, nil querit aliud, nisi Deum, & hunc quo plus inuenit, plus optat. Et qui edunt me, ait, adhuc esurient. Non possum metiri, inquit S. Augustinus, vt sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, vt currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quia male mihi est praeter te, non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quae Deus meus non est, egestas est.

Psal. 76.

Eccles. 24.

Lib. 13. Confess. cap. 8.

Non desunt aliae & quidem praestantes proprietates amoris diuini; sed non est necesse singulas percurrere praecipuas explicanti: & ex his palam est, Dei amorem mentem quam tenet, plane occupare, voluntatem quidem vnione, inhensione, ecclasi, intelligentiam inquisitione, & cognitione; Appetitum vero fortitudine & desiderio. vicissimque animum amore Dei incensum posse quantum fas est mortali, quasi vicem referre auctori sancti amoris, eum super omnia diligendo toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibusque viribus suis.

De gradibus ad diuinum amorem per diuina beneficia.

C A P V T X X I I .

RADVS diuini amoris inuestigaturi, precamur Deum, vt nobis vias suas demonstrat, & semitas suas nos edoceat. sunt enim via eius pulchra, sed ipsi soli notae, qui eas solus sibi parat, & sternit. Quis enim mortaliu Deo non reuelante intellexit vnquam, quomodo primum ingressus in animam Dominus, eam sibi iungat, & copulet per amorem, quae deinde ratione sibi semel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, promoueat? Nempe sponsus est, qui solus nuptialem thalamum subit, sibi que secretum suum seruat. Et si qui sic amatur homo id experientia percipit, sibi

Psal. 24.

Proverb. 3.

Isaia 24.

sibi solus scit, non nobis, quia nemo nouit, nisi qui accipit. Conandum tamen ex amicis sponsi, ex sanctis inquam Patribus aliquid explorare, & accipere; quod si non explicet eam vim amoris, quam solus Deus intelligit, adumbret certe: & qui nondum ex diuino fonte haurientes qualis sit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quasi praegustatione accendamus.

Apud Patres igitur scriptum est, primum gradum ad diuinum amorem nobis esse creatam naturam: *Omnia vestra sunt*, ait Apostolus, *superiora scilicet*, (vt scribit aut Augustinus, aut alius pius certe, & eruditus Auctor) *sive equalia, sive inferiora.* Superiora quidem nostra sunt, ad perseruandum, vt Deus Trinitas, *Equalia nostra sunt, ad conuiuendum, scilicet Angeli, qui etsi modo sint superiores, in futuro erunt aequales.* Et inferiora nostra sunt, quae ad usum nobis sunt. *Ipsi Angeli in quibusdam Scripturae locis nobis inferuire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur, vt ait Apostolus, sed & ipse Rex Angelorum voluit ministrare, non ministrari.* S. Chrysostomus eandem rem multis explicat: *Vides, inquit, Deum propter te caelum extendisse, accendisse solem, fundasse terram, & maria sudasse, & aera pandisse, & luna disposuisse cursus, & caetera.*

Primus gradus.
1. Corin. 3.
Lib. de Diligendo Deo qui secundus est meditationum S. Augustini, cap. 3.
Luca 20.
Hebr. 1.
Matth. 20.
Homil. 13. in cap. 4. Acto.

S. Bernardus ponderanda censet inter tam multa tria in primis diuina beneficia, quae in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: *Quis alius, ait, administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? stultum est velle enumerare, quae innumera sunt, satis ad exemplum praecipua protulisse, panem, solem, & aera.*

De diligendo Deo.

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus vt Dei dona; sed diligamus magis Deum donatorem. *Si ista diligis*, ait S. Augustinus, *vt subiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham sponsi, vt munera amici, vt beneficia Domini; sic tamen, vt memineris, semper quod illi debeas, nec ista propter se, sed ista propter illum: nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista illum, & super ista diligas illum.*

Secundus gradus ad diuinum amorem nos ipsi sumus. & vt de corpore nihil dicam: *Querat*, ait sanctus Bernardus, *homo eminentiora bona sua in ea parte sui, quae praeminet sibi, hoc est, in anima, quae sunt dignitas, scientia, virtus.* Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est, ceteris non solum praeminere, sed & praesidere animantibus: *Scientiam vero, quae eandem in se dignitatem agnoscat, non a se tamen.* Porro virtutem, quae subinde ipsum, a quo est, & inquirat non segnititer, & teneat fortiter, cum inuenerit. Crescet autem hic amor in nobis consideratione S. Augustini: *Cogita o anima, quod aliquando non fueris, & vt esse inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non solum esse, sed pulchrum esse.* Adhuc aliquid plus dedit, nos ad similitudinem suam traxit: ar-

Secundus gradus.
De diligendo Deo.
Cap. 6.

cepisti autem hoc per dilectionem: non melius quam per dilectionem rependi potest.

Sed his quæ naturaliter percipi possunt etiam ad amorem Dei excitari potest infidelis: non ita iis quæ sequuntur, quæ ad fideles solum pertinere possunt.

Tertius gradus.

Tertius gradus ad diuinum amorem est Christus Dominus. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Superioribus beneficiis inducuntur homines ad diuinum amorem: at hoc vno non inducuntur solum, sed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè factum nil potuit Deus, ut ipse ait, *facere vineæ, quod ipse non fecerit*. Narrant fideles, ait S. Bernardus, quàm omninò necessarium habeant IESUM, & hunc crucifixum, dum admirantes, & amplexantes supereminentem charitatem Dei in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tantæ dilectionis, & dignationis vicem non respondere confunduntur. Facile proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intellegunt. Cui autem minus donatum est, minus diligit. Iudæus sanè siue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur, quæ ait: *Vulnerata charitate ego sum*. Et rursum: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo*. Cernit regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua. Cernit unicum Patris crucem sibi baiulantem. Cernit casum, & confusum Dominum maiestatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ confixam clauis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transfuerberat. Pergit deinde S. Bernardus in numerandis reliquis partibus extreme Christi mortis, sepulturæ, resurrectionis, ascensionis, missionis Spiritus sancti, & reditus ad iudicium, quæ id simul omnia faciunt, ut iis facibus noster amor non solum accendatur, sed totus in Christum & Patrem qui misit illum, rapiatur.

Huic tanto amoris diuini incitamento subiiciuntur innumerabilij amoris eiusdem gradus & stimuli, & ab eo quasi ignes ab ardenti fornace in nos emicant. hos breuiter percurro.

1. Vocatio ad fidem & gratiam Christi. *O anima*, inquit S. Augustinus, quot & quales in comparatione tui abiecti sunt, qui hanc quæ tibi data est gratiam consequi non potuerunt. Elegit te, & prælegit te sponsus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus, hoc autem gratis: Alioquin gratia iam non est gratia, ut inquit Apostolus: immò cum inimici essemus.

Cap. 7.

Rom. 11.
Supra 5.

2. Ornamenta virtutum omnium Theologicarum, & moralium. Hoc etiam ad dilectionem pertinere scias (subiicit idem) quod habes anima vendere ornare possis, nempe virtutes, & virtutis actiones. Accedit, quod hæc eadem quoties per peccatum abiicit, vel amittit, concedit, inquit, iterum atque iterum si velueris, reparare, videlicet per penitentiam.

Cognitio Dei & nostri maior quam aliis multis hominibus data sit, & perseuerantia in via mandatorum eius. Quando cecidi, ait idem, *erexisti me: quando steri, tenuisti me*. Tu dedisti mihi verius agnoscere te, purius diligere te, sincerius credere in te, ardentius sequi te. *O Domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumen oculorum meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi?*

3. Cap. 8.

Psalm. 119.

Singularis erga vnumquemque nostrum cura & prouidentia Dei. Si fas est dicere (scribit idem) nihil aliud agit Deus, nisi ut meæ salutis prouideat. & eum ita totum ad salutem meam occupatum video, quasi omnium oblitus sit. & mihi soli vacare velit.

4.

Visitatio Dei interior. Sed, anima (pergit idem Sanctus) quid illud dulce est, quod in eius recordatione me tangere solet? subitò tota innouor, & immutor, & benè mihi esse incipit ultra quam dicere sufficiam, exhilaratur conscientia, in obliuionem venit præteritorum malorum miseria: exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desiderio iucundatur: amore intus teneo, & quid illud sit nescio. Et cum illud retinere semper laboro, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat. Numquid ille est dilectus? verè ille est Dominus meus, qui visitat me. sed venit inuisibiliter, venit occultus, venit ut tangat me, non ut videatur à me, venit ut admoneat, non ut se totum infundat in me, sed ut gustandum præbeat se.

5.

Præseruatio à peccatis. Gratia tua deputo, ait S. Augustinus, & quæcumque non feci mala. Et libro antè dicto: Sicut in multa peccata decidi, sic in multo plura, nisi me conseruasses, cecidissem. Tribus autem modis à peccato me meum conseruatum, occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate.

6.

Lib. 2. Confess.

Cap. 7.

Cap. 12.

Merita bonorum operum, & vitæ æternæ spes. Post hæc, ait, dedit mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam in tribus maxime positam arbitror, In odio præteritorum malorum, In contemptu præsentium bonorum, In desiderio futurorum. Addis spem eadem obtinendi. Tria considero, in quibus ea posita est, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis.

7.

Cap. 13.

Vocatio ad vitam spiritualem & perfectam per tribulationes, & consolationes. Magna (addit idem) gratia fuit, quod me Deus à se fugientem persecutus est, timenti blanditus, quod erexit in spem toties desperatum, quod suis obruit beneficiis ingratum, quod gustu interioris dulcedinis immundis assuetum delectationibus attraxit & illexit, quod indissolubilia male delectationis vincula dirupit, & abstractum seculo benignè suscepit. Adhuc anima, illa, quibus tibi sola conscia es, diuine bonitatis inspicemunera, quam iucunda facie abrenuncianti seculo, tibi Christus occultus occurrit? quas esurienti delicias præparauit? quas miserationum suarum diuitias,

Cap. 15.

& absconditos inspiravit affectus? quo te charitatis pocula delectavit? Vide tu reliqua.

9. Cap. 16. Mors Christi filij Dei. Ante diximus datum, sed nondum ad mortem. Quod me plus omnibus accendit (scribit S. Augustinus) vrget, monet, & promouet ad te diligendum, super omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, & bone IESU, ignominiosissima, & amara mors est, quam sustinuiſti opus nostrae redemptionis. Hoc solum, vel hoc omnino totam vitam nostram, totum laborem nostrum, totum obsequium nostrum, amorem deniq; nostrum facile sibi vendicat: totum hoc, inquam est, quod deuotionem nostram & excitat melius, & quaerit suauis, & auget amplius.

10. Cap. 17. Promisiones Dei. Magna, ait, dedit, sed maiora promisit. Promisit à labore requiem, à seruitute libertatem, à timore securitatem, à mœrore cōsolationem, à morte resurrectionem, à resurrectione summum, plenum & indeficiens gaudium, deniq; promisit nobis seipsum.

11. Cognitio deniq; æternæ felicitatis etiam in hac vita. Amemus vnum bonum, in quo sunt omnia bona: Concludit idem pius auctor.

De gradibus amoris Dei erga homines, eiusq; mirabilibus effectibus.

CAPVT XXIII.

ACTENVS de iis, quibus quasi gradibus ad Deum amandum conscendendum nobis est, nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodam modo descendit.

1. Ephes. 1. Aeternus est amor Dei in nos. Dilexit enim nos, ait Apostolus, ante mundi constitutionem.

2. Constant. In charitate enim perpetua, inquit, dilexi te.

3. Haerem. 31. Actuosus, quandoquidem Deum diuina eius bonitas, & amor adduxit ad creandum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conseruanda ea, quæ producta ab illo fuerant, hominem imprimis: Deniq; ad regendum mundum, hominem verò singulari etiam prouidentia gubernandum.

4. Industrius: Non enim Dei amor Deum mouet ad hominis curam quamcunq; gerendam, sed illi, vt ita dicam, iniicit industriam, struit sollicitudinem, efficitq; vt sit verus ac germanus amicus, qui vt amicū iuuet, se ad illius ingenium, naturamque accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapiētia, quæ huius amicitiae inuentrix & conciliatrix est: Quoniam dignos seipsa circuit quærens, & in viis ostendit se illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.

conciatrix est: Quoniam dignos seipsa circuit quærens, & in viis ostendit se illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.

Patiens. Dissimulat enim Deus peccata hominum propter penitentiam, & redeuntibus ad se per penitētiā libenter peccata condonat, & obuiam amantissimè procedit.

Habens perfectiones omnium amorum. Pastoris: Dominus enim, ait Dauid, regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Opificis. Ipse enim fecit nos. Domini: Ego enim seruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Legillatoris: Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen signatum est super nos. Patris: Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, (vel genuit ad similitudinem suam) & fecit, & creauit te? Matris: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? est illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Sponsi: Et sponsabo te mihi in sempiternum.

Efficax. Dedit enim nobis Filium: Pro nobis omnibus tradidit illum. Dedit Sacramenta, & sacrificium Eucharistiæ, in quo re continetur, & offertur ipse vnicus & verus Dei Filius factus homo. Dedit gratiam & virtutes, Vicarium Christi in terris constituit, cum potestate in Ecclesia dimittendi peccata: Pastores item, & Doctores. Dictauit Scripturam sacram; dedit præcepta salutis, consilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præsertim status futuræ vitæ. vocat, & portat ad salutem electos.

Vehemens, ardens, feruens, ardoreſque mirabiles gignens in nobis, quibus transcendit: & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam nostrimet. Qua de re egregiè Richardus de S. Victore: qui huius quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus distinguit, his ferè verbis: Charitas vulnerat, ligat, languidum facit, in defectum adducit: Vulnerat. Vulnerasti cor meum soror mea sponse. Ligat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Languidum facit: Annunciate ei, quia amore languero. In defectum adducit: Defecit in salutare tuum anima mea.

Sic explicat primum gradum: Nonne tibi corde percussus videtur, quando igneus ille amoris aculeus mentē hominis medullitus penetrat, affectumq; tranſuerberat interim, vt desiderij sui astus cohibere, vel dissimulare omnino non valeat. Desiderio ardet, feruet affectu, astuat, anhelat, profundè ingemiscens, & longa suspiria trahens. hæc tibi anima vulnerata certa signa sunt gemitus atque suspiria; vultus pallens atque tabescens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbētiū negotiorum curis, & sollicitudinibus cedit. Febricitantium itaque more qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum suarum occasione aliquantulum recreantur. Sed iterum post modicam interpolationem æ-

H h h stians.

fluans, ardor feruentior redit, animumq; iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.

Secundus gradus.

Secundum sic: Sape itaq; recedens, semperq; seipso maior rediens, paulatim animum emollit, viresq; effringit, atq; exhaurit, donec planè animum sibi subigat atq; substernat, iugiq; sui memoria totum occupet, totum implicet, totum obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non possit. & iam de primo gradu ad secundum transit. Nonne ligatus est animum, quando hoc vnum obliuisci, aut aliud meditari non potest, quicquid agat, quicquid dicat, hoc semper mente reuoluitur, perenni q; memoria retinetur. hoc dormiens somniat, hoc vigilans, omni hora retrahat. Hic gradus, non sicut illo superior, aliquam interpolationem recipit; sed acuta febris more, continuo ardore animum vrit, iugiq; desiderij sui aestu incendit, nec die, nec nocte animam quiescere sinit.

Tertius gradus.

Tertium sic persequitur: Summus est secundus, sed non solus. In tertio itaq; violenta charitatis gradu nil omnino satisfacere potest præter vnum, sicut & nihil sapere, nisi propter vnum. Vnum amat, vnum diligit, vnum sinit, vnum concupiscit, solum est, in quo reficitur, solum, ex quo satiatur. Quis affectus huius tyrannidem dignè describat? quo modo omne desiderium expellit, omne studium excludit. In secundo gradu alieni negotij, per actionem vtiq; occupari potest, sed per cogitationem non potest, quia eius quod diligit omnino obliuisci non potest. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, sicut non potest alia meditari, sic nec potest aliena operari. ille ligat in cogitatione, iste eneruat in actione. In illo gradu manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more huc atq; illuc extendere atq; iactare possumus, quia pro discretionis arbitrio adhuc eos extendere, & in bono opere exercere & possumus, & debemus. In hoc autem gradu amoris nimietas ad languoris similitudinem, manus ac pedes eneruat, vt deinceps mens nil profua pro arbitrio agat.

Quartus gradus.

Quartus (pergit Richardus) violenta charitatis gradus est, quando afluantis animi desiderio iam omnino nihil satisfacere potest. Hic gradus quia humana possibilitatis metas semel excessit, crescendi, vt ceteri, terminum nescit, quia semper inuenit, quod adhuc concupiscere possit. Quicquid agat, quicquid sibi fiat, desiderium ardentis anime non satiat, sinit, & bibit; bibendo tamen sitim suam non extinguit; sed quo amplius bibit, eo amplius & sinit. Hic est ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam desperare facit: Et sic desperatum ager, qui quasi præmortuum membrum iacet, iam vltius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet. Vltimum iam spiritum trahit, & quid circa se agatur, vel quid sibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum est illud: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus amulatio. Addit his alia multa idem auctor, & interea explicat latè quo modo in quarto gradu anima concipit Christo filios, eidemq; parturit cum Apostolo: & ambulat in dilectione, animam suam tradit sicut Christus pro fratribus, &

cum

cum Paulo optat pro iisdem anathema esse à Domino, vt fratres Domino lucretur.

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, vt voluntatem debilitet, sed potius etiam in medio dolore ac desiderio sponsi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatè in rebus etiam difficillimis, qualis est animarum salus. Si enim adhuc, dicebat sanctissimus vir Martinus, *populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Et hic est quartus sponsæ status, quem superius ex Canticis exprimebamus: illa inquam conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipsa est amoris perfectio, vel perfecti amoris singularis proprietas, de qua nunc aliqua dicenda sunt.

De conformitate nostre voluntatis cum diuina, deq; proxima ad eam preparatione.

CAPUT XXIV.

PREMIUS amicitia humanæ gradus est amicorum esse idem velle, & idem nolle. Hunc etiam summum esse in amicitia Dei, & hominis, perspicuum est per se, & asseritur à Patribus.

Sanctus Augustinus ait, hominem sic affectum esse optimum Dei ministrum: *Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit: sed potius hoc velle, quod à te audierit.* Casianus videtur eam appellare *transmigrationem in affectum boni ipsius.* Siquidem vt S. Dionysius scribit, *dimouet de statu diuinus amor, nec suos esse amantes paritur.*

Lib. 10. Confess. cap. 26.
Collat. 11 cap. 3.
De diuin. nominib. cap. 4. par. 1.

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quam S. Bernardus, ex quo ea, quæ ille variis locis scribit, colligentes, sic disponere visum est.

Primo enim per conformitatem voluntatum affirmat Deum propria ratione in bonis existere, & ab eis capi. *Deum, inquit, à rationalibus omnibus capi potest per cognitionem; sed à bonis tantum capitur etiam per amorem.* In solis ergo bonis ita est, vt etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt, Deum non dedecet velle quod ipsi volunt, per hoc, quod ab eius voluntate non dissentiant, Deum sibi specialiter iungunt.

Cantic. 3.

Galat. 4.
Rom. 9.

Tres deinde ex doctrina & sententia eiusdem Patris statui posse videntur conformitatis huius gradus.

Primus gra-
dus. Confor-
mitas.

Primus conformitatis gradus est conspiratio duarum voluntatum humanæ & diuinæ in vnam, qua sibi mutuo in omnibus, summeque consentiunt Deus & homo. ex hac existunt in hominis animo diuini planè effectus, maxima nimirum communicatio familiaritasque cum Deo, atque adeò spirituales nuptiæ, mira voluptas, qua perfunditur anima; æstus denique tantus diuini amoris, ut eo absorbeantur omnes aliæ animæ etiam vehementes alteque defixæ affectio-

Ser 38. in Cant.

nes. Sic habet S. Bernardus: *Talis conformitas maritat animam Verbo, cum cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsi se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfecte diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucundius? Quid optabilius charitate? qua fit ut humano magisterio non contenta per temet o anima fiducialiter accedens ad Verbum, Verbo constanter inheret, Verbum familiariter perconteris, consultesque de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax desiderio. Verè spirituales sanctique connubij contractus est iste. Parum dixi, contractus, complexus est. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle idem vnum facit spiritum de duobus. Nec verendum, ne disparitas personarum, claudicare faciat conuenientiam voluntatum, quia amor reuertiam nescit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Nonoret sanè, qui horret, qui super, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor sibi abundat, amor vbi uenerit, ceteros in se omnes tradit & captiuat affectus. Propterea que amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori merito, merito stupori, & miraculo est; amari tamen plus amat. Sponsus & sponsa sunt. Quam quarit aliam inter sponso necessitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios. Et cum declarasset, alios affectus sine amore Deo gratos non esse, addit: Is (nempe amor) per se sufficit, ut per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipsi præmium sibi est amor, præter se non requirit causam, non fructum. Fructus eius usus eius. Amo, quia amo. Amo, ut amem. Magna res amor, si tamen ad suum recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat, unde iugiter fluat.*

Quod si obiicias S. Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates esse posse, quod diuina humanam tanto interuallo superet, quamuis dici possit, hæc tantam esse Dei dignationem, ut se, qui superior est, amando quasi parem faciat homini, quod maximum in amicitia existimatur à sapientibus: nihilominus respondet sanctus Pater: *Non planè paribertate fluunt amans & amor, anima & verbum, sponsa, & sponsus, Creator & creatura, non magis quam sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nuptura votum, desiderium suspirantis, amanti ardor,*

Cic. de Amicitia.

ardor, presumentis fiducia, quia non valet ex equo currere cum gigante, dulcedine sum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum solo, charitate cum eo, qui charitas est? Non. Nam etsi minus diligit creatura, quoniam minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest, vbi totum est. Propterea dixi, sic amare nupsisse est: quoniam non potest sic diligere, & parum dilecta esse, ut in consensu duorum integrum sit perfectumque connubium, nisi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus, profus & præuenitur amando, & vincitur. Felix que meruit præueniri in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ suauitatis complexum experiri donatum est. Quod non est aliud, quam amor sanctus & castus, amor suavis & dulcis, amor tantæ securitatis, quantæ & sinceritatis, amor mutus, intimus, validusque, qui non in carne vna, sed vno planè in spiritu duos iungat, duos faciat, iam non duos, sed vnum, Paulo ita dicente: Qui adheret Deo, vnus spiritus est.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 6.

Secundus conformitatis gradus est; cum humana voluntas non solum vult quod Deus vult, aut non vult, quod nec Deus vult, sed propter hoc ipsum solum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult propter idem Dei non velle, quod est idem ac moueri ad volendum, & non volendum propter diuinam voluntatem solum, atque adeò propter Deum ipsum, & nullam profus ob aliam quamcunque causam, etiam si nos maximè & intimè tangat.

Secundus gra-
dus. Perfor-
matus.

Hoc autem explicatur dupliciter. Primò quidem, quia amat tunc homo ipsum Deum allectus ad amandum solum ab ipso Deo, seu ab amore Dei, ut vocant, obiectiuo, nec aliud quærens quam amare, quando quidem hoc ipsum Deo summè placere intelligit. Amo quia amo, ait S. Bernardus, & amo ut amem. In quam sententiam scriptum etiam fuerat à S. Augustino: *Quid mihi sum ipse, ut amari te iubeas à me, & non faciam, irascaris mihi, & mineras ingentes miseras? Paruane ipsa est miseria, si non amem te?*

Primo modo.

Ibidem.

Lib. 1. Confess.
cap. 5.

Deinde verò intelligitur velle nos Dei voluntatem propter ipsam voluntatem, quæ id vult nos velle: oportet, dicit idem, in eundem nos affectum quandoque transire, ut quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos, nec aliud aliquid fuisse, vel esse velimus, nisi aquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatem, non nostram voluptatem.

2.
Lib. de diligendo Deo.

Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus est, ita se per amorem in Deum transfundere, ita totius voluntatis suæ nifu ac pondere in immensum Oceanum amabilissimæ & amantissimæ Dei voluntatis immergere, ita denique per summam, constantissimamque duarum voluntatum coniunctionem eandem in Dei beneplacito rebus in omnibus perpetuoque acquiescere, ut illi nullum

Tertius gradus
Dei formatus.

omnino bonum, nulla omnino vita quantumlibet beatissima potior sit quam Deus, nihil scire, cogitare, ac velle nihil, immo necesse, & viuere nisi Dei placitum, & voluntas. Sic affuit, ait sanctus Bernardus, *Deificari est*, quo etiam nomine vitur sanctus Nazianzenus, quare & quidam hanc appellant Deiformitatem. Explicat idem hoc modo: *Quo modo stilla aquae modica multo infusa vino, desicere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem, & quo modo ferrum ignitum & candens, igni simillimum fit pristinae propriaeque forma exutum: & quomodo soliluce perfusus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus quam ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à seipsa liquefcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.* Et quanquam sanctus Bernardus dicit in mortali vita id vix accidere; Putamus tamen, ait, hanc gratiam vel ex parte sanctos Martyres affectos in illis adhuc victorios corporibus constitutos. *Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, quae ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.*

Quoniam verò in arcana hac cōmunicatione mutuò sibi respondent voluntates ambæ, altera in altera summa amoris suauitate quiescens; ideo sancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuae actioni, qua Deus seipso pascit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, se manducandum præbens, & vicissim ab homine pascitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quasi in os eius se totum ingerit. Quod significat sanctus Augustinus, eum in contemplatione positus intelligit quam adhuc longè ab sit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: *Cibus sum grandium, cresce, & māducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me.* Sed expressè sanctus Bernardus: *Deum cum pascit, pascitur, & pascitur cum pascit, simul nos suo gaudio spiritali resciciens, & de nostro aequè spiritali profectu gaudens.* Et paulò post: *Māduco, cum arguor: glutior, cum instituo: decoquor, cum immutor: digeror, cum transformor: vnior, cum conformor.* Nolite mirari hoc: *& māducatur nos, & manducatur à nobis, quod artius illi adstringamur. Non sanè aliàs perfectè vnimur illi. Nam si manduco, & non manducor, videbitur in me esse ille, sed nondum in illo ego. Quod si manducor quidem nec manduco, me in se habere ille, sed non etiam in me esse videbitur.* Adfert similitudinem Filij Dei, qui est in Patre, & Pater est in Filio, & ideo vnū sunt. Et concludit: *Sic igitur anima cui adherere Deo bonum est, non ante se existimet ipsi perfectè vnitam, nisi cum & illum in se, & se in illo manentem persenserit.*

Lib. de diligendo Deo.
Orat. 21.

Lib. 7. Confess.
cap. 10.
Serm. 71. in
Cant.

Ioan. 10.
Ipsal. 72.

Ad diuinam hanc & summam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus est.

Prima præparatio, est renunciatio omnium rerum, etiam supernaturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinent, aut possunt pertinere præ solius Dei eiusque voluntatis amore, & desiderio, quam aliqui vocant *expropriationem*. Abdicatio certè est omnis amoris concupiscentiæ etiam circa res spirituales: non quod hæ amandæ non sint, & expetendæ, sed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda est: nec illæ optandæ vilo modo sunt, nisi ad normam vnus voluntatis Dei. *Minus enim te amat*, ait sanctus Augustinus, *qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat*: Et certum est, cum silit amor in rebus aliis, quæ Deus non sunt, amari potius illas; aut nos in illis, quam Deum. *Quoniam Scriptura loquitur*, ait S. Bernardus, *Deum omnia sesisse propter semetipsum, erit profectò, ut factura sese quodammodo conformet, & concordet auctori.* Et paulò post: *Delectabit sanè non tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quam quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur.* O pura, & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcator & purior, quo in ea de proprio nihil iam admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est, quod sentitur.

Secunda præparatio, est altissima quædam sui ipsius despectio, qua quod ex nobis nihil simus agnoscimus, & verò etiam ut sit Deus omnia in omnibus, nos ex nobis nihil esse, vehementissimè volumus, & nihil ab hominibus, Angelisq; haberi non minus vehementer optamus. Hanc appellant aliqui annihilationem, aut annulationem voluntariam. *Intelligamus*, ait S. Nazianzenus, *nos nihil esse, si cum illa prima & vera sapientia conferamur. eamq; ob rem ad ipsum vnum tendamus, nec quicquam aliud queramus, quam ut promanantibus illinc radiis collustremur.* Et Tertullianus (lib. 3. cōtra Marcionem) verbum Psalmi (Psal. 21.) *abiectionis plebis* legit, aut vertit nullificamen.

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitus ex cognitione quòd nihil fuimus, antequam essemus: Quod in nihilum nullo negotio relaberemur, nisi diuina manu continuò sustineremur. Quod si conferamus nos ipsos cum tam multis aliis rebus creatis, exiles sumus, minuti homunciones, ac propè nihil: si cum rebus sempiternis, fumum nos esse ac vmbra, puncto temporis euanescentem. Magis tamen attenda consideratione peccatorum & miseriarum, quibus obruimur. Quod præclare sanctus Bernardus: *Si animam, inquit, prout in se est, & ex se, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quam ad nihilum esse redactam. Quid modò necesse est singulas eius miseras enumerare, quam sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris,*

Serm. 5 in Dedicat. Ecclesia.

Isaia 64.

Matth. 6.

Galat. 6.

Job 7.

Psal. 38.

Lib. 7. Confess.
cap. 10.Lib. de diligen-
do Deo.

1. Cor. 6.

Psal. 72.

Tertia præpa-
ratio Deside-
rium Dei.Lib. 13. Confess.
cap. 1.Serm. 57. in
Cant.

1. Ioan. 4.

pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuus, postremo totius confusionis, & ignominie impleta. Nimirum si ipsa quoque iustitia nostra omnes ad lumen veritatis inspe-ctæ, velut pannus menstruatus inueniuntur, iniustitia deinceps quales reputabun-
tur? Si lumen quod in nobis est tenebra sunt, ipse tenebræ quantæ erunt? Facile est, cuique nostrum, si sua melius vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iu-
dicet sine acceptione personæ, attestari per omnia Apostolica veritati, & liberè pro-
clamare: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo, quia
magnificas eum, (ait fidelis & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum?
Quid? sine dabo vanitati similis est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil
est homo. Huc spectant fortasse illa sancti Augustini in oratione ver-
ba: Et reuerberasti infirmitatem aspectus mei radians in me vehementer, &
contremui amore, & horrore, & inueni longè me esse à te in regione dissimilitu-
dinis.

De hac affectione & gradu ad diuinum amorem, qui in ea est, sic
alibi docet S. Bernardus: Quando huiusmodi experitur affectum, vt diuino in-
ebriatus amore animus, oblitus sui, factusq; sibi ipsi tanquam vas perditum, totus
pergat in Deum, & adherens Deo vnus cum eo spiritus fiat, & dicat: Desicit caro
mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in aeternum: Beatum dixi-
rim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, raro interdum, aut vel semel,
& hoc ipsum raptim, atque vnius vix momenti spatio experiri donatum est. Te
enim quodammodo perdere tanquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum,
& à temetipso exinaniri, & penè annullari, celestis est conuersationis, non huma-
na affectionis.

Tertia præparatio est desiderium Dei animæ in hunc finem à Deo
inspiratum. Inuoco te in animam meam, ait S. Augustinus, quam præparatam
ad capiendum te ex desiderio, quod inspiras ei. Qua de re etiam S. Bernardus
nonnulla scribit: Si sermo, inquit, venit gratus & placidus, quatenus pulso fa-
stidio, cum desiderio audiatur: iam non modò venire sponsus, sed & accelerare, id
est, cum desiderio venire credendus est. Illius namque desiderium tuum creat: &
quod tu eius properas sermonem admittere, inde est, quod ipse festinat intrare. Non
enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Ex quo etiam intelligimus
quantum momentum sit in lectione, aut auditione verbi diui-
ni ad desiderium hoc excitandum, & sponso aduen-
tanti animam præparandam.

Exempla

Exempla quadam ex sanctis Patribus ad usum contemplationis & amoris Dei.

CAPVT XXV.

QVANTVM vsus contemplationis, & amoris Dei donum
Dei est; Ipse enim est qui trahit nos, ipse qui facit vtraque v- *Ephes. 2.*
num: & is ipse vsus datum optimum est, & donum perfectum de- *Iacob. 1.*
scendens à Patre luminum. Nihilominus operæpretium est
ad acuendam industriam, quam ad hanc rem adferre etiam debemus,
ex sanctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad
quæ quisq; pro ratione doni, quod diuinitus acceperit, possit se tan-
quam ad normam quoquo modo dirigere. Non enim se communicat Deus, *Serm. 32. in*
vt scribit S. Bernardus, vniformiter omnibus: oportet namque pro variis ani- *Cant.*
ma desiderijs diuinæ gustum præsentia variari, & infusum sapore supernæ dulce-
dinis diuersa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum. Idq; osten-
dit vel ex vno Cantico Canticorum, in quo Deus aliquando instar
verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petit amplexus, & osculis de-
lectatur: aliquando in oleo & vnguentis medicum exhibet propter
adolescentulas teneras, & infirmas animas fomentis & medicamen-
tis egentes: aliquando quasi viator quispiam itinerantibus sponsæ si-
mul atque adolescentulis sese associat, & eas post se currere facit qua-
dam vnguentorum suaueolentia tractas. Aliquando deniq; occurrit
quasi prædiues paterfamilias, immò quasi rex magnificus & potens,
qui sponsæ pauperis videtur erigere pusillanimitatem, prouocare cu-
piditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias
torcularium ac promptuariorum, hortorum, & agrorum copias; eam
etiam introducens in ipsa secreta cubiculi. Atque ita non cessat, inquit,
sive hoc, sive illo modo interno iugiter apparere conspectui quærentium se.

Igitur aliquando obiicit se Deus homini vt magister, specie pul-
cherrima animum illustrans, & infinitæ altitudinis atque distantie, *Primum exem-
plum.*
qua eum superat cognitione, erudiens ad omnem submissionem, &
reuerentiam.

Exemplum sit contemplatio S. Augustini ab eo sumpta in hæc
verba: Intraui in intima mea duce te. Intraui, & vidi qualicumque oculo anima *Lib. 7. Confess.*
mea, supra eundem oculum anima mea, supra mentem meam lucem Domini in- *cap. 10.*
commutabilem, non hanc vulgarem & conspicuam omni carni, nec quasi ex eodem
genere. Grandior erat, tanquam si ista multò multòque clarius claresceret, totumq;
occuparet magnitudine: non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus.

Iii

Nec

Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleum super aquam, nec sicut cœlum super terram, sed superior, quia ipse fecit me, & ego inferior, quia factus sum, ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit aeternitatem. Caritas nouit eam. O aeterna veritas, & vera caritas, & chara aeternitas. Tu es Deus meus, tibi suspiro die ac nocte. cum te primum cognoui, tu assumpsisti me, vt viderem esse, quod viderem, & nondum me esse, qui viderem. & reuerberasti in infinitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & cōtremui amore & horrore, & inueni longè me esse à te in regione dissimilitudinū, tanquam audirem vocem tuam de excelsis: Cibus sum grandium, cresce & manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et cognoui quoniam pro iniquitate erudisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam animam meam, & dixi: Num quid nihil est veritas, quoniam neque per finita neque per infinita locorum spatia diffusa est? Et clamaſti de longinquo, Immo verò ego sum qui sum: & audiui, sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem.

Psal. 38.

Exod. 3.

Secundum exemplum.

Rom. 11.

Lib. 7. Confess. cap. 5.

Lib. 1. Confess. cap. 4. & 5.

Aliquando vt moueat admirationem, vti Rex magnificentissimus explicat Deus immensas opes Essentiæ suæ, & se quasi Oceanum maximarum, infinitarumq; perfectionum suarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apostolus, cum exclamauit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Sed eam explanat S. Augustinus: vno quidem loco, cum dicit: Tanquam si mare esset vbique, & vndique per immensa spatia infinitum, & haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam, tamen plena esset vndique spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari. sic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabis, & dicebam: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus est Deus, atque huius validissime, longissimeque præstantior. Alio verò loco sic idem: Quid est Deus meus, quid rogi nisi Dominus Deus? summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & presentissime, pulcherrime, & fortissime, stabilis, & incomprehensibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetustatem perducens superbos, & nesciunt, semper agens, semper quietus, colligens, & non egens, portans & implens, & protegens; creans & nutriens & persuitens; querens, cum nihil desit tibi: Amas, nec astuas, zelas, & securus es: pœnitet, & non doleris: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium: recipis quod inuenis, & nunquam amisisti. Nunquam inops, & gaudes lucrū: nunquam auarus, & vsuras exigit: supererogat ut tibi, vt debeas, & qui habet quicquam non tuum reddidit debita nulli debens: donas debita nihil perdens. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta: Aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? & vae tacentibus de te. quoniam loquaces muti sunt. Quis mihi det acquiescere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meum, & inebrietur illud?

Tertiò induit nonnunquam Dominus sponsi personam, & ad intimitam

timam consuetudinem spiritualemque complexum sollicitat amore ardentem animam. Qualis est illa, quæ initio Canticorum sic loquitur: Osculetur me osculo oris sui. Quo loco sic S. Gregorius: Os sponsi in spiratio Christi: Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio astuans, & in amplexum sponsi sui inardescens: Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret: Ille quem super omnia, immò solum diligo, veniat: qui dulcedine sua inspirationis me tangat: quia cum eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia, quæ per corpus sentit, & in illa spiritualia tota transmutari concupiscit: & dum ista obstrepunt, in illa fugit, seque abscondere, ne hæc sentiat, appetit. Ideoque osculum sponsi querit, quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit: hæc vi sua molestissima grauedinis detenta, quo modo se ad illum conferat, omnino non inuenit.

Hæc est illa dulcedo spiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & miranda suauitas animi, quam expertus S. Augustinus, sæpe dicit esse principium futuræ aeternæq; beatitudinis: ad cuius gustum quomodo cum matre peruenerit, sic exponit ipse: Erigentes nos, inquit, ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cœlum, & adhuc ascendeuimus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascit Israel in aeternum veritatis pabulo; & vbi vita sapientia est, & dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui fileat tumulus carnis, fileant phantasia terra, & aquarum, & aëris, fileant & poli, & ipsa sibi anima fileat, & transeat se, non se cogitando; fileant somnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quidquid transeundo fit, si cui fileat omnino; & loquatur per se solus qui fecit ea, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per sonitum nubis, neque per enigma similitudinis, sed ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus aeternam sapientiam super omnia manentem. Si continetur hoc, & subtrahantur aliæ visiones longè impari generis, & hæc vna rapiat, & absorbeat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quæ fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus. Nonne hoc est: *Matth. 25.* Intra in gaudium Domini tui.

Quoniam verò hoc quod S. Augustinus insinuat, contemplationem fieri quasi participem cuiusdam beatitudinis, appositè à S. Gregorio declaratur, visum est hinc eius verba adscribere: Prius, inquit, à mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc

Tertium exemplum.

In Cant. cap. 2.

Lib. 9. Confess. cap. 10.

Matth. 25.

Lib. 24. moral. cap. 6.

resplendent eraptim coruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo utrumque conspectu in gaudio cuiusdam seueritatis absorbetur: & quasi post defectum vite presentis ultra serapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superioris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur: & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, non videt. Cui veritati tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illam, utrumque conspiceret, nequaquam eam conspiceri se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat: quia eam inopia sua circumscriptio angustat. Vnde ad semetipsam citius labitur: & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solida & permanens visio: sed vt ita dixerim quasi quedam visionis imitatio. Dei facies dicitur. Hæc ille.

Quartum exemplum.

Interdum etiam Deus recognosci vult tanquam Zelator animæ sibi desponsæ, qui valde sollicitus sit, ne ea, quam tanto opere amat, potitur vnquam præter ipsum quispiam, qui non sit ipse. Quare vt industrii solent esse Zelotypi, sic Deus ea prouidentia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata non potest diu sponso per amorem cohærere, iis subinde malis, miseris que prematur, quibus nullum aut remedium, aut alleuamentum inueniatur aliud, quam amoris repetitio.

Immittit igitur Deus quandoque in animam fastidium magnum domesticarum, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abstrahitur continenter à sponsi suauissima consuetudine, vt eo stimolata suspiret ad cœlestem lucem: *Habitauit*, dicebat David, *cum habitantibus Cedar*. Et S. Bernardus inducit sponsam sic suspirantem: *O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, solis statio, umbrarum exterminatio, desiccatio paludum, foetorum depulsio. O perenne solstitium quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ò vernalis temperies, ò æstius venustas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyses, Isaias, Paulus, ita ego quoque te in lumine tuo, & in decore tuo per mentis excessum merear contemplari presentem vberius, quiescentem securius.*

Quintum exemplum.

Adiungit Deus ad præcedentem stimulum & alium non minus excitantem animam ad amorem, tædium nimirum non solum ignorantie, sed errorum, aliarumque animi perturbationum, quibus animus, dum hæc viuimus, assiduè vexatur, & laceratur. O, clamat sanctus Bernardus, *veritas, charitas, aternitas: ò beata, & beatificans Trinitas ad te mea misera*

miseria Trinitas miserabiliter suspirat, quoniam à te infelicitè exulat. Discedens à te quantis se intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus Trinitatem. Cor meum conturbatum est, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen oculorum meorum non est mecum, & inde error. En, quàm dissimilem Trinitatem ò anima mea Trinitas exulans offendisti. Veruntamen quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cum error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis recesserit: & successerit illa quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. Primum illud faciet veritas Deus: secundum, charitas Deus: tertium, summa potestas Deus. Vt sit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucem inextinguibilem: voluntate pacem imperturbabilem consequente: memoria fonti indeficienti æternaliter inherente.

Denique ipsa exilij præsentis satietate vitur Deus ad reposcendum amorem sponsæ: Sed vbi ille, ait idem, & quando ista? Quod flens dico, quousque odoramur, & non gustamus; prospicientes patriam, & non apprehendentes; suspirantes, & longè salutantes? O veritas exilium patriæ, exilij finis. Video te, sed intrare non sinor carne retentus, sed nec dignus admitti, peccatis sordens.

Amor quo Christus Patrem amauit, vnicum ac summum est perfectissimi amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

NVNQVAM magis aut melius amoris diuini vsum docuit Deus, quam cum misso vnigenito Filio suo in mundum, amoris quasi gymnasio patefacto ad perfectum Dei amorem ediscendum, & exercendum in Christo magisterium instituens homines amantissimè inuitauit, Christi amore vt optimo exemplari, eius amandi ratione vt optima amoris norma proposita. Hæc mihi vt huius operis extremus actus, & clausula explicanda nunc est, quamuis non mihi, neque enim tantum mihi fumo, sed sanctissimo viro magistro Ioanni Auilæ, celeberrimo in Hispania superioris seculi concionatori. Is de re tanta sic habet vulgari Hispanico sermone, vt hic latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contemplemur obsecro sanctissimam illam Christi animam, in eo quo procreata est articulo temporis rerum omnium Dominam, ad illiusque beatissimos pedes deiectos cœli choros atq; ordines vniuersos, eam, vt Apostolus ait, adorantes, ac si quis possit, edisserat,

quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eum, qui se tã magnificè extulit, & ad eò gloriosus magnifq; donis cumulauit, quàm ingenti studio, quando artore exoptauerit obiici sibi occasionem, qua tantorum bonorum largitori placere ac seruire posset? An tu aptas Cherubimorum & Seraphimorum linguas esse putas, quæ rem hanc possint pro dignitate aperire? Si ad ardorem illum accesserit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus sui honoris causa obedientissimo Filio demandet curam saluandi humani generis vnus hominis causa perditæ ac profligatæ, quem putas vt tanto Patri satisfacere, se Filius exhiberet hominibus vniuersis, quantoq; amoris æstu paterni mandati quasi igne subiecto efferuesceret animus eius erga homines suæ huic curæ sollicitudiniq; commissos?

Cùm ingenti vi inflammatoq; puluere ex aneo tormento diffusus globus oppositam molem ferit, tanto maiore impetu retro comitat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Christi vis, qua in Patrem per amorem cor illius propellebatur: hoc igitur cum primùm tanta gratiæ contentione pulsus oppositum Patris pectus rectè vulnerauit, ea oppositione quanto putamus lætitiæ ac ardoris impetu resiliebat ad homines peramandos, in eorumq; salutem procurandam penitus incumbendum? Hæc est illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: *Exultauit vt gigas ad currendam viam: A summo caelo egressio eius, & occursum eius vsq; ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.*

O diuinum amorem, qui ex Deo digressus es, ad hominem venisti, ac rursus ad Deum ipsum comuisti. Non enim, ô Christe, hominem hominis causa amasti, sed Dei causa, idq; ardore incredibili, vt qui in hunc amorem animum intenderit, nullo se possit modo à tuo amore defendere. Is enim vim affert cordibus, vt ait Apostolus: *Charitas Christi urget nos.* Hic ille feruor animiq; lætitiæ, quam sancta Ecclesia in Canticis indicauit: *Ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles.* Hoc ipsum indicauit Isaïas: *Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius in insula expectabunt.* Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *S: dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Ergo hic tandem origo est & fons, vnde Christi in homines amor efluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Christum ad amandum hominum genus incitauit, sed sola Christi virtus ac gratia, gratiq; in Deum animi vis inexplicabilis. Hoc significant eius verba: *Vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pa-*

Psal. 18.

2. Cor. 5.

Cantic. 2.

Isaïa 42.

Psal. 131.

Ioan. 14.

147

ter facio, surgite, eamus. Et quò tandem Domine? Ad mortem in cruce pro hominibus obeundam. Ecce tibi anima mea causam magnitudinis amoris huius.

Solis splendor tantò ardet atque vrit magis, quanto vehementiores sunt retrò comiteantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabāt, indeq; in homines reuolabant. Si tantus ignis in radijs, quantus erit splendoris ipsius feruor? Nulla, ne Angelica quidem mens assequi vnquam potest, quantum ardeat, quantumque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisque, vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodum semel mortuus est, ita millies, & vt omnium hominum causa mortuus est, sic vnus tantum causa, si eum Pater mori iussisset, abundantissimum ille & paratissimum amorem, animumq; ad tot cædes habuisset: & si res postulasset, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribusq; confectus, sed vt idem pateretur ad extremum vsq; iudicij diem, vires subministrasset amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Christi pectore clauderetur, vt multò amauerit magis, quàm passus sit, maioremq; amorem Christus intra viscera occluserit, quàm nobis per vulnera monstrarit. Vt non sine mysterio illud in sacris litteris scriptum sit, fenestras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuisse quàm extrinsecus apparent.

O diuinum amorem qui maior es, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cùm amorem hunc ingentem plagæ, flagella, vulnera monstrant. Sed hæc ipsa eã magnitudinem amoris non omni ex parte declarant. maior quippe pars tecta concluditur, quàm possint hominum oculi conspiciari. Scintilla hæc est, quæ profiliit ex illo igne: ramus est, qui ex illa arbore pullulauit: riuulus est, qui ex amoris immensi pelago deriuatus est. Idem ipsum maximum est amoris indicium, vt ponat quis animam suam pro amicis suis: Sed indicium est, non æqualitas. Iam si tantum tibi me Domine IESV debere profiteor, quod tantum feceris, tantò etiam magis debere par est, quod alia plura facere volueris?

Ioan. 15.

O amoris pelagus, ô Oceanum sine fine profundum, plenum vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Christi amore? Quis non sese ditiozem omnium putet, quem tantus Dominus tantoperè amat? simplex te Domine rogo per viscera misericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemq; quæ donum hoc ingens sentiant, & intelligant, largiaris, quò semper in tuis misericordiis gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At si

At si vis anima mea in aliquo præterea contueri magnitudinem amoris Christi, eiusque ardorem aduersa quæque perferendi; tecum quæso recogita magnitudinem desiderij, quo exarserunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde sancti sanctorum ardorem agnosces. is enim tantò eis sanctitate & gratia præstat, quantò tenebris solis lux, & multò magis.

Beatus sanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, & perinde ac vna ei mors non esset satis, pluribus vt ita dicam mortibus optabat omnia sua membra concidi.

Intuere æstus ardoris Andreae felicissimi Apostoli: an non ille paratam sibi crucem, atque in ea mortem aspiciens longè certissimam, crucis perinde ac sponsæ suauissimæ amorem captabat, atque orabat, vt secum gauderet illa, quemadmodum vicissim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus multò nobilius, atque præstantius, id in sancto Apostolo Paulo fuit, qui cum parum, vel omnia tormentorum genera duceret; vt ardentissimam patierdi cupiditatem expleret, ad illum amoris excessum præteruectus est, vt ipsas etiam inferorum poenas ob Dei honorem hominumque salutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis: *Ferens interea*, vt Chrysostomus ait, *non à Christi gratia atq; amore, sed à beatitudine separari*. Arripe tibi igitur alas anima mea, atque hinc ad Christi vsque viscera, & cor tanquam per gradus ascende: ac vide, & intellige, si sanctus Apostolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro iis inferorum tormenta perferre, in tantò maiore Christi gratia & charitate, quantò maiores atq; adeò accensæ amoris flammæ pectus eius perurgerent.

Verè Domine nil aliud innuebas, cum diceres: *Baptismo habeo baptizari, & quo modo coarctor vsque dum perficiatur?* Coarctaris, inquam, quòd tantus esset ardor, quo tuo sanguine tingi te ac mergi nostra hominum salute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine quælibet hora mille tibi anni viderentur. Hinc ille Palmarum luce gloriosus triumphus, quem ideò, cum ad mortem ires, fieri potissimum iussisti, vt cordis tui ingentem lætiam toti orbi declarares. Cum enim tanta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingressus sis, significasti rosarum & florum ferto redimitum ad crucis thalamum te non quasi ad crucem, sed quasi ad nuptias festinare. *Egredimini & videte filia Sion Regem Salomonem in diademate, quo coro-*

nanit

navit eum mater sua in die desponsationis sue, & in die lætitiæ cordis eius. Ego Domine, non aliud in te fertum agnosco præter id, quod feria illa sexta crucis tibi mater synagoga contexit: illud autem non liliis aut rosis, sed ad tui capitis tormenta spinis compactum est. Cur ergo diem hunc, diem festum, & lætitiæ cordis appellas? an forsantè non pungunt spinæ istæ? Immo verò, mi Domine pungunt, teque magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profusa liberalitas, vt præ magnitudine illius non tam aduerteres dolorem tuum, quàm remediū nostri, non tua vulnera, sed ægrarum animarum medelam. Si Jacob Patriarchæ visi sunt dies pauci septem seruitutis anni, vt Rachelem sibi sponsam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuē diem vnū crucis tibi fuisse censēbimus, vt desponderes tibi Ecclesiam, faceresque gloriosam, *non habentem maculam, neque rugam?* Hic amor facit te libenter ad deò mortem appetere, hinc ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, *opprobrium hominum factum*. Tu ille Noë es, qui vineam plantasti, atque meri illius tantam copiam exhaustisti, vt præ vini potestate factus ebrius in cruce dormiens iacueris, in eaque tales ignominias passus sis, vt filij etiam ipsi tui in te scandalizarentur, & maiestatem tuam contumeliosissimè deriderent.

O mirum Christi amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde causam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuissent ad te magis amandum. Dic amor sanctissime, si hæc vna scintilla amoris nobis à te ostensa eum hominibus stuporem incussit, vt scandalum Iudæis esset, *Gentibus stultitia*; quid fecisset amor ipse, si tu eius nundinas explicasses, vniuersamque eius magnitudinem in hominum conspectum adduxisses. Etsi amoris tui sola delibatio mentes hominum extra se rapit, & aciem oculorum obtundit in media splendoris luce: quid fiat cum filiis amicisque tuis, qui vteriores amoris tui metas, finesque adeò firmiter credunt, & agnoscunt? Ille amor ille est, qui eos trahit extra se, qui reddit attonitos, cum primum ad tui cordis secreta relectis aperis, experiri que concedis adeò miranda mysteria. hinc illa viscerum liquefactio, qua cordis ima diuino amore inflammantur; hinc martyriorum desideria, hinc lætitiæ in aduersis, hinc refrigeria craticulæ. hinc inambulationes in ardentissimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex rosis. hinc cupiditas tormentorum, perinde ac epularum: Gaudere de iis rebus, quas respuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominaciones Aegyptiorum,

Kkk

rum,

Rom. 9.
Lib. de compunct. cordis.
Et in Homil. de laudibus Pauli.

Lucæ 12.

Cant. 3.

rum, ut ex iis Deo sacrificium fiat. *Mens*, aiebat S. Ambrosius, *quæ Christo IESU feliciter nupsit, quæque ei in cruce thalamo libens, volensq; coniuncta est, nihil tam gloriosum existimat, quàm ut crucifixi sui iniurias secum ferat.*

Qua ratione ergo ô mi amantissime amator, compensabo ego istum tuum amorem? Illa vera ac sola compensatio est, cum sanguis sanguine soluitur. Sanguis ille, quo inter Deum populumque Israël amicitiæ pacta firmata sunt, quique diuinum tuum sanguinem adumbrabat, partim super altare diffundebatur, partim super populum, quò illum in Dei gratiam restitueret. qui in altare effluxit ad Deum auersum placandum fundebatur: qui in populi capita, ad homines Deo deuinciendos. Dulcissime Domine agnosco hoc debitum, agnosco; ne quæso permittas, me vnquam ab eo exolui: iube potius, me isto tuo sanguine delibutum, confixumque clauis ex ista cruce pendere.

O crux recipe me sinu ac complexu tuo, recipe corpus meum, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, ut inter istas spinas caput quoque meum inferam. Dimittite clauis istas innocentes manus, configite cor meum, illudque compassione, & amore vulnerate. Ob hanc causam Apostolus tuus scribit, mortuum te esse, ut in viuos & mortuos imperium obtineres, non minis & pœnis, sed amoris operibus. Refer me in numerum siue viuorum malis, siue mortuorum, & agnoscam, me captiuum sub tui amoris domino.

O quàm mirabili pugnandi genere pugnasti Domine, ut habemus in Prophetis. Non enim eluione iterum, aut igne cœlesti, sed pacis, amorisque illecebris in tuam potestatem humana pectora redeigisti: non occidens, sed occisus: non alienum, sed proprium è cruce cruorem largè, abundanterque profundens. O miram, ô nouam veritatem, quod antè è cœlis, ubi tibi ministrant Angeli, non fecisti, peregisti post in cruce latronibus associatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæso cor meum tu, qui violens festinusque prædator habebis. Quod tandem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeò fortis ac contentus, qui verum possit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium nostrorum duritiem effregisti: tu mundum vnuersum amore tuo inflammasti: quod tu ipse per Prophetam pollicitus eras: *igne zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra.* Et in Euangelio idem ais: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo nisi ut accendantur!* Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: *Vtinam dirumpereſ cœlos, & descendereſ,*

scenderes, aque arderent igne. O dulcem amorem, ô sua uem flammam, quæ sic incendis pectora glacie ipsa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic est præcipuus scopus aduentus tui, ut mundum amore compleres. *Visitasti terram, ait Propheta, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.*

O amantissime, suauissime, benignissime, pulcherrime, clementissime corda nostra inebria isto vino, igne isto succende, isto iaculo traice. Quid enim, ut balista spiritualis sit ista tua crux, desiderari potest, quando ima cordium adeò exsauriat? sane balista ligno, atque egregiè extento funiculo constare solet. additur ad mediam nux, ex qua desiliente elabenteque funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, profundioraque vulnera inferantur. Crux quoque tua ista lignum est, protensum istud corpus, brachiaque porrecta funiculus: istius lateris tui vulnus nux est, in qua sagitta inferitur amoris, ut inde dimissa hominum corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus me vulneratum cor gestare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud superest curationis remedium, nisi mori. Quando, ô bone IESU, intueor istud lanceæ ferrum sanguine cruentatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris sagittam, quæ vulnerat, atque adeò traicit mihi cor, ut in eo sine vulnere partem non relinquat. Quid fecisti amor dulcissime, quid facere cogitasti intra cor meum? Huc accessi medicamenta quæsiturus, & tu me vulnerasti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in insaniam vertis? O dulcissimum vulnus, ô sapientissimam insaniam. sine te viuam nunquam.

Non modò crux, sed ipsa corporis species atque positio nos ad amorem vocat. Inclinas caput, ut peccatores, quantumlibet ab illis iniuria affectus, osculeris: distendis brachia, ut amplectaris: ostendis traiectas manus, ut bona omnia largiaris: apertum pectus, ut intra viscera abscondas: confixos pedes, ut nos opperiaris, atque ut nullo vnquam tempore à nobis excedas: Quamobrem cum te Domine in cruce contemplor, quicquid meis sese obiicit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, species, mysterium, vulnera tui corporis, sed in primis amor interior clamat ut amem, nec vnquam ex memoria excidat amor tuus. *Si oblitus fuero tui, ô bone IESU, obliuioni datur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, & si non proposuero te in principio lætitiæ meæ.*

Ergo ô anima mea habes explicatam causam amoris, quem Christus erga nos habet. Non enim amor hic hominum, aut quod in ho-

2. Corinth. 5.
1. Thes. 5.

Sophon. 3.
Ezeca 12.
Isaia 64.

mine inerat, sed Deum, ex cuius voluntatis perficiendæ desiderio originem habuit. Hinc intelliges vnde ad homines ex Deo dona progressa, vnde diuina promissa, vt inde vim sumat spes, quæ tam firmo stabiliq̃ue nititur fundamēto. ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Christum ad amandum hominem, non homo, sed Deus; sic ratio, qua Deus tot homini beneficia pollicitus est, non homo fuit, sed Christus. Causa, cur nos Filius amet, est, quia iubet Pater. Causa, cur nostri curam & patrocinium Pater gerit, est, quia postulat, & meretur Filius. Hi sunt supracœlestes planetæ, quorum aspectu Ecclesia gubernatur, & qui influunt in mundum diuinorum munerum charismata.

O quàm sunt stabiles amoris nostri bases, nec minus firma sunt spei nostræ fundamenta. Amas nos bone IESU quia sic præcipit Pater, & parcat nobis Pater, quoniam tu supplex petis. Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia sic iubet obedientia Patris. ex eo quod ipse tua tormenta, ac vulnera respicit, parcat, & seruat me: quia ita exigunt altissimæ merita tua. Aspice vos oro semper Pater & Fili, nec vnquam ab aspectu cessate, vt ita salus mea perficiatur.

O intuitum excellentissimarum virium. O aspectum supracœlestium planetarum, vnde certissimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando nõ obediēt Filius? quando nõ respiciēt Pater? Ergo si Filius obediēt, amator: & si Pater respicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram patre Caleb suspirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tanti Filij suspiriis, & lachrymis? Ergo si quæsiero, quando poterit vnquam deesse remedium? Quando merita mea, si tua sunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum spirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè suauius oleat sacrificium passionis tuæ? Tanta quippe cùm sit pulcritudo tua, eam omnia totius mundi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os nœuus longè minimus.

O igitur imbecillum animum & omni fiducia destitutum, qui in aduersis ad Deum recurrere nescis. Cur afflictaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, sed in Christo fundari: non tuis modò, sed Christi etiam meritis salutem consequeris. Si enim primi hominis demeritum post tot annorum lustra tantam vim habuit ad perniciem, quantò maiorem vim Christi merita conferent ad salutem? Primus Adam terrenus tui casus origo fuit: Secundus cœlestis

Iosue 15.

Genes. 3.
Rom. 5.

cœlestis Adam finis atque principium tuæ medelæ. Conare tantum, & stude, vt sic cum illo fide, & amore coniungaris, quemadmodum vinculo necessitudinis iungeris. Id si fiet, sicut nõ obediētis culpam naturali sanguinis participatione contraxisti; sic spiritualis debiti viri iusti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniunctione persistes, vbi ipse erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & memborum fortuna est, &: *Vbi fu-* Matth. 24.
erit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Mane mecum, inquit Dauid, *ne ti-* 1. Reg. 22.
meas. Si quis quaesierit animam meam, quaeret & animam tuam, mecumq̃ serua-
beris. Noli quæso ad proprias vires respicere. Efficient enim hæc, vt animo cadas. sed hunc potius medicum & liberatorem intueri, hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo sufficietur.

Si tibi flumē transuadanti dira caput vertigine conturbatur, quid præterfluentem vndam aspectas? tolle oculos, aspice crucifixum, ita incolumis tutusque transmittes. Si te malus diffidentia spiritus torquet, & vexat, pulsa cytharam Dauidis, qui est IESVS Christus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiusque prouidentia inter aduersa confide. Quod si Patrem Filium tibi dedisse constanter credis, crede eum, quod reliquum est, quod certè minus est, præbiturum. Noli credere, quod cœlos ascenderit, oblitum illum esse tui, neque enim cum amore simul esse possit obliuio. Optimum omnium pignus cùm eò migravit, tibi reliquit, pallium videlicet pretiosæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illum non solum pro te passum dum viueret, sed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerso pectore accepisse, vt intelligas, eum non viuētem modò, sed etiam mortuum, verum tibi esse amicum, & eum, cùm in extremo spiritu constitutus dicebat; *Consummatum est,* significare voluisse, consummata tormenta, non consummatum illius in te amorem. IESVS CHRISTI- Ioan. 19.
Hebr. 13.
STVS, ait S. Paulus, *heri & hodie; ipse & in sæcula:* qualem enim, dum in mundo viueret, se præstitit iis, qui ei adhæserunt, talem & nunc, & semper sese quærentibus præstat. Qui simul cum
Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat
in sæcula sæculorum,
Amen.

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

PERFECTI viri ij sunt, qui alios in tentationibus iuuant, ne deficient. quare non tam sui ipsorum, quam aliorum causa in tentationū periculis detegendis versantur. Quia tamē hos etiam suo modo tentari sacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum est; hęc pauca quædam ex sanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda sunt.

Primum genus.

Duplex igitur perfectorum hominum est tentationis genus. Primum genus tentationis est à Deo ad vtilitatem, maioremque perfectionem eius, qui tentatur, immissum: quod tribus adhuc modis accidere testatur S. Gregorius, his verbis: *Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit. Primum cum flagelli distractione nos percutit, & quanta nobis inest, vel desit patientia, ostenditur.* Adfert exemplum Iob, cuius mentem sibi bene per tranquillitatem subditam afflictionibus pulsauit,

Secundus modus

vt eius eluceret patientia. *Secundo: aut quedam quæ nolumus, precipit, & nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit: Sicut Abrahamam terram suam iubetur egredi, & pergere quod nesciebat: in montem vnicum filium ducere, & quem ad consolationem senex acceperat, immolare. Tertio: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostræ innotescit, si nimirum diuina iudicia vel clausa non stimulant, vel aperta non instant. Hac interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra Paradisi, post ascensum tertij cœli, post superna locutionis mysteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehensisse. Et rursus: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Et rursus: Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

2. Corinth. 12.

Philip. 3.

1. Corinth. 15.

2. Corinth. 3.

In his & similibus tentationibus quando perspicua est Dei mens atque voluntas, illi se penitus committit perfectus vir: cum verò latet, precibus apud Deum, suiq; diligenti discussione laborat, vt eam peruestiget, & peruestigatam diligentissimè ac libentissimè expleat.

Secundum genus.

Secundum tentationis genus est, cum viri etiam perfecti non solum calamitatibus, sed vitiis etiam petuntur. De qua re idem S. Gregorius: *En, inquit, quoque, quos viros nouimus fuisse virtutum, tentationes atq; certamina non desuere vitiorum. Hinc est enim, quod ad consolationem nostram prædicator egregius de se quedam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam le-*

Lib. 19. moral.

cap. 6.

Rom. 7.

gem in membris meis repugnare legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex summis. Hoc argumentum egregiè ibidem, & antè tractat S. Gregorius & post. Et summa est, Deum perfectis permittere huiusmodi tentationes: Ne extollantur superbia, quæ, ait Collat. 5. cap. 1. Calsianus, perfecti quique, de vitiis omnibus vitiis, possunt pulsari.

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet quam superbia, quippe ex rectè factis oritur. & quidem vitia omnia imitantur virtutes, proximè tamen superbia, quæ, vt ex sancto Augustino attulimus libro secundo, ipsius etiam *charitatis emula est.* huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. *Ne enim, aiebat Apostolus, vir certè perfectus, magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis, Angelus Sathana, qui me colaphizet. Et miro modo agitur (addit sanctus Gregorius) vt nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni moderamine infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo Iob 19. dicitur: Et aquas appendit in mensura.*

Ab radice superbiæ exoritur multiplex curiositas, quæ perfectis etiam viris molestiam adferre solet aliquando non exiguam: qualis est in oratione experiendi diuina solatia, raptus, visiones, reuelationes, in iis sistendo, & in illis sui ipsius aliquid quærendo, quod haud sincerè spectet vnicam Dei gloriam ac voluntatem. Ad quas tentationes propulsandas etiam iuuant ea quæ scripta sunt in extremo capite sexto, & capite vigesimo quarto libri huius, nec existimo inueniri remedium opportunius, quam perfectam abnegationem sui, ac præsertim amoris proprii, etiam circa res spirituales, nihil aliud optando aut quærendo, quam Dei voluntatem & beneplacitum siue adsint illa, siue absint. cum adsunt, ea non plures faciendo, quam si abessent. Succiditur autem curiositatis & appetitus huiusmodi radix, cum consensus ipso in exortu curiositatis citissimè, vehementissimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut signorum coercuisse se dicit sanctus Augustinus illis verbis: *A te Domine Deus meus, cui humilem famulatum ac simplicem debeo, quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam? Sed obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem, simplicem, castam, vt quem admodum longè est à me ista consensio, ita sit semper longè atq; longius.*

Exco-

Ex eodem superbæ fonte manat inanis fiducia, qua viri sancti aliquando facile laborant, nisi se ipsos diligenter circumspiciant, ac obseruent. quæ causa est cur Deus in hominibus etiam sanctissimis nauos aliquos spirituales tanquam in pulchro corpore maculas inesse, diuque eos in erroribus non magni momenti perseverare permittit, vt cum intelligunt se minimis vrgeri, agnoscant se non suis viribus, sed Dei solius dono à maximis non superari. Huic malo ministra est natura hominis deprauata, sensus inprimis, qui *proni sunt natura sua ad malum*, vt Scriptura dicit, ita vt nec etiam in sanctis hominibus quamdiu hinc viuunt, aliud appareat, quàm quod Apostolus aiebat: *Vanitati creatura subiecta est non volens*. Quare de his sic S. Gregorius: *Quantalibet virtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt: & nisi interioris grauitatis pondere, & quasi iuuenili quodam rigore refranentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruam trahunt.*

Quare virum perfectum oportet in vigilia sui stare semper, nullumque sibi suspectiorem putare, quàm seipsum sibi. Nec desunt huius vigilantie documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiusdam Presbyteri, qui cum vxorem haberet ante, factus post sacerdos, ita se per totos quadraginta annos ab ea seiunxerat, ac si nunquam ei conuixisset. *Sed cum illa conspiceret*, inquit, *Presbyterum solutis iam membris, quasi in morte distentum, si quod adhuc ei vitale spiramen inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat status, quantum adnisi valuit, vt loqui poruisset, in seruescente spiritu collegit vocem, atque erupit dicens: Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit: paleam tolle.* Hoc timore perculsus S. Franciscus aiebat: *Nolite me sanctum nominare, quia possum adhuc filios procreare.*

1. Corinths. 2.

1. qui perfectioni dant operam, ne subito præcipitique iudicio dicta factaque aliorum condemnent, multò minus cogitatus & animos.
2. Est enim hæc non obscura superbia, sicut & illa libertas loquendi, qua plerunque homines etiam boni in aliorum vitia acrius inuehuntur, quàm par est. His duobus addi potest & aliud tertium superbæ genus, quam possumus appellare immisericordiam, quæ eo grauior est, quo illius aliquando comes est, & socius contemptus hominum aliorum, quos nondum eam perfectionem, quam ipsi assecutos se esse intelligunt. Vitia sanè periculosa, quod simulatæ virtutis speciem gerant, illius præsertim quæ altissima quædam est rerum omnium creaturarum

rarum despicientia: iubetque virum perfectionis studiosum non solum res, sed opiniones etiam humanas proterere & conculcare.

Sed legatur Cassianus, qui sic scribit: *Euidens indicium est anima necdum vitiorum fœcibus eliquata, in criminibus alienis nõ affectu misericordie condolere, sed rigidam iudicantis tenere censuram.* Nam quem admodum perfectionem cordis poterit obtinere is, qui nõ habet illud, quod Apostolus plenitudinem legi consummare signauit. Alterutrum, inquit, onera vestra portate: & sic adimplebitis legem Christi, sed nec illam virtutem possidet charitatis, quæ non irritatur, non inflatur, non cogitat malum: quæ omnia suffert, omnia sustinet, omnia credit. Iustus enim miseretur animas pecorum suorum; viscera autem impiorum sine misericordia. Ideo, in istis vitiis monachum subiacere certissimū est, quæ in alio inclementi atque inhumana seueritate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: & qui obturat aures suas ne audiat infirmum, & ipse inuocabit, & non erit qui exaudiat eum.

Signum porrò adeptæ perfectionis non est non peccare aliquando: nam etiam iusti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: & Cassianus sic explicat: *Impossibile est, quemlibet sanctorum non istis minutis, quæ per sermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per necessitatem, per voluntatem, (intellige non omnino deliberatam, vt ille alibi insinuat,) per obreptionem, per somnium admittuntur, incurrere.* Sed est potius amor sanctus filiorum proprius. *Quisquis igitur, ait idem, in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, necesse est vt ad illum sublimiorem timorem gradu excellentiore conscendat, quem non pœnarum terror, nõ cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentissimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicum, vel coniugem coniux sollicito reueretur affectu; dum eius non verbera, neque conuitia, sed vel tenuem amoris formidat offensam, atque in omnibus non solum actibus, verum verbis attonita semper pietate distenditur, ne erga se quantulumcumque feruor dilectionis illius intepestat.*

Hinc libro nihil est opus exempla vsus subiicere. siquidem nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata sunt ex Patribus satis sufficiunt. Examinis porro materiam vberem subministrant omnia ferè antecedentia capita, inprimis verò illa, quæ de præparatione ad perfectionem proxima distendunt.

INDEX RERVM NOTATV DIGNIO- RVM, COPIOSISSIMVS.

A.

Abel typus proficientium. 80. Sacrificia Deo sponte in gratiarum actione obtulit. 438
Abnegatio sui ad perfectionem acquirendam maxime necessaria. 534. Eius frequens & assiduus vsus certa via ad perfectionem. 534. Ex diuina maiestati, potestati, charitatis & voluntatis cognitione proficitur. 535. In ea posita est ratio meriti apud Deum. *ibid.* Duplex est, tum existimationis, tum amoris proprii. *ibid.* Eam res aduersa plus promouent quam secunda. 536. Eam item plurimum iuuat propria uilitatis cognitio. *ibid.* Optimum remedium est contra curiositatem. 622. In eam summo studio incumbendum. 167. Eius uis. *ibid.* Remedium superbiae. 173. Indicium curatae superbiae. *ibid.* Non sit in momento. 178. Omnis abnegationis summa & fastigium. 199. Omnium virtutum mater. 262. Eius quinq; gradus tanquam scala Iacob. 203. Fundamentum & robur omnium aliarum abnegationum. 193
Abraham coniugem suam in sepulchro duplici sepeliendo, typum refert perfecti predicatoris. 574. Eius a Deo varie tentata obedientia. 621. Cur a Deo iussus filium suum mactare. 253. Minime fuit

curiosus scrutator iusti diuini. 262. An male fecisset si filium suum mactasset. 303.
A Loth consultus. 329. Eius humilitas & reuerentia. 425. Eius interior pugna cum cogitationibus cum iuberetur interficere filium. 433. Naturam cum uniuerso exercitu suo prostrauit. *ibid.* Eius ensi quauis corona splendidior. 433. Illi Deus & Angeli applaudebant. *ibid.* Maximo doloris sensu expulit Ismaelem cum matre eius. *ibi.* Ad solum imperium obediens, nihil curiose quaerens. 436. Verum magnanimus. 463. Vbi oportebat, ne anime quidem suae parcebat. *ibi.* Viginti quatuor annis probatus. 469. Pro centuplo decies millies millecupla accepit. *ibidem.* Eius sinus. *ibid.*
Abstinentia quid sit, & qualis virtus, 477. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Eius indicia. 480
Acedia quid sit. 146. Quomodo distinguatur a tristitia. *ibid.* Vnde nascitur. *ibid.* Vitium religiosorum proprium. 147. Somno & torpori comparatur. *ibi.* Eius effectus. *ibi.* Eius remedia. 148. Non declinando fugienda, sed resistendo superanda. *ibid.* Eius languor abiciendus. 149. Negligentiae otiosae parens. *ibidem.* Semper coniuncta cum grauioris culpe periculo. *ibid.* Non est idem quod tedium. *ibid.* Eius abnegationis indicium. *ibid.* Generat in homine nouendecim mala, que

R E R V M

que ex Casiano describuntur. 150. Eius filia pusillanimitas. 161. Eius morbus quomodo curetur. 301
Actio diuina externa, creatio. 344. Conseruatio. *ibid.* Providentia. *ibid.* Reuelatio. 395. Missio triplex. *ibid.* Electio. *ibid.* Vocatio. *ibid.* Sanctificatio. *ibid.* Adoptio. *ibid.* Tractio. *ibid.* Resuscitatio mortuorum. 396. Renouatio mundi. *ibid.*
Actiones Euangelicae diuinae duplicis generis. 391. Angelica hierarchia. 397. Ecclesiastica hierarchia. *ibid.* Politica. *ibid.* Oeconomica. 398. Personales, eaeque uel naturales uel artificiosae, bonae uel male. 399
Actiua uita prior est contemplatiua. 571. Per Martham Christo ministrantem significatur. *ibi.* Est contemplatiua diuturnior. *ibid.* Septenario numero in scripturis significatur. *ibi.* Magna sunt eius merita. 572. Opera eius cum corpore transeunt. *ibid.* Est ad salutem necessaria. *ibid.* Est ex dono gratiae. *ibi.* Est duplex. 573. Est prauorum affectuum toriusque uitae mortificatio. 571. Virtutum exercitatio. *ibid.* Accipitur & pro functionibus inferiorum ad proximos iuandos in rebus praesertim spiritualibus, necessariis. 573. In hac versari potest homo dupliciter. *ibid.* Imperfecta est sine contemplatione. 576. Mortificatione praecedente, & contemplatione subsequente perficitur. *ibid.* Vnde dicatur. 577. A Lia in veteri testamento figurata. *ibid.* A Martha in Euangelio designata. *ibid.* Ab ea ad contemplatiuam tendendum. 590
Actiui duplicis generis. 573. In prauorum affectuum mortificatione & virtutum exercitatione versantur. 571. Alij in officio sanctae praedicationis exer-

centur. 573. Item in functionibus qua ad proximos iuandos in rebus praesertim spiritualibus necessaria sunt. *ibid.* Rudes adhuc & tyrones mortificationis & contemplationis, qui audent se praeferre contemplatiuis, maxime falluntur. 574. Qua in re maxime illis elaborandum. 576
Adam immisso sibi a Domino sopore, contemplatiuorum typum gessit. 577. Eius cum Christo collatio. 619. Consensit Eua & serpenti. 22. Requisitus confiteri culpam noluit. *ibid.* Mulieri propositus, spiritum carni propositum significat. *ibid.* Quare non consecutus veniam. 31. Male excusauit culpam. *ibid.* Eius cum secundo Adam collatio, ex D. Bernardo. 33. per Euam tentatus. 208
Aedificatio proximi quantam vim habeat ad conuersionem peccatorum. 275. Eius cura Apostolis a Christo inculcata. 371. Eius studium ingens in Christo. 384. Eius gratia qua non fecerit & tulerit Christus. 387
Affabilitas quid sit. 447. Quomodo differat ab amicitia. *ibi.* Est virtus. *ibid.* Est quaedam amicitia similitudo. 447. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Commendatur in scripturis. 448. Vincit amicitias. *ibid.* Non sibi soli prodest. *ibid.* Etiam barbaris & contumeliosis exhibenda. 451. Magna ex ea voluptas percipitur. *ibid.*
Affectus in Deum dirigitur quomodo. 521. Impedendum perfectionis, quibus. 522. Ei multi tanquam visco inhaerescunt. 524. Est exeuendus. *ibid.* Erga amicos triplex. *ibid.* Quis bonus, quis malus. *ibid.* Erga voluptates corporis & sensus qui. *ibid.* Eius victoria quatuor gradus

gradus. *ibid.* Eorum compressio quam exquisita perfectaq; esse debeat. 587. Pius & deuotus vnde. 589. Per amorem Deo iungitur. 593. Nullus Deo gratus sine amore. 603. In Dei voluntatem penitus transfusus Deificatur. 605. Comparatur gutta aqua in dolio vini, ferro candenti, & aëri illuminato. *ibid.* Sanctorum & beatorū in hac vita qualis. 607. Pulueris & lutis quis. 162. Humanus in Christo verus. 187. Quanto superbiores, tanto maligniores. 221. Sunt esca apte ad arripiendum ignem diabolicae temptationis. 223. Qui predominium aliquod super alios obtineant. *ibid.* Quinq; ante diuinam maiestatis conspectum constitutis excitandi. 345. Tres in meditatione commouendi. 358. Propinquorum intelligitur per oculum & manum scandalizantem. 415. Incipientium, proficientium & perfectorum qui. 419. Eorum materia in Euāgeliis & aliis scripturis. 420. In iis quamdiu perseuerandum. *ibid.* Duplices sunt, vehemētes & mites. 421. Vehementes quando necessarii. 422. Vehementes viles quidem sed non diuturni. *ibid.* Adhibita consideratione & precatione exardescunt. *ibid.* Mitis siue lenis qualis. *ibid.* In oratione duobus modis commoueri possunt. 423. Si contra obedientiam insurgant, quomodo sedandi. 433. Natura cognati magis metuendi quam hastarum cuspides. *ibid.* Sit purus ac sincerus. 446. Carnalis quam sit periculosus & damnosus. 449. Facilius est eorum initia prohibere, quam impetum regere. 476

Afflictio an consolatio magis nobis expediat. 535. Ea voluntatem nostram Deus ad se trahit. *ibid.* Duplex. *ibid.* Vi-

tam acerbam facit. *ibid.* Consolationi multo nobis vtilior. 535. Ad eam se preparat proficiens. *ibid.* Eam cur Deus permittat. 536. Qui eam refugit, a Dei iustitia se subtrahit. *ibid.* Manus Domini est qua veluti de caelo percutimur, quamuis infinite minus quam par est. *ibid.* Ab infinita Dei misericordia proficitur. *ibid.* Eius qui expers est quantum in periculis versetur. *ibid.* Optanda potius quam consolatio. 538. Opera per eam praestita, nullo modo sunt mercenaria. *ibid.* Lapis Lydius est, quo probetur quis bonus, quis malus. 312

Alipius D. Augustino in conuersione quasi magister spiritus astitit. 289. Infirmitas in fide suscepta. - *ibid.*

Amalech Israelī ascendenti de Aegypto resistens quid significet. 129. Non tam armis quam precibus Moysis victus. 129. Interficiendus a viro vsq; ad mulierem, paruulum, lactentem, bouem, asinum, ouem & camelum quid significet. *ibid.*

Ambrosius Episcopus virginem lapsam ad penitentiam quomodo instruerit. 33. Duorum clericorum exitiales exitus ex morū leuitate diuinavit. 490. Omnes iocos a sacra doctrina remouendos censet. 491

Amicitia hominū gratuita est. 590. Eius inuentrix & conciliatrix diuina sapientia. 600. Summus eius gradus est idem velle & idē nolle. 602. In ea maximum est, vt qui superior est, amādo quāsi parem se faciat. 603. Eius amor quomodo gratuitus. 269. Eius regula. *ibid.* Propter eam tolerantur etiā quae offendunt. *ibid.* Eius amor querit bonū amici. 273. Eius lex, arcanorum participatio. 314.

Quid

Quid proprie sit. 447. An sit virtus. *ibid.* Quomodo differat ab affabilitate. *ibid.* Triplex, temporalis, naturalis & spiritualis. *ibid.* Spirituālis tanquam regina, omnes alias excellit. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. 448. Charitatis comes & ministra. *ibid.* Sit constans. 450. Est solatium vitae huius. 451. Omnis eam mendax, quae diuino non ligatur timore. 452

Amicitia spiritualis quae & qualis. 448. eius vtilitates, & bona. *ibid.* Nihil ea firmitus ac validius. *ibid.* Comparatur cum aliis amicitii. 448. Eius dignitas, & quanti fiat a Deo. *ibid.* Maxime indiget fortitudine. *ibid.* Paterno & materno affectui praefertur. 450. Vitam & fortunas pro amico exponit. 450. Eius suauissimi fructus. *ibid.* Eius indicia. 451

Amicus verus ac germanus quis sit. 599. Idem vult quod amicus & idem non vult. 602. Verus noster viuus & defunctus, Christus est. 620. Cum amico omnia tractanda sunt, sed prius de eo. 329. Aliquando fratre germanior. 447. In aduersis patientiam, in prosperis auctoritatem adhibeat. 450. Eius vulnera tolerabiliora, quam adulantium oscula. *ibid.* Errans corripendus, innocens non deserendus. *ibid.* Confortis amoris, vnum ex duobus. 451

Ammonius monachus ne Episcopus fieret, auriculam sibi praescidit, etiam linguam incisurus si vrgeretur. 529. Exemplum admirandum, non imitandum. *ibid.* Origenista. 187

Amor duplex est concupiscentiae & benevolentiae. 590. Est quasi iunctura quadam duo aliqua copulans vel copu-

lare appetens. 592. Facit vnionem vel effectiue vel formaliter. 592. Hominem rapit in rem amatam. 593. Extra se in re quae amatur affectum hominis collocat. *ibid.* Obluionem sui parit. *ibid.* Nexus est animorum. 593. Copulat mentem per cogitationem. *ibid.* Amor oculus est, & amare videre est. *ibid.* Notitia est. *ibid.* Gustatus quidam est spiritus. *ibid.* Multiplex est. 600. Reuerentiam nescit. 603. Sibi abundat. *ibid.* Omnes in se traducit & captiuat affectus. *ibid.* Vincit etiam quod natura artius vincit. *ibid.* Per se sufficit, per se placet & propter se. *ibid.* Ipse meritum ipse praemium sibi est. *ibid.* Fructus eius vsus eius. *ibid.* Dicit amo quia amo, & amo vt amem. *ibid.* Refusus suo fonti, semper ex eo sumat, vnde iugiter fluat. *ibid.* Eius gymnasium in Christo patefactum. 612. Eius magister & optimum exemplar Christus. 612. Non potest cum eo simul esse obliuio. 620. Generat timorem filiorum proprium. 624. Duplex. 94. Carnalis quis. *ibid.* Rationalis & spiritualis quis. 95. Inordinatus cogitationis quis. 157. Quantum caliginis nobis, quantum lucis aliis afferat. 192. Priuatus quis sit, & vnde dicitur. 201. Duplex, sanctus & immundus. *ibid.* Vincit omnia. 246. Spirituālis saepe generat carnalem, & quomodo. 305. Singularis periculosus. 449. Iuuenum & mulierum perniciosus. *ibid.* Crebra munuscula, blandaq; & dulces litterulas sanctus amor non habet. *ibid.* Mutuus nobis a natura inditus. 484

Amor Dei quantus. 521. Quid ad eum nos mouere debeat. *ibid.* Non possum metiri, inquit D. Augustinus, quā-

tum desit mihi amoris ad id quod satis est. 540. Summa est inter orationem, contemplationem, & amorem Dei colligatio. 541. Eius naturam, vires & gradus Salomon in Canticis Cantico- rum describit. ibidem. Quibus gradibus ad eum anima perueniat. 542. Quatuor eius status in Canticis Cantico- rum describuntur. 543. Anima in eo suavissimè per contemplationem con- quiescit. 543. Eo mouetur intellectus amantis ad contemplandū Deum quem amat. 588. Comitatur conuictum Dei aut diuinæ veritatis. 588. Quanta sit eius vis in contemplatione. ibid. Ex eo incredibilis quadam & diuina voluptas percipitur. ibid. Duplex est. Concupiscentia & Beneuolentia. 590. Concupiscentia longe inferior est amore beneuolentiæ. 591. Eius proprietates. 592. Est germanus charitatis filius. 593. Amatores sui iuris esse non finit. ibid. Pi- am de Deo inquisitionem acuit. 593. In- tima Dei penetrare contendit. ibid. Ca- stus columbinusq; oculus est. ibid. In- transitorius contemplatur æternum. i- bid. Est unctio spiritus, quæ docet nos de omnibus. 594. Est sapientia iustorū. ibid. Est sapor boni. ibid. Contemnit opes, mundum, seipsum, ipsam deniq; vi- tam. ibid. Vincit omnia, etiam ipsum Deum. ibid. Triplex eius gradus. 596. Quibus rebus ad hunc amorem inducā- tur homines. 597. Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogantur. ibid. Eius stimuli & gradus quidam. 597. Dimo- net de statu, nec suos esse amantes pati- rur. 602. Eius astu absorbentur omnes etiam vehementissimæ aliæ affectiones. 603. Sine hoc, nullus affectus Deo gra-

tus. ibid. Non est par amanti. ibid. Eo carere, magna est miseria. 604. Donum Dei est. 608. Eius gymnastium in Chri- sto patefactum. 612. Eius magister & optimum exemplar Christus. 612. Diui- norum beneficiorum consideratione ex- citatur. 17. Eum spes comitatur vel an- teit. 29. Eius vnguenti suauitate que- nā muscæ morientes perdant. 46. Quā- tum bonum sit. 90. Eius stimulus, au- thore D. Bonauentura. 96. Eius incita- menta. ibid. Cogitationes turpes velle- uissimas expellit. 132. Gratuitus consu- mit cupiditates. 189. Constituit ciuita- tem celestem vsq; ad contemptū sui. 201. Eius gradus qui. 250. Quomodo probe- tur. 257. Eius primi gradus actiones quæ. 269. Eius maxima fortitudo. 270. Qualis sit. 276. Vult Deo conformari. 309.

Amor Dei in nos est æternus. 599. Constans, actuosus, industrius, patiens. ibid. Habet perfectiones omnium amo- rum, pastoris, opificis, domini, legistato- ris, patris, matris, sponsi. 600. Est efficax, vehemens & ardens. ibid. Adduxit Deū ad creandum, conseruandum, regendum mundum, maximè hominē. 599. Tran- scēdit & extinguit omnem alium amo- rem. 600

Amor sui quomodo omnino euellen- dus & extirpandus. 537. Afflictiones re- fugit. 536. A Dei iustitia se subtrahit. i- bid. Ad eum suffringendum plurimum valent desolationes & miserie. 537. Nu- tritur ea voluptate quæ ex spiritus dul- cedine fluit. ibid. Dei donis plus quàm par est in haret. ibid. Deum ad amula- tionē prouocat. ibid. Domandus, & ve- xationibus subigendus. 538. Nihil eo magis

magis obscurat mentem, efficitq; ne se- ipsam persficiat. 587. Hunc iugulamus, cum in nos ipsos tanquam in aduersari- os inuehimur. ibid. Vehementer claudit oculus cordis. 587. Facit vt peccata no- stra nobis grauiora esse non videantur. i- bid. Causa est multorum scrupulorum. 61. Submissione quomodo curandus. i- bid. Lucifero comparatur. 90. Amu- lus Deo appellatur à D. Augustino. ibid. Origo peccati. ibid. Sibi placet plus quàm par est. 164. Parens superbiæ. 173. Vsq; ad Dei contemptum progreditur. ibid. Eum qui impugnat, omnia vitia impugnat. 199. Quomodo profligan- dus. ibid. Duplex. 200. Naturalis non vitiosus, regula amoris proximi. ibid. Priuatus & immodicus quis. ibid. Eius signa. ibidem. Eius finis perditio. ibid. Carnalis quis. ibidem. Eius proprietates. ibidem. Priuat sancta societate tur- gidum spiritum. 201. Comparatur cum charitate. ibidem. Constituit ciuita- tem iniquorum. ibid. Nulla pestis dete- stabilior. 201. Pertrahit hominem vs- que ad contemptum Dei. ibidem. In- quinat & peruertit intentionem. ibid. De primatu finis cum Deo contendit. i- bid. Insatiabilis est. ibidem. Seipsum querit. 202. Hominem reddit igni & inferno similem. ibidem. Fons plurimo- rum malorum, & quorum. ibid. Eius veneni antidotus ardens abnegatio. i- bidem. Scelerum omnium caput. ibid. Prima hominis perditio. ibid. Disce a- mare te, non amando te, inquit D. Au- gustinus. 203. Eius exemplum illustre in filio prodigo. ibid. Quomodo radicitus conuellatur. ibid. Indicia eius abnega- tionis. ib. Valde claudit oculū cordis. 203

Ananias D. Paulum inuenit. 17. Ad se à Deo missum erudit. 3

Andreas Apostolus crucem sibi para- tam aspiciens, exultabat. 615. Orabat vt crux secum gauderet, quem admodum vicissim ille cum ea. ibid. Simonem fra- trem quomodo inuenit. 17. Diuina consolatione repletus amplexus est cru- cem. 233. Eius robustus affectus. 383. Eius diuturnum crucis desiderium. 461.

Angelus in carne S. Ioannes Bapti- sta à sancto Chrysologo dicitur. 531. Mortem angelorum D. Bernardus mortificationem appellat. 578. Corporum similitudinibus specularando non in- uolui, angelicæ puritatis est. ibid. Ange- lorum hierarchias manifestat nobis di- uina claritas in quibusdam symbolis fi- guratis. 579. Iacob angelum vidit & vi- disse Deum se fatetur, quomodo intelli- gendum. 583. Angelus apparens, infir- mæ mentis desiderio satifacit. ibid. Eo- rum cœtib; sociari quanta erit gloria. 584. Illorum chori, officia, & diuina at- tributa. ibid. Illorum nos Deus visita- tionibus iucundat, instruit reuelationi- bus, suggestionibus monet, sedulitate fo- uet. 584. Nostri sunt ad conuiuendum. 596. Modò sunt superiores, in futuro erunt aequales. ibid. Nobis inferuiūt. ibi. Non possunt assequi amoris Christi ma- gnitudinem. 614. Eorum munera à S. Dionysio Areopagita tradita. 1. Peccatis abiguntur. 15. Inuocandi. 52. Nobis ad presidium dati. ibid. Desiderant nos & exultant nostri causa. 85. Eorum imi- tatio ieiunium est, ex D. Chrysostomo. 113. Partes nostras studiosissimè tuen- tur. 204. Nunquam loquuntur ex se- metipsis,

metipsis, sed Deus per ipsos. 298. Ad eorum aspectum sancti trementes ceciderunt in terram. 319. Super quos, & quomodo sedere dicatur Deus. 345. Qui & cur dicantur Throni. ibid. Ab omni corporis & materia concretionem remoti quomodo concipiendi. 347. Erga nos optime affecti. 360. Debemus eis reuerentiam, deuotionem, fiduciam. ibid. Maxime in oratione adsunt nobis. ibidem. Ex summis vnus summum omnium nunciavit. 385. Eorum actiones hierarchice qua. 397. Purgarunt, illuminarunt, perfecerunt. ibid. Eorum opera vititur Deus in Ecclesia administranda. 397. Quomodo ascenderit & descenderit super filium hominis. ibid. Eorum perpetua in caelis oratio qualis. 423. Ad martyrum solatia aliquando submituntur. 460

Angelus custos peccatis abigitur. 15. Praesid est in tentationibus. 231. Meditantes in caelum introducit. 344. Vnus de sodalibus sponsi. 346. Sedulus quidam pedisequus animae. ibid. Fidelis paranympus discurrens medius inter dilectum & dilectam. 346. Debemus ei reuerentiam pro praesentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. 360. Deo preces hominum offert. 397. Superiore lumine hominem complet. 397.

Anima nostra vivit de Deo. 520. Comparatur Deo tanquam sponsa. 536. Quae carnalia cogitat caro dicitur, quae spiritalia, vnus cum Deo fit spiritus. 533. Per virtutes cum Deo coniungitur. ibid. In Canticis Canticorum nomine sponsae intelligitur. 541. Eius profectus in quo consistat. 542. Quibus gradibus

ad contemplationem & amorem Dei conscendat. ibid. Charitate vulnerata quid optet. ibidem. In Scripturis vinea comparatur. 542. In amore Dei per contemplationem suavissime conquiescit. 543. Quatuor eius status in Canticis Canticorum describuntur. 543. Fit suavissimus lectus pacifici Salomonis. 544. Manere in carne mors illi est. 545. solatur exilium suum studio laboreque animarum lucrandarum. 545. Per amorem sponso inuisibili iungitur. ibid. Speculatur sub diuina claritate, vnde resota proficiat, inquit D. Gregorius. 579. In raptu siue ekstasi quomodo se habeat. 582. Est mortali corpori coniuncta vt forma. ibid. Non vititur in raptu sensibus corporis aut imaginatione. 582. Infirma adhuc & iners fodere non valet, mendicare erubescit. 585. Ostenditur ei suffa humus vbi lateat donec conualescat, id est, Iesus crucifixus. 585. Quomodo sibi cauare possit foramina petra, per quae ingrediatur ad interiora verbi. ibid. Est precipuum & principale speculum ad videndum Deum. 585. Est imago Dei. 585. Spiritus est. ibidem. Liberè vult & amat. ibid. Corpus administrat. ibid. Donis supernaturalibus à Deo exornatur. ibid. Speculum est quod verus Ioseph tenere, tergere & indefinenter inspicere debet. ibid. In contemplatione ascendit ad congressum colloquiumque cum Deo. 589. Qualenam sit hoc eius cum Deo colloquium. 589. Eius lingua, deuotionis feruor, Dei lingua, fauor dignationis eius. ibid. Anima iusti est sponsa verbi. 594. In ea sunt eminentiora hominis bona, dignitas, scientia, virtus. 596. A Deo habet non solum

solum esse sed pulchrum esse. ibid. Dum Christum crucifixum cogitat, gladio amoris transfuerberatur. 597. Electa & praelecta à Deo, quanta gratia. ibidem. Ornatur virtutibus & virtutis actionibus. ibid. Quomodo à Deo occultè visitetur. 598. Quibus eam modis Deus ad vitam spiritualem & perfectam allicitat. ibid. Vulnerata amore, certa signa, gemitus & suspiria, vultus pallens & tabescens. 600. Eius salus res difficillima. 602. Diligit dilecta. 604. Si perfectè diligit nupsit. ibid. Quantum intellectu capax, tantum audax desiderio. 603. Amore preuenitur à verbo & vincitur. 604. Felix qua. ibid. Quando Deo perfectè vnita sit. 605. Quid in se & ex se sit. 606. Peccatis onerata quanta miseria. ibid. Quomodo se preparat in aduentum sponsi. 607. Eius zelator Deus sponso. 611. Extimulatur à Deo sponso ad amorem, vel tribulatione, vel fastidio quodam immisso. ibid. Corporis pondere ab amore diuino reuocatur. ibid. Quae prouidentia à Deo gubernetur. ibid. Eius suspiria. 611. Eius misera trinitas. ibid. Spiritu trahente, & carne retrahente libratur. 622. Eius perditio vnde. 4. Quomodo in eam diabolus ingrediatur. 5. Eam languentem versat ad arbitrium suum Sathanas. 5. Eam quomodo diabolus circumueniat ac perdat. 6. Deplorata quomodo reuocanda ac suscitanda. 12. Quando est sub seipsa. 13. Diabolo quomodo vendatur. 15. Gratia Dei erigitur, illuminatur, Deoque subiicitur. 18. Non sufficit sibi. 18. Quomodo adhaereat post Deum. 18. Quid illi maxime dulce sapiat. 19. Eius olfactus sanus vbi. 24. Peccati laceratur. 24. Eius frenum timor Dei.

25. Deum sitiens timet & amat. 27. In pace in idipsum dormiens & requiescens. 29. Quomodo dormiat inter medios clericos. ibid. Eius salus Christus. 32. A peccatis libera & expurgata qua. 36. Quam periculosè ei securitatis frenum laxentur. 41. Sedes sapientiae. 49. Eius solum bonum Deus. 49. In peccatum lapsa quam sit misera. 68. Quomodo prepararetur Deo. 97. Fedatur peccatis etiam venialibus. 101. Sensim ac paulatim perit. 102. Eius adhuc imperfecte vitia qua. 109. Eius tres partes, rationalis, irascibilis & concupiscibilis. 110. Eius alimonia ieiunium. 113. Hilarescit infelix qua in re. 116. Eius subiicienda caro. 132. Eius portae sensus. 133. Eius esca spiritalia exercitia. 147. Eius macies & sterilitas qua. 150. Comparatur nauis contra ictum fluminis contendenti. 154. Ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. 154. Tepida qualis. 156. Torpens otio desletur per Prophetam. 158. Eius purgationis via. 164. Quomodo impinguetur ex D. Gregorio. 164. Comparatur vinea. 167. Quomodo aggrauetur corruptibili corpore. 183. Inde punira est, vnde delectata. 184. Quo pulchrior es descendo, inquit Ezechiel, qui explicatur. 217. Eius tres virtutes, intellectus, memoria, voluntas. 193. Eius partes infirmiores qua sint. 207. Eius frigus quodnam, & quam periculosum. 211. Cauendum ne minima ad eam rimula diabolo pateat. 218. Quomodo à diabolo illudatur. ibid. Comparatur vinea. 213. Tanto grauius ruitura, quanto sibi videtur euecta sublimius. 221. Otio dissenta inuaditur à diabolo. 222. Elicit ex ea diabolus voluptates quomodo. 223. Eius sterilitas triplex. 238. Fedat

atq; deformis redditur peccato veniali. 241. Nihil ei potest equiparari, ne vniversus quidem mundus. 274. Si ei exterius euagatio clauditur, interior secessus aperitur. 284. Comparatur arbori & fonti. 284. Eius desiderium vox est & quidem valida. 296. Optimarum virtutum exercitatione excolenda. 298. Quomodo liquefacta dilecto locuto. 308. Eius simplicitas est imago diuina simplicitatis. 309. Eius à Deo per mota signum quod. 312. Non omnis eandem vires & propensiones habet. 334. Eius virtus iudicatiua corrigat phantasiā. 347. Eius dignitas etiam cœlestē corpus excedit. 348. Eius varia morborum genera. 374. Fortissimè desiderat veritatem. 396. Quomodo perdenda vt inueniatur. 415. Eius desiderium quare expleri possit. 424. Quantum Dei donum sit. 430. Filia vaga quæ dicatur. 474. Adipe ieiunij pinguescit. 480. Facillimè se conformat externis moribus. 489. Antiochus rex superbissimus. 494. Animo abiecto, cum res bellica non succederent exsententia. 494. Antonius vir sanctus à Deo solitus edoceri. 3. Eius primum & cōmune mādātum. 86. Eius merientū testamentū. ibi. Eius vita audita, exarsit D. August. ad amplectendam continentiam. 287. Apollo Abbas monachum adoleſcētem desperandum mirabiliter recreauit. 10. A Deo obtinuit, vt quidam experiretur ad tempus tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. 209. Apostoli vouerunt paupertatem teste D. Augustino. 523. Primi item illorum discipuli. ibid. Sunt perfecti Christi milites. 528. Non minus contemplatores

quàm predicatores. 577. Adiutores Dei appellantur. 592. Adhuc viuentes astidue orarunt pro suis charissimis filiis. 21. Corporalis Christi presentie amore reliquerunt omnia. 94. Eorum officium quodnam. 122. Eorum viuendi ratio. 123. Eorum curiositas olim à Christo reprehensa. 195. Pullum asina ad Christum adducentes quid nos doceant. 214. Virtute sublimis. 320. Placide sese illis Deus infudit. 320. A Spiritu sancto edocti, inter se consilia sapius inierunt. 328. A Christo quasi consulti. 328. Exemplum Euangelicæ perfectionis, forma Prælatorum & omnium religiosorum. 361. Vocati à Christo ad quid. 361. A Christo humanissimè allekti & detenti. 367. Cur sponsi filij appellati. 368. Data illis à Christo præcepta tum interna, tum externa. 370. Omnibus illis pecunia species interdicta. 370. Doctores vera religionis. ibid. Cur illis Christus interdixerit duabus tunicis, calceamentis & baculo. 370. Præceptum illud, ne in sublime tollantur, quid sibi velit. 370. Tradidit illis Christus initia discipline religiosa. ibid. A Christo instituti silentium seruare, mendicare, Catechisinus docere, & similia. 371. Concessa illis sandalia & virga, quæ antè erant prohibita. 371. Eorum Princeps S. Petrus. 380. Cur paruulos ad Christum venire prohibuerint. 382. Christi sententiā verioſam quā conscientiarū suarum duxerūt. 389. Eorum amor, reuerentia & obsequiū in Christū. 389. Sal terra, lux mundi, filij sponsi, filij tonitru. 415. Cur permisit Christus illos aliquando labi. 417. Illorū ambitio vel inuidia quomodo nobis profuerit. 417

Atten-

Attentio vehemēs & constans omnium virium animi ac mentis requiritur ad contemplationem. 587. In oratione quam necessaria. 427

Auaritia cur idolorum seruitus ab Apostolo dicatur. 137. Cum heresi comparatur. 137. Eius detestatio ex D. Chrysostomo. 137. Eius tentatio duplex. ibid. Quomodo monachi vel religiosi ab ea tententur. 138. Eius effectus. ibid. Est superfluous amor habendi diuitias. ibid. In duobus excedit. ibid. Principium & causa aliorum peccatorum. 139. Vnde oriatur. 139. Eius exempla ex sacris literis. ibid. Eius remedia. 139. De ea summa victoria. 140. Cur concupiscentia oculorum ab Apostolo nominetur. 141. Generalis quæ sit. 200. Specialis idem quod amor pecuniæ. ibid. Eius caput superbia. ibid. Propria hominum quæ. ibid. Ei contraria charitas. ibid. Fugienda tanquam labes quædam quæ virtutem effœminat. 458

Augustinus Episcopus & Ecclesia Doctor quæ seruens fuerit in oratione. 540. Eius seruentis & flagrantis orationis exemplum ex libris Confessionum. 540. Omnis, inquit, mihi copia, quæ Deus meus non est, egestas est. 540. Ex consideratione rerum creaturarum ascendit ad Deum. 585. Per ipsam animam suam ascendit ad Deum. ibid. Eius dictum ad Deum: si ego Deus essem & tu Augustinus esses, vellet Augustinus esse vt tu Deus esses. 591. Aliud eius dictum: Moriar ne moriar. 592. Non possum (inquit) metiri vt sciam quātum desit mihi amoris ad id quod factus est. 595. Gratia Dei deputat quæcumq; non fecit mala. 598. Auduit Deum sibi loquentē: Cibum sum grā-

dium, cresce & manducabis me. 605. Minus, inquit, te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te nō amat. 606. In contemplatione diuinam lucem vidit, diuinā vocē audiuit. 609. Expertus est principium futura æternæ beatitudinis. 610. Ad eius gustū quomodo cum matre peruenerit. ibi. Cupiditatē miraculorū quomodo coërcuerit. 622. Duplici modo cōuersus. 13. Adoleſcēs grauē peccati tyrānidem in se expertus. 16. Suspirabat ferrea sua voluntate ligatus. 16. orabat: Domine da quod iubes, & iube quod vis. 19. Maius opus esse putat ex impio piū facere, quàm mundum condidisse. 20. Cur in libris Confessionū peccata sua cōmement. 42. Dicere solitus, Christianos & sacerdotes sine penitentia exire de corpore non debere. 42. Filius tot lacrymarū perire non potuit. 52. Scrupulis elim conflictatus. 58. Non immunditiam obsonij timuit, sed immunditiam cupiditatis. 58. Oratio ei familiaris. 68. Eius voces, & ire, & sibi perire, & ad Deum peruenire. 98. Omne mendacium etiam officiosum peccatum esse, cum Ecclesia docuit. 108. Non timuit immunditiam obsonij, sed immunditiam cupiditatis. 115. Certauit quotidie aduersus gulam. 116. Quem admodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accessit. 116. Suos nos exemplo instituit aduersus gulam pugnare. 116. Eius ad Deum preces pro continentia. 117. Eius admirandum ingenij & spiritus acumen. 136. Cum me amplius cantus, inquit, quàm res quæ canitur, mouet, pœnaliter me peccare consteior. 137. Resistit seductianibus oculorum. 137. Qualis homo. 162. Eius spes in misericordia Dei. 166.

M m m 2

Huma-

B.

Humanam linguam dixit esse quotidiana nostram fornacem. 176. Laudatus contristabatur. 176. Exarsit ad imitandum Victorini exemplum. 286. Ligatus non ferro, sed sua ferrea voluntate. 286. Eius duæ voluntates inter se confligentes. 286. *Molius est, inquit, ð Deus, tuæ charitati me dedere, quam meæ cupiditati cedere.* 286. Exemplis D. Antonij & aliorum commotus est ad amplectendam castitatem. 287. Decennium & amplius deliberavit de castitate seruanda. 287. Surgunt, inquit, indocti, & cælum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis volutamur in carne & sanguine. 287. Plus loquebantur animum eius frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba quæ promebat. 287. Insaniebat salubriter, & moriebatur vitaliter. 287. Eius lucta inter carnem & spiritum graphica & nervosa descriptio. 288. Casta continentie dignitas ei mirabiliter representata. 288. Sub arbore fico stratus, dimisit habenas lachrymarum. 288. *Audit vocem cum cantu: Tolle lege, tolle lege.* ibidem. Pia lectio-
ne subito mirabiliter illustratus. 289. Seipsum Deo in holocaustum obtulit. 289. Eius humilitas cordis. 335. A populo sibi commisso veniam è superiore loco petiit. 336. Eius insignes animi erga Deum affectus in libris Confessionum expressi. 420. Exemplis aliorum seipsum excitauit. 473. De præceptis Christianæ religionis interrogatus, quid responsum.

Augustus Caesar quantum bonos consiliarios desiderarit. 327. Eius editum quomodo inseruierit ortui Christi Domini.

398

Baptismus Sacramentum quo vasa fortis diripiuntur. 13. Eius figura Moses in aqua veniens. ibid. In eo pœna omnium condonatur. 33. Peccata per eum dimissa plorat Apostolus. 41. Religioni comparatus. 46. Eo dimittuntur peccata, non autem prauæ affectiones. 110. Eo sumus expiati à peccato, & liberati à seruitute diaboli. 197. Eo aperitur ianua Ecclesiæ. 378. Eius decem honores siue priuilegia. 378. Sufficit continuè transcuris. 378. Sacramentum regenerationis cur institutum.

396

Basilii Episcopi monachis sui temporis leges sanctissimas præscripsit. 119. *Medicinæ scientiam valde commendat.* 119. Eius dictum in religiosum auarum ex senatore factum.

141

Beatitudo æterna, maxima hominis perfectio. 533. Non habitibus sed actibus debita. 539. Caret omnibus malis. 584. Omnibus bonis abundat. 584. Eius partes quæ sint ex D. Anselmo. ibid. Duplex est, corporis & animæ. ibidem. In hac vita qualis esse possit. 607. Eius principium expertus est diuus Augustinus. 610. *Ad eius gustum quomodo cum matre peruenerit.* ibidem. Eius quasi participes fiunt contemplatores. ibid. Mira serenitas, plena suavitas, æterna securitas. 612. Non in hac vita, sed in futura querenda. 265. Ad eam obtinendam quæ sint necessaria vel utilia. 266. Primus ad eam gradus fides.

395.

Benedictus Pererius Societatis IESV magister Auctor. 203. Scalam Iacob quomodo explicarit.

203

Benefi-

Beneficentia quid. 453. Eius gradus & incitamenta. ibid. Nihil tam diuinum homo habet. ibid. Ad eam à natura mouemur. 455. Eius actus heroici. 456. Promptitudine & celeritate congematur. ibid. Tribuit gaudium capitq; tribuendo.

ibid.

Beneficia diuina tria maxime per creaturas in nos deriuat Deus. panem, solem & aërem. 596. Gradus sunt ad amorem diuinum. ibid. Varia describuntur. ibid. Eorum consideratio diuinum in nobis amorem excitat. 17. Iis Deus peccatorem mulcere solet vt respiscat. 20. Vna ex diuinis præuentionibus sunt. ibid. A Deo dantur, non venduntur. 29. Sine penitentia sunt. ibid. Eorum meditatio consistit in tribus. 307. Plurima enumerantur ex sacris literis. 357. Corporea elegantè ex Seneca describuntur. 438. Spiritualia quæ & quanta. 439. Infinita sunt materia diuina laudis & gratiarum actionis. ibid. Quo affectu à Deo proficiantur. ibid. Cur à Deo immentibus collata. 440. Eorum maxima custos gratitudo. ibid. Augenda sunt consideratione & verbis.

442

Beniamin monachus in abstinentia seruanda pertinax, ad seculum tandem rediit.

34

Bernardus Abbas vir sanctus se nihil esse reputat. 19. Plantatorem & rigatorem se vocat. ibid. Aspirando à Deo præuentus vt alios de salute sua moneret. ibid. Elegans eius parabola de Christo & peccatore. 24. Eius praxis. 26. Pauet gehennam & extremum iudicium. ibid. Eius lamenta ex persona damnati hominis. 27. Minus laudauit Humbertum propter nimiam suam abstinentiam. 35.

Eius ad sacerdotem scrupulosum verba: *Vade fili, & in fide mea celebres.* 61. Eius dictum ad Eugenium Pontificem, inter seculares nuga, in ore sacerdotis blasphemica. 104. Cisterciensium maximus amplificator. 119. Monachis egrotis omnibus medicinis interdicit. ibid. Septem in se misericordias Domini celebrat. 265. Diuinam visitationem in se sepe expertus. 295. Ex motu cordis Spiritus sancti presentiam sepe cognouit.

323

Bona temporalia triplicia, bonorum externorum, corporis, & propriae voluntatis. 522. Sunt abiicienda ei qui perfectus esse cupit. ibid. Eorum cupiditas coercenda, idq; paupertate. 523. Patriarcha habuerunt qui tamen perfecti fuerunt. ibid. Habent Episcopi quorum status est perfectionis. 524. Inter bona externa numerantur etiam honores. 526. Iis obiectis vel subtractis quid agendum contemplatiuo. 587. Non propter ea benefaciendum. 88. Eorum peruerso desiderio qui teneantur. 157. Eorum amor diabolo viam preparat. 216. Eorum sollicitudo maior quam par sit in religiosis. 213. Euanescent vt veri flores. 448. Eorum dispensatores non Domini, diuites. 455. Quantum distent ab æternis.

463

Bona uentura pius auctor stimuli diuini amoris. 96. Eius dictum, *ò Domine quando te diligam? quam sit efficax.*

424

C.

Celestinus summum Pontificatum resignauit.

530

Celestis gloria caret omnibus malis. 584. Omnibus bonis abundat. ibid. Eius

M m m 3

contem-

contemplationis quatuor gradus. *ibid.*
Eius amor qualis. 28. Eius recordatio
prava desideria vt cuneus cuneum ex-
pellit. 194. Eius quadam prae gustatio est
diuina in hac vita consolatio. 232. Eius
principium quoddam & pignus in hac
vita. 236. Quomodo contēplanda. 344.
Eius contēplanda duplex ratio ex di-
uo Bernardo. *ibid.* Tribus modis animo
representanda. 351. Nec cogitari qui-
dem potest. 463

Cesar Baronius doctissimus Cardi-
nalis. 188. Euagrius damnat. *ibid.*

Caleb ad vnicum suspirium filia sua
Axa dedit, quae illa rogauerat. 619. Fi-
gura Patris caelestis. *ibid.*

Caro castiganda quomodo. 33. Eius
dolor cum cordis dolore collatus. 50. In
eam animus quibus verbis inuechatur, ex
D. Bernardo. 55. Aspiritu in seruitu-
tem redigenda. *ibid.* Eius macerationes
ne sint immodicae. 56. Eius nimia excru-
ciatio diaboli est tentatio. *ibid.* In ea ca-
stiganda standum est iudicio magistri
spiritualis. *ibid.* Eius inueterata dele-
ctatio quam periculosa. 65. Eius & spi-
ritus lucta. *ibid.* Est laqueus diaboli &
infernī rudens. 66. Indomita castigari
renuit. 69. Quomodo non profit quic-
quam. 94. Eius nomine mundi gloria
comprehenditur. *ibid.* Eius illecebra
quomodo eludenda. 114. Non eam, sed
eius vitia esse maculanda. 115. Eius casti-
gationem fides Catholica probat. 118.
Anima subiicienda. 132. Ei subiicietur
qui se Deo prius subiecerit. 133. Eius lex
& motus. 134. Eius motus simplex quis.
ibid. Eius varia desideria. 135. Eius mo-
tus tolli non posse. *ibid.* Secundum eam

sapere quid. 163. Eius nomine in Scri-
pturis aliquādo homo intelligitur. 182.
Eius corruptio qualis. *ibid.* Non sunt ei
tribuenda omnia vitia. *ibid.* Eius nomi-
ne aliquando fomes concupiscentiae in-
telligitur. *ibid.* Accipitur aliquando pro
corpore subiecto viribus animae sentien-
tis. 184. Eius corruptela mors ab Aposto-
lo dicta. *ibid.* Humana à quibusdam
barbaris barbara immanitate comē-
ditur. 186. Pavimento comparatur. 190.
Eius voluntates quae dicantur. 199. Eius
cum diabolo foedus contra nos initum.
204. Quod eam facit viuere, super eam
est. 245. Eius incentiuā quomodo ex-
tinguantur. 255. Eius opus, secta. 264.
Eius prudentia qualis sit. 277. Dum
plus iusto restringitur, ab exercitatione
boni operis eneruatur. 280. Eius spiritus
satelles diaboli. 299. Eius spiritus quo-
modo dignoscendus. *ibid.* Eius amor saepe
latet sub nomine spiritualis amoris.
449. Eius patrocinium arripit diabolus,
ne ieiunare cogatur. 479. Comparatur
iumento ferocenti & fame domando,
ibid.

Carolomannus Caroli Martelli Frā-
corum regis filius. 292. Regno fratri de-
mandato, monachum induit. *ibid.*

Castitas perfecta corporis & animi
colenda. 525. Eius expertes antiqui phi-
losophi. 92. Primus eam docuit Christus.
ibid. Duplex. 117. Eius perfectio. *ibid.* Ei
contrarius etiam necessarius natura ap-
petitus. *ibid.* Perfecta quae. 134. Eius gra-
dus ex Cassiano. 135. Eius imperium
quodnam. 136. Eius consummatio se-
cundum Cassianum. *ibid.* Eius feruens
zelus. *ibid.* Quid sit, & an à pudicitia
differat.

differat. 481. Eius lege qui teneantur.
ibid. Eius gradus & incitamenta. *ibid.*
Non obscurum indicium praedestinatio-
nis. *ibid.* Ad eam perpetuū seruandam
incitamenta. *ibid.* Vita Angelorum.
482. A plurimis malis liberat, innume-
ris bonis auget. *ibid.* Confert robur cor-
poris & animi. *ibid.* Sacrificium, quo
nihil Deo gratius, nihil ad eum conci-
liandum aptius. *ibid.* Eam qui sectan-
tur, nomen Christo & B. Virgini dant,
Sanctos commilitones habent. 483. Eius
indicia & gradus ex Cassiano. *ibid.* Eius
regenda bonus comes pudor. 489

Ceremoniae ad quid institutae. 532.
Diligentissime seruandae & obeundae.
532. Maxime quae ad sacrosanctum
Misse sacrificium spectant. *ibid.* Incine-
rationis initio Quadragesimae origo. 58.
Circa eas variae demonum tentationes.
212

Charitas cur dicatur vinculum per-
fectionis. 520. Perfecta quae sit. *ibid.* In
hac vita haberi potest dupliciter. *ibid.*
A quo veraciter & perfecte habeatur.
521. Ad eam quomodo pertingemus.
ibid. Eius administra sunt virtutes.
ibid. Venenum charitatis est cupiditas
rerum temporalium. 522. Eius aug-
mentum, cupiditatis diminutio. *ibid.*
Eius perfectio, nulla cupiditas. *ibid.* Ad
eam virtutes omnes vt ad finem refe-
runtur. 531. Qua ratione roboretur &
crescat. *ibid.* Quo vehementior charitas
et maior perfectio. 533. Augetur virtu-
tibus acquisitis. *ibid.* Per eam anima fit
vnus cum Deo spiritus. *ibid.* Donum
Dei est. 539. Quatuor eius gradus in
Canticis Canticorum describuntur. 543.
Quem implet, incendit. 574. Assuere

consuevit, non effluere. 575. Eius neces-
sitas negotium iustum suscipit. 576. Est
virtus coniungens nos Deo, quae ipsum
diligimus. 590. Extentam Dei manum
ne feriat continet. 595. Violenta est.
600. Quatuor gradus habet, vulnerat,
ligat, languidum facit, & in defectum
adducit. *ibid.* Comparatur febrī. *ibid.*
Est quodammodo tyrannis. 601. Conci-
pit Christo filios eidemq; parurit. *ibid.*
Nihil ea optabilius. 603. Nata nutri-
tur, roboratur, perficitur. 1. Eius sola-
tium in afflictī hominis animo. 10. Ea
ferculum Salomonis quomodo constra-
tum. 29. Eius feruor omnem poenam
peccatis debitam absorbit. 46. Latro-
nis in cruce quanta. *ibid.* Urget nos. 85.
Quomodo distinguatur à puritate cor-
dis. 97. Minuitur peccatis venialibus.
102. Eius cum inani gloria comparatio.
174. Auaritia contraria. 201. Quomodo
non querat quae sua sunt. *ibid.* Compa-
ratur cum amore sui. *ibid.* Constituit
ciuitatem iustorum. *ibid.* Eius delicia
quae. 233. Cui à Deo donetur. 234. Du-
plex. *ibid.* Srauitas & bonitas quanta.
ibid. Comparatur ingenti flamma.
ibid. Nō querens quae sua sunt, qualis
sit. 235. Eius comes diuina consolatio.
ibid. Ab ea pendet virtutum progres-
sus. 250. Eam comitantur dona Spi-
ritus sancti. 252. Quam vehementes
affectus in Sanctis excitavit. 258. Vir-
tus Theologica maxima. 268. Arx
virtutum à diuo Augustino appellata.
ibid. Copiose & eleganter describitur
à D. Prospero. *ibid.* Bonos & Dei
amicos nos facit. *ibid.* Nihil est ea ex-
cellentius. *ibid.* Duplex est, Dei & pro-
ximi. 269. Eius definitio ex diuo Au-
gustino.

gustino. *ibid.* Salus morum, finis celestium praeceptorum. 268. Mors criminum, vita virtutum. *ibid.* Virtus punnantium, palma victorum. *ibid.* Ignis inextinguibilis. 270. Comparatur cum morte à contrario. 270. Est mors quaedam spiritualis. *ibid.* Eius argumentum zelus animarum. 273. Eius feruor sine discretione iacet. 279. Est oculus dexter quem Naas volebat eruere labitis. 305. Quomodo edificet. 306. Signum est praesentiae Spiritus sancti. 320. Eam solam diabolus imitari non potest. *ibid.* Praesidem proprie Patrem efficit. 337. Comparatur vino. 338. Gaudij parens & causa 381. Condescensionis Christi causa. 382. Germana qualis. 451. Aequalis ab omnibus tenenda aduersus cunctos. *ibid.* Ad eius fastigium quomodo perueniendum. 494

Charitas erga proximum, est eadem virtus cum charitate Dei. 271. Quomodo non amuletur, non agat perperam, non sit ambitiosa. 271. Eius ordo quis. *ibid.* Eius gradus qui. *ibid.* Non est mercenaria, nunquam tamen vacua. *ibid.* Eius finis Deus. *ibid.* Eius actiones. *ibid.* Omnia suffert animo, omnia sustinet corpore. 272. Oleo comparatur in Euangelio, & quare. *ibid.*

Clemens successor Apostoli Petri scripsit epistolas ad Virgines. 525

Cogitatio est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus. 577. Secundum D. Augustinum, est omnis actualis operatio intellectus. *ibid.* Non solum iniusta & turpis, sed etiam inutilis mortificanda est. 571. Referenda ad magistrum spiritualem. 5. Quae sit quae Domino diem festum agat, ex D. Augusti-

no. 45. Quae & quomodo reicienda. 68. Diaboli titillatio & coluber quae. *ibid.* Fonti comparatur. 89. Suspendenda in equuleo secundum D. Chrysostomum quomodo. 104. Praua statim atq; in animo excitatur, expellenda. 132. Exquirenda bona. *ibid.* Mala praecedat ruinam. 155. Libidinosa & turpis otiosis immittitur à diabolo. 158. Sanctis mentibus subiicitur. 163. Spinosa & perplexa quibus regulis dignoscenda. 164. Vanæ orati subrepunt. 166. Frequens & non accersita alicuius rei quale signum. 191. Otiosa peccatum. 193

Cogitationes quadruplices. 193. Otiosae quales. *ibid.* Ad necessitatem naturae pertinentes. *ibid.* Si paululum insiderint, difficulter auelluntur. *ibid.* Otiosae quomodo repellendae. *ibid.* Solent effluere tanquam vilis plebs in atrium. *ibid.* Earum delectatio succidenda. 193. Immunda à nobis exustanda. *ibid.* Curiosa periculosa. *ibid.* Ad quam regulam dirigenda ut sint laudabiles. 195. Earum voluntates quae dicantur. 199. Quae abneganda. *ibid.* Quae teporem oleant & frigis spirent. 211. Bonas quomodo deprauet diabolus. 220. Somnis persimiles quae. 221. A carne, mundo vel diabolo profecta quomodo dignoscenda. 299. Comparantur rotis ab Ezechiele visis. 308. Occultae an à diabolo cognosci possint. 314. Comparantur nubibus. 317. Earum sinus quomodo constringendi. 324. Leues tanquam musca abigenda sunt manu grauitatis. 342

Compunctio donum Dei. 27. Quando cognoscatur praesens esse. *ibid.* Comparatur caliginis, amaritudinis, & tenebroso turbini. *ibid.* Eius tria genera. *ibid.*

In la-

lacrymas saltem cordis erumpit. 27. A sancto Bernardo pudor appellatur. 28. Firmum emendationis propositum requirit. 30. Compunctio ficta & simulata quae. 30. Quam sollicitudinem operetur. *ibid.* Ad eam exercitia spiritualia qua iuuent. *ibid.* Eius sensum tollit peccatum. 32. Eius vis conterens naues Tharsis, explicatur. 55. Comparatur à Iob tenebroso turbini. *ibid.* Eius vis quanta. 63. Eius indicium certum, subtractio orationis. 77. Vulgato nomine deuotio appellatur. 347

Concupiscentia nobis causa multarum tentationum. 75. Domesticus hostis. *ibid.* Qua in re nobis insidietur. 116. Meretrici comparatur. 130. Potest minui, non potest consumi, secundum D. Augustinum. 134. Virtute & frequenti abnegationis vsu frangitur. *ibid.* Eius stimuli & incitamenta an omnino possint extinguere. 135. Peccatum dicitur ab Apostolo. 182. Eius prima motio tentatio dicitur. *ibid.* Est peccati effectus, poena & fons. *ibid.* Non est idem quod desiderium. *ibid.* Redundat etiam in appetitum rationis. *ibid.* Antecedit omnes prauos habitus & passiones. *ibid.* Quid proprie. 184. Eius proprietates. *ibid.* Non vincitur in hac vita. 188. Quotidie minuitur in proficientibus & continentibus. 189. Ut eam compefcat contine. *ibid.* Eius motionibus resistendum. *ibid.* Relicta est ad certamen. *ibid.* Eius vires. 189. Eius radices non conuelluntur omnino dum viuimus. 190. Eius motus primo primi, & primi tantum. *ibid.* Nobis est innata. 221. Eius titillationibus obuiam eundum. *ibid.*

Concupiscentia fomes quid. 182. Ge-

nerat vitiosas passiones. *ibid.* Etiam post baptismum in regeneratione manet. *ibid.* Inclinat hominem ad peccatum. *ibid.* Nunquam tollitur in hac vita. 185. Iustus etiam viros quasi compedibus irritos tenet. *ibid.* Ex eius corruptela inest nobis peccandi quaedam necessitas. *ibid.* Non extinguitur nisi morte. 190. Eius vires quomodo sedentur. 190. Eius reliquiae cur relinquuntur in homine. *ibid.* Ieiunio coercendus. 199

Confessio sacramentalis altera post naufragium tabula. 30. Facienda est humiliter, pure, fideliter. *ibid.* Sit simplex. 31. Sit & fidelis in spe. *ibid.* Eius auctor & institutor Christus. *ibid.* Eius signum in afflictione poenitentiae. 32. Unde vim habeat. 33. Non sit Deo ut ignaro. 37. Graecis exhomologesis est. *ibid.* Prosterneandi & humiliandi hominis disciplina, ex Tertulliano. *ibid.* Cum accusat hominem, excusat, cum condemnat, absoluit. 38. Eius insignis descriptio & commendatio ex Tertulliano. 37. Eam qui suffugiunt vel differunt, cum erubescencia sua pereunt. 38. Per eam peccata reguntur. 51. Est frequentanda & quare. 68. Ante omnem de re graui consultationem instituenta. 284. Eius frequens vsus, certum salutis instrumentum. 317. Generalis cur & quomodo instituenda. 422

Confirmatio Sacramentum quale. 263. Cur à Christo institutum. *ibid.* Eius vis & efficacia. *ibid.* Confirmat & roborat ad pugnam. 378. Necessaria victurum. *ibid.* Eius cum baptismo comparatio. *ibid.*

Conscientia peccatorum excutitur & concurritur à Deo mirabiliter. 20. Examinanda est quotidie. 587. Inter spem & tim-

& timorem fluctuans. 29. Eius tenebras Christus quomodo disiciat. 31. Quosnā terreat & cruciet. 53. Eius tranquillitas à Deo expectanda. *ibid.* Eius tranquillitas signum gratia. *ibid.* Ad Deum conuersos nō nimis cruciet. 58. Perplexa redditur scrupulū. 60. Erronea quæ & vnde. 62. Obscuratur peccatis venialibus. 102. Codici comparatur. 103. Eius iudicium in cibo sumendo. 124. Vel minuto numero polluitur. 140. Eius angustia vnde. 161. Eius tranquillitas quæ mala, & flagellum Dei. 167. Eius dissipatio, superstitiosa abstinentia. 215. Eius gloria quæ. 233. Eius oculus fides. 260. Eius munditia quàm sit necessaria & quomodo acquirenda. 283. Comparatur curia. 324. In ea Deus cōnat. *ibid.* Fidelis & deuota terra bona cōparatur. 398. In ea spes sua cuiq; est. 414. Eius candor quàm necessarius. 424. Amica veritatis summam voluptatem parit. 446

Consideratio à D. Bernardo pietas appellatur. 325. Ei nullam operam dare, est vitam perdere. *ibid.* Eius utilitates ex D. Bernardo. *ibid.* Potissima omnium quæ. *ibid.* Triplex. *ibid.* Quæ sit maxime oportuna secessioni spiritali. 325. Eius materia subiecta. *ibid.* In rebus subitis esse nulla potest. 462

Consiliarius eligendus fidelis & beneuolus. 328. Eligendus vir bonus & timens Deum. 328. Eius graphica descriptio. *ibi.* Cōsultorem suum similiter bonum reddat. *ibid.* Bonus facile inuenitur à cōsultore bono. *ibid.* Sit prudens & peritus rei de qua consulendus est. 329. Cui & quantum sit credendum. *ibid.* Sint seniores. *ibi.* Eius proprietates, qui principibus præsertim Ecclesiasticis assistit. *ibi.*

Consilium cui necessarium. 327. Capiendum aliquādo ex historia. 330. Donum Spiritus sancti quale. 331

Consolatio diuina, merces est laborū. 232. Præ gustatio est cœlestis voluptatis. *ibid.* Est centuplum illud Euangelicum. *ibid.* Est regnum Dei intra nos. *ibid.* Comparatur igni. *ibid.* Est virtus ex alto. *ibid.* Maximum in ea momentum ad victoriam tentationum. *ibid.* Quanti aestimetur à sanctis Patribus. 233. Preiosissimum Dei donum. *ibid.* Sua uita spiritus. *ibid.* Duplex. 235. Comparatur cythara & cantui. 235. Eius proprietates. *ibid.* Est charitatis comes. *ibid.* Anima sitim non extinguit. 236. Est principium quoddam & pignus felicitatis aterne. *ibid.* Rapit aliquando mentem extra se in Deum. *ibid.* Delicata est, nec datur admittentibus alienis. 236. Comparatur cum carnali ut ignis & aqua. *ibidem.* Plus neruorum ac roboris habet quàm voluptatis. *ibid.* Eius presentia in anima indicia quæ. *ibid.* Etiam peccatoribus communicatur. 293. Comparatur adipi frumenti & melli. *ibid.* Donū Dei est cui hominem cooperari oportet. 299. Sub eius specie multi decepti. 302. Ex spiritali secessu quanta. 325

Consolationes an afflictiones magis nobis expediant. 535. Donum Dei sunt. 537. Quæ ratione à viro perfecto expectanda sint. 538. Quomodo nos Deo coniungant. *ibid.* Quomodo non coniungant, ne dicam abalienent. 537. Propter illas Deo seruire, monstruosum quiddam est. 538. Promptiores efficiunt hominem ad Deo seruiendum. *ibid.* In adhibendo qui pusillanimes sunt. 106. Ex sacris litteris deprompta. *ibid.* Omni armorum genero

genere valentiores. 232. In martyribus quanta. *ibid.* Vin ignis exuperant. *ibid.* Primitia spiritus, delicia charitatis. 233. An sint desiderande cum absunt. *ibid.* Non cōsistit in eis vis virtutis. *ibid.* Cum non habentur, in fastidio sunt, cum habentur in desiderio. 236. Comparantur cum corporalibus deliciis. *ibid.* Comparantur lacti nutritio. 314

Contemplatio maximum perfectionis adminiculū. 539. Est attentata consideratio rerum spiritalium tam diuinarum quàm humanarū. 540. Huic qui vacat, magnos in virtutibus progressus faciet. *ibid.* Donum est gratuitum diuina misericordia. *ibid.* Industriam quoq; nostrā requirit. *ibid.* Cum oratione miscēda & temperanda est. 541. Eius summa cum oratione & amore Dei colligatio. *ibid.* Quibus gradibus ad eam anima conscendat. 542. Quæ sit sine somni nomine in scripturis significatur. 543. Per eam anima in amore Dei suauissime conquisit. 543. In ea mens diu stare non valet secundum D. Gregorium. 572. Meritis præstat actioni. 572. Præmium est actionis. *ibid.* Non semper eam quærentibus aut procurantibus datur. *ibid.* Ad eam aspirant aliqui non domitis terrenis affectibus. *ibid.* Est sanctum otium. *ibid.* Est bonorum operum & virtutum fructus. *ibid.* Eius gustus non debetur nisi obedientie mandatorum. *ibid.* Ad eam nonnulli naturā inepti. *ibid.* Ab ea arcedi. *ibid.* In qua non sine erroris periculo versari possunt. *ibid.* Ea possumus carere. *ibid.* Non est ad salutem necessaria. *ibid.* Est in nostra voluntate. *ibid.* Est ex dono gratia. *ibid.* Quis ad eam aptus. 573. Intermittenda est, quādo pro-

ximi spiritualis necessitas id requirit. 575. Eius vsus antiquissimus in scripturis. 577. Christus huic vacauit noctibus, teste D. Gregorio. 577. Libero volatu quocunq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. 577. Est perspicax & liber animi contuitus, in res perspicendas vsquequaq; diffusus. *ibid.* Pertinet ad simplicem intuitum veritatis. *ibid.* Est Dei donum. 578. Presentem habet Dei gratiam. *ibid.* In sinum conuolat eterne veritatis. *ibid.* A D. Bernardo mors angelorum dicitur. *ibid.* Secundum statum presentis vite non potest esse absq; phantasmatis. 579. Tria sunt contemplationis genera. Perfectorum, Proficientiū & Incipientium. 580. Versatur circa diuinam maiestatem duplici ratione. 581. Comparatur auium volatui. *ibid.* Est quadruplex. 582. Requirit cor purgatū. 582. Per aliquas morulas stupore & ecstasi suspensum tenet admirantem. *ibid.* Fugat vitia, fundat virtutes. *ibid.* Iniciat ad sapientiam. *ibid.* Supremus eius gradus in hac vita quis sit. 582. Eius quinque genera. 583. Impeditur duabus rebus, vehementia scilicet passionum, & tumultu occupationum. 586. Ad eam que requirantur. *ibid.* Præcedit illam amor Dei. 588. Quenam eam comitentur. *ibid.* Est actus intellectus. *ibid.* Est à Deo. 588. Est præcipua veritatis iucunda admiratio. *ibid.* A diuina inspiratione inflammatur ut illam diligat. *ibid.* Eius excessus duplex, vnus in intellectu, alter in affectu. *ibid.* Fit ex condescensione Dei ad hominem, & exaltatione hominis ad Deum. *ibid.* Incredible quaedam & diuina voluptas ex ea percipitur. *ibid.* Efficit amorem

Dei, mortificationem passionum & zelū animarum. 589. Comparatur torrenti qui transiri nequit. 255. Subleuat, quos conuallis humilitatis continet. 221. Eius quatuor impedimenta. 425. Ad eam inepti qui. *ibid.* Comparatur oculo qui tribus rebus impediri potest. 426. Eius impedimēta quomodo tollenda. *ibid.* Comparatur pani, vt actio cineri. *ibid.* Eius summum genus quodnam sit. 427.

Contemplatiua vita posterior est actiua. 571. Per Mariam Magdalenam ad pedes Christi sedentem significatur. 571. Senario numero in scripturis denotatur. *ibid.* Minor tempore quam actiua. *ibid.* Merito maior actiua. 572. Eius gaudia ex fine conualescunt. *ibid.* Ad hanc aliquo modo pertinet studiū tradenda doctrina sacra populo. 574. A Rachele in veteri Testamento figurata. 577. A Maria Magdalena in Euangelio designata. *ibid.* Vnde dicatur contemplatiua. *ibid.* Magna est in ea mentis contentio. 587. Transgredi nititur omne quod corporaliter videtur. *ibid.* Angustat sese vt dilaret. *ibid.* Proprium eius est, vt calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris inardescat. 588. Amabilis valde dulcedo est. 589. Animam super semetipsam rapit. 589. Ebrietati sobriusissima & placidissimo somno in scripturis comparatur. *ibid.* Mentem accendit. 590. Ab ea animus ad actiuam reflectatur. *ibid.*

Contemplatiui contemplationem suā intermittere debent quādo proximi spiritualis necessitas postulat. 575. Typum illorū gessit Adam, Isaac & Dauid. 577. Talis Christus & Apostoli fuere. *ibidem.* Qui contemplationis arcem tenere desi-

derant, prius se in campo operis per exercitium probent. 579. Nequaquam segeti rerum temporalium umbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. *ibid.* Vincunt quod sunt. *ibid.* Contemplantur Deum vt per contemplationem efficiantur à Deo. 582. A creaturis ad Deum ascendunt, idq; variationibus. 585. Ad quam normam sese discutere debeant. 587. Nulla mala irrogant, irrogata equanimiter portant. *ibid.* Obiectis temporalibus bonū latitia non soluuntur, subtractis merore nimio non affliguntur. *ibid.* Mutabilitati plane mortui, in secreto veri luminis occultantur. *ibid.* In examinanda propria conscientia perdurant vsq; ad mortem. 588. Inherent Deo. 589. Incredibilem & diuinam voluptatem ex contemplatione percipiunt. *ibid.* Amoris passum de pabulo contemplatæ veritatis accipiunt. 589. Participes quasi cuiusdam beatitudinis fiunt. 610. Satiū illis esset seculares esse, quam alios scandalizare. 417

Contentio quale vitium. 120. Fugienda. *ibid.* An cum hereticis sit ineunda. 128

Continentia quid sit. 189. Quid eius nomine D. Augustinus intellexerit. *ibid.* Quomodo ad finē vsq; vitæ retineri possit. 225. Eius ars qualis, & quis eam teneat. 230. Immoderata perniciosus quæ saturitas remissa supplantat. *ibid.* Eius casta dignitas D. Augustino mirabiliter representata. 288. Excedens piæ manus ad amplectendum plenas gregibus bonorum exemplorum. *ibid.* Aristoteli non tam virtus quam via ad virtutem. 480. Perpetua magnum Dei donum. 494. Comparatur cum humilitate. *ibid.*

Conuersio

Conuersio ad Deum varia. 13. Deo ascribēda. 16. De peccato ad gratiam. 13. De gratia & virtute ad virtutem. 19. Maius opus est peccatorem conuertere quam mundum condere. 20. Secretum est soli Deo planè cognitum. *ibidem.* Ad eam duo plurimum iuuant. *ibid.* A timore Dei seruii inchoanda. 26. Perfecta quæ sit. 30. Quæ ad eam necessario requirantur. 32. Signum veræ conuersionis. *ibid.* Coniecturæ eiusdem plures. 36. Eam plurimum iuuat conuersatio cum edificatione. 275. Ab hypocrita profecta non est stabilis. 314

Corinthij laudabiliter tristes. 30. Ab Apostolo Paulo commendati. *ibid.* Cornelius Centurio eleemosynis & orationibus promeruit venire ad fidem. 17. A S. Petro inuentus. *ibid.* Prauentus à Domino. *ibid.*

Creatura gloriam Dei predicat. 585. In earum consideratione vana & peritura curiositas exerceri potest. *ibid.* Ex iis ad immortalia & semper manentia gradus faciendus est. *ibid.* Præstantissima ratio ab iis ad Deum ascendendi. *ibid.* Conditori comparatæ nec pulchra sunt, nec bonæ sunt, nec sunt. *ibid.* Speculum sunt in quo Deum intueamur. 593. Propter nos condita sunt. 596. Tria maxime per eas beneficia in nos deriuat Deus, panem, solem, & aërem. *ibid.* Diligenda sunt vt Dei dona, vt subiecta, vt famulantes, vt arrha sponsi. *ibid.* Non propter se sed propter Deum diligenda, nec cum illo, sed per istas & super istas ille diligendus. 596. Non sunt pares creatori. 603. Conformare se debent & concordare auctori. 606. Quamuis finita, Deo tamen infinito plena. 610. Instar

spongiae finitæ in infinito mari. 609. Earum despicentia qualis sit virtus. 623. Contremiscent omnes in extremo iudicio. 25. Eas Deus testes aduersus peccatores instaurabit. 28. Quomodo sint odium & muscipula pedibus insipientium. 76. Ex iis homines vt aranea ex floribus venenum sugunt. *ibid.* Cur creata. 87. Non sunt finis hominū. *ibid.* Iū vtendum, non fruendum. *ibid.* Ab earum amore animus auertendus. 181. Ex iis honesta voluptas percipi potest. *ibid.* Priusquam fierent, erant innotitia facientis, quomodo. 344. A Deo conseruantur. *ibid.* Omnes in vsum humanum à Deo conditæ, ex Seneca eleganter descriptæ. 438

Cruce Christi balista spiritualis. 618. Ad eam deuota anima suspiria. 617. Christi in ea pendentis contemplatio. 618. Clamat amorem. 618. In periculis ante oculos ponenda. 620. Per cytharam Dauidis figurata. *ibid.* Eius virtute & gratia vbique coruscante, retusa est nequitia demonum. 212. Nihil ea olim ignominiosius aut probrosius. 497

Cupiditas rerū temporalium est impedimētum perfectionis. 522. Est venenum charitatis. *ibid.* Eius diminutio est charitatis augmentum. *ibidem.* Triplex est. *ibid.* Domanda est aspiranti ad perfectionem. *ibidem.* Eius victoriæ gradus quatuor. 525. Tenet cor captiuum. 138. Licitum suadet esse malum quod imperat. *ibidem.* Ab ea quid nos auocet. 139. Quicquid ei demis, vtilitati accedit. 179. Ea amputetur, vt virtus roboretur. *ibidem.* Nullum sibi modum ponit. 197. Aperit ianuam suggestioni diaboli. 223. Excacat mentem. 285. Castiganda in-

star pueri, ex Aristotelis sententiâ. 479
Cupiditates plerumq; effrenatæ, in-
domita furiose, præcipientes. 476. Earum
victoria longè maxima. 483

Curiositas ex superbia oritur. 622.
Succiditur abnegatione sui & amoris
proprij. 622. In ipso eius exortu, consen-
sus citissimè cohibendus est. *ibid.* Culpâ
non vacat. 35. Impedit ne peccata no-
stra notemus. 167. Quam sit detestanda.
194. Instigat ad experiendi noscendiq;
libidinem. *ibid.* Spectaculorum hor-
renda. 194. Quæ mala ex illa oriuntur.
ibid. Nostra quotidie in minutissimis
rebus tentatur. *ibidem.* Resecanda tan-
quam multorû criminum seminarium.
ibid. Eius curationis rationes quæ. *ibid.*
Pascit hædos, id est, oculos & aures. *ibi.*
Egregiè à Chrysostomo castigatur. *ibid.*
Quibus quasi telis & armis profliganda
sit. 262

Cyprianus Episcopus in epistolis affe-
ctata oratione vsus. 125

D.

Daniel Propheta adhuc puer à Deo
impulsus ad innocentis Susannæ defen-
sionem. 286. Inter frementes bestias e-
pulabatur. 458

Dauid typus contemplatiuorû. 577.
Vnam petiit à Domino vt contempla-
retur delectationem Domini, vt legit
D. Augustinus. *ibid.* Pennas columbinas
sibi exoptat vt volet & requiescat, quid
hæc significant. 581. Eius fidelitas in ser-
uandis aliis, Christi typus. 619. Eius cy-
thara crucis Christi figura. *ibidem.* Do-
num discretionis spirituum habuit. 8.
Eius cicatrices putrescentes quid signi-
ficent. 15. Quid per benedictionem dul-

cedinis intellexerit in Psalmis. 19. Quid
per memoriam abundantie suauitatis
Dei insinuare voluerit. 19. Deum post
lapsum duabus rebus ad miserationem
commouit. 21. Verus pœnitens. 30. Quo-
modo iuravit custodire iudicia iustitiæ
Dei. *ibid.* Quæ signa in se habuerit gra-
tiæ Dei. 36. Eius mirabilis misericordia
erga peccatores. *ibid.* Eius continua pœ-
nitentia. 41. Illustre pœnitentiæ exem-
plar. 47. Anima sue interitum septem
Psalmis deplorauit. *Ibidem.* Eius quin-
quagesimi Psalmi paraphrasis affecti-
bus plena. *ibid.* Quomodo similis factus
pellicano. 48. Quantum timuerit ex-
tremum iudicij diem. 50. Eius rugitus
qualis. *ibid.* Eius spes, amor & propo-
situm. 51. Mauult occidi quàm vinci. 51.
Eius confessio & satisfactio. *ibid.* Eius
cor contritum & humiliatum quale.
ibid. Eius perseuerantia in oratione. 52.
A Deo percuti maluit, quàm ab homi-
nibus. 73. A Bersabee tentatus. 76. Eius
firû spiritualis. 80. Eius adulescētia spi-
ritualis. *ibid.* Typus proficientium. 80.
Propter aquæ desiderium seipsum re-
prehendit. 115. Quid à Deo petierit cum
viuificari petiit. 190. Quid in eius Psal-
mis per corruptas cicatrices intelligen-
dum. 210. Eius ludus qualis, & cuius rei
figura. 214. Cupit à Deo desolari, non
tamen vsquequaque. 240. Vita tadio
affectus quomodo & quare. 258. Duplex
ab hoste vulnus acceperat. 291. Oportu-
na plagû medicamenta imposuit, la-
chrymas, preces, peccatorum confessio-
nem. *ibid.* Salomonis vitia obumbra-
uit. *ibid.* Amore sui robore fessus. 307.
Eius oratio, cum se furem finxit co-
ram Achimelech. 333. Illustriſſimum
exem-

exemplar pœnitentiæ. 419. Eius Psalmus
centesimus vigesimus nonus explicatus.
ibid. Affectum in Deum psallendo duo-
bus modis excitabat. 423. Eius affectu-
um variorum in Psalmis exempla. 423.
Quomodo inuenerit cor suum vt oraret.
426. Mansuetus erga Saulem. 486

Demetrius virgo de virginitate ser-
uanda deliberat. 291. Inflammatur ad
virginitatem seruandam exemplis scri-
pturæ. *ibid.* Timet ne auiam matremq;
offendat. *ibid.* Quid nocte nuptiû pro-
xima egerit. *ibid.* Quibus stimulis in-
flammata mundum spreuerit. 292

Demosthenes primas, secundas &
tercias in eloquentia tribuit pronun-
ciationi. 492

Desolatio ex quibus causis oriatur in
anima. 237. Cur ita dicatur. 237. De-
scribitur accuratè à D. Bernardo. 237.
Eius causa. 238. A Deo immittitur quas
ob causas. 239. Sine ea virtutes ferè non
comparantur. *ibid.* Eius vtilitates &
fructus. 240

Deuotio vnde. 589. Nihil eam exci-
tat melius, querit suauius, & auget am-
plius, atq; mors Christi. 599. Eius men-
sura quæ. 94. Erga carnem Christi qua-
lis. *ibid.* Fulcit omnem veram religio-
nem. 213. Quomodo accendenda. 299.
Eius seruator feruido conatu comparan-
dus. 308. Quid eo nomine intelligatur.
347. Mentem hominû subleuat ad res
spirituales percipiendas. *ibid.* Compen-
dium ad eius habitum comparandum
quod. 424. Eius habitus virtutum vsui
seruiat. 425

Didacus Perez in obseruationib. suis
spiritualibus excellens. 168

Dilectio maxima quæ. 521. Est prin-

cipium & finis virtutis. 521. Est radix,
materia, & vertex eiusdem. *ibidem.* Ei
nihil potest adæquari. *ibid.* Duplex est.
Concupiscentiæ & Beneuolentiæ. 590.
Quod per dilectionem accepimus, non
melius quàm per dilectionem rependi
potest. 597. Frangitur nunquam, quie-
scit nunquam, donec mortalium vitæ
sibi subegerit. 246. Eius perfectio du-
plex. 520. Eius effectus quis. *ibid.*

Dilectio inimicorum est perfectorum
filiorum Dei. 521. Ad secundum chari-
tatis proximi gradû spectat. 272. qualis
esse debeat, ex D. Augustino. *ibid.* Eius
actus. *ibidem.* Indicium spiritus diuini.
313. Quomodo congerat carbones ignis
super capita eorum. 414. Eius vis & ef-
fectus. 485. Perfectissimæ humilitatis
argumentum. 499

Dionysius Areopagita Theologiam
mysticam à D. Paulo magistro suo sibi
traditam literis mandauit. 594

Discretio omni virtuti ordinem po-
nit. 276. Auriga virtutum, ordinatrix
affectuum, & morum doctrix. 276. Di-
uina tantum largitate confertur. *ibid.*
Quid sit propriè. 279. Eius copiosa de-
scriptio ex Alberto Magno. *ibid.* Est ma-
gistra omnium virtutum. 279. Eius ne-
cessitas & vtilitas maxima. *ibid.* Om-
nium virtutum generatrix, custos, &
moderatrix est. *ibid.* Magnum Dei do-
num. *ibidem.* Difficillima eius adeptio.
ibid. Eius præcepta. *ibid.* Absq; charita-
tû feruore iacet. *ibid.* Lumini compara-
tur. 281. Mater est virtutum & consum-
matio perfectionis. *ibidem.* Rara autem in
terrâ. *ibid.* Eam supplet virtus obedi-
entiæ. *ibid.* Comparatur oculo. 326. Eius
caliginis causa duæ. *ibid.*

Discre-

Discretio spirituum magistro spiri-
tuali necessaria. 8. Abstrusas animi la-
tebras non reteggit. 9. Gratia gratis da-
ta. 293. Etiam in peccatoribus reperi-
tur. *ibid.* Plerumque in Sanctis tantum
inuenitur, non tamen in omnibus. *ibid.*
Prudentia quaedam spiritualis est. *ibid.*
Instituta, ad explicanda cordium occul-
ta. *ibid.* Difficillima est. 293. Discernit
spiritus, id est, voluntates hominum bo-
nas à malis. *ibidem.* Quorum spirituum
sit. *ibid.* Qua circa eam consideranda.
ibidem. Eius regula. 311. Cur necessaria.
319. Quam difficilis sit. 323
Diuitia abiicienda perfectò futuro.
523. Spinae sunt pungentes animum.
ibid. Totum amorem diuitis in se con-
uertunt. *ibid.* Quasi membra pracidun-
tur à possidere. 523. Laquei sunt & ten-
tationes. 139. Religiosorum vera quae
sunt. 141
Dominicus vir sanctus, quanto mar-
tyrii desiderio flagrarit. 615. Omnia sua
membra concidi optabat. *ibid.*
E.
Ecclesia columba non opprimitur,
quia non seruat atrix maiestatis est. 580.
Iudaeus siue Paganus nunquam talibus
aculeis incitatur amoris, qualibus illa.
597. Christo desponsa est. 616. Quibus
quasi supercaelestibus quibusdam pla-
netis regatur. 619. Eius consuetudo &
praxis. 4. Quomodo electa ante mundi
constitutionem. 17. Eius clauis quam
sint certa. 37. Et se humiliare, quam sit
honestum, facile, vrile. *ibid.* Multum re-
misit de publica poenitentia seueritate.
40. Eius definitio de remissa culpa &
pena restant temporaria. 40. Quomodo

do progrediatur quasi aurora, luna &
sol. 83. Eius caput Christus. 91. Eius pe-
stis auaritia. 138. Comparatur ouili.
ibid. Eius puritatem qui macularint.
188. Militans & triumphans. 232. Eius
suffragia profunt tentatis. *ibid.* Ratio-
nem status, tyrannicam politiam ap-
pellat. 277. Eius varia quasi etates. 316.
In ea donum inuenitur discretionis spi-
rituum. 321. Eius doctores Euangelici
serui. 324. In ea Deus certis temporibus
& causis Concilia voluit indici. 328.
Fundata à Christo actionibus quibus-
dam praeclarissimis. 377. Eius vocatio
quoduplex. *ibidem.* Verbo Dei & septem
Sacramentis à Christo constructa. 379.
Eius fabrica à Christo constructa. *ibid.*
Eius hierarchia caelesti similis. 380. Cō-
siliis Euangelicis adornata. 380. In ea
administranda vritur Deus Angelorum
opera. 397. Eius hierarchica actiones
quae. 397. Cur in Ecclesiastico officio ver-
ba quaedam sepius repetat. 424
Eleazarus Iudaeus nobilis. 444. Quae
suerit detestatus simulationem. *ibidem.*
Eius fortitudo cum alacritate coniun-
cta. 460
Electio prudentiae proles. 282. Sine
prudencia, nulla est. *ibid.* Est actionis
humanae anima. *ibid.* Libera est. *ibid.*
Recte sanctaeque exercenda. *ibid.* Eam
ex instituto tractauit B. P. Ignatius.
283. Requirit secessum ad tempus sub
disciplina alicuius Patris spiritualis.
284. Ad eam maxime necessarius ani-
mus ab omni perturbatione liber. 284.
Eius materia subiecta duplex. *ibidem.*
Eius duplex ratio seu modus. *ibidem.*
Eius illustre exemplum in D. Augusti-
no. 286
Eleemo-

Eleemosyna duplex, corporalis & spi-
ritualis. 531. Spirituale exercuit etiam
Tobias. *ibid.* Eius cum oratione & ie-
iunio coniuncta vis & praestantia. *ibid.*
Opus bonum & satisfactorium. 34. Re-
medium auaritia. 139. Spiritualis cor-
porali praestantior. 275. Eroganda eti-
am pro defunctis. 441. Non est dare o-
pes, sed cum misericordia dare. 453. Eam
facere, est misericordiam facere. *ibidem.*
Eius artem nosse melius est quam re-
gem esse. *ibid.* A D. Augustino secundus
Baptismus, & sacrificium Christiani
appellatur. *ibid.* Pii & sancti viri di-
tributa quam vim habeat. 454. Ma-
gnum donum & magnum bonum. *ibid.*
Animam sapientem & altam reddit.
454. Danda de eo quod superest. *ibid.*
Eam Christus creberrime inculcauit.
ibid. Animam vt adamantinum corpus
quoddam obfirmat. 455. Eius consue-
tudo laboriosa. *ibidem.* Non in pecunia-
rum multitudine, sed in dārium prom-
titudine spectatur. 456
Elias nescit mortem, commoratur
Angelis, conuiuio Deo, ex S. Chrysologo.
531. Cibo carni reficitur. 115. Ab Ange-
lo prius excitatur, deinde pascitur. 303.
Ab Heliseo consultus. 329
Emanuel Sa, Soc. Ie. in commenta-
riis in Euangelia excellens. 412. Histo-
ricum sensum cum obseruatione lingua-
rum tractauit. *ibid.*
Ephraim typus proficientium. 80
Ephrem adhuc iuuenis de extremo
iudicio cogitans, mundum reliquit.
292.
Episcopatus delatus amore Christi
repudiatus. 529. Iam susceptus, magno
animo & nouo exemplo depositus. *ibid.*

An & quando sit de necessitate salutis
eum in se suscipere. *ibidem.* Votum de
eo non suscipiendū an & quatenus lici-
tum sit. 530. An praecipienti Episco-
patum in se suscipere, repugnandum sit.
ibidem.
Episcopi statū perfectionis iam con-
scenderunt. 524. Dispensatores Eccle-
siasticorum bonorum à Deo constituti.
ibid. Eorum status perfectionis est, tamen si
sint opulenti. *ibid.* Ab iis damnati Ori-
genista. 187. Ab iis in rebus grauibus
consultus Romanus Pontifex. 328
Esau lenticulae concupiscentia dece-
ptus. 115
Esau serpentis suasionem delectata car-
nem significat. 22. Tentata à pomo. 76.
eius imitator curiosus. 195. Per eam
Adam tentatus est. 208. Non simplici-
ter obediens. 435
Euagrius impeccantiam afferuit.
100. Insignis propagator erroris Orige-
nis. 187. Eius discipuli Palladius & Ru-
finus. *ibid.* A Ioanne Climaco reprehen-
sus. 188. Impassibilitatem alacritatem
sensus appellat. *ibid.* A Casare Baronio
damnatus. *ibid.*
Eucharistia pretiosissimum vas. 68.
Frequentanda. *ibid.* Eius vis & effe-
ctus. *ibid.* Vinum est germinans virgi-
nes. 68. Ea sola sancti quidam vitam
sustentantur. 121. Ea qui indigni. 158.
frequens vsus quam vim habeat. 190.
Deum certissimo in ea contineri profes-
sus est moribundus S. Ludouicus. 263.
Eius frequens vsus, salutis instrumen-
tum. 317. Sacrosanctū mysterium, con-
tinens Sanctum Sanctorum, Saluato-
rem mundi. 349
Eusebius monachus leue peccatum

in se quam seuerè puniuerit. 104. Originista. 187
 Eutrapelia, quandoque vitij, quandoque virtutis nomen. 490. Virtus qualis, & vnde dicta. *ibid.* Vitium idem quod scurrilitas. *ibid.*
 Examè conscientia sit quotidianum, & si fieri possit continuum. 587. Sit proprium cogitationum. *ibid.* Auocando animum etiam à ludicris & inutilibus imaginibus. *ibid.* Sit exquisitum. *ibid.* Sit seuerum. *ibidem.* Sit indefessum ad mortem vsque. 588. Tunc non frustra factum est, si rursus opus esse aduertimus. *ibid.* Vide elegantem eius descriptionem ex D. Bernardo. *ibid.* Sit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnis timor, ex D. Augustino. 27. Ad omnia vitia conuellenda singulare remedium. 103. Quorum etiam peccatorum facienda. 103. Quotidie necessarium. *ibid.* Comparatur labori exhaurienda fontina. *ibid.* De peccatis venialibus exquisitum. 241
 Exemplum humilitatis ex Cassiano. 527. Sanctorum qui Ecclesiasticas dignitates fugerunt, vel iam adeptas deposuerunt. 529. Vigilantie cuiusdam presbyteri ex D. Gregorio. 623. Patrum spiritualium in sanandis suororum discipulorum animis prudentia. 10. Occulti peccati detecti, ex Cassiano. 11. Abstinentia immodica & pertinacis, ex eodè. 34. Pœnitentium mirabilia ex Climacho. 39. Sanctorum qui continuam pœnitentiam egerunt. 41. Mirabilis pœnitentia & reuelationis dimissi peccati ex S. Gregorio. 53. Monachi à scrupulis vno patris spirituali verbo post XX. annorum cruciamenta liberati. 61. Leue pec-

catum seuerissima pœnitentia expiantis. 104. Gula multiplex. 112. Monachorum Egyptiorum abstinentia. 119. Sanctorum corpora sua acerrimè castigantium. 121. Auaritia diuinitus punita. 140. Homini perplexi triplex. 162. Inuidi cuiusdam monachi. 168. Senis monachi passionum extirpationem docentis. 178. Tentati senis, vt disceret compati infirmioribus. 209. Cuiusdam scholastici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit. 257. Sanctimonialium à diabolo illusarum. 315. Cuiusdam per S. Stephani intercessionem mirabiliter sanati, ex D. Augustino. 320. Obedientia studio conatus ingens saxu loco mouere. 432. Monachi de Abbatis mandato puerum in fluuium proicientis, non imitandum. 433. Excellentium obedientia cultorum. 437. Cuiusdam puella à coelestibus nuptiis ob leuitatè morum aliquandiu suspense. 489

Ezechiel Propheta fodere parietem iussus quid significet. 9. Eius visio de viro fluuium dimetiente explicatur. 254

F.

Feruor spiritus nutritius & comuersionis. 5. Fractus & debilitatus, quomodo iuuandus. 5. Quamdiu in religiosi familiarum olim vigerit. 7. Quomodo conseruandus. *ibid.* Quantum à indulgendum. 55. Quomodo excitandus. 149. Eius graphica descriptio ex diuo Bernardo. 150. Eum languentem & sopitum reddit repeditas & superbia. 156. Eum excuscitat abnegatio sui & humilitas. *ibid.* Est algor carnis & sensus. 180. Quidam eo rapi se sinunt ad ea que vires eorum excedunt. 215. Quomodo

modo moderandus. *ibid.* Perpetuo fouendus. 310

Fides Dei donum. 5. Ex auditu prædicationis percipitur. 5. Eat antiqua fundamentum nititur doctrina Christiane perfectionis. *ibid.* Eius vis contra tentationes diaboli. 75. Inprimis à diabolo oppugnatur. 225. Deum inuenit. 250. In exordiis suis & nutat, & solida est. 254. Certis gradibus proficit. *ibi.* Virtus Theologica. 259. Primum Dei donum anime infusum. *ibid.* Eius definitio ex Apostolo. *ibid.* Eius motiua quæ. *ibid.* Eius laudes & encomia ex SS. Patribus. 260. Est bonorum omnium fundamentum. *ibid.* Est oculus illuminans conscientiam. *ibid.* Est ianua & via in vitam. *ibid.* Quomodo nobis infundatur. 260. Iter homini ad Deum per hominè Deum. *ibid.* Eius causa efficiens, meritoria, finalis, exemplar & regula. *ibid.* An in Christo fuerit. 261. Duplex, informis & formata. *ibid.* Eius progressus & gradus. *ibid.* Eius tres actiones. *ibid.* An & qualis sit in hereticis. *ibid.* Non est astimatio, sed certitudo. 262. Quomodo superanda tētationes contra eam insurgentes. *ibid.* Non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. *ibid.* Eius fortitudo duplici ratione acquiritur. 263. Augetur à Deo duobus item modis. *ibid.* Eius confessio necessaria etiam cum vitæ discrimine. *ibi.* Eius plenitudo quæ. 263. Eius actiones heroica. *ibid.* Eius signa feruor operis & puritas intentionis. 264. Quomodo distinguatur à spe. *ibid.* Quò quis altius credit, inquit S. Chrysologus, eo etiam altius dubitat. 318. Ad eam in animis hominum gignendam miracula fecit

Christus. 378. Fundamentum aeternæ vitæ. 391. Quanto magis in ea proficimus, tanto magis viuere tendimus. *ibi.* Per eam Christiani sunt filij lucis. 395. Fundamentum & primus gradus ad beatitudinem. *ibid.*

Finis hominis Deus est. 520. Non est idem cum scopo. 96. In eo ne corrumpamur. 248. Nobilissimus vita aeterna. 251. Præclarissimus & omnium optabilissimus, maior Dei gloria. 283. Obseruandus maxime in inspirationibus. 302. Actionum & passionum Christi duplex. 363

Fortitudo nostra à Deo. 620. Per patientiam declaratur. 145. Duplex. 227. Necessaria nobis. *ibid.* Vnde, & quomodo conseruanda. 240. Virtus, donum Spiritus sancti, & beatitudo, quomodo inter se differant. 255. Si improvida fuerit, saepe in casum ruit. 282. In pietate & obseruantia exercenda duplex. 428. Quid proprie, qualisq; virtus sit. 457. Eius officia, gradus, incitamenta. *ibid.* Virtutum Cardinalium tertia. *ibidem.* Eius plurima exempla in Christo patiente. 458. Virtus communis omnibus virtutibus. 458. Virtutum omnium fortissima. *ibidem.* Sola defendit ornamenta virtutum omnium. 458. Eius partes quæ. *ibidem.* Vni Deo innititur. 458. Quis verè ea præditus censendus. 459. Tam desperationis ignauiam excutit, quam iactantia contrahit. *ibid.* Eius duæ partes, sustinere & aggredi. *ibi.* Inprimis armat hominem aduersus timorem mortis. 459. Comparatur flumini paradisi, quod alluit Æthiopiæ. *ibid.* Est amor secundum D. Augustinum, omnia propter Deum perferens. *ibid.*

Eius delectatio qualis. *ibid.* Eius indicia. 460. Ad imminentiā mala se preparat. 461. In repentini periculis maximè apparet. 461

Franciscus vir sanctus, aiebat; nolite me sanctum appellare, quia possum adhuc filios procreare. 623. Discretor spirituum. 305. Seraphin è caelo descēdens, ei stigmata passionis Dominicae impressit. 352

Fraus simplicitati contraria. 442. Omnis turpis, etiam in rebus vilibus. 444

G.

Gabriel Archangelus ex his est qui summa nuntiant. 360. Fortitudo Dei dicitur. *ibid.* Purgat Zachariam, cum incredulitatis eius poenam exigit. 379

Græca lingua primū Euangelia conscripta, excepto Euangelio D. Matthæi. 410. Eius cognitio maximè iuuat intelligentiam scripturarum. *ibid.* Eius voces ἡ προφητῶν, ἡ ἀδελφῶν, ἡ ἀποστόλων, ἡ ἀδελφῶν & ἡ ἀποστόλων. Explicantur. 411. Articulus in ea magnam habet emphasin. *ibidem.* Eius idiotissimi cum hebrais in scripturis coniuncti. 412. Quid propriè sit ἀγάπη & ἀγάπη. 451

Gratia Dei comparatur lumini. 2. Quid in incipientibus, proficientibus, perfectis operetur. *ibidem.* Maius bonum est, quàm bonū naturæ totius vniuersitatis creata. 15. Est benedictio dulcedinis. 16. Praeuenit poenitentem. 18. Duplex, praueuens & subsequens. 18. Eius decor amittitur per peccatum. *ibid.* Animam erigit, illuminat & Deo subiicit. 18. Omnibus iustificationibus principaliter praeminet. 20. Non trahit ignorantem, sed intelligentem sequentemq;

præcedit. 20. Comparatur rori. 25. Eam nobis Christus promeruit. 31. An in aliquo verè insit, incertum esse cur Deus voluerit. 35. Eius signa quaedam & coniecturae. 36. Vnicuique quomodo detur ad mensuram. 47. Eius probabile signum conscientiae tranquillitas. 53. Certam nobis de diabolo victoriam pollicetur. 74. Eius filius quis. 80. Comparatur luci solis. 82. Dat animis calorem, fecunditatem & lumen. *ibid.* Comparatur aurora. *ibid.* Naturam longè excellit. *ibid.* Non cogit voluntatem. 83. Cur hic plus, ille minus ab ea adiuuetur. 98. Eius mensura à Deo temperatur. *ibid.* Ea destituitur tepidus. 159. Eius vires. 189. Eius opus maximum, abnegatio propriae voluntatis. 196. Quomodo attingat à fine ad finem fortiter & suaviter. *ibid.* Eius auxilio quid possit proficiens. 221. Eius est inter illusiones atq; reuelationes posse discernere. 224. Ad eam acquirendam & conseruandam maximè efficax timor. 238. Eius priuatio, argumentū est superbiae. *ibid.* Aliquando se vtiliter subtrahit. 240. Non est per se actiuus, sed per virtutes. 256. Crescit & augetur ad virtutum exercitationem. *ibid.* Erga ingratum & paruipendentem quanta. 265. Necessaria & vtilis ad beatitudinem obtinendam. 266. Bonos & amicos Dei efficit. 268. Ad eam quæ preparatio nostra necessaria. 284. Qui ei non respondet, ad cumulum damnationis eam sibi vertit. 293. Comparatur vino. 302. Eius motus quomodo differat à motu naturæ. 306. Eius conatus quid tendat. 306. Eius verba quæ. 372

Gratiarum actio in conspectu diuinae maiestatis adhibenda. 346. Ad eam

comino-

commoueat difficultas redemptionis, quem minus esse deuorum fecerat conditionis facilitas. 402. In aduersis & calamitatibus maximè exhibenda. 440. Pro ipsa gehēna etiam adhibenda. *ibid.* Cur & pro quibus maximè beneficiis debita. 442. Est eorum etiam, qui aliis benefaciunt. 456

Gratitudo Latinis gratia dicitur. 437. Quid & quotuplex. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Etiam feris inesse videtur. *ibid.* Est maxima hominis vtilitas. 440. Est maxima custos beneficiorum. 440. Quæ ad eam inducant. *ibid.* Eius fortitudo. *ibid.* Eius vis & efficacitas. 440. Superfluum erga vitam sanctos, qualis. *ibid.* Eius delectatio. *ibid.* Eius leges. 441. Eius indicia. *ibid.*

Gregorius de Valentia Societatis Iesu peccatum negligentiae in officio diuino accuratè ad normam scholasticam ex Patribus etiam explicat. 427. Tomo suo tertio multa de virtutibus sapienter tractat. *ibid.*

Gregorius Nazianzenus Episcopatum Constantinopolitanum resignauit. 530. Cur eum resignarit. *ibid.* Iuliani Apostatae Imperatoris exitiū ex morum leuitate diuinavit. 490

Gregorius Papa nobili feminae de certitudine gratiae querenti quid responderit. 35. Tres annos poenitentiae constituentes condemnat. 41. Eius expositio Psalmorum poenitentialium affectibus plena. 47. Eius celebre dictum: Bonarum mentium est culpam timere vbi culpa non est. 58. Explicatur eius sententia de licito peccato veniali ad declinandum mortale. 165. An singulis hominibus, vt bonus Angelus, ita etiam malus depu-

tatus sit, eius sententia. 207. Optimum consiliarium se offert Venantio Italiae Cancellario. 328

Gula alio nomine gastrimargia. 111. Ante alia vitia debellanda. 111. Innumera vitiorum agmina producit. 112. Eius compressio quantum bonum. *ibid.* Eius natura & vis. *ibid.* Quinque nominibus tentat. *ibid.* Eius ex sacris literis exempla. *ibid.* Eius effectus, siue filia. 112. In quo propriè consistat. *ibid.* Eius remedia. 113. Fons est aliorum vitiorum. 113. Eius tentationi qui succumbant. 114. Per abstinentiam frangitur. *ibid.* Quomodo differat ab aliis vitiis. 115. Eius abnegationis indicia. 115. Ex ea quæ vitia prodeant. 117. Quomodo restringenda. *ibid.*

H.

Hebraei carent comparatiuis & superlatiuis, & quid eorum loco ponant. 413. Vnum tempus pro alio ponunt. *ibid.* Pro agnomine ponunt filium cum nomine patris. *ibid.* Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatem pro iustitia. 412. Dicunt filium gehēnae, mortis, hominis, pacis, sapientiae, spiritus. *ibid.* Illorum varij modi loquendi. *ibid.* Illorum nomina quaedam propria interpretata. 412

Helisaeus Propheta non nisi ad psalterij concentum suscitatus quid significet. 418

Hieremias Propheta constitutus à Deo vt euellat & plantet quid. 98

Hieronymus Ecclesiae Doctor deliberauit quo in loco vitam religiosam tra-

duceret. 285

Honor duplex. 526. An & quis perfectioni sit impedimento. *ibid.* Cuiam abrenuncient religiosi, hoc ipso quod religiosi sunt. *ibid.* Quis sit honor virtutis. *ibid.* Quis mundi siue seculi. *ibid.* Nec desideratur nec queritur sine superbia. 528. Non nisi aternus à perfecto appetitur. *ibid.* Obiecta eius specie mentis acies ne perstringatur cauendum. 529. Vnicuique separatim pro cuiusque decore habendus. 452. An & quomodo contemnendus. 462. Aternorum quis. *ibid.* Non nisi necessitate cogente admitendus. 467. Sub eo quasi sub onere gemendum. *ibid.* Luci comparatur. *ibid.* Verus quis. *ibid.*

Humbertus monachus ob nimiam abstinentiam minus à S. Bernardo laudatus. 35

Humili vltimum appetit inter homines locum tenere. 528. Tanto excelsior in gloria, quanto humilior in hac vita. *ibid.* Per deuotionem holocaustum fit. *ibid.* Verè sapiens. 81. Intelligit miserationes Domini. *ibid.* Comparatur ranuncula. 344. Obtritus corde. 348. Vires frangit diaboli tentantia. 494. Quo minus de sua, ed amplius de diuina virtute confidit. *ibid.* Nō ignarus bonorum suorum. 495. Non vult laudari. 498. Laudatus ab aliis quid cogitet. 498. Sese ad emendationem culpa pro qua arguitur, offert. *ibid.* Quomodo quis talis euadat. *ibid.*

Humilitas à Christo tradita & precepta. 527. Religioso maxime necessaria. *ibid.* Maxime necessaria nouitio. *ibid.* Sordidissima quæq; ministeria non recusat. *ibid.* Christi exemplo commendatur. 528. Quam verecundiam

excludat. 527. Inconfusibilem se Deo operarium exhibet. *ibid.* Christi humilitas vera nobilitas. *ibid.* Per obedientiam gratiam obtinetur. *ibid.* Eius exemplum ex Castiano. *ibid.* Fundatur in perfecta abrenuntiatione & obedientia. *ibid.* Ut in ea nos contineamus quidlibet faciendum est. 530. Ante Dei oculos vera quæ sit. *ibid.* Non est pertinax. *ibid.* Procreatur à nuditate & abrenuntiatione omnium rerum. 534. Parit mortificationem voluntatum. *ibid.* Indiscreta est, cum verbum bonum, quod posset prodesse multum, damnabili ligat silentio. 575. Quomodo conseruetur. 2. Signum est gratia Spiritus sancti. 3. Quanti apud Deum meriti sit. 6. Commemoratione antiquorum peccatorum conseruata. 45. Vera quæ sit. 51. Eius testimonio quæ. *ibid.* Philosophis nec de nomine quidem cognita. 92. Primus eam docuit Christus. *ibid.* Sine ea nullius vitij poterit triumphus acquiri. 131. Parit cognitionem maxime salutarem. *ibid.* Exsuscitat feruorem spiritus. 150. Ea prostermitur uelut superbia. 164. Scrupuloso necessaria. *ibid.* Curat superbiam. 167. Eam ut doceret, maximus factus est minimus. 172. Signum est electionis diuine. *ibid.* Eius officia exercenda & accersenda. 176. Incitamentum est abneganda propria voluntatis. 198. Eius signa in tempore à proficiente exhibenda quæ. 214. Eius etiam externa exercitatio quanti aestimanda. 214. Quasi amissa, solidius recipitur. 240. Nihil est ea excelsius. 291. Omnibus rebus dominatur. *ibid.* In ea requiescit Deus. *ibid.* Nimi-

nia

Quam dubitationem in animam inducat. 318. Signum est prestantia Spiritus sancti. 320. Quid à nobis requirat. 328. Eius prima probatio. 331. Reliquarum virtutum fundamentum necessarium. 335. In prepositis qualis esse debeat. *ibid.* Prodit se & effendit dictis & factis. *ibid.* Communes eius limites supergressus est Christus. 393. Eius definitio, essentia, regula & radix. 491. Eius propria actio quæ. *ibid.* Per eam nos etiam hominibus subiicimus, & quomodo. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Est virtus Christi & Christianorum propria. 492. A Philosophis nec recepta nec agnita. *ibid.* Eius primus Doctor, magister & propagator Christus. *ibid.* Penè tota disciplina Christiana est. *ibid.* Quo loco inter precepta Christianæ religionis ponenda. *ibid.* Deo gratissima. *ibid.* Sacrificium maximū. *ibid.* Omnem vitiorum turbam fugat. 493. Fundamentum, mater, radix, altitrix, fulcimentum & vinculum omnium bonorum. 494. Sine ea virtutes alie citò disfluunt. *ibid.* Nihil ei conferendum. *ibid.* Est tutissimus virtutum omnium thesaurus. *ibid.* Virginitate magis necessaria. *ibid.* Sine ea nec virginitas Mariæ Deo placuisset. *ibid.* Nihil ea potentius. *ibid.* Fortior est petra, solidior adamante. *ibid.* Est non parua victoria sui. 495. Summam demissionem eandemq; voluntariam exigit ab homine. *ibid.* Eius septem gradus ex D. Anselmo. *ibid.* Eius difficultas. *ibid.* Supremus eius gradus quis. 496. Caput atque fastigium totius philosophiæ Christianæ. *ibid.* Expetit ignominiam propter Christum & ater-

nam gloriam. 498. Eius indicia ex sanctis Patribus. *ibid.* Mansuetudinis soror collactanea. *ibid.* Sancta infantia & sancta simplicitas. *ibid.* Obedientia comes. *ibid.* Magna & rara virtus. *ibid.* Ipsis virtutibus mirabilior. *ibid.* Humilibus exercitationibus acquiritur, conseruatur & cognoscitur. 499. Perfectissima quæ. *ibid.*

I

Iacob Patriarcha angelum videns, quomodo se Deum vidisse fateatur. 583. Contemplator cœlestis lucis. 611. Septem anni pauci dies ei visi sunt præ amoris magnitudine. 616. Tempore famis descendens in Ægyptum quid significet. 14. Typus proficientium. 80. Eius scala quid significet. 84. Deum videt scala innixum. 87. Eius primogenitus Ruben appetitum carnalem significat. 193. Eius scala quinq; gradus spirituales. 203. In quo imitandus, ut benedictionem consequamur. 421. Mansuetus erga Esau. 486

Ieiunium bonum opus ab angelo Raphael commendatum. 34. Eius cum oratione & elemosyna coniuncti viæ & præstantia. 531. Opus penitentia & satisfactionis. 34. Eius forma non potest omnibus eadem præscribi. *ibid.* In eius obseruatione traditionibus seniorum acquiescendum. *ibid.* Superborum Deo minimè acceptum. 56. Est angelorum imitatio, schola precum, alimonia animæ, frenum oris. 113. Quomodo differat à temperantia. *ibid.* Eius encomium & descriptio ex D. Chrysostomo. *ibid.* Sanctum. 118. De eo non potest

potest vniformis regula constitui. 120. Quomodo differat à ceteris virtutibus. *ibid.* Quae in eo regula seruanda. 124. Non tam perfectio quam instrumentum perfectionis. *ibid.* Superstitiosum & omnibus molestum quodnam. 215. Ei antecellit obedientia. 234. Quid & quotuplex. 477. Naturale & Ecclesiasticum quid vnumquodque. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Eius effectus. 478. Vita est angelorum. *ibid.* Eius insignia epitheta & encomia ex D. Ambrosio. *ibid.* Remedium salutis, radix gratiae, fundamentum castitatis. *ibid.* Refectio animae, cibus mentis. *ibid.* Contra id quae diabolus obicit, & quomodo respondendum ex D. Augustino. *ibid.* Et corpora roborantur validius. 479. Sanitatis mater. *ibid.* Peccatum enecat, animae viscera purgat. *ibid.* Eo roboramur vt oleo athleta. *ibid.* Murus inexpugnabilis diabolo. *ibid.* Comparatur castris. *ibid.* Comparatur pharmaco vermes enecari. *ibid.* Ex eo nascitur sanitas, & sanitatis diuturnitas. 480. Eo alleuamur, vt crapula grauamur. *ibid.* Eius adipe pinguescit anima. *ibid.* Eius indicia. *ibid.* Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. 355. Est & medicina. *ibid.* Nomen vitae. 355. Nomen virtutis. *ibid.* Nomen adiutorij. *ibid.* Vasculum salutariferi electuarij. *ibid.* Eius consideratio ex scripturis. 358. Eius fructus & utilitas. *ibid.* Ignatius Loiola Societatis Iesu parens. 6. De electione ex instituto tractauit. 283. Eius conuersio conuersioni diui Augustini ex parte similis. 289. Quid communi nomine consolationis & desolationis intellexerit. 294. Ignatius martyr leonibus discerpendus obiectus. Iam, inquit, incipio Christi discipulus esse. 461. Inanis gloria quid sit. 174. Eius natura, vis, & proprietates. *ibid.* Vndiq; bellatori & victori occurrit. *ibid.* Cepe & bulbis comparatur. 174. Quomodo differat à reliquis vitijs. *ibid.* Deiecta acrius resurgit. *ibid.* Nocte dimicat quomodo. *ibid.* In externis actionibus virtutes ipsas imitatur & refert. *ibid.* Facit paria charitati quomodo. *ibid.* Eius diuisio. *ibid.* Eius effectus & finis. *ibid.* Dulcis spiritualium operum expoliatrix, blandissima bonorum nostrorum depraedatrix. 175. Eius remedia. *ibid.* Eius damna. *ibid.* Impedit Deum ne influat in animam, eamq; donis suis cumulet. *ibid.* Praecipua causa tepiditatis. *ibid.* Eius abnegationis indicia. 176. Inconstantia magnum & graue vitium. 472. Exterior interioris signum. 489. Infernus peccato debitus. 16. Graphicè describitur. 25. Eius comparatione omnia quae patimur deliciae sunt. 70. Eius recordatio custos est rationis. 194. Non erit, si cesset propria voluntas. 197. Comparatur profundo mari. 417. Ingratitudo quale vitium. 106. No-nem leproforum Euangelicorum reprehenditur. 107. Pessimum & odiosissimū vitium. 402. Magnum peccatum. 440. Iudeos perdidit. *ibid.* Eius indicium quodnam. 441. Ingratus quis sit. 440. Conqueritur de diuinis beneficijs. 442. Instinctus quadruplex. 303. Diuinus &

& angelicus quibus signis dignoscantur. *ibid.* Diabolicus à diuino quomodo discernatur. 303. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 304. Comparatur rose pungenti. *ibid.* Diabolicus in fide humilitatis fieri potest angelicus. 305. Diabolicus comparatur terrestreitati florum. *ibid.* Comparatur veneno. 305. Naturalis quomodo distinguitur ab alio. *ibid.* Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur. 307. Diuinus quid suggerat. *ibid.* Diuinus maxime attendendus & sequendus 308. Comparatur calculo nouo in Apocalypsi. 309. Naturalis deprauat meditationes nostras. 310. Eorum regula sacra scriptura. 312. Quomodo probandi an ex Deo sint. 321. Gnomes qualis. 333.

Intellectus fons est perpetuus infinitarum cogitationum. 193. Abnegandus quomodo & quare. 195. Eius illustratio quam suauis. 196. Abnegetur prior, & voluntas abnegetur. 198. A Christo etiam fuit abnegatus. 199. Quomodo ei tenebras obducatur diabolus. 221. Eum non semper sequitur voluntas. 234. Quid & quomodo voluntati imperare debeat. 281. Quid faciendum si moderari se nesciat. 282. Eius illuminatio duplex. 298.

Intentio mentis oculus. 86. Eius splendorem quae maculent. 88. Eius pestis inanis gloria. 89. Capiti comparatur. *ibid.* Pura integraq; duobus modis seruatur. 90. Eius perfectio in quo consistat. *ibid.* Quomodo in Deum ferri debeat. *ibid.* Duplex. 94. Inquinatur & peruertitur ab amore proprio. 201. Recta & nitida argumentum est sancti Spiritus. 318. Ad quam actiones nostras om-

nes referri velit Deus. 398. Oranti plurimum necessaria. 421. In oratione nec obrundenda, nec rumpenda. *ibid.*

Inuidia latens tranquillitatem iudicij maculat. 9. Quid sit & quae eius proprietates. 168. Difficillime curabilis quam ob causam. *ibid.* Foedum malum. *ibid.* Eius descriptio. 168. Etiam spirituales viros aliquando conficit. *ibid.* Comparatur vulturi & muscae. *ibid.* Virtutem ex vicinitate vitij calumniatur. *ibid.* Non inest demoni aduersus alium demonem. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Eius principium, medium & terminus. 169. Eius remedia. *ibid.* Cui dominari non possit. *ibid.* Quae mala ex ea tanquam ex fonte promanent. *ibid.* Eius exempla ex sacris literis deprompta. *ibid.* Difficilius quam cetera vitia curatur. 176. Comparatur liti & serpentibus. *ibid.* Secus ac alia vitia, crescit virtutibus aliorum. *ibid.* Eius curationis indicium. *ibid.* Eius plena mors est perfectus amar aternitatis. *ibid.* Eius soboles detractio. *ibid.*

Ioannes Apostolus & Euangelista scripsit ad paruulos, ad iuuenes, & ad patres, quosensu. 2. Perfectionis gradus elegantibus translationibus illustrat. *ibid.* Ei similes sunt qui mudo corde sunt. 425. Ei similes maxime à Deo amantur. *ibid.*

Ioannes Auila celeberrimus in Hispania concionator. 612. Sanctitate vitae conspicuus. *ibid.*

Ioannes Baptista angelus in carne, coelestis in terra. 531. Magistrum habuisse non legitur. 7. Male conuersos Iudeos increpat. 32. Animalia, id est, locustas comedit. 115. Quantis sanctitatis noni-

nibus sit illustrū. 360. Commouet animum ad magna. *ibid.*

Ioannus Cassianus sine vita puritate sacrarum scripturarum intelligentiam haberi posse negat. 571. Eius de peccatorum expiatorum recordatione sententia. 43. Eius de officioso mendacio licito sententia ab Ecclesia reiecta. 107. Eius sententia de motibus carnis pie explicatur. 135. Suadet aquam temperatē bibendā. 136. Eius frigidus ignis. *ibid.* Eius sententia de bono & malo angelo singulis deputato discutitur. 207

Ioannes Chrysoströmus Episcopus magnus Dei amator. 102. Curiositatem egregie castigat. 195. Theodorum monachum lapsum sanitati & monastica exercitationi restituit. 289. Epistolā planē diuinam ad Theodorum lapsum conscripsit. 290. Neminem scripsit à demone ledi posse nisi per merorem. 305. Reprehensores suos laudauit, illisq; gratias egit. 330

Ioannes Climacus vidit mirabilem quendam penitentiae locum, eumq; descripsit. 38. Perpetuam & continuam penitentiam probat. 42. Euagriū ob impassibilitatem reprehendit. 188

Ioannes Gerson sensit aliquando non tam meritarium esse credere, quàm velle credere. 62. nobilis Theologus. 320

Ioannes Maldonatus Societatis Iesu, in commentariis in Euangelia excellens. 412. Historicum sensum cum linguarum obseruatione tractauit. *ibid.*

Iob afflictionibus à Deo pulsatus, vt eius eluceret patientia. 621. Eius mens sibi bene per tranquillitatem subdita. *ibid.* Eius desperatio quomodo intelligen-

da. 182. Per vxorem tentatus. 208. Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo. 218. Eius inuidia tolerantia. 228. Eius tentatio à D. Chrysostrōmo eleganter descripta. 301. Eius vxor à diabolo subornata. *ibid.* Adamante fortior. *ibid.* Magno animo stabiliq; perfitit, acceptis acerbissimis nuntiis. 494. Eius humilitas quanta. *ibid.* Superbum hostem humilitate pertussit, crudelem patientia strauit. *ibid.*

Iosaphat regis Indorum filius. 292. Mortis necessitate valde commotus. *ibid.* A S. Barlaam monacho ad fidem conuersus. *ibid.* Rege patre regnoq; contempto, in eremo sanctissime vixit. *ibid.*

Ioseph Patriarcha in Aegypto venditus. 361. Ab hera tentatus. 76. Figura illius Ioseph qui sponsus fuit B. Virginis. 361. Ex carcere ad regnum euectus. 469. Mansuetus erga fratres. 486

Ioseph sponsus B. Virginis cur voluerit occulte dimittere eam. 360. Pater Dei dictus & creditus. *ibid.* Eius nomen augmentum significat. *ibid.* Comparatur cum Ioseph Patriarcha. *ibid.* Seruus bonus, fidelis & prudens. *ibid.* Magni consilij coadiutor fidiſſimus. *ibid.* Nobilis genere, mēte nobilior. 361. Comparatur cum rege Dauid. *ibid.* Filius Dauid quomodo. *ibid.* Virgo corpore & mente fuit. *ibid.* Ei quādiu vixit, Christus subiectus. 390. Illuminatus ab angelo in somniis. 397

Iosue cur tam facile fidem praestiterit Gabaonitis. 446

Ira praeceptum iudicium perturbat. 9. Eius natura & proprietates. 142. Differt

ab indignatione quomodo. *ibid.* Exiit hominem similitudine Dei. *ibid.* Dilaniat mentem. *ibid.* Eius graphica descriptio ex D. Gregorio. *ibid.* Ea percitus homo abreptitiis comparatur. 142. Eius quatuor genera. *ibid.* Semper est cum imagine saltē rationis coniuncta. *ibid.* Initium insania. *ibid.* Eius tentatio. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Tripliciter potest considerari. *ibid.* Eius remedia. 143. Eius victoriae indicia. 144. Eius turpis species auersanda animo. *ibid.* Leuis est animi atque infirmi. *ibid.* Alteri occasto philosophia & meritorum. 145. Vnde ortum habeat. *ibid.* Eius victoria. *ibid.* Non omni repudianda. *ibid.* Equo iugali comparatur. *ibid.* Vt miles duci, sic illa rationi adiutrix est contra peccatum. *ibid.* Duplex est. *ibid.* Melior est visu quae. 146. Comparatur collyrio & nubi. *ibid.* Ancilla rationis. *ibid.* Duplex, per vitium & per zelum. 381. Ea vtitur vir fortis vt instrumento. & quasi mancipio. 460. Ad eam tardi esse quomodo debeamus. 461. Mentis oculum perturbat. 485. Quomodo sananda. *ibid.* Eius turpitudine quanta. *ibid.* Plusquam ferox est bellua. 486. Comparatur tristi hyemi. *ibid.* Comparatur tortori, ignito telo, furori, ebrietati, demoni. *ibid.* Duobus modis mansuetudine frangitur. *ibid.*

Isaac egressus in agrum ad meditandum, figura fuit cōtemplatiuorum. 577. Typus proficientium. 80. Eius occisio patris demandata, an fuisset mala. 303. Eius obedientia quanta. 433

Isaias Prophetā contemplator caelestis lucis. 611

Iudaea anima figura. 89

Iudaei male conuersi à S. Ioanne Baptistā increpati. 32. Eorum equalis seruitus Baalim & Chusarsaton quid significet. 42. Eorum inconstantia & inaudita barbaries. 65. Corde redeuntes in Aegyptum qui sint. 66. In eremo cur aduersus Deum murmurarint. 116. Canibus venaticis comparati. 134. Quanta inuidia Christum sint persecuti. 170. Cur sint aspernati manna. 246. Cur illis Deus legem cum terrore dederit. 320. Eorum vitia quae. 361. Eorum summa inconstantia & scelus, in Christo condemnando. 362. Symbolum sunt peccatorum. *ibid.* Eorum Principes quales. *ibid.* Cur Ioannem Baptistam maluerint habere magistrum quàm Christum. 398. Os Christi quomodo oppreserint, vt inquit diuus Lucas. 403. Eorum conuersatio Christo grauior ipso crucis patibulo. *ibid.* Cur gemina viperarum dicti. 428. Eos nihil aequē perdidit atque ingratitude. 440. Christum in passione etiam crepidis in faciem ceciderunt, vt ex contextu graeco elici potest. 471

Iudas Iscarioth à Christo cur tam diu toleratus. 12. A Christo monitus vt respiscat. *ibid.* Eius peccatum apostasia quibus timendum. 66. Tentatus à loculis quos portabat. 76. Ex auaritia prodidit Christum. 139. Quomodo à diabolo tentatus. 305. Quam prudenter & amanter à Christo in cena monitus & correctus fuerit. 368. Pecunias pauperum in loculis suis portabat. 404. Eius pedes summa humilitate Christus lauit eo tempore quo prodicionem animo agitabat. 499

Iudicium extremum formidabile & into-

intolerabile describitur. 25. *Afiduè ad mentem reuocandum. ibid. Pauendum & tremendum etiam Sanctis. 26*
Julianus Apostata Imperator quibus moribus fuerit præditus. 490. Eius exitialem interitum vnde diuinarit D. Gregorius Nazianzenus. 490
Iustitia inuitat Deum ad inhabitandum animum. 349. Eius amor quomodo crescat. 236

L.

Laurentius martyr quanto desiderio martyrii flagrarit 461
Lectio pia cõmendatur. 607. Quantum in ea momentum sit. ibid. Plurimum valet ad conuersionem peccatorum. 21. Scrupulosis cautè adhibenda. 62. Plurimum iuuat ad cognitionem nostri. 229. Per eam D. Augustinus quantum subitè fuerit commotus & illustratus. 289. Multò efficacior quàm profana. 307. Quorum librorum esse debeat. 330. Per eam Deus nobis loquitur. 342. Instruit nos ad orationem & operationem, actiuam & contemplatiuam vitam. ibid. Valde est necessaria. ibid.
Leo Papa Episcopus Campaniæ ob publicata quedam peccata reprehendit. 39
Lia fecunda significat vitæ actiuam. 542. Non est negligenda. 572
Liberalitas quid & quotuplex. 453. Eius gradus & incitamenta. 453. Eius fortitudo adamantina. 455. Aduersus experientia pertinax. 456. Benefacit etiam ingratis. ibid. Eius indicia. ibid. Salua est in animi promptitudine. ibid. Maxima est, nihil sibi, exemplo Christi,

retinuisse. ibid.
Ludouicus rex moribundus Deum sub Sacramento Eucharistiæ certissimè contineri professus est. 263
Luxuria per Amalech significata. 129. Aduersus eam graue & diuturnum certamen incundum. ibid. Eius natura à D. Gregorio descripta. ibid. Exemplo Amalechitarum funditus extirpanda. 130. Ignis est ad perditionem deuorans & omnia eradicans genimina. 130. Eius effectus siue filia. ibid. In vino est. 132. Eius remedia. ibid. De corde tanquam de fonte procedit. ibid. quos morbos generet. 479

M.

Macarius eremita monachum, qui solus diaboli poculum degustarat, mirabiliter curauit. 10
Magister spiritualis perfectionis homo. 3. Ei aperienda omnia quæ intus in nobis sunt. 5. Referenda ad illum vniuersæ menti cogitationes. ibid. Necessaria eius cura ad præcauendas satanæ insidias. ibid. Eius doctrina & prudentia maximè necessaria. 6. Eius cogitationibus Deus adest. ibid. Eum qui audit Deum audit. ibid. Eum egregiè descripsit D. Basilius. ibid. Ornatus virtutibus sit. 7. Diuinarum literarum scientiam habeat. ibid. Natura sit propensus ad docendum. ibid. Eius officium. ibid. Comparatur medico. ibid. Quomodo discipulorum suorum propensiones inuestigabit. 8. Petat à Domino cor docile. ibid. Inhereat vestigiis sanctorum Patrum. ibid. Imitetur Deum cuius adiutor est. ibid. Interueniente

corre-

correctiõne, ex minimis maiora cognoscat. 9. Acutus inquisitionibus duritiam cordis aperiat. ibi. Versatus sit in dignoscendis cogitationum initiis & seminibus. ibid. Sciat certum discrimen inter tentationes & vitia. ibid. Adhibeat remedia accommodata ad cuiusq; naturam. ibid. Præstoletur curationis opportunitatè. 10. Bonarum virtutum exemplo alumnus suum sibi conciliet. ibid. Viscera matris induat. ibid. Tribus maximè modis pietatè erga alumnos suos exercere poterit. ibid. Nihil sic probat spiritualem virum, inquit D. Augustinus, quàm peccati alieni tractatio. 11. Sæcæ charitatis zelo & spirituali prudentia præditus sit. ibid. Cum Deo maximè coniunctus viuat. ibid. Quomodo se gerat cum desperatis. 12. Quod arguendo non valet, orando conetur obtinere. 12. Eo inscio quod sit, furtum ac sacrilegium reputandum. ibid. Comparatur à D. Basilio excantatori serpentium. ibi. Quo loco apud nos esse debeat, ex diuo Bernardo. 19. Quando consulendus. 34. Quid ab eo potissimum considerandum. ibid. Eius disciplina incipientibus maximè necessaria. 56. Eius iudicio standum in castigatione carnis. ibid. Eius consilio parèdum in scrupulis. 60. Quomodo suos tyrones debeat exercere. 77. Eius cura quibus imprimis necessaria. 107. In suscipiendis ieiuniis vel vigiliis consulendus. 121. Spiritualis medicus. 156. Spiritualis pater. ibid. Mansuetus cordis medicus. 165. Eius cõsiliu generale aduersus scrupulos remedium. 167. Secundum Deum, vitæ nostræ spiritualis auctor. 429. Pro filiis suis spiritualibus mori paratus, & illi vicissim pro il-

lo. ibid. Spiritualis pastor ouium. 430
Magnanimitas Christiana in quo propriè consistat. 462. Quomodo differat ab ea quam Aristoteles tradidit. ibid. Quomodo versetur circa honores. ibi. Quomodo à sanctis Patribus describatur. 463. Eius gradus & incitamenta. 463. Iniurias & calamitates imminentes expectat. 466. Eius indicia quæ. 466. Vnde oriatur. 487. Non eam terret rugitus leonis. ibid.
Magnanimus verè quis sit. 463. In articulo mortis à diabolo parum infestatur. 464. In purgatorio non diu detinetur. ibid. A magno Deo magna beneficia recipit. 464. Suam despicit quietem, & curat aliena. 465. Eius magna cum Deo familiaritas, vt nimia quibusdam videri possit. ibid. Inducitur in apothecas sapientiæ. ibid. Magna audet, & quæ audet obtinet. ibid. Quo animo cõtumelias ferre debeat, ex Seneca. 466. Eius gaudium quodnam. ibid.
Malachias Episcopus consuevit ad tempus secedere ad cœnobium monachorum, sese colligendi gratia. 214. Disciplinam quam aliis imponebat, magis ipse portabat. ibid. In ordine vicis sua cõquina ministerio inseruiebat. ibid.
Mansuetudo quomodo conseruanda. 144. Iram mitigat. ibid. Eius definitio, gradus, & incitamenta. 484. Eam natura communis docet. ibid. Pacem animo conciliat. ibid. Omni diademate & gloria conducibilior. ibid. Deo gratior ipsa virginitate, ieiunio, contemptu diuitiarum, elemosynis. 485. Eius vis quanta. ibid. Comparatur colori in firmis oculis grato. 485. Inter omnes Christi virtutes eminet. ibid. Duobus modis

exercetur. 487. Vnde oriatur. *ibid.* Non nocet ei flatus draconis. *ibid.* Quomodo in naturam vertatur. 487. Inimica perturbationis, pacis conciliatrix. *ibidem.* Fructus spiritus, qualis. *ibid.* Eius indicia. *ibid.* Virtutes ei affines quae. *ibid.* Humilitatis soror calliditas. 498

Marcus Euangelista ut Ecclesiasticam dignitatem subterfugeret, membrum sibi praecidisse dicitur. 529. Exemplum non tam imitandum quam admirandum. *ibid.*

Mardocheus indutus vestibus regii equo regio insidens. 310. Typus veri proficientis. *ibid.*

Maria Magdalena ad pedes Christi residens, vitam contemplatiuam significat. 571. Laudatur à Christo praeter Martha. 572. Eius pars nunquam aufertur, quomodo. *ibid.* Eius ingens dilectio omnem poenam peccati debitam absorbit. 46. Triginta annorum vitam seuerrissimam poenitentiam transiecit. 47. Cum haemorrhoida Euangelica comparatur. 53. Proposuerat in corde suo à peccatis deinceps abstinere. *ibid.* Pie impudens, & frontosior ad salutem quam fuerat ad peccatum. 55. Condonata illi cum culpa omni temporaria poena. 63. Posthabito mundanae nobilitatis splendore, pedibus Christi affixa, se totam deditavit. 367. Christi amula singularis. *ibid.* Non solum saucia, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo atque castissimo. 389

Maria mater Dei votum virginitatis emisit testibus sanctis Patribus. 525. Cruci assistens Christum filium induit. 528. Pretulit Virginitatem opprobrio sterilitatis. *ibid.* Vnctio eam docebat de omnibus. 528. Non indignè tulit, cum

dimitteretur à Ioseph. *ibid.* Christo confixa est cruce. 528. Plurimum praestae omnium angelorum ordinibus. 585. Diuina attributa in ea contemplandi ratio. *ibid.* Quomodo inuenta fuerit in vtero habens. 17. Aduocata peccatorum ab Ecclesia & sanctis Patribus appellatur. 52. Spes vnica peccatorum vocatur à D. Augustino. *ibid.* Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia sopitus, ac si nullus. 188. Eius animi corporisq; dolor proximè accessit ad ipsius Christi crucifixi dolorem. 258. Eius verba illa, respexit humilitatem ancilla sua, non plorantis aut trepidantis sunt, sed gaudentis. 296. In meditatione ad caelum introducit. 344. De ea quid cogitare debeamus orando. 359. Virgo non solum corpore, sed etiam mente. 359. Loquendi paratior, legendi studiosior. *ibid.* Eius sanctitas in facie relucebat. *ibid.* Eius aspectus ad amorè castitatis incitauit. *ibid.* Mater Dei, mea, nostra. *ibid.* Quae miracula in illa Deus ediderit. 385. Quomodo cum illa Dominus. *ibid.* Eius salutationis mysterium explicatum. *ibid.* Ancillam se dicit Domini, quae mater eligitur. *ibid.* Sola in cubiculo ab Angelo inuenta. *ibi.* Eius imperio Christus infans & puer, adolescens etiam & iuuenis, subiectus. 390. Ipsa Christum filium ipsamq; Christum ut matrem, ardentissime semper constantissimeq; dilexit. *ibid.* In eius vtero Christus nouem mensibus delituit. 390. Suis vberibus virginis Christum lactauit. 390. Cur eam in nuptiis Christus duriusculè compellarit. *ibid.* Ab Angelo filij Dei incarnationem edocta, exsententia D. Thomae. 397. Eius desponsatio cur instituta. 398. Cur filij sui conceptionem

pcionem Iosepho non indicarit. *ibid.* Eius Christum per totos triginta annos subditus. 399. Eius nominis interpretatio Dominam aut illuminatricem & parironam significat. 412. Eius filius est, qui eam ut parentem habet, colit, imitatur. 417. Eam plurimum commendat castus pudor. 489. Angelum praeuerecundia non resalutauit. *ibid.* Placuit Deo ex virginitate, sed ex humilitate concepit. 494. Eius virginitas Deo sine humilitate non placuisset. *ibid.*

Martha Christo ministrans vitam actiuam significat. 571. Eius ministerium non reprehenditur, quia meritorium. 572. Discipula fuit Christi. 361. Christi Domini hospita, eiusque mensae ministra. *ibid.* Hospitalitatis laude excellit. 309

Martinus Episcopus, Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. 602

Martyres in mortali adhuc vita deformitatem consecuti. 605. Eorum duo genera. 615. Quanto martyrij desiderio flagrant. *ibid.* Quam grauiam amore Christi cum voluptate pertulerint. 616. Plerique duplici modo conuersi. 13. Inuocandi. 52. Reliquiae eorum salutes. *ibid.* Possunt pro peccatis rogare nostris. *ibid.* Etiam nostri saeculi plurimi. 206. Diuinis consolationibus quantum confirmati. 232. Eorum exempla quaedam. 233. Eorum summa charitas & nobilissima omnium actionum. 270. In tormentis affirmabant se nunquam lautius epulatos esse. *ibid.* Quibusdam non tam turpe fuit Christum negasse, quam postmodum pro eodem mortem subiisse gloriosum. 290. Innocentes ab Herode

trucidati multa millia. 401. In tormentu diuina voluptate affluentes, ut ea nec senserint quidem. 460. Tripudiant & triumphant toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro. 460. Vnde oriatur in illis spirituale gaudium. *ibid.* Ad eorum solatia submituntur aliquando Angeli. *ibid.*

Martyrium omnium actionum quae à fortitudine promanant princeps. 461. Eius votum ipsum est martyrium. *ibid.* Eius ingens desiderium in quibusdam sanctis. *ibid.*

Matthaeus Apostolus & Euangelista diuina virtute ad Christum imitandum impulsus. 285. Eius Euangelium ab ipso hebraice scriptum, gratè prius versum quam latine. 410

Meditatio est studiosa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens. 577. Per ardua saepe & aspera ad directionis finem nititur. *ibi.* Est prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. *ibidem.* Pertinet ad processum rationis. *ibid.* Quomodo differat à consideratione. *ibid.* Longanimitatem alit, & perseverantia dat vigorem. 582. Est occultae veritatis studiosa inuestigatio. 588. Hanc diuina illuminat reuelatio, ut veritatem cognoscat. *ibid.* Comparatur exercitui mentem tanquam regem circumstanti. 299. Ferculum est quia pascit mentem. *ibid.* Docet quid desit, oratione quid desit obtinet. 349. Eius cum oratione comparatio. *ibi.* Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatè. 349. In ea ordo seruandus. *ibid.* Eius materia ad certa capita & puncta reducenda. *ibi.* Eius ordo duplex. *ibi.* Eius fructus in quo potiss-

potissimum consistat. 350. Intellectus exercitationem requirit. 353. Est necessaria si desit diuina reuelatio. 353. Eius materia est Scriptura sacra. *ibid.* Tres affectus in ea commouendi. 358. Eius potissima materia est historia Christi. 363. Conditioni vitæ meditantis conueniat. 417. Eius proprius scopus quis. 418. Ad eam hominis quoque industria necessaria. 418. Quam diuturna esse debeat. 420. Eius clausula colloquii quale. 421. Tota eius vis consistit in prudenti exercitatione affectus. *ibid.* Eius scopus coniunctio cum Deo. 424

Mendacium duplex. 443. Quodnam sit argumentum aeternæ reprobationis. *ibid.* Illud amant & faciunt qui politici vocantur. 443. Christiano viro indignum. *ibid.* Officiosum aut iocosum pro quacumq; aliorum utilitate nunquam licitum. 444. Si cæli ruinam fulcire posset, non tamen committendum. *ibid.*

Meritum apud Deum in quo consistat. 536. Eius perniciæ latitans sub promptitudine animi ex consolationibus diuinis. 538. Contemplationis maius quam actionis. 572. Præposterus ordo ante meritum exigere premium. *ibid.* Consistit in tribus. In odio præteritorum malorum, contemptu presentium, & desiderio futurorum. 598. Christi & nostrum quantâ vim iuncta habeant. 619. Quanti apud Deum sit submissio & humilitas. 6. A Deo non inuenitur sed præuenitur. 19. Maius est velle dolere de peccatis & non posse, quam actu de iis dolere secundum Gersonem. 63. Sanguinis Christi quantum. 189. Sanctorum de deuictis demonibus quantum. 211. Quomodo crescat. 226. Corruptur

admissionem peccati etiam venialis. 248. Necessarium & utile ad beatitudinem obtinendum. 266. Obedientia quantum. 430

Michaël Paphlago Constantinopolitanus Imperator, monachus factus. 292

Miracula sue prodigia quæ vocentur. 584. Quæ sit illorum ratio & causa. *ibid.* Eorum cupiditate quomodo coercuerit D. Augustinus. 622. Exhibentur in spectaculis. 194. Cum flagitantur solius experientia causa, Deus tentatur. 194. Cur iis Deus vratur. 260. Motiua sunt fidei. *ibid.* Duplicia. 314. Eum à quo eduntur, Deo charum esse aliquando significant. 314. Quadam non subiiciuntur oculis, sed in animis patrantur. *ibid.* Quæ Christus corporaliter faciebat, & spiritualiter volebat intelligi. 373. Cur Christus tam multa fecerit. *ibid.* Quam multa fecerit. *ibid.* Quomodo meditata. 374. Inter se quadam comparata. 382. In B. Virgine à Deo edita. 385. Quod ea retulerit Christus quæ fecit. 392

Misericordia quid & quotuplex. 452. Eius gradus & incitamenta. 453. Maxime demonstrat Dei omnipotentiam. *ibid.* Eius actus an præcedat vel sequatur iustificacionem. 454. In ea consistit summa disciplina Christiana. *ibid.* An & quomodo liberet à perditione aeterna. *ibid.* Ars omnium artium quaestuosissima. *ibid.* Ad eam inclinamur à natura. 455. Eam discamus, qui ea maxime indigemus. *ibid.* Eius actus heroici. 456

Missa sacrificium pro peccatis. 53. Impetrat donum penitentia. *ibid.* Summum sacrificium summi sacerdotij. 580. Idem cum sacrificio crucis, quamuis incruentum.

sum. *ibid.* Offerenda etiam pro defunctis. 442

Mitis & mansuetus orphanorum pater, viduarum pater. 485. Reuerendus pater pueris, obseruandus Dominus seruis. *ibid.* Eius laudes ex D. Chrysostomo. *ibid.* Quam gratus Deo. *ibid.* Eius exemplum quantum valeat. 485. Comparantur diei serena. 486

Modestia quid sit, & à temperantia quomodo differat. 488. Eius partes & gradus. *ibid.* Ad eam amplectendam incitamenta. *ibid.* Eius neglectus in Scripturis damnatur. *ibid.* In Scripturis mirifice commendatur. *ibid.* In oratione qualis adhibenda. *ibid.* Diues apud Deum, & portio Dei. *ibid.* Christi & B. Virginis quanta. *ibid.* Ei repugnant immanes cachinni & saltus. 489. Christiana seuerior est quàm gentilis. 490. An admittat iocos, fabulas & risum. *ibid.* In voce quæ seruanda. *ibid.* Grauis, maturæ, seueræ, animum postulat sibi planè dominantem. 491. Eius indicium quod. 491

Monica S. Augustini bis mater. 52. Ingentem lachrymarum vim pro filij sui salute profudit. *ibid.* Discreuit inter Deum reuelantem & animam suam somniantem. 321

Mors pro Christo subeunda si opus fuerit. 71. Ad eius portas appropinquare qui dicuntur. 147. Eius umbra quæ. 156. Eius meditatio remedium tepiditatis. 159. Euangelica qualis. 162. Subeunda potius quam committatur peccatum mortale. 165. Viuificatrix qualis. 182. Eius nomine quid intelligat Apostolus ad Romanos. 184. In quo casu pro veritate subeunda. 444. Eius timore nullus vehementior. 459

Mortificatio bona mors est, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius. 590. De ea D. Augustini dictum Moriar ne moriar. 592. Tremendum eius spectaculum in antiquis penitentibus. 38. Cui corporis viribus est commetenda. 122. Gradus ad virtutes & ad perfectionem. 124. Eius ratio varia & multiplex. *ibid.* In ea quotidie proficiendum. 168. Morti comparatur. 467

Mortui dimittendi sepelire mortuos suos, qui & quos. 415. Eorum animæ quibus modis iuari possint. 441

Moses orationis, ieiunij & eleemosynæ suffragio factus Deo similis. 531. Quid petierit, cum faciem Dei sibi ostendi petiit. 581. Contemplator cælestis lucis. 611. In eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit. 3. In aqua veniens, figura Christi & Baptismatis. 13. Eius serpens Christi typus. 93. Olim imperfectus. 109. Cur contra Amalech non solus armis, sed etiam precibus pugnarit. 129. Eius fidei actiones heroicae. 263. Quid eius frequens ingressus in tabernaculum significarit. 324. Sapientissimus Deoq; coniunctissimus. 327. Ab ipso Deo ad omnem disciplinam institutus. *ibid.* Coniunctio socii sui iussus est sequi. *ibid.* A Iosue consultus. 329. Sponsus sanguinum, figura Christi. 379. Eius amor in sibi commissos maior quam naturalis patris. 430. Mansuetus erga populum durae ceruicis. 486. Quomodo sustinuerit improperium Christi. 497

Mundus antequam fieret, præter Deum nihil erat. 580. Eius & eorum quæ in illo sunt contemplatio. 585. Eum Deus quare condiderit, conseruet & gubernet. 599. Eum condidisse, minus opus

est, quàm ex impio pium facere. 20. Propria voluntati non sufficit. 197. Theatrum est, spectator Deus. 257. Eius quaedam quasi atates. 316. Mare magnum eiusq; varij piscatores. 400

Mundus D. Paulo crucifixus quomodo. 527. Ei renunciandum vt Christum sequaris. *ibid.* Ei mortuus est religiosus. *ibid.* Eius vanitas. 28. Eius moribus quàm fuerit contrarium Christus. 93. Eum perfecte qui non deserant. 157. Eius cum diabolo foedus ad oppugnandum nos. 204. Eius spiritus satelles diaboli. 299. Eius spiritus quomodo internoscendus. *ibid.* Comparatur ratæ & molæ asinaria. 417. Totus ex fraudibus compositus. 445. Eius sapientia & professio quæ. *ibid.* Terret nos larvæ, auerit exemplis. 473. Exuendus sua pompa & satellitio. *ibidem.*

N.

Nathanael à S. Philippo inuentus quomodo. 17

Natura redit ad ingenium. 5. Eius mira varietas. 10. Eius bonum à peccato corrumpitur. 18. A gratia longè superatur. 83. Sequitur motionem & ductum gratiæ. *ibid.* Eius necessitas cibum potumq; à nobis exigit. 115. Eius etiam necessarius appetitus calcandus. 117. Paucis contenta est. 139. Eius corruptionem sequuntur inclinationes ad peccatum. 185. Eius secreta scrutari curiosorum est. 194. Animalculorum quorundam admirabilis & hominibus ignota. 195. Humana quam fragilis & deprauata sit. 233. Comparatur Samsoni. *ibid.* Continenter ad malum procliu. 246. Eius exterminij affectio indiscreta. 276. Eius mo-

tuus quomodo discernatur à motu gratiæ. 306. Ad quam cognitionem instiget. *ibidem.* Quomodo ab ea impugnetur qui proficit in gratia. 307. Nihil vult pati aut quàm minimum. 310. Sine Dei virtute concideret. 345. Nihil ea violentius, neq; decem millia quidem tyrannidarum. 433. Prostrata ab Abrahamo filium immolaturus. *ibid.* Ad misericordiam & beneficentiam nos mouet. 455. Locus ab ea nobis assignatus, tuendus. 466. Nos cognatos edidit. 484. Ex illius constitutione miserius est nocere, quàm ladi, inquit Seneca. *ibid.* Eius vis quantæ. *ibid.*

Negligentia filia acedia. 149. Eius mater est securitas. 35. Exterioris discipline cauenda. 213. Quæ mala per eam incurramus. 248. Illius tria magna mala. 310. Diabolicum vitium. *ibid.* Auget peccatum, & diuinam iram concitat. 384

Noë vineam plantans & inde inebriatus figura Christi crucifixi. 616. Derisus à filiis suis, Christum in cruce derisum significauit. *ibid.* Omne genus carniū manducauit. 115. Sacrificia Deo spontè in gratiarum actionem obtulit. 438

O.

Obediens sine discussione perficit imperata. 527. Credit ea sacrosancta & diuinitus promulgata. *ibid.* Inspientem se iudicat ac stultum. *ibid.* Nulla in eo viuunt voluntas propria. *ibid.* In coelesti regno & abstinentibus & flentibus excellit. 431. Lapsus per obedientiam Angelis dominatur. *ibid.* Facile superat vitium libidinis. *ibid.* Conatur, etiã si impossibile

possibile quid iubeatur. 432. Si dubitet an peccatum sit quod iubetur, quid facere debeat. *ibid.* Semper secum reputat se à superiore tentari. *ibid.* Rationem & mentem suam est repugnantem in superioris sententiam traducat. 434. Superiorum sententiam non diiudicat, nec curiosius perscrutatur. *ibid.* Nescit iudicare, quisquæ perfecte didicit obedire. 435. Adeptus securum portum, tutam navigationem, confectum dormiendo iter. 436. Parat aures auditui, manus operi, pedes itineri. *ibid.* Interiorem obedientiam externo silentio declarat. *ibid.* Comparatur corpori exanimi. *ibidem.* Comparatur instrumentis artificum. *ibid.* Nihil quod suum est ad obediendum adfert. *ibid.* Conuitia imperantium habet in deliciis. *ibid.*

Obedientia coërcet propriam voluntatem. 526. Eius quatuor gradus. *ibid.* Eius votum ex D. Augustino & D. Basilio. *ibid.* Per eius gratiam vera nobilitas obtinetur. 527. Eius exemplum ex Cassiano. *ibid.* Ad eam qua requirantur. *ibid.* Ei repugnat pertinacia. 530. Ei debetur gustus contemplationis. 572. Futurissimum est religiosi hominis perfugium. 576. Eam subiectis non imperet, qui Prelatis non nouit exhibere. 3. Eius via est via regia. 4. Homines inoffenso pede ducit ad summum. *ibid.* Quanti apud Deum meriti sit. 6. Melior est quàm abstinentia contumacium. 56. Insulsa quæ. 88. Paupertatis comes. 140. Supplet virtutem discretionis in incipientibus & religiosis. 281. Eam imprimis amat spiritus Dei. 315. Regula est diuina voluntatis extra Scripturas reuelata, in-

telligenda. *ibid.* Quomodo cum prudentia coniungenda. 331. Eius singulare exemplum economicum in Christo. 399. Eam Christus per totos triginta annos professus. *ibid.* Quomodo & qualis à nobis praestanda. 416. Eius definitio. 430. Quotuplex. *ibid.* Consilium Christi & perfectionis cumulus. *ibid.* Eius gradus & incitamenta *ibidem.* Eius meritum quantum. *ibid.* Praestantissima virtus. 431. Comparatur victimis. *ibid.* Tutæ est & recta ad virtutem via. *ibid.* Sola virtus est qua ceteras virtutes menti inserit, insertaq; custodit. *ibid.* Mater omnium custosq; virtutum. *ibid.* Ceteris virtutibus demones impugnamus, per hanc vincimus. *ibidem.* Ne Christus eam perderet, vitam perdidit. *ibid.* Martyræ constantiam præferat. 432. Eius difficultates. *ibid.* Praestanda etiam in his quæ sanitati videntur aduersari. *ibid.* Optimus eius modus est, vt semper ita tecum reputes, tentat te pater. 433. Eius violentia quanta. *ibid.* Ieiunij & abstinentiæ præstat. 434. Per eam propria voluntas mactatur. *ibidem.* Eius votum præcipuum inter tria religionis vota. *ibid.* Est perfecta anima abnegatio, mors spontanea, sepulchrum voluntatis. *ibid.* Nec præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit. 435. Caca quæ. *ibid.* Indiscreta quæ. *ibid.* Eius simplicitas à D. Paulo laudata. *ibid.* Eius tres partes. 436. Eius votum immobilitat animum, ne possit retrogredi. *ibid.* Eius septem gradus, ex D. Bernardo. *ibidem.* Apostolica quæ, ex D. Basilio. *ibid.* Perfecta legem nescit, terminis non arctatur. *ibid.* Eius indicia. *ibid.*

Obferuantia quid fit. 427. Eius gradus & incitamenta. *ibidem*. Exhibenda maximè Princip. & Domin. Ecclesiast. 428. Exhibenda etiam senioribus. *ibidem*.

Obftinati in propria fententia leprofis comparantur. 278. A D. Bernardo fuis coloribus depinguntur. *ibid.* Ariolis & idololatris comparantur. *ibid.* Deo quàm deteftabiles. 382

Opera bona tria maximè. 34. Ab Angelo Raphaële commendata. *ibid.* In his fita est in hac vita hominis iustitia. *ibidem*. His stat fides, deuotio & virtus. *ibidem*. An ea ab omnibus eodem modo fubeunda sint. 34. Ea diabolus tribus modis insequitur. 89. Propter laudem facta, vana sunt. *ibi*. Variis modis fiunt. 147. Moritura quæ. 155. Sape non sunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus. 175. Ea comitatur vel sequitur gloria & aliquando ignominia. 177

Orans intrare debet in curiam celestem & quomodo. 344. Quàm tremebundus, supplex, & humilis Deo affistere debeat. *ibidem*. Cogitet se tanquam præsentatum Domino maiestatis. *ibidem*. Quomodo præsentiam Dei sibi repræsentare possit. *ibidem*. Deum sibi præsentem maximæ reuerentia & humilitate prosequatur. 349. Comparatur Angelis & Archægelis, Cherubin & Seraphin. 350. Talis fit ante orationem, qualis in ipsa oratione vult inueniri. 426. Vana cogitans, cum orat, grauitèr peccat. 427

Oratio quantum iuuetur externis gestibus & actionibus. 532. Eius cum ieiunio & elemofyna coniuncta vis & præstantia. 531. Maximum perfectionis adminiculum. 539. Maximè necessaria

proficienti. *ibidem*. Feruens fit exemplo D. Augustini. *ibid.* Necessaria est ad impetrandum Dei auxilium. 540. Eius summa cum contemplatione & amora Dei colligatio. 541. Non quæcunq; eius studium ad perfectionem obtinendam satis esse. 574. Vnicum est in dubiis remedium & refugium. 576. Quæ in ea bonorum copia donetur. 589. Quando maximè requiratur. 11. D. Augustini: Domine da quod iubes & iube quod vis. 19. Sanctorum assidua plurimum valet ad conuersionem peccatorum. 21. Peccatoris ipsius constans & deuota plurimum valet. *ibid.* Opus bonum & satisfactorium. 34. Pœnitentis qualis esse debeat. 47. In ea perseuerandum. 52. Ab obsecratione quomodo differat. 53. Est oris ratio. *ibid.* Eius tres modi. 54. D. Augustino familiaris. 68. Præsidium contra tentationes. 73. Ad profectum spiritus impetrandum necessaria. 81. Eius non postrema pars gratiarum actio. *ibidem*. Holocausto comparatur. 94. Astat in ea oranti sacra Christi imago. *ibidem*. Prædicatori necessaria. 127. Plus potest quàm oratorum facultas. *ibid.* Remedium acedia. 148. Eius forma ex D. Bernardo. *ibid.* Humilis & feruens quantum valeat. 190. Minutissimis rebus sepe interrumpitur atq; turbatur. 194. Eius præsidio sancti demones profligantur. 212. Nō vincitur diabolus melius quàm per eam. 227. Adhibenda est ad omnia. *ibid.* Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus. *ibid.* Piorum pro afflictis placat diuinum numen. 232. Dei donum est. 244. Partes virtutes tuetur. 246. Iuuat ad virtutum omnium incrementum. 253.

Qualis

Qualis esse debeat, ex D. Hieronymo. 264. Fundēda pro iis qui ope nostra spiritali indigent. 275. Comparatur à S. Dionysio aurea catena. 308. Est mentis in Deum eleuatio. *ibid.* In spiritali secessu maximè exercenda. 326. Vim & robur adfert exemplo. 332. Maior est verbo & exemplo. *ibid.* Quibus maximè attentionibus adhibenda à præside. *ibid.* Ad eam preparatio duplex, proxima & remotæ. 341. Etiam quæ super caelos sunt penetrat. 342. Nullo vitiorum pondere pręgrauata, ad Deum ascendit. *ibid.* Ad eam mens euagationibus vacua adferenda. *ibid.* Ad eam necessaria solitudo cordis. *ibid.* Eius proxima preparatio duplex. 342. Eius intentio cor nostrum serenat. 344. Eius desiderij quanta sit utilitas. *ibid.* Eius initio quid cogitandū. 344. Cur olim facta Orientem versus. 348. Metalis quæ. 349. Partes eius duæ. *ibid.* A meditatione quomodo differat. *ibid.* In ea ordo seruandus. 350. Eius ordo duplex. *ibid.* Est inquisitio superiorum, secundum D. August. 353. In quem finē à Deo tradita. 371. Noctes faciēda, exemplo Christi. 372. Proprius eius scopus quis. 418. Eius variæ definitiones ex S. Patribus. *ibid.* Cur necessaria. *ibi*. Quomodo purget, illustret & perficiat cor. *ibid.* Longæne an breuis laudabilior. 420. Egyptiorum crebra, sed breuissima, & raptim quodammodo iaculata. *ibid.* Absit ab ea multa locutio, sed non desit multa precatio. 421. Quomodo differt à precatione. *ibid.* Eius scopus coniunctio cum Deo. 424. Eius quatuor impedimenta. 425. Eius tempore non refrixanda memoria peccatorum. 426. Quomodo ab ea excludēda importuna phrāsata. 426

Negligenter facta Deum maximè offendit. *ibid.* Fundēda etiam pro defunctis. 441. In ea qua modestia necessaria. 489. Origenes impeccantiā malè asseruit. 100. Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectè detestatus est. 108. Asseruit virum sanctū nec cogitatione quiddē aliqua titillari. 187. Eius erroris propagatores qui. *ibid.*

Otium vitandum. 149. Eius patens acedia. *ibid.* Eo distentam animam inuadit diabolus. 222. Ei nō minus quàm ipsi Sathana bellum indicunt sancti. *ibi*. Vitandum, & quibus occupationibus. *ibid.* In ipso otio cauendum. 326. Mater nugarum, nouerca virtutum. *ibid.*

P.

Parabola est longior & continuata metaphora. 415. Familiaris Syris & Palaestinis. *ibid.* Dupliciter ad aliquid probandum assumitur. *ibid.* De villico iniquitatis laudato explicatur. 405. In ea non omnia necessaria, nihil tamen mysterio vacat. *ibid.*

Parentes cur & quando in honore habendi. 391. Eorum cura non sollicitet nimium conuersos ad Dominum. *ibid.* Quantum iis debeant religiosi. *ibi*. Cum spiritalia impediunt, ne cognoscendū quidem sunt. *ibid.* Iis nec appellatis possunt filij viam perfectionis sequi liberissime. 399. Quomodo odio habendi à discipulis Christi. 415. Eorum incommoda siue vitia pie toleranda. 428. Eos quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiēdo nescire debemus. 429

Passiones animi vehementes impediunt contemplationem. 586. Per eas abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus,

rus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. 238. Cur gaudius in laboribus. 246. Vita tadio affectus quomodo & quare. 258. Diuina vi & impulsu subitō conuersus. 285. A Deo impulsus ad Hierosolimam cum periculo vitæ aduēdam, & Casarem appellandum. 286. Consilij gratia Petrum & Iacobum Hierosolimam vsq; adit. 328. A iunioribus consultus. 329. Arripuit quamcumq; occasionem predicandi Euangelij. 334. Eius amor erga suos in Christo filios maior quam naturalis patris. 430. Vt aliis bene esset, sibi ipse exitiū imprecatus. ibi. Paulus Eremita dimidium panem in victum quotidianum à Deo accepit. 121 Paupertas voluntaria fundamentū primum primusque gradus perfectionis. 523. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 523. Eius quatuor gradus. ibid. Eiusdem voto sese obstrinxerunt Apostoli, & pleriq; Apostolorū primi discipuli. ibid. Via est ad perfectionem, non ipsa perfectio. 524. Eā non abiiciuntur honores. 526. Eius metus non erit in cælesti gloria. 584. Vera quæ. 138. Reges cæli facit. ibid. Eam quidam sic diligunt, vt nullam inopiam patiantur. ibid. Niritur spe & Dei prouidentia. 140 Eius comes obedientia. 140. Eius exemplum in Christo. ibid. Christi recens nati quanta. 401. Christi Euangelizantis quanta. 404

Peccatum veniale inest iustificato sine iustitiæ detrimento. 100. Ab iis quantum fieri potest, præcauendum. ibi. Cur multa Deus voluerit esse occulta. 100. Non remittitur sine mutatione propositi in eo persistendi. ibidem. Est contra Dei mandatum. ibid. Non tam contra,

quam præter Dei voluntatem. ibid. Animam scdat. 101. Comparatur sordibus pedum. ibid. Igne purgatorio expiatur, si non in hac vita, ex D. Augustino, ibid. Interitum adferunt si multa sint. ibid. Prognosticon peccati mortalis. 102. Ex paruo maximum fit negligentia nostra. ibid. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris succis. ibid. Eius remedia varia & facilia. 103. Nebula comparatur. 105. Septem eius genera ex Cassiano. ibid. Spinis comparatur & qualibus. 106. Eius principis obstandum. 108 Non remittitur, nisi eius peccatorem peniteat. ibid. Quoddam laudatur spe frugis sicut herba segetis. ibid. Nemo ad id inuitus trahitur. 165. An liceat, si aliter mortale declinari nequeat. ibid. Rimula est per quam in animā irrupit diabolus. 218. Dissplicet Deo. 241. Reddit animam scdam atq; deformem. ibid. Eius macula quomodo eluenda. ibid. Sternit viam ad peccatum mortale. ibid. Examen de eo haberi debet exquisitum. ibid. Actionem moralem alioqui bonam, facit non esse meritoriam. 248

Pelagius hæreticus impeccantiam asseruit. 100. Origenis errorem de impassibilitate deteriore reddidit. 187. Hæresiarcha. ibid.

Perfectio hominis est Deo coniungi. 520. Postea est in charitate. ibid. In hac vita an haberi possit. ibid. Quæ sit de necessitate salutis. 520. Dilectionis duplex. ibid. An in sola charitate consistat. 521. Quæ sit propriè perfectio. ibid. Eius administræ sunt virtutes. ibid. In quibus potissimum virtutibus consistat. ibid. Eius impedimēta duplicia. 522. Ad eam tendunt religiosi. 526. Ei repugnat honor.

vor mundanus. ibi. Consistit in imitatione & similitudine Christi. 528. Ei maxime repugnat superbia. 528. Non ei repugnat honorem virtuti debitum suscipere, sed eum appetere. ibidem. Ad eam consequendam quæ actiones maxime conferant. 531. Ad eam quæ præparatio commodissima. ibid. Ad eam quantum conferant oratio, ieiunium & eleemosyna. ibid. Maxima hominis perfectio quæ. 533. Eo maior perfectio, quo vehementior charitas. ibidem. Ad eam dirigimur afflictione plus quam consolatione. 535. Eius maxima duo adminicula Oratio & Contemplatio. 539. Ad eam obtinendam non est satis quaecumque orationis studium. 574. Eius studiosi humanas etiam opiniones proterere & conculcare deberent. 624. Eius adeptæ signum amor sanctus filiorum proprius. 624. Eius status in Ecclesia militante institutus à Christo. 1. Eius tres gradus. ibid. Per sex hominis interioris ætates metienda. ibid. De ea qui sancti Patres maxime scripserunt. 2. Eius via quosdam lateat. 4. Eam nemo aggrediatur sine magistro. ibid. Eius disciplina est inuisibilis & occultata. 4. Ad eam quomodo perueniatur. 82. Comparatur meridiei. 83. Est inuenisse, se non esse perfectum. 86. Est scientia Sanctorum. ibid. Eius idea Christus. 92. Eam omnino ignorarunt philosophi. 92. Eius author & magister Christus. 92. Quibus rebus acquiratur. 97. Neque seculares ab ea excluduntur. 99. Ad eius culmen qui perueniant. 117. Eius instrumenta quæ. 124. Duplex. 134. Eius fastigium citius attingit carnalis quam monachus tepidus.

155. Eius consummatio, vera discretio. 281. Via ad eam patientia. 469. Eius fundamenta & gradus. 523. Eius propria principia. 2. Eius disciplina eget doctore. 4. Eius initia & quasi incunabula quæ. 13

Perfectus vir quis. 521. Debet res temporales abiicere. 523. Non potest alium honorem appetere, quam eternū. 529. Deo seruit etiam cum interna repugnantia & difficultate. 538. Mente & animo in Deum eiusq; maiestatem summa cum reuerentia intuetur. 581. In Deo conuiescit per se, nihil præterea querens. ibi. Rimari ac penetrare arcana sapientia & puritate conscientia audent, & intelligentiæ acumine potest. 583. Prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hanc postmodum in horreum quietis condat. 586. Is est, qui alios in tentationibus iuuat ne deficient. 621. Etiam ipse suo modo tentari potest. ibid. Quomodo se in tentationibus habeat. ibid. Precibus inuestigat latentem Dei voluntatem. 621. Non solum calamitatibus sed vitiis etiam tentatur. ibid. Ne extollatur superbia. ibid. Deuictis omnibus vitiis potest pulsari superbia. ibidem. Semper stet in vigilia sui. 623. Nullum sibi suspectiorem putet quam seipsum sibi. ibid. Non solum res sed opiniones etiam humanas proterat atq; conculcet. 624. In eo etiā semper est aliquid quod expietur. 2. Quid sit illi proprium. ibid. Cælo comparatur, vt imperfectus terra. 81. Qui studet perfectioni. 86. Eius peccata grauiora. 104. Leuia peccata quasi grauisima luget. 104. Cuiusmodi peccata sint in quæ non nunquam labitur. 105. Simples motus carnis contra voluntatē

suffinet. 134. Quomodo se habeat in aduersis. 313. Erga imperfectionem proximi impatiens non est. 471

Perfecti pauci. 308. Cur sint tam pauci. 309. Eorum affectus qui. 419. Honores humanos fugiunt. 467

Perseuerantia necessaria penitenti. 52. In operibus & orationibus. 53. Obtinet à Deo quicquid petit. ibidem. Donum solius Dei est. 81. Eius assiduus comes perfectus spiritus. ibid. Passiones vitiosas retundit. 188. Magnum malum si iungatur vitio. 219. Proficienti necessaria. 227. A Deo probatur quomodo. 239. Duplex. 471. Eius definitio & natura. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Vigor virium, virtutum consummatio. 472. Soror patientiae, constantiae filia, amica pacis. ibid. Amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanitatis. ibid. Eius laudes ex D. Bernardo. ibid. Dei donum. 473. Eius indicium. 474

Pertinacia sine magna obedientiae iniuria non incurritur. 530. Vera humilitati repugnat. ibid. Quam sit periculosa. 5. Est causa grauissimorum lapsuum. ibi. Aperit diabolo viam in animam. ibid. In abstinentia seruanda Benjamin monacho apostasiae causa fuit. 34. Fulmine Apostolico feritur. ibid.

Petrus Apostolus Cornelium Centurionem quomodo inuenit. 17. Ab Andrea fratre quomodo inuentus. ibid. Eius oculi iam senescentis sanguine respersti visi ob assiduum ploratum. 42. Orat in caelo pro nobis. 53. Auocare Christum à cogitatione mortis nec quicquam conatus. 82. Olim imperfectus. 109. Reuertentiae causa recusauit sibi à Magistro

lauari pedes. 336. Eius cor acutissimo amoris telo sauciatur, in lachrymas resolutum. 365. Eius seruo in tempestiuus à Christo retunditur. 368. Zelo salutis Christi percitus. ibid. Apostolorum princeps, & Christi in terris Vicarius. 380. Eius verba, Domine ad quem ibimus? explicantur. 388. Quasi fidei ubet pro omnibus discipulis, cum de Christi amore agitur. ibid. In omnibus locis ardentissima fidei inuenitur. ibid. Peccatum negationis quod ex repentino descenderat timore, amoris statim abluat lachrymis. ibid. In recusando vehementior, vtrumque ex amore. ibid. Cum Ioanne diu viuere desiderabat, ob id à Christo reprehensus. 452

Philippus Apostolus Nathanaelem inuenit. 17

Philosophi nec nomen quidem humilitatis nouerunt. 92. Vera castitatis expertes. ibid. Perfectionem ignorarunt. ibid. Patriarcha haeticorum. 188. Ecclesia puritatem peruersa maculae doctrina. ibid. Viri boni qui & quales. 251. Tam à vera virtute, quam à vera religione alieni. 251. Eorum de sensu dolorum falsa opinio. 259. Spem veram non agnouerunt. 264. Eorum errores in inuestigando summo bono. ibid. Summum bonum in hac vita frustra quaesierunt. 265. Eorum scientia quantum differat à scientia Sanctorum. 307. Quo spiritu impulsit libros suos scripserint. ibid. Eorum de patientia sententiae & apophthegmata. 470. Humilitatis Christianae virtutem nec receperunt nec agnouerunt. 492

Pietas cum sufficientia ab Apostolo laudata quae. 139. Cui tribuenda. 240.

Quasi

Quasi amissa plenius amatur. ibid. Si ne ea timor Dei nullus est. 282. Per inordinatam misericordiam saepe errat. ibid. Inordinata quae & quam periculosa sit. ibid. Vera & ordinata quae. 282. Eius excolenda regula quae. 363. Eius definitiones. 427. Eius gradus & incitamenta. ibidem. Innata nobis, & ipsis bellis. ibid. Ciconiarum qualis. ibid. Eius utilitas & premium. ibid. Eius exemplum in signe in duobus filiis Noë. 428. Necessitudini generis anteferenda. 429. Eius vis & efficacia. ib. Erga patres spirituales quanta esse debeat. 429. Eius iudicium maximum quod nã. ibi. In ea consistit summa disciplina Christiana. 454

Penitentes à Deo praeueniuntur. 18. Quas affectiones illis Deus immittat. 21. Eorum verba & lamenta ex D. Bernardo. 28. In eorum cordibus quid operetur Christus. 31. Oportet eos poenas luere quibus diuina iustitia satisfaciât. 33. Comparantur iis qui Imperatori offenso supplicant. 37. Eorum status in Ecclesia veteri. 37. Olim in foribus Ecclesiae cilicio induti cinere conspergebantur. 38. Vide plura ibidem. Arcabantur olim ab omni genere honestae voluptatis, imò etiam ab ipsis sacramentis. ibid. Viri primo die ieiuniorum tondabantur. ibid. Carnem ieiunij, cilicij, & orationibus affligebant. ibid. Totis noctibus sub diuo stantes peruigiles. 39. Faciem genibus operientes, frontem in terram collidentes, pectora iugiter tundentes. ibid. Flentes, gementes, rugientes, velut insensibiles. ibid. Quam felices iudicio Climaci. ibid. Eorum domicilia quae. 42. Cilicio accingatur, cubent vel dormiant in sacco. ibid. Tantum de tem-

poris poenitentiam agant, quanto in peccato perseuerarunt. ibi. A liciti & concessis etiam abstineant, & quare. 42. Imittitur Zachaeum quomodo. ibid. Imittitur Apostolum Paulum quomodo. ibid. Eorum oratio ad Deum qualis esse debeat. 47. Eorum gemitus & lamenta graphice descripta. 49. Adhibeant deprecatores Sanctos, maxime B. Virginem. 52. Temerarij & imprudentes qui. 55. Relapsi proditoribus comparantur. 66. Timidi quomodo iuuandi. 70. Cur in proposito aliquando non perseuerent. 76. Debent amare flere. 416. Proponant sibi exemplar Dauid regis ad imitandum. 419

Penitentia nulla sine Dei auxilio. 18. Per eam reparatur virtutes. 597. Peccata à Deo libenter condonantur. 606. Per eam peccatores emergunt. 18. Signum est praedestinationis. 18. De ea nemo securus peccet. 30. Firmum propositum emendationis omnino requirit. ibi. Penitentia ficta & simulata quae. 30. Corinthiorum qualis. ibid. Eius causa & tanquam parens. ibid. E fructu cognoscenda est. 32. Eius fructus qui. ibid. Per eam culpa remittitur, poena in temporanea commutatur. ibi. Vnde vim habeat. 33. Quae vim maiorem habeat. ibid. Eius graphica descriptio, ex D. Ambrosio. ibid. An ea sit ab omnibus eodem modo subeunda. 34. Ea Deus mitigatur. 37. Publica & solennis quae & quare desierit. 39. Eam agere difficilius est quam innocentiam seruare. 40. Iisdem finibus quibus vita terminatur. ibi. Quotidiana esse debet & quare. ibid. Eius digni fructus requiruntur. Quomodo possit esse perpetua, ex D. August. ibid. Magna virtus si sit continua. ibid. Ad eam agenda cur in monasteria quidam conuiciantur. 42.

Ryr 2

Eius

Eius agenda modus varius. *ibid.* Eius digni fructus qui sint. *ex D. Hieronymo. ibid.* Eius schola Religiosus status. 46. Eius insigna exemplar rex Dauid. 47. Eius immoderatus feruor. 55. Eius spiritus conterit naues Tharsis quomodo. *ibid.* Quis modus ei adhibendus. Quis eam vtiliter & tuto aggressus sit. 57. Ea contra nos abutitur diabolus. 64. Peccatorum sepe repetitorum difficultis fereque impossibilis. 66. Comparatur diluculo. 83. Sanat peccati vulnus. 210. Nullus ei locus post hanc vitam. 291. Eam vt agamus clamat stabulum, praesepe, lacryma & vagitus Christi nati. 401. Comparatur carbonibus ignis. 415. Eius gemitus vrant & sanant. 485. Pontifex summus Christi vicarius, pastorum princeps. 321. De grauibus rebus consultus ab Episcopis tum Graecis tum Latinis, totoq; orbe. 328. D. Petri successor. 380. Potitianus commemorando exempla Sanctorum D. Augustinum quantum commouerit. 287. Praedestinati vasa honoris in Scripturis appellantur. 481. Praedestinatio electorum etiam beatis spiritibus ignota. 17. Tempore suo reuelanda. *ibid.* Non inquirenda a nobis. 18. Eius signum est penitentia. *ibi.* Tentationes de ea quomodo depellende. 225. Eius firma opinio vnde concipienda. 266. Pradicatio ea commendatur a diuo Thoma quae ex plenitudine contemplationis deriuatur. 576. Eius studio intermitterendum nonnunquam orium contemplationis. 590. actio est hierarchica. 324. Pradicator perfectus quis sit. 574. Propter contemplationis studium ope-

randa non negligit. *ibid.* Propter operationis instantiam contemplanda non postponit. *ibid.* Huius typum gessit Abraham coniugem suam in spelunca duplici sepeliens. *ibi.* Quietus contemplanter forbeat, quod occupatus erga proximos loquens refundat. 574. Prius ad Deum leuet animam sitientem vt bibat, quam eructet. *ibid.* Vitii scatens, vita atq; salute qua alius dat, seipsum fraudat. *ibid.* Concham se exhibeat, non canalem. *ibid.* Impleatur prius, & sic curet effundere. 575. Eius officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit. 576. Per vigiles in Canticis Canticorum significatur. 17. Oratione otiosa quis vtatur. 125. Intelligenter, libenter & obedienter audiatur. 127. Sit orator antequam dictor. *ibid.* Loquitur in eo Spiritus sanctus. *ibidem.* Malit rebus placere quam verbis. *ibid.* Seruo aranti aut pascenti in Euangelio comparatur. 324. Seessione spiritualis maxime indiget. *ibid.* Comparatur bovi trituranti. 410.

Præses Evangelicus qualis esse debeat. 331. Consilio & iudicio excellat. *ibid.* Orationi deditus sit. 332. Addictus studiis doctrina, sed maxime cura animae suae. *ibid.* Vtilis illi lectio, vtilis eruditio, sed magis necessaria vnctio. *ibid.* Cur illi maxime necessaria oratio. 332. Exemplo & verbo predicationis pascat animas subiectas. *ibi.* Pascat & oratione oves suas. *ibid.* Quas maxime ad res adhibenda sit illi oratio. *ibid.* Ad officia deligat viros probatos, non probandos. 333. Vt verus ac legitimus Pater, aequè in cunctos beneuolus. *ibi.* Iudicio quomodo vti debeat. *ibi.* Quomodo oia omnibus fieri debeat. 334. Quomodo se cõparet ad bene pre-

præcipiendum. *ibid.* Neglectis propriis inuentis, Patrũ decretis inhereat. 335. Sit humilis corde quomodo. *ibid.* Non tam ipse regit alios, quam Deus per ipsum. *ibid.* Forti animo toleret vitia sibi subiectorum. 336. In quantum grauatur, in tantum lucratur. *ibid.* Charitate proprie Pater efficitur. 337. Comparatur capiti ad spinam calcaneo infixam euellendam inclinato. *ibidem.* Eius in corrigendo lenitas paterna siue materna. *ibidem.* Mater fouendo, pater corripiendo. *ibid.* Obiurgans siue reprehendens libenter audiendus. 338. Quid facere debeat, si qui reprehenditur non corrigatur. *ibid.* Comparatur matri filium mortuum deploranti. *ibid.* Charitatem cum discretione coniungat. *ibid.* Vsq; ad contemptum sui se abiicit, vt alius proficiat. *ibid.* A Spiritu sancto artem regendi animas edocendus. *ibid.* Quomodo irrumperit iniquitatem. 339. Imperet sibi metipso, & quo modo. *ibid.*

Presumptio quam periculosa. 3. Eius exemplum malum. *ibid.* Quomodo ex animo euellenda. 57. Ingratitudinis arguitur. 107.

Propheta quidam decepti, putantes se a Spiritu sancto loqui. 302. Veri, quales. 319. Quomodo a Deo impellantur. *ibid.* Quomodo falsi a sanctis discernantur. *ibid.*

Prudentia in diiudicandis cogitationibus necessaria. 132. Proficienti necessaria qualis. 228. Cum Christiana simplicitate coniuncta sit. *ibidem.* Eius duae praecipue partes. *ibid.* Efficaciter voluntati imperat deligere media ad suae propositum necessaria. 229. Eius pars prouidentia quid sit. *ibid.* Omnium virtu-

tum est imperatrix. 251. Diuino auxilio ascribenda. *ibid.* Duplex, carnis & spiritus. 277. Carnis siue carnalis, qualis. *ibid.* Comparatur prudentiae serpentis, & economi Euangelici. *ibid.* Ratio status a quibusdam dicitur. *ibid.* Eius finis mors quomodo. *ibid.* Eius proles electio. 282. Eius syllogismus, principia & conclusio. *ibid.* Magis propria eorum qui praesunt, quam eorum qui subsunt. 327. Eius actiones tres, Consilium, Iudiciũ, & Praeceptum. *ibid.* Etiam ad subditos pertinet. 330. Eius vñ in quo consistat. *ibid.*

Prudentia spiritualis quid sit. 276. Maxima virtus est. *ibid.* Aliarum virtutum norma. *ibid.* Triplex. 277. Politica duplex. *ibidem.* Eius gradus tres & qui. *ibidem.* Est virtus principalis bene praecipua. 281. Eius prima actio munusq; praecipuum. *ibidem.* Sine bona electione nulla est. 282. Regula est diuinae voluntatis extra scripturas inuestiganda. 316. Eius assidua comes docilitas, & qualis. 330.

Puritas cordis quid. 523. In ea perfectio consistit. *ibid.* Virtutibus acquiritur. 534. Ea qui sunt praediti, donum Spiritus sancti quod intellectus dicitur assequuntur. 571. Scopus est proficientium. 96. Sanctificatio ab Apostolo nominatur. *ibid.* Quomodo distinguatur a charitate. *ibid.* Quibus partibus consistet. 99. A Deo donata, ab eodem reposcenda. 239. Sine ea non obtinetur sapientia. 332. Reddit homines D. Ioanni Euangelistae similes. 425.

Pusillanimitas timor est animum morore deiciens. 63. Longanimitati contraria. *ibid.* Eius curatio quare diffi-

clis. *ibid.* Eius finis desperatio. 64. Scala ad interitum. *ibid.* Causa & effectus scrupulorum. *ibid.* Effectus acedia. 161. Impedit profectum spiritus. *ibid.* Contraria magnitudini animi. *ibidem.* Eius effectus varij. *ibid.* Ex ea oriuntur angustia conscientia. *ibid.* Eius pericula. 162. Parit varia scrupulorum genera. 163. Eius remedia. *ibid.* Magno animo ei repugnandum. *ibid.* Duplex ex eius tentatione utilitas. 164. Radix scrupulorum. 166

R.

Rachel secum simul idola paterna in terram promissionis transportauit. 538. Propter idola variè vexata. *ibid.* Eum hoc factio denotat qui consolationū tantum causa Deo seruit. *ibid.* Infecunda contemplationem significat. 542. Nimum delicati est, solis eius amplexibus oblectari. 572

Raphaël Angelus bona opera commendauit. 34

Raptus siue ecstasis quid sit. 579. Fit aliquando per imagines. 579. Aliquando accidit hominibus à sensibus simulabrisq; corporeis penitus abstractis. *ibid.* In eo anima non vititur corporis sensibus aut imaginatione. 582. In eo potest homo pertingere ad visionem diuinæ essentia. *ibid.* In eo D. Paulus medio modo se habuit inter statum presentis vitæ & futuræ. *ibid.* Est supremus gradus contemplationis, qui in hac vita haberi potest. *ibid.* Quando soleat contingere. 589. In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit. 593

Religio laudatur à sanctis Patribus. 4. Earum fundatores plurimi à Deo e-

docti. 3. Earum sapientissimum institutum de cogitationibus superiori aperit. 6. Qua re maxime labefactata conciderit. 7. Qua re maxime in pristinum statum restituenda. *ibid.* Eius ingressus tanquā alter Baptismus. 46. Quoddam martyrij genus est & schola penitentia. *ibid.* In ea Sancti quam vitam egerint. *ibidem.* Eius leges siue regulae diligenter obseruanda. 118. Non eadem omnibus conuenit. *ibid.* Alia aliis sanctissimis instituta & regulis vititur. 119. Ab ea turpissimus saltus in apostasiam. 158. Fulcitur deuotione. 213. Comparatur cuidam ludo. 214. Eius regule & disciplina diligenter seruanda, & quare. *ibid.* Eius disciplina duplex, interior & exterior. *ibid.* Dei donum est. 244. Vera non est, ubi vera virtus non est. *ibidem.* Ab ea desciscere quam graue flagitium. 290. Est instar rupis excelsæ. 291. Eius magna pars oratio. 427

Religiosi ad perfectionē virtutis tendunt. 526. Secularem vitam relinquunt. *ibid.* Quibus honoribus renouent. *ibidem.* Eorum vitæ remotissima ab omni mundana pompa. 527. Eius maxime necessaria humilitas. *ibid.* Mundo sunt mortui. *ibid.* Tutissimum eorum perfugium est obedientia. 576. Item maiorum suorum consilium in rebus dubiis. *ibid.* Vestitu tantum qui tales sint. 31. Eorum monasteria domicilia sunt penitentium. 42. Olim ascetæ dicti ab exercitatione. 81. Secularibus hominibus aliquando imperfectiores, qui. 99. Eorum peccata grauiora, & quare. 104. Regulas sui Ordinis diligenter obseruent. 118. In Egypto quanta abstinentia viuunt. *ibid.* An conueniat illis medicinis
vii.

vii. *ibid.* Aliorum alia instituta circa ieiunia & castigationem carnis. 120. Ne latum quidem vnguem à suis institutis recedere debent. *ibid.* A singularitate sibi caueant. *ibid.* Non est illis permittendum vt pro libito ieiuent vel vigilent. *ibid.* Ab auaritia quomodo tententur. 138. Monstrofi qui. 140. Eorum vera diuitia. quæ. 141. Eorum vitium proprium acedia. 147. Tepidi secularibus deteriores. 155. Nimum solliciti de bonis temporalibus qui. 213. Eorum externa modestia ex D. Basilio describitur & commendatur. 214. Ioculatoribus & saltatoribus quibusdam comparantur. 215. Comparantur athletis, militibus, & nautis. 290. Lapsi animantur vt resipiscant. *ibid.* Qui in seculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint. 292. Iis caro & sanguis non nisi terrena suggerunt. 390. Carnalium quorundam affectio, domesticum malum, delectabile detrimentum. 450

Renunciatio bonorum temporalium necessaria ad perfectionem. 523. Item affectionum erga sanguine iunctos. 524. Voluptatum item corporis. 525. Propriae voluntatis. 526. Præterea honorum mundanorum. *ibid.* Eius quinq; gradus tanquam scale Iacob. 203

Ruffinus impeccantiam asseruit. 100. Discipulus Euagrii Pontici. 187. Origenista. *ibid.*

S.

Sacerdos gestans iudicium filiorum Israël in pectore suo quid significet. 9. Portans rationale iudicij quid significet. *ibid.* Illorum olim erat iudicare quæ peccata publicanda essent. 39. Peniten-

tibus pœnā ex officio imponit. 40. Seculares nugæ. in eius ore blasphemia. 104. Consecrauit os suum Euangelio. *ibidem.* Auarus reprehenditur. 138. Ad eum paruulos oportet tanquam ad sinum recurrere matris. 338

Salomon rex figura Christi. 615. Peitit à Domino cor docile, & quare. 9. Eius ferculum media charitate constructum. 29. Continentiam à Deo expetiit. 131. Diuinitus omnem sapientiam edoctus. 327. Prudentes viros in consilium semper adhibuit. *ibidem.* Ad Psalmum quendam illius iussu decantatum, Deum templo illius fuisse presentem. 424

Samaritani sunt potius quam Israëlita, qui Deo propter consolationes seruiunt. 538. Fauent magis Christo quam Iudæi. 398

Samson fortissimus importunitate vnus femina victus naturam humanam significat. 233. A Deo inspiratus occidit se cum Philisteis. 253

Samuel typus proficientium. 80 Sanguis Christi non nisi sanguine compensandus. 617. Sanguine veteris testamenti super altare & super populum diffuso significatus. *ibid.* Balsamo comparatus. 24. Clamat contra peccatores. 28. Ex eo vim habet confessio & satisfactio nostra. 33. A peccatore conculcatur. 49. Eius meritum. 189

Sapientia diuina vera & germanæ amicitia inuentrix & cōciliatrix. 600. Eius dulcedo. 236. Vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. 240. Ab ea deriuatur in nos quatuor virtutes Cardinales. 244. Bonorum operum magistra. 254. Quomodo in nobis augetur.

tur. *ibid.* Carnū incentiua extinguit. *ibid.* Mature disponit, quod acutē intellectus inuenit. 282. Quomodo pudica & pacifica sit. 320. Non obtinetur sine puritate cordis. 332. Secundum artem continet omnia. 344

Satisfactio cur ad poenitentiam necessaria. 32. Cur non etiam necessaria ad Baptismum. 33. Vnde vim habeat. *ibid.* Propria cuiq; non sufficit. *ibid.* Quomodo ritē fiat. *ibid.* Eius opera duobus modis exercentur. *ibid.* An ab omnibus eodem modo subeunda. 34. Vsq; ad vltimum quadrantem debita. 41

Saul à diabolo Deo permittente excitatus. 72

Scandalum fieri Christus prohibuit, aliquando verò contempsit. 387. Vrilius nasci permittitur, quā veritas relinquatur. *ibid.* Propter illud, oculus eruentus, id est, affectus propinquorum. 415. Expedi ei à quo venit, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, quomodo intelligendum. 417

Scriptura sine actiuosa affectū comprehensione intelligi nequeūt auctore Cassiano. 571. Dictata à Deo. 600. Quomodo iis vtendū aduersus tentationes. 225. Iis tanquam excantamētis quibusdam abigitur demon. *ibid.* Regule sunt diuinorum instinctuum, non contrā. 312. Iis quæ consona sunt, vera, & à Deo sunt. 321. In iis duo consideranda. Res, & signa, siue verba. 353. In iis verba propria & translata. 410. Earum intelligentiam plurimū iuuat Græcæ linguæ cognitio. *ibid.* In iis etiam aduerbia, pronomina & epitheta consideranda. 413. Earum studioso maxime necessaria oratio. 414. In earum explicatione quæ præcepta ob-

seruanda. *ibid.* De iis quomodo intelligendum, literam occidere, spiritum viuificare. *ibid.* In eius verbis maxime attendenda loquentis voluntas. 416. Ad mouēdum cor hominis per se apta. 418. Earum verba deliciosa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. 418. Incompositas actiones ac mores tanquam peccata damnant. 488.

Scripturarū interpretatio quadruplex. 409. Historica, tropologica, allegorica, & anagogica, quæ & qualis. *ibid.* Huius vocis (aqua) quā varia, & multiplex. *ibid.* Huius sententiæ (Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra) quā varia. *ibid.* Allegorica & anagogica proficientium sunt & perfectorum. *ibid.* Historica & tropologica propriæ sunt meditantis. 410. Tropologica, ea quæ dicuntur, ad animæ emolumentum conuertit. *ibid.* Historica in Euāgelis quomodo indaganda. 416. Tropologica duobus modis inuestigatur. *ibid.* Quando quæq; adhibenda. *ibid.* Historica cum tropologica comparatur. 417. Ab ea remouendi omnes ioci. 491

Scrupuli vnde in incipientibus oriuntur. 57. Circa confessionem periculosi. *ibid.* Iis antiqui etiam olim pulsati. 58. Duplicis generis. *ibid.* Vriles incipientibus & quare. *ibid.* Quando perniciosi. 59. Eorum remedia. *ibid.* Eorum causa metus extremi iudicij. *ibid.* A diabolo immittuntur quo consilio. *ibid.* In iis recurrendum ad consilium magistri spiritualis. 60. Perplexam reddunt conscientiam. *ibid.* Eorum altera causa superbia. 61. Eorum seges & materia confessiones non necessariæ. *ibid.* Sæpe ab ignorantia & pusillanimitate proficiuntur. 62.

In ma-

Iis maxime obnoxij pusillanimes. 63. Iis fortiter resistendum. 64. Antè extinguendi quā exoriantur. *ibid.* Eorum causa & effectus idem. *ibid.* Eorum varia genera recensentur. 163. Humilitate pelluntur. 164. Quibus regulis dignoscendi. *ibid.* Plerumque videntur potius quā sint peccata. *ibid.* De iis consulendi spirituales medici. 165. Ex superbia orti qui. *ibid.* Eorum radix pusillanimitas. *ibid.* Eorum altera radix mæror & rancor. *ibid.* Fortiter sine mora repellendi. 166. Quid sint, & à dubitatione quomodo differant. *ibid.* Eorum finis quis. *ibid.* Indicium futuræ salutis quomodo. *ibid.* Iis qui non affligantur. 167. Eorum cause efficientes. *ibid.* Eorum causis quomodo occurrendum. *ibid.* Eorum generalē remedium. *ibid.* Acerrimi stimuli ad excolendam animæ vineam. *ibid.* Dei beneficium quomodo. *ibid.* Quā ex causa oriuntur in nobis. 168. Periculosa tentationes. *ibid.* Suspiciones peccatorum à diabolo generate. 220. Quis, & cur iis agitur. 156

Secessus spiritualis quibus & quando necessarius. 324. Eius necessitas etiam ex profanis scriptoribus comprobatur. *ibid.* Diuina consolatione redundat. *ibid.* Spirituales delicia. 325. Comparatur monti. *ibid.* Commodus ad explorandam diuinam voluntatem. *ibid.* Eius vrilitates ex D. Bernardo. *ibid.* In eo maxime exercenda oratio. 326

Seneca Philosophus de virtutibus multa ignorauit. 92. Optat Lucilio facultatem sui. 324. Non audiendus cum docet vt Stoicus, omnes affectiones mortuos esse. 460. Miserum iudicat eum qui miser nunquam fuisse. 471. Eius præce-

ptum, ne miser sis antetempus. 475. Sensus carnales mentem eneruant nisi refrenentur. 623. Intelliguntur per porcos quos pauit filius prodigus. 14. Quomodo & quare per poenitentiam cruciandi, ex S. Ambrosio. 33. Eorum custodia cur necessaria. 133. Comparantur quinq; virginibus. *ibid.* Eorum incuria quā periculosa. *ibid.* Porta animæ. *ibid.* In eorum abnegatione quantum momenti sit positum. *ibid.* De eis Sanctorum victoria. 135. Eorum abnegationis indicia. 134. Eorum diligentissima custodia. 133. Eorum tum externorum tum internorum abnegatio quā necessaria. 195. Quomodo per eos diabolus in animum irreat. 221. Minus diligenter custoditi patent diabolo. 222. Quomodo eneruentur. *ibid.* Eorum applicatio in meditatione maxime commendatur. 351. Varij modi eos in meditatione applicandi. *ibid.*

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius concionator. 311. Italicè scripsit de discernendis spiritibus. *ibid.*

Serapion monachus postquam peccatum suum occultum detexit, ex eius sinu flamma prodiit. 11

Sermo qualis esse debeat. 127. Quæ & quot in eo consideranda sint. *ibid.* Vrilius quis, & eius indicia. 128. In eo quanta cautio adhibenda. 315. Pro qualitate audientium formandus. 334. Decoro maxime consentaneus, & ab omni inuidia remotus quis. 446. In eo quæ modestia adhibenda. 490

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit. 121

Simplex Latinis dicitur homo candidus. 855

didus. 442. Non est in eo dolus siue cor duplex. *ibid.* A Christo vere Israelita dicitur. & cur. *ibid.*

Simplicitas quomodo differat à veritate. 442. Eius contraria vitia quæ. *ibid.* Puritas cordis & sinceritas appellatur. *ibid.* Apud hypocritas in crimine est. 445. A sapientibus huius mundi fatuitas creditur. *ibid.* Iustorum qualis. *ibid.* Eius est res non amplificare verbis. 446

Simulatio veritati contraria. 442. Deo & hominibus detestabilis. 443. Etiam venialis Christiano homine indigna. *ibid.* Quantum ab ea abhorruerit Eleazarus nonagenarius. *ibi.* Eius artificio instructus egregie mundus. 445

Sobrietas quid. 477. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Sobria ebrietas quæ. 480. Eius indicia. *ibid.*

Spes aterna vite consistit in charitate adoptionis, veritate promissionis, & potestate redditionis. 598. Eius dilata & assilgentis descriptio ex D. Bernardo. 612. Vnde vim suam sumat, & quo nitatur fundamento. 618. Gradus est ad charitatem. 521. Eius excitamenta. 619. Amorem comitatur vel anteit. 29. Eius vis & efficacia. *ibid.* In ea singulariter constitutus quis sit. *ibid.* In tentatione presidium. 73. De diuina prouidentia quanta. 163. Incitamentum & solatium certaminis. 190. Quomodo alatur & augeatur. 226. Deum querit. 250. Virtus Theologica. 264. Quomodo distinguatur à fide. *ibid.* Eius præcipua laus. *ibid.* Si qua beatitudo in hac vita esse potest, ea est. *ibid.* Eam non agnouerunt antiqui Philosophi. *ibid.* Duplex est, in-

formis & formata. 265. Eius gradus. *ibid.* Eius primum actum quæ antecedant. 266. Quibus adminiculis ad eam excitandum opus sit. *ibid.* Eius actiones varia. *ibid.* Quomodo conseruanda. *ibid.* Eius fortitudo comparatur galeæ & anchoræ. 267. In tribus consistit. *ibid.* Comparatur funiculo triplici. *ibid.* Eius alacritas quàm dulcis & efficax. *ibid.* Maxime iuuat proficientem ad perseuerandum. *ibid.* Laborantibus & defatigatis vnicum solatium. 474

Spiritus diuinus à sanctis Patribus appellatur inspiratio & visitatio. 294. Est locutio Dei interna cum affectione. *ibid.* Eius internoscendi regula. *ibid.* Eius presentia signa & effectus. 295. Quomodo nobis presentibus transeat. *ibid.* Præteriens teneri vult, abiens reuocari. *ibid.* Quomodo reuocetur. *ibid.* Eius duplex visitatio, quia duplex animorum preparatio. 296. Proprium illius est consolari, terrere autem per accidens. 297. Quæ signa illum antecedant. *ibid.* Eius presentia signa ex D. Bernardo. 298. Quomodo differat ab Angelico. *ibid.* Omnibus votis expetendus. *ibid.* Clandestinus & furtiuus aduenit. *ibid.* Verecundus amator. *ibid.* Quomodo retinendus. *ibid.* Eius indicium quod. 312. Eius effectus. *ibid.*

Spiritus sanctus nonnullos intrinsecus tantum docet. 3. Eius dona non nisi hominibus sanctis Deique amicis dari. 571. Eius dona legibus non constringi. 3. De eius presentia quis ferat testimoniū. *ibid.* Eius gratia quæ sint signa propria. *ibid.* Ab eo dirigimur in viam veritatis. 4. Eius suauitas. 19. Per eum quid nobis

nobis donatum sit. 31. Quos & quomodo irradiet. 53. In eum blasphemia quæ. 100. Contristatur verbis otiosis. 127. Loquitur in prædicatoribus. 128. Est in estu temperies. 190. Eius charismata fluminibus aqua viua comparantur. *ibid.* Eius visitatio centuplum Euangelicum. 232. Quanto nostro malo eius instinctum non sequamur. 249. Eius dona semper charitatem comitantur. 252. Eius dona non constringuntur legibus. 253. Eius dona quomodo à virtutibus & beatitudinibus distinguantur. 255. Eius fructus alacritas in fide. 264. Eius donum consilium quale. 278. Eius consilij regula quæ. *ibid.* Eius donū quomodo iuuetur proficiens. 282. Vnicus & multiplex quomodo. 296. Quales homines eligat ad res magnas. 311. Cur in die Pentecostes cum sonitu aduenit. 320. Eius presentia signa quæ. *ibid.* Libenter se adiungit humilibus. 322. Eius fructus gaudium quale. 381. Est ineffabilis quædam Patris Filiique communitio. 392. Quæ & quanta ei tribuat Christus. 393. Eius dona septem. 476

Superbia maxime repugnat perfectioni. 528. Sine ea nec desideratur nec queritur honor. *ibid.* Ea etiam perfecti deuitis omnibus vitiis pulsari possunt. 622. Nulla tentatio perfectis facilius imminet. *ibid.* Ex recte factis oritur. *ibid.* Virtutum & ipsius etiam charitatis amula est. *ibid.* Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis. *ibid.* Ex ea nascitur curiositas. *ibid.* Ex ea item promanar inanis fiducia. 623. Triplex eius genus. *ibid.* Quomodo detumescat & extinguatur. 18. Etiam recte factis

insidias fruit. 81. Occultæ quæ. 151. Eius graphica descriptio. *ibid.* Eius origo. 152. Languentem reddit feruorem spiritus. 156. Causa scrupulorum. 167. Curatur humilitate. *ibid.* Vltimus & primus eius morbus. 170. Sauiissima bestia. *ibid.* Est amor propriae excellentiæ. *ibid.* Regina vitiorum. *ibid.* Omnibus virtutibus contraria. 171. Radix omnium vitiorum. *ibid.* Generalis ac pessifer morbus ac tyrannus. *ibid.* Aliter præpositos tentat, aliter subditos. *ibid.* Eius descriptio ex D. Gregorio. *ibid.* Eius quatuor species. 172. Eius alia tres species. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Eius duces siue soboles septem principalia vitia. *ibid.* Dupliciter considerari potest. *ibid.* Mater omnium vitiorum. *ibid.* Ex ea nascuntur hereses. *ibid.* Eius remedia. *ibid.* Peccatum Luciferi. *ibid.* Eius diuinitus puniæ exempla ex Scripturis. *ibid.* Deum singulariter habet contrarium. *ibid.* Signum est reprobationis. *ibid.* Eius curationis indicium. 173. Est foris videri velle quod non est. *ibid.* Gignit obstinationem propriae voluntatis. 198. Vnde vult eminare, inde deprimitur. 200. Caput auritiae. *ibid.* Luciferi quanta. 205. Omnibus donis diuinis inimicissima. 237. Causa desolationis animæ. *ibid.* Causa subtracta gratiæ. 238. Dominatur vel rationi vel voluntati. 321. Causa omnium malorum. 493

T.

Temperantia quid, eiusque munus. 474. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Admirabiles eius fructus. 475. Mentem ab omni vitiorum tempestate defen-

dit, inquit S. Prosper. *ibid.* Comparatur circumcissioni à D. Hieronymo. 476. Voluptatis iugulum quasi gladio petit. *ibidem.* Aliis virtutibus iuncta. *ibid.* Eius pulchritudo qualis. 477. Est ornatus vite, cui maxime decorum & honestum inest. *ibidem.* Eius indicia tum externa tum interna. *ibid.* Passionum restinguit ardorem. *ibid.* Eius partes, abstinentia & sobrietas. *ibid.* Omnia quae nos moderatos ac sobrios faciunt, libenter obseruat. 491

Tempus quam pretiosum. 127. Quare nobis à Deo concessum. *ibid.* Eius diurnitas aduersarius noster. 472

Tentatio renunciantium. 528. Eius remedium ex D. Gregorio. *ibid.* Sape nobis expedit. 536. Est aliquando consolatione potior. *ibidem.* Permittitur interdum à Deo grauior, & quare. 537. Quae per timorem nocturnum in Psalmis significetur. 69. Spinis & tribulis vuae & ficus ferentibus comparata. *ibid.* Maximus eius fructus. 71. Via est Sanctorum. *ibid.* Exploratio est amicitiae cum Deo inita. *ibid.* Eius semina in nobis sunt, & quando se prodant. *ibid.* Spinis cardui comparatur. 72. A Deo temperata erudit nos. 73. Ad probandum non ad seducendum, quae. *ibid.* Quae redimat inferni cruciatus. *ibid.* Suae pondus, sarcina salutaris. 74. Chamo & feno comparatur. *ibid.* Non est causa lapsus & ruinae. 76. Sine ea nemo viuit. 77. Humana apud Apostolum quae dicatur. 111. Comparatur byemi. 155. Eius effectus. 161. Comparatur spinis. *ibidem.* Eius stimuli tanto minus pauendi quanto magis asueti. *ibi.* Pusillanimitatis quae & quam virilis. 164. Ea pulsante marcescunt ossa.

ibid. Comparatur laqueis. 186. Sine ea non potest esse vita nostra. 204. Sine ea nullus profectus noster. *ibidem.* Quanti aestimata à Christo. *ibid.* Cur à Christo admissa. *ibid.* Ea carere, non est semper virtutis indicium, sed plerunque teporis & ignauiae. 209. Aquiloni comparatur quae & quare. 211. Facit ne superbiamus. 235. Comparatur demonio meridiano, quae & quare. 300. Fraudulenta, quae diabolus vitur, aduersus homines pios. *ibidem.* Grauis & periculosa quae. 422

Tentationes etiam perfectis accidunt ad vtilitatem maioremque perfectionem illorum. 621. Incipientium quae. 55. Eas Deus quomodo moderetur. *ibid.* Earum fontes qui. 72. Earum principia periculosa. *ibid.* Earum causa vniuersaliores quatuor. *ibid.* Eas cur Deus permittat. *ibid.* Earum vtilitates. *ibid.* A Deo mirabiliter dispensantur. 77. Pauci nunc sunt qui grauissimis vrgeantur, & quare. 212. Voluptariae quae, & quotuplices. 224. De praedestinatione quomodo depellenda. 225. Faciunt nos fortiores. 227. In iis ad Deum, vt pueri ad matrem, confugiamus. *ibidem.* Earum impetus quomodo retardandus. 230. Ad eas animus quomodo preparandus. *ibidem.* Earum victoria in quo potissimum consistat. 233. Earum septem genera. 300. Comparantur timori nocturno & sagittae volanti. *ibidem.* Earum varij effectus. 301. Earum ordo naturalis quibus. 403

Tepiditas quomodo differat ab aedia vel à torpore. 149. Ea capit alio rem hostem non habet proficiens. *ibid.* Duplex est. *ibid.* Comparatur somno. *ibid.*

Penuria

Penuria spiritus, macies & sterilitas anima. *ibid.* Eius proprietates. *ibid.* Eius graphica descriptio ex D. Bernardo. 150. Eius origo. 152. Eius indicia. *ibid.* Malitiosa. 154. Eius remedia. 154. Eius pericula. *ibid.* Comparatur gurgiti. 155. Quae semel absorbit, retinet semper. *ibid.* Eius status periculosissimus. 156. Perniciosa abiicienda. *ibid.* Deo vomitum prouocat. *ibid.* Molestissima, inferno proxima & vmbra mortis. *ibid.* Languentem & sopitum reddit feruorem spiritus. 156. Quaedam est frigiditas. *ibi.* Comparatur austro. *ibi.* Eius descriptio ex D. Bernar. alia. 157. Eius remedia. 159. Vnde oriatur. 159. De ea exempla Scripturae. 160. Omnibus displicet. *ibid.* Eius praecipua & propria causa inanis gloria. 175. Eam fouet propria voluntas. 198. Quorundam quantitas. 212. Causa auaritia. 139

Theodorus monachus lapsus S. Chrysofomo hortatore, sanitati & monasticae exercitationi restitutus. 289. Scriptura sacra peritus, Orator & Philosophus. *ibid.* Veterum exemplis instructus, & variae lectionis. 290. In matrimonio contrahendo occupatus. *ibid.* Nuptiis abdicatis ad religiosam vitam regressus. *ibi.* Eius lapsus comparatur morsui serpenti. *ibid.* Admirabilem signa virtutum initio suae conuersionis ediderat. 290. Comparatur leoni leui vulnere efferato. *ibid.* Comparatur mercatori à piratis spoliato. *ibid.* Magnam in eloquentia studiis laudem consecutus. *ibid.* Claustum repetiit in quo religiose & sancte vixit. 291. Tandem Mopsuestiae in Cilicia Episcopus creatus. *ibid.*

Theonas Abbas exhortatione sua mouit Serapionem vt occultum suum pecca-

tum detegeret.

Timor gradus est ad charitatem. 521. Brachium est quo Deum anima stringit & amplectitur. 581. Eius gradus excellentior, quem amoris generat magnitudo. 624. Comparatur camino. 69. Nocturnus in Psalmis quibus. *ibid.* Quomodo excutiendus. *ibid.* Seruilis quibus fit. 88. Maxime efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 238. Triplex. *ibid.* Nocturnus quibus. 314. Acrius pugnat contrarationem quam voluptas. 457. Eo vir fortis an & quomodo vtatur. 460. Quibus rationibus pellendus. 473. Infirmi & imbecillis animi est. *ibid.*

Timor Dei principium nostrae salutis. 534. Parit compunctionem salutarem. *ibid.* Filiorum Dei proprius. 589. Contemplationi & amoris diuino intermedium. *ibid.* Quibus cogitationibus fouetur. 18. Eius fons quibus. 25. Eius ortus & incrementa. 25. Comparatur freno. *ibid.* A Deo per fidem docetur. *ibid.* Triplex est. *ibid.* Seruilis qualis, & vnde excitetur. 26. Regem David extimulauit. 50. Indicium humilitatis. 173. Sine pietate nullus est. 282

Tobias perfectus vir fuit. 531. Eleemossina corporali & spiritali maxime insignis. *ibid.* Externis virtutum actionibus ad perfectionem conscendit. *ibid.* Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 34

Trinitatis mysterium in Euangelio continetur. 391. Sacramentum Euangelicum à S. Hilario appellatur. *ibid.* Prompta & explicata fide credendum. *ibid.* A Christo manifestatum. 392. Est Sacramentum caeleste, quia in caelis nobis aperendum. *ibid.* Sacramentum paternum, item

Natiuitatis & exitionis à S. Hilario dicitur. *ibid.* Quæ ratione à Christo traditum. 393

V.

Verba otiosa gula soboles. 125. Fons omnium lingua malorū. *ibid.* Quæ talia sint & dicantur à sanctis Patribus. *ibid.* Quomodo differant à criminosis. *ibid.* Eorum effectus. 126. Duplex eorum peccatum. *ibid.* Quam periculosa. *ibid.* Quot ex iis mala proueniant. 126. Contristant Spiritum sanctum. *ibid.*

Verbum Dei cum desiderio audiatur. 607. Quantum in eius audicione momentum sit. *ibid.* Plurimum valet ad conuersionem peccatorum. 21. Non est inanis sermone eleuandum. 127. Eo quomodo vtendum aduersus tentationes. 225. Quomodo ei aditus vel ianua aperitur. 275. Quomodo viuum sit. 306. Comparatur cum verbis secularibus. *ibid.* Figuris communibus & vſitatis abundat. 371. A D. Petro lumen admirabile nominatur. 379. Quomodo tractandum. 384. Eius meditatio quomodo nobis reddenda familiaris. 408. Nitet quidem in corice, sed dulcius est in medulla. *ibid.* Nux est frangenda, vt nucleus fructus spiritualis eruatur. *ibid.* Animi aures ab affectionibus inanibus liberare requirit. 475

Veritas luci comparatur. 285. Oculis caprea comparatur. 298. Amara est sine condimento gratia. *ibid.* Ei nihil absconditum. *ibid.* Absq; ea insolens deuotio. *ibid.* Fortissimè desideratur ab anima. 396. Eius definitio. 442. Idem est cum simplicitate. *ibid.* Eius contraria vitia quæ. *ibid.* Affinis ei humana

fides. *ibid.* Puritas cordis & sinceritas appellatur. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. 443. Ita Deo placet, vt ab ea denominetur. *ibid.* Quando pro ea mors subeunda sit. 444. Ex ea nascitur voluptas spiritualis. 446. Amica sancti. *ibi.* Eius indicium, facile aliis credere. *ibi.* Eius cupidi, vanitatis non conscij. 466

Victorinus monachus penitentiam mirabilem egit. 53. Furtiuas orationes quaesuit. *ibid.* Lux super eum cœlitus emissa cum voce: Dimissum est peccatum tuum. *ibid.*

Virginitas commendatur. 525. Templum est purissimum. *ibid.* Offert se holocaustum Domino. *ibid.* Grandis fides est grandisq; virtus. *ibid.* Eius votum commendatur. 525. Eius votum emissum à B. Virgine, testibus sanctis Patribus. *ibid.* Quomodo seruanda. 733. Quomodo corrumpatur. *ibid.* A Christo suaſa. 133. Eius auctor, commendator, & singulare exemplum Christus. *ibid.* Eius votum quam Deo gratum. 385. Eius definitio ex D. Augustino. 481. Ad eius propositum incitamenta. 482. Eius præstantia. *ibid.* Plurimi vitam propriam ei postposuerunt. *ibid.* Generis immortalitati præposita, etiam à regibus, & Imperatoribus. *ibid.* Martyrio comparatur à sanctis Patribus. 483. Martyres facit, quomodo. *ibid.* Est longum diuturnumq; martyrium. *ibid.* Holocausto comparatur. *ibid.* Eius præmium singulare in cœlis. *ibid.* Eius laudes ex D. Hieronymo. *ibid.* Comparatur cum humilitate. 494

Visiones aliquando fieri possunt per imagines. 579. Aliquando accidunt hominibus à sensibus simulachriq; corporeæ

reus penitus abstractis. *ibid.* Earū tria genera. *ibid.* Quid circa illas maxime cauendum. 222. Quando à Deo vel diabolo proficiantur, varia indicia. 315. Eas precedere solent horrores quidam & exanationes. 319. Quomodo probanda an ex Deo sint. 321. Earum testes Moyſes & Helias, Lex & Prophetæ. 322. In iis duplex cautela adhibenda. 322. Quinque modis diiudicantur instar monetæ aureæ. *ibid.* Antequam appareant, timor pelli solet. 397

Voluntas propria Deo aduersa. 525. Eius victoria ad perfectionis culmen ascendit. *ibid.* Necessariè est refrænanda. *ibid.* Coercetur obedientia. *ibid.* In obediente nulla est. 527. Eius mortificatio salutaris. 534. In vnius Dei voluntatis deditioem redigenda. 535. Eius regenda dux Deus. *ibid.* Quibus modis à Deo dirigatur ad perfectionem. *ibid.* Afflictione ad Deum trahitur potius quam consolatione. *ibid.* Quicquid ex ea fit, alienum est à cultu pietatis, teste D. Basilio. 120. Eius descriptio ex D. Bernardo. 196. Eius remedium oportunitissimum. *ibid.* Eius abnegatio mirabilis. *ibid.* Contra seipsam insurgit, cum seipsam abnegat. *ibid.* Eius status qualis. 197. Deum proprio furore impugnat. *ibid.* Mundus vniuersus ei non sufficit. *ibid.* Deum, quantum in ipsa est, perimit. *ibi.* Si cesseret, infernus non erit. *ibid.* In seruitutem diaboli nos denud sola adducit. *ibid.* Sola diabolus intra nos admittit. *ibid.* Diuinam voluntatem ad suam deflectere conatur. 197. Cor prauū in Scripturis appellatur. *ibid.* Eius soboles peruicacia & contumacia. *ibid.* Etiam in religiosis aliquando reperitur. *ibid.*

Cor durum appellatur. *ibid.* Graphicè describitur. *ibid.* Maxima abnegatione indiget. 198. Omnium scelerum mater & sentina. *ibid.* Fouet tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam. *ibid.* Christi exemplo abneganda. *ibid.* Seminarium est & fons omnium perturbationum. 317. Eius indicium, facile de aliis obloqui. *ibid.* Nihil ea maius homo Deo dare potest. 431. Per obedientiam maceratur. 431. Quantum bonum sit. 434

Voluptates corporis etiam legitime hominem de arce mentis deiiciunt. 525. Refrænanda sunt etiam legitime siue nuptiales. *ibid.* Escarum presentium quomodo refrænanda. 118. Earum incendia vinum & adulescentia. 132. Quid earum nomine intelligatur. 223. Per eas insinuat se diabolus. *ibid.* Ex anima eliciuntur, dupliciter. *ibid.* Vitia comitantur, vnaquæq; suam. 223. Quomodo refrænanda. 280. Sue quemque trahunt. 396. Omnium maxima quæ sit. 446. Mala quæ, & quæ bona impediât. 474. Nihil iis detestabilius, etiam ethnicis auctoribus. *ibid.* Omne animi lumen extinguunt. *ibid.* Earum natura & vanitas. *ibid.* Fessas eas penitentiaq; plenas animis nostris natura subiecit, inquit Aristoteles. 475. Blâdisſima Domina. *ibid.* Indigna Christiano homine. *ibid.* Earum tyrannis. 476. Velut immanes belluæ. *ibid.* Earum impetus quibus armis sustinendi & frangendi. *ibid.* Quos morbos generent. 479. Eas vicisse, maxima voluptas est. 483

Votum paupertatis fecerunt Apostoli teste diuo Augustino, & plerique ex primis illis Apostolorum discipulis. 523.
Votum

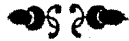
INDEX RERVM.

Votum castitatis vouit B. Virgo testibus
sanctis Patribus. 525. Votum Obedien-
tia ex S. Augustino & S. Basilio. ibid.
Non recipiendi Ecclesiasticas dignitates
nisi ex obedientia, an sit licitum. 530
VVilhelmus de Vrimaria librum scri-
psit de instinctibus. 302

Z.

Zacharias Propheta quomodo descri-
bat peccatum. 23
Zacheus exemplum poenitentium,
peccata contrariis factis compensauit.
42. Ei se vltro hospitium obtulit Chri-
stus, & quare. 375
Zelus animarum vnde. 590. Peruti-
li Ecclesie Deoq; gratissimus. ibid. Di-
stinctione regendus ibid. Indicium est cha-

ritatis. 273. Effectus est charitatis. ibid.
Duplex est. ibid. Eo maxime flagrare
debet proficiens. ibid. Nihil ita gratum
& cura est Deo. ibid. Propria nostra sa-
lutis argumentum est & occasio. 273.
Christi exemplo in nobis excitandus. i-
bid. Omnibus aliis vitæ curis anteferen-
dus. ibid. Nullum tam gratum Deo sa-
crificium. ibid. Eius gradus. 274. Eius
actiones. ibid. Absque scientia plerumq;
perniciosus. 275. Quo est illa feruidior
ac vehementior, ad vigilantiori scientia
opus est. ibid. Eius fortitudo &
constantia qualis. ibidem.
Quid sit eo come-
di. ibid.

F I N I S.

